کارەساتێک بە ناوی "هاوسەرگیری منداڵان"!.. حەمید تەقوایی

وەگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

لە کەماری ئیسلامیدا، هاوسەرگیریی منداڵان، یان وردتر بڵێین، دەستدرێژیکردنە سەر کچان، کارەساتێکی فرەهەندییە. کارەساتێک کە بە تەواوی لە یاساکانی شەریعەت و ئەخلاقی زیوی ئیسلامی و تەوانینی ئیسلام و حکومەتی ئیسلامی بە ژن وەک کاڵای سێکسی و ئامرازێک بۆ چێژوەرگرتن بە پیاوان دەتە ئاراوە.
بۆپەی ئامارکانی حکومەت، لە چەند مانگی یەکەمی ئەمساڵدا، هاوسەرگیری کچان بە بڕاورد بە هەمان ماوەی ساڵی رابردوو بڕێژەی ١٩٪ زیادی کردووە و گەیشتووەتە ٦٧٤ حاڵەت. واتە ٦٧٤ کچی بچووک بە شێوەیەکی یاسایی دەستدرێژیان کراوەتە سەر. ئەمە تەنها ئاماری فەرمی حکومەتە؛ ئامارە ڕاستەقینەکان بە گومان زۆر لەوە بەرزترن.
کاربەدەستان و "شارەزایان"ی حکومەت ئەم کێشەیە بە هەکاری هەژاری و کلتوری خێڵەکی گوندەکان و تەنانەت "پەدانی دەرماڵەی حکومەت بە هاوسەرگیری" دەزانن، بەڵام هەموو ئەمانە بیانوو گرەدراون تا ئەو کاتەی حکومەت ڕاستەوخۆ بەرپرسیار دەبێت لە کارەساتەکە لە دەستدرێژیکردنە سەر ژنان و منداڵان بە شێوەیەکی ئیسلامی ڕزگارت بێت لە شەرمەزاری کەمەگایەک کە هەرگیز ئەم دەندەیەی قبوڵ نەکردووە. هاوسەرگیری منداڵان لە ئێران تاوانێکی دەوڵەتییە.
لە یاساکانی کەماری ئیسلامیدا کەمترین تەمەنی هاوسەرگیری بە کچان ١٣ ساڵ و بە کوڕان ١٥ ساڵە. ئەم سنووردارکردنی تەمەنە نموونەیەکی ڕوونە لە دەستدرێژی یاسایی بە سەر کچان، بەڵام ئەمە تەواوی کارەساتەکە نییە. بۆپەی یاساکانی حکومەت، هاوسەرگیری لە خوار ئەم تەمەنەوە، تەنانەت لە خوار تەمەنی باڵغبوونی شەرعیشەوە کە بە کچان ٩ ساڵە، تەنها بەو مەرجە ڕێگەپێدراوە کە باوک یان باوکی باوک مەحکەمەی پێدابێت. بۆپەی یاسا شەرعیەکان "بەڵام [باوک یان باپیر] دەتوانێت ژنێک بە منداڵەکە دابنێت بۆپەی پێویست".
دانپێدانانی پابەندبوون بەم "بەرژەوەندییە" بە دادگا دەسپەردرێت! سەرپەرشتی بەرژەوەندی؟! نازانرێت کام "بەرژەوەندی" دەتوانێت پاساو بە دەستدرێژیکردنە سەر کچانی خوار ١٣ ساڵ بهێنێتەوە و کام دادگای ستەمکاری ئیسلامی کە هیچ دووديیەکی نییە لە دەرکردنی سزای لەسێدارەدان بە منداڵان، بیارە بەرگری لە منداڵان بکات!

لە دادگاستەم کارەکانی کەماری ئیسلامیدا یاسا ئیسلامییەکان جێبەجێ دەکەن. ئەو یاسایانەی کە تەنانەت هاوسەرگیری لەگەڵ کچانی کەرپێ و هەر جۆرە چۆڵکی سێکسی لەیان لەبەرچاو دەگرن تەنها بەو مەرجەی "چونەناوەوە ئونەدات" بە تەواوی ڕێگەپێدراوە و ڕەوایە. ئەم مەرجە هەندەوشتەوە دوای ئەوەی کچەکە دەگاتە ۹ ساڵ. واتە هەر پیاوێك دەتوانێت هاوسەرگیری لەگەڵ کەرپێیەک بکات کە مەتەنی باوکی وەرگرتبێت و بیخاتە ژێر هەموو جۆرە دەستدرێژییەکی سێکسی و چۆڵوهۆرگرتنەوە و دوای تەمەنی ۹ ساڵی دەستدرێژییەکی تەواو بە ئەم دەستدرێژییە سێکسییانە زیاد بکات. ئەو کچە بچوکە کە قوربانی ئەم ڕەفتارە نەوان باوکی و مەردی سەپێنراوی بێت، تەنانەت دوای گەیشتن بە تەمەنی باڵغبوون، مافی ئەوەی نییە سەرپێچی بکات و پابەند نەبێت.
ئەم ڕەفتارە سێکسییە لەگەڵ کچان لە هەر سیستەم و کەمەڵگایەکدا کە بەنی شارستانیەت و مرۆڤایەتی لە بێت، بە تاوانێکی گەورە دادەنرێت و تاوانبارانیشەوبەووی لێپرسینەوە دەکرێن و دادگایی دەکرێن. بەڵام لە ئێران خودی حکومەت هەکاری ئەم دەندەییەیە.
لە ئاستێکی بنەڕەتیتردا، کارەساتی هاوسەرگیری منداڵان بەشێکە لە سیستەمێکی فەلسەفی-ئەخلاقی پێش سەدەکانی ناوەڕاست کە لە لەدایکبوونەوە ژن بە کەیڵەی سێکسی پیاوان دەزانێت. ئەم مێشک وشکیە فیکرییەیان لەخەرمانەیەک لە پیرەزی و فەرمانە ئیلاهییەکاندا پێچایەوە بە ناوی ئیسلام و نەوە لە دوای نەوە بەسەر ژیانی مرۆڤەکانی ناو کەمەگە ئیسلامیەکانیاندا سەپاند.
ژن لە بیرکردنەوەی ئیسلامیدا بوونەوەرێکی سەربەخۆ نییە کە ئارەزوو و پێویستی مرۆڤی هەبێت، بەڵکو کاڵایەکی سێکسییە کە بە چۆڵوهۆرگرتن و چێژی پیاوان دروستکراوە. داپۆشینی ژنان لە منداڵییەوە پێچانیان لە چادر و حیجاب، ئاپارتایدی سێکسی و جیاکردنەوەی کچان و کوڕان و پیاوان و ژنان لە شوێنی کار و پەروەردە و شوێنە گشتییەکان، بەاوبوونەوەی کوشتنی لەژێر ناوی شەرەفدا، کە لە جیاتی پەروەردەی سێکسی لە قوتابخانەکاندا، دوور و دابڕان لە ڕێگەزی بەرامبەر و ئەوان کچان فێر دەکەن کە شەرم لە جەستەیان و هەستەکانیان بکەن، کە کێچ مافی ئەوەی نییە بە ئازادی لەگەڵ کوڕانی تەمەنی خۆی پێبکەنێت و دەخۆش بێت و یاری بکات و وەرزش بکات، کە مافی ئەوەی نییە پێش زەواجکردن سێکس بکات، ئەو هیچ مافێکی نییە کە بە بەڕەزامەندی باوک هاوسەرگیری بکات ومافی ئەوەی نیە کە بە بەڕەزامەندی هاوسەرەکەی جیابێتەوە، مافی سەفەری نییە بە بەڕەتی مەردەکە، هەروەها دیان قەدەغە و سنووردارکردنی دیکە هەمووی لەسەر بنەمای سێیرکردنی ژنانە وەک کاڵای سێکسی.

دیاردەی هاوسەرگیری منداڵان دژ بە ئەنجامی ئەو سنووردارکردن و ناعەدالەتیانەیە. هەرچەندە هەژاری و نەهامەتی ئەو بنەماڵانەی کە لە ئاستیدا کچەکانیان دەفرۆشن، و نەریتی پیاوسالاری و سێکسیستی، بە کاریگەر نین لە بڵاوبوونەوەی دیاردەی هاوسەرگیری منداڵان، بەڵکو تەنانەت هۆکاری دروستبوون و بڵاوبوونەوەی ئەو دیاردەیە و هەژاری و نەهامەتییە و پیاوسالاری سەروو کۆنەپەرستی، خێزان کۆماری ئیسلامی و ئەو یاسا و کولتوور و ئەخلاقە زیوانەیە کە بەسەر کۆمەڵگەیاندا سەپاندووە.
کۆمەڵگا هەرگیز ئەم یاسا و پەیوەندییە زیوانەی چاخی بەردینیان قبوڵ نەکردووە. سەدان دامەزراوە و ڕێکخراوی ناحکومی و گروپی بەرگری لە مافی منداڵان لە هەموو شارەکانی سەرتاسەری وڵاتدا تەحەدای ئەو سیاسەت و یاسا زیوانە دەکەن کە حکومەت ڕێژانە دەیسەپێنێت، جموجۆڵی منداڵانی کار و سەرشەقام بزووتنەوەیەکی بەربڵاو لە کۆمەڵگادا، کچان و ژنانی ئازادیخواز لە بەرکردنی حیجابی ئیجباریان بەکردەوە هەڵوەشاندەوە و دیاردەی پشکۆتنخوازی هاوسەرگیری سپی بەردەوام لە کۆمەڵگادا فراوانتر دەبێت. مرۆڤکان ژیانکی مەدەرن و مرۆڤدۆستانیان دەوێت، کۆمەڵگایەکیان دەوێت کە پەیوەندی سێکسی گۆڕساڵان لەگەڵ یەکتردا بابەتی تایبەتی خێزان بێت و هیچ مەرجێک جگە لە ڕازامەندی لایەنەکان حوکمی نەکات. ئەوان دەیانەوێت سێکسی نەوان گۆڕکان و منداڵان بە تاوان هەژمار بکرێت بە هەر شێوە و شێوازێک بێت، دەیانەوێت تازەپێگەیشتوان لە قوتابخانەکان پەروەردەی سێکس وەربگرن و ئازاد بن لە سێکسکردن لەگەڵ یەکتردا. خێک لە ناوبردنی ئاپارتایدی سێکسی و هەڵوەشاندنەوەی هەموو پیرەزی و تابۆ و نەریت وکلتورەکانی ئیسلام دەوێت.
کۆمەڵگای ئێران سەد و هەشتا پلە دژی حکوومەتە لە پەوەندی لەگەڵ مافی منداڵان، هەروەک بوارەکانی دیکە. دەتوانین و پێویستە لە بەرنگاربوونەوەی تاوانی هاوسەرگیری منداڵان هەنگاوی زیاتر بنێین و بەرفیکی ئوبڕووو بونەوەی چالاکتر و هەرش بەرانتر بکەینەوە. ئوبڕووبونەوەیەک کە دەتوانێت ڕێکی کاریگەر لە پشخستنی بزووتنەوەی وسەرنگوم خوازی تەواوی کۆمەڵگادا بگێڕێت. تاوانی هاوسەرگیری منداڵان لە ئێران دیاردەیەکی دەوڵەتییە. وەگای مامەڵەکردن لەگەڵیدا زگاربوونە لە حکوومەتی دژە منداڵ و دژە ژنی کۆماری ئیسلامی.

٣٠ی ئابی ٢٠٢٢

خەنجەری خوێن.. بەشـــی یەك(١)... شەماڵ بارەوانی

ئەو چارەنووسی تایە هەڵا،
کە خەنجەرێک شاخ و شاخ، شار و شار و وڵات و وڵات شوێنت بکەوێ،
تا لەرە لە ستەکهەم، لە گەڵکی فلۆمینسبرگ، نهەمی چوارەمی
باڵخانەی ژمارە هەژدە لە سنگت بچەقێ.. کە دەزانیە ئەو خەنجەرە
لە کەڵانی ئێستای ونبوونیدا قەفی پشتێنی چەند نەوە لە پیاوانی
وڵاتی بەردی پشکنیوە؟ سنگی چەند نەوە لە ژنانی وڵاتی بارانی
هەڵدێوە؟"(١)
ئاری گیان زەر دەترسم بەختی تە چارەنووسی منیش، هەمان شێوەی هی
هەڵاڵە بێت و خەنجەری نەریت شارێ شار و وڵات بە وڵات و کیشوەر
بە کیشوەر شوێنمان بکەوێت و سنگمان بپشکنێت.

تکایە ڕەندك گیان، واز لەو بیرکردنەوە نەرێنی و ئەهریمەنیانە
بێنە.
ئەمدەدەین لەشەقی باڵ و دەفەین بە کەشکەڵانی ئاسمان، دەڕوینە
ژێر سێبەری عەرشی خوداوەند، لەرە ون دەبین بە دوورگەیەکی خاڵی لە
کێبڕکێی نەریت و خەنجەری خوێن، دەڕوین بە کیشوەرێکی هەمن، شوێنک،
نە کولتووری نەرسالاری تیابێت و نەیش دەستی عەشیرەتی وێ بگات.
هەرەمك، مەزهەبی تیایدا یاساخ بێت و عیشق دەستوور بێت.
ئاری گیان، تە مرۆڤکی زیاد لە حەد خەیاڵیت و زەر ڕەمانتیکیانە
بیردەکەیتەوە.
ئەمە هەرگیز لە کێبڕکێی نەرین و خەنجەری خوێن ڕزگارمان نابێت.

ئاخ لەدەست ئەو ڕەشبینیە بە تامەی تە ڕەندک گیان، ئاخ.

ئاری گیان:"
کورد هەمو ئامراز و ئامڕاز هاوچەرخ و تازەکان بەکار ئەهێنێت کەچی
کە قسەی لەگەڵ ئەکەیت بزمانی خوێ ئەدوێ !
ئەمە شوناس و پێناسەی هەڵگرمان هەیە بە شارستانیەت و مەدەنیەت و
پێشکەوتن و ، مامەڵەیکی تەقلیدی لەتەک فەرم و لەکەوتەکانی دنیای
هاوچەرخ و نوێ ئەکەین بە جۆرێک نەدەستبەرداری کلتور و نەریتی

دواکەوتوی خەمان ئەبین و نە برواو قبوڵی عەقڵانیەت و شارستانیەتی پێشکەوتوی مرۆڤایەتی ئەکەین .”(٢)
هەندک گیان، ئەمە، دەبێت شەشک لە مینتاڵێنت و ئەقڵیەتی خەک بکەین و هەوڵدەین دەستاتی دڕندەگ و ئاغا و شت لاواز کەین و لە هەگای چەکی مەعریفە و هەزی هەشیاریەوە، مرۆڤکان لە ئافاتکانی ئەقڵیەتی عەشیرەگەرێتی و لە دەست خەنجەری نەریت و کولتووری نەرسالاری و دەوزمەی مەزهەب قورتارکەین.
ئاریەکەم، کتێبی(مینتاڵێتی خەڵ)ت خوێندووەتەوە؟
نەخێر،
هیوادارم بیخوێنیتەوە، من چوار ساڵ بەر لە ئێستا خوێندمەوە
دەی هەندک گیان، تەزەک واز لە خەڵ و مەڵ بێنە.
خەشم دەوێیت بە قەد هەموو دنیا
زەر منت خەش دەوێت ئاریەکەم؟
بەڵێ گیانەکەم زیاتر لەخەم و لەهەموو شتەک، تەنها دایکم نەبێت.
ئاری دەزانت ئیشق جەنگەکی بێ ئامانە و یان دەتکوژێت یان شێتت دەکات، یاخود کەرت دەکات.
بەڵێ گیانەکەم، ئەی ئەوە نیێە ئیشقی تۆ، تا سنووری شێت بوون و کەربوون بردووەمی!
گیانەکەم، من ئامادەم لە پێناوت کۆی بەستون هەکەەم و لەگەڵ دەو بجەنگم و ئێستڕێت بێ لە ئاسمان داگرمەخوارەوە.
نا، زور سوپاس ئاریەکەم، من ئەوانەم هیچ ناوێت.
ئەی؟
تەنها پاک و دەسەز و بێ وەفاو ەاستگەبێ، لەگەڵ من و ئیشقەکەت.
چییە، متمانەت بەمن نییە گیانە؟
بەا، بەڵەام پیاوەک دەناسم دوو هەزی بەردا یەکتری لە پێناو خەشەویستی کچەك،
کچی دواتر و دوای دەمەك، لەگەڵ ژنەکی تر دەستی تەکەڵ کرد و هاوسەرەکەی خەی بەسەرگەردانی جێ هەشتووو هاوسەرگیری لەگەڵ ئەو ژنەیتر پێکهێنا.
بەو چەشنە، ئەو مەعشوقەی جارانی، کە سوێندی بەسەرەوە دەخوارد و دەیگووت: هەموو دنیا لەچاوی تەوە دەبینم و لە پێناوتدا ئاینەکەشم دەگەڵم و دەسبەرداری هەموو پەڵەنسیپەکانم دەبم و هەر هەنراوەی هەمانسی بەسەردا دەخوێندەوە، لە پڕ بێ تەنیایی و دەتەنگی و دەشکان و حەسرەت و ئازارەوە سپارد.

ئاری گیان:
گیان، رەندکی چاوەکانم، قلەکەم، هەناسەکەم، دیدەم، هەموو دنیام،

ئیمپراتۆری هەرەمی دەم، ئەمرکۆ و کێلەکەت لە خزمەتدایە.

ئاریەکەم:
"وا دابنێ تۆ حەزت لە ژنەکە، زۆر شێدای ئەویت، گەر ببێتە هاوسەرت دەتوانیت بەهەشتەکی بۆ دروست بکەیت، ژیانی بۆ بەرزنیتەوە، بەڵام ئەو کەسەی خەشتەوەت گوێی لە دەنگی تۆ نییە، هەست بە هیچ هەستەکت ناکات، دەڵوات و فەرامۆشت دەکات...
تۆ لە تەنیایی و تاریکی خۆتدا نوقم دەبیت، ئەوە دەتخنکێنێت کە دەبینی ئەو کەسەی خەشتەوەت نرخی دەنگی تەی نەزانی، فەرامۆشی کردووویت.
بەڵام ئەو خەشوێستە دەڵوات و پاش ماوەیەکی درێژ دەگەڕێتەوە، هەست دەکات ژیانی شتێکی گرنگی کەم، هەست دەکات بەهەڵەدا ڕۆشتووە، هەست دەکات بۆ جارێک لە جارەکان لە جێگایەکدا هەڵەیەکی کوشندەی کردبێت کە بۆ دواوە دەگەڕێتەوە، دەگاتەوە بەردەمی تۆ، تۆ کەسێکی نەخۆش و تێکشکاوی، ئەو کەسەی تەی تێکشکاندووە ئێستا لە بەردەمتدایە، بەڵام زەمەن ناگەڕێتەوە."(٣).
تۆ ئاوام بەسەر بێنیت، دواتر من هەرگیز قبووڵت ناکەمەوە . من خاوەنی دەڵکی هێندە گەورە و لەبوردەییەکی لەو شێوە نیم. هاهاها دنیا بە ڕەندک گیان، تەش جەم بەڵێت، منیش ئەوکات هەرگیز دوایی شیعری وات بۆ ناهونمەوە و پێت ناڵێم"
دەترسم لە دووریت
گەرانییەکانم
پێبن لە دە شکان
و
زمانی حەرفەکانم
هەشووە ترەی لاڵی بگرێت

دەترسم
گەپی چاوەوانیم بکوژێتەوە
و
شکان لەباڵی چەکەی شیعرم بووێت

دەترسم
پەسڵکەی شێوی تەنیاییم
بگەڕێتەوە
و
قەڵەمی مەراقم
مان بگرێت

دەترسم
کەمانچەی دەم
بە ناز بکەوێت
و
کەس نەبێ
هەناوەکانم بژەنێت

کەس نەبێت
فوو لە ئاگری تامەزرۆیم
بکات
و
مۆمی خەوت لەمیحرابی ڕەحم
داگیرسێنێت

لە چاوەڕوانی تۆ
لەچی پیری
لەسەرتابڵی تەمەنم
ڕوا
و
پشتی ئاواتم چەماوەتەوە

قەسیدەم
گۆچانی حەسرەتی گرتۆ دەست
و
سەمای خۆنەکانم کوژاوەتەوە

لە چاوەڕوانی تۆ
پەرۆزی ڕەحم
بوو بە خەڵەمۆش
و
پەرداخی مەستیم
پەبوو لەفیراق

لەچاوەڕوانی تۆ
کەس نییە
کەوچکەک ماچ
و
کولەرۆیەکی خۆشویستیم

بداتێ

کەس نییە
قاوەی عەشقم
بێ بگرێتەوە
و
لانکی مەراقم
هاژێنێ

کەس نییە
ببێتە مۆسیقای حەرفەکانم
و
دەستی خەیاڵم پڕکات لە ئیلهام

کەس نییە
تنوێتی شیعرم بشکێنێت
و
چاوی خامەم تەڕکات

کەس نییە
سوراحی گریانم لەوان لەوکات
لە خەندە
و
کراسی پڕکەنینم
لە بەرکات"(٤).

١-گرەوی بەختی هەناڤە، عەتا نەهایی، ئەمان، چاپی سێیەم٢٠١٨، چاپخانەی: ئەندێشە، لاپەڕە(٧).

٢-کـــــورد؛ بێ ئەقڵـــــی خۆ تێنـــــاپەڕنێ !؟، عەلـــــی حەمە، ڕۆژنامەی(زەمەن)، ٢٣/٦/٢٠٢١.

٣- کۆشتی فریشتەکان، بەختیار عەلی، ئەمان.

٤-پارچە شکاوەکانی دڵم، شەماڵ بارەوانی، شیعر(پەرەسێلکەی شەوی تەنیایی)، چاپی یەکەم٢٠٢٢، چاپخانەی: کار، لاپەڕە(٧٣-٧٤).

ئەرز و حاڵێک.. شیعری / نەوزاد بەندی

دەریشـــــــــــکەوی دەرناکەوی وەک جاران
تەیش لەمـــــان بووی بە بەفر و تاوە باران
وشکەســـــاڵیی ، لە زەر شتا ڕوویـــــداوە
ڕوویندابوو پشـــــــــــــتر خەزانی یاران
ئەوا ڕووی دا ، ڕوو لە کوێ کەی ،ڕوو نیە
لە بەزاریی دێتە دەر ناو بەـــــــــــزاران
کە شەو دادێ ، مات و ماندوو ..تەکشکاو خەو قاتیە و .. ئەچێتە ناو بەـــــــــــداران
یەک بست نەما ، شاخ و پەدەشت وەوبار بوو بە موێکی ئاغا و نەخوێنـــــــــدەواران
هەموو شتێ ژەنگی پارە پیســـــــــی کرد
لە گشت لا دە بەگەنـــــــــــی پارەداران
لە لاکەی تر ، کە ئـــــــەوانی بە ووردیی
ملکچییـــــــــــــە و کۆیلایەتیی هەژاران
دەسا خوایە ، ئەوانەی نوغرەت کـــــردن
لەگەڵ ئەمەش لە یـــــەک تەرازوو ، (بار)ان
چ سەنگێ ، ئەمەی ئەســـــــــــتا ئەیبینین
تا بە ئەستوورترە مـــــــــــــلی بەدکاران؟

باسێک لەسەر مەرجەعبوون؟... زانا ئیزاق

سەرەتا مەرجەعیەت چەمکێکە پەناسەی وایە کە زانین و ئەزموون زەر شتی لەسەر ئەو بنەمایەی کە دینیە یان سیاسیە یان نەتەوەیی دەبە

هەبە یانی کەسانی تر کە ئەویان کردۆتە مەرجەع دەبە لەو شتانە شارەزا نین و زانیاریان لەسەری نیە بە ئەو دگ[illegible]نەوە ئەو قسەی لەسەر دەکات وەک هەقیقەتێک و زانینێک و ئابڕوەک.

سەرەتا مەرجەعیەت بوون واتە هی هەموان هەموان بەهی خەیان بزانن چۆنیش بەهی خەیان دەزانن ؟ یەکەم دەبە بەیەکسانی سەیری هەمومان بکات دووەمیش ئەگەر لەناو گ[illegible]پانەکە لایەنی تریش هەبوون ئەوا دەبە ئەوانیش [illegible]وایەتی بە مەرجەعیەتبوونی بدەن یانی ئەوانیش بیکەنە هی خەیان چونکە ئەوانیش لایەنگریان هەیە کاتەکیش لایەنگریان دەبە لایەنگرەکانیان لەسەر قسەی خەیان دە[illegible]ن نەک ئەوەی خەی کردۆتە مەرجەع چونکە وەکو ئایدەلۆژیاکان وان لەسەر [illegible]چکەی خەیان دە[illegible]ن هەقیقەت لای خەیانە.

هەر بەیە کەسێک کاتێک لەناو سیاسەتە دواتر لە سیاسەت دووردەکەوێتەوە ئەگەر بووە مەرجەع و خەی بە ئاشکرا باسی کرد ئەوا هەر وەکو ئەوە وایە کە پێشتر چەن لایەنگری هەبووە ئاواش کە واز لە سیاسەت دەهێنێت هەر ئەو لایەنگرانە بەهی خەیانی دەزانن نەک هەموان.

یەک شتی گرنگیش هەیە لەسەر مەرجەعیەتبوون ئەویش ئەویە کە سەرەتا ئەو ووشە دروست بووە بەکارهاتووە کەسێک بۆتە مەرجەع ئەوا دوای ئەو وورد وورد کەسانی تر بوونەتە مەرجەع زۆر بوونە مەرجەعیەت فراوان بووە ئەویش بەهۆی ئەوەی ئەو کەسەی مەرجەعبووە نەیتوانیوە کەسانی پاش خەی وا پەروەردە بکەن کە یەکێک ببێتە مەرجەع نەک بەهۆی هەندێک شتەوە ئاوا فراوان بن

دواتر خ[illegible]کانێک پاش ئەوەی یەکەم کەس کە [illegible]وایەتیان پەداوە ئاوا پاش ئەو [illegible]وایەتی بەکەسی تریان نەداوە هەروەها هەندێکیش بەهۆی پێش ئەوەی کەسی یەکەم بمرێت دابێش بوون بەسەر کەسەکاندا ئاوا پاش ناکەکی هەر لەگ[illegible] ئەو کەسانە ماونەتەوە کە بە خەی بە[illegible]وا زانیوە [illegible]وا زانینیشی بەهۆی ئەو کەسانە و جەماوەرەکەی بووە …

ئەوە بەکورتی و پوختی

تێبینی نەویستوە لەسەر لایەنی مێژوویی و زانیاری لەسەر مەرجەعەکان بنوسم

2022 8 31

ڕۆمانی (گۆشەگیری) خوێندنەوەیەک لە بن تریفەی مانگە شەو و شێلانە نەرمەکانی زنە-4-... سەردار جاف

{ بەشی چوارەم }

سیاسەت یان ئایدیالۆژیا

نەماندەویست تووخنی ئەم لایەنەی ڕۆمانەکە بکەوین، جگە لەوەی پانتاییەکی فراوانی هەیە، لە نەو کوردیشدا بە پەی پەتی تەی کەوتووین و ئیدی بۆتە هەموو ساتەکی ژیانمان، نووسەریش بە خەی پالکەشمان دەکات، ناکرێ ئەمەیش لەی بەدەنگ بین، نەجیب مەحفوز هەرچەندە لە خەزانەکی ئینتیمای سیاسی پەروەردە و گەشکراوە، کاتە مناڵ بووە لە ماڵی ئەواندا باسی سەعد زەغلول کراوە و لە سەر ئەو ڕووتە ژیانی هەناوە، کەچی کاتەک لە بارەی ڕۆمانی " میرامار" پرسیاری کەسایەتییەکانیان لە دەکەن، دەڵێ ' بە هیچ مەبەستی سیاسی ئەو کەسایەتیانەم دەستنیشان نەکردووە، کەچی خزایە نەو سیاسەتەوە"، وەڵێ نووسەری گەشگیر باس لە دیدەکی دەکات و سیاسەتی تێدا چی کردەتەوە، ئەمە نامانەوێ بڕاورد کارییەکی ناپەویست بکەین، تەنها دەین شرۆڤەیەکی سەرپیانە لەو دونیا قووە و بەرفراوانەی ئایدیالۆژیا لە ناو ڕۆمانەکە دەکەین، هەبەتە ئاشکرایە کە ڕۆمان خەی لە خەیدا ڕەنگدانەوەی واقیعی ژیانی مرۆقایەتییە، وەڵێ ئەم واقیعە لە ناو ڕۆمان و بە ئینتیمای ئایدیالۆژی، لە ڕووی ئەندێشەییەوە نووسەر دەتوانێ بە ڕووداوە ڕاستییەکانی کۆمەڵی خەیەوە گرێی بدات، دەنا وەک خەی گواستنەوەی ئەوا دەبەتە وتارەکی ئایدیالۆژی و لە ڕەی ڕۆمانەوە نووسەرەکە ناخی خەی دەردەبڕێت.

ئاخە نووسەر چۆن دەتوانێ واقیع بگوازێتەوە بە نەو ڕۆمان، بە ڕای ئەمە نووسەر ناکرێ واقیع وەک خەی بە ڕۆمان بگوازێتەوە هەر کات ئەوەی کرد ئەو کات دەبەتە دەمسپی لایەنەک دژ بە لایەنەکی دیکە، مەرجیش نییە لایەنداری بکات یان بەنی لایەنداری پەوە دیار بێت،

ئەم لە حاڵەتێک ئاگەر نووسەر بە ئەنقەست و دەستی مەبەستەوە پەنا ببا بە بواری سیاسی و ئایدیۆلۆژی، وەک ئیسماعیل حەمە ئەمین لەردا ئەو کارەی بە مەبەستێک کردووە، ئەو مەبەستەیش دەشە روون بێت، ئاگەر زێتر بە وردی لێکۆڵینەوەی لە سەر بکرێت، هەموو نووسەرێکیش کاتێک دێتە سەر باری سیاسی و ئایدیۆلۆژیەتی حزبی، هیچی کەمتر نییە لەو دەزگا رۆژنامەوانییانەی لە خانەی بەرهەستکارین و ئامانجیان راستکردنەوەی هەڵەکانی حوکمەتان نییە. ئەمە لەرەوە پەویستمان بەوەیە بزانین چ پەیوەندییەک لە نێوان ئەدەب و کەمەنگا هەیە، کاتێک لە رەمانی سیاسی دەنووسن، ((ئەدەب بە یەکێک لەو هونەرانە دەژمەردرێت کە پەیوەستە بە کەمەنگاوە، دیدگایان دیدگای ئەدیب بە کەمەنگا لە رەگای ئاوێتەکردنی واقیع و خەیاڵەوەیە، دیدگایەک یان چەند بیروبۆچوونێک بە شێوازێکی تواناداری دەخاتەوو، کە کاریگەری بە جۆرێک لە جۆرەکان لە سەر خوێنەر دابنێت))١٧. ئەمە باسکەمان رەچوون نییە بە شرۆڤەکردنی ئایدیۆلۆژیا ئاخە ئینتیمابوونی سیاسیش ئایدیۆلۆژیایە یان نا، کە ئەمە مشتومەکی زەر زەر هەڵدەگرێت و وا بەسانایی لە بن هەنگڵی دەرناچین، لە کاتێکدا ئەم دەستواژە جاڕجاڕەکەیە دیدگای جیاوازی لای بیرمەندانی وەک هێگڵ و مارکس و ئنگڵس و نیچە و فرۆید و هایدگەر و ..... تاد خوێقاندووە، کە هەر یەکە و بە تێگەیشتنی خۆی و بە پێی سەردەم و جوگرافیا و سنووری خۆی دیدگای خۆی خستەتەوو، زەرجار لە رووی ئالۆسکاویەوە بە بیری کەمەنایەتی و سیاسی و فەلسەفی و ئابووری قووبڵتەوە، ئەمە ئایدیۆلۆژیا وەک ئەو بیرە سیاسییە دیقەت دەدەین و قسەی لە سەر دەکەین بە ئەم رەمانە. رەمانی سیاسی بەچی دەنووسرێت، هەروەک گوتمان بە ئاشنابوون و بەرچاوراستی رووداوەکان لای خوێنەر، ئاگەر درزێک هەبێت رەمانی سیاسی ببێتە بەشێکی گرنگ لە ئەدەب، وەلە جگە لەوە خزاندنی لایەنی سیاسی بە ناو رەمانیش ئاماژەمان پێدا، ((رەمانی سیاسی زەرجار سەرنج دەخاتە سەر پرسە سیاسییە ناوخۆیی و نیشتیمانی و نێتەوەییەکان تاوەکو لە چوارچێوەی ئاراستە جوایزەکان و چەندین میحوەرەوەچارسەریان بکات، جگای ئەو قەناغە جوایزانە دەگرێتەوە کە پرسەکە پێیدا تێپەیوە))١٨. نووسەر لەم رەمانەدا تەنها لە سەر پرسە نەوخۆیی و نیشتیمانی و نێتەوەییەکان هەوەستەی نەکردووە، بگرە پەلی بە زەر لایەن کوتاوە و رەنگە بە خۆیشی لە خۆی تەنگات بە ئەم هەموو پرسەی ئالۆسکاندووە لەو پێی چەپاوە بە پرسی شۆشگێڕیی نێتەوەیی و دواتر ئیسلامی سیاسی، نووسەر کاتێک بە خۆی تەنانەت ئینتیمایەکی سیاسیشی هەبێت دەبێت ملکەچی داوا و خواستی حزبەکەی نەبێت بە ئەوەی دیدگای حزبەکەی بسەپێنێت،

لە گۆشەگیری ئەم نەکراوە وەلە ئەم پرسە دیوکی دیکەی هەیە و لەرە باسی ناکەین، ((لە نووسین و دیدگاکانی رەمانووسی پورتوگالی " خەزیە ساراماگۆ " ئەوەمان بۆ ساغ دەبتەوە کە لە ساڵی ١٩٦٩ تا مردنی سەر بە حزبی شیوعی پورتوگالی بوو، مەرج و یاساکانی جۆبەجۆ نەکردوون، رەمانکانیشی رەنگدانەوەی دیدگا و ئاراستەی حزبي نەبوون، بەکو بە فەلسەفەیکی جیاوازەوە دەینووسی هەموو جارێک خوێنەری سەرسام کردووە، لە کاتی نووسیندا گەدراوە بە کەسکی داهێنەر بە ئەندێشەیکی ناوازەوە، ئەویە مەبەستم لە پەویستی جیاکردنەوەی کاریگەری تەواو لە نەوان پگەی هەزری و ئینتیمای ئایدیولەژییەکانی نووسەرو دەقە رەمانە داهێنەرکانیدا)) ١٩. ئەمە نەهاتووین بەیەن نووسەر لە گۆشگیریدا لاگیری ئینتیمای سیاسی کردووە، یان بە پرسی حزبی رەمانکەی داشتووە ئەمە دەیەین لە پشت خستنە رووی دیدگای سیاسییەوە نە بەرژەوەندی گروپی خودان ئایدیولەژی لە بەرچاو بگرە نە بەرژەوەندی تاکە کەسی، خوێنەر لە خوێندنەوەی رەمانکەدا هەست بە مەبەستداری نووسەر دەکات بە هەر یەکک لەو دوو بەرژەوەندییانە بێت.
ئینتیمابوون بە چەپ و هەگیانەوە، لە نەو رەمانکەدا هەست دەکرە ئەو کەسکی چەپی سەر بە بزاڤکی" مارکسی – لەنینیزم " بزانین پاشان چۆن دێت و دەهری دەبێت و چ دەبێ ؛ ((دەهری و بەزار بوو لەم گیرخواردنەی لەو وەاتە تاریک و سارد و پڕ مافیا و جەردە و نەخۆشی سفلس و گۆنەریایەی کە ناوی سۆڤیەت بوو، سۆڤیەت و بلکی سوسیالیستی جگە لە مرۆڤی سەرخۆش و دز و قەبە و تلیاکخۆر و لەشفرۆشی هەرزان و مافیا نەبێت، هیچی لە دووی خۆی بەجێنەهێشووە،ل ١٤١)) پەمان وایە ئەمە رەخۆشکردنەکە لە رەمانکەدا بە زێتر شێبوونەوە بە لایەنی نەرێنی بلکی سۆسیالیستی، هەر لە هەمان لاپەیە و دوای چەند دێرێک دەڵێ ؛ ((گولاک ئەو سەربازگە تاریک و ترسناکانەی هەواگیری سۆڤیەت بوو، کە مرۆڤی تێدا لەتوپەت دەکرا و بە ئەبەد تامردن لەو بەند دەکران و کاری قورسیان پێدەکرا، سۆڤیەت رای وەها بوو، گەرانی دەبێت هەر بە شێش و لینین و ستالین و سۆڤیەت و کرێکار بێت، گەرانی دیکە دەچنە خانەی چەپی سەرمایەدارێتی و دژە کرێکاری و کۆمنیستەوە، لە دوای ئەوەی کەی سۆڤیەت و کەی بلکی سۆسیالیستی رووخا، خەڵکی هەناسەی ئازادییان هەکەشا، بەنام هەناسە هەلکێشانکی ژەهراوی، ل ١٤١ و ١٤٢)).
مرۆڤ لە شەوازی دەربینەکە هەست بە رک و کینەی نووسەر دەکات، نەک لەرە ئاگەر نەبەین لە تەواوی رەمانکەدا ئەوا لە زەربەی هەرە زەری رەمانکەدا نە بەو جۆرە دەدوە کە زمانکی زبرئامێز نە بە سۆڤیەت دەڵێ یەکێتی سۆڤیەت، نووسەر پەویستە لە ناو کەسایەتییەکان

و گرێ و رووداوەکانی ڕەمانەکەی نێکاتە پاڵەوان لێگەڕێت با پاڵەوانەکان خۆیان ڕێ بگرن، وەک گوتمان ڕەمانەکە پێت بڵێ وەرە بمنووسە با پێشکەشی خوێنەرت بکەم، ((تەنها بیری لێوە دەکردەوە چۆن لەم پەرستگایەی دێنیزەسە سەما بکات، لێوەدا وەک خەی مەزندەی دەکرد بە دووی جێگەی پێیە ئاوریشمینەکانی جاکەمە کازانۆڤادا دەڵێوات و دەیوت پشت بکاتە جێتەکانی ڕێشنگەری... ل ١٥١)). نووسەر نەک لەرەدا بەڵایەنی پێیەوە دیارە بگرێ لە تاو حەزی بە سەما چۆن دەدوێ بەڵکو بەرائێتیشی پێوە دیارە، تا دێگاتەی ئێوەی " دەیوت پشت بکاتە جێتەکانی ڕێشنگەری" لەرەدا هەڵچوون و ئاوێتەبوونەوەی نووسەر بە ڕەمانەکەوە دەردەکەوێتەوە. خەی پێدا دەکاتەوە، ئەمجارەیان قەزلە ڕێشنگەری دەکاتەوە، کە نووسەر تاکەکەی بوارەکەیە. لە دونیای چێپەوە بەرەو خەباتی باشوور دەچین((جونێت دوورا و دوور ئێوی وەک کوردە لات و بێپارەکانی ڕووسیا و سڤیەتی کۆن دەناسی، بەنام دوای ئێوەی جارەکیان پێکەوە ڤێدکایان خواردەوە و زانی ئێو لە " شەشکەرە" دەرینەکانە، ئێوی خۆشویست و هەستی دەکرد هەڤاڵەکی ونبووە. جونێت هەشتا خەی بە مرۆڤەکی شەشگەڵەی مارکسی لینینی تێدەگەیشت و یارمەتی پێکەکەی دەدا لە ئاودیووکردنی کەسە تایبەتەکانیان بە ئێوروپا و تورکیا و بە پێچەوانەیشەوە، هەر بەیە سومپاتی هەبوو لە گەڵ رابوردووی ئێو وەک شەشگەڵەکی هەشتاکانی کوردستان، هەموو کاتێک کە جونێت باسی بەرخودانی کوردانی بە دەکرد ئێو بەزار دەبوو و دەیگوت؛ تکایە جونێت شەش لە دونیادا کەرکان پەهەدەستن و دەڵاو و قەحپە و گەوادەکان لە بەرکەی دەخۆن.ل ١٦٣)). هەبەتە وشەی کوردستان بە چەمکە ئاوروپاییەکەی مەبەست لەی کوردستانی باشورە، کاتێکیش هەر دوای ئێوە دێ ؛ ((ڕاوەستە با شەشکەی تەیش بێتە دەسەاتەوە تامی پارە بکەن ئێوسا تێدەگەیت بۆچی لینین کتێبی " دەوڵەت و شەشی نووسیوە.ل ١٦٣))، لەرەدا نووسەر دوای قسەی عەوامی خەڵک کەوتووە، کە دەسەاتدارانی کوردستان پارەیان بینيە بێت، بە ەای ئەمە دەبووایە بەڵک لەو دیدە نەودەوەتیانەیشی باسکردبا، واتا ئێودیوی رووداوەکانیشی ببينيە بایە، نەک یەک ئاراستە بەوات، ئێوە وا دەکات خوێنەر تێبگات کە نووسەریش بووە بە یەکە لە پاڵەوانەکانی پێکەوە لە ناو ڕەمانەکەن.

نووسەر کە باسی مەلا مستەفا بارزانی دەکات ناوی مامە عەزە دێنێتە ئاراوە و دێ؛ ((ئێو زەمانە هەشتا مەلا موستەفا بارزانی لە مەنفای ئەمریکیی خۆیدا لە ژێر ئازاری دەشکاندا دەیناناند، کەچی مامە عەزە لە مەنفای باشوری ئێراقدا لە ژێر ..... ل ١٢٤)). ئەمە

بەراوردکردنکی ساغلەم نییە، راستە هەم مامە عەزە و هەمیش مەلا مستەفا لە روانگەی مرۆڤبوونەوە مرۆڤن، لە مرۆڤکان هەمیشە جیاوازیان هەیە. دیقەت بدەن لە ماڵکدا دوو برا لە خەسڵەتکانیان جودان، لای دایک و باوکیش هەمیشە نەرم نیان و خودان ئاکارە بەرزەکە خۆشویستنرە. چ جای بگاتە مرۆڤکان هەر لە کردار و رەفتار و بۆها ئاکاریەکان و دونیایەک خەسڵەتی دیکەی مرۆڤایەتی، لە بەزەیی و سۆز و ئەویندارەی تا بە دڵفراوانی و بەرگەگرتنی ئازار و زەحمەتی و ماندووبوون و نەهامەتی دەگات، جا ئەمە لە ئاستی تاکی مرۆڤدا بێت، ئاخە لە سەر ئاستی سەرکردەوە دەبە چی راگوزەر بکات، کە تراژیدیای یەک گەل و نەتەوەی دەکەوێتە ئەستەوە و بەرگەی دەگرە و پێیەوە دەناڵێ و لە تەکەشانیش کێنادات و بۆچان بەردەوام دەبێت، نەدەبووا ئەم حاڵەتە لەردا ببا. سیاسەت پانتاییەکی زەر لە ژیانی مرۆڤکان داگیر دەکات، ئیدی هەندە جار تاکەکان بەدەر لە خواستی خۆیان دەخزێنە نێو دەمودوو و گفتوگۆی سیاسییەوە، ئەدیبانیش لەم حاڵە بە دەر نین لە نووسینەکانیان وەلە گەرەکە ئەدیب هۆشیارانە تر مامەڵە لە تەک ئەم لایەنەدا بکات، جونکە ئەدیب بە چارەسەر دەکەوێتە نێو باسکەوە وەک تاکی ئاسایی نییە نەک بە وروژاندن و جەهشتنی بە بە چارەسەرکردن، ((بیرمەند و رەخنەگری ئینگلیزی تیری ئیگلتون وای دەبینێتەوە کە زانایان و فەیلەسوف و تیەریستەکان بارگرانی ئەو وتارە یەکشەوازیانە لە ئەستەدەگرن، لە بەرامبەردا ئەدیبان پانتایی هەست و ئەزمونی باڵای بۆها و رەزلەنان داگیر دەکەن)) ٢٠. کەواتە ناکرە ئەدیب وەک سیاسییەک بیر بکاتەوە. لەردا لەم دوو نمونەی دیهێنینەوە نووسەر وەک سیاسییەک دەدوی ؛ ((ئەمایش جیرەکەکی ترە، بەوەی هەشتا شازدە ساڵی تەواو نەکردبوو کە شەشی مەلا مستەفا بارزانی لە ساڵی ١٩٧٤ دا هەڵگیرسا، ل ١٢١)). ئەمە پەمان وایە شەش شەشی نەتەوەیەک بووە لە کوردستانی باشوور بە سەرکردایەتی مەلا مستافای بارزانی نەک شەشی مەلا مستەفا بارزانی، ئەو کات هەموو کورد لەم پارچەیە یەکدەنگ و یەکەنگ بوو، ((بەڵام کە شۆشی نوە دەستیپێکردەوە، مامە عەزەی گەنج یەکەم کەس بوو رایکردەوە شاخ، بەگومان ئەو شانسی هەبوو کە لە کارەساتی هەکاری ١٩٧٨ رزگاری بوو. ل ١٢٤)). کە دەڵێ شەشی نوە واتا شەشی نوەی گەڵەک یان نەتەوە و میللەتەک، کە لە کاتکدا شەشی ئایدیولۆژیایکی تایبەت بووە، هەر خۆیشی نووسەر ئەو یایدیولۆأیایە ساغ دەکاتەوە کە باس لە شەی هەکاری دەکات، لەرە وەک سیاسییەک دوواوە کە پەیستە وەک ئەدیبەک بدوە، کە شەشی مەلا مستەفا بارزانی شەشی ئەیلول و گەڵەک بووە، شەشی نوێیش شەرشی ئایدیولۆژیایکی تایبەت بووە دەبووا نووسەر لەو ئینتیما سیاسییە

خەی دەرباز بکردبا، کە رەنگدانەوەی مۆزوو و رابردووی کەنی پەوە دیارە لە رەمانکەدا، لێرەدا باسوخواس لەمە دیدی ئایدیولۆژی لە رەمانکەدا کورت دەکەینەوە و نامانەوە درێژدادەی تەدا بکەین . لە ئەوەی کە ئەمە دەمانەوێت لە رووی سیاسییەوە کەتایی پێ بهێنین، ئەوەیە ؛ ((کە مەزندەی ئەوە دەکات خەکانێک هەبن ئەوەندە گەل بن لە حەوشەی پشتەوەی مەخفەری پەلیس شەچەقە بکەن و یەکتر شەالی خوەن بکەن، کە مەزندەی کەرێتی کوردیی دەکات، جگە لە کورد نەبێت. ل٤٥٦)). هەندە دەهێین ئەگەر نووسەرێکی " عارەب یان تورک یاخو فارس " کوردی بە کەر لە قەەم بدابایە چ فەوزایەک دەخوەقا، دەبووە هەرایەک ئەوسەری دیار نەبووایە، ئەم تەوزیفکردنە دەستەو گروپ و کەسانێک ناگرێتەوە وەلە بە شمولی باسی کەرێتی کورد دەکات، کە کورد کەر بێت ئەی نووسەر بە زمانی کوردی بە کە دەنووسێت.

پەتەکە " الحبكة "

چەند کەیفساز و زێتر ئاوەدان دەبووین ئەو دەمانەی بە نەو دونیای مەجاز و ریتم و هارمەنییەت و پانتایی و فەزایەکی ناوازە و بە سەلیقەدا تەیمان بکردبا و ترەپکی ئەستاتیکامان لە نەو گەشەگیردا شەن و کەوی بکردبا و نەوەی نوەمان وەئاگا بهێنابایەتەوە کە دەتوانن جواننناسی و دیقەتەدانی فەزای رەمان لە گەشەگیرەوە فەربان، چەندە ئەمەیش دونیایەکی ئەدەبیمان قووەتر دەکردەوە و هەندەی لە سەراغی سەرچاوەو ژەدەری لابەلا دەبووین لە دونیای ئەدەب و پانتایی و فەزای رەماندا نوقم دەبووین، بە هەر حاە دونیایەکی لەو جەرەمان لە پانتاییەکی بەرفراوانی ژینگەکەدا بەدی نەکرد، لە سەرەتاییشدا باسەمان لەوە کەرد رەخنەگەر بە خەی کە دەکەوێتە شرەقەکاری ژانرەکی ئەدەبی لە دەەوە دەیخواست بە خەی ئەو داهێنانەی بنووسیبا تا کون و کەلەبەرە ناتەواوەکانی بە جوانی کەفماە بکردبا و رەونەقەکی ناوازەی ببەخشیبا. پەتەکە یان پلان یاخود گرە کە بە عارەبی دەکاتە " الحبكة " بە رەمان یەکەک لە بنەما سەرەکییەکان پەویستە نووسەر چەن ئاوەزی" عقل " ی خوێنەر شەلو دەکات بە هەمان جەر رووونی بکاتەوە، با بزانین گرە چیە((ئەو رووداوگەلانەن لە چیرەکەدا رووددەن بە سەتراونەتەوە بەرایەتییەکی پەیوەست کە بە پەیوەندی هەکارانەی نەوانیان هەرگیز لە کارەکتەرەکان جیانابنەوە، گەەرەوە هەمیشە کارەکتەرەکانیمان وا نیشان دەدات کە ئاوەتەی رووداوگەلەکەن، کاریگەریان بە سەر یەکەوە هەیە بە هیچ شەوەیەک لە شەوەکان لە یەکتری جیانابنەوە)) ٢١. هەر لە درێژایەدا و لە پێناسەی گرە دەە ؛ ((ئەو رەگە چارسەرە تەکنیکییە کە نووسەر لە سەر کەرستەی خاوی چیرەکەکەی

دیگرتە بڕ)) ٢٢. کەواتە پەیستە نووسەر هەر لە سەرەتاوە ئاشنامان بکات بە کەسایەتییەکانی ڕمانەکەی و ژینگەکەی ئەو گرفت و ئاریشانەی دەیخوەقنێت، سەرەتا خوێنەر وا تێدەگات کەشکە ئەوەیە کە لە نێوان " سوزی " و " ڤەسنا " لە سەر ئاشنا بوون بە زمانی ئەمانی یان کەانی خوارو و خچە: ((نازدار کە نێوی خۆی نابوو سوزی، هەمنتر و پتر بوو لە وشە و دەستواژەی ئەمانی. جارجارەیش بە سوژنکردنی ژنانە بە ڤەسنادا هەندێک وشەی بەکار دەهێنا کە ئەمەیش ڤەسنای تووڕە و دەهری دەکرد، بە نمونە وشەی " ئۆپتیمیست – Optimist " ئەو وشەیە بوو هەموو جارێک سوزی بەکاریدەهێنا و هەموو جارێکیش دەبووە هەکارێک بە سەلماندنی گوجتی ڤەسنا.ل ١٠)) دەربارەی کەانی خواریش لە هەمان لاپەڕەی دبژێت ؛ ((کاتێک بە کەانی سەر شقامە گشتییەکە پێکەوە تپەڕە دەبوون و خۆرا دەیگوت ؛ سوزی دەزانی ئەم کەانە خوارەـ ئیدی سوزی رادەوستا و دەیگوت ؛ گەلێ کوا کەانی خوار هەیە لەم دونیایەدا… ئاوهـا شەکە دەستیپەدەکردەوە.ل١٠)) ئەم مشتومڕە لە نێوو ڕمانەکە لە نێوان ئەم دوانە دەبێتە مشتومڕ و دەموودوو، خوێنەر وا هەست دەکات ئەم گرێکەی ڕمانەکەیە و پەیستە نووسەر بیگەیەنێتە ترپک و پاشان هێدی هێدی بە خوارەوە و چارسەرێکی بداتە. خوێنەر لە لاپەڕە ١٣٧ کە دەگاتە " ئیگەیەکی دوور ؛ جاکەمە کازانۆڤا" دوای خوێندنەوەی چەند لاپەڕەیەک لەم ئیگەیە هەست دەکات دەچێتە نێو ڕووداوگەلێکەوە تێچژاو و ئاسکاو خوێنەر پەیوستی بەوە دەبێت بە هەمنی لە سەرخ بە بیرێکی فراوانەوە بچێتە نێو ڕووداوکان، کەشکە لە وەدایە ئەو هەموو ڕووداوگەلە دوای تەواو بوونی ڕمانەکە زەربەی ڕووداوکانی بە یەکلا نابێتەوە، بشە نووسەر بە ئەنقەست کردنەوەی دەرگاکانی بە ڕووی خوێنەردا واڵا کرد بێت بە ئەوەی بە خۆی ڕمانێکی تەواو نەکراو تەواو بکات …

درێژەی هەیە..

بەشی یەکەم...

بەشی دووەم...

بەشی سێیەم...

بیرەوەریکانی فەقێیەکی گوومەڵ...24...شەماڵ بارەوانی

بەشی بیست و چوار/
مەلایەك گوڵ لە ئوم کەلسوم دەگرێت!

هەر سەبارەت بەو گێرانی و شتە، لە سەردەمی سەرتای فەقیاتیم، فەقێیەکمان لەگەڵ بوو(مەلا. ن)، پەیمانگای ئیسلامی تەواو کرد و ئێستا پێش نوێژ و ووتارخوێنە لە شاری هەولێر .
پێشووتریش:کارگێری لقی هەولێری یەکێتی زانیانی ئایینی ئیسلامی کوردستان بوو.

ماوەیەک: بەڕێوەبەری مزگەوتەکان و پشکنین لە دیوانی وەزارەتی ئەوقاف وکاروباری ئایینی بوو.
ئێستا نازانم لەو پێستە ماوە یان نا.
پێشی گووتم: کە راهێنەری مریی نەودەولەتیشم ئێستا.

جا ئەو کاتەی پێکەوە فەقێ بووین.
دەیگووت:مەلا سەید ئەحمەد پێنجوێنی گوڵ لە گێرانی ئوم کەلسوم دەگرێت!
ئەو مامۆستا ئایینیە بەڕێز و و کەنە فەقێیەی هاوڕێی سەردەمی فەقیاتی و حوجرەم، لە کاتی نووسینەوەی ئەو بەشەی (بیرەوەریکانی فەقێیەکی گوومەڵ)دا.

(٢٠٢٢/٨/١٩) کە دەکاتە ڕۆژی هەینی، لە ڕێگای نامەگەیندەوە و تەلی واتسئاپەوە پەیوەندیم پەیوەکرد بە دەنیایی بوون لەو بەسەرهاتەی کە ئایە بیریەتی وەختی خۆی لە فەقیاتی پێگووتم کە مەلا سەید(ئێ) پێنجوێنی گوڵ لە گێرانیکانی ئوم کەلسوم دەگرێت؟ گووتی: نەک هەر ئەو، زۆرێک لە یەکگرتووەکانی تریش گوڵ لەم و لە گێرانی تریش دەگرن.
لەگەڵ ئەو مەڵایەی هاوڕێم، زۆر قسەمان کرد و باسی دنیایەک یادگاری و بەسەرهات و بیرەوەریکانی سەردەمی فەقیاتیمان کرد و تۆر تۆر پێکەنین وپێی گووتم: بیرەوەریکانت لە کوێ بڵاو دەکەیتەوە؟
گووتم:هەفتەی بەشێک لە ڕۆژنامەی(ڕێگای کوردستان) و لە هەرێک لە ماڵپەڕەکانی(دەنگەکان) و (دابڕان) و (وتاری کورد) و (قەندیل24) و

پاشان لە ماڵپەڕی(کوردپەدیا) ئەرشیف دەکرێت.
گووتی لینکەکەیم بۆ بنێرە با بیانخوێنمەوە.

ئینجا گووتی:منیش وتار بۆاو دەکەمەوە، لە گۆڤاری(گوڵان) و دوو وتاری بۆاوبووەوی خۆی بۆ ناردم، یەکیان سەبارەت(حوکمی ئیگزی سەیەم لە ڕووی شەرع و لە ڕووی کەمایەتییەوە)و ئەویتریشیان باسی(پەکەوەژیانی و ئایینی و نەتەوەیی بوو لە کوردستان) و خوێندمەوە. حەقەت شتەکی جوانی نووسیبوو و دڵخۆشی کردم بەمە و پێم گووت:بۆاستی دڵخۆشم کەمن و تۆ لەو تێگەشتنە داخراو تەسکەی پێشووتر و سەردەمی حوجرە هاتووینەتە دەرو گەیشتن بڕە و باوەڕ بە پەکەوە ژیان و ئەزگرتن لە ئاینەکانیتر بکەین بە پێنسیپ و، هەر بۆاستی من کاتێک بیر لە هەندێك ڕەفتار و شێوازی بیرکردنەوەی پێشووتر و سەردەمی حوجرە و خوێندنی ئیسلامی و فەقیاتیم دەکەمەوە، قەز و گاڵتەم بەو بیرکردنەوە و تێگەیشتن و جیهانبینیەی ئەوسام دێتەوە و لە هەمان کاتیشدا تەریق دەبمەوە و هەست بە خجاڵەتی و شەرمەزاریەکی بۆ ئەندازە دەکەم و لەخەم دەپرسم: هەر بۆاستی ئەوە من بە وا بووم و هەند کەسەکی بیروشك و ڕادیکاڵ و ناحاڵی بووم؟!
جا من و ئەو مەلا بەزەیی هاوەڵم لە کاتی فەقیاتیماندا، هەردووکمان یەکگرتووی ئیسلامی بووین و دواترهەردووکمان بە تەواوی وازمان لە یەکگرتووو ئیسلامی و ئایدیۆلۆژیای ئیسلامی سیاسی هێنا.

پێم گووت: حەقەت من هەموو ئەو مامەستا ئایینی و(بە تایبەتی ئەو مەلایانەی کە ئەنتیمایان بە هەزە ئیسلامیە سیاسی و گرووپە سەلەفیزمەکان نیین و ئایین تەکەڵە بە سیاسەت ناکەن و خەڵکی تەکفیر ناکەن)، مرۆڤە لیبڕاڵ و، ئەتایست و ئەکتەر و نووسەر و شاعیر و ئەو کەسانەم زۆر خۆشدەوێت، کە باسی پەکەوە ژیان دەکەن و باوەڕیان بە پلورالیەتی ئایینی، سیاسی و کەمایەتی هەیە و چەمکی تولەرانس(لێبووردەیی) ئەتناکەنەوە و ئەز لە جیاوازیەکان دەگرن و هەرش ناکەنە سەر ژیانی تایبەتی مرۆڤەکان و هەرگیز، پڕلاماری ئازادی و حەز و ویستی هیچ کەسەک نادەن لە وتار و وەعز و شیعر و قسەکانیاندا.

گووتم:منیش لە چەند(٤٠) ئەژنامە و گۆڤار و ماڵپەڕدا بابەتی هەمەجۆر و وتار و شیعرم بۆاو دەبەتەوە.

پێشم گووت:
لە سەر بەشی (بیروڕیکانی فەقیەکی گوومڕا)دا باسی تە دەکەم و ڕوحمت پێناکەم و باش لە حەقت دەم و دەتکوتمەوو ئەو ڕووداوەش باس

دەکەم کە کاتێک ئەو شەوەی حوجرە لە ساڵی(٢٠٠٧) تابلۆیەکی ئاینیمان لە کاتی شەڕە بالیفی فەقێکان شکاند و تۆ ئەمیر و براگەورەی حوجرە بوویت و لەمان تووڕەبوویت و جوێنێکی زۆر مزرت پێداین و لە بیرەوەریەکانی فەقێیەکی گوومەدا جوێنەکە دادەنێم، پێکەنی و گووتی: ئەوەی نەنوسی هاهاها بەشەی بدە (……..)
گووتم: خەمت نەبێت هەر دەینووسم، بەڵام بەهەی ڕەچاوکردنی ئیتیکی ڕۆژنامەوانی و ئەتەکێت و مەڵاڵی نووسینەوە، دەیکەمە پیت پیت و جوێنەکە وەکو خۆی بەو زەقیەوە دانانێم.
(لە بەشەکانی داهاتوودا باسی ئەو جوێنە و بیرەوەری زیاتر سەبارەت بەو مامۆستا ئایینیە بەڕێزە باسدەکەم).

جا گووتم هەم زەم و هەم مەدحکردن تێدایە لەو چەند بەشەی بیرەوەریەکانی فەقێیەکی گوومەدا سەبارەت بێتە. هاهاها پێکەوە دامانێ قاقاو گووتم: بەڵام لە زەم کردنتدا ناوم نەهێناوی و دەنیا بە تەنها من و فەقێیەکان دەتناسینەوە لەو بەشەی بیرەوەریەکانی فەقێیەکی گوومەدا و گووتی: ئاسایی و حەزدەکەیت ناویشم بێنە و:(چی دەنووسی بنووسە
بەس بە زەمیرەوە، سەبرت هەبێ، هاهاها).

حەقەت لاریشی نەبوو ناوی بێنم، بەڵام من، گووتم نا، نەخێر، من هەرگیز ناوت ناهێنم و من هەر شتێک زەمی تێدا بێت، هەوڵم داوە ناوی ئەو فەقێ، یان مامۆستا ئایینی و مەڵا بەڕێزانە نەهێنم، کەبیرەوەری و چیرۆکەکە پێویست و تایبەتە بەوەوە و تەنها بە پیت ئاماژەی بە بکەم، یان بەم:فەقێیەك، یان مامۆستایەکی ئایینی و مەلایەك.

ئینجا دواتر ئەو مەلایەی هاوڕێی سەردەمی فەقێیاتیم، زانیاری سەبارەت بە بەوانامە و وەزیفە و کارەکانی خۆی داپێم و منیش زۆر سوپاسم کرد بۆ ئەو هاوکاریکردنەی و پشکێش کردنی ئەوزانیاریانەی بۆ (بیرەوەریەکانی فەقێیەکی گوومەدا)و
پێم گووت: بەڵێ تۆ وتاری جومعەت هەیە با درەنگ نەکەویت، خۆ وەکو من نیت نوێژ نەکەیت و نیەتێ مزگەوت هاهاها پێکەوە دووبارە دامانەوە قاقا گووتم: کوڕە مامۆستا من ئەو فەقێیەی جاران نیم و بەو خوایە ئەستا یەک نوێژان ناکەم و دووبارە دامانەوە قاقاو گووتی:
:ئەویش باش دەبێت اشالڵە. ئیتر خواحافیزیمان لێکتری کرد.

خەیاڵ ماناکردن... دڵکەش قادر

سەفەرکە با خەیاڵی شیعرت
بە ئاقاری گوماندا ڕەت نەبێ
با چناری شیعرم
لە بسکی کیژێک
لە تەپوتۆزی منارێک
لە چەپەڵوانی شەقامێک
ون نەبێت
با دڵی من لە سوچێکە ئەم گەردوونەدا ون نەبێت
با من و تۆ لە سوچێکی شاردا
بە ئەوارەیەکی مانا نەگەڕێین
من لە خوانی ماناوە بۆ ژوانی گەردوون
دەم لەدەدات و
تەش لە جوانی ماچێک
لە شانەی شارێک
لە پیاڵەی مەستبوون
تەناگەی
چ تاڵە بە خەوی
چ وەرانە خەشخەیاڵی.
کاتێ شەپۆلی شیعرم مانایەک ناهەڵدێوە
نەوەسێک لە سەماکردن
لە وتنی ستران
جوانییەک تەوزیف دەکات
هەتا عیشق هەیە
ستێ لە میتای زمان ناوستێ
پەیگرافێک پەیف
خەیاڵ ماناکردن.

دڵکەش قادر

کۆمەڵگا و سیستەمەکانی بوارەکان؟... زاناز

خەمووکۆمەڵگایەک کۆمەڵێک بواری هەیە ئەو بوارانەش هەر یەکەیان بە ئاوەڵی گۆشبکات دەبە سیستەمێکی سەربەخۆی هەبە ، هەر کۆمەڵگایەکیش ئاستی لەگەڵ کۆمەڵگای تر جیاوازە ، سیستەمەکانیش وەکو سیاسی و تەندروستی ،خوێندنی باڵا و پەروەردە، سەربازی و هەموو ئەوانی تر دەبە بە شێوەیەک بە کە سیستەمی نووسەران و ڕۆشنفکران لەگەڵ ئەو هەموو سیستەمانی تر بەشداربن.

هەر سیستەمێکیش دادەنرێت دەبە هەڵگەوتووی و دروستکاری ئەو سیستەم یان سیستەمانە هی ئەو ووڵاتەو کەسانی بە نێک سیستەمی ووڵاتێک کۆمەڵگایەکی تر بهێنی کە ئاستی لەهی ووڵاتەکێت بەرزترە خۆکەکەشی ئاستی هۆشیاری باشترە .

لێرەدا کاتێک سیستەمەکان ئازاد دەبە نابەستراێنەوە بە سیستەمی سیاسی ئەوا ئەو جۆرە سیستەمانەی بوارەکان ووردە ووردە پەشدەکەون بەتام کاتێک سیستەمەکان لە ووڵاتە دواکەوتووەکان دەبنە پاشکۆی سیستەمی سیاسی ئەویش بە ئارەزووی خۆی کار لەسەر سیستەمەکان دەکات و چەنیشی بوێت بخاتە ژێردەستی خۆیەوە ئەوا زوو ئەو سیستمانە پەشناکەون چونکە ئازادنین کاتێک ئازادیش لە بیروڕا و جوڵە نەبە ئەوا ئاوا هەمووی خراپییەکەی دەکەوێتە ئەستۆی سیستەمی سیاسی چونکە ئەو بەخۆی بەستەوە نێک کردبییەتیە سیستەمانێکی سەربەخۆی کاتێکیش سیستەمی سیاسی ئەو سیستەمانەی تر ئازاد دەکات کە لەسەر ڕێچکەی ڕاست و زانستی بوات ئەوا چاکەکەش و گۆشکردنیشی بە ئەو سیستەمە سیاسییە دەگەڕێتەوە کە ئەوانەی ئازاد کردووە هەردوو لایەنی زیانی و سودی بەستراوەتەوەی بە سیستەمی سیاسی و کردنی بە سیستەمانێکی سەربەخۆ لە دوورەوەدا دەردەکەوێت.

2022 8 28

کورتە چیرۆک بۆ منداڵان/ داپیرم حەزی لە کارە.. رۆزا شوان

داپیرم هەر لە منداڵییەوە، چالاک و ئیشکەر بوو. لە ئێستادا تەمەنی لە نەوەت ساڵ زیاترە، لە دەست و پێیەکانی نەکەوتووە. حەز لە جووڵە و لە کارکردن دەکات. داپیرم رۆژکانی هەفتەی بەم شێوەیە دابەشکردووە:

شەممە: مەڵەکەی بریندۆ دەکات (خوریکەی دەبەتەوە).

یەکشەممە: خوریێکە پاک دەشواتەوە و لەبەر خۆردا هەڵیدەخات، تا وشک دەبێتەوە.

دووشەممە: خوریێکە شیدەکاتەوە و دەیکات بە دەستپێچک.

سێ شەممە: بە تەشی خرێیەکە جوان دەڕێسێت و دیکات بە بانەکی باریک.

چوارشەممە: بانەکە ڕەنگ دەکات و هەڵدەیخات.. کە وشک بێوە، دەیکات بە گۆچە.

پێنج شەممە: بە قولاب بانەکە دەچنێت و.. دەیکات بە بلوزکی جوان بۆ خۆی.

هەینی: داپیرم بلوزە تازە جوانەکەی لەبەردەکات و لەگەڵ پووری گوندی هاوڕێ و هاوتەمەنی، دەچن بۆ پیاسە و گەشان و قسەی خۆش بۆ یەکتری دەکەن.

نەرویج: ۲۰۲۲

بەگژ نەویست... شیعری / نەوزاد بەندی

بەم دەرکەوت هیچ شونێ خۆش نییە …
هیچ تەمەنێ جێی متمانە نییە ..
ئاوەی ئەمانەتەوە ، کاسەی سەرکی
پڕ لە خون و خیانەت …
ئاگینا بە کیسە میز و عەلاگەیەک پیسایی و ستڕە خونەوە ، شام و شیراز ئەکەین ..
ئاگینا بە گەدەیەکی هەمیشە بەتاڵەوە ، وەخت و ناوەخت مەچە مەچمان دە ..
پارچە هەورەکمان لە ئابڵە بە جیهانێکی پڕ لە جوانیی ..لە کاتێکدا کەمەڵە ئاو و تەپ و تۆز و .. تەنگاو نابێ ، نابارێ ..
دارستانێکمان لە ئابڵە بە دنیایەکی پڕ لە نهێنی ..ئاویش کەمەڵە داری نەخۆش و تۆزاوین ، زەربیان چاوەڕێی دەمی تۆرەکن ، ژگاریان کا لاو وەزعی ئیستیعدادێ …
بەم دەرکەوت هیچ کەس جوان نییە ..هیچ شتێ باش نییە ..هیچ تامێ خۆش نییە.. هیچ بۆنێ سەرنجڕاکێش نییە ..
یادگاریەک بۆنەکمان بێ ئەکا بە کلیلی جیهانێکی پڕ لە گۆ ..
هەندێ هەرمانی سەکسیی ، کەسەکمان لە ئەکا بێ شاژنێکی دەگمەن ..
برستیی ، تامەکمان بێ ئەزمونەوە ، وا ئەزانین ناوازە و بێنەیە ..
کە بیانی لە خاو هەڵئەستین ، هەموویان لە یاد چێتەوە .. بە سەر و چاوەکی قوپا و ..لە دو تۆی بیجامەیەکی چرچ و لچ ، باوەشکێک تا دەست شەرەکە بە ئاکەشان ئامانئاکەشی .. بە ئاوەی مەشکەیەک میز بکەین … پەش ئاوەی دوو بارە خیاڵ ، لای ئاوێنەکە ئامانوستنێ و .. گوزانێ چواردەمەکە بە ئوخسارمانا بنێ و .. بانی کەف و گواوەکە ، بمانباتەوە بە ناو چیرۆکی ئەدگار ئالن پۆ و .. بگەڕێنەوە بە سەر لوتکەی خیاڵ پاوەکان .. خۆ لە جلی تەسک و بێنباخی خنکێنەر و پڕاوی ئەشکەنجەدەر ، هەڵکشین .. قایشی توند

لە ناوقەدمان ببەستین وەک ئەوەی کوێی ئەمانکی خۆیایی بەستبووی …
زەربەی دڕیە .. یان هەمووی ..
هەمووی خۆیایە ..یان زەربەی ..
لە پارەی جل و خواردن و دەرمان ، زیاتر بۆ چا و قاوە و جگەرە و نەرگەلە و ئەلکهول خەرج ئەکەین ، چونکە ئەوانە زیاتر ئەمانبەنە ناو خۆیایەوە و .. کەمتر ئەهەژن بەمان یەکلا بێتەوە کە دنیا یەک پولی قاپ ناهەژن .. کە مرۆڤایەتیی درێیکی گەورەیە .. کە هەر چی ئەیبینی، لە هیچ هیچترە ..
ئەمانەوە بۆ هەر نرخێ بووە ، لە پاڵ خۆیایەکا ، خەمان مات بێین و .. چیرۆکێک بۆ خۆو بنوسینەوە ، کە خەمان تیایدا کوڕە ئازاکەین .. کە هەرچی شتی جوان و خۆش چاوەڕوانە ..کە دنیا کۆتایی نایەت و .. باشتر وایە هەرچی زووترە ، ئەوەی جەنگیزخان و هیتلەر و ناپلیۆن پێیان تەواو نەکرا ، ئەمە تەواوی بکەین ..

⋆ ⋆ ⋆
هەر لە مناڵییەوە بەم دەرکەوت ،
ئەم دنیایە بۆ بۆ درۆ و فێڵ و خۆیا ،
تەنانەت شەرت و فانیلەکێیشی پێوە نامێنە ..
درێیکی گەورەیە و
شتێکی تیا نییە ڕاست بێ ……

ـــــن .بەندی _____

نا بۆ بەڕوشوێنکردن, بەڵێ بۆ دیاریکردنی چارەنووسی قوربانیان

ئەمڕۆ 30ی ئاب ڕۆژی بەڕوشوێنکراوانە لە جیهان, کوردستانیش هەرەمەکە لە وڵاتێك کە عێراقە یەکێکە لەو 84 وڵاتەی جیهان کە ژمارەیەك زۆر لە هاووڵاتیانی بەڕوشوێنکراون بەهۆکاری سیاسی, جیاوازی نەتەوەیی و ئایینی و مەزهەبی, لە جیهاندا ژمارەی

بەستەروشوێنکراوانی راگەیەنراو بە 52250 کەس دیاریکراوە, کە ئەوانەن تەمارکراون لە ناوەندە جیهانییەکان بۆ تایبەت نەتەوە یەکگرتووەکان و خاچی سوری جیهانی و هاوپەیمانی جیهانی دژ بە بەستەرو شوێنکردن و ... لە کاتێکدا تەنها ژمارەی بەستەرو شوێنکراوانی کوردستان لە قوربانیانی ئەنفال و بارزانی و فەیلی و ئێزیدی و ...چەندین بەرابەری ئەو ژمارەیەیە, بە شێوەی گشتی ژمارەی بەستەروشوێنکراوان لە جیهان خۆی دەدات لە 50 ملیۆن کەس, لە ناویشیاندا لە 30 وڵات زیندانی نهێنی هەیە, عێراقیش یەکێکە لەوان, بەشی زۆری بەستەروشوێنکراوان لە پیاوان پێك دێن.
لە سوریا لە ساڵی 2011 ەوە 82000 کەس بەستەروشوێنکراوە, 2000 زیاتری لە لایەن ئۆپۆزسیۆنەوە ئەنجامدراوە, لە سریلانکا 60 بۆ 100 هەزار کەس بە سەرو شوێنکراوە, تەنانەت بەشێك وەك ئەنفالکراوانی کوردستان ئەوانەن خەیان داوەتە دەستەوە, لە ئەرجەنتین 30000 کەس بە سەرو شوێنکراوە لە ساڵانی نێوان 1976 بۆ 1983.

ئەوانەی تەمارکراون لە عێراق 16544کەسە, لە سریلانکا 12226هاووڵاتیە, ئەرجەنتین 3449, گواتیمالا 3155, پیرۆ3009, سلفادۆر 2661, کۆمبیا 1235 کەسن.
تەنها لە نیوەی ئەمساڵ 11000 کەس بەستەروشوێنکراون لە عێراق.
ئەمە پێمان وایە:
• بەستەرو شوێنکردن هەموو کات تاوانە, دەوڵەت ئەنجامی بدات یان میلشیاو گروپی چەکدار بەهەر پێناسەکەوە بێت.
• بەستەروشوێنکردن تاوانێکی زۆقی مافی مرۆڤ و یاسای نێو دەوڵەتی و جاڕنامەی گەردونی مافی مرۆڤ, بە پێی پەیماننامەی ڕەما دەچێتە چوارچێوەی تاوانی دژ بە مرۆقایەتییەوە, کات و شوێن تاوانەکە بە زیندویی دەهێڵێتەوە , بنەماڵەی قوربانی مافی قەرەبوو و زانینی ڕاستیەکانیان هەیە.
• هیچ دەسەڵات و گروپێك مافی بەستەروشوێنکردنی هاووڵاتیانیان نییە, کە تاوانکار بە پێی یاسای نێودەوڵەتی نابێت لە سزا ڕزگاری بێت.
• بەستەرو شوێنکردن پێشێلی مافی یاسایی تاك, مافی ئازادی و ئاسایش, مافی ئەشکەنجە نەدان, مافی ژیان, مافی ناسنامە, مافی دادگاییکردنی دادپەروەرانە, مافی پاراستنی مافی مرۆڤ لە کاتی گلدانەوە, مافی قەرەبوکردنەوە, مافی وتنی ڕاستیەکان, مافی ئابووری, کۆمەڵایەتی, ڕۆشنبیری, مافی خێزانداری, مافی ئاستی ژیان, مافی تەندروستی و فەربوون, مافی کەرامەت و داوای لێبوردنکردنی قوربانی, مافی کۆسپەتی یاسایی .....هەیە.
لێم بۆنیەدا وەڵای ئیدانەکردنی بوونی سەدان دیاردەی

بەسەروشوێنکردن بەهەی عەقیدەی سیاسیەوە لە باشوری کوردستان و دەیان هەزار لە پارچەکانی دیکەی کوردستان لە لایەن رژێمە دکتاتۆرییەکانی ناوچەکەوە, داواکارین :

1- حکومەتی هەرێمی کوردستان لیستی ناوی بەسەروشوێنکراوان, هەکاری بەسەروشوێنکردن و هەکاری مردن, شوێنی مردنیان بۆ بکاتەوە, ئوانێشی ماون ئازادیان بکات.

2- شوێنی کەکردنەوەی بەسەروشوێنکراوان بپارێزرێت و بە یاداوەری بەسەرو شوێنکراوان و دروست کردنی مۆنمێنتی یاداوەرییان.

3- بە یاسا بەسەروشوێنکردن لە کوردستان قەدەغە بکرێت.

4- داوای لێبوردن لە بنەماڵەکانیان بکرێت و پەیمانی دوبارە نەکردنەوەی بدرێت.

5- روفاتی قوربانییەکان بگەڕێنرێتەوە بە کەسوکاریان.

6- قەرەبووی ئابووری کەسوکاریان بکرێتەوە بە ماوەی رابردوو, زیانێکی شەرافەتمەندانەیان بە دابین بکرێت لە روی دارایی و خوێندن و چارەسەری تەندروستی.

7- مافی کەسوکاری بەسەروشوێنکراوانە هەموو راستییەکان لەسەر بەسەروشوێنکردنی ڕاڵەکانیان بزانن, تەواوی زانیارییەکانیان لە بەرواری بەسەروشوێنکردنەوە بە ئاشکرا بکرێت.

8- بە یاسا پارێزبەندی بە کەسوکاری قوربانیان, پارێزەرەکانیان, ڕێکخراوەکانیان دیاری بکرێت بە وتنی راستییەکان و داکۆکیکردن لە مافەکانیان.

9- پەیستە زیندانەکانی کوردستان سجلی هاتووان و دەرچوانی هەبێت, هیچ کەسێك لە دەرەوەی زیندانە فەرمییەکان زیندانی نەکرێن و زیندانی نهێنی وەك تاوان سەیر بکرێت.

10- پشکنین بکرێت بە قوربانیانی گۆڕە بە کۆمەڵەکان بە ناسینەویان.

ڕێکخراوی کوردستان بێ جینۆساید
Kurdistan without Genocide
30-8-2022

نەریت و بەهاکانی لە نێوان ئەدەب و فەلسەفە دا... دەشاد کاوانی

نەریت ئاماژەیە بۆ کۆی گشتی بەهاکانی ڕابردوو، بیروباوەڕ، هەستیاری جوانیناسی و فۆرمە ستانداردەکانی ڕەفتار. نەریت، چونکە سەر بە ڕابردووە، کاریگەرییەکی کەمی لەسەر فۆرمەکانی ژیانی ئێستامان هەیە. زۆرێک لەو بەهایانەی ئێستا باوەڕمان پێیان هەیە، نیشانەی تێپەڕاندنی نەریتن، یان باشتر بڵێین نوێبوونەوەی بەردەوامی نەریتن. هەرچەندە نەریت بە بوونی ئێستا بناسێتییە، بەڵام ئێستا تەنیا دەتوانرێت تێپەڕنرێت، و بە ڕوونتر بڵێین، بە نەهێشتنی چەند پێکهاتەکانی کە لە داواکارییەکانی ئێستا جیا نەکراونەتەوە. هەر جۆرە ئافانگاردێک لە مێژووی مرۆڤایەتیدا لە ڕەتکردنەوەی ڕیشەیی نەریت و جێگرەوەی بیرکەی نوێوە سەرچاوە دەگرێت. بە مانایەکی زۆر فراوان، تەواو دەکرێت بڵێین ئەوەی گۆشەندنی شارستانیەتی مرۆڤی بەرهەم هێناوە، تەنیا چەند کردەوەیەکی چاکسازی و سەرگەرمییە.
پێوەندی نێوان ئافانگارد و نەریتی لە ئەدەبدا تایبەتتر، چونکە زۆرێک لە بزووتنەوە نوێیەکانی ناوی ئەو سنوورانە دەشکێنن کە بزووتنەوەکانی پێشوو تا ئێستا خۆیان ڕاگیاندووە، بانگەشە بە هەڵوەشاندنەوەیان دەکەن و یەکێکی نوێیان لە شوێنی ئەو دامەزراندووە، زنجیرەیەک لە بزووتنەوە ئەدەبییەکانی وەک مرۆڤگەرایی، کلاسیکیزم، ڕەمانتیزم، مەدێرنیزم و پۆستمەدێرنیزم، هەموویان بەپێی ئەو بڕوایەی سەرەوە، سیستەمێکی بەهای نەریتی دیاریکراویان دروستکردووە وەک جۆرێک لە ڕەخنە لە یەکتر – ئەم دووەمیان ڕەخنە لە یەکەمیان دەگرێت، واتە ڕوانگە جوانیناسییە ئەدەبییەکان، شێوازی چاودێریکردنی جیهان و شێوازی نووسین، وەک کاریگەرییەکی زۆر قووە، بەڵام لە وەڵامێکی ئەرێنیەوە بۆ ئەو کێشە جۆراوجۆرانەی کە ئەمڕۆ ڕووبەڕووی مرۆڤایەتی دەبێتەوە، هەستێک هەیە کە ڕەخنە لە شێوازی ژیانی کۆن دەگرێت. واتە پەرسەندنی ئەدەب لەسەر ئەو ڕاستییە دامەزراوە کە چەند نووسەرێکی باڵادەستی ئەدەبیات بەرهەمی نووسەرانی مێژنی دیکەیان وەرگرتووە و لە هەمان کاتدا ڕەخنەیان گرتووە و لە گۆشەندنی ئەدەبیات کە گۆشەندنکە کە بە تێپەڕین لە کۆنکان دەربەدرێت و نوێ، زۆرجار لە پێویستی

ڕاستکردنەوەی ناتەواویەکان و لایەنگریەکان و تەنانەت هەڵکانیشدا سەرهەڵدەدات کە کەن خەی بە تەپەبوونی کات ئاشکرای دەکات.
ئەو بەچوونانەی سەرەوە سەبارەت بە گۆشەسەندنی ئەدەب پێشگریمانە دەکەن کە ئەدەب لە ڕووی جۆهەری ناوەوەی خۆیەوە لە ڕابردووەوە تا ئێستا، لە نەریتەوە بە داهێنان و ئاستێکی نزمتری هەیە. واتە ئەدەب (لە داهاتوودا) وردە وردە لەسەر بنەمای ئامانجێکی دیاریکراو تەواو دەبێت، بەڵام ئامانجی گۆشەکردنی ئەدەب چیە؟ ئایا جەیمس جۆیس ئەو ئەرکەی بە سەرکەوتوویی تەواو کرد کە شکسپیر لە ئەدەبدا نەیتوانی بە ئەنجام بگەیەنێت، و سەلماندی کە جوانیناسی کاریگەری بەدەست هاتووە لە (ڕوتی هۆشیاری) نووسین بەرزترە لە کاریگەری جوانیناسی لە کارەساتەکانی شکسپیردا؟ خەمەکی ڕەحی مرۆڤ مەدەرنەکان بە لەهاتوویی بەرز دەردەبڕێت، گۆشەیەکی زیاتری چیرۆکی هەمەر بە هەمان ناو بێت؟چۆن وەڵامی ئەو پرسیارانەی سەرەوە بدەینەوە ئەو بابەتەیە کە ئێستا باسی دەکەین، پرسیاری ناوەندی وامان لەدەکات بە قووڵیتر شیکاری پەیوەندی نێوان نەریت بکەین و ئێستا. و پەرەسەندنی فۆڵسفە ڕوون بکرێتەوە.
ئەوەی زانست بەدوایدا دەگەڕێت، حەقیقەتە. واتە پشت بەستن بە دەستکەوتە زانستیەکانی نەوەی پێشوو، لە هەمان کاتدا، وردە وردە نزیکبوونەوە لە حەقیقەت بە نکۆیکردن لە دەزینەوە و گریمانە نوێیەکان و بۆشە ناواقیعیەکانی جیهانی مرۆڤایەتی. لە ڕوانگەی گۆشەسەندنی مۆژووییەوە دەتوانین گەیان بەدوای ڕاستی لە زانستدا بە ڕەگەزێکی ڕاکردن بچوێنین: تۆژینەوەی زانستی بریتیە لە کەڵەکەکردن و سیستماتیککردن و ڕەکخستنی دەستکەوتەکانی نەوەکانی زانا بە زانین و ڕوونکردنەوە و چارەسەرکردنی کۆشە بنەڕەتیەکەی چەندێتی شتەکانی جیهان بەڕاستی هەن، ئاماژەیە بە پرسەی باشترکردنی وردە وردەی بەکارهێنانی. مرۆڤ حەقیقەت دروست ناکات، بەڵکو دەیدۆزێتەوە: دەزینەوەی حەقیقەت ئەوەیە ڕەگە بدەیت حەقیقەت خەی ئاشکرا بکات. یەکێکی دیکە لە تایبەتمەندیەکانی حەقیقەتی زانستی بابەتییەتیەتی. بابەتییەت بە واتای چاودێریکردن و لێکدانەوەی جیهان لە ڕوانگەیەکی ناوازەوە کە هی کەس نیە. هەر لە ڕەگەی ئەم ڕوانگەیەوەیە کە دەخی ڕەسەنی شتەکان دەبڕێتە ئەبژەی زانین. ئەم پرسەی دەزینەوە تایبەتمەندیە و تایبەتمەندی پەرەسەندنی هەیە. دەزینەوەی ڕاستی وردە وردە لە سنووری عەقڵی مرۆڤدا ئاشکرای دەکات. واتە مرۆڤ لە ڕەگەی زانستەوە وردە وردە لە حەقیقەتی جیهان و خەی نزیک دەبێتەوە.
بەڵام ئەو بەچوونەی کە ئەدەب وردە وردە گۆشە دەکات، بە تۆندی

لێژەر کاریگەریی بیرکە زانستییەکاندایە. ئەم جارە بەچوونە لەسەر ئەو بنەمایە دامەزراوە کە ئەدەب وەک زانستە سروشتییەکانی دیکە، سروشتی دەزینەوەی بەردەوامی هەیە بە ئەو شتەی کە بەدواید دەگوت. بەڵام ئەگەر ئامانجی سەرەکی زانست گریمانەکردن و تاقیکردنەوە و پشتڕاست کردنی ڕاستییەکان بێت، ئەوا ئامانجی ئەدەبیات زیاتر ئەبستراکتە و زۆر ئەستەمە دیاری بکرێت کە چییە؟ تەنانەت ئەگەر بتوانرێت، تەنها مشتومڕکی بکرێتایی لەسەکووتەوە، ئەوە تەنها شتێکە. بەڵام لە ڕوانگەی فۆرم و ناوەڕۆکی ئەدەبیەوە، ڕێنگە مرۆڤ بڵێت کە تەوەری ئەدەبی و شەوازەکانی دەربڕین کاراکتەرێکی مۆرۆویی بەهێزیان هەیە، هەر بۆیەش بە تێپەڕبوونی کات پەرەدەسێنن.
سەرەتا با بە کورتی باس لە بابەتی ئەدەب بکەین: ئایا بڕاستی بابەتەکانی ناو ئەدەب نوە دەکرێنەوە؟ بە ئەم پرسیارە هەندێک لە ڕۆخنەگرانی ئەدەبی و پێکهاتەناسان کە لە تیۆری دەروونشیکاریی کارل گوستاف یۆنگ لە بەرهەمی بیستەمدا ئیلهامیان وەرگرتووە، ژمارەیەکی دڵنگدار دەدەن. بۆچی تیۆری نائاگایی بەکەمەوە کە بە ئەدەب بەکارهاتووە – ڕۆخنەی ئارکیتایپ- زنجیرەیەک ئەزموونی بنەڕەتی مرۆڤ لە سەردەمی سەرەتاییدا لە نوێکەوە بە نوێیەکی دیکە وەک نائاگایی بەکەمەوە دەگوازرێنەوە و لە بەرهەمەکانی زۆرێک لە نووسەراندا بە شێوەی جۆراوجۆر دەردەبڕن. نائاگایی بەکەمەوە ئاماژەیە بە کەمەڵک یادەوەری سەرەتایی کە هاوبەشن لەگەڵ هەموو مرۆڤەکان و لە قووڵایی (خوارەوە) هۆشیاری هەر تاکێکدا کەوتوون. بە بۆچوونی یۆنگ، ئاماژە بە "وێنەی سەرەتایی" دەکات کە وەک "پاشماوەی دەروونی" لە ژیانی باوباپیرانی کۆندا دووبارە دەبنەوە، لایەن نوسەرانیانەوە لە دۆخێکی "نائاگا"دا بە میراتیان گرتووە، و لە ئەفسانە و ئایین و خەیاڵی کۆسپیدا دەربەدراون، هەروەها لە بەرهەمە ئەدەبییەکاندا. ئاگر، ئاو، خەر، مانگ، ڕێنگەکان، دایک و باوکی گەورە و پیاوی دانا، ئارکیتایپی گەردوونین کە بە درێژایی مێژوو لە زۆرێک لە بەرهەمە ئەدەبیەکانی هەموو کولتوورێکدا بە شێوازی جۆراوجۆر دووبارە بوونەوە.
ستراکتەرالیزم: بریتییە لە کەمەڵک پێکهاتەی پێوەندیی زۆر ئەبستراکت (واتە ئەو پێکهاتانەی کە دژایەتی یەکترن و لە هەمان کاتدا بەستراوەتەوە بە یەکەوە) کە لە پێوەندییە کەمایەتییەکان (ئەفسانە و ئەفسانە) و هەماگرایی لێژیکیدا دەربەدراون. (بە دەزینەوەی پێوەندی نێوانیان و دیاریکردنی ئەو مانایەی کە لە ڕێگەی ئەو پێکهاتەوە سەرهەڵدەدات) ئاماژەیە بە ئەو ڕووتە کولتووریەی کە شیکارییەکە هەوڵدەدات بەکاری بهێنێت. یان ئەگەر

بۆ سادەییتر باسی بکەین، بونیادگرایی پێی وایە سروشتی هەر توخمێک لە بارودۆخێکی دیاریکراودا خێرا لە خێدا گرنگ نییە، بەڵکو گرنگییەکەی لەلایەن توخمەکانی دیکەی ئەو بارودۆخەوە دیاری دەکرێت. هەر شتێک تەنیا کاتێک مانا و گرنگی هەیە کە لە پێکهاتەیەکدا جێگیر بکرێت کە بەشێکە لێی. ستراکتۆریستەکان پێیان وایە هەموو چالاکییەکانی مرۆڤ بنیات نراوە نەک سروشتی یان "جەوهەری". وەک میتۆدێکی شیکاری کە لەسەر بنەمای نەخشی بیرکۆ و کردارەکانی دووبارەبووەوە لە ئۆدیبدا دامەزراوە، ئەم هێوتە سەرنج دەخاتە سەر ئاشکراکردنی "پێکهاتەی قووڵ"ی پشت هووکاری دەقێک. ئەم پێکهاتەیە لە ڕاستیدا لە زنجیرەیەک فاکتەری بە کۆمەڵایەتی و ترانسمۆژوویی و ناکۆک پێکدێت و ئەو بەرهەمە ئۆدیپییەی لە پێیوندییەکەیەوە سەرهەڵدەدات لە کۆتاییدا سەر بە یەک "کۆمەڵایەتی" سوبژێکتیڤی تاکەکەسی نییە، بەڵکو وەڵامی ئەم سیستەمەیە بە کارکردی ئەو کارە تاک لە سەردەمێکی جیاوازدا.

هەردوو هێوتی تیۆری سەرەوە دژە سوبژێکتیڤیەت (دژی سوژەی مرۆڤ وەک بوونێکی تاکی سەربەخۆ و ئیرادەی ئازاد) وەک ئامرازێک بۆ پێکهاتە و مۆدێلە سەرتاییەکانی سروشتێکی بەکەس و زاڵ (واتە لە دەرەوەی مۆژووی تاک و مۆژوو بگشتی).چالاکە بۆیە بۆ ئەوان مانادار نییە کە مرۆستی نووسەر- شاعیر لە هەڵخنەی ئۆدیپی و قبوڵکردنی جوانیناسیی خوێنەردا بزانن؛ بەڵکو گرنگییەکی تایبەت دەدەن بەوەی کە کام نەخش و پێکهاتە لە کارەکەدا نوێنەرایەتی دەکرێت کە تێیدا دووبارەکردنەوە و گۆڕانکاری گونجاو ئەنجام دەدرێت. بەم مانایە ئەو بیرکۆیەی کە لە کارەکەدا دەبۆ پێشبڕێت، تەنیا لە گۆڕانکارییە جەراوجۆرەکانی پێکهاتەی ناوخۆیی و مۆدێلی سەرتاییەوە دەتوانێت بێت. (بۆ نموونە لە ئۆدیپ) بوون بە فاکتەرێکی دیاریکەر و سەرچاوە لە چالاکی داهێنەرانەی ئۆدیپیدا ئەم دەرئەنجامانەی هەیە: جیهانی دەروونی سوژە و مۆژووکەی، واتە چۆن لە چ قۆناغێکدا ژیاوە، لە بنەڕەتدا، کاریگەری لەسەر دروستبوونی بەرهەمێکی ئۆدیپی نییە؛ جەڕ سەرتاییەکان و مۆدێلە بنەڕەتییەکان، کە زاڵن و بۆ هەیەوە هەمیشەیی بن، بنەمای ناوەوەی دروستکردنی بەرهەمەکەن. بۆ پێیەی ئۆدیپ وەک ئامرازێک بۆ خۆبەدیهێنانی ئەم جەڕ و مۆدێلانە سەیر دەکرێت، دروستکردنی ئۆدیپی تەنیا پێیوستە بەوەی کە نووسەران بە شێوەیەکی نائاگا گرنگیدان بە دەربڕینی مۆدێل و پێکهاتە سەرتاییەکان، کە لە سروشتدا بە کۆمەڵایەتین و زۆر تۆقلیدین، وازهێنان لە ئیرادەی کەسی خۆیان . واتە ئۆدیپ وەک نەریتێک لە ڕابردوو تەنیا پێناسەیەت، بەڵکو بە گۆڕانەوەی نائاگایانە بێی، لە سۆنگەی تاکایەتی سنووورداری خۆی

بەدەست دەهێنێت: ئەدەب نەریت دروست ناکات، بەڵکو ئەدەبی نەریتی دروست دەکات.
سەبارەت بە شێوازی دەربڕین، دەتوانرێت شێوازەکانی دەربڕین لە دراما و کارەساتەکانی یۆنانیدا لە تراژیدیاکانی شکسپیر و شانۆنامەکانی سامۆل بێکێت و تەنانەت شانۆنامەکانی هارۆلد پینتەر بدەزرێتەوە. پێکهاتەی تاکادیەک ماکرۆ و گرژی بوونی دراماکان، تێکەڵبوونی پێکهاتەی سێ هێهەندی کات و فەزای سێ هێهەندی لە گێڕانەوەکەدا، و گێڕان بەدوای تێپەڕاندنی ڕێح و سنووردارکردنی جەستەیی لە جەستەدا کە لەسەر قەناغەکە هێشتاوەک بنەڕەتیترین فاکتەری فۆرم لە دراماتەرژیدا دادنرێت. سەبارەت بە شیعر، زۆرێک لە دەربڕینەکانی ڤێرجیل لە شیعرەکانی کۆلێریج و وەردسوۆرسدا دەبینرێت. ئەگەر سەیری ئەدەبیاتی کۆنی یۆنانی و ئەدەبی هێژهێات بکەین، کە سەرچاوەی ئەدەبی ئەوروپی نییە، دەبینرێت کە ئامرازی هونەری دەربڕینی چالاکی و بیرکردنەوەکانی مرۆڤ – واتە بە مانایەکی فراوان، کەمەڵێک دەربڕینی وەک تەمسیل، ئێنیمەیشن، و وەسف – لە دەرزەمانەوە بەکارهێنراون. لە چیرۆکگێڕانیشدا هەمان شتە و بەگشتی هێی پێناسەکاری میتەدە نەریتییەکان لە ئەدەبی هاوچەرخدا زۆحمەت نییە.
بەهام پێیوەندی فەلسەفە لەگەڵ نەریتدا تایبەت و جیاوازە لە پەیوەندی زانست. بە مانایەکی دیاریکراو دەتوانین بڵێین تەواوی فەلسەفەی هێژاوا زنجیرەیەک لەکدانەوەی بەرهەمەکانی ئەفلاتون، ئەم بۆچوونە وا گریمانە دەکات کە هەموو ئەو بەرهەمە فەلسەفیانەی کە دوای فەلسەفەی ئەفلاتون دێن لە بنەڕەتدا دەرئەنجامی بیرکردنەوەن لەسەر بنەمای چەمک و ئایدیا فەلسەفیەکانی ئەفلاتون و بە شێوازی جەراوجەر بەستنەوەیان. بەهام گەمژەکردن لەسەر دەرئەنجامە تیەریەکانی ئەو جەرە بۆچوونە دەرئەنجامی ڕەژەگرایین. بەهام ئەوەندە زۆحمەت نییە دەرئەنجامە تیەریەکانی ئەم جەرە بۆچوونە بە خەیاڵدا بهێنین: ئەگەر فەلسەفەی ئەفلاتون وەک سەرچاوەیەک هەموو ئەگەرەکانی ئەو فەلسەفەیەی لەخۆ بگرێت کە دوایی دێت، ئەوا هیچ داهێنانێکی ڕیشەیی لە فەلسەفەدا نامێنێت؛ ئەوەی دەیهێت، دووبارەکردنەوەیەکی کەمەک جیاوازە لەوەی کە پێشتر لە فەلسەفەی ئەفلاتوندا وتراوە. لەڕاوە ئەو فەلسەفەیەی دوای ئەفلاتون سەری هەڵدا لە بنەڕەتدا دووبارەکردنەوەی ئەفلاتون. بەیە ئەو فەلسەفەیەی دوای ئەفلاتون دروست بووە لە بنەڕەتدا هەڵنگدانەوەی فەلسەفەی ئەفلاتون. لە فەلسەفەدا هەزك هەیە کە پێشکەوتنە مەژووییەکەی دیاری دەکات و دەکرێت ناوی بنرێت نەریت. بەیە فەلسەفە بە تەواوکردنی پەداویستییەکانی گەشەندنی ناوخۆیی خۆی چاو لە

داهاتوو ناکات، بەڵکو لە خۆیدا جۆرێکە لە ڕوانگەیەکی تایبەت بە ژیان و لە هەمان کاتدا لە ڕێگەی دەستەواژەوە. بەو پێیەی داهێنان لە فەلسەفەدا پێشتر لە ڕێگەی دروست بووە، لە داهاتوودا هیچ داهێنانێک بە فەلسەفە نییە. تا فەلسەفە لە داهاتوو نزیکتر بێتەوە، زیاتر دەگۆڕێتەوە بۆ ئابردووی دیاردەی دواکەوتووی ڕێگە لە فەلسەفەدا.
بۆ گەیشتن بە ئەدەب، سەرەتا دەبێ بڕوا بەوە بهێنین کە هیچ مەیلێکی ناوەکی نییە بۆ باشتربوون بەرەو داهاتوو؛ ناکرێ بڕوا بهێنین بە ئامانجێکی دیاریکراوەوە گەشە دەکات. هەرگیز هەندێک بڕوا ئامانجێکی ئایدیاڵ هەیە کە لە مێژووەوە لە ئەدەبدا بەدواداچوونی بۆ کراوە: جوانی، بە پێی ئەم بۆچوونە، ئەدەبیش وەک گیان بەدوای حەقیقەتی فەلسەفیدا لە چوارچێوەی مەعریفە و عەقڵی مرۆڤدا، بەدوای سروشتی ناوەوەی جوانیدا دەگەڕێت وەک یەک چالاکیی جوانیناسی لە چوارچێوەی خەیاڵی مرۆڤدا، دەکرێت. لێرەدا تایبەتمەندییە بنەڕەتییەکانی جوانی دەخەینەروو کە مێژوو تەدەپڕێنن – واتە ڕەخستنی هاوئاهەنگ، خۆشی، هەستی ئارەزوو بەرامبەر بە ژیان، بیرکردنەوە لە یەکەیزی لەگەڵ سروشت، دەربڕینی ڕۆحی زاڵ و پرسیی کەکردنەوەی سروشت و هتد، کە ئێگەر هەمیشەیەکانن لە سەرهەڵدانی ئەدەب. ئێگەر فەلسەفە بەرهەمی گۆڕینی فۆرمی بیرکەکان بێت کە سەر بە ڕێزیتی ئەفلاتون1 دا ئێگەر لەی بەوانین، دەکرێت لەبەرچاو بگیرێت کە ئەدەبیات بەرهەمی ئەزموون و هەست و هەستی بنەڕەتی مرۆڤ، وەک ترس، غرور، دڵەڕاوکێ، شەرمەزاری و خۆشی و تادوای، کە بە شێوەی جەراوجەر دەربەدراوە.
بەڵام حەقیقەت و جوانی سەر بە دوو فەرمانی جیاوازن. ئێگەر حەقیقەت یەکەیەکی ستانداردی وردبینی بێت بە تەکنیکبوونی مرۆڤ بە جیهانەوە، جوانی ئاماژەیە بە هەستیاری مەجازی (شێوە)ی مرۆڤ لە هەستکردن بە خۆی و هەستکردن بە جیهاندا. گیانی مرۆڤ بە جوانی بەدوای بەدیهێنانی پێشکەوتنخوازانەدا نییە بە هەندێک ئامانجی دیاریکراو لە داهاتوودا، بەڵکو بەدوای دەربڕینی سروشتی ناوەوەی خۆیدا دەگەڕێت وەک ڕێزیتکی دەرین وەک ئێگەرێکی بنەڕەتی. ئەدەبیات ئاماژەیە بە دەربڕینی هەست و هەست و سۆز سەرەتایی و بنەڕەتییەکانی مرۆڤ بە مێژوویەکی زاڵەوە بەپێی پەداویستییە ناوخۆییەکانی جوانی.
شاعیری بەناوبانگ تەماس ئێلیەت لە وتارێکیدا "ڕێزیت و بەهرەی تاکەکەسی، دەڵێت: شاعیر هیچ خودێکی نییە بە دەربڕینی، بەڵکو ئامرازێکی تایبەتە بە تێکەڵکردنی کاریگەری و ئەزموونەکان بە شێوازی ناوازە و چاوەڕوانکراو2. لەم وتارەدا دژایەتی لیبرالیزم

و ڕۆمانتیزم و تاکگەرایی ئابووری دەکات، کە کارکردی تاک بەرەوپێش دەبەن، داواش دەکات تاک ملکەچی نەزمێکی بە کۆسایەتی بێت. بە دڵنیاییەوە ئەم فەرمانڕەوایەتیکی زۆر دەسەڵاتدارە. ئەو پێی وایە بەرهەمی ئەدەبی گەورە بە هەر جۆرێک بێت لە ڕووگەی میدیای شاعیرەوە لە فەرمێکی نوێدا لە ئەزموونە بنەڕەتییە زۆر دەرینەکانی نەریت دروست دەبێت. ئەگەر شاعیر و بەهرەی تاکەکەسی بە پریزمێک بچوێنین، نەریت ئەو ڕووناکییەیە کە تێیدا تەدەپەڕێت و بەرهەمەکەش دەرکەوتنی ئەو لە فەزایەکی دیاریکراودا بە فەرمێک کە لە ڕەنگی جۆراوجۆر پێکهاتووە. کەواتە ئەوە هەستی تاکێک نییە کە لە بەرهەمە ئەدەبییەکاندا دەردەبڕدرێت، بەڵکو ئەو هەستانەی کە پێشتر لە نەریتەکەدا هەن وەک جۆرێک لە "تزاڵەیی" ترانس مۆژوویی لە ڕووگەی تاکەکەوە خۆیان دەردەبڕن. بۆیە لە چاوی ئێلیەتدا بەهرە ئاماژەیە بە توانای تاک بە وازهێنان لە شوناسی خۆی و تێرخانکردنی سەرنجی تەواوی خۆی بە کەبوونەوەیەکی نوێی هەستی بە کۆسایەتی. تا شاعیر واز لە تاکایەتی خۆی بهێنێت، زیاتر لە نەزمی بە کۆسایەتی نزیک دەبێتەوە، دەربڕینەکەی شلتر و ناوازەتر دەبێت.

لە باسەکانی پێشووی پەیوەندیی ئەدەب بە نەریتەوە، وەک ڕۆخنەی ئارکیتایپ، بنیاتنانیزم و بۆچوونەکانی ئێلیەت لەسەر شیعر، هەوڵە کە بەرهەمێک بەرهەمی چالاکی هۆشیاری هزری و سازداری تاک نووسەر نییە، بەڵکو هەردووکیانە پێش، باڵاتر لە، و خۆی مەدلەلێکی بنەڕەتی و فەرمەکانی دەربڕینی جۆراوجۆری ئەو نەریتانەی کە پێکهاتەکانیان بەرهەم هێناوە. لاوازبوونی ڕووی ئیرادەی تاک لە بەرهەمەکەدا بە ناچاری گورزێکی کوشندە دەداتە تەوانینی بەرهەمەکە وەک بەرهەمی دەربڕینی ئامانجێکی دیاریکراوی ئەدەب دەبێتە میدیەمێک بۆ دەربڕینی نەریت.
لایەنەکانی ئەو بۆچوونانەی سەرەوە هەن کە دەمانباتە سەر لێکدانەوە. واتە تەوانینی رادیکاڵ بە ئافراندنی ئەدەبی وەک بەرهەمی نائاگایی و سەرپێچیکارانەی دیاریکردنی زنجیرەیەک پرسەی بە کۆسایەتی لەدەرەوەی مۆژوو، نەک هەر ڕووی ئەدەب لە بەرهەمە ئەدەبییەکاندا کەم دەکاتەوە، بەڵکو دواجار لە بەرهەمی خۆی دوری دەکات. دیکتە و کۆنتڕۆڵکانی نەریت هیچ بوارێک بە بەهرەی تاکەکەسی ناهێنەوە، چ هۆشیار بێت یان نائاگا، بە بکارهێنانی تواناکانی. هەروەک چۆن لە ئابردووەدا خزمەتێک بەرهەمەکەیان بە وەڵامێک بە دەربڕینی جەماوەریی بەهرەی تاک و ڕەنگدانەوەی واقیع

لە ڕۆگەی ئەدەبەوە دەزانی، ئەو دەستپێشخەریانەی سەرەوەش بەرهەمی ئەدەبی بە بەرهەمی خەدەربینی هەزە نائاگا و خەپڕستەکان لە دەرەوەی پانتایی دەزانن لە نیەتی تاکەکەسی. لە کاتێکدا یەکەمیان پڕە بەو بۆچوونە دەدات کە مەبەستی نووسەر ئامرازی دەربڕینە، دووەمیان پشتگیری لەو بۆچوونە دەکات کە نڕیت بەرهەمی کۆچی دوایی نووسەرە. خاڵی کەبووندەوەی هەردوو بۆچوونەکە ئەم کێشەیەی خوارەوەیە، واتە چۆن نووسەر لە بەرهەمی ئەدەبیدا شوێنکی دیاریکراو بە خەی دروست دەکات و بەو هەیەوە هەوە دەدات بەرهەمەکە بکاتە خاوەندارێتی هزری کەسی بە دەربڕینی تاکایەتی خەی.
با لە چیرۆکی "فرانز کافکا و کەسانی پێش خەی"ی بەرخەسەوە دەست پێ بکەین. نووسەر لەم چیرۆکەدا جەخت لەوە دەکاتەوە کە ئابردوو ئابردوو دروست دەکات نەک ئەستا. ئەو بە پێچەوانەکردنەوەی ئاراستەی نڕیت، دەڵێ: بەرهەمە بەناوبانگەکانی ئەمڕۆ بە تەواوی شەوازی هەستکردن و خوێندنەوە و لێکدانەوەی بەرهەمەکانی ئابردوو دەگۆڕێت. بە نموونە "قەڵا"ی کافکا ڕۆشنایی نوێ دەخاتە سەر ئەو شیعرانەی ڕۆبەرت براونینگ کە پشتر لێبیرکراون. بە بەرژەوەندییەکی نوێوە دەیخوێنەوە دەستمان هانمان دەدات بە خوێندنەوە. بە بەوای بەرخەس، نڕیت شتێک نییە کە بە تەواوی مردوو بێت، یان بە ڕۆهایی کۆنترۆڵی ئەستا بکات، بەڵکو ئۆگڕێکە کە ئەستا دەیدزێتەوە.
بۆچوونەکەی بەرخەس لایەنگری دەخەشکێری هەیە: ئەو نڕیت وەک پرسەیەکی دینامیکی دەبینێت کە بەستراوەتەوە بە ئەستاوە. بە بەوای ئەمە نڕیت لە ئەدەبدا تەنیا هەزێکی پشوەختە دیاریکەری ئەستا و داهاتوو نییە، بەڵکو ئۆگڕێکە کە دەتوانرێت لە لایەن ئەستاوە بدزرێتەوە و پشتاستی بکاتەوە. بە واتایەکی تر پێوەندییەک لە نێوان نڕیت و ئەستادا هەیە و لەوەش زیاتر لە نێوان نڕیت و ئاڤانگارددا هەیە. وەک چۆن نڕیت ئەرکی پێناسەکردنی ئەستای هەیە لە ڕۆگەی مەدەل و پێکهاتەی تا ئادیەک بە کەسایەتی و ڕێکخستنی لە زەر ڕووەوە، بە هەمان شێوە ئەستاش ئەرکی کەکردنەوە و ڕێکخستنەوەی نڕیتی هەیە. واتە وەک چۆن نڕیت بە ئەو بنەمای بوونی خەی لەدەست دەدات، نڕیتیش بە ئەو مانای خەی لەدەست دەدات.
تێگەیشتن و لێکدانەوەی هەر بەرهەمێکی ئابردوو پێویستی بە دیالێگ لە نێوان ئابردوو و ئەستا هەیە. هیچ بەرهەمێکی ئابردوو بە گشگیری تەناگات، بەڵکو لە پەوەندی لێگە بەرهەمکانی تردا تەدێگات. هەر پارچەیەک دەتوانرێت بە دەنگێکی نامە ناوزەد بکرێت. بوون و نیگرانییەکانی ئەستامان دەخاتە ژەر پرسیارەوە؛ لە هەمان

کاتدا لە بارودۆخی مێژوویی تایبەت کە تێیدا دەژین پرسیاری لە دەکەین. کێواتە، لە لایەکەوە دەتوانرێت ئەم کارە لە مێژووی خۆیدا بخرێتە ژێر پرسیارەوە. کێواتە، لە لایەکەوە ئاگەر ئەم بارەمە بە مێژووی خۆی هەوون بکرێتەوە، لە لایەکی دیکەوە ئاگەر لە هوانگەی مێژوویی ئەمەوە هەووی داهێنرانێە . زۆرجار مرۆڤکان بە شێوەیکی جیاواز لێیان تێدەگەن و چینە نوێکانی مانا لەناویاندا چێسپاو دەبن. لە هەمان کاتدا تێگەیشتن لە هەر بارەمێک لە تێگەیشتن لە پێوەندییەکی لەگەڵ بارەمەکانی تردا ناتوانرێت جیا بکرێتەوە. بۆیە دەتوانرێت لە چوارچێوەی پێوەندییەکی لەگەڵ بارەمەکانی دیکەدا تێبگەین کە سەر بە بارەمانەن. بنەمای ئەم بۆچوونە ئەوێە کە بارەمەکانی هابردوو و بارەمەکانی ئێستا ئاوێنەن کە هەنگدانەوەی یەکترن.
ئێستا تەنیا لە هەگەی هابردووەوە دەتوانرێت تێبگەین و بەم شێوەیە پرسەی درێژبوونەوەی هابردوو بە ئێستا زیاتر دیارە؛ وە هابردوو لەلایەن خاڵی تایبەتی ئەمەوە لە ئێستادا دەدزرێتەوە و کەدکرێتەوە. لێرەدا نەریتکی داخراو نییە، بەڵکو نەریتکی کراوەیە. ئەو فەزایە بیانییەکانی نەریت کە ئێستا نەناسراون، لە قووڵایی مێژوودا شاراوە یان سەرکوتکراو بوونیان هەیە و پێویستیان بە دەزینەوە هەیە لەلایەن داهاتوو "ئێستا".

چۆن دەتوانین لە داهێنانی ئەدەبی تێبگەین ئاگەر نەریت جارێکی دیکە ئێستا دیاری نەکاتەوە؟ وەڵامی ئەو پرسیارەی سەرەوە هەشتا لەووی پێوەندیی ئەمەوە لەگەڵ نەریتی ئەدەبیدا دەتوانین تێبگەین. لە پراکتیکی ئەدەبی زۆرێک لە نووسەرانەوە هوونە کە نەریت بە ئەوان نوێنرایەتی هەوتێکی سەرکی دەکات کە یان پێویستی بە گەڕانکاری هەیە یان بە میرات. پێشەنگەکان بە توندی پێیان وایە کە سەرنجیان لەسەر خاڵە هەشتا چارەسەرنەکراوەکان یان پشتگوێخراوەکانی ناو نەریتکە چەدەکەنەوە، و بانگەشە بە دروستکردنی هەوتێکی نوێ دەکەن لە ئەدەبدا کە نامێە بە نەریتکە یان تەدەپەڕێنێت. لە بەرامبەردا ئەم دووەمیان دان بە دەسەاتی نەریتدا دەنێت و بە تەواوی ملکەچی هەنمایەکانی دەبن. بیرکەی داهێنانی ئەدەبی و چاکسازیی یەکەمیان مانایەکی ناوازەیان هەیە و ئەمش تەنیا ئاماژە نییە بە کردەی پەداچوونەوە بە نەریتکەدا؛ بەڵکو بەدوای ئەوەدا دەگەڕێن بە قووڵتر تێپەڕێنن، بە دووبارە

پەناسەکردنەوەی نەریت (یان سەرەتا کورتی بکەنەوە بۆ لایەنگرییەکی زۆر تەسک، دواتر ئاماژە بۆ کەموکوڕییەکانی بکەن و ڕەگەزێکی نوێ بۆ گۆڕینی پێشنیار بکەن). تایبەتمەندییەکی گرنگی ئەم وتەیە ئەوەیە کە نووسەران لە ڕەگەزی تەوانینەکی پێشوەختە بۆ نەریتەوە هەوە دەدەن دەنگی کەسی و سەربەخۆی خۆیان بدزنەوە. لە ئەنجامدا نووسەرانی ئەم جۆرە بیرکردنەوە لە واقیعەوە (واتە ئەو واقیعەی کە بەستراوەتەوە بە نەریتەوە، بۆیە تاکایەتییەکان بە گشتی ناسەرەتەوە) بۆ ئینکاری نەریتەکە (شاراوە)، بەدوای شوێنکەدا دەگەڕێن بۆ خۆیان، و تاقیکردنەوەی خۆیان باشترینە بۆ ئەوەی تاکایەتی لەناو تەکانی نەریتەکەدا تەمومژاوی نەکرێت. لە خوارەوە کورتەیەک لە بەچوونی دژە ئەدەبییەکان، ڤەرجینیا وولف و ئەلی گۆبی-گای، لەسەر نەریت لە وتارێکی بەناوبانگی "گەڕانەوەی سەردەمی مەدەرن"دا دەخەینەروو. بە وتەی ئەو، چیرۆکگەران بە هێنانی داهێنان بۆ نەریت پەرەدەستێنێت. و هۆشیاریش هەروابێنما تیۆرییەکانی نەسینی نەسراو ڕوون دەکاتەوە و بە یەکەمجار شۆڕش داهێنانە تەکنیکییە هونەرییەکانی یولیسسی جەیمس جۆیس کە نوێنەری دیار و بەرچاوی ئەم بزووتنەوەیە بووە، دەگرێتەوە. بە گوێرەی وولف زۆربەی نووسەرانی نەریتی "...ماتریالیستن کە لەسەر شتە ناگرنگەکان دەنووسن. واتە بۆشکی زۆر لە لەهاتوویی و وزەی خۆیان لە هەوەدان بە ئەوەی شتە بە بنەما و ڕاگوزەرەکان وەک شتەکی ڕاستەقینە و بەردەوام دەربکەون، خەرج دەکەن"3 بە وتەی ئەو، جەیمس سەر بە ڕەحانیستی دژە ماتریالیست بووە، نووسەرەکە کە هەموو هەوڵەکی خەی خستووەتەگەڕ بە کردنەوەی "ئەو پریشکە ناوکیانەی کە پەیامەکانیان لە ڕەگەزی مشکی مرۆڤەوە دەنێرن". خەمی ڕەحانیەکان ئەوەیە کە تا دەتوانن تەقلیدی جیهانی دەرەکی بکەن، بەڵکو گوزارشت لە پرسەی "ژانی هۆشیاری"ی کاریگەری و هەست و بیرکردنەوەکانە کە واقیعین. بۆیە ئەو نەسەیەی کە ئەو و جەیمس جۆختی لەسەر دەکەنەوە، لە بنەڕەتدا جیاوازە لە نەسینی تەقلیدی کە لەسەر بنەمای دیدگای ماتریالیزمە.

ڕەنگە هەستی بەرفراوانی نەریتی ئالە گۆبە-گفی بەراورد بکرێت بە هەستی وولف. ئامانجی بنەڕەتی ئەو لە نەریتدا، بەدواداچوونە بۆ ئەگەری شکاندنی ئەو نەریتەی کە نەوەی پێشووی نووسەرانی وەک بالزاک دروستی کردووە و جۆرێکی نوێ لە کولتوری نەسراو دروست بکات کە سەر بە داهاتوو بێت. بە بۆای ئەو، بەدواداچوون بۆ ئەدەبیاتی بەرژوازی کە نووسەرانی وەک بالزاک نوێنەرایەتی دەکرێت، شیکاری دەروونییە، کە دەتوانرێت بە "توژینەوەی حەماسەت" ناوببرێت. ئەو بە توندی ڕەخنە لەو هەوڵە دەگرێت کە لە بەرهەمەکانی نووسەرانی

وەک بالزاکدا هاتووە: "بە نوقمبوون لە قووڵایی خولیای مرۆڤکان" بە "هەنانە جیهانێک کە چاوەڕوانی (دنیایە) پێیامی سەرکەوتووی نهێنییەکان کە ئاستەوخۆ لەلایەن کەسی خۆیەوە بەدەستەوێ". دەستکان." شتێک نییە بە ناوی ئەفسانەی شاراوە و نهێنی شتکان. بە بۆای ئەو، بە تەواوی هەڵەیە کە ئەدەبیاتی پێشووتر گوزارشت لە "ڕۆحی شاراوەی شتکان" بکات و بەو هەیوە وێنەی جیهانی داگیرکراو بگوازێتەوە بۆ کەمەڵگا بە وشە.، ئەوان ئەبژێکن کە سەربەخۆ لە ئیرادە و خووکانمان و پەلەنکردنمان بوونیان هەیە، ئەوەی کە نەسەی داهاتوو دەبێت دەریببڕێت، وەسفکردنی ئەم شتانە لە دەخ و ڕەفتاری ڕەسەنی خۆیاندا، دروستکردنی وێنەی خۆیان. بە شێوەیەکی سروشتی، پێیوەندی بە کردنی ئاوەدانکردنەوە هەیە.
مامەڵەکردن لەگەڵ نەریت لەلایەن ئەو دوو نووسەرەی سەرەوە، کە لە نەسینی سەدەی بیستەمی ڕەژئاوادا زۆر گرنگن و ئەزموونی زۆر بەنرخیان لە ئەدەبدا هەیە، مەیلەکی زیشێیی هەیە. بە بۆای وەڕف، نەریتەکە لەسەر بنەمای ماتریالیزمە، و بەم شێوەیە دەربەینی جیهانی دەروونی ڕۆحی مرۆڤ و گەڵانکاریییە جەراوجەرەکانی پشتگوە دەخات. لە ڕوانگەی ئەوەوە ئەستا و ئابردوو لەسەر ململانێیەکی ئاشت نەکراوەی نێوان ماتریالیزم و ڕۆحانیەت بنیات نراوە. واقیعی ڕاستەقینە ئەو دیاردەیە نییە کە دەیبینین، بەڵکو هەشیارییەکی بەئارامانە دەگەڕێت، چونکە هەر واقیعەکە هەرچییەك بێت، ئەو واقیعەی مرۆڤ دەتوانێت لە ڕەگەی هەشیارییەوە هەستی پێبکات و بزانێت و کار بکات، تەنیا چالاکییەکانی هەشیارییەتی. جیهانی دەرەوەی هەشیاری مرۆڤ هەمیشە جێی متمانە و ناگرنگ، چونکە پێیوەندی بە سروشتی ناوەوەی مرۆڤەوە نییە.
بەچوونی ئالە غەب-گفی تەواو پێچەوانەکەیە، بە بۆای ئەو جیهانی دەرەکی سەبەر یان دەرەکیکردن نییە لە واقیعی ناوەوەی مرۆڤ، بەڵکو بوونێکی خەبژوێ. جیهان ملکەچی ئیرادەی مرۆڤ نییە و بیرکردنەوە و چەمکە زانستییەکانی مرۆڤ لە واقیعدا بەتوانان لە ناسینی. شتکان لە جیهاندا ڕەفتار و پێیوەندییەکی ناوازەیان هەیە. ئەوەی نووسەر دەبە بیکات ئەوەیە کە لە ڕوانگەیەکی بابەتییەوە چاودێری ئەم بارودۆخانە بکات و تەماری بکات. هەڵەی نەریتخوازەکان، واتە کەمەڵەک نووسەری وەک بالزاک، ئەوەیە کە ئەوان وەهمکیان هەیە کە جیهانێکی ناڕەک و پڕکەی سروشتی بە هەنانەدی ڕەکوپڕکی بێ، ملکەچ بکەن؛ لە ئەنجامدا دۆخی ڕەسەنی جیهانی شێواند و وەک ئامرازێک بە دەربەینی جیهانی ڕۆحی مرۆڤ بەکاری هێنا.
کام لەم دوو بۆچوونەی سەرەوە دەبە قبوڵ بکەین؟ کام ڕوانگە

زانیاری وردترمان پەدەبەخشێت دەربارەی واقیع و نەریت؟ بنەمای تیۆری ئەو بەچوونانەی کە ئەو دوو نووسەرە بەرەوپێش دەبەن، لە ڕاستیدا درێژەی مشتومڕی نێوان ماتریالیزم و ئایدیالیزمە، کە ماوەی دوو هەزار ساڵە لە فەلسەفەدا چارەسەر نەکراوە. ئایا یەکێک لەم دوو نووسەرەی سەرەوە لە بەچوونەکەی تر باترە یان مەعقولترە، لە بنەڕەتدا بەندە بەوەوە کە ئێمە بە ئاشکرایان بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ چ جۆرە کۆشێک پێشگریمانە دەکەین. بەڵام ئامانجمان لێرەدا ئەوەیە کە سەرنجمان لە بنەڕەتدا لەسەر چۆنیەتی لێکدانەوەی نەریتەکە چۆ بکەینەوە.
بنەمای هەردوو ڕەخنەی وەڵف و گەڕ-گفی لە نەریت بە لایەن نین کە بە ئاسانی لە سەرنجی خوێنەر بزگاریان بێت. بەڵام ئێمە لایەنگریەکی زۆر ڕەخنەگرانەیە و لایەنگریەکی ئەرێنی بەهێزە. چونکە پێشینەکانیان و تەنانەت تەواوی نەریتی ئەدەبیش بە یەکجار سەر بە پرسی ماتریالیزم یان ئایدیالیزمن و بەم شێوەیە بەچوونەکانیان دەخەنە سەر ئەو پرسی کە نکۆڵی لێدەکەن.
تا ئێستا ئەدەب بە شێوازی جۆراوجۆر گوزارشت لە ماتریالیزم و ئایدیالیزم و ڕیالیزم و ترانسێندێنتالیزمی کردووە، چونکە شێوازی ناسینی مرۆڤەکان و جیهان هەمەچەشنن و دەتوانرێت بڵێین ئەمانە لە چەمکە جیاوازەکاندا لە ڕەوتەکانی سەرەوەدا ڕەنگ دەدەنەوە. بەیە نەریت وەک درێژەپێدەری ڕەسەنی سیستەمی مۆزوویی ناسینی مرۆڤ بە جیهان و خۆی، لە خۆیدا کۆشێ جۆراوجۆرەکانی ناسینی جیهان و میتەدەکانیان دەپارێزێت. هەروەک چۆن ئارکیتایپەکان و مۆدێلە cross-structuralەکان بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ ژیانی تاک کەدەکەنەوە، بە هەمان شێوە کۆشێ جۆراوجۆرەکانی نەریت بە شێوەی جۆراوجۆر لە بەرهەمەکانی نووسەراندا خۆیان دەردەخەن. بەیە ئەوەی لێرەدا وەڵف و گەڕ-گوی دەیکەن تەنیا نکۆڵیکردنێ لە فرە ئۆگاری نەریت، ڕادیکاڵکردنی یەکێکیان و بە هەیەوە گرێشتن بە ئۆگاری دەربڕینی خۆی و بیرکەکانی مرۆڤ. ئەو سەروویی ڕەحانیەت کە وەڵف جۆختی لەسەر دەکاتەوە، لە ئێستاوە لە نەریتەکەدا ئامادەیە- چ فەلسەفی و چ ئەدەبی- بەڵام ئەوە وەڵفە کە تووندڕەوی کردووە و بەم شێوەیە ناچاری کردووین کە سەرلەنوێ سەیری پەیوەندی نێوان ڕەحانیەت و ماتریالیزم لە نەریتەکەدا بکەینەوە. بەم کارە نەریتەکەی کەکردەوە. بەڵام گرنگترین بڕش لە ڕەخنەکانی ئەو خاڵەی سەرەوە نیە، بەڵکو نکۆڵیکردنە لە بڕشە بە کۆسایەتیەکەی نەریتەکە بە ئەوەی بوار بە دەربڕینی خۆی بکاتەوە. بە گرێشتن بەم ئامانجە دوو شێوازیان بەکارهێناوە: لایەنگری ئەرێنی و رادیکالیزم. واتە نەریتەکەیان بە بەرتەسککردنەوەی بە پرسێک یان مەیلێکی

دیاریکراو ەتکردەو و لە هەمان کاتدا ئەو پرسە "نوێیە"یان دووپاتکردەو کە لە ڕوانگەیەکی ئایدیکاڵەو لە بەرژەوەندییان بوو. ئەمش وا دەکات بتوانین وەڵامی ئەو پرسیارە بدەینەو کە لە پەرەسەندنی بابەتەکەماندا هاتە ئاراوە و بەرەو لەکۆتاییەکەمان برد: چۆن تاکایەتی و داهێنەری نووسەر لە بەرهەمەکەدا دەردەکەوێت؟ ئایدیکالیزم و پێشوەختە زانین ڕێگایەکن بۆ دەربڕینی تاکایەتی و داهێنەری مرۆڤ لە پەیوەندی لەگەڵ نەریت و لەناو نەریتدا. ئەرزووی دەربڕینی تاکایەتی و خۆقاندنی داهێنان لە ئاڤانگاردی ئەدەبیدا فەرمی رادیکالی خۆی دەبینێتەوە.
ئاڤانگارد لە ئەدەبدا دووپاتکردنەوەی ڕیشەیی ئەو توخمانەیە کە لە نەریتدا پشتگوێ خراون، لەبیرکراون، یان سەرکوت کراون، واتە لەکدانەوەیەکی نوێ بۆ نەریتەکە.
ئاڤانگارد نکۆییەکی تەواو نییە لە نەریت، بەڵکو ڕوونی و بەرجەستەکردن و پێشکەشکردنی زیاتری. لە قووڵتردا، سروشتییە کە ئەستا نەریتی ئاڤانگارد و بۆ کۆمەڵایەتی و پێکهاتە زەرە ئۆگەریەکانی بۆ خواستی تاک بۆ دەنگێکی سەربەخۆ کەدەکرێنەوە. لەڕەدا داهێنانی ئاڤانگارد، دووبارە نووسینەوەیەکی یەکلایەنە و ڕیشەیانەی نەریتە. ئامانجی ئاڤانگارد ناساندنی بیرکەی نوێ نییە، بەڵکو مەبەستی لەکدانەوەی نەریتە بۆ شێوازێکی نوێ. کاتێک دەڵێین ئەدەب پەرەدەسەنێت، ئەوە مانای ئەوەیە کە ڕوانگەی نەریتەکە بەردەوام لە گۆڕاندایە، ئەوە تەنها شتێکە.

نەریت دەسەڵاتی خۆی هەیە، نەک هەر بیروباوەڕ و داب و نەریت و هەڵسوکەوتی مرۆڤەکان لە ڕابردووەدا نیشان دەدات، بەڵکو کاریگەرییەکی قووڵی لەسەر ئەستا هەیە.
بنەڕەتیترین توخم لە نەریتی ئەدەبیدا ئەوەیە کە ئارکیتایپ و مۆدێل و شێوازی دەربڕینی بۆ کۆمەڵایەتی لە ڕێگەی بەرهەمی نووسەرانەوە خەیان دەردەخن. لەڕەدا ناکۆکییەک لە نێوان ئەدەبێکدا هەیە کە ئامادەیە و دەیەوێت خۆی بسەلمێنێت، و ناچارییەکی بۆ بانگەوازکردن بۆ نەریت. ملکەچبوونێکی یەکلایەنە بۆ نەریت، دەربڕینی تاکایەتی تاک دەکاتە کوفر، لە کاتێکدا ڕەتکردنەوەی تەواوەتی نەریت وا لە مرۆڤ دەکات بەهای ئازادی داهێنەرانەی تاک بخاتە ژێر پرسیارەوە. نووسەری بەناستی گەورە ئەو کەسەیە کە ڕێگەیەکی نوێ بۆ دەربازبوون لەم ململانێیە دەدۆزێتەوە. ئەوەی لە بەرهەمەکانیدا دەیبینین لەناوبردنی نەریت نییە، بەڵکو

دانانی نەریتە لە بەرامبەر نەریتدا فەمینیزم بریتییە لە دووبارە نووسینەوەی نەریت.
کردنی نەریتێکی تابردوو بەکام لە هەمان کاتدا ئەستا بە داهاتوویەکی ئۆگاری بە یارمەتی پشوختە، ڕێگای دروستکردنی ئەدەب و پراکتیکێکی نوێیە. بەیە بینینی داهاتوو لە نەریتەوە دەستکەوتی بنەڕەتیی ئاڤانگاردە. بەکام ئەمەش بە بەستنەوەی ئەو بەشانەی نەریت کە پێویستیان بە قەناغێکی مەژووییی دیاریکراو هەیە بە بەشکانی تری نەریتکەوە بەدەست دێت.
شێلی شاعیری ناودار باسی لەوە کرد کە تەنیا یەک شیعری گەورە هەیە، کە شاعیرانی جیاوازی سەردەمی جیاواز نووسیویانە. هەروەها تەنیا یەک نەریت هەیە، کە لەلایەن نووسەرە گەورەکانەوە دەنووسرێتەوە. هەموو بەرهەمە بەناوبانگەکان لەم نەریتەدا بەشدارن و لە ئێستادا و لە داهاتوودا دووبارە دەدەزرێتەوە.

_____

تێبینی:
1 لەم ڕووەوە فەیلەسوفی بەناوبانگی بەریتانی ئان وایت هەد پێی وایە پەرەسەندنی فەلسەفەی ڕۆژئاوا بەرهەمی ڕوونکردنەوەی فەلسەفەی ئەفلاتون.
2 تەماس ئەلیەت، نەریت و بەهرەی تاکەکەسی، (ئینگلیزی) لە وتارە هەڵبژێردراوەکانەوە، (هارکورت: چاپخانەی براس، 2193) ل.8
3 ڤەرجینیا وولف، وتارە هەڵبژێردراوەکان، بەرگی دووەم (ئینگلیزی) (عیبری: کتێبی کەن، 1966)، ل.129
4 Ale Ghobe-Gfie، "بە نەسینکی نوێ" (فەرانسی) (فارسی: De Minvi, 1963)، ل98.

دەبلاژ و زمان… بەختیار محەمەد

بە ڕەکەوت لە درامایەکی دەبلاژکراوی تورکی و لە کەناڵێکی ئاسمانیی کوردیدا گوێم لە بوو دەیانگوت: ((چایەکان ئامادە دەکەم… چایەکان ئامادە بوون…)). کە تا ئێستا لە هەموو مەژووی زمانی (ئاخاوتنی) کوردی گوێی لە بووە بگوترێ چایەکان و (چا) کە بکرێ؟ چا خۆی بۆە،

کەم و زۆر دەکرێ، بەڵام هەرگیز کێ ناکرێ.(1) ئەمە دەکرێ بڵێین: چایەکە زۆرە، کەمە؛ بەڵام قەت ناشێ بگوترێ چایەکان (مەبەستمان ئەوەیە کاتێك کە چا ساز دەکرێ و دەم دەکرێ و دەکوڵێندرێ، چونکە لە درامایەکە مەبەستی ئەوە بوو، نەك کارتێن و کیسە و فەردە چایەکان، کە لێرە دیارە ژمارە و ئامار دێنە گۆڕێ و دەشێ چا کێ بکرێ). لێرەش کێکردنەکە هی چایەکە نییە، بەڵکو هی کیسە و فەردە و کارتێنەکانە. لەمەوە ئەمە دەڵێین: ((کیسە چایەکان…، فەردە چایەکان…، کارتێنە چایەکان…))؛ دەشڵێین: ((پیاڵە چایەکان))، بەڵام قەت ناڵێین: ((چایەکان دەخەمەوە…، چایەکان دەخێنەوە…))… چا چونکە ناژەمردرێ، بۆیە کێ ناکرێ. ئەمە بۆ هەموو شتێك ڕاستە، کە وەك چا ناژەمردرێن؛ وەك: خوێ، لم، شەکر، ئارد… تاد.

مخابن! ئێستا زمانی کوردی لە دامودەزگا فەرمییەکاندا، نەزانەکان خاوەنین و ئەوان بۆ بەرژەوەندی خۆیان بە کاری دەهێنن؛ بۆیە ئەوەی نەزان و نەخوێندەوارەکان (زۆربەی جار خوێندەواری نەخوێندەواری حزبیین) بە زمانی کوردی دەکەن، با بە دەواری شێی ناکا. ئەوەی جێی داخە، ئەم تەعەدایە و ئەم شێواندنەی زمانی کوردی لەسەر دەستی هەندێك نووسەر و ئەدیبی پێ بەرهەم و ناسراویش دەکرێن: ڕێمانووسی ناسراومان هەیە لە ڕێمانەکانیدا بەم زمانە خراپ و شێوە کوردییە قسە دەکا: ((گەرچی مەکتەبێکی زۆی نەخوێندووە…))؛(2) یان: ((… کەسێك لە باراندا بوەستێت و… هەروا لە بارانەکەدا لەسەر لێواری شێستەیەك وەستا بوو)).(3) چۆن دەبێ نووسەرێکی کورد بیت و نەزانی بڵێی: (گەرچی لە مەکتەبدا زۆری نەخوێندووە)، (لەبەر باراندا بوەستێت و … لەبەر بارانەکەدا وەستا بوو…)؟… لە ڕێمانەکانی بەختیاردا، هەڵەی زمانەوانیی لەم جۆرە یەکجار زۆرن.

_____

پەراوێزەکان:

1- ئەمە وەك ئەوە وایە بڵێی ئاوەکان دەخەمەوە، کە ئەمە ناشێ و ئەمە دەڵێین: ئاو دەخەمەوە، ئاو دەخێنەوە… ئاویش خۆی لە خۆیدا ناژەمردرێ، بۆیە کێ ناکرێتەوە. ئەمە دەڵێین: (ئاوی ڕووبارەکان…، ئاوی دەریاکان…، ئاوی دەبەکان…)، بەڵام قەت ناڵێین: (ئاوەکانی ڕووبار…، ئاوەکانی دەریا و ئاوەکانی دەبە… تاد).

2 – بەختیار عەلی، کەشتی فریشتەکان، کتێبی یەکەم، ل 67 – 68

3 – بەختیار عەلی، دەریاس و لاشەکان، ل 109

بەختیار محەمەد

رووماوا... سەردار جاف

سەاو هەنار گیان ...
لە کەنار قەتماغی بریندکەما ڕاکشاوم و دڵەوانمە شپەلەکانی خوێن وا لە بن چەق بەستوو و هەشک بوونەوەی کەم و خوێن لرفەی دە...
ئازارەکانی هەموو شەوانە لە سەمفەنیاکانی ڕەحمەوە چەکەرە دەکەن و بەناو هەموو جەستەما پیاسەی یادەوەریە شیرین و تاڵەکانی چوار ساڵی ڕووتبوونەوەم لە خەم دەکەن ... چوار ساڵ بوومە سەوک هەموو بەیانیانە لە کەنار زرێبارەوە پیاسەم دەست پەدەکرد بە کونە دڵو ..... چوار ساڵ لە خەم ونبووم ... چوار ساڵ هەورازێکی سەختم گرت و کەچی بوومە تەپڵە بەفرێک و غلەر بوومەوە و پاشانیش بوومە ئاو ... لە گەلی کەگەی خەفاویما وامزانی زەریایەکم هەموو کەشتیە زبەلاحەکان لە منا گەشت دەکەن.. هەندە غروور بووم نها بەم ریش و سەرە ماشوبرنجییەوە دایکم بمابایە خەم گرمڵە دەکرد وەک منالی دەمم بە گەی مەمکەکانیەوە دەنا و خەم تەرتەر دەکرد لە سەز و خەشەویستی... ئەستا دەبە بچمە سەر گەڵەکەی بگریم ... کە درە دەکەم بە ئەو ناگریم . بە غەریزە هیچ و پوچەکانی پیاوەکی لاکەوتە و هەڵخەڵەتاو دەگریم.... چی بە باوکم بڵەم چوار ساڵە بە ساتەکیش بیرم نەکردووە بچ هەوێکەوە لە حزووری مەزاریا ڕاوەستم ، من لە مەملەکەتی بەدبەختی تەمەن گەورە بووم نها زانیم گەڵا و سەما و سەرما و تەزین و شەختە و گەرما و سوتان و شنەبا سەوزەکان هەر هەموو ڕقیان لەم دەبەتەوە، پەدەچە یا دەندیەکی ناوازە بم یانیش قەزەونکی جوان... ئیدی با ئەو بریندە سەختە بەشنەیی خەی ، هیشک هیشک بە و ئەو شەپەلە خوێنە شەوانە نەبنە کانیاوی گریان ...ون دەبم با خە بدەزمەوە . سپاس .

بە عەلی قەرەداغی و هاوفیکرەکانی، ئەمە حەقیقەتی ئەردۆغانە... گەران هەڵبجەیی

زۆربەمان عەلی قەرەداغی پیاوە بووفاکەی ئەردۆغان دەناسین، ئەوەتی قەرەداغی بووتە ئەستێرەی فکری ئیخوانی و هاوکات ئەمینداری گشتی یەکێتی زانایانی ئیسلام ،درۆغی نەکردوە لە داکۆکیکردنی کوردانە لە تاوانکانی ئەردۆغان .کارگێشتە ئەوەی بە زمانیکی دژ و دوور لە بەهای ئینسانی دابزێتە سەر هاونیشتمانیو هاوزمانی خۆی، ئەویش کوردانی هەڵئاوایە.
دەمێک ئەردۆغان عەفرینی داگیرکرد ،ئەم ئیخوانچیە خۆی گەیاندە لای ئەردۆغان و پیرۆزبایی لێکرد و لە لەدوانکیدا بە میدیاکانی تورکیا گووتی، ئەو قەوارەیی هەڵئاوا پرۆژەیەکی {زایۆنزم} ،دژی عەرەب و ئیسلامو دەبە لەناوبچێت.
هەرسەربازێکی تورک کوژرابێت ئەو هاوخەمی خۆی دەربڕیوەو بە شەهید ناویهێناوە، هەندێک جاریش بە بەشداری لە بەخسپاردنی سەربازە کوژراوەکاندا خۆی گەیاندوەتە تورکیا ، بەڵام بە کوژرانی هەزارەها شەڤان و سڤیل مەش میوانی نەبووە.
گومانی تێدا نیە عەلی قەرەداغی لە فەلەکی ئەردۆغاندا دەخولێتەوە، بای ئەردۆغان لە کۆمەڵە هەڵبکات ئەو لەوەوە شەندەکات، بەنمونە دەمێک بە چەندساڵێک کەشە لەنێوان تورکیاو ئیسرائیلدا لە ئارادابوو ،عەلی قەرەداغی لە ئەردۆغان پەرەشتر بە دژی فەلەستین و هاوسۆزی بە تورکیا خۆی نیشاندەدا.
ئەردۆغان ئیسلام بە بەرژەوەندی خۆی و حیزبەکەی بەکاردەهێنێت، ئیدی ئەم بەرژەوەندیە چۆنی خواست، ئەو خۆی لەگەڵیدا دەگونجێنێت ، با لەسەر حسابی ئاینەکەیشی بێت.

بەنمونە لەم ماوەیەدا ئەردۆغان پەنای بە چەند کردەیەک بردوە کە بەهیچ جۆرێک لەگەڵ قەناعەتی ئاینی و پرەنسیپی ئیسلامیدا یەکناگرنەوە ، بەڵام ئەو چاوی لەبەرژەوەندی خۆی و حیزبەکەیەتی نەک بەرژەوەندی ئاینی.

- چەند ساڵێکە پەیوەندی نێوان تورکیاو ئیسرائیل تێکچوەو هەردوولا یەکتریان بە پشێلکاری مافی مرۆڤ تاوانبارەکرد،لە بەهای نزیکبوونەوەی هەڵبژاردنەکانی تورکیا ،ئەردۆغان

بەم بەستی بەرزکردنەوەی کەرقی حیزبەکەی چەندین هەنگاوی نا ، یەکێک لەوانە ئاسایکردنەوەی پەیوەندیەکانیان لەگەڵ ئیسرائیل بوو ، ئەم هەنگاوەی ئەردۆغان بە ئیسرائیلیەکانیش جێگەی سەرسوڕمان بوو .

+عەلی قەرەداغی کە هیچ هەواڵێکی لە دەستنەداوە گەر سەرکەوتنەی ئیسرائیلی نەکردبێت،کەچی لەمەدا هەر زوو هاتە سەرخەت و بەگەرمی دەستخۆشی لە ئاسایی کردنەوەی پەیوەندیەکان کرد،تا ئادەی ناوهێنانی سەرۆک وەزیرانی ئیسرائیل بە [بێنز] یائیر لبید.

+تورکیا یەکەم دەوڵەتی ئیسلامیە کە ئیعترافی بە ئیسرائیل کردوە.

+تورکیاو ئیسرائیل گەورەترین ئاڵوگۆڕی بازرگانی لە نێوانیاندا هەیە کە ساڵانە بە چەندین ملیاردەلار دەخەمێنرێت.

+گەشتیارانی ئیسرائیلی بە تورکیا ساڵانە لە نیوملیۆن گەشتیار تێپەڕدەکات.

+مەزنترین کارگەی دروستکردنی کەرەستەی سەربازی ئیسرائیلی لەتورکیایە.

+تورکیا گەورەترین هەناردەکەری چیمەنتۆیە بە ئیسرائیل [کە بە بیناکردنی مستەوتەنەکان بەکار دەهێنرێن]

+ناوی تورکیا لە نەو ئەو وڵاتانەدا نیە کە لەووی دارایی وە کەمکی فەلەستینیان کردووە.

+ئەردۆغان یەکەم سەرۆکی مسوڵمانە کەمەدالیای [جوامێری ئیسرائیلی] پێبەخشراوە.

+ئەردۆغان یەکەم سەرۆکی وڵاتکی مسوڵمانە کە زیارەتی گۆڕی دامەزرێنەری بزافی زایەنزمی{ تیودەر هەرتزل} ی کردوە ،

+ئەردۆغان یەکەم سەرۆکی مسوڵمانە کە تا ئێستا [٥] جار سەردانی ئیسرائیلی کردوە.

- سەفەرکردنی هاوڵاتیانی ئیسرائیلی بە تورکیا بە ڤیزەیە ، بەڵام بە فەلەستینیەکان [ئەگەر ڕەگەیان پێبدەن] ئەوە بە ڤیزەیە،

+دەمێک ئەردۆغان کووفیە{جامانە} ی فەلەستینی لەمل بوو ،لە بەردەم میدیاکاراندا گووتی [قودس هۆی سوورە]و بەرەنگاری هەر وڵاتێک دەبینەوە باوەزخانەکەی بگوازێتەوە بە ئەو باژێڕە ،بەڵام هەر زوو لەو قسەیە پەشیمان بوویەوە ،بەوەی بە ئیعازی خودی خۆی کەمپانیای{لیماک} بەگوژمەی [٢١] ملیۆن دۆلار ، دروستکردنی بینای باوەزخانەی ئەمریکای لە قودس لە

ئەستەگرت.شایانی ئاماژەیە خاوەنی ئەو کەمپانیایە[نیهاد ئەزدمیر] ە کە دەستکی نزیکی ئەردەغانە،هاوکات زاواکەی ئەردەغان[بیرات بەیرەق] و [بن علی یەلدرم] پشکیان تێدا هەیە.
بەمەش تورکیا بووە سەرمشقی هەموو وڵاتانی جیهان کە دەستی بە کارێکی هەستیار و مەترسیدار برد ،هاوکات دەستایەتی و دەسەزی خۆی بە ئیسرائیل سەلماند.
+لە تورکیا ٢٦ قاعیدەی عەسکەری ناتۆ هەیە.
+تورکیا تاکە وڵاتی ئیسلامیە کەبەفەرمی ڕێگەی بە هاوسەرگیری هاوڕەگەزبازەکان داوە.
+تورکیا تاکە وڵاتی ئیسلامیە کە [کەناردریای نوودیست]ی ، تایبەت بە ڕووتبوونەوەی تێواو هەیە.
+تورکیا تاکە وڵاتی ئیسلامیە کەدژی قورئان وبنەماکانی ئیسلام کاری کردوە ،بەوەی فرژنی تێیدا قەدەغەیە .
+یەکەم دەوڵەتی ئیسلامی تورکیایە کە بەفەرمی ڕێگەی بە لەشفرۆشی داوە.
+ژمارە ئەو ماڵانەی کاری لەشفرۆشیان تێدا دەکرێت لە سەرانسەری تورکیادا پتر لە {٢٠٠٠٠} ماڵە.
+داهاتی ساڵانەی تورکیا لە بواری لەشفرۆشیدا [چوار ملیار دۆلار]
+ئەوانەی کاری لەشفرۆشی دەکەن بە گەوادەکانیشەوە ژمارەیان [٣٠٠٠٠٠]کەسە.
+٢٦٥ کارگەی دروستکردنی مادەکحولیەکان لە تورکیا هەیە .
+بەدەنگی قەرەداغی لە پەیوەندی تووندوتۆی نێوان ئیسرائیل و قەتەر.
+دەرکردنی ئیخوانەکانی میسر لە تورکیاو داخستنی بارەگاو میدیاکانیان و بە دەنگی عەلی قەرەداغی بەرامبەر بەم ئیجرائاتە[نائیسلامی و نائیخوانیەدا]

ئەردەغان ،وەک ئامرازێک عەلی قەرەداغی بە گەوجاندنی کوردە ئیماندارەکان بەکاردەهێنێت،بۆتایبەتی ئەوانەی ئەردەغان بە خلیفەی نوێی موسوڵمانان دەزانن.
لەکن ئەردەغان هەموو کورد دوژمن و نەیارن ،ئیدی با مسوڵمانی عەیار ٢٤ بێت،وەک عەلی قەرەداغی.
هەر کاتێک ئەردەغان پەویستی بە علی قەرەداغی نەما وەک چۆن خیانەتی لە هاوڕێبازەکانی خۆی [ئیخوانەکانی میسر] کردو لە تورکیا دەریپەڕاندن، کەواتە بەدووری نازانم بەهەمان شێوە ئەمیش

پشتگوێ بخات و لە سەر شانی ڕووداوەکانیش دووری بخاتەوە.

گەر ئەم حەقیقەتانە لەکن هەندێک نوێبن،ئەوە بەدنیایییەوە لەکن قەرەداغی نوێنین و ئاگادارە لێیان، گەر پرسیار ئەوەبێت ئەی بۆچی لەگەڵ ئەم هەموو فەزاحەتشدا هێشتا سەرسەختانە داکەکی لەدەکات؟
بەبۆچوونی من وەڵامەکە ئەوەیە ،علی قەرەداغی بەیاری داوە گەر فەزیحەتکانی ئەردۆغان لەوەش زیاتربن ، ئەو وەک داکەکیکارێکی بەئەمەک بمێنێتەوە ،هاوکات دژی خواستی گەلەکەی خۆی کاربکات.

ئاراستەی هەڵبژاردن لە دۆخێکی ئاڵۆزو نادیاردا!… عوسمان حاجی مارف

لێکترازانی پەیوەندی زیاتری لایەنە سیاسیەکان تائاستی گەیشتن بەپێکدادان و بارگرژی تووندتر لە نەوانیاندا، مەسەلەیەکی جددیە کە لەئێستای دۆخی سیاسی عێراق و کوردستاندا دەبینرێت. نەتوانینی پێکهێنانی حکومەت لەبەغدا، نادیاری ڕێکەوتن لەسەر هەڵبژاردن لە هەرێم، ئەو واقعە نالەبارەیە، کە هەڵە سیاسیە میلیشیاکانی خستەتە ناو گێژاوو قەیرانێکی وەها قووڵەوە، ئومێدی ڕێککەوتنی نەوانیانی خستەتە ژێر پێ و چارەنوسێکی نەبینراوەوە، کە ڕاشکاوانە فەزایەکی پڕئاڵۆزی و سەرگەردان و دڵەڕاوکێیان فەراهەمهێناوە.
بەدوای چەندین ساڵ لە پێکهێنانی حکومەتی تەوافقی و بەشبەشێنەی نەوان هەڵەزی میلیشیای ئیسلامی و تائفی و قومپەرستیەوە، بە دەستبردنی بەردەوامیان بە بە تاڵانبردن و دابەشکردنی تەواوی سەروەت و سامانی سەر زەمینی و ژێرزەمینی عێراق و کوردستان لە نەوان خۆیاندا، لە ئاکامدا جەرگ لە بنبەست و قەیرانی پێکهێنانی حکومەتی و نەتوانینی ڕاگرتنی پێگەوئاستی هاوسەنگی هێزکانیان لە ئایندەدا بەردەووبەتەوە، تا ئەو ئاستەی هێزە شیعیەکان زیاتر لێکترازان و پەرشوبڵاوی و پارچەپارچەبوونیان پەیدیارە. لەنەوان نەخشەو سیاسەت و بەرژەوەندیەکانی ئەمریکاو ئێراندا لەنگەریان گرتووەو چاوەڕوانی پێشهاتکن لە ڕێکەوتن یان چەبوونەوەی ململانێی

نەوان ئەمریکاو ئەراندا. دەستاوکێیەک لە ئاستێکی بەرینداا لەناو بەشێکی زۆری خەڵکدا دڵنگدانەوەی هەیە، پێشبینی پێکدادان و شەڕی نەوانیان بەدوور نازانرێت.
ئەم هەڵوەرجە زادەی واقعیەتی پرسەی پاشکۆو شکستی ستراتیژو سیاسەتکانی ئەمریکایە لە ناوچەکەدا. لەهەمان کاتدا مەسەلەیەک، کە زۆر ڕەشن و بەرچاون، لەلایەک تەواوی ئەو هەڵزە سیاسیانەی چارەنوسی عەراق و کوردستانیان خستۆتە ژێر دەسەاتی باادەستی هەڵزە میلیشیاکانیانەوە، و پێکهاتەیەکن لەو هەڵزانەی بەدوای هەردوو جەنگی کەنداودا، بەدوای کەکردنەوەی پاشماوەی کارساتکانی ئوجەنگانەوە بوون، هەر بەو ڕەگەیە لەناو چوارچێوەی ڕەوتی تاانی و گەندەڵی و قەرخکردنی سەروەت و سامانەدا، کەمەگایان بەڕەوبردووەو لەقابەداون. لەلایەکی تریشەوە تەواو ملکەچ و پێشخزمەتی بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا و وەاتانی ناوچەکەبوون وەک تورکیا و ئێران، کە گەورەترین ڕکابەریان بینیوە لە بەئێرادەکرن و شکێشکاندن و گۆشەگیرکردنی دەوری خۆیک لەدەسەاتی سیاسیدا، بە سەپاندنی دەستوەتاقمی مافیاو تاانچی و میلیشیای ئیسلامی و تائفی و نەتەوەپەرستی، تا ئەو خەڵکە نەتوانن دەوری بەرجەستەیان هەبێت لە دەخالەتی ڕاستەوخۆ بە پێکهێنانی دەسەاتی سیاسی و دابینکرنی دەسەاتی خۆیک. بەئەوەی فراوانترین زەمینە بۆخسەنن لە دەستپێشخەری و داهێنان لە گەندەلی و تاانچێتیدا. ئەمش نمونەی ئاکامی ئەو دەخالەتیە، کە دەوڵەتی ئەمریکا و هەر وەاتێکی ئیمپریالیستی باادەستی بەسەر دانیشتوانەکیدا لە هەر وەاتێکدا دەیسەپێنێت.
بەدوای جەنگی کەنداوی یەکەم، عەراق و کوردستان بوونە نمونەی یەکێک لەو ناوچانەی پاش دامانی باری ئابوریان،لەبەردەم گەورەترین گۆڕاوو ناجێگیری سیاسی سەرگەردانیدا خەیان بینیوە. بەدوای جەنگی کەنداوی دووەم و ڕوخانی حکومەتی بەعس، ئەم ناجێگیری و گۆڕاوە سیاسیە لە ئاستێکی باای وەهادا بەردەوامی بەو پەسەیە دا، کە مایەی خولقاندنی چەندین کارسات و سیناریۆی دژە ئینسانی و دەتەزین بوو. لەهەمانکاتدا بەردەوامی ئەم پرسەیە تائەو ڕادەیە کە ئەو نائارامیەی کەشایە ناو دەخێکی تایبەت بە ناوچەی ڕۆژهەاتی ناوەڕاستەوە. هەمان سەرگەردانی و بەدبەختانی و زەرترین کارساتی نائینسانی بووە ژیانی ڕۆژانەی ناوچەکە. لەلایەکی ترەوە ناوچەکە بووە مەیدانی شەڕو کەشمەکەشی وەاتانی زلهێزی جیهان و دەخالەتی زیاتری تورکیاو ئێران و هەروەکو بووە بەرهەمهێنەری چەندین گروپی تیرۆریستی و شەڕی نەوان هەزە میلیشیاکان. بەگشتی چەندین ساڵە دانیشتوانی ئەم ناوچەیە لەبەردەم ئابووقەی کابوسی نائارامی و

ناجێگیری سیاسیدا قەتیس ماون و هەشنایی تێدا بەدی ناکرێت. ئەم دۆخە لە ئاستێکدایە، کە لەهەمانکاتدا هەڕەشەیکی گەورەیە بۆ سەر جموجۆڵکانی سەرمایە و سەرمایەگوزاری. جگە لە بازرگانی و قاچاخچێتی نەوت و بازرگانی بەرهەمی بەسەرچوو، ئەمنیەت بۆ سەرمایەگوزاریش زەر سەخت کردوە.
لە ڕاستای ئەم هەلومەرجەداو بۆتایبەتی بەدوای پاشکشەی ئەمریکا لە ئەفغانستان و هەڵگیرسانی شەڕی ئوسیاو ئۆکرانیا و کێشەی چین و ئەمریکا لەسەر تایوان و لاوازبوونی دەوری ئەمریکا لە ناوچەی هەژەمۆنیاتی ناوەڕاست و هەوەدانی وڵاتانی هەڕێئاوا بۆ سەرمایەگوزاری لە هەژەمۆنیاتی ناوەڕاستداو پاراستنی سەرمایەکانیان، ئاراستەو نەخشەیەک دێتە پێشەوە، کە بەردەوامی ئەم دۆخە ناجێگیرە لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی و لە عێراق بۆتایبەتی بە قازانجی هەڕێئاوا و کێشمەکێشی وڵاتانی زلهێزی جیهان مانایەکی نەماوەو پەویستە ئاوڕگاری بەسەردابێت. بۆیە هەوە و هەڵگیرەک پێشبینی دەکرێت، کەبە ئەمنیەتی سەرمایەگوزاری لە هەژەمۆنیاتی ناوەڕاستدا دابین بکرێت. ئەم ئاراستەیە هەوەکە ئیمکانی سایەکردنی هەیە بە هەکەوتنی لایەنەکانی دۆخیل لە ناوچەکەدا، وەک ئەمریکا و ڕوسیا و چین و ئەوروپا و تورکیا و ئێران. بەجیا لە بەدەست هێنانی هەر بەرژەوەنیەکی تر کە لە جووڵەو کێشمەکێشی نێوان ووڵاتەکاندا ڕەنگ ئێداتەوە، بەتام سەردانی بایدن بۆ هەژەمۆنیاتی ناوەڕاست و بۆتین بۆ ئێران، دانوسان و گفتوگۆی ئەمریکاو ئێران و تورکیا هتد. هەر لەو ڕاستایەدا، کە دۆخوازە ئارایشکی تر بە ناوچەکە بدەن و لە هەوڵی ئەوەدان ئارامی و ئەمنیەت بە ناوچەکە بەدەست بهێنن. ئەم ویست و ئاراستەیە هەوەکی ئایندەیی و نەخشەیەکە بۆ ناوچەی هەژەمۆنیاتی ناوەڕاست، بەتام تا چەند دەکرێت بچێتە بواری جێبەجێ بوونەوەو چەند دۆخایەنێت. پرسەیەکە لەبواری عەمەلیەوە نادیارە کەی دەتوونە یەکلاییبێتەوە. بەتام لەلایەکی تریشەوە پێداویستیەکی حەیاتیە بۆ تووندوتەکردنەوەی پەیوەندیەکانی سەرمایەداری لە ناوچەکەدا. دۆخی ناوچەکە بۆتایبەتی عێراق و سوریا بۆ جۆرێک سەرگەردان و شەواوە، یەکلاییبوونەوەی نەخشەیەکی لەو چەشنە بۆ ئاسانی نایێت بەدەستەوە. ئەم نەخشەو ئاراستەیە، کەمەبەست دەنیایی بۆ داسپاندنی ئەمنیەت بۆ سەرمایەگوزاری لە ناوچەکەدا، لە بەرانبەر ئەم دۆخی عێراق و کوردستان و ناوچەکە، کە لەلایەک بادەستی دەستوتاقم و هێزی میلیشیاو گروپی تیرۆریستیە، لەلایەکی تریشەوە کە ئاراستەیەکی ڕۆشن و هاوبەش لە نێوان ووڵاتانی زلهێزی دنیادا تەماوی ماوەتەوە، دەیخاتەبەردەم ناکۆکی و هەڵگریەکی جددیەوە، کە بتوانێت پرسەیەکی خراو سەرکەوتووبێت. هەربۆیە دەبینین پەلەقاژەی تەواوی هێزەکانی

دەسەڵاتدار لە عێراق و کوردستاندا بە ئیسلامی شیعەو سوننەو، بە عروبەو کوردایەتیەو لایەک لەژێر چەتری ئەو پشتیوانیەی بە ئاوگەی، کوتونەتە پشبرکێ و شکاندنی سەروپەتاکی یەکترەو. لایەکی تریشەو هەرلایەکیان پێویستیان بەوەیە ئەو لایەی نیشان بدات شەرسواری ئەو مەیدانەیە. بەڵام لە دنیای واقعدا جگە لە قوڵکردنەوەی ناکۆکی و کێشەکانی نێوانیان هیچی تریان نەداوە بەدەستەوە. هەر ئەم نەگونجانەی ئەم هەڵە تاڵانچی و گەندەڵ و جەردانەی، کە ناتوانن بە هەڵی میلیشیا خاوەنی دەسەڵات و داگیرکەر بن، کاریگەری ئاستەوخۆیان هەیە بە بەردەوامیان بە داسپاندنی نائارامی و نەبوونی ئەمنیەت بە سەرمایەگوزاری، بە مانایەک ئەو هەڵو پەکهاتەیە نین و شانوشۆکەتی ئەویان نیە،کە بتوانن بچنە ناو پڕۆسەی پاراستن و دابینکردنی ئەمنیەت بە ئاستی گەشەی سەرمایەگوزاری بەئاستەکی فراوان لە ناوچەکەدا. تەنها ئیکتفاکردن بەداگیرکەرن و بەتاڵان بردنی چاڵە نەوتەکان و چەتەیی و قاچاخچیتیەو دەتوانن درێژە بە ژیانی سیاسیان بدەن.
ئەم قەیرانەی ئێستا هەڵگرکان لەناو دیاردەی نەتوانینی پیکهێنانی حکومەتی عێراقدا دەرگیری بوون، ئامادەنەبوونی هەڵە ناسیونالیستە کوردەکان بە دیاریکردنی هەڵبژاردن لە هەرەمدا، بەجیا لە هەکاری بونی نارەزایەتی بەرفراونی جەماوەری، لەهەمانکاتدا ئاکامی پشهات و هەوەسی ئەو گەمانەیە بە دابینکردنی ئەمنیەت و ئارامی لە ناوچەکەدا پێویستە بکرێت. ئەم پێویستیەش پێگەی ئەو هەڵە میلیشیایانە دەخاتە ژێر پرسیارەو. مەرجەکی گرنگی دابینکردنی ئەمنیەت لە ناوچەکەدا پێویستی کەتاییهێنانە بەهەڵەی میلیشیا، بەڵام لەهەمانکاتدا مەرجی مانەوەی دەسەڵاتی ئەو هەڵە ئیسلامی و تائفی و قۆمپەرستانەش مانەوەی هەڵە میلیشیاکانیانە. ئەمەش ئەو ناکۆکیەیە، کە ئەو هەڵزانە لە عێراق و کوردستان لە بنبەست و چاوەڕوانیدا ڕاگرتووە.
لەم نەوەدا دەبینین لەناو کێشەکانی ئێستای هەڵە جەراوجەڕکانی شیعە و سونەکانی عێراقدا بە ئاشکرا بەلایەنگری بە ئەمریکا یان لایەنگری بە ئێران دابەشبوون:"سەدرو دارودەستەکە"ی بە ناوی حکومەتی زەرینە لەژێرکاریگەری دەوری سیاسەتی ئەمریکادا سەنگەریان گرتووە و"چوارچێوەی هەماهەنگ" ی هەڵە شیعەکان وابەستەیە بەسیاسەت و دەخالەتی ڕاستەوخۆی ئێران لە عێراقدا. پارتی و یەکێتی لەونەوەدا لەبەر ڕۆشنایی هاوکێشەی سیاسی و پشبینی بە ئاستی هاوسەنگی هێزکان ئەمسەرو ئەوسەر دەکەن و لە بڕیارەکدا ناگیرسنەوە. هەرلایەکیان بەرژەوەندی ئایندەی گونجانی هێزەکەی لەگەڵ پشبینی هاوسەنگی هەڵەو سەرکەوتنی هەرلایەنەکدا چاوشارکێ

دەکەن و لە چاوەڕوانیدان. یەکخستنەوەستی و بەیاری یەکلاییکەرەوەیان نییە. ئەم سەروەڕۆ هەنانوبردنە بۆ تەواوی هێزەکان، لەو کاتەدا ئاو دەخواتەوە، کە لایەک ناتوانن خۆیان بگونجێنن لەگەڵ ئەو ئاوگەڵانەی پەیوستە بە ئەمنیەتی سەرمایەگوزاری لە ناوچەکەدا دابین بکرێت، لایەکی تریش هیچ وەڵامێکیان بۆ خواستی خەڵک و نارەزایەتی جەماوەری نییە. بۆیە نە حکومەتیان بە پێکدێت، نە هەڵبژاردنی پێشوەخت دەتوانێت وەڵام بێت بۆ کێشەکانی نێوانیان. تا ئەم دۆخەش بەڵایەکدا نەکەوێت، هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرەمیش ناتوانێت هیچ شتێک لە گرینی هاوکێشەی سیاسی بدات بەدەستەوە، گاڵتەجاڕی هەڵبژاردن تەواو خراوەتە سەربەڕۆ.
دەرگاکان لە ئێستادا بە ئەو بەشە لە بەرجوازی عەرەب و بەرجواری کورد، کە دەیانەوێت بەهەمان شێوازی تەوافقی و بەشبەشینەی پێشویان و بە هێزی میلیشیاوە بردەوامی بە پێکهێنانی حکومەت و بەدەستهێناتی سیاسیان بدەن، کراوە نییە و بە بنبەست گەیشتووە. کەی دەتوانن ئەو دەرگایە بخەنە سەر پشت، کە بە خەیان پێناچێت بتوانن هەگایەکی هاوبەش و سەرکەوتوو لە بەرژەوەندی تەواوی لایەن و هێزکانیان ساغکەنەوە، بەڵکو لە بەردەم ناکۆکی و چاوەڕوانیکدا قەراریان گرتووە، هەرلایەک ناچارە بەوێ تا چەند دەتوانێ ملی لاکانی تر بشکێنێت و لەهەمان کاتدا هەوڵی تاقانچێتی و گەندەڵیش لەدەست نەدات.
ئەم دۆخە لە پەیوەندی نێوان ئەو هێزە سیاسیانەی ئێستا کە لەدەسەڵاتدان و لەگەڵ خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێشی عێراق و کوردستاندا، درزێکی گەورەی وەها بەوننیان سەپاندووە، کە هەڵبژاردن نێک ناتوانێ وەڵامدەرەوەی بنبەست و قەیرانکیان بێت، بەڵکو پرسەی هەڵبژاردن لە دۆخێکی وەک ئێستادا بەقازانجی هیچ لایەنکیان یەکلایی نابێتەوە، بۆیە جگە لەکاتایی و ئامادەینی ئەم دەسەڵاتە بە خرۆشانی جەماوەری و دابینکردنی دەسەڵاتی خەڵک بە ئاوگەڵەی پێشیی، هیچ هەگایەکی تر کارسازو عەمەلی نیە بە کاتایی هێنان بەم هەمو نائارامی و گژاوگۆ سیاسیە. هەوەدانی ووڵاتانی رۆژئاوا و دەخالەتی ووڵاتانی زلهێزی دنیا تەنیا بۆ دابینکردنی پاراستنی دۆخی ئارامی و ئەمنیەتە بۆ سەرمایەگوزاری، هیچ پەیوەندی و ئاسایەکی بە خۆشگوزەرانی و ژیانێکی ئاسودەو ئارامەوە نییەو نابێت بە ژیانی کرێکاران و زەحمەتکێشانی ناوچەکە. چاوەڕوانی لە دۆخێکی ئەم چێشنەی ئێستای عێراق و کوردستان بۆ هەر ئایندەیەک، گەر بە غەیری دابینکرندنی دەخالەتی راستەوخۆی جەماوەری نارازی لەدەسەڵاتی سیاسیدا ساغبێتەوە، کوشندەیەو دووبارەبوونەوەی کارساتە لە شێوازو کاتێکی تردا.

سیکۆلاریزم و چەند سەرنجێك..15… شەماڵ بارەوانی

بەشی پانزەهەم و کۆتایی/

لە دەوڵەتی سیوکراتیدا، مرۆڤی سیکۆلاریست، یان، لائیک، یان بە بڕوا، یاخود، کەسانی ترانس جیندەر و هەمەسکشوال و لیسب، هەرگیز، جێگایان نابێتەوە، تاوانی بە ئەخلاقی و دوژمنانی خوداوەند و ئایینیان دادرێتەپاڵ، بە ئاوەی گفتوگۆ و دیالۆگیان لەگەڵدا بکەن، ڕێگۆ و ئازادییان پێ بدەن، بمێننەوە، ڕێزیان بگرن و قبووڵیان بکەن، لەیان تێبگەن و گوێیان بە بگرن، بە پێچەوانەوە، بەکەم سەیردەکرێن، لەیان دادرێت، سوکایەتی و بە ڕێزییان پێ دەکرێت، دەکوژرێن و لەناو دەبرێن.

دەوڵەتی سیوکراتی،
دەوڵەتکی پێپلیستی و تۆتالیتاریزمە و هیچ جیاوازییەکی قبووڵ نییە. نەبیروباوەڕی دیموکراسی، نە خەباتی ناسیونالیستی و نەتەوەیی، نە سنووری جوگرافیای نیشتمان، نە سرودی ئەی ڕەقیب و نەتەوەیی، نەئاڵای نەتەوەیی، نە ئازادی مرۆڤ، نەسەربەستی و ماف و ئازادیەکانی ژن، نە یەکسانی جێندەری، هیچی قبووڵ نییە، جگە لە ئایدیۆلۆژیا سەراپاگیر و سەرکوتکارەکەی خۆی نەبێت.

بە کورتیەکەی تە وەك مرۆڤك لە ناو دەوڵەتی سیوکراتیدا، دەبێت چیتر ببیت بە ڕەبەتەك و ڕەك بە کۆپیەکی ئاویتر، تاڕادەگەت پێ بدرێت لە ناو قەفەس و زیندانی ئاویتر و لۆژیر دەستی ئاویتر و لە ژێر سانسەر و چاوەری و هەژموونی ئاویتردا، لە شێوەی تاکەکی مەسخکراو بە مافکراو ئازادی سەلبکرا و سەربەستی زەوتکراو بوون دەستبەسەرداگیراو، چەشنی کۆیلەیەکی بە ئیرادە و لاوازی کەرامەت ئەتکراو بەها ژێر پێ خراو، بە سەرشێوی و دەستوەسانی و بەو پێی ئادەستبوون قبووڵی هەرشتێك و هەموو شتێك بکەیت، کە لە لایان ئاویترەوە بەسەرتدا دەسەپێندرێت.

بەو چەشنە، ئەو شێوازە ژیانە ئەتکراوە، ئەو ستایلە ژیانە مردنە، ئەو ژیانە جەحیم و بە مرۆتکراو بە بایەخ کراوە، کە مافکانی

مرۆڤ و، مرۆڤبوون تێدا چیتر کۆتایی پێ دێت و چەمکی هاووڵاتی بوون لە پێتی دەوڵەتی سێکراتی هەڵدەواسرێت.

ئیدی لە دەوڵەتی سیوکراتیدا، ڕوانین و ئایین و مەزهەب و ئیدیۆلۆژیایەکی دیاریکراو، لە دەستوور و سیاسەت و تەواوی کایەکانی ژیان جێگیردەکرێت و دەسەپێندرێت و فرە ڕەنگی و پلورالیەت و تۆلەرانس دەسڕدرێتەوە و یەک عەقیدە و یەک ئایین و یەک مەزهەب و یەک ڕوانین، دەکرێت بە کابەی پەرستشی هەموان و سەنتەری بایاردان و ئیتر دەبێت هەموان ئیلزام و پابەندبن بە ئیدیۆلۆژیەت و سیاسەت و مەزهەبی فەرمی دەوڵەتی سیوکراتیەوە.

لاوەهات سیستەمیکدا. چدی مانایەک بە فرە ڕەنگی و فرە دەنگی و چەمکی ئازادی و ئۆیتر و کونجێک بە هەناسەی ئازاد و بە جیاوازیەکان نامێنتەوە و تاقە ڕوانگەیەک و تاقەدیدێک و تاقە دەکترینێک، بە زۆری و بە کەمەک پاساو بیانووی نامرۆڤانە و نادیموکراسیانە و دژە ئازادیانە، دەکرێت بە ئایینی فەرمی دەوڵەت و عەقیدەی هەموان!.

ماوەتەوە بڵێم:
بۆیە گرنگە بمانەوێت لە پێتای سیوکراتیەت و فێندەمێنتالیزمیەتی ئایینی ڕزگارمان بێت، ئەوا تاقە چارەسەر سیکۆلاریزم و دەوڵەتێکی عەلمانی دیموکراسییە.

دەوڵەتێک"کە لەگەڵ سەرجەمی هاووڵاتیانی خۆیدا بە یەکسانی ڕەفتار بکات، سا ڕەچەڵەکی ئیتنی یان ئایینی یان مەزهەبییان هەرچییەک بێت"(١) و ئینجا:
" پاشکۆکردنی گەلانی ئاینییە لە ژیانی گشتیدا، بە ئاوەژووی ئاین تەنها لە ژیانی تاکەکەسدا بمێنێتەوە نەک هەیمەنەیەکی تەواوی هەبێت و وەکو جاران هەموو فەزای گشتی کەمەگا داگیربکات"(٢). و "بۆیە پێویستە قانون و سیستەم مافی پێوانی هەموو دینەکان دابین بکات و بیانپارێزێت بەڵام ئایدیۆلۆجیا و قانونەکان لەسەر شەریعەتی هیچ دینێک دانەڕژرێت تا پشکۆتن و تۆبایی کەمایەتی دابین بکرێت."(٣).
پاشان دەبێ هەموان ئاو حەقیقەتە بزانن، کە" نە عەلمانی، کەسێکی مولحیدە، نە عەلمانیبوون، دژایەتیکردنی ئایینە. وەک چۆن هەر دەسەڵاتێکی سیاسی، سیستەمی خۆی هەیە، ئایینیش خاوەنی سیستەمی تایبەت بە خۆیەتی، عەلمانیبوون جیاکردنەوەی ئەو دوو سیستەمەیە لە یەکدی کە بە زیانی ئیسلامییانی تووندڕەو، وەلێ بە قازانجی هەردوو

سیستەمەکە (سیاسی و ئایینی) دەکەوێتەوە."(٤)
بۆیە عەلمانیەت هەرگیز، موراديفی بۆ دینی و یەکسان بۆ ئیلحاد نییە.
عەلمانیەت دەڵێت" ئاوی هی قەیسەرە بیدەرەوە بۆ قەیسەر، ئاوی هی خوداش، بیدەرەوە بۆ خودا."
(مارقوس، مەتا، لوقا)
ئەم وتە بەناوبانگە لە سێ ئینجیلدا هاتووە کە بۆ تەواویی سنووریی دنیا لە سنووری ئاین جیا دەکاتەوە کە دواتر، لە سەردەمی نوێدا، بە عەلمانییەت ناوی دەهێنرێت کە لە لایەن چەواشەکەرانی دین و دنیا خەڵکی پێ فریو دەدرێت کە گوایە عەلمانییەت واتە ئیلحاد."(٥).

پەراوێزەکان:
١-دەربارەی عەلمانییەت و ئایین(هەڵبژاردەیەک لە بارەمەکانی ئەرکون، د. محەمەد ئەرکون، وەرگێڕانی:د.نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد،چاپی یەکەم-٢٠١٨، سلێمانی، پ.٢٠٨
٢-هەمان سەرچاوە، پ.١٢١
٣-سەرچاوە قادر، (پێویستە سیستەم بۆ قانون یەکسانی دابین بکات ئەگینا تۆبایی کەمەایەتی دروست نابێ، پەیجەکەی خۆی)، ٢٠٢٢/٨/٢٦.
٤- حەمەسەعید حەسەن، ئاوان و ئەمۆ، هەژنامەی هەولێر، ژمارە(٣٧٠١)، یەکشەممە١٤ی ئابی.٢٠٢٢
٥-ئەحمەدی مەلا، بە مەلا بەزەکان، مالپەڕی(وانگە و بەخنە)، ٢٠٢٢/٨/٢٥.

چاوخشاندنێک بەسەر بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتیی ئێران!... عەبدولڕەحمان گۆرکی

نەفرەت لە خەتان و ئاوی دیپڵۆرستن!

وەلی فەقیهی دەسەڵاتدار لە ئێران شەرم ناکات کە دەڵێت شەرعییەتی خۆی لە "خودا"وە وەردەگرێت. کەواتە بە وتەی ئەو "خەڵک" هەرچییەک بن، "کەیلە"ن و پێویستیان بە "وەلی و سەرپەرشت" هەیە!

عەلی خامنەیی شەرم ناکات کە بە کردەوە ئێرانی کردووە بە "زیندان" بە ئێرانییەکان و پێشوانی ویلایەتی فەقیهیشی کردووە بە زیندانوان و جەبەجێکاری بیر و پلانەکانی خۆی. بە وتەی ناوبراو، شوێنی نیشتەجێبوونی ئێرانییەکان "زیندان"ە و دەبێ لە سەدا نەوەد بەرەن و بکۆژرێن و لە دەرەوەی ئێرانیش تیرۆر بکرێن!

عەلی خامنەیی شەرم ناکات کە بە پێچەوانەی ئیدیعا و پڕوپاگەندەکانی، رژێمەکەی پشتی بە (دانان) بەستووە و "هەڵبژاردن" لە ئێران بوونی نیە و تەنها شتێکی ڕووکەشییە. چونکە هەر کەسێك لە هەر پێستێک دادەنریت، جەبەجێکار و پێشەوای بیروباوەڕ و سیاسەت و بەرنامەی وەلی فەقیهە.

لە ڕوانگەی وەلی فەقیهەوە، هەرکەسێک گوێایەڵ نەبێت، دەبێت لە ناو ببرێت و پێش لە ناو بردنیشی، جێستە و گیان و موڵک و ماڵی بە پێشەوانی ویلایەت (حەقە)ڕ و ئێرکی پێشەوانیشی بریتییە لە دەست بەسەرداگرتنی جێستە و گیان و موڵک و ماڵی خەڵکدا. کەمەکوژکردنی زیاتر لە (30) هەزار زیندانی سیاسی لە هاوینی ساڵی ١٣٦٧ نموونەیەکی ڕوونی ئەو ڕاستییەیە کە بە بەوای عەلی خامنەیی، نێک تەنیا مافی ڕەهای ڕژیمەکەی ئەوەیە کە کردی، بەڵکو درێژە پێدانیشیەتی. چونکە "پاراستن و هێشتنەوەی رژێم" هەم ڕەوایە و هەم پێویستە. کوشتاری کورد لە گوند و ناوچەکانی کوردستانی ئێران لە لایەن پاسدارانییەوە و سەرکوتکردنی کەمینەکانی دیکەش نموونەکانی تری ئەم ڕاستییەن!

بە بەوای عەلی خامنەیی خوێنڕژ، ئازادی بە واتای سەرکوتکردن و سەربەخۆیی، بە واتای نکۆیکردن و نەهێشتنی نیاران و یاساکانیش کارئاسانیکردنە بە جێبەجێکردنی فەرمانەکانی وەلی فەقیهی ئێران و لە ئەنجامدا لە خزمەت پاراستنی ویلایەتی فەقیهیدا دەبێت. یاساکان بەو شێوەیە نووسراونەتەوە کە "عەلی خامنەیی" دەیەوێت. چونکە دەسەڵاتی ڕەها لە دەستی وەلی فەقیهدایە و یاسا بە واتای بەدامەزراوەییکردنی ستەم و سەرکوتکردنە.

بە لای وەلی فەقیهەوە، پیاوانی ویلایەت دەتوانن لە شەقامەکان و لەڕ و لەوێ، خەڵکانی برسی و هەژار کوشتار و موڵک و ماڵیان تاڵان بکەن و خانوادەکانیان بە بارمتە بگرن. لە ئێران بە فەرمانی عەلی خامنەیی، تاوان و پێشێلکارییەکانی مافی مرۆڤ، جل و بەرگی ساختەی "ئیسلام"یان بە بەردا دەکرێت و دادپێشرێن. هەربۆیە (سیستەمی ویلایەتی فەقیهی) بە بەبێ گوێدانە سەرکەنکردنە نوودەوڵەتییەکان

بەردەوام لە پشێلگردنی مافەکانی مرۆڤ. لە ماوەی یەک ساڵی رابردووی سەرکایەتی (ئیبراهیم ڕەئیسی)ی خوێنڕژدا، زیاتر لە ٥٢٠ زیندانی لە سێدارە دراون!

بە بەوای عەلی خامنەیی، کۆشک و تەلار بە پێوانی ویلایەت "حەڵاڵ" و بە خێک "حەرام"ە. ئەمەیش بە دامەزراوەیی کراوە و خێکانی برسی و هەژار بە "تاوانبار" و "دوژمنانی خودا" ناسراون، کە دەبە بە تاک یان بە جووت یان بە کەمێ لە سێدارە بدرێن. لەم ڕژەمەدا، چەقاندنی سێدارە لەبەردەم ماڵان و کۆڵانەکاندا، داب و نەریت و شەوازی حوکمڕانییەکی دروستە و و واتای داد دەناسرێت!

بە لای (عەلی خامنەیی)یەوە.. (بە پێچەوانەی قورئانی پیرۆز، کە دەڵێت "لااکرە فی الدین"، هەرکەسێك لەگەڵمدا نەبێت دوژمنمە و دەبێت سەرکوت بکرێت و ئۆگینا دەبێت بکوژرێت و هەرکەسەکیش توانیویەتی ئێران بەجێبهێڵێت بە ئامادەبوونی و بە غیابی، سزای "لەسێدارەدان"ی بە دەرچووە و هەرکەسەکیش "دژی ویلایەتی فەقیهە" و ئێرانیی نییە، پێویستە لەسەر ڕووی زەوی بسڕدرێتەوە. تیرۆر و بەمبانانەوە لە هەموو شوێنکی جیهان و دەستوەردان لە کاروباری وڵاتان لە نەویاندایە.

لە ئێرانی ژێر دەسەاتی ویلایەتی فەقیهیدا، نابێت خێک بیر لە مافە سەرتاییەکانی خۆیان بکەنەوە، بەتایبەتی "ئازادی" و "ئاسایش"، و بە کۆنترۆکردن و جڵەوکردنی ئەمنیش، داو و دەزگاکانی ویلایەت بە شەو و ڕۆژ لە کاردان تا نەکا کێشەیک بە "نیزامی ویلایەت" بە نازناوی "ئیسلام" و "ئێران" و "کەماری ئیسلامی" ڕوو بدات!

بە بەوای عەلی خامنەیی، کوشتارکردنی کەمینەکان و گەندەڵی و لەشفرۆشی، گرانی و بێکاری و هەژاری و، فرۆشتنی ئەندامەکانی جەستە، کێبڕکێ، سووتەمەنیبڕی، کێکردنەوەی زبڵ و کارتۆن خەوی و ... هتد وەک شتێکی سروشتی لێکدەدرێتەوە، و حکومەت لێی بەرپرس نیە و خودی "خێک"، هەکار و بەرپرسن و هەڵز و داو و دەزگاکانی حکومەت مافی ئەویان هەیە "بە ئارەزووی خۆیان" تەقە لە خێک بکەن یان لەسێدارەیان بدەن. چونکە گرینگ "مانەوە و پاراستنی نیزام"ە. کوشتنی هێژانەی کێبڕانی کورد و سووتەمەنیبڕانی بەلوچ و لەدانی هێژانەی خێک لە سەراسەری ئێران لەمجەرە کارانەیە.

بە بەوای عەلی خامنەیی و خێکانی گوێایەڵی ویلایەت، ئێرانی ئێستا

"دیموکراتیکترین" و "ئەمنترین" وڵاتی جیهانە، کە خاوەنی "هەبژردراوترین"، "دەسەڵاتدارترین" و "بە ئابوریترین" حکوومەتە و وڵاتێکە کە نە "ئەمریکا" و "ئۆئاوا" توانیویانە ڕووشوونی سەربازی لە دژی بگرنەبەر و نە "داعش" و "ئەلقاعیدە"یش توانیویانە لە دژی کار بکەن. چونکە "خەڵک"ی ئێران "حکومەت" و وڵی فەقیهیان خۆشدەوێت و حکومەت و وڵی فەقیهی دەسەڵاتداریش لە خۆشویستنی خەڵکدا "باباترین"ن. زۆر سەیرە گوێم!

بە ڕوانگەی عەلی خامنەییەیە، مرۆڤکان کابان و "ژن" کابای دەستی چەندەم. "پیاوان" لە ژنان باباترن و ژنان مافی جیابوونەویان نییە و مافی وەرگرتنی پێستە گرنگکانی حکومەتیشیان نییە. چونکە ژنان بە پیاوانەوە پێناسە دەکرێن. هەر بۆیە لە ڕوانگەی وڵی فەقیهەوە، ژنان بە سەرکوتکردن و دەستگیرکردن و ئێشکەنجە و لە سێدارەدان باباتر و شایستەترن.

لە یاسا و کولتوری بە دامەزراوەییکراوی ئێم حکومەتەدا، ژنێک کە لەلایەن کەسوکارەکەیەوە بکوژرێت، بکوژەکەی "ئازاد"ە و کاتێک پیاوێک لەلایەن هاوسەرەکەیەوە بکوژرێت، دەستبەجێ بکوژەکە شایەنی "مەرگ"ە ، سزا دەدرێت.

بە بۆای عەلی خامنەیی، درەکردن، ئاسانە و هەڵخەڵتاندن باوە و دەجاڵکاری ڕێگەپێدراو و ڕەوایە. چونکە بە "پاراستنی حکومەت"، هەموو تاوان و تاکتیکێک ڕێگەپێدراوە! دەواندن و پیلانگێڕان لە دژی نەیارانی حکومەت لێم پڕلێن!

بە بۆای وڵایەتی فەقیهی دەسەڵاتدار، دیاردەی "کەرەناڤایروس"، "لافاو" و "بومەلەرزە" گرانی و بێکاری و بێ حاڵ و ماڵ کردنی سەدان هەزار ئێرانی "بەخششکەی ئیلاهییە" کە دەبە وەک "دەرفەتێک" بە پاراستنی حکومەت دابنرێت و وەک ئامڕازێک سەیر بکرێت بە "هەڵوەشاندنەوەی سزا نەوەوەتییەکان".

لە ڕوانگەی عەلی خامنەییەوە، پلان و پڕۆژەی وەک "بە هاوسەرکردنی کجانی منداڵ" و "زۆر خستنەوەی منداڵ" و ... هتد، لە لایەن ویلایەتی فەقیهەوە پەسند کراوە، ئێران دەکاتە "گەنجترین" و "بەختەوەرترین" و "خوەندەوارترین" وڵاتی جیهان(!)، نەک دەستهەڵگرتن لە، بەرهەمهێنانی بەمبای ئەتەم و پشڵکردنی مافکانی مرۆڤ و هەڵیسانی شەڕ و ئاژاوە نانەوە و تیرۆر و کوشتار و فرۆخوازی و هەڕەشەکردن و چاوترسین کردن لە ناو کەمەگا و هەروەها دابینکردنی

خزمەتگوزایی مرۆیەکان لە پێناو دابینکردنی پێداویستییە سەرەتاییەکانی خەڵک بە ئاوەڕۆی ژیانێکی تەندروستیان هەبێت!

هەوومان ئاوە دڵزانین کە زەربەی ئاو کەسانێی لە بەندیخانەکانی ئێران لە سێدارە دراون یان کەمەکوژ کراون یانیش لە سەر شەقامەکاندا دراونەتە بەر دەستڕێژی گوللە و شەهید کراون، گەنجترین و شادترین و خوەندەوارترین کەسانی کەمەگای ئێران بوون، کە لە حکومەتی ویلایەتی فەقیهیدا بە بەش کرابوون لە مافی سەرەتاییەکانیان!

لە رواگەی عەلی خامنەییەوە، فرێشتنی کەشوهەوای ئێران و خاک و سەروەت و سامانی دیکەی خەڵکی ئێران لەلایەن ئەژیمەوە بە وەاتانی وەک چین و ڕووسیا و ئەنجامدانی گرێبەستی چەند ملیارد دۆلاری لەسەری، پەڕەی نامرۆقانە وەک بەرهەمهێنانی چەکی ئەتەمی، پاراستنی دیکتاتۆری سوریا و کوشتارکردنی خەڵکی ئاو وەاتە، دابینکردنی چەک و کەرەستە و ژیانێکی خەشگوزەران بە میلیشیا و گروپە تیرۆریستییەکان لە عەراق و یەمەن و لوبنان و وەاتانی دیکە، دامەزراندنی داو و دەزگای تیرۆریستی وەک "بەرگریکارانی حەرەم" و "ئاوڕکارانی سەربازی" و... لە دەرەوە لە ئێران، و... ڕێگەپێدراو و بە کەشێ. لە کاتێکدا لە ناوخەی ئێران خەڵک بە بەش دەکرێن لە ڤاکسینی دژە کۆرۆنا، یان بە بیانووی دزینی تاقە مەڵەك لە سێدارە دەدرێن، یانیش بەهەی هەژاریەوە ناچارن ئەندامەکانی جەستەی خەیان بفرۆشن بە ئاوەی منداڵەکانیان لە مردن رزگار بکەن و...

جەی خەیەتی بە زمانی قورئان بە وەلی فەقیهی دەسەڵاتدار و لایەنگرانی بووترێت "أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ" واتا "نەفرەت لە خەتان و ئاوەی دەیپەرستن". هەر بۆیە خەڵکی ئێران لە ڕاپەڕینەکانیاندا هەمیشە خوازیاری گۆڕینی حکومەت و ڕووخاندنی ڕژەمی ویلایەتی فەقیهین.

عەبدولڕەحمان گۆورکی، نووسەر و شرۆڤەکاری سیاسی

کەتایی

قەسیدەی جگە لە ئەوینی تۆ...
ستیڤان شەمزینی

شاعیرێک بووم
هەموو شتێکم رێت کردەوە
ئەو جەنگانەی
دەبنە زەریایەکی شەپۆلاویی خوێن
ئەو کورسییانەی
لەش لەسەریان کرمەکانز دەبێت
ئەو خاتانەی پادشا
لە کیسەی نەداران دابینیان دەکا
ئەو ماڵە کریستاڵییەی
دە تێیدا دەبێتە پارچەیەک پەڵا
ئەو گەپانەی
لە پشتی ئازادیی دەوشێنرێن
ئەو چرایانەی
ناپاکییان لە رووناکی کرد
ئەو یادەوەرییانەی
دەستیان ناوەتە قورگی ئەستاوە
ئەو تارماییە رەشانەی
چەکەی شەوق شەوارە دەخەن
ئەو چەقۆیانەی
لەشی بیرکردنەوە قاش دەکەن
ئەو سەربەستییەی
بیرکردنەوە لەناویدا زیندانی هەتاهەتاییە
هەموو ئەمانەم پێکەوە رەتکردەوە
تەنها ئەوەی نەمتوانی رەتی بکەمەوە
خانمەکەم
ئەوینی هەمیشە داگیرساوی تە بوو
شاعیرێک بووم
هەموو شتێکم رێت کردەوە
ئەو دەریایانەی
جگە لە سەراب هیچی تر نەبوون
ئەو بەڵەمانەی
بەنەو چەمی وەهمدا رێگایان دەبەی

ئەو پشکەیانەی
زمانی خەیاڵ دەچزێنن
ئەو غەبەغەبانەی
سەری بەدەنگی پان دەکەنەوە
ئەو شەوە دڕندانەی
خەون دەکەنە دەردەوە
ئەو قەفەزانەی
بە بولبولی روانین ئامادەکراون
ئەو گۆیانەی
لە بەردەم هەقیقەتدا کاس بوون
ئەو لووتانەی
ناتوانن بۆن بە خەشەویستییەوە بکەن
ئەو دەستانەی
نەیانتوانی باخی جوانی ئاو بدەن
ئەو قاچانەی
سەر لە پیاسەی نەو ئاگر دەکەنەوە
هەموو ئەمانەم پێکەوە رەتکردەوە
تەنها ئەوەی نەمتوانی رەتی بکەمەوە
خانمەکەم،
زایەڵەی عەشقی ئەبەدیی تە بوو
شاعیرێک بووم
هەموو شتەکم رەت کردەوە
ئەو خودایانەی
لە کارگەی ئاینەکاندا دروستکراون
ئەو گەڵە قووڵانەی
بە هەتاو هەڵکەنراون
ئەو بەشایانەی
دەبوو بە فرمێسک پێ بکرێنەوە
ئەو قوڵانەی
لەشی باڵندەی غروریان سواغ دا
ئەو مەرکانە خەفەتبارانەی
ئومێدیان لە ناچەڵەت
ئەو کەنارانەی
پێشوازیی لە ڕەبواران ناکەن
ئەو نیشتمانەی
بووە سەزانی پیاوانی سیاسەت
ئەو غوربەتەی

ختوکەی بن بانی خەکوشتن دەدات
ئەو تەنهاییانەی
ئاوس نین بە شەتەتی خەم
ئەو کەسانانەی
ماسکیان تەدا نییە بە عەشق
هەموو ئەمانەم پێکەوە رەتکردەوە
تەنها ئەوەی نەمتوانی رەتی بکەمەوە
خانمەکەم،
قەدەری خۆشەویستی تە بوو
وا هەمن هەمن
بە ناو رەحما رەدەچە
شاعیرێک بووم
هەموو شتەکم رەت کردەوە
ئەو شەقامە قەرەباغەی
ئەوسەری لە تەنهاییەوە دەردەچە
ئەو دەرگایانەی
گۆڕەوکەی ماتەم لێیانەوە دەتە ژوورەوە
ئەو قومارانەی
ئەماسی گەنجیی تەدا ئەدەبنرەت
ئەو غەزەلانەی
لەنیوەی رەدا بە هەنسکەوە هەدەوڕەن
ئەو پیاوانەی
بەختی سپی ژنان رەش رەش دەکەن
ئەو ژنانەی
نیگای پیاو پە دەکەن لە ژەهری دەقی
ئەو شەوکارانەی
پەرتەتی پەرتبوونی گەلا دەکەشن
ئەو مەسیقارانەی
نغرەبوونی پێکەنین دەکەنە سەمفەنیا
ئەو سەربازانەی
فیشەک دەنێن بە مەژووی مەموە
ئەو بازرگانانەی
لە هەموو وەرزەکاندا مردن دەفرەشن
ئەو شیعرانەی
ناتوانن بریەنی پەروانەیەک ساەڕ بکەن
ئەو چیرەکانەی
خوێنەر قایل ناکەن بە هەاتنی خەر

هەموو ئەمانەم پێکەوە رەتکردەوە
تەنها ئەوەی نەمتوانی رەتی بکەمەوە
خانمەکەم
گەردەلولی هەڵکردووی دڵی تۆ بوو
شاعیرێک بووم
دوای رەتکردنەوەی هەموو شتێک
وەک زریانێکی شپرزە و
سەرلێشێواو هاتم
لە باوەشی میهرەبانی تۆدا
هەور بوومەوە
وەک کەمەڵێک
وشەی پەرش و بڵاو هاتم
لە ئامێزی تۆدا
بووم بە کتێبی خۆشەویستی

18-5-2019
ئەڵمانیا – بیلەفێلد
نەخۆشخانەی گلیاد ئاینس
شتاسیەنی نەرەلەگی

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گوومەڵ...23...شەماڵ بارەوانی

بەشی بیست و سێ/

لەسەر گۆگرتن لە گەرانی شکاتم لە دوو فەقێکرد.!

پێشووتر و لەبەشی یەکەمی بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گومەڵدا باسم لەوەکرد، کە من فەقێیەکی زەر وشک باوەر و فەندەمێنتالیستێکی زەر ناحاڵی بووم و هەر لەو سەنگەیشەوە زەرێک لەشتەکانم لە خەم حەرام و قەدەغە و بە تابە کردبوو، یەکێک لەوانە گۆگرتن بوو لە میوزیك و گەرانی بوو.

ماوەیەکی باش، جگە لە سروودی ئایینی گوم لە هیچ گرانیەک نەدگرت و گرانی و مزیکم لا حەرام و تاوان و لادان بوو.
یەک دوو نامیلکەکەی سلەفیگراکانم سبارەت بە حوکمی مسیقا و گرانی، لە وانگەی ئایین و قورئان و ڕیوایەت(فەرموودە) و سحابە و شتوە خوندبوویەوە.

سبارەت بەوە، چەند بیروڕی و بسەرهاتکی سەردەمی فەقیاتیم هەیە، دەمەوێ بە خوێنەرانی ئازیز باسیان لەوە بکەم.
ئەو سالی دوەمی فەقیاتیم بوو، کەمێک فەقێی تری نوێمان بە هاتنە حوجرە، هەمویان هی دەڤەری برادەست و سەران و ئەو ناوە بوون، ئەوان فەقێی زەر دە پاک و سادە بوون، وەکوو من هەندە بە وشکی و ناحالیانە و هادیکانە و بە تووندی دەستیان بە ئایینەوە نەگرتبوو.
هەیان بوو جارجار گەر بیانیان بە زەر خەبەرمان نەکرابایەتەوە، نوژی لەدەدان.

ئەوان هەیان بوو گوێی لە گرانی دەگرت، کوێ یەک دوو دانیەکیان، خوایە بوختان نییە و خەم چەندین جار بە چاوکانی خەم ئەوەم بینیوە، کە چاویان لە کچ و شتیش دەگێڕان.

قوتابخانەیەکی کچان لە تەنیشت حوجرەکەی ئەمە بوو، لە گێڕەکی ئیسکان، جا هەم لەسەر بانی مزگەوتەکەی(حاجی قەرەك)و، هەم لە ژووی حوجرەکەیش، کە کونکی لە بوو، بە نهێنی سێیری کچانیان دەکرد. جارێك لەسەر بانە بسەردا هێووم، کەمنیان بینی و منیش وەزعەکەم بینی، پێکەنین.

جا هێژەکی فەقێیەك لەو دوو فەقیە دیقەتم دا، گرانی زەکریا عەبدولڵا و ئەیوب عەلی لە مبایلەکیدا خەزنکردووە و وا خەریکی گوگرتنیەتی لەگێ فەقیتر.

منی بیر و باوەڕ هادیکا، کەوەم بینی دەهری بووم و تابێیت بەوە قەسس و تۆبووم و گووتم: وای وای وای، وێا هەر ئەوەمابوو، قەحپەخانیە و لە حوجرە گرانی لەدەدەن. هاهاها.
یەکسەر چوومە لای مەلا(سەید.س) بەڕێوەبەری (مدرسە المحمدیە للعلوم الشرعیة- قوتابخانەی محەمەدیە، بە زانستە شرعیەکان) و نەشەرم و نە هاوڕێیەتی و نە ئعتیبار وحیسابم بە هیچ کرد و جوان شکاتم لەکردن و گووتم: ئەوە لادان و بە ئەخلاقی و گوناە و تاوانە بڕاستی.

چۆن دەبێت فەقێ بیت و لە حوجرەش بیت و گوێ لە گۆرانی دەداری و حوبن حوبێن و بێ ئەخلاقی بگرێت؟!

جا ئەوکاتەی من چووم، یەک دوو مەلایتریش کە مامۆستاشمان بوون لە قوتابخانەی(محەمەدیە)، لە ژووری بەرامبەر بەرایەتی قوتابخانە دانیشتبوون، کەوام گووت، لە جیاتی بەرەوبەرەکەمان، مەلا(م.زەمی)، کە ئەو تووڕەیی منی بینی، خەندەگرتی و وەامی دایەوە و گووتی: کەس بە گوێ گرتن لە گۆرانی و میوزیک کافر نابێت و لە ئایین دەرناچێت.

ئەو هەستی بەوە کردبوو و دەیزانی من تازەک تووندەم، مەلا.م.زەلمی مەلایەکی هەتا بەیت بەژن و لەسەرخۆبوو، وانەی نەحو و زمانی عەرەبی پێدەگووتین، لە بابەتەکەش خراب نەبوو و زۆر بە جوانی فەقێی حاڵی دەکرد و زۆریش کەیفی بەمن دەهات و هەزی دەگرتم. منیش زۆر خۆشم دەویست و هەزم دەگرت و لە شەوازی وانەوتنەوەکەی ڕازی و مورتاح بووم.

مەلا. م. زەمی، کەوای پێگووتم، لە دەی خەمدا گووتم ئای ئای، دیارە من هەەم و مادام گوێ گرتن لە گۆرانی شتێکی نەرمەە و هێندە تاوانێکی گەورە نییە، دەی شەرت بێت ئیتر بە دەی خەم نەکەم و بە دەی خەم کامە گۆرانی حەزی پێ بکەم گوێی بە شلکەم.
دواتر هەک چووم پەی ناو مەبایلەکەمم گۆرانی هەمە جۆر کرد و لەو ساوە، دووبارە دەستم بە گوێ گرتن لە گۆرانی و مەسیک کردەوە و ئینجا دواتر کەمەک کتێبی ترم سەبارەت بە حەاەتی و هەوایەتی گۆرانی و میوزیك خوێندەوە، لەوانە: یوسف قەزاوی
"فقه الغناء والموسيقى في ضوء القرآن والسنة" و "مجموع الفتوى)کەیم هەردووك خوێندنەوە، قەرزاوی دەڵێت گوێ لە گۆرانی دەداریش بگرن ئاسایی و ئەوە کاتێک لەو گۆرانیانە گوێتان لە وشەی دەداری و هەمانسی و ئیرەتیکی دەبێت، دەتوانن تەئویلی کەنەوە بە هاوسەرکانتان و خەیاڵتان بە هاوسەرکانتان بگوازنەوە، نەک کەسیتر و کچی تر. بەڵێ شتێک لەو بابەتەی باسکردبوو و ئینجا محەمەد ئەلغەزالی لە کتێبەکەی"السنة النبوية بين أهل الفقه وأهل الحديث" گوێگرتن لە گۆرانی و میوزیک بە شتێکی ئاسایی دادەنێت و ئیمام غەزالی(ابو حامد الغرالی) لە "إحياء علوم الدين)ـەکەی سەبارەت بە گۆرانی و میوزیک دەڵێت:"من لم يحرّكه الربيعُ وأزهاره، والعودُ وأوتاره، فهو فاسدُ المزاج ليس له علاج"(⋆).
ئیبنولحەزمی زاهیریش لە (المحلی)دا دەڵێت هەرچی ڕیوایەتێک سەبارەت بە میوزیک هاتووە هیچی ڕاست نین و هەمووی(منقطع) و

مۆزوعە و ئەو ڕیوایەتەی لە عایشەی خەزانی پێغامبەر دەکات بەگەی موباحی و ڕەوایەتی گۆرانی و میوزیك، كە دەڵێت" أن جاريتين كانتا تغنيان فدخل أبو بكر فنهرهما وقال : أبمزمور الشيطان في بيت رسول الله فقال الرسول :" دعهما يا أبا بكر فإنها أيام عيد". عەلی باپیریش لە "چەند مەسەلەیەکی باوی سەردەم" و لە " سروودی و مەسیقا و چەند بابەتکی هونەری لەبەر ڕۆشنایی قورئان و سونەتدا" هەمان شێوە میوزیک بە حەڵاڵ دەزانێت و هەمان قسەکانی قەرزاوی و ئەم و ئەوی هەناوە و تەنانەت ناوی کتێبەکەی دووەمیشیان:سروود و مەسیقا و شتەکە دەحەرام، ناونیشانکەیشی دەڵێیت لە فیقە الغنا والموسيقاکەی قەرزاوی وەرگرتووە و تەنها تەزکی بە دەستکاریەوە کوردانووەتی. لە بەشیتری(بیرۆڕیەکانی فەقێیکی گوومڕا)دا، لەداهاتوو زیاتر باسی عەلی باپیر و کتێبەکانی و شێوازی نووسین و زەر شتیتری ئەو پیاوە دەکەم.

بەو چەشنە، دوای خوێندنەوەی ئەو هەموو کتێب و شتە، مەسەلەی گوێ گوێگرتن لە گۆرانی و مەزیک زیاتر لام خاو ئاسایی بووەوە و ئەو حەرامەتی و تابۆ و قەدەغە و شتەی پێشووتر سەبارەت بەوە کە لە مینتاڵێنت و مەشکمدا جێگیرم کردبوو، بە تەواوەتی دیلیتم کرد و فەرمایە دەرەوە.

...
١-أبو حامد الغزالي: (ت 505هـ/1112م)، إحياء علوم الدين،2/269، بيروت، دار المعرفة، 1402هـ/1982، 2/275.

لە شەڕەزنانی کورد ــ فاتە ڕەش (١٨٨٨ــ ١٩٥٥)... ڕەزا شوان

زەرن ئەو ناودارە کوردانەی، چ پیاوان چ ژنان، کە لە بواری سەربازی و لە هەموو بوارەکانی تردا، خزمەتی دەوڵەتی ئیسلامی و عەباسی و دەوڵەتی عوسمانییان کردووە. یا خزمەتی دەوڵەتی عیراق و ئێران و سوریایان کردووە. بەرگرییان لە گەلانی تورک و عەرەب و فارس کردووە. بە هەزاران قوربانییان لە شەڕ و

بەرگریکردنیاندا داوە. چەندین داستانی قارەمانێتی و نەبەردییان تۆمار کردووە، بە نموونە سەلاحەدینی ئەیوبی، ئەبو موسلم خوراسانی، ئیبراهیم هەناندە. شێخ مەحمودی نەمریش لە ساڵی (١٩٢٠) بە لەشکرکێی گەورەوەی سواری کوردەوە، لە شەشی ساڵی (١٩٢٠) لە حەبانیێ و شوعەیبەی لە خواروی عیراق. بە هانای برایانی عەرەبی چاوەشمانەوە چوو و بەشداریی شەڕی کرد. چەندین کورد لەو شەڕەدا کوژران. بەڵام تەنیا عەرەبکێش نەچووە پاڵ شەشەکەی شێخ مەحموود. تەنانەت بە قسەش پشتگیرییان لێنەکرد. بە دڵیان ناوداری تر کوردمان کە بەرگریان لەو گەلانەی کە بە ناوە برامانن کردووە.
بەڵام برایانمان زۆر سفەڵن و زۆر بە نامەردی و ناپیاوی و دڕندەیی و بە بڕیارێکی، پاداشتی قوربانیدان و پیاوەتی کوردیان داوەتەوە و دەدەنەوە. بە ژینەساید و ڕەشکوژی و کیمیاباران و ئەنفال و داگیرکردنی کوردستان و بە تاڵانی و سووتاندن و وێرانکردن و دەربەدەرکردنی کورد و گەینەی دیمۆگرافیای کوردستان پاداشتی چاکە و قوربانیدانی کوردیان داوەتەوە و دەدەنەوە. ئەگەر کورد ئەو هەموو قوربانییەی لە پێناوی دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردیدا بدایە، دەمکبوو دەوڵەتی کوردستانمان دامەزراندبوو. چونکە وەکوو دەڵێن "هەزار ساڵ بکەیت بگانە پەرستی هەر دەهنیت نوشستی". بە داخەوە تا ئەمڕۆش کورد دەست و دوژمنی خۆی ناناسێت و پێند و وانەشمان لە شکستییەکان و لە نەهامەتییەکانمان وەرنەگرتووە.
ئەتاتورک، باش ئەوەی دەزانی، کە بەبێ لایەنگیری و بەبێ بەدەستهێنانی یارمەتی و بەشداریکردنی کورد لە شەڕدا، ناتوانێت لە شەڕکانیدا سەرکەوتن بەدەست بهێنێت.
لە کورد نزیک بەوە و لەژێر عەبایی ئایینی ئیسلامی و جیهادا، کەوتە درۆ و دەلەسە بە لە خشتەبردن و تەفرەدان و هەڵخەڵەتاندنی کوردی خەشباوەڕ، ئەوەی کردە ئەقیانەوە، کە کورد و تورک براین و ئیسلامین و داگیرکەران گومانن "کافرن" پێویستە پێکەوە جیهاد بکەین. سوێندی خوارد و بەڵێنیشی دا کە سەربکەون، بەبێ جیاوازی بە زیادەوە هەموو مافێکی کورد دەدەین. گەر پاپشتیکردن و بەشداریکردنی کورد نەبوایە ئەتاتورک نەیدەتوانی بەسەر یەنانییەکان و روسیادا سەربکەوێت و لە تورکیادا دەریان بکەن و بتوانێت دەوڵەتی تورکیای ئەمڕۆ دابمەزرێنن.
ئەتاتورک چەن پاداشتی قوربانیدان و مافەکانی کوردی دایەوە،

بەڵێ بە ڕەشکۆژی و ژینوساید و تاڵان کردن و بە داگیرکردن و وێرانکردنی کوردستان و نکۆیکردن لێ بوونی کورد، وەک هەمیشە قوربانی و پیاوەتیی کوردی دایەوە. تا ئەمڕۆش هەتیوەکانی دوای خۆشی، درێژە بە هەمان ئایدۆلۆژیای بێگانەی ڕێگەزپەرستی دەدەن و دژایەتی کورد دەکەن و حاشا لێ بوونی کورد دەکەن.
ئێم باسە قسەکردنی زۆر زیاتر هەڵدەگرێت. دەنێ سەر کڕەکی باسەکەمان دەربارەی شەڕەزنکی جێنگاوەری کوردمان، بە ناوی "فاتە ڕەش" لە باکووری کوردستان.

فاتە ڕەش یا "فاتە ڕەش" کێیە؟

فاتە ڕەش، کچی (یوسف ئاغا) ی سەرکی هەزە گەورەی مەرعەشی سینمیلی ناسراوی کوردە، لە ناوچەی (مەرعەش) لە پارێزگای (ئەرزەووم)ی باکووری کوردستان. لە ئنادۆ.. فاتە ڕەش لە ساڵی (١٨٨٨) لە گوندی (چای) سەر بە ناحیەی (عەشکاڵ)ی سەر بە ئەرزەووم لە بنەماڵەیەکی ناسراوی کورد لەدایکبووە.
دکتۆر کامەران ئەمین ئاوە، لە کورتە نووسینکەدا، کە لە ویکیپیدیای تورکییەوە بە ناوی (فاتمەش شەڕزن) وەریگرتووە، لە ڕێکەوتی (٧/ ٧/٢٠١٨) دا، لە سایتی (ئەمە) دا، بڵاویکردۆتەوە، نووسیوێتی:"فاتە ڕەش نازناوی (ئایشە خانم)ە، کچی (حاجی عوسمان بەگ) ە، خەڵکی (ئاندرین)ە"ی سەر

پارێزگایی مەرعەشە.
نووسینەکم دەربارەی بینباشی (ئایشە) خوێندەوە، کە لە تورکیدا بە (بینباشی ئایشە) ناسراوە، (بینباشی : رائید) بە کوردی (ئایشەی سەرکردەی هەزار) دەگەینێت. ئایشە لەگەڵ هاوسەرەکەی لە (ساڵانێک) لە یەنان ژیاون، هاوسەرەکەی ئەمیش سەرباز بوو، لە شەڕی قەفقاسدا کوژرا. لە رووی خێزانیشەوە جیاوازی لە نێوان (ئایشە بینباشی) و (فاتە رەش) دا هەیە. باسی ئەوەش نەکراوە کە ئایشە کورد بێت. بەڵام هەمان ئەو شانێ و ئازایەتی و قارەمانییەتییەی بە ناو فاتە رەشەوە تەمارکراون، هەمان شەڕ و سەرکەوتن و رەییش، بە ناوی بینباشی (ئایشە) شەوە تەمارکراون. بەیە لێرەدا، گەمانەکمان لا دروست دەبێت، کامیان راستن (فاتە رەش) یا رائید (ئایشە). یا ئەوتە بە چەواشکاری و ناوبزکردنی رەڵی ئەو شەڕە ژنە کوردەمانە. بە ئەنقەست ئەم دوو ناویان بردووە!. ئایا رائید (ئایشە) هەر (فاتە رەش)ە ؟!. بەڵام دوو وێنەی جیاوازیان هەیە. جیاوازیش لە ساڵ و لە شوێنی کێشکردنیان هەیە. (ئایشە بینباشی) لە ساڵی (١٩٤٩) لە ئیزمیر کێشی کردووە، بەڵام (فاتە رەش) لە ساڵی (١٩٥٥) لە ئێستانبوڵ کێشی دوایی کردووە. کەواتە، فاتە رەش و ئایشە بینباشی دوو ژنی جەنگاوەری جیاوزن و هەمان کەسایەتی نین.

نزیک هەر ئەم ناوە بەکۆ چەند ناوێکی جیاوازی تریش، دراونەتە پاڵ ناوی فاتە رەش و باوکی و هاوسەرەکەشی. بەڵام لە زەربەی ئەو سایت و نووسینە تورکییانەی کە من خوێندمەوە، ناوی فاتە رەش بە (فاتیمە سەهر ئاردن) ناونووسیان کردووە، (سەهر ئاردن) ناو نییە، وەک نازناو هاتووە. زەربەی نووسینەکانیش، جەخت لەسەر ئەوە دەکەن کە ناوی باوکی فاتە (یوسف ئاغا) یە. بەپێ ناسنامەکەی و تەماری سەرژمێریی (سەریکامیش) ناوی راستی فاتە ناوی (ماهی) یە خەڵکەی ناوچەکەشیان هەر بە ماهی ناویان بردووە.
وانەبێژی یاریدەدەر دکتەر (ئەرون) لە کۆڵێژی ئاداب و زانیاری لە زانکۆی (کوجایلی) لە تورکیا، لە بارەی مێژووی تورکیا، دەربارەی فاتە رەش دەڵێت:"نازناوی راستی فاتیمە سەهر خانم، کە بە کارا فاتمە ـ فاتە رەش ـ ناسراوە، "سافاشەر"ە.
فاتە رەش، کچێکی ئەسمەری رەشتاڵەی کورتە باڵا و لاواز، ئەندام تونەدوتڕ بوو، چاوڕەشکانی دەبریسکانەوە. زەر خاکی بوو، بەزەری ستایلی ئەو جلوبەرگەکەی لەبەری دەکرد، پیاوانە بوون. کەوایەکی رەشی شڕ لەسەر جلەکانییەوە لەبەر دەکرد. فاتە

ڕەش شەڕە سوارەکی لەهاتووبوو، شەڕزنەکی زۆر ئازا و چاونەترس و جەربەزە بوو. خانجەرەک و دەمانچەیەکی لە پشتەنە پانەکەی قایم دەکرد. تفەنگی درێژی هەڵدەگرت. پشت و شانەکانی بە فیشەکدان داپۆشرابوون. شمشێرەکی درێژیشی دەگرتە دەستەوە. ڕمێکیشی بە لایەکی ئەسپەکەیەوە هەڵدەواسی. فاتە ڕەش نیشانشکێنەکی لەهاتووش بوو.
دوو بۆی هەبوو، ناویان (سلێمان) و (سەلاحەدین)ە، لە هەموو شەڕەکانیدا لەگەڵیدا بوون. هەردووکیشیان لە شەڕدا لە پێناوی تورکیادا کوژران.
فاتە ڕەش، لەگەڵ (دەروێش بەگ) هاوسەرگیری کرد. کە ئەفسەرێکی جەنگاوەری ئازای کورد بوو، لە سوپای عوسمانیدا، هەر لە هەرزەکەی خۆیان بوو. لە گەڵەکی (کایکوی) لە (ئەرزەووم) لەدایک ببوو. ماڵیان لە شارچکەی (ئەدرنە) بوو. دوو کوڕ و کچێکیان بوو. ناوی کوڕەکانی (سەیفەدین) و (محەمەد)، ناوی کچەکەشی (فاتیمە) بوو. کوڕەکانی و کچەکەشی وەکوو خۆی ئازابوون و لە هەموو بەرەکانی شەڕدا لە گەڵ دایکیاندا لە شەڕدا بوون.
وا باس دەکرێت کە هاوسەرەکەی فاتە ڕەش (دەروێش بەگ) زیندانی کرابوو، گوایە فاتە ڕەش لە پێناوی ئازادکردنی هاوسەرەکەی لە بەندیخانە، چەکی هەڵگرتووە و شەڕی کردووە. تەنانەت ئازادی بکات. بەڵام لە هیچ لەو نووسینانەی من خوێندمەوە، باس لە زیندانیکردنی هاوسەرەکەی فاتە ڕەش ناکەن. تەنیا دکتۆر کامەران ئەمین باسی ئەم زیندانیکردنەی هاوسەرەکەی فاتە ڕەش کردووە.
یەکەم شەڕە کە فاتە ڕەش بە شداری تێدا کرد شەڕی بەرقان بوو، (١٠) ژنی ئازای لە خزمانی و بنەماڵەکەی چەکدار کرد. منداڵەکانی لە ماڵی خزمەکیان بەجێیانی هەشت. لەگەڵ ئەو دە ژنە و هاوسەرەکەی لە ساڵی (١٩١٤) دا، لە شەڕی بەرگریکردن و رزگارکردنی (ئەدرنە) لە دژی بولگاریییەکان شەڕەکی قارەمانانەی بوونەی کرد، لەم شەڕەوە ناسراو و وەکوو جەنگاوەرەکی قارەمان و جەربەزە ناوی دەرکرد.
فاتە ڕەش دەڵێت:"فاتیمە کچیشم کە تەمەنی (٩) ساڵ بوو، وازی ناهێنا و دوامان کەوتووبوو، بە ئەوەی بزانێت شەڕ و مەرگ چییە، نان و ئاوی بەمان دەهێنا"
فاتە ڕەش لە دوای شەڕی ئەدرنە، لەگەڵ هاوسەرەکەی و چەندین ژنی کورد بەشداری لە شەڕکرد، زیاتر ناوی دەرکرد. لە ساڵی (١٩١٩) دا بە فەرمی وەکوو جەنگاوەرەکی شەڕکەر لە سوپای عوسمانیدا

تەمارکرا. پلەی (عەریف) یان پەبەخشی. هەر لە ساڵی (١٩١٩) دا، هاوسەرەکەی (دەروێش بەگ) لە شەڕێکدا لە (سەریکامێش) کوژرا. فاتە ڕەش دوای کوشتنی هاوسەرەکەی بە ماوەیەک گەڕایەوە بە ئەرزەروومی زێدی خێی و کەسوکارەکەی. دوایش لەگەڵ منداڵەکانی و براکانیدا لە ساڵی (١٩١٩) دا، باریان کرد بۆ ئەستەنبوڵ، کە زەربەی ناوچەکانە لەژێر دەستی یەنانییەکاندا بوون.
هەر لە ساڵی (١٩١٩) دا، کە زانی مستەفا کەماڵ (ئەتاتورک) لە شاری (سیواس)ە، کۆنگرەیەک دەبەستێت. جلەکی باپێشی و دەموچاوپێشی ڕەشی لەبەرکرد و لەگەڵ چەند سوارەیەکدا بەرەو سیواس بە ڕێکەوت. دوای سێ شەو و ڕۆژی بینینی ڕێگای سەخت و بەناو بەفردا، گەیشتنە سیواس، لەوێ مستەفا کەماڵی دەبینێت. لە پێشا مستەفا کەماڵ زۆر بە ڕەقی قسەی لەگەڵدا کرد و وتی دەتوانێت باسی چیم لەگەڵدا بکەیت؟ فاتە ڕەش، باڵا پێشیەکەی لەخۆی دەکاتەوە و بە مستەفا کەماڵ دەڵێت: "سوورم لەسەر ئەوەی بە ماوەی خولەکێک گوێم لەبگریت، هاوسەرە شەهیدەکەم لەژێر خاکدایە، منداڵە هەتیوەکانیشم لە ئەستەنبوڵن، لە ئەدرنە لە دژی داگیرکەر شەڕم کرد، سەربازە بریندارەکان بە کەڵەم هەڵیانم گرت، ژنانم هاندا کە گەرماوی و بلوز و قات بۆ سەربازەکان بچنن و بدوورن. بەڵام ئامانە بەس نین، کارەکەم پێ بسپێرە دەمەوێت شەڕی دوژمن بکەم، دەمەوێت لەو شوێنەوە کە هاوسەرەکەم وەستا، درێژە بە شەڕ بدەم".
مستەفا کەماڵ ناوی لە دەپرسێت و ئەوەشی لە دەپرسێت: ئایا دەتوانیت تفەنگ بەکاربهێنیت؟ دەزانیت چۆن سواری ئەسپ ببیت؟ لە شەڕکردن ناترسیت؟ کە فاتە ڕەش وەڵامی پرسیارەکانی دایەوە. مستەفا کەماڵ زۆر دڵخۆش بوو و وتی:
"خەزگە هەموو ژنان وەکوو تۆ دەبوون فاتمە ڕەش" بە تورکی "کارا فاتمە" ئیتر لەو ڕۆژەوە (فاتیمە، فاتە، فاتە) لە تورکیادا بە (کارا فاتمە) ناویان دەبرد.
لە کوردیشدا، وشەی "ڕەش" خراوەتە پاڵ پیاوان و ژنانێک، کە ئەسمەر یا ڕەش و ڕەشتاڵەبن، وەکوو: کاکەڕەش، حەمەڕەش، عەبدوڕەش، کچەڕەش، گوڵەڕەش،...هتد.
دوای ئەوەی کە مستەفا کەماڵ داواکەی قبووڵ دەکات بۆ پێکهێنانی هێزێکی سوارەی شەڕکەر، فاتە ڕەش و هاوەڵەکانی دەگەڕێنەوە بۆ ئەستەنبوڵ. بە هەزاران کەس لە خەڵکی ئەستەنبوڵ کە ناوبانگی فاتە ڕەشیان بیستبوو، هاتنە سەر ڕێگا و شەقامەکان بۆ ئەوەی فاتە ڕەشی شێرژنی شەڤانی کورد ببینن. کە گەیشتنە (سەرا

سکیران) لە پێش هەموویانەوە (ڕزا پاشا) بە گەرمی پێشوازیی لێیان کرد. لە قاوەخانەکان و ماڵان و لە هەموو شوێنکی ئێستانبوودا، باس تەنیا باسی ئازایەتی فاتە ڕەش بوو.
بارگایەکی لە (ئوسکەدار) دا کردەوە، لە سەرتا (٣٠٠) شەقانی خەبەخشانە خێیان لە سوپاکەیدا تەمارکرد، لە دواییدا ژمارەیان گەیشتە (٧٠٠) پیاو و (٤٣) ژنی سوارەی شەرقان. بەراکانی و کوەکانی و فاتیمەی کچیشی کە تەمەنی (١٣) ساڵ بوو ئاوێش شەکەرەک بوو، بەشی هەرزەری لەشکرەکەی کەسوکار و لە هەزەکەی خەی بوون. تەمەنیان لە نێوان (١٦بۆ ٦٠) ساڵ بوون. لە قاوەخانەوە بە بەقان لە چەندین شوێنی دژواری دەستوێجەدا، بەشداریییان کرد و ڕێگەکی پاوانانیان بینی. بە زەریشی هەوکانی پشتەوەی نێیارانیان پە سپاردبوون، دەچوونە پشتی سوپای یەنانییەوە، بە ڕەژ لەناو دارستانە چەکاندا خێیان دەشاردە و بە شێوێش هەشیان دەکردە سەر سوپای گریکییەکان. گەرچی هەزەکەی فاتە ڕەش کە لە شکری (٢٠) ی سوارە بوون، سەر بە تیپی (٨) ی سوپای عوسمانی بوون. بەڵام لە ڕاستیدا فاتە ڕەش سەربەخۆبوو لە شەکاندا، خەی نەخشە پلانەکانی هەشکانی دادنا و جێبەجێیانی دەکرد. لە زەر شوێنی ئێستانبوو و ناوچەکانی دەوروبەری، ڕێی سەرکی بینی لە شکاندن و دەرکردنی هەزەکانی گریکییەکان. چونکە لە هەموو شەکاندا، لە ریزەکانی پێشەوە شەیان دەکرد. لە ڕزگارکردنی شاری (ئیزمیر) دا لە (٩/ سیپتەمبەر/١٩٢٢)هەزەکەی فاتە ڕەش، یەکەم هەزبوو کە چووە ناو شاری (ئیزمیر) کە سوپای یەنانی تێدابوون.
هەر هەزەکەی فاتە ڕەش، بە تەنیا دەستیان بەسەر (کارسیاکا) دا گرت، لە باکووری کەنداوی ئیزمیردا.
فاتە ڕەش چەند جارەک بریندار بوو، لە شەڕی (کەجالی) دا، پارچە گولە تەپەک، دوو پەنجەی دەستی ڕاستی بڕیبوو، دەستی پێچا و درێژی بە شەدا، ئەمجارەیان پارچە گولەیەک بەر سنگی کەوت. گیاندیانە نەخشانە و چاک بوو، بەڵام ئەو پارچە گولەیە هەر لە سنگیدا مایەوە. فاتیمەی کچە (١٣) ساڵانەکەشی لە شەدا، گولە تەپەک بەر دەستی ڕاستی کەوت و دەستی پەاند.
چەن پلەی (ئەفسەر- مولازم) یان بە فاتە ڕەش بەخشی؟ فاتە ڕەش لە بیرەوەرییەکانیدا کە لە ساڵی (١٩٤٤) دا بە تورکی نووسیوەتی و چاپکراوە. لەوانەیە بەیا نووسیبەتەوە چونکە باس لەوە نەکراوە، کە فاتە ڕەش خوەندەواری هەبەت. دەەت:"پێش دوا هەشی شەڕی سەربەخۆیی، لە ساڵی (١٩٢٢) دا، ئاهەنگی پێشانگای گوە لە (ئەنقەرە) سازکرا. من بانگ کرام و یەکەک بووم لە

میوانەکان، لەناو میوانەکاندا، ئەتاتورک و باڵیۆزی روسیا و سەرۆک و جەگری پەڵەمان و هەندێ لە بەرپرس و کاربەدەستی باڵای حکوومەت ناوکانیانم لەیاد نەماون، ئامادە بووون. لە پشانگاکەدا، قوتوویەکی زیوینی جگەرە دانرابوو. ویستیان بە فرشتنی زیادکردن بیفرشن. دوایی پشنیاری ئووایان کرد، کە نیشان بنێنووە، ئووی بردیووە، قوتووکەی پشکش بکرێت. داوایان لە منیش کرد کە بشداری بکەم. لەم پشبڕکێیەدا بە یەکەم دەرچووم. قوتووە زیوینیەکەیان پشکشم کرد. ئەتاتورکیش پلەی ئەفسەری(مولازم) ی دام". بەم پێیش فاتە رەش، بوو بە یەکەم ئەفسەری ژن لە سوپای عوسمانیدا.
فاتە رەش، لە شەڕی (ئینەنو) دا، هێزەکەی بشداری کرد، شەڕکی زۆر قورس بوو،. ژمارەیەکی زۆر لەکەسوکار و ئاو ژنانی کە لەگەیدابوون، لەم شەڕدا کوژران. (۲۸) لە ژنەکان کوژران. خشی بریندار بوو.
فاتە رەش، دوو جار لە لایەن سوپای گریکییەکانووە بدیل گیرا، هەردوو جارەکە توانی خۆی رزگار بکات. جاری دووەمیان. لە شەڕی (هەشی گشتی) دا لە ئیزمیر، سوپای یۆنانی (فیندیک تەپە) یان گرت، لەوێدا فاتە رەشیان بدیل گرت.
فاتە رەش لە بیرەوەرییەکانیدا، دەگێڕتەوە و دەڵێت:" چاومیان بە دەستسەڵک تووند بەستووە، دوو کاتژمێر دووریان خستمووە و بردیمانە پشتووی سەربازگاکانیانووە، لە دەی (سورمیلی) دا چاومیان کردووە. رۆژانە ئشکەنجەیەکی زۆریان ئەدام، هەزم تەدا نەما، لەکەینەوەیان لەگەڵمدا کرد، بەڵام هیچ نهێنییەکم نەدرکان و پێچ و پەنام بە وەڵامەکانم دەدا. بە پێی دیمانەیەک کە لە رۆژنامەی (تانین) دا بڵاوکراوەتووە، لە بە دیل گرتنی دووەمیدا، فاتە رەش دەڵێت:"بردمیان بە بارگای ل سەرکردەی گشتی هێزە شەکەرەکانیان، ژەنەڕاڵ (نیکەلاوس تریکۆپیس) بە لەکەینەوە، کە بینیمی، سەیری کردم و زۆر بە سەرسوڕمانەوە لێمی دەڕوانی، وتی:"تۆی فاتە رەش؟ سێ جار ناومی دووبارە کردووە. لە دوای ماوەیەک لە سەرسەرمانەکەی تێگەیشتم، دەرکەوت ئەوان لەو خیاڵەدا بوون، کە فاتە رەش شتەکی زۆبەڵاح بێت. بەڵام من لە وەڵامدا پێم وت:"من بەهێزترین فاتمە رەشی ئنادۆلم" لە شوێنکەدا بێندمیانکرد. لە پشا چوار پاسەوانیان بە چاودێریم دانا، دوایی کردیان بە یەک پاسەوان. رۆژێک هاوەیەکی پاسەوانکەم هات بە لای، پێکەوە ئارەقیکی زۆریان خواردووە و سەرخۆش بوون. دوایی هاوەڕێکەی رێشت. پاسەوانکە درۆژەی بە ئارەق خواردنووکەی دا.

دیاربوو کە زۆری خواردبوو، چونکە کە بۆیانی دیم ئاگای لە خۆی نەبوو، گۆژبووو، هاوسەنگی تێکچووبوو و بەلادا دەهات، لە پشا بەوام بە سەرخۆشیەکەی نەکرد. بەڵام کە دوانم، بەم دڵخۆت کە بە راستی سەرخۆش و ئاگای لە خۆی نیە. چەکەکیم هەڵگرت و دوورکەوتمەوە، پشت ئاوەی تاریکی بکات ئاو شوێنم بۆجێهێشت. دوای (١٩) ڕۆژی بەندکردن و ئێشکەنجەدان و بە هەزی، زۆر بە زەحمەت توانیم هەڵبەزم و خۆم بگەیەنمەوە ناو لەشکرەکەم. کە ئەم هەواڵە باوبوو، بە هەی ئەم سەرکەوتنەوە، یەکسەر پڵەی سەربازیمان بە (مولازمی یەکەم) بەرزکردەوە. بە گوێ و تینێکی زیاتر، دڵنیامان بە شەڕکانمان دا" ڕۆژنامەی (نیویۆرک تایمز) لە (٢٥/ ئاپریل/ ١٩٢٢) دەربارەی ئازایەتی فاتە ڕەش نووسیوێتی:"ئەم ژنە کە بە فاتیمە ناودەبرێت، عەریفەک بوو، پێشەنگی پێشرەوی دەکرد، بە زۆری هێمووییان ژن بوون، کە هەڵشی کردە سەر هێزەکانی دوژمن بە گرتنی (٢٥) دیلەوە گەڕایەوە، کە ئەفسەرەکەشیان لە نێوان دیلەکاندا بوون".

(سیمین ئیقانۆڤیش) کە لە نێوان دیپلۆماسیەکانی روسیای سۆڤیەتی بوو لە تورکیا، لە کتێبی ئالبۆم (یادەوەریەکانی دیپلۆماسی سۆڤیەتی لە تورکیا) ناوی فاتە ڕەشی هێناوە و نووسیوێتی:"ڕەقیب فاتیمە جەنگاوەرێک بوو، چەندین جار هات بە باڵیۆزخانەکەمان. فاتیمە ڕەقیب سەرکی ئەردوویەک بوو، لە دژی گریک و یاخیبووەکان شەڕی کرد. مولازم فاتیمە کورتە باڵا بوو، لاواز بوو، دەموچاوێکی تاریکی چالاکی هەبوو، چاوێکی پیرۆژنانەی هەبوو. کوڕە گوورەکەی لەگەیدا دەهات بۆ باڵیۆزخانە، کە لە شەڕکاندا لەگەڵ دایکیدا شەڕی دەکرد. فاتیمە کوایەکی ڕەشی درێژی لەبەردەکرد، کە پشتی پێشیبوو، تەنوورێکی خەت خەتی لە بەردەکرد. فیشەکدانێکی پانیشی لە پشت بوو، فیشەکدانێکیشی لە شان بوو،..."

فاتە ڕەش لە (١٩١٩ــ ١٩٢٣) لە هەموو شەڕکان، کە بە (شەڕی کریمە) یا (شەڕی سەربەخۆیی) ناویان دەبرد، وەکوو سەرکردەی لەشکرێکی کوردی لە شەردا بوو، لەم شەڕانەدا، هاوسەرەکەی و منداڵەکانی و براکانی و ژمارەیەکی زۆری لە بنەماڵەکەی و لە خزمەکانی کوژران. تەنیا (فاتیمە) کچی مایەوە، ئەویش دەستی ڕاستی لە شەردا پەیبوو. شووی کردبوو، دوو کوڕی هەبوو. لە دوای تەوابوونی شەڕە فاتە ڕەش خۆی خانەنشین کرد. مووچەی مولازمی یەکەم، مانگانە (٥٠٠٠) قورشیان بۆ بڕیەوە. فاتە ڕەش وتی:"من لە پێناوی پارەدا شەڕم نەکردووە، بەرگریم لە وڵات کردووە" مووچەی

مانگانەکەی پیشکەش کرد بە (کیزیلاری ـ مانگی سووری تورکی).
وەک ڕەزلەنان بۆ ئەو خزمەتەی، مەدالیا گۆل و ویسامی سەربەخۆیان پێبەخشی.
فاتە ڕەش، لە ساڵانی کوتایەکانی ژیانیدا، لە ژوورەکی پڕڕپووتی سارد و سردا، لە ئەستەنبوڵ، زۆر بەبێ نازی و کۆڕوڕی و نەبوونی و برستی و تونەتی و کولەمەرگی و گۆشەگیری دەژیا. تەنانەت ڕۆژەکیان هیچ نەبوو بیخۆن دوو منداڵە نەوەکەی، چوون سواڵیان کرد و (١٠٠) قروشیان هەنایەوە و دایەن دەست داپیرەیان کە شتەکیان بە بکێیت و سکی برسیان تێربێت. ماوەیەکیشی کەنیسەیەکی ڕوسی ڕۆژی قاپەک شربایان دەدایێ. ئەم هەواڵە لە ڕۆژنامەکان باوبوەوە، ئینجا پارێزگار و سەرۆک شارەوانی ئەستەنبوڵ لە ساڵی (١٩٥٤) دا مانگانەیەکیان بۆ بڕی (١٧٠) لیرە بۆ بڕیوە. هەردوو نەوەکەشیان لە بڕشی ناوخۆیی قوتابخانەکان وەرگرت.
فاتە ڕەش دواڕۆژەکانی ژیانی لە (دارولاسز ـ خانەی پاراستن بۆ هەژاران و پیرەکان، کە لە سەردەمی عوسمانییەکانەوە، لە لایەن شارەوانی ئەستەنبوڵەوە بەڕێوە دەبرا) بەسەربرد. تا لە ڕۆژی (٢/ یەلیە/ ١٩٥٥) لە نەخۆشخانەدا کۆچی دوایی کرد. لە گۆرستانی (کولاکسیز) لە ئەستەنبوڵ بە خاک سپێردرا. لەودوا گۆڕەکەی بەر شەقام کەوت و تەکیانەدا. لە (٢٠١٥) دا هەر لە ئەستەنبوڵ گۆڕەکی تریان بۆ دروستکرد.
بەکتاشی سینەماکار، سەرکی کەمەڵی (ئیلکنور) لە تورکیا، سیناریۆی فیلمێکی نووسی دەربارەی ژیانی فاتە ڕەش (فیلمبیۆگرافی) ساڵ و نیوێک خەریکی دەرهێنانی بوو. بەکتاشی دەڵێت:"ناوی ڕاستی فاتیمە (ماهی) یە خۆکی بەم ناوە بانگیان کردووە، ناوی باوکیشی، ئیبراهیم یەحیا" یە. بەکتاشی دەشڵێت:" ناسنامە مەرکراوکەیم دەزییەوە.. پێویستە ئەوش بزانرێت کە پاڵەوانێک هەیە نەک ئەفسانەیەک".
نووسەر و تۆژەنەر (محەمەد بەیرەق) لە کتێبی (ژنانی کورد لە دەوڵەی عوسمانیدا) لە بارەی چارنووسی "فاتیمە ڕەش" بە درێژی باسی لەوە کردووە. کە چۆن تورک لەگەڵ تێپەڕینی کاتدا، ڕاستییان چواشە کردووە و کردوویانە بە "ژنەکی تورک".
لەسەرەوە باسمان لەوە کرد، کە چون ئەتاتورک و موریدەکانی دوای خۆی بە نامەردی و دڕندەیی وەکامی قوربانیدان و پیاوەتیی گەلی کوردیان دایەوە و دەدەنەوە. چەنیش بە هەموو شەوە و شەوازێک، ڕاستییەکان و میژوو لە بەرژەوەنی خۆیان چواشە دەکەن. لە هەموو ئەو نووسینانەی دەربارەی فاتە ڕەش خوێندمەوە،

هیچیان دان بەوەدا نانێن، کە فاتە ڕەش بە ڕەسەن کوردێ و تورک نییە.
هەندێکیش دەڵین: بە ناوبانگ بزرکردنی (فاتە ڕەش)ی کورد. تورکەکان فاتە ڕەشێکی وەهمی تریان لە تورکیا بە ناوی (کارا فاتمە) وە، کردووە بە پاڵەوانی داستانەکانی فاتە ڕەشی کورد. ئەمەش بە لای ئەمەی کوردەوە نامە نییە، چونکە تورکان گەلێ کاری قەزەوەنی لەم جۆرەیان کردووە. بەڵام هەزاران (کارا فاتمە) ی ساختە دروست بکەن. بە سوودە، چونکە تەنیا یەک (فاتە ڕەش) هەیە ئەویش شەڕەنە کوردەکەی باکووری کوردستانە. فاتە ڕەش خانمە، فاتە ڕەشەکەی کوردستانە. فاتە ئەمازۆنەکەی کوردە. جا ملازم فاتە ڕەش بێت یا ژنەڵا فاتە ڕەش بێت، هەر فاتە ڕەشەکەی خەمانە.
هەر لە خوێندنەوەی ئەو نووسینانەدا، گەمانم لە هەندە لە قسەکانی نووسەرەکانیان هەیە، کە لە سوودی خوێندا، بە دەمی فاتە ڕەشەوە قسەیان هەڵبەستووە.
تا ئەمڕۆش (ئینسکلۆپیدیا) و فەرهەنگێکی یەکگرتووی نووسینەوەی (بیۆگرافی)ی کوردیمان، نییە، تا کەسایەتییە ناودارە میژوویەکانمان، چ پیاون و چ ژنان، لە هەموو بوارەکاندا، لە لایەن پسپۆرانی کوردمانەوە، بە شێوە و شێوازێکی ئاکادیمی ژیانامەیان بنووسنەوە و لە چەواشەکاری ڕزگاریان بکەن.

(*) بە نووسینی ئەم باباتە، سوود لە چەند سایتێکی تورکی و لە چەند نووسینێکی نووسەرانی تورک وەرگرتووە.

ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٤/ ئاوگوست/ ٢٠٢٢

کورد، کورد نەبوون؟... زاناز

خۆی هەموو حزبێک کە دروست دەبێ بە دوو قۆناغ دروست دەبن:
قۆناغێک قۆناغی ڕزگاریی نشتیمانییە، قۆناغی دواتر قۆناغی گەشەپێدان و بەرەو پێشبردنی نشتیمانە. حزب یان هەر ناوێکی تری لەبنەڕەتین ئەوا بەدوو شتەوە دەنێ بوون: یەکەکیان بە ڕزگاریی دواتر پاش ڕزگاری کارکردنە بە ئامانجەکان. ئەوی دووەمیش لەناو نشتیمان و پاش ڕزگاری دەتەبوون و دامەزراندن، ئەمشیان بە کەمێک ئامانجی دیاریکراوەوە .

بە ئەمەی کورد دەخەکەی ئالەزە، ئالەزی بەو مانایەی دابەشکراوین و پەرتکراوین بەسەر چوار ووڵاتدا، بەیەسەرەتا دەبوایە و دەبە لەهەر پارچەیەک هەموو هێز وحزبەکان ئامادەییان هەبە و هی هەمووان با، پاشان با ململانێ هەبا هەر ئاوا بە کورد و نشتیمانەکەی باشە، چونکە گەر ململانێ نەبوو ئەوا کارکردن و ترس لە یەکتری نابێت یانی پشکەوتن ڕوونادات، بەیە پێویستە لە هەموو پارچەکان هەموویان هەبن بەس با هێزەکانی پارچەی تر دەستتوەردان نەکەن ئەگەر هاوکاری پارچەکانی تر بکەن ئەگەریش هاتوو لایەنگری و جەماوەری لە پارچەی تر هەبوو با حزبەک لەوە دروست بێ ڕەگەشی پێبدرێت چونکە هی ئەوانیشە ، هەروەک ووتم بە ئەوان باشە کە دەستاتدارن ڕەگەبەوانی تر بدەن یانی هێزەکانی تر چونکە بەهەی ئەوانی تر کار دەکات خەی ماندوو دەکات، چونکە ململانێ دروست دەبێ.
ئەمەی کورد چەندین ئایدەلۆژیای ترمان هاتووتە ناو پێویستە ئەوان و ئەوانی تریش دوو شتەوە سیاسەت لەکجیابکەنەوە :
یەکەکیان بە ناوەخەی ووڵاتە
دووەمیشیان بە دەرەوەی ووڵاتە
بەداخەوە کاتێک سەیری ئەو حزبانە و ئایدەلۆژیانە دەکەین یەک ئاستەی سیاسەتیان هەیە یانی هەم بە ناوەخە هەمیش بە دەرەوەی ووڵات هەمان سیاسەتە، دەبوو وانەبوایە، بەڕەو ئەو دوو جەرە لەکجیاکرابایەوە هەروەها بە ناوەخەیی ووڵات و هەلومەرجی بابەتی نشتیمانی و حزبیش لەکجیاکرابایەوە .

بە نموونە شتێک بەسەر کوردەکدا هەتبا ئەوانی تر پێشوەختە ڕەچاوی لایەنداری و نەداری ئەو کەسیان نەکردبا بەڕەو وەک مرۆڤێک دواتر

کوردەک لەیان ڕوانیبا هەموویان لەگەڵ هەموو مرۆڤکانی نشتیمان وایان کردبا نەک لایەنداری بێت وابکات لایەنداری نەبێ وا نەکات ،حزبەکانی ئەمڕۆ و مرۆڤکانی ئێگەر وایانکردبا ئێستا لەدۆخی تر دەبووین هەموویان و هەموومان بەرگریمان لەیەکتری دەکرد ،هەیەکیش کە وامان نەکردووە ئێوەیە هەر یەکەیان بەرگری لە هی خۆی دەکات بە ئاوانی تر نایکات بۆیە وای لێهاتووە ئاوانی تریش بێ ئاوانی تر واناکەن یانی هەر یەکەیان بیانوییان هەیە بۆ ئەمە ئێوەیە مادام ئاوانی تر بەرگری لە هی ئێو ناکەن ئێویش واناکات؟

ئیدی خۆی شتێکی تر گرنگتر هەیە ئێویش ئێوەیە متمانەی سیاسی لەنێوان لایەنەکان نییە ئێوەش هەم ترسی لای هەموو لایەنەکان هەیە هەمیش مەترسییە چونکە ئێگەر نموونەیەک بهێنینەوە کاتێک حزبێک چاکسازی دەکات ئێوا ئێو کەسانێ دەکەونە ناو ئێوە لە بەرژەوەندییان دەدرێت یەکسەر و زەرجاریش وابووە دەچێتە ناو هەزەکەی تر ؟!لە کاتێکدا نابا وابوایە چونکە ئێوە یەکەمجا لە دوورمەودا زیان بە ئاوانێ بۆیە پێویستە لەمە و متمانەی سیاسی پێیمانێک لەنیوان لایەنەکاندا هەبێ ئەمەش ئێگەر لە کورتمەودا سودی پێبگەیەنێ لە دوورمەودا زیانی پێدەگەیەنێ

2022 8 25

هەشتەمین دیداری شانۆی کوردی "یەتەباری" لە وەاتی سویدەوە

-مەنسوور جیهانی

هەشتەمین دیداری شانۆی کوردی "یەتەباری" بە هەوڵی کەمەڵی هونەرە جوانەکانی نەوەوەتی یەتەباری لە شاری یەتەباری لە وەاتی سوید بەڕێوەچوو.

هەشتەمین دیداری شانۆی کوردی "یەتەباری" بە هەوڵی کەمەڵی هونەرە

جوانکانی نێودەوڵەتی یەتەبەری Internationella Sköna Konster، بە دروشمی "بەسە ژن کوشتن لە کوردستان" و بە نمایشی شانۆگەری "مەرگی ئاو" کاتژمێر ٦ی ئێوارەی ڕۆژانی 19 و 20 ئۆگەستی ٢٠٢٢ لە شانۆی "دڕاماتیکی گۆتەبۆگ" Dramatiska teater i Göteborg لە شاری یەتەبەری لە وڵاتی سوید بەشداریی دەکەن.

ئەم شانۆگەریە بەرهەمی کۆمپانیای هونەری جوانکانی یەتەبەری، لە نووسینی "یەلدا حوسێن" و لە دەرهێنانی "بەکر ڕەشید"ە کە تیایدا "کامەران کەماڵ" و "ئارینا موحەمەدی" ڕۆڵیی سەرەکی دەگێڕن و هەروەها کاری دیزاینی دیکۆری لە لایەن هونەرمەندی شۆوکار "ئەحمەد نامێ" بە ئەنجامدراوە و "ئاسێ دیلان" هونەرمەندی موزیکزانی کوردی دانیشتووی وڵاتی سوید بە ژەنینی ئامێری عوود تیایدا بەشداریی کردووە.

شانۆگەری "مەرگی ئاو" لە لایەن هەگرانی هونەری شانۆ و هەروەها ئامادەبووانە پێشوازییەکی باشی لێکرا بە شێوەیەک کە بەرپرسانی هەشتەمین دیداری شانۆی کوردی "یەتەبەری" ئیزنیاندا کە لە هەر ڕۆژێ دوو جار، ئەم شانۆگەریە نمایش بکرێت، واتە لە دوو ڕۆژی دیداردا چوار جار نمایش کرا.

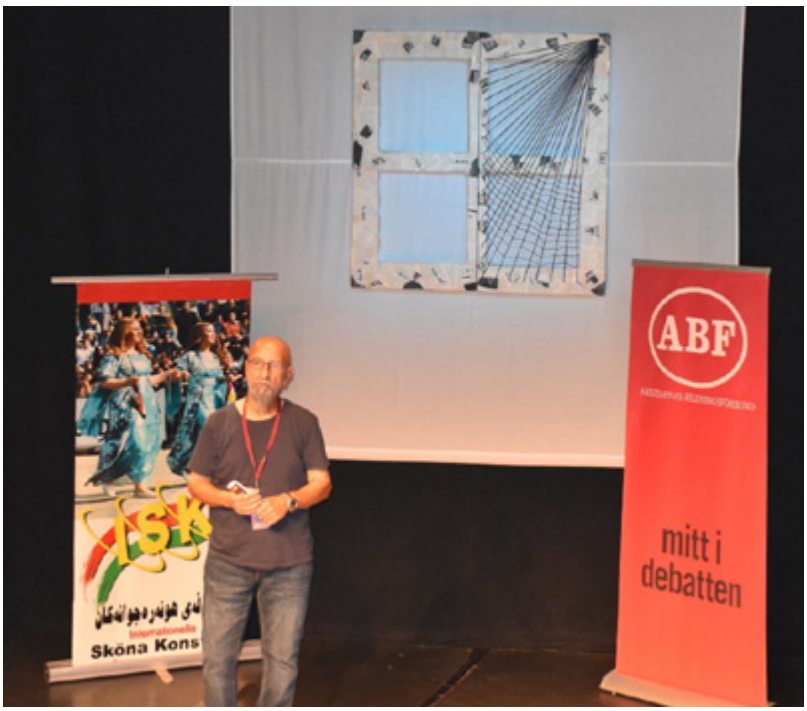
ئەم شانۆگەریە لە ڕووداوێکی ڕاستەقینە لە هەرێمی کوردستان وەرگیراوە کە لەم ساڵدا لە شاری هەولێر ڕوویدا کە "ماریا سامی" بەداخەوە بە دەستی کەسووکارەکەی کوژرا.

دیداریی ئەمسایی شانۆی کوردی "یەتەبەری" بە سەرکایەتی بەشی هونەری "عیزەت ڕەئووف" و هەروەها بە سەرپەرەشتی سەرکی کۆمپانیای "شەمال ئیبراهیم" و بەرپرسی ئیداری دیدار بێیز "محەمەد تەفیق" و بەشی تەکنیکی ڕووناکی و دەنگ لە لایەن "نەوزاد باهیر" بەڕێوەچوو.

کۆمپانیای هونەری جوانکان لە خۆئامادەکردندایە بە سازدانی نەهەمین دیداری فیلمی کوردی "یەتەبەری" کە لە ڕۆژانی 26 و 27ی نۆڤەمبەری ٢٠٢٢ لە هۆڵی سینەمایی "فۆلکت هیووس" Fulket Hus لە ناوچەی "هەمەرکوللن" Hammarkullen لە شاری یەتەبەری بڕوادەچێت و هەر لەرێ لە هەموو فیلمسازانی کورد داوا دەکات کە پێیان خۆش نوێترین بەرهەمەکانی خۆیان بە ئەم ڕووداوە سینەماییە بنێرن.

بۆ زانیاریی زیاتر:
https://www.facebook.com/kurdiskafilmtraffen

راگەیاندنی گشتیی هەشتەمین دیداری شانۆی کوردی یەتەبەری.

GÖTEBORGS
DRAMATISKA
TEATER

GÖTEBORGS
DRAMATISKA
TEATER

چەند خاڵێکیش بە هاوڕێ ئاسۆ کەمال... عوسمان حاجی مارف

هاوڕێ ئاسۆ کەمال لە پێشکی نوسراوەکەیدا دژایەتی "ئەم جۆدل و دایەلەگانە هەرچەندە گرنگن، بەڵام خوێنەریان هەست دەکا کە ناخنە و گفت وگۆکاکان بارگاوین بە باسی شەخسی و ترس و دڵەڕاوکێ لەناخنە، هەروەها بەرپەرچدانەوەی نالەجیک و پشت نەبەستن بە بەڵگە بە سەلماندنی ڕاستی و ناخنەکان." ناڕاستی لەم سەرتایەدا ئەو پرسیارە دێنێتە بەردەمان: ئایا "خوێنەر" وەها هەست دەکات، یان هاوڕێ ئاسۆ بە خەی دەیەوێت بە یاری کردن بە وشە فەزاکە بارگاوی بکات؟ چونکە بەکارهێنانی "خوێنەر" بگشتی ئەو مانایە دەبەخشێت، کە خوێنەران هەموویان بە یەک هەست و بە یەک بیر و بە یەک ئاراستە لەو دیالەگە حاڵی دەبن و هاورێ ئاسۆش نوێنەرایەتیان دەکات. ئەمەش ئاشکرایە، کە سەرتایەکی ناسەرکەوتووە لە نوسین و ناخنەدا. ئەو ترس و دڵەڕاوکێیەش، کە باسی دەکات، دەکرێت گوزارش لە خەی بکات، گەرنا کەسی تر ئەم ترس و دڵەڕاوکێیەی نیشان نەداوە.

ئایا پێشیمان بوونەوەی کەسێک لە بچونکانی چەندین ساڵەی تەمەنی بە خەتابار هەژمار دەکرێت؟ ئاشکرایە وەڵامەکەی نەخێر! قبولکردنی پێشیمانی بشکی گرنگە لە ئازادی بیروڕا، بەڵام لەژێکی هاوڕێ ئاسۆ لەو گۆشەیەوە دەچێتە ناو باسکەوە، گەر بە ناخنەگرتنی کەسێک لە پشنەی بچونکانی خەی بەیەن پێشیمان بوونەوە، ئەوە دەچێتە قاڵبی خەتابار کردنەوە. گریمان کەسێک زەربەی ژیانی کەمەنست و مارکسی و ئەتایست بووە، ناژێک بە هەش دەتەوە و دەبەتە ئایندار و ناخنە لە تەواوی ڕابردووی خەی دەگرێت، پشنە ئەمە پێشیمان بوونەوەیەو کەسیش ناتوانێت خەتاباری بکات. ئایا کەسانێک لە ڕیزکانی خەمان نێک باوەڕیان بە کەمەنیزمی کرێکاری و مەنسور حکمەت و لینین نەماوە، بەڵکو دەستیان لە مارکسی بوونی خەشیان هەڵگرتووە. ئەمە پێشیمان بوونەوەیە، بەڵام ئایا خەتبارە؟ بیگومان نەخێر! یان هەربە نمونە هاوڕێ ئاسۆ لە گۆڤاری ناوەندی ژمارە یەکدا باسیکی کردوە و دژایەتی "ئەم باسە بریتیە لە سەرنجدانەوەی ئەبعادی ستراتیژی و شمولی حیکمەتیزم و ناساندنی تایبەتمەندیەکانی وەکو مەکتەبێکی فکری و سیاسی، کە نوێنەرایەتی مارکسیزمی سەردەم دەکات. لیکدانەوەکە لەسەر حیکمەتیزم، کە چۆن توانیویەتی مارکسیزمی ئەم سەردەمە بێت؟ جیاوازی لە باقی ناوەتە کەمەنیستیەکانی سەدەی بیست دوای لینیین؟ بەراوردێکە لە نیوان

کۆمۆنیزمی مارکس و لینین لەگەل کۆمۆنیزمی کرێکاری منصور حیکمەتدا و سەلماندنی هاوشێوە بوونی حیکمەتیزمە لەگەل مارکسیزمی ئەواندا.”
ئەستاش وەک دوای بەهیزترین وشە و ستایە بە ئاوای ۱۸۰ پلە پێچەوانەی ئەو قسانەی خۆی بسەلمێنێت. ئایا ئاگەر ئەمە ناوبنێین پشیمان بوونەوە، حوکمکی ناڕەوامان داوەو مانای وایە ئەو خەتا بار دەکەین؟! لە ڕاستیدا هەموو پشیمان بوونەوەیەک دەکرێت لە دوو ڕوانگەی سلبی و ئیجابیەوە چاوی لێ بکرێت، نەک خەتا بار. بە ئەوانەی هاوبیری بن ئیجابی و بە ئەوانەی مخالفی بن سلبیە و هیچی تر و خەتایەک لە ئارادا نییە.
ئەستا دیالێگی ئێمە لەسەر وازهێنانی کەسانێک، کە ڕەخنەیان نەک لە تەواوی بڕچوونە فکری و سیاسیەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری و حزبەکانی هەیە، بەڵکو زۆر بە کەم و نەفرەتەوە بەی دەڕوانن. هەروەها بە دوای بەدەستهێنانی وەڵامدانەوەی بڕچوون و کارێک و پێکهێنانی جۆرێکی تر لە سیاستکردن و پێکهێنانی حزب. ئایا ئێمە ڕەخنە و پشیمان بوونەوە نییە؟ ئاخۆ ئێمە وتومانە قەدەغەیە یان تاوانە؟ بەڵام بەمان هەیە ڕەخنەکانیان قبوو نەکەین و بە دروستی نەزانین و وەڵامیشان بدەینەوە. دەکرێت ڕەخنە پشیمان بوونەوە بێت لە ڕەبازیک و دەشکرێت ڕەخنەکە لە پێوەند بە گشپەدانی هەمان ڕەباز و خەتی سیاسیەوە بێت. ڕەخنە دەتوانێت لە ڕوانگەیەکەوە پشڕەو بێت و لە ڕوانگەیەکی تریەوە پاشەوپاش گەڕانەوە بێت. هەبەتە خاوەنی ڕەخنەکە مافی خۆیەتی وەک پشڕەو نیشانی بدات، مافی ئێمەش وەک پاشەوپاش گەڕانەوە لە قەڵەمی بدەین. ئێتر با هەرجۆرە ناوێک و پاشگرێک لە وێنەی “نوێخوازی” بەخۆیەوە بلکێنێت.
هاوڕێ ئاسۆ لە چوارچێوەی وێنایەک، کە بە خۆی داناوە لەسەر کۆمۆنیزمی کرێکاری، گوایە لەبەر ئەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بە بنبەست گەیشتووە و “ئێمە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی چەقبەستوو کردووە لە سێکتەکی فکری و قاڵبەکی سیکتاریستی دا” و سەرکەوتنی بەدەست نەهێناوە، دەبێت ئاوگەر لەسەر بیروبڕچونمان بکەین و “کۆمۆنیزمی نوێ” بنیێنە ئاراوە. چونکە سەرنکەتووە و “چەقی بەستووە”. لە پشدا پرسیاری مانتقی ئەوەیە، ئەگەر کۆمۆنیزمی کرێکاری بنبەست و چەقبەست و سێکتیکی فکریە، کەوایە بڕچی پشڕەوی کۆمۆنیزم لە گرەوی ئەوداید ئێم بنبەست و چەقبەستوو سیکتە سەرنکەوتووە بخەیدا بچیتەوە؟! ئەوە مەیدان و ئەوە کۆمۆنیزمی نوێی دەخوازی خەتان بێن بەهەز و چەقنبەست و ناسیکیت و سەرکەوتووی بکەن. بە لەسەر ئەوە ڕاوەستاون، کە حەتمەن ئێم کۆمۆنیزمی کریکاریە “بنبەست و چەقبەستووە” بڕچونکانی ئەوە پەسند بکات؟! بەڵام دیارە هاوڕێ

ئاسۆ ئاوەی بیرچووە، کە دوای شکستی ئێران باسکانی مارکسیزمی شکستگەر و دژخۆ لە شورەویی و چین و لە ستالین و فکری ماوتسی تۆنگ و ئانوەر خواجە و کۆمۆنیزمی بورژوازیکانی ئاو سەردەم، زەرینەی کۆمۆنستکان و چەپی ئێران و کوردستانی عێراقی سەرسامکرد. ئەمش لە کاتێکدا بوو، کە شورەویی و چین لە تەپی هەز و باوەستیدابوون! چین و شورەویی نەک بنبەست نەبوون و بەکو ڕەبازکەیان سایەی بەسەر تەواوی چەپ و کۆمۆنیستکانی زەربەی جیهانی ئاو سەردەمدا کردبوو. ئاو دژخۆنەی زەرینەی ئەمشی لاو ابردووی چەند ساڵەی باوەمان بۆ بچوونکانی ماوتسی تۆنگ هەبوو، پشیمان کردەوە. پشیمان بوونەوەیەکی جگای شانازی هەر کۆمۆنستێک، کە دیاوەت ڕژێمی هەبێت لە خەباتی کرێکاری و شۆڕشی سۆشیالستیدا، جا لە دەورانێکدا پۆ کار و گۆشاوەیە یا لە حاڵەتی کشانەوە و سستیدایە. ئاو دژخۆنەی و مەسەدێک بۆ ئاوەزان بوونی خەباتی کرێکاری و خەباتی کۆمۆنیستی، بنەماکانی ناگۆردرێت. ئاوانش پشیمان نەبوونەوە و دژخۆکانیان قەبوڵ نەکرد، دیمان کە بوونە میوانی خۆشویستی بزووتنەوەی ناسیۆنالستی. ئاخە هاوڕێ ئاسۆ چۆن وەڵامی ئاو کەسانە دەداتەوە، کە بە هەمان ئاراستەی بیرکرنەوەی تەزی سەرنەکەوتن باس لە سەرنەکەوتنی خەدی مارکس دەکەن؟ یان سەرکەوتنەکانی گرامشی لە ئیتالیا کامانەن، وا هاوڕێ ئاسۆ کردوێتی بە سەرچاوەیەکی گرنگی بچوونکانی؟ ئەستاش دوای تەمەنێکی چەندین ساڵە هیچ دژخۆ و پشیمان بوونەوەیەک تاوان نییە، بەڵام کرێکارانی سۆشیالست خۆیان بە دەوری "حولحلی مزهەبدا" ڕێک ناخەن. هەر بۆ مانایە ئیتر نیشانەکانی ئابڕی بوون جگایان نامێنێت. لەگەڵ ئاوەدا، کە سەرنەکەوتن و دژخی ئیستای بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کریکاری مایەی ئاوەیە بۆ دیدیکی دژخۆگرانەوە لە کار و هەڵسوانی ٣-٤ دەهەی پشومان بڕوانین و بزانین هۆیەکانی سەرنەکەوتن و بڕەوپشن نەچوونمان چی بوون، بەڵام خودی ئاوەی سەرنەکەوتین و پشڕەویمان نەکرد، بۆ هیچ جۆرێک خۆی لە خۆیدا بەگەی نادروستی بنەماکانی کۆمۆنیزمی کریکاری نیین. ئەگەر بۆم میسۆگەر بێر بکەینەوە، ئاوە لە پشدا دەبێت بنەماکانی مارکسیزم بخەینە ژێر پرسیارەوە، چونکە بەداخەوە لە هیچ کوێی ئەستای دنیادا هیچ ڕەوت و هێزێکی مارکسیستی دیکە دژخی لە کۆمۆنیزمی کرێکاری باشتر نییە. بۆ پێچوانەوە، پەگەی کۆمۆنیزمی کریکاری لە ڕەوتکانی دیکەی کۆمۆنیست و خۆ بکۆمۆنیستزان باشتر و بەهێزترە.

بۆ ڕاستی جگای سەرسوڕمانە لە دنیای ئەمەی بەرفروانی سۆشیال میدیادا باس لە بەرگرتن بۆ جیاوازی بیروڕا لە ناو حزب و مەحفەلە

کۆمۆنستەکاندا بکرێت. هیچ حزب و مەحفەلێک ناتوانێت لە بەردەم ئەم دەرگا و پەنجەرە کراوەی سۆشیال میدیا ڕابخساندوبێتی، ڕووی ئاوەی هەبێت بڕابست بە بەاوبوونەوەی بەچونەکانم دادەنرێت. هاوڕێ ئاسۆ بەجیا لە چاپکردنی کتێبەکەی، لە هەمان کاتدا لە ئاستێکی بەربەاودا لە ڕێگای سۆشیال میدیاوە بەاوی کردۆتەوە، بەبێ ئاوەی تەنها یەک خولەکیش لە پێشدا لە ناو حزبدا بێ قانع کردنی حزب و هاوڕێیانی دیان ساڕێی قسەی لەسەر بکات! لە کاتێکدا وەک ئەندامیکی حزب چەند سەد لاپەڕەی ڕەشکردۆتەوە بە ڕەخنەگرتن لە بنەماکان و بەرنامە و میژوو و سیاسات و کارکردی حزب، بێ بێ ئاوەی کەس پێی بڵێ بێ وات کردووە و بێ ئەو یاسا و ڕێسایانەت ڕەچاو نەکردووە، کە بێ بەشداری ڕاستەوخۆی خەت پەسەند کران؟ ئەمێ چ ڕوویکە باسی تەماتی بەرگرتن بێ جیاوازی فکری لە ناو حزبدا بکەی؟! تەنها ئەوە دەکاتە بەگە، کە لە سایتی حزبدا ئەو کتێبەیمان بەاونەکردۆتەوە، کە پێشوەخت بەاوکراوەتەوە و لە بەردەستی هەموو کەسێکدایە. بەم بیانوە دەیوەت لە لایەک سایتی ڕەسمی حزب، کە کەناڵی ڕاگەیاندنی حزب و سیاسات و ڕوانگەی ڕەسمی حزبە، بکەینە بولتەنی نوسراوە و بەچونە جیاوازەکان. لە لایەکی ترەوە مافی ئەوەمان لە دەستنێتەوە، ئەو بابەتەی کە لەگەڵ مەوازینی هیچ مینبەرێکی ڕەسمی حزبدا نایەتەوە بەاوی نەکەینەوە. با لەوە گەڕێین، کە سایتی حزب کەناڵی بەچون و سیاسەتی فەرمی حزبە، بەڵام تەنانەت داواکەی هاوڕێی ئاسۆ ناچیتە خانەی ئازادی ڕادەربڕینەوە، چونکە باسی کتێبێک دەکات کە پێشوەخت ڕەیشتوە و بەاوبۆتەوە، بەڵکو دەچێتە خانەی ڕیکلام کردنەوە بە کتێبەکەی. واتە داوامان لە دەکات لە سایتی ڕەسمی حزبەوە ڕیکلام بە کتێبەکەی بکەین کە دیان و سەدان لاپەڕە ڕەخنەی نادروست و ناکۆمۆنیستی ئاراستەی حزب کردووە. مافی ئەوەشمان پێنادات ئاگەر کتێبەکەی بە گرنگ نەزانین ڕیکلامی بۆ نەکەین، بە تایبەتی بابەت و کتێبێک کە بەخەی پێشوەخت بەاوکراوەتەوە و نێیتوانیوە جێگا و ڕێگایەک لە ناو بزووتنەوەی کۆمۆنستی و کرێکاریدا پێیدا بکات. ئەو کتێبەی هاورێ کە بە ڕێگای ئسوڵی حزبیدا تەنپەڕیووە و پێشوەخت سەربەخۆ بەاوکراوەتەوە. بە دەبەت من ناچار بم لە ژێر ناوی قەبولکردنی جیاوازی بیروڕادا ڕیکلامی بۆ بکەم، ئەویش لە سایتی ڕەسمی حزبەوە، کە ئەرکی بەاوکردنەوەی خەت و ڕیبازی سیاسی پەسەند کراوی حزبە؟ سایتەکان و بازار پڕە لەجۆرەها کتێب و باوەری کۆمۆنستی جیاواز و ئەوەی تەش یەکیکە لەوانە، باس و نیگەرانی هاوڕێ ئاسۆ دەربارەی بەرگرتن نییە بە جیاوازی بیرورا، بەڵکو باش دەزانێت کە بەاونەکردنەوەی کتێبەکەی لە سایتی حزبدا خونەری کەم دەکاتەوە.

گەر هەر هاورێیەک ئارەزومەند بێت بە خوێندنەوەی کتێبەکەی ئاسۆ بە ئاسانی دەستی دەکەوێت و بیانو هێنانەوە بە ناوی بەرگرتنی ئەمە بە خوێندنەوە قسەیەکی مناڵانەیە. ئەو کتێبە گەر پەگەی خەی هەیە، پەویستی بە ێیکلامی ئەمە نییەو ئەرکی ئەمەش نییە ئەو ێیکلامە بکەین.

بەڵام گەر هاورێ ئاسۆ پەشتر بە شۆڕیەکی ئسوڵی داوای بکردایە، کە باسی هەیە و جیاوازی هەیە، تا لە ئەرگانی خەی و ابەری و لە نەو ئەندامانداا باسکانی بگەیەنێت و هەوڵی بدایە حزب و هاورێیانی قانع بکات، ئەوکات ئەمەش بەپەی ئسوڵی حزبی ڕێگای بەاوکردنەوەیمان دیاری دەکرد. بەگومان دوای ئەوەی هەموو میکانیزمەکی ئسوڵی دەگیرایە بەر بە ئەوەی لە ناوخەی حزبدا قسەوباسی لەسەر بکرێت، خە ئەگەر دوای ئەم پەسەیە نە هاوەی ئاسۆ بیتوانیبایە حزب و هاوڕێیانی قانع بکات و نە بە پێچەوانەوە حزب بیتوانیبایە هاوڕێ ئاسۆ قانع بکات، بەگومان ڕێگای بەاوکردنەوەی عەلەنیش دەخرایەووو، تەنانەت لەو کاتەدا ڕێنگە لەگەڵ ڕوونکرنەوەیەکی سادەدا، کە تەوزیحی ئەو پەسەیە بدات، وەک رای جیاواز لە گۆشەیکی تایبەتدا بەی بەاوبکرایەتەوە. بەگومان بەو مەرجەی هیچ تەمەتەکی نەسەلمینراوی لە دژی حزب و کەسایەتیکانی و هیچ کەسی دەرەوەی حزبیشی تەدا نەبێت، بەڵام بەداخەوە هاوڕێ ئاسۆ گۆشەگیری و تەریک بوونی خەی بە ماوەیەکی زۆرهەبژاردو دواتر بە بە گوتنی یەک وشە لەگەڵ حزب، کتێبەکەی بەاوکردەوە.

لە هەمان کاتدا پرسیاری ئەوەم لەکردەوە باسکانت هەر چیەکن و خێت بە چی ئەگەیت ئەوە بە ڕێی خەی، بەڵام لە باری عەمەلیەوە بە نیازی چیت؟ واتە "چیکردن"، کە تا ئێستاش وەڵامی نەداومەتەوە، ناشبینم لەو بارەیەوە تا ئێستا ئەولەویەت و نەخشە عەمەلەکی بە خەی دانابێت. هەربۆیە لە ئاستی بەچونی شەخسی خەیدا ماوەتەوە. واتە ئەو ڕێخنە و بەچونانەی لەسەر حزب و خەباتی کەمۆنستی هەیەتی، پەویستە پراکتیکیکی جیاواز لە ئەزمونی کەمۆنستی کرێکاری نیشان بدات. گەر ئەم ئەرکە لە باری عەمەلیەوە خەی نیشان نەدات و هەر لە ئاستی بانگەشە بە کتێبەکەی بەنەو بەڕە بکات، ئەوە باشترین نمونەی سکتاریستی خەی لە باری فکریەوە نیشان ئەدات، کە بە خەشی وەها نیشان ئەدات خەبات لەبەرامبەر سکتاریستدا دەکات.

مەسەلەی تەمەن بە ابەری بوون یەک واقعیەتە، شمولی هەموو ئەم جیلەی کەمۆنیستکان دەکات لە عیراق و ئیران، کە لە هەفتاکان و هەشتاکانەوە دەستمان بەکار کردووە. پەوڕەکی گشتی نییە وەک ئاسۆ تەعبیری لە دەکات. ڕێخنە و پێشمانی لە هەر بەچونەک بەڕێی خەی، بەڵام تەنها ڕێخنەگرتن، کە ئێستا لە فەزای دیالەگی کەمۆنستکاندا

دەربارەی بنبەستی کۆمۆنستی کرێکاری، حزب و دەسەڵات، لینین... دەستاودەست دەکات، جگە لە تەعبیری بەچونی شێخسی، کە دەڵێن "باوەڕمان بە کۆمۆنستی کرێکاری و مۆنسور حکمەت و لینین نییە"، شتێکی تر نابیستین. لە هیچ کۆمۆنستێکم نەبیستووە، کە بانگەوازی ئەو بە باوەڕیی دەکات لە باری فکری و سیاسیەوە نمونەی ئەوەی باوەڕی پێیەتی بە پراکتیک بڕجەستە کاتەوە. باوەڕبوون و بە باوەڕی سەودا و مامەڵە نییە، بەڵکو مەسەلەیەکی پراکتیکی و نیشاندانی ئەزمونێکی سەرکەوتوو تر. کارمان بەوانە نییە، کە بە دوای هەقیقەتی باوەڕکەدا دەگەڕێن، کەی ئەو هەقیقەتیان دەستکەوت، ئەوکات قسەیکی لەسەر دەکەین. بەڵام لە ئاستی خەناسین وەک پشەنگ و ئابڕوک، گەر هەر لە سەرەتاوە بە پشنەی نیشاندان و سەلماندنی ئەو هەقیقەتە نەخاتە ڕوو، بە خولانەوە بە دەوری دەخنەو گەڕان بە دوای هەقیقەتدا تەمەن مانا پەیدا دەکات، کە دەتوانێت ئابڕ بێت یان نا. ئاسەدەخنەی لەوە هەیە ئەم کۆمۆنستی کرێکاریە سەدیەیە نەیتوانیوە کۆمەڵایەتی بکاتەوە! هاوڕێ ئاسۆش دوای دوو ساڵ و پاش چەند سالی تریش لە دەرچونی کتێبەکەی دەتوانێت بەم میسداقە ببینی "کۆمۆنیزمە نوێ"کەی چەندە کۆمەڵایەتی بووتەوە و چەندە بچونکانی هەقانیەتی هەیە ؟ هەر بەیە جگای سەرنجە لەسەر سەرفکردنی ئەو هەموو وشە و دەرە زۆرە بەرانبەر دەخنە و ڕەخنەگرتن، کە لە نووسینەکەی ئاسەدا بەکارهاتووە، دەڵێت "نابێ لە دەخنە بترسین"، هەروەک لە سەرەتاوە گوتم، سۆشیال میدیا ئەوندە فراوانە هیچ نییە دەخنە و دیالەگی دەخنەگرانە نەخەنینەوە. ئایا ئەوە کەللەقی کۆمۆنستکانە یان تەقدیسکردنی بیروباوەڕکانیانە؟ یان دەخنەکان دەشنایان تەدا ناخوەندریتەوە؟ وا پشنیارکانی هاوڕێ ئاسۆ لەسەر نەترسان لە دەخنە ناتوانێت ئامۆژگاریکی باش و ئەرێنی بێت. مۆنسور حکمەت هاوکاتی دەخنەکانی لە کۆمۆنستی ئەو سەردەم، هاوشانی هاوڕێکانی هەمیشە پراتیکێکی پشرەوتری بڕجەستە دەکرد و بەردەوام بە سەروکاری بەرنامەداشتن بە پراکتیک و پکهاتی حزبەوە بوو. لە پشدا حزبی کۆمۆنستی ئێران، دواتر بە دەخنە لەوەی، کە مەیلی کۆمەڵایەتی و بزووتنەوەیی جیاواز لە ناو ئەو حزبەدا خۆیان بڕجەستە کردەوە، دەوتی خێ لەو حزبە جیاکردەوەو حزبی کۆمۆنستی کرێکاری ئێرانیان پکهێنا. دیارە گەر بە لۆژیکی هاوڕێ ئاسۆ بێت، دەبوا ئەو تکەڵاویە قەبوڵ کرایە تەنها لەسەر بنەمای ئەوەی هەموان بە خۆیان دەگوت کۆمۆنیست. لە کاتیکدا لە ماوەی ئەم چەند ساڵەدا بینیمان حەقانیەتی بچونکانی حیکمەت بە عەمەلی دەرکەوت و مەیلە کۆمەڵایەتیەکانی ناو ئەو حزبە هەرکامیان دەگەای خۆیان گرت و تەنانەت دەوتی ناسیونالیست و

قومپەرستی دژی کۆمۆنیستی لە هاتدارەوە.
٢١/٨/٢٠٢٢

بۆینی ئۆندامۆکانی جۆستۆ سزا نییۆ، تاوانۆ!... و: کاوۆ عومۆر

بۆ پشت بەستن بۆ چاوپۆکەوتنۆکی حامید تۆقوۆیی لە کۆناڵی نوێ کۆکراوەتەوە

کۆیوان جاوید: دوای پچۆانۆک، کۆماری ئیسلامی سەر لە نوێ گەڵاوەتەوە بۆ کوژرکردن و بۆین ئۆندامۆکانی لۆش، پرسیاری یۆکەمی من ئەوۆیە کە ئۆم هۆوشوۆنە نامرۆقانە و قۆزەونە تا چۆند لە ئۆراندا بەربەاوە؟
حەمید تۆقوایی: ئۆم تاوانانە، کە بە "تۆڕۆی بۆینی ئۆندام" ناوی دەبات، هەمیشە کۆم تا زۆر جەبەجۆ دەکرۆن، بۆیە لۆم قۆناغەدا، گۆیشتووەتە لوتکۆیۆکی نوێ و بەربەاوتر و چۆتر دەبنەوە. لە چۆند مانگی ڕابردووەدا، ژنۆک و دوو پیاو سزای کوژرکردنیان بەسەردا سەپۆنراوە، پۆنجەی دوو کەسیش بەاوە، حەوت کەسی دیکەش سزای بۆینی پۆنجەکانیان دراوە. ئۆمانە نیشانی دەدەن کە شەپۆلۆکی نوێی ئۆم تاوانە دەوڵەتییە دەستی پۆکردووە. ئۆم شەپۆلە دوای بۆیارۆکی دەسەڵاتی دادوەری دەستی پۆکرد. لۆم دواییانەدا میدیاکان بەاویانکردەوە کە لە مانگی نیسانی ئۆمساەدا، هەموو دادوەر و دادگاکان و دەسەڵاتدارانی شەریعەتیان ئاگادار کردبووەوە کە پۆویستە ئۆم جەرە بۆیارانە، بۆیارۆکانی "سنوورە ئیلاهییەکان" بە جددی وەربگرن و دەسۆکان پەرسەس بکەن پەدچەت ئۆم جەرە حوکمانە بە هەی ترسی ناڕەزایەتی و توڕەیی گشتی کۆمەڵگاوە جەبەجۆیان نۆکرد، و حکومەت داوا دۆکات کە ئەوە شکست نەهۆنن لە بۆینی دەست و قاچ و کوژرکردنی چاو و ئۆم جەرە فەرمانانە. ڕەئیسی پێشتر ڕایگەیاندبوو کە ئەم ڕەسایانە ڕەسای ئیلاهیین و لە شانازیۆکانی ئۆمەن. وە ئۆستاش بەردەوامن لە بەدەستهۆنانی ئۆم "شانازیانە"
درۆژ بە کۆم ئۆندامکردنی زیندانییەکان بدەن
کۆیوان جاوید: وەک باست کرد ڕەئیسی وتی ئۆمە یەکۆکە لە شەرەف

مەندیەکانی ئەمە. ئایا ئەمە بابەتێکی ئایینی و ئیسلامیی حکومەتە یان کردەوەیەکی سیاسییە؟ ئایا ئەوان بنەمای سەدەکانی ناوەڕاستی "چاوەک بە چاوەک" دەپارێزن یان بەڕاستی دەیانەوێت لەکەمەڵگە بدەن و چاوترسێنی بکەن؟

حەمید تەقوایی: هەردوو لایەنەکە ڕاستن. حکومەت هەمیشە سیاسەتە سەرکوتکارەکانی بە فەرمانی ئیلاهی و قورئان و ئیسلام و هتد پاساو داوە. لەڕشدا هەمان شتە. کەمەڵگا لە دەخێکی ناڕازایی و تووڕەیی بە وێنەدایە، حکووماتیش لە دەخێکی لاوازی بە وێنەدایە! لەم دەخەدا یەکێک لە ڕێگاکانی حکومەتە قێیراناوییەکە دەرکردنی فەرمانی سەدەی ناوەڕاستە بە تەڕسەندنەوە بە ئەوەی چاوی خەڵک بگرێت و دەسەڵاتی خۆی نیشان بدات. پاساو و بنەمای بەرگریی حکومەت لەم تاوانە، ئایەتەکانی قورئان و فەرمانە ئیلاهییەکان و یاساکانی فیقە و هتد. مەسەلەی حیجابیش هەر هەمان شتە. پرسی لە سەدارەدانکان هەر هەمان شتە. لە هەرکوێ شمشێرکێشان دژ بە کەمەڵگا کێشاوە، دواجار ئایەتێک، فەرموودەیەک، حوکمێکی ئیسلامییان بە پشتیوانی لێی هەناوەتەوە.

پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە ئەم لایەنە ئایدیۆلۆژییە و ڕاگەیاندنی ئەوەی کە فەرمانێکی خودایی و سەرچاوەی شانازیە لە ڕاستیدا گوتارێکە کە بەیارە پایەکانی حکومەت و حیزبوڵا و ئیمامەکانی هەینی و باڕەجیاوازەکانی دیکەی حکومەتەکەیان ڕەویەتی پێبداتەوە و تەیار و یەک بخات . ئەگینا بڕپرسان. ئەوە زۆر باش دەزانن کە ئەم پاساوانە کاریگەری پێچەوانەی لە نەو خەڵکدا هەیە. ئەوان باش دەزانن کە تا زیاتر ئاماژە بە فەرمانە ئیلاهییەکان بکەن، خەڵکی زیاتر ڕقیان لە حکومەت و ئیسلامەکەی دەبێتەوە. خەڵک خەریکە هەموو ئیسلام و هەموو ئایینەکە دەخنە ژێر پرسیارەوە. دەکرێ بگوترێ بەرگری و پاساودان و بەرگریی حکومەت لەم "فەرمانە ئیلاهییانە" بە یەکخستنی ڕیزەکانی خەیان و جێبەجێکردنی ئەم فەرمانانە بە ترساندنی کەمەڵگایە. ئەم پێوەندییە لەڕادەبینرێت.

کێوان جاوید: داواکاری گشتی و دەسەڵاتی دادوەری پێیان وایە و دەڵێن و ریکلام بە ئەوە دەکەن کە ئەمە بە کۆنترۆڵکردنی دزییە لە کەمەڵگادا. دەڵێن ئاسایشی کەمەڵگا بەم شێوەیە مسۆگەر دەکرێت. ئای ئەوە چیە؟

حەمید تەقوایی: هەمووان دەزانن دزیەکان بە قەبارەیەکی بەرفراوان لەلایەن ئەم ئایەتوڵاکا و ئیمام و بڕپرسە حکومییانە ئەنجام دەدرێن. دزی نجومی! ئەگەر شتێک ئاسایشی کەمەڵگای خستێت مەترسییەوە، ئەوە ئەم دزی و گەندەڵیانەی بڕپرسانی حکومەتە، کە

هیچ ناڕازایەتییەکیان لەسەری نییە. چەند جار لە شەی فراکسیۆنەکاندا ئەم یان ئەو دزە دەبەتە ملیاردێر و دەخوەت. پەش ململانێ و شەی داهاتوو دەمهێنن چەقی بابەتەکە! گەندەڵی و دزی حکومەت بووەتە بابەتکی پەکهاتەیی و دامەزراوەیی و ڕژانە ڕەهەندەکانی فراوانتر دەبن، گەندەڵی و دزی سەرتاپای حکومەتی گرتووەتەوە، بەنام ملیاردێرە دەسەاتدارە دزەکان چەقی تەنە لە ووی خەکەکدا هەدەکشن،کە لە ژێر فشاری هێزاری و نەهامەتیدا پشتیان چەماوەتەوە. "ئاسایشی تەنها کاتیک لە کەمەگا" بەدی دێت کە تەواوی حکومەت لەناو ببرێت.

هەروەها پەیوستە ئەوەش زیاد بکەم کە حکومەت تەسەندنەوە و بەین بە سزای ئیسلامی ناودەبات، بەنام ئەمانە سزا و تەسەندنەوە نین، بەکو خەیان بە تاوان دادەنرێت، لە استیدا بەینی ئەندام و چاو کوێرکردن تاوانکی زۆر نامرۆقانەتر و قێزەونەترە لە هەر تەمەتک کە ئاراستەی قوربانیانی تەسەندنەوە دەکرێت.

تەسەندنەوە یەکەکە لە ئەشکەنجە دەندەکانی سەدەکانی ناوەاست کە ئەنجامدەرانی بە تاوان دادەنرێت و لە هەر سیستمکی یاسایی مەدەرن دا لەپەچینەوەیان لەگەڵ دەکرێت. ئەنجامدەران و ئەنجامدەرانی دەستبەین و کوێرکردن تاوانکی گەورە ئەنجام دەدەن و دەبەت لەپەچینەوەیان لەگەڵدا بکرێت. بەنام لە کەماری ئیسلامی ئێراندا هەموو شتک پەچەوانەیە. وەک چەن دزەکان حوکم دەکەن و بە خەکی دزراو ناودەبرێن دز، بەهەمان شێوەش بە ئەنجامدەران و ئەنجامدەرانی ئەم تاوانە ناودەبرێن دادوەر و دەسەاتی دادوەری و قوربانیەکانیش تەمەتبار دەکرێن و سەرکەنە دەکرێن. دەبەت ئەم سیستمە بوخەنرێت!

کێیوان جاوید: ڕەگاکانی خەک بە ماماڵەکردن لەگەڵ ئەم فەرمانە قێزەونە چین؟ ناڕازایی لە دەسەاتی دادوەری و تەسەندنەوەی ئیسلامی یان تەواوی حکومەت؟ لەم نەوەندەدا پارێزەران و پیشەیەکانی دادوەری دەتوانن چ هەنگاوێک بگەن لە دووڕکەوتنەوە یان ماماڵەکردن لەگەڵ ئەم دەخەدا؟

حەمید تەقوەیی: خاڵکی باشت باس کرد. لە دەسەاتی دادوەریدا پارێزەری بەهێز هەن کە بەرگری لە تەمەتباران دەکەن و لە زۆر حاڵەتدا لەگەڵ سزا دەرچووەکان ناکەکن. خەک چاوەڕێی ئەوەن کە ناڕازایەتیان دەربڕن بەرامبەر بە فەرمانە قێزەونە تەسەندنەوەکان. وەک وتم فەرمانی تەسەندنەوە نموونەی ئەشکەنجەدان نەک سزادان یان سزادان. ئەمانە ئەشکەنجە و تاوانن. دەبەت دژی ئەم فەرمانانە بوەستیت. دەبەت ناڕازایەتی دەربڕیت.

بگومان ئەم ناڕەزایەتییە دەتوانێ لە ئاستی پارێزەران و پسپۆڕانی

دادوەری زیاتر بێت. بە بۆای من تێکۆشەرانی هەموو بزووتنەوە ناڕازایەتییەکان، بزووتنەوەی دادگاییکردن، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بزووتنەوەی ئازادیی ژنان، بزووتنەوەی کرێکاری، مامۆستایان و خانەنشینان و هتد، دەبێ لە دژی فەرمانە بەربەریەکانی تێڕۆسەندنەوە. ئەم بزووتنەوانە خاوەنی ئەرگانی سەرکردایەتی و چالاکوان و کۆسایەتی ناودار و کۆمیتە و کۆمەڵە و ئەنجوومەنی تایبەت بە خۆیانن. لە درێژەی ناڕازایەتی و گردبوونەوە و تێکۆشانکانیاندا دەتوانن ئەو داواکارییە زیاد بکەن کە دەبێ دەستبەجێ حوکمەکان و سنوورەکانی بڕین بوەستێنرێت.
پرسیت ناڕازایی دەربڕیت بەرامبەر بە دەسەڵاتی دادوەری و یاساکان یان دژی تەواوی کۆماری ئیسلامی، بەڵای من ئەم دووانە بەتەواوی پێوەندییان بەیەکەوە هەیە. دەبینین مامۆستایان ناڕازایەتی دەردەبڕن سەبارەت بە موچەکەیان، خانەنشینانیش بە هەمان شێوە، کرێکارانیش بە هەمان شێوە. بەڵام هەموو ئەم چین و توێژانەی کۆمەڵگا دەزانن کە بە بڕیهەنانی داواکارییەکانیان دەبێ کۆماری ئیسلامی ڕووخێنرێت. هەموو چالاکوان و جەماوەری خەڵك دەزانن ئەگەرچی ئەمانە ناڕازایەتین لەدژی هەندێك بەش لە سیاسەتی حکومەت و بەهەی هەندێك داواکارییەوە، بەڵام لەڕاستیدا تەحەدای تەواوی حکومەت دەکەن و دواجار چارەسەریش ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامییە.
ئەمەش لە ناڕازایەتی دەربڕین بە تێڕۆسەندنەوەشدا ڕاستە. داواکەش ئەوەیە کە پێویستە دەستبەجێ یاساکانی تێڕۆسەندنەوە هەڵبوەشێنرێنەوە، بەتایبەت ئەو یاسایانەی تایبەتن بە بینینی دەست و ئەندامەکان و خەتنەکردنی تەرمی تەمەتباران. هەروەک چۆن لە سەدارەدانەکە کە ناوی شەریعەتی "قیساس نەفس"ی لەسەرە، ئەشکەنجەدان و قامچی و فایلە ئەمنییەکان دەبێت دەستبەجێ بوەستێنرێت. ئەمانە داواکارین کە پێویستە هەموو لایەک ڕایبگەیەنن، بەڵام ووتن کە ئەم ناڕازایەتیانە بەشکن لە خەبات بە ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی. تەنیا بە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی کۆتایی بە هەموو ئەم تاوانانە دەگیرێت.
کێیوان جاوید: پێوەندیی جەبەجەکردنی ئەو فەرمانە قەزوونە و جەرکانی تری سەرکوتکردنی ناڕازایەتییەکانی ئێستا چییە؟ ئایا لەبەر کەنتەکردنی ئەو ناڕازاییانەی ئێستا پەنایان بردۆتە بەر جەبەجەکردنی ئەو فەرمانانە؟
حەمید تەقوایی: بە بۆای من ئەمە یەکێکە لە هەوڵەکانی حکومەت بە سەرکوتکردنی زیاتر. دەمەکە ئەمە شاهیدی ئەم سەرکوتکردنانەین لە هەڵمەتەکانی دەستگیری بەرفراوان، زیندانی، زیادبوونی سزای لەسێدارەدان دەسیەی سیخوڕی گاڵتەجاڕانە، تەنانەت بە ئۆانەی

ناڕازایەتیان دژی حیجاب و هتد لە کەمپەینگادا هەیە. ئەمە هەنگاو و شەپانگێزی حکومەتە بۆ ئامانجی ترساندنی خەڵک و پاشکۆپێکردنیان.
ئەم ئاگادارکردنەوەیەی دەسەڵاتی دادوەری کە من ووتم کردەوە و ئەو بۆیارانەی جێبەجێیان دەکەن، هەروەها بەشێکن لە هێرشکردنە سەر خەڵك. ئەمە بەشێکە لە لەشکرکێشی بۆ ترساندنی خەڵک و هەوڵێکە لە نائومێدیەوە. ئەوان دەزانن کە ئەم کردارانە ئیتر کار ناکەن. هەروەک چۆن گەیشتنە ئەو بڕوایەی کە هەوڵەکانیان بۆ ئینجامە و بۆ جارێک شکستەکەیان قبوڵ کردووە. بەڵام هیچ بژاردەیەکیان نییە. کەماری ئیسلامی وەک ئاژەڵێکی بریندار لە قەفەسێکدا گیر بووە و بە هەر شتێکەوە دەچەسپێت. بەڵای من ئەم هەوڵانە هەوڵی بۆ ئومێدانەی حکومەتێکە لەژێر فشاری تووڕەیی و ڕق و کینەی خەڵک، گیرخواردوو و بەسەریەکدا شڵاوە.
کێیوان جاوید: هێگاکانی خەڵک بۆ ماماڵەکردن لەگەڵ ئەم فەرمانە قەزەونە چین؟ ناڕازایی لە دەسەڵاتی دادوەری و تەڕەسەندنەوەی ئیسلامیی یان تواوی حکومەت؟ لەم نەوەندەدا پارێزەران و پیشەیەکانی دادوەری دەتوانن چ هێڵێک بگرن لە دووركەوتنەوە یان ماماڵەکردن لەگەڵ ئەم دەخەدا؟
حەمید تەقوایی: خاڵێکی باشت باس کرد. لە دەسەڵاتی دادوەریدا پارێزەری بەرگری لە تەمەتباران دەکەن و لە زۆر حاڵەتدا لەگەڵ سزا دەرچووەکان ناکەکن. خەڵک چاوەڕێی ئەوەن کە ناڕازایەتیان دەربڕن بەرامبەر بە فەرمانە قەزەونە تەڕەسەندنەوەکان. وەک وتم فەرمانی تەڕەسەندنەوە نموونەی ئشکەنجەیە نەک سزادان یان تەڕەسەندنەوە. ئەمانە ئشکەنجە و تاوانن. دەبێت دژی ئەم فەرمانانە بوەستیت. دەبێت ناڕازایەتی دەربڕیت.
بەگومان ئەم ناڕەزایەتییە دەتوانێ لە ئاستی پارێزەران و پسپۆڕانی دادوەری زیاتر بێت. بە بڕوای من تەکنۆکراتی هەموو بزووتنەوە ناڕازایەتیەکان، بزووتنەوەی دادگاییکردن، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بزووتنەوەی ئازادیی ژنان، بزووتنەوەی کرێکاری، مامۆستایان و خانەنشینان و هتد، دەبێ لە دژی فەرمانە بەربەریەکانی تەڕەسەندنەوە. ئەم بزووتنەوانە خاوەنی ئەرگانی سەرکردایەتی و چالاکوان و کۆمەڵایەتی ناودار و کۆمیتە و ئەنجوومەنی تایبەت بە خۆیانن. لە درێژەی ناڕازایەتی و گردبوونەوە و تەکۆشانکانیاندا دەتوانن ئەو داواکارییە زیاد بکەن کە دەبێ دەستبەجێ حوکمەکان و سنوورکانی بڕین بوەستێنرێت.
پرسیت ناڕازایی دەربڕیت بەرامبەر بە دەسەڵاتی دادوەری و یاساکان یان دژی تواوی کەماری ئیسلامی، بەڵای من ئەم دووانە بتواوی

پێوەندییان بەیەکەوە هەیە. دەبینین مامۆستایان ناڕازایەتی دەردەبڕن سەبارەت بە مووچەکەیان، خانەنشینانیش بە هەمان شێوە، کرێکارانیش بە هەمان شێوە. بەڵام هەموو ئەم چین و توێژانەی کۆمەڵگا دەزانن کە بە بەدیهێنانی داواکارییەکانیان دەبێ کۆماری ئیسلامی بووخێنرێت. هەموو چالاکوان و جەماوەری خەڵک دەزانن ئەگەرچی ئەمانە ناڕازایەتین لەدژی هەندێک بڕیار لە سیاسەتی حکومەت و بەهەی هەندێک داواکارییەوە، بەڵام لەڕاستیدا تێکدای تێواوی حکومەت دەکەن و دواجار چارەسەریش رووخاندنی کۆماری ئیسلامییە.
ئەمەش لە ناڕازایەتی دەربڕین بە تێکسەندنەوەشدا ڕاستە. داواکەش ئەوەیە کە پێویستە دەستبەجێ یاساکانی تێکسەندنەوە هەڵبوەشێنرێنەوە، بڕیارەت ئەو یاسایانەی تایبەتن بە بینی دەست و ئێندامەکان و خەتنەکردنی تەرمی تەمەتباران. هەروەک چۆن لە سەدارەدانەکە کە ناوی شەریعەتی "قیساس نەفس"ی لەسەرە، ئێشکەنجەدان و قامچی و فایلە ئەمنییەکان دەبێت دەستبەجێ بوەستێنرێت. ئەمانە داواکارین کە پێویستە هەموو لایەک ڕایبگەیەنن، بەڵام ووتن کە ئەم ناڕازایەتیانە بێشکن لە خەبات بە ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی. تەنیا بە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی کۆتایی بە هەموو ئەم تاوانانە دەگیرێت.
کێیوان جاوید: ئەم سیاسەتە چۆن دەتوانێت تاوانبارانی ناوەوە و دەرەوەی ئێران بشکێنێت، ئایا حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری پلانێکی تایبەتی هەیە؟
حەمید تەقوایی: لەم دواییانەدا حیزبی ئەمە هەڵمەتێکی بە ناوی هەڵمەتی یەکگرتنی دژی سەرکوت ڕاگەیاند. ئامانجی تایبەتی ئەم هەڵمەتە یەکخستنەوەی چالاکوانان و ئەو کەسانەیە کە لە بزووتنەوە ناڕازایەتییەکان دژی سەرکوتکردن لە ئێران و دەرەوەدا بەشدارن و یەکێک لە نموونەکانی سەرکوتکردنی ئەم یاسایەی سەدەکانی ناوەڕاستە بینی ئێندامەکانی جەستە و هتد. لەم بوارە تایبەتەدا هەڵەکانی ئەپۆزسیۆن، ئازادیخوازان و دامەزراوەکان و چالاکانی ناوەوە و دەرەوەی ئێران ڕێنوسازیان هەیە.
دەتوانرێت هەر حاڵەتێکی دیاریکراو تیشکی بخرێتە سەر. پێویستە ناوی قوربانیانی ئەو بڕیارانە و وێنە و وردەکارییەکانیان لە هەموو شوێنێکی سۆشیال میدیا و لە کۆمەڵگادا باوبکرێنەوە. وەک چۆن بزووتنەوەی دژی سزای لە سەدارەدان کاردەکات. ئەو سزادراوانەی لە سەرەتاوە نەناسرابوون لە میدیاکاندا وروژێنران و بانگەشەی بە کران بە ناڕازایەتی و هەڵمەتی ڕکخستنی دژی ئەم کێسانە، ناڕازایەتی لە سۆشیال میدیا، لە ڕای گشتی، لە میدیاکان، لە دەرەوە و ناوخۆی وڵات دروست بوو، لە هەندێک حاڵەتدا ڕێگری لە

سزای لە سەدارەدان کرا. پرسی بەردبارانکردنی ساکینە محەمەدی ئاشتیانی نموونەیەکە، کە بە بزووتنەوەیەکی گەورەی ناڕازایەتی لەناوخەی وڵات و دەرەوەی وڵات ڕاگیرا و حکومەت ناچار بوو بە ڕاستی ئەو بەردبارانکردنە ڕابگرێت.
لە بواری بەرەنگاربوونەوەی فەرمانە قەزەونەکانی تەکفیرکردنەوەدا دەتوانرێت هەمان شت بکرێت. تا زیاتر هێزی سیاسی و نێیاران و هەڵسوڕاوانی بزووتنەوە ناڕازایەتییەکان دەست بکەن بە کارکردن و هۆشوونی وەک ئەوەی من باسم کردووە بخەنە بەرنامەی کاری خەیانەوە، ئاگاری سەرکەوتنی ئەم بزووتنەوەیە زیاتر دەبێت و بەیارە قەزەونە کانی تەکفیرەندنەوەکان ڕابگرێت. ناڕازایەتی دەربەین بەرامبەر بە بەیارەکانی بەینەوەی ئێندام دەتوانێت و دەبە ببێتە گوتارەکی هاوبەشی هەموو چالاکوانانی بزووتنەوەکان. هەروەك چۆن داواکاری هۆشاندنەوەی لەسەدارەدانکان و داواکاری ئازادکردنی سەرجەم زیندانیانی سیاسی لە میحوەرە هاوبەشکانی هەموو بزووتنەوەکانن، پێویستە ئەمەش بە ئەم لیستە زیاد بکرێت.
یەکەم ڕەنمایی ئەمە یەکەمین بانگەوازمانە بە چالاکوانانی بزووتنەوە یەکگرتووە جەراوجەرەکان کە کەبنەوە و ناڕازایی دەربڕین بەرامبەر بەم بەیارەی سەدکانی ناوەڕاستی تەکفیرەندنەوە. لە ڕاگەی بەیاننامەی هاوبەشەوە، لە ڕاگەی داواکارییەکانەوە، لە ڕاگەی ڕاگەیاندنکانەوە، لە ڕاگەی یانکان و بەشداریکردن لە گوتارەکانی سەشیال میدیا و پێویستە بکرێتە بابەتی سەشیال میدیا، پێویستە ئەم کەسایەتی و لیژنانە بەنە پشەوە و دەنگی ناڕازایەتی خەیان بەرز بکەنەوە بەرامبەر بەم فەرمانانەی ئەشکەنجەدان.
با ئەوەش بەم نکە هەر لە ئێران بەکو لە جیهاندا ئەم تاوانانە هێندە قەزەون و ئەوەندە دژە مرۆڤن کە پێویستیان بە هیچ ڕوونکردنەوە و ئیستدلالێک نییە، ئەم تاوانە هێندە قەزەونە، کە تەنیا کردەی ئاگادارکردنەوە و بەاوکردنەوە ڕاپرتکی گشتی دەربارەی دەتوانێت ببێتە هۆی ناڕازایەتی بەرفراوان لەم دواییانەدا ڕەکخراوی لێبوردنی نێودەوڵەتی سەبارەت بەم سزای تەکفیرەندنەوە لێدوانکی دا و بە توندی ئیدانەی کرد. پێویستە هەوە بدرێت بە بەاوکردنەوەی ئەم جەرە لێدوانانە لەسەر ئاستکی فراوانتر لە هێز و دامەزراوکانی جیهانی ئازادیخواز و سکلارکان. پێویستە داوا لە ڕەکخراوە نێودەوڵەتییەکان بکرێت کە ئەم تاوانە ئیدانە بکەن. ئەمەش دەتوانێت بە تەواوی پشوازی و هاوپشتی گشتیی خەک و ڕەکخراوە پشکەوتنخوازەکانی هەموو وڵاتانی ڕۆژئاوا دابین بکات.
حیزبی ئەمە ئەو جەرە ڕەوشونانەی کردووە بە دەستپشخەری خەی. وەک

وتم ئەم بڕیارە لە هەڵمەتی ئەمڕۆی دژی سەرکوت و بەزووتنەوەی یەکێزی دژی سەرکوت، ئەمش بە هەموو هێزمانەوە لە ناوەوە و دەرەوەی وڵاتدا بەدوای ئەم پرسدا دەگەڕین.

17ی ئابی 2022
سوپاس بۆ ئەمیر تۆوکڵی بۆ جێبەجێکردنی دەقی سەرتایی ئەم چاوپێکەوتنە

ڕۆمان\ تارمایی و مەرووڵە سوورەکانی دایکم... ئاری سوبحی کۆیی

بۆ خوێندنەوەی ئەم ڕۆمانە کلیکی ئێرە بکەن...

ArySubhi_RomanDownload

هانایەک بۆ هەموتان: نەخشانەی فێرکاریی سلێمانی!... د. هێژار عوسمان

پتر لە سێ ساڵە هەواڵی ئاوەی نەخشانەی فێرکاریی سلێمانی دەفرۆشرێت یا فرۆشراوە بە کەمپانیایەکی زۆر نزیک لە یەکێ لە حیزبە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان ، بۆ ناو پزیشک و هەموو تەندروستکارانی سلێمانی دا دەماودەم دەکات .
کە کێبڕێی شەفق بەبڕیارەکانی پارێزگاری تەرنەخرەکان لە ماڵە بەناز\ەکەی نەجمەدین مەلا گیرکرا موچەکەیکی ترس و خەم سەرتاپای جەستەمی تەنی و چاوی خیاڵم هەن فرمێسکی بارانێ سەر دیوار و

بنمیچی نەخۆشخانەی فریکاریی سلێمانی کاتێک ڕاوکێرانی بەبەزەیی بە کەسەکەکردنی زەرتری پارەکانیان گرێدەر و شۆفێلەکانیان وەک سەگی هار بەردەدەنە گیانی ئەو نەخۆشخانەیەی پتر لە چل ساڵە تەندروستکارانی سلێمانی لە ناویدا خزمەتی خەڵک دەکەن.
پاساوای کەمپانیاکە و لێبوک و موچەخۆرەکانی کە لەناو دەسگاکانی تەندروستیی شاری سلێمانیدا دەستیان دەڕوات و پێستی گرنگیان هەیە، ئەوەیە گوایە ئوتومبیلەکانی فریاکەوتن لە بەر تەسکیی جادەکانی دەوروبەری ناتوانن بە ئاسانی نەخۆش بەرن بە نەخۆشخانەکە، لە بری ئەو کە کێن بوە و کێشکی بەکارهێنانی نەماوە، کەمپانیاکە لە سەر حسابی خەی نەخۆشخانەیەکی نوە لە نزیک هەواری شار دروستدەکات و لە جێی نەخۆشخانەکە پڕۆژەی بازرگانی دروستدەکات.
بەگومان ئەونە وەک مانگی چواردە کە کەمپانیاکە سودێکی زەر لە پڕۆژەکەدا بەدەست دێنێ و لە بەرامبەردا کەرتی گشتیی (حوکمەتی) تەندروستی و خەڵکی شار زیانێکی زەر دەکات و خەڵکی نەدار و کەم داهاتی شار نەخۆشخانەیەکی پێ خزمەتی حکومەتیی نزیک لە ماڵەکانیان لەدەست دەدەن و بە گەیاندنی نەخۆشەکانیان دەبەت تاکسی بگرن و یا بە قەرز و پیتاک بیانبەن بە نەخۆشخانە تایبەتیە نزیکەکانی ناوشار. هەموئەوانەی دنیایان بینیوە دەزانن کە نەخۆشخانە گەورە و گرنگەکانی شار گەورەکان لە نزیک ناوەندی شارەوە دروستکراون، باشە خە نەخۆشخانەی فریکاریی سلێمانی بەنزینخانە نیە لە ترسی ئاگرکەوتنەوە نافیی بکەیت بە قەراخ شار؟
ئەوە ڕاستە کە خانوەکانی نەخۆشخانەکە کێن بون، ئە باشە بڵچی لایەنی پەیوەندیدار نوێی ناکاتەوە ؟ بڵچی وەزارەتی تەندروستیی کوردستان هەوە نادات لە شوێنی ئەو نەخۆشخانەیە نەخۆشخانەیەکی مۆدێرنی گەورەی وەک (شاری پزیشکی) لە بەغداد دروستبکات؟ باشە ئەی خوێندکارانی کۆلیجی پزیشکی و نەرسینگ و پەیمانگەی تەندروستی چۆن بچن بە هەواری شار کە چون و گەڕانەوە نزیکەی سەعاتێکی پێدەچێت؟
دەربارەی ئەم بابەتە لە ساڵی ٢٠٢١ لە سەر داوای من دانیشتنێکم سازکرد لە گەڵ فرکسیۆنی گۆران لە ئەنجومەنی شاری سلێمانی ، بە هەمان مەبەست بە تایبەتی سەردانی د.هەڤاڵ ئەبوبەکر پارێزگاری سلێمانی م کرد و نیگەرانیی خەمم دەربڕی، بەڵام بەداخەوە نەیانتوانی یا نەیانگریان لێکرا یا نەیان ویست بابەتەکە بە هێند وەربگرن و سەر ئێشە بە خەیان دروستبکەن و دەسزانە کاری لەسەر بکەن و وەڵامی خەڵک بدەنەوە.
لەڕەوە داوا لە وەزارەتی تەندروستی و سەرکی حوکمەت دەکەم نەهێڵن نەخۆشخانەی فریکاری لە ژێر هیچ بهانە و زەبەڵگێک دا بە هیچ کەمپانیایەک بفرۆشرێ، هەروەها تکایان لێدەکەم یا نوێی

بکەنەوە یا لە شوێنی دا نەخشانەیەکی گەورەی مەدەرن دروستبکەن.
داوادەکەم لە ئاگیاندەنکان و حیزبەکانی دەرەوە و ناوەوەی پەرلەمانی کوردستان و ئەنجومەنی شاری سلێمانی و تەندروستکاران و خەڵک و کەسایەتیە کۆمەڵایەتی و ئایینی وهونەری و ئەدەبیەکانی شاری سلێمانی و کوردانی دەرەوەی کوردستان کە مژاری تاریک و تەمومژاویی نەخشانەی فەرکاریی سلێیمانی بکەنە بابەتی باڵ و بەدواداچونی بۆ بکەن بۆ دەرخستنی هەموو ئاستیەکان دەربارەی ئەم نەخشانەیە، وە ئاگەر دەنگەکە ئاست بوو، بۆ خەباتێکی مەدەنیی ناتوندوتیژ هەیوشێنەوە و لە جێی ئەو پرۆژە سەرمایەداریە نانیشتمانی و بەبازیەیە نەخشانەیەکی نوێی گەورە دروستبکەن. پێشنیازدەکەم لیژنەیەکی کارا و دەسەز لە حیزبەکانی ناوەوە و دەرەوەی دەسەڵاتی کوردی دروستبکرێت بۆ ڕونکردنەوە و چارەسەری کێشەکە.

هەزی بچووک، هەزی گەورە؟... زانا ئیزاق

هەزی بچووک هەزی گەورە ئەنگە ئەو دوو چەمکە بەشێوەیەکی گشتی زۆر مانا بدات یانی بۆ هەموو بوارەکان دێشە وەنەیەکی ئەو بوارەت لەو دوو چەمکە بۆ دروست بێت و بەتەوە یادت یان بینینیت، لەهەمان کاتدا بۆ زۆر شت بەکاربێت ،
بەڵام ئەمە لەسەر شتێک دەدوێین لەسەری دەوەستین ئای خەمان لەسەری دەئێین، ئەویش هەزی بچووکی سەربازی هەزی گەورەی سەربازییە؟

یەکەمیان هەزی بچووکی سەربازی واتە ئەو هەزەی هەم لەووی ژمارەی سەربازی هەمیش چەک و پەداویستەکانی تری پێی دەناسرێتەوە لەهەمان کاتدا هەزی گەورەی سەربازیش ئەو هەزەیە کە لەووی ژمارەی سەربازی و چەک و ئامرەکانی تری پێی دەناسرێتەوە ،
لەبەدا زۆرینەی جاران وا ووتراوە کە هەزی بچووک ناتوانێ ببێتەووی هەزی گەورەی سەربازی ببیتەوە چونکە ئەو مادام هەزێکی زۆر چەکی زۆر زۆر شتی تر ئەوا بەسەر هەزی بچووکەکە سەردەکەوێت بەڵام خێی ئەوە ڕاست نیە، چونکە ئەقڵ و تەکتیکی سەربازی و شارەزا و خوێندنەوە و زۆر شتی تر لەو بوارە دەور دەبینن، بە سەرکەوتن

یان شکستی هەر یەکێیان لەهەمان کاتدا ئەگەر هێزی بچووک ئەزموونی زەریشی شێدا بەرامبەر هێزە گەورەکە نەبە لەکاتی شێکردن لەگێیدا ئەوا زەر شارەزایی دەبە ، ئەزموونیش پەیدا دەکات ، ئەگەریش هێزەکە گەورەکە شکستی خوارد ئەوا هێزە بچووکەکەو هێزەکانی تری جیهان لێووی دەروونیەوە بەرەو پێش دەچن دەخی دەروونیان باش دەبە، لەهەمان کاتدا دەخی دەروونی هێزە گەورە باش نابێت ووری سەربازکانی دادەبەزێت، هەروەها هێزەکانی تری کەمێگاکانیش حیسابی وەک پێشوو بە ناکەن لێشی ناترسن بێام هێزە بچووکە براوەکە هەم ئەزموونی زەر لێشێکە پەیدا دەکات هەمیش توانای سەربازانی دەزانێت هەمیش ئاستی سەربازانی لەزەر شت بەرەو پێش دێوات .

لەکەتایيدا ئەگەر نموونەیەک بهێنینەوە ئەوا شێک باس دەکەین تا ئەستا بەردەوامە کاتێک هوس هەرشی کرد سەرەتا دەخی ئەکرانیا باش نەبوو بێام دواتر ووردە ووردە باشبوو تا وای لێهات شارەزایی شێی هوسەکان و پلان و تەکتیکەکانی بوون، بەگومانیش لەوە ئەو دوژمنێی هوس سودی بە ئەکرانیا گەیاندووە چونکە ئەکرانیا دەتوانە ئەمێی هوس بەرامبەری ئەواندا کردی لێشێانی تری کە هاتنە پێشی بەکاریبهێنێت بە هەموو شتەکانی تریش هەر ئاوا یانی جگە لە تەکتیکەکانی دەتوانە سود لەو ئامرازانەش ببینێت کە هوس دژی ئەوان بەکاریهێناوە بەکاری دەهێنێت .

2022 8 23

پێت دێم: تا دەخولێکیتر، ئەو وتارە دەسڕیتەوە..!... شەماڵ بارەوانی

زەنگی تەلەفۆنەکەم لێدەدات،
تەلەفۆنەکە هێدەگرم.
فەرموو:

ئەو:
کاکە شیمالیت؟

من:
بەڵێ شەمام گیانە، فەرموو:
سەاو باشیت؟

من:
سوپاستدەکەم...

ئەو:
بە تووندکی توند، دەست دەکات بە قسەکردن: بەچی قسە بە باوکم دەڵێیت؟

من:
لە کوێ؟!

ئەو:
لە پەستی فەیسبووک.

من:
ببوورە، بەڵام بە زحمەت دەتوانی بە دیاریکرای پەم بڵێیت:کامە پەست و کامە جوێن؟!

ئەو:
ئەوەی گووتووتە کە باوکم کاتی خۆی عاشقی نەجواکەرەم بووە و نەجوا بوون و هەشی هەمووی داگیرکرد بووە!

من:
جارە با بەت ڕاستکەمەوە، ئەوە پەست نەبوو، بەڵکوو وتارێکم بوو لە کەمەڵک ڕەژنامە و ماڵپەڕ باو بووەو.

ئینجا کوا من گووتووومە باوکتە و ناوی باوکت، یان کەسیترم هێناوە لەو وتارە؟
دواتر مەسەلەی عیشقیش بە قسە پێ گووتن و جوێنە؟!

ئەو:
پەت دەڵێم دەخۆکیتر ئەو پەستە دەسیتەوە(هەڵەشە دەکات).

من:

ببوورە، بەڵام ئەو پەست نییە و وتارێک بوو و وەکوو گووتم: لە کەمەک ڕەخنەم و ماپەڵ باو بووەوتەو و تازە بووەتە ئەرشیف و هەرگیزیش ناسدرێتەوە. ئینجا بە بیسمەوە؟

ئەو:
چونکوو تە ناوی باوکمت هێناوە!

من:کوا و لە کوێ؟ ئینجا تە خەت وتارەکەت بینیوە و خوێندووەتەوە؟

ئەو:
نا، من هەر تاقەتم نییە وتاری تە و هیچ شتێک بخوێنمەوە. بەڵام برادەرەکانم گوتیان.
وە تە بە قەشمەری بە باوکم دەکەیت؟(تەزێک بە بە ڕەزیلەوە دەدوەت و دەنگ هەڵدەبەت).

من:
کاکە گیان من هەرگیز قەشمەری بەکەس ناکەم. تە پەدەچەت ڕەخنە و جوێن، تەنز و قەشمەریت لە تەکەڵ بووبەت؟!

دواتر گووتم:من چیرۆکەکم هێناوە و لە قاڵبی تەنزدا نووسیومەتەوە و ئینجا بەراوردم کردووە لە گەڵ چیرۆکیترو بە مەبەستەکیتر.

ئینجا نە قەشمەری تیایە و نەیش ناوی کەسم هێناوە و نەیش هیچ.
پاشان تە دەتوانیت گەر لەو وتارە ناوی باوکت، یان تەم هێناوە و خوا نەخواستە قەشمەریم پێکردوون، بەیت سکاڵام لە دژ تەمارکەیت و بمدەیتە دادگا و داوای مافی خەت بکەیت؟

یان هەر هیچ نەبەت، من ئەوکات داوای لێبوواردنت لێدەکەم.

بەڵام تە هەر پەت نەگووتم کوا و لە کوێی وتارەکەیا، ناوی تە، یان باوکتم هێناوە وسوکایەتیم پێ کردوون؟

ئەو: برادەر لە کەمەنت دەڕەن:ئەوە لەگەڵ باوکی تەیەتی.

من:
جا قوربان بە ناچیت یەخەی ئەو برادەرانەت بگریت کە لە کەمەنت ناوی باوکت دەنن. بە دەیت و تەل بە من دەکەیت؟ من عیلاقەم چییە؟ تەنها وتارەکم نووسیوە و ناوی کەسیشم نەهێناوە و هیچ شتێکی هەڵە و نایاساییشم نەگوتووە.

ئەو:
ئاخر برادەرەکان دەڵێن: لەگەڵ باوکی تەیەتی!

من:

جا من گووتووومە: لەگەڵ باوکی تەم؟
پاشان دەکرێت نیو سەعاتیتر کوێی نادری تێم بە بکات و بڵێت:لەو پیاوە مەبەستت باوکمە؟
نیو سەعاتیتر، کوێی جادر تێ بکات و هەڵشێم لە بکات و بڵێت:لەو پیاوەی ناو وتارەکێت، ئیلا و بیلا مەبەستت باوکی منە؟

سەعاتێک دواتر، کوێی خدری تێلم بە بکات و ئەمرم بەسەردا بکات و هەڵشێم لە بکات و پێم بڵێت:دەخوەکیتر ئەو نووسینێت دەسیتەوە، گەرنا دواتر من دەزانم چی دەکەم.

منیش بڵێم:کوا و کێی و لە کوێ من گووتومە لەگەڵ نادری باوکی تۆ، یان جادری باوکی فلان کەس، یاخود خدری باوکی ئەویترمە؟

تۆ پێم بڵێیت:تۆ وات نەووتووە، بەڵام جیران و خزمکی دەر ودەو قانچێ و برادەرکانم لە کومێنت دەڵێن: کە تۆ مەبەستت لەم پیاوە ناو مەجهولەی ناو چیرۆکەکێت، لەگەڵ باوکی منتە.
باشە تۆ پێم ناڵێیت: ئەوە چ لەژیکێکە؟!

ئەو:
من لەژیک و فەلسەفەو مەلسەفە و زمان و قسەی قەڵەو نازانم.
پێت دەڵێم تۆ قەشمەریت بە باوکم کردووە و ناوی باوکمت هێناوە، دە خولەکیتر و زوو بیسەوە(دووبارە هەڵشە دەکات).

من:
ئەوە دیسان هەڵشە دەکەیت؟
گوێ بگرە دەنگت یەکەردە. هووبەووی یاسات دەکەموە.
ئینجا با پێت بڵێم: نەک نیو سەعات و دەخولەك و چەندیتر، بگرە و زۆر باش دەنیابە، دەهەزار ساڵی تر، نە تۆ و نەهیچ کەسێک، ناتوانێت ئەو وتارە بە من بسەڵمێنێتەوە و کەس حەدی نییە لە بەمن دابنێت و بە من بڵێت: ئەوها بنووسە و ئەوە مەنووسە و چی بنووسە و چی مەنووسە و چیش بسەوە.

من نووسەر و هەژنامە نووس و هەڵخنەگرم و لەسەر دار و بەردیش دەنووسم و هەرگیز سوکایەتیش ناکەم و چاکیش دەزانم چۆن و چیش

دەنووسم.
وە من پێویش لە ئیتیکی تۆژنامەوانی دەکەم و قەتیش مەالی نووسەری و ئەتکەتی نووسین پشێل ناکەم.
ئینجا تە دیارە تەنز و قەشمەریت لە تکەیە بووە؟!

ئەو:
پێم گووتی: من فەلسەفە و شت نازانم و ئەو وتارە بسەوە(هەڵشە دیسان!).

من:
گەر نەیسەمەوە چیدەکەیت؟

ئەو:
خەم دوایی دەزانم چی دەکەم.

من:
ئەوە هەڵشە دەکەیت؟ باش بەیانی وەرە دادگا.
دەنگیشت نیکەردە.

ئەو:
نانا هەڵشە ناکەم(ترسەک دەیگرێت)
بەڵام ئەمە خزمین و تە بە لەسەر باوکم دەنووسیت؟
باوکم لەتەمەنی تە نییە و ئەوە بۆتە جوان نییە.

من:
بەڵام ئایە دەزانیت فرمان بەسەرداکردن بەو زمانە زبرە و بەو تانە گەڵە، دوان و قسەکردن لەگەڵ نووسەرێک، لە بە سەینەوەی وتارێکی، کە هیچ شتێکی هەڵە و نایاسی تێدا نەگووتووە، دەچێتە خانەی هەڵشەوە؟

ئەو:
بەڵام تە ناوی باوکمت هێناوە.

من:
کاکە گیان: چەند جار بیەڵم:من لە کوە ناوی باوکتم هێناوە؟

ئەو:
هەندێک برادەر لە کەمەنت نووسیتیان کە تە لەو پیاوەی ناو چیرۆکی وتارۆکەت لەگەڵ باوکی منتە.

من:

من وتارەکەم نووسیوە و لەی بەرپرسم و دەزانم لە میانیدا چیم گووتووە و چنم نووسیوە، یان ئەو برادەرانەی کەمەنتیان کردووە؟ ئینجا دووبارەی دەکەمەوە، کوا لەو وتارە ناوی باوکی بەڕێزتم هێناوە؟!

ئەو:
برادەر دەڵێن: لەگەڵ باوکی تایەتی.

من:
کەی من گووتووومە لەگەڵ باوکی تەمە و ناوی باوکت، یان هیچ کەسێکیکەم هێناوە لە وتارەکە؟ من تەنها گووتووومە: پیاوێک و هیچیتر.

ئەو:
ئێستا پێم بڵێ: تۆ لەگەڵ باوکمی منتە، یان نا؟

من:
تۆ بۆچ مافێک، کاتێک من چیرۆکێک بنووسم، دێیت و بەمن دەڵێیت: ئەو پیاوەی ناو چیرۆکەکە، کێت مەبەستە؟!

ئەو:
نا، تەنها دەمەوێ بزانم لەگەڵ باوکی منتە، یان نا؟

من:
ئەوجارە بە زمانێکی تێزك توند و تانێکی بە منەتانە، پێی دەڵێم:

گوێ بگرە، من نەگووتووومە باوکتە، یان باوکمە، یان باوکی فلان کەس و تەش ئەو مافێت نییە و حەدیشت نییە بێیت و ئەمرم بەسەردا بکەیت و بەمن بڵێیت: وا بنووسە و چی بنووسە و چی نەنووسە.

ئەو:
ئەی ئەو پیاوەی ناوت نەهێناوە، لەگەڵ کێتە؟

من:
کاکە من پێم گوتی: ناوی کەسێکی دیاریکراوم نەهێناوە و ئینجا من مادام ناوی کەسێکی دیاریکراوم نەهێناوە،
ئەوە لە ڕووی یاساییەوە هیچ هەڵیەکم نەکردووە.
تۆواو پێیامەکەم گەیشت؟

ئەو:
نەوەڵا.
دەی کەواتا ئەوە کێشەی خۆتە و کێشەی من نییە و من ناتوانم لەوە زیاتر هەونکردنەوە بدەم.

ئەو:دەی باکاتت نەگرم زیاتر.

من:کاتێکی خۆش
ئەو:خۆشتر

..
تێبینی:
ئەو تێکستە، دوای ئەوە لەدایک بوو، کە وتارێکم نووسی لەژێر ناونیشانی"لە نەوان نەجوا کەرم و سەید قوتبدا"و لە ڕۆژنامەی(ڕەنگای کوردستان) و هەر یەك لە ماڵپەڕەکانی(وتاری کورد، هاوڕێ و ڕۆخنە، دەنگەکان، و قەندیل24) بڵاو بووەوە
و لە سۆشیال میدیا، ئیسلامی و کوردە بە ئیخوانبووەکانی کوردستان و بەشێك موسڵمانە بازاڕی و جوڵەندەرەکان (ڕەزم بە موسڵمانە ئازیزو بەڕێزەکان)، مەبەستم ئەو موسڵمانانەیە کە کەوتوونەتە ژێر کاریگەری گووتاری سەلەفیزم و ئیسلامی سیاسی.
دووبارە وەکوو پێش و مەاڵی هەمیشەیان بە ئەوەی لە مەغزا و ئامانجی وتارەکە تێبگەن، ستان سوکایەتی و جوێن و بە ڕەزیان بە حەواڵەکردم.
وە دوای ئەوەش تەلەکم بە هات بە ژمارەیەکی نەناسراو، لە لایان کەسەکەوە(خزمەکم) لە دێیەکەمان، دەی (بارەوان)
ئەو دیالۆگەی نەوانمان دروست بوو.
کە هەر دوای ئەوە، ئەو تێکستەی لە لە دایکبوو.

هەروەها ئەمە(ئەو دیالۆگە)چیرۆکی تیرۆرستە بکوژێکەی شەهیدی وشە(فڕۆژ فەدە)مان بیردەنێتەوە، کاتێك دادوەر لە دادگا لێی دەپرسێت، بۆچی فڕۆژ فەدێت تیرۆرکرد؟
-بکوژ:چونکو کافربوو
-دادوەر: لەمیانی کامە کتێب لە کێبەکانیدا زانیت ئەو کافرە؟
-بکوژ: من هیچ یەکێك لە کتێبەکانیم نەخوێندووەتەوە.
-دادوەر: ئەی چۆن زانیت کافرە!؟
من خوێندەواریم نییە و نازانم بخوێنمەوە بنووسم!

پێت دەڵێم: تا دەخوڵکیتر، ئەو وتارە دەسڕیتەوە..! شەماڵ

بارەوانی
زەنگی تەلەفۆنەکەم لێدەدات،
تەلەفۆنەکە هەڵدەگرم.
فەرموو:

ئەو:
کاکە شیمالیت؟

من:
بەڵێ شەماڵم گیانە، فەرموو:
سەاو باشیت؟

من:
سوپاستدەکەم...

ئەو:
بە تووندکی توند، دەست دەکات بە قسەکردن: بڕچی قسە بە باوکم دەڵێیت؟

من:
لە کوێ؟!

ئەو:
لە پێستی فەیسبووک.

من:
ببوورە، بەڵام بە زحمەت دەتوانی بە دیاریکرای پێم بڵێیت:کامە پێست و کامە جۆن؟!

ئەو:
ئەوەی گووتووتە کە باوکم کاتی خۆی عاشقی نەجواکەرەم بووە و نەجوا بوون و هەشی هەمووی داگیرکرد بووە!

من:
جارە با بەت ڕاستکەمەوە، ئەوە پێست نەبوو، بەکوو وتارەکم بوو لە کەمەک ڕەژنامە و ماڵپەڕ باو بووەو.

ئینجا کوا من گووتوومە باوکتە و ناوی باوکت، یان کەسیترم هێناوە لەو وتارە؟
دواتر مەسەلەی عیشقیش بە قسە پێ گووتن و جۆنە؟!

ئەو:
پێت دەڵێم دەخوەکیتر ئەو پەستە دەسیتەوە(هەڵەشە دەکات).

من:
ببوورە، بەڵام ئەو پەست نییە و وتارەک بوو و وەکوو گووتم: لە کەمەک ڕەزنامە و ماڵپەڕ باو بووەوتەوە و تازە بووەتە ئەرشیف و هەرگیزیش ناسدرێتەوە. ئینجا بە بیسەمەوە؟

ئەو:
چونکوو تە ناوی باوکمت هێناوە!

من:کوا و لە کوێ؟ ئینجا تە خێت وتارەکێت بینیوە و خوێندووەتەوە؟

ئەو:
نا، من هەر تاقەتم نییە وتاری تە و هیچ شتەک بخوێنمەوە. بەڵام برادەرەکانم گوتیان.
وە تە بە قەشمەری بە باوکم دەکەیت؟(تەزەک بە بە ڕەزییەوە دەدوێت و دەنگ هەڵدەبڕێت).

من:
کاکە گیان من هەرگیز قەشمەری بەکەس ناکەم. تە پەدەچێت ڕەخنە و جوێن، تەنز و قەشمەریت لە تەکەڵ بووبێت؟!

دواتر گووتم:من چیرەکەکم هێناوە و لە قاڵبی تەنزدا نووسیومەتەوە و ئینجا بەراوردم کردووە لە گەڵ چیرەکیترو بە مەبەستەکیتر.

ئینجا نە قەشمەری تیایە و نەیش ناوی کەسم هێناوە و نەیش هیچ.
پاشان تە دەتوانیت گەر لەو وتارە ناوی باوکت، یان تەم هێناوە و خوا نەخواستە قەشمەریم پێکردوون، بەیت سکاڵام لە دژ تەمارکەیت و بمدەیتە دادگا و داوای مافی خێت بکەیت؟

یان هەر هیچ نەبێت، من ئەوکات داوای لێبوردنت لێدەکەم.

بەڵام تە هەر پێت نەگووتم کوا و لە کوێی وتارەکەیا، ناوی تە، یان باوکتم هێناوە وسوکایەتیم پێ کردوون؟

ئەو: برادەر لە کەمێنت دەڵێن:ئەوە لەگەڵ باوکی تەیتی.

من:
جا قوربان بە ناچیت یەخێی ئەو برادەرانێت بگریت کە لە کەمێنت

ناوی باوکت دەنن. بە دەیت و تۆل بە من دەکەیت؟ من عیلاقەم چییە؟ تەنها وتارەکم نووسیوە و ناوی کەسیشم نەهێناوە و هیچ شتێکی هەڵە و نایاساییشم نەگوتووە.

ئەو:
ئاخر برادەرەکان دەڵێن: لەگەڵ باوکی تایەتی!

من:

جامن گووتووم: لەگەڵ باوکی تۆم؟
پاشان دەکرێت نیو سەعاتیتر کوێی نادری تۆم بە بکات و بڵێت:لەو پیاوە مەبەستت باوکمە؟
نیو سەعاتیتر، کوێی جادر تۆ بکات و هەڵبژێرم لە بکات و بڵێت:لەو پیاوەی ناو وتارەکێت، ئیلا و بیلا مەبەستت باوکی منە؟

سەعاتێک دواتر، کوێی خدری تۆلم بە بکات و ئەمرم بەسەردا بکات و هەڵبژێرم لە بکات و پێم بڵێت:دەخۆکیتر ئەو نووسینێت دەسیتەوە، گەرنا دواتر من دەزانم چی دەکەم.

منیش بڵێم:کوا و کەی و لە کوێ من گووتومە لەگەڵ نادری باوکی تۆ، یان جادری باوکی فلان کەس، یاخود خدری باوکی ئەویترمە؟

تۆ پێم بڵێیت:تۆ وات نەووتووە، بەڵام جیران و خەڵکی دەر ودەڕ و قانچێ و برادەرەکانم لە کومێنت دەڵێن: کە تۆ مەبەستت لەم پیاوە ناو مەجهولەی ناو چیرۆکەکێت، لەگەڵ باوکی منتە.
باشە تۆ پێم ناڵێیت: ئەوە چ لەژیکێکە؟!

ئەو:
من لەژیک و فەلسەفەو مەلسەفە و زمان و قسەی قۆڵ نازانم.
پێت دەڵێم تۆ قەشمەریت بە باوکم کردووە و ناوی باوکمت هێناوە، دەخولەکیتر و زوو بیسڕەوە(دووبارە هەڵبژێ دەکات).

من:
ئەوە دیسان هەڵبژێشە دەکەیت؟
گوێ بگرێ دەنگت ێیکەردەوە. ووبەڵێووی یاسات دەکەمەوە.
ئینجا با پێت بڵێم: نەک نیو سەعات و دەخولەك و چەندیتر، بگرێ و زەر باش دەنیابە، دەهەزار سالی تر، نە تۆ و نەهیچ کەسێک، ناتوانێت ئەو وتارە بە من بسەڵمێنێ و کەس حەدی نییە لێ بمن دابنێت و بە من بڵێت: ئەوها بنووسە و ئەوە مەنووسە و چی بنووسە و

چی مەنووسێ و چیش بسڕمەوە.

من نووسەر و ڕۆژنامەنووس و ڕۆخنەگرم و لەسەر دار و بەردیش دەنووسم و هەرگیز سوکایەتیش ناکەم و چاکیش دەزانم چۆن و چیش دەنووسم.
وە من پێویستە لە ئیتیکی ڕۆژنامەوانی دەکەم و قەتیش مەالی نووسەری و ئەتکەتی نووسین پشێل ناکەم.
ئینجا تۆ دیارە تۆنز و قەشمەریت لە تکەی بووە؟!

ئەو:
پێم گووتی: من فەلسەفە و شت نازانم و ئەو وتارە بسڕمەوە(هەڕەشەی دیسان!).

من:
گەر نەیسڕمەوە چیدەکەیت؟

ئەو:
خەم دوایی دەزانم چی دەکەم.

من:
ئەوە هەڕەشە دەکەیت؟ باش بەیانی وەرە دادگا.
دەنگیشت ێیکەردە.

ئەو:
نانا هەڕەشە ناکەم(ترسەک دەیگرێت)
بەڵام ئەمە خزمین و تۆ بە لەسەر باوکم دەنووسیت؟
باوکم لەتەمەنی تۆ نییە و ئەوە بۆتە جوان نییە.

من:
بەڵام ئایە دەزانیت فرمان بەسەرداکردن بەو زمانە زبرە و بەو تانە گەە، دوان و قسەکردن لەگەە نووسەرێک، لە بە سەینەوەی وتارێکی، کە هیچ شتێکی هەە و نایاسی تێدا نێگووتووە، دەچێتە خانەی هەڕەشەوە؟

ئەو:
بەڵام تۆ ناوی باوکمت هێناوە.

من:
کاکە گیان: چەند جار بیەڵم:من لە کوە ناوی باوکتم هێناوە؟

ئەو:

هەندێک برادەر لە کەمەنت نووسیتیان کە تۆ لەو پیاوەی ناو چیرۆکی وتارەکەت لەگەڵ باوکی منتە.

من:
من وتارەکەم نووسیوە و لەی بڕپرسم و دەزانم لە میانیدا چیم گووتووە و چەنم نووسیوە، یان ئەو برادەرانەی کەمەنتیان کردووە؟ ئینجا دووبارەی دەکەمەوە، کوا لەو وتارە ناوی باوکی بەڕزتم هێناوە؟!

ئەو:
برادەر دەڵێن: لەگەڵ باوکی تێیتی.

من:
کەی من گووتووومە لەگەڵ باوکی تەمە و ناوی باوکت، یان هیچ کەسێکیکەم هێناوە لە وتارەکە؟ من تەنها گووتووومە: پیاوێک و هیچیتر.

ئەو:
ئێستا پێم بڵێ: تۆ لەگەڵ باوکمی منتە، یان نا؟

من:
تۆ بۆچ مافێک، کاتێک من چیرۆکێک بنووسم، دێیت و بەمن دەڵێیت: ئەو پیاوەی ناو چیرۆکەکە، کێت مەبەستە؟!

ئەو:
نا، تەنها دەمەوە بزانم لەگەڵ باوکی منتە، یان نا؟

من:
ئەوجارە بە زمانێکی تەزك توند و تەنکی بە منەتانە،
پێی دەڵێم:
Shamal Ismael Kareem
گوێ بگرە، من نەگووتووومە باوکتە، یان باوکمە، یان باوکی فلان کەس و تەش ئەو مافێت نییە و حەدیشت نییە بێیت و ئەمرم بەسەردا بکەیت و بەمن بڵێیت: وا بنووسە و چی مەنووسە.

ئەو:
ئەی ئەو پیاوەی ناوت نەهێناوە، لەگەڵ کێتە؟

من:
کاکە من پێم گوتی: ناوی کەسێکی دیاریکراوم نەهێناوە و ئینجا من

مادام ناوی کەسێکی دیاریکراوم نەهێناوە،
ئەوە لە هیچ یاساییەوە هیچ هەڵەیەکم نەکردووە.
تۆواو پەیامەکەم گەیشت؟

ئەو:
نەوەڵا.
دەی کەواتا ئەوە کۆشەی خۆتە و کۆشەی من نییە و من ناتوانم لەوە زیاتر هیچ ونکردنەوە بدەم.

ئەو:
دەی باکاتت نەگرم زیاتر.

من:
کاتێکی خۆش
ئەو:
خۆشتر

..
تێبینی:
ئەو تێکستە، دوای ئەوە لەدایک بوو، کە وتارەکم نووسی لەژێر ناونیشانی"لە نەوان نەجوا کەرم و سەید قوتبدا"و لە هەژنامەی(هەگای کوردستان) و هەر یەك لە ماڵپەڕەکانی(وتاری کورد، هاوکێ و هەخنە، دەنگەکان، دابەان و قەندیل24) بڵاو بووەوە و لە سۆشیال میدیا، ئیسلامی و کوردە بە ئیخوانبووەکانی کوردستان و بەشێك موسڵمانە بازاڕی و جوندڕەکان (هەزم بە موسڵمانە ئازیزو بەهەزەکان)، مەبەستم ئەو موسڵمانانەیە کە کەوتوونەتە ژێر کاریگەری گووتاری سەلەفیزم و ئیسلامی سیاسی.
دووبارە وەکوو پێش و مەاڵی هەمیشەییان بە ئەوەی لە مێغزا و ئامانجی وتارەکە تێبگەن، سەتان سوکایەتی و جوێن و بە هەزیان بە حەواڵەکردم.
وە دوای ئەوەش تەلەکم بە هات بە ژمارەیەکی نەناسراو، لە لایان کەسێکەوە(خزمەکم) لە دەیەکەمان، دەی (بارەوان)
ئەو دیالۆگەی نەوانمان دروست بوو.
کە هەر دوای ئەوە، ئەو تێکستەی لە لە دایکبوو.

هەروەها ئەمە(ئەو دیالۆگە)چیرۆکی تیرۆرستە بکوژەکەی شەهیدی وشە(فەرەج فەدە)مان بیردەنێتەوە، کاتێك دادوەر لە دادگا لێی دەپرسێت، بۆچی فەرەج فەدەت تیرۆرکرد؟

-بکوژ:چونکو کافربوو
-دادوەر: لەمیانی کامێ کتێب لە کتێبکانیدا زانیت ئەو کافرە؟
-بکوژ: من هیچ یەکێك لە کتێبکانیم نەخوێندووەتەوە.
-دادوەر: ئەی چۆن زانیت کافرە!؟
من خوێندەواریم نییە و نازانم بخوێنمەوە بنووسم!

دیسان تۆ... شیعری / نەوزاد بەندی

کە باران هات پێی ئەڵێم ،

هەرچی کردووە ،

لەگەڵ خۆی بمبا ..

دڵنیام لە هەڵ ، ئەتبینم ..

کە بەفر هات پێی ئەڵێم ،

هەرچی کردووە ،

لە حەوشەکەمان خەمێکی هەڵبا ،

دڵنیام لەوە ، ئەتبینم ..

تۆ ..

لەناو باران و

بەفر و

درەخت و

شەقامە پاک و

ماکیاجکراوەکانای ..

تێ ..

لێناو شیعر و

چیرۆک و

فیلم و

دراما هەست بزوێن و

پێ لێ دابڕانەکانای

11ی ئۆکتۆبەری کەرکووك, 11ی سەپتەمبەری کوردستان بوو… عەلی مەحمود محەمەد

ئۆپەراسیۆنی لێدانی نەوتی کەرکوك یان فەتحی یەك, یەکەم ئۆپەراسیۆن بوو ئڕانییەکان لە ناوخۆی عێراق بە هاوکاری پێشمەرگەی ینك ئەنجامیاندا، یەکەم جار بوو ئڕانییەکان لە گەڵ لایەنێکی عێراقی و کوردی لەناو خاکی عێراق ئۆپەراسیۆنی هاوبەش ئەنجام بدەن, پێشتر فەجری دوو لە سنووری حاجی ئۆمەران ئەنجام درابوو, لێ فەتحی یەك لە قوڵایی 180 کیلۆمەری خاکی عێراق و بەرامبەر بە هەستیارترین پێژەی ئابووری عێراق کە کۆمپانیای نەوت و گازە ئەنجامدرا, لەم ئۆپەراسیۆنە هێزی هاوکاریکەر کە ی ن ك ە, دەبێتە هێزێکی هێرش کەر لە بری ڕەسەد و چاوساغی وەك لە فەجری دوو پارتی-حسك ئەنجامیان دا, لە فەتحی یەکەوە ئیتر هێنانی پاسدار وەك کاری قۆنتەراتی بێ ینك, پدك, حسك, حیزبواڵەو بزووتنەەی ئیسلامی لێ دێت, تەنانەت مەجلس ئەعلاو دەعوەش دەچنە ناو ئەو قۆنتەراتەوە لە سنوری قەڵەمڕەوی لایەنە کوردییەکانەوە, کوردستان وەك شاری بێ ساحێبی لێ دێت, بە پانی و درێژی کوردستان پاسدار دەسوڕێنەوە, سیخوڕی دەکەن, خەڵکە کێن, تۆی جاسوسی دروست دەکەن.

بێ قەرارگای ڕەمەزان

لە دوای ئۆپەراسیۆنی فەجری دوو بە هاوبەشی پارتی, گرنگی ئەم تەرزە جەنگە هاوبەشانە لە گەڵ هێزەکانی کوردی عێراق بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران دەرکەوت, کە لە هێرشەکانی بە بنبەست گەیشتبوو, کەمترین زیان زۆرترین دەستکەوت, بۆیە بۆیاری کردنەوەی ناوەندێك بۆ سەرپەرشتیکردنی ئەم تەرزە جەنگە دەدەن.

لە ڕێکەوتی3 23-10-198بە فەرمانی سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای بەرگری ئێرانی ئایەتولا خامنەئی ڕەزامەندی درا بۆ دروستکردنی بارەگایەك بۆ جێبەجێکردنی ئۆپەراسیۆنە سنوور بەزێنەکان, لە مانگی ڕەمەزانی ساڵی 1962 یەکەم فەرمانی فەرماندەیی بۆ مورتەزا ڕەزایی دەرچوو بۆ دامەزراندنی قەرارگایەك بۆ مەبەستی ئاماژە پێدراو, بۆیە بە ناوی قەرارگای ڕەمەزان ناونرا, چونکە لە مانگی ڕەمەزان بۆیاری پێکهێنانی درا, ئەم قەرارگایە ئەرکی ڕێکخستن و ئەنجامدانی چالاکی هاوبەش بوو لەناو عێراق بە هاوبەشی لایەنە کوردی و عێراقییەکان.عملیات فتح ۱؛ عملیاتی در عمق خاک عراق

نەبوونی متمانە بە ینك

بە وتەی پاسداران ئەو هێزانەی ئێران بۆ ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەك دەیانویست بچنە ناو عێراقەوە دوو کێشەیان هەبوو: یەکێکیان متمانەیان بە پێشمەرگەی ی ن ك نەبوو, چونکە یەکێتی بۆ ئێرانییەکان بەو کەسانە ناسرا بوون کە لە هەر ساتێکدا بە ئاراستەیەکدا دەڕۆن, بەدوای بەرژەوەندیەکانی خۆیانەوەن، پێشتر لەگەڵ سەدامدا ئاشت بوونەتەوەو ڕێك کەوتوونە, وە چەند جارێك لە دژی کۆماری ئیسلامی ئێران شەڕیان کردبوو.
بەڵام ئێستا ی ن ك نوێنەریان ناردووە بۆ ئێران, ئامادەیی خۆیان بۆ یاوەری کۆماری ئیسلامی لە دژی ژێمی بەعس ڕاگەیاندبوو بۆ ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنی هاوبەش, بەهەمان ڕەگای پارتیدا ڕێشتن.
مجله امتداد ۆبان 1387، شماره 34
عملیات چریکی در قلب عراق;نبرد کرکوک به روایت فرمانده عملیات
کەواتە ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەك پێشنیاری ی ن ك بووە, کەرکووکی لە سەر سینییەك زێین پێشکەش کۆماری ئیسلامی ئێران کردووە, ماوەتەوە لە دەرەوەی گریمانە بزانین کە ئەندازیاری ئۆپەراسیۆنەکە بووە سەرەتا؟, وە کێ بووە ئەو کەسەی پەیامەکەی گەیاندووە بە ئێرانییەکان؟.

ینك چۆن چیرۆکی پەیوەندییەکە دەگێڕنەوە؟

هەرچەندە پێشتر خواستی ی ن ك بێ پەیوەندی لە گەڵ کۆماری ئیسلامی ئێران رەتکراوەتەوە, تەنانەت ئامادەی گفتوگۆش نەبوونە لە گەڵ ینك, بەڵام چاوی ئێرانییەکان لە سەر فەتحی یەك وا دەکات, خۆیان عەودالی پەیوەندی بن"نەوشیروان بە بیری هێنایەوە " کە شەڕ لەگەڵ ئێراندا هەڵگیرساو ئێمە وەفدێکمان نارد بۆ لای ئێوە قبووڵتان نەکرد" – ل149-مام جەلال دیداری تەمەن – ئامادەکردنی سەلاح ڕەشید-چاپی یەکەم 2017 چاپخانەی کارۆ.

فەرەیدون عەبدالقادر یەکێك لە کەسە نزیکەکانی ئەوکاتی خەتی نەوشیروان مستەفا و هاوکات نزیك لە ئێران, ئاوا چیرۆکی یەکەم پەیوەندی لە گەڵ ئێرانمان بۆ دەگێڕێتەوە" تا ڕۆژکیان لێپرسراوێکی ئێرانی بە ناوی مستەوفی لە گەڵ سلێمانی قەساب هاتن و گفتوگۆی ڕاستەوخۆو جدییان لە گەڵ یەکێتی کرد, مام جەلال و کاك نەوشیروان بە ڕاستگۆیی و بە ڕۆشنی قسەیان لەگەڵ کرد و ترسی ئەوەیان لا ڕەوانەوە, کە گەرم بوونی پەیوەندی ئێران لە گەڵ یەکێتی, وا لە یەکێتی ناکات, کە وەك تاکتیك و کارتێکی گوشار بۆ گفتوگۆ لەگەڵ عیراق بەکاری بهێنێ! (سلێمان قەساب و خاڵە حاجی) , هەردوو لە حسك ڕۆی باشیان هەبوو لە هاندانی ئەو لێپرسراوانەی کۆماری ئیسلامیی ئێران, بۆ بەردەوام بوونی سەردانەکانیان بۆ لای یەکێتی! هاوکات قەناعەتەکانی (نەوشیروان) یش, بۆ سوود وەرگرتنی تەواو لە شەڕی (ئێران-عێراق), لە دژی صدام و ڕژێمەکەی, دەوری هەبوو لە خۆشکردنی زەمینەی لەبار بۆ زیاتر پەیوەندی کردن لەگەڵ ئێران! ".ل 529-530 هەڵە سورەکانی قەندیل فەرەیدون عەبدوالقادر چاپی دووەم 2020".

بەڵێز نەوشیروان مستەفا لەو بارەیەوە دەڵێت:" لەو ماوەیەدا چەند کەس لە بەرپرسەکانی یەکێتی: لە سەرەتادا دڵێری سەید مەجید و دوای ئەو د.فوئاد مەعسوم ، ئازاد هەورامی، جەبار فەرمان، دارای شێخ جەلالی حەفید، ڕەفعەت عەبدالڕەحمان، عەلی بچکۆڵە، شێردڵ حەوێزی، جەلال عەبدوالقادر بە کۆمەڵ و بەجیا سەردانی ئێرانیان کرد لەسەردەشت، ورمێ،کرماشان لە گەڵ کاربەدەستی ئێرانی لە ئیتێاعات و سوپای پاسداران دانیشتن – خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999-ل"103.

"لە ناو ئەواندا دو سەردان گرنگییان هەبو، کاریان لە پەیوەندیەکانی ئێران و یەکێتی کرد یەکەمیان، سلێمان قەساب، کە یەکێ لە کادرەکانی حسك بو، یەکێ لە کاربەدەستانی ئیتێاعاتی لە گەڵ خۆی هێنا.هەم گفتوگۆی سیاسی لەگەڵ کرا؟و هەم خێیشی حەزی کرد گەشتێکی خۆرابە هەندێ ناوچەی ژێر دەسەڵاتی یەکێتی دا بکا. لە

یەکێ لەو گفتوگۆیانەی لە نێوان ئەم و هەندێ لە ئەندامانی م س کرا، ئەم نوێنەرە قسەیەکی کردو وتی:((ئێوە تازە گفتوگۆتان؟لەگەڵ عێراق بێیوە، زەمان چیە ئەم پێوەندیەی لە گەڵ ئێرانی دروسەی پەکەن، بەکاری ناهێنن بۆ؟ئەوەی هەوڵستتان بەهێز بکا لە گفتوگۆی داهوتان دا لەگەڵ عێراق؟))ل104.
"دوای ئەمیش وەفدێکی کەسی هات، تێکەڵاو بو لە نوێنەری چەند وەزارەت و دەزگای جیا جیای ئێرانی. وەکو دوای دەرکەوت سەرکی وەفدەکەیان، سەرکی دەزگای ئیتێاعاتی سوپا بو. خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ێوداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999- ل 105.

بیرکەی ئێپەراسیۆنی فەتحی یەك

سەبارەت بە بیرکەی لێدانی نەوتەکەی کەرکوك فەرەیدون عەبدوالقادر دەڵێت: "نەوشیروان, نەخشەی پەلاماردانی بیرە نەوتەکان لە مێشکی دا بوو, ئەوەش گەورەترین دان رکردن و چەشە کردن بوو بۆ لێپرسراوە ئێرانییەکان, بە تایبەتی ئەو شاندەی ئێران, کە سەردار وەحیدی لە گەیان هاتبوو!" وەحیدی ماوەیەك لێپرسراوی ئیتێاعاتی سوپاو ماوەیەکیش فەرماندەی هێزەکانی پیادەڕی سوپای پاسدارانی ئێران بوو".ل 529-530 هەڵە سورەکانی قەندیل فەرەیدون عەبدوالقادر چاپی دووەم 2020".
سەبارەت بە پڕۆژەی ئێپەراسیۆنی فەتحی یەك نەوشیروان مستەفا دەڵێت:"یەکێ لەو کارانەی کە ئێرانیەکان بە لایانەوە گرنگ بو بکرێ لێدانی دامەزراوەکانی نەوتی کەرکوك بو. لە نزیك کەرکوك بە تەنیا هێزی یەکێتی لێ بو. هێزەکانی یەکێتی ئەیانتوانی بگەنە ناو بیرەکانی نەوت و ، بگەنە نزیك دامەزراوە سەرەکیەکانی".
"ئێمە خۆمان چەند ساڵێ بو بیرمان لە لێدان و تێکدانی کردبووەو زانیاری زۆرمان لەسەر کێکردبوەوە، بەڵام جێبەجێکردنی لە توانای ئێمەدا نەبو، بە تایبەت چەك و تفاقی جەنگیی ئێمە زۆر سادەو دواکەوتو بو بۆ ئەنجامدانی کارێکی لەو بابەتە، بە کەڵك و کاریگەر نەبو. خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ێوداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999-ل106".
"سەرکردایەتی یەکێتی لەبەر گرنگی کارەکە، دانان و جێبەجێکردنی پلانی هەموو چالاکیەکەیان بە من سپاردو، من ڕاڤانە ئەبو خەرێکی وردەکاری پلانەکە بم. ئێرانیەکان ئەم کارەیان بەلاوە زۆر گرنگ بو، تەنانەت بە مەرجی جدی بونی یەکێتی لە شەی عێراق و ، هاوکاری پاشەڕۆژیان دانابو. خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی

وداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999 ل 107".

نرخ بێ سەری پاسدارەکان دیاریکرابوو

ئێرانییەکان دەڵێن ویستمان بچین لەگەڵ کەسکدا هاوشان شەڕ بکەین کە لە دژی ئێمە پێشتر شەڕی کردبوو, ئەوە حاڵەتکی دەروونی زۆر سەیر و سەمەرەی دەویست. ئەمە یەکەم تایبەتمەندی ئەو ئێپەراسیۆنە بوو؛ بۆیە دەبوایە ئەو برایانەی کە دەچوونە ناو خاکی عێراق متمانەیان پێیان بکردایە و بچنە قووڵایی خاکی عێراق و ئێپەراسیۆنکی وا گەورەیان لە کەرکوك ئەنجامدابا, بۆ ماوەی 45 رۆژ لە ناوخۆی عێراقدا مانەوە .
ئەوکات نەمانزانی کە عێراق لەو رۆژەدا بەخشینکی بێ سەری هەموو ئێرانییەکی سەر بە رژێمی ئێران دانابوو. ئەو کات دوو سەد هەزار دیناری بێ سەری هەر ئێرانییەك دانابوو، هەر دینارێك یەکسان بوو بە ٦٨ تومان!.
مجله امتداد ێبان 1387، شماره 34
عملیات چریکی در قلب عراق;نبرد کرکوک به روایت فرمانده عملیات

گواستنەوەی پێداویستی ئێپەراسیۆنی فەتحی دوو

گواستنەوەی ئەو هەموو چەك و تەقەمەنییە لە سەر سنووری ئێرانەوە بۆ کەرکووك, یەکێکە لە لایەنە گرنگەکانی ئێپەراسیۆنەکە, لەمەشدا لە قەبارەی چەك و تەقەمەنی هاتوو جیاوازی ئامار هەیە, وەڵێ بە هەموووەو دەتوانرێت زیانیاری نزیك بە دەست بهێنرێت.
" لە ماوەی دە شەودا زیاتر لە 3 هەزار بار لە سەر سنووری ئێرانەوە, لە بارەگایەکی پاسداران لە نێوان بانەو سەردەشت, بە دەروازەی سەفرەو زەنوون ی نزیك ماوەت هاتنە ناو عێراقەوە، لە چەکی قورس هاوەنی 120 ملم و کاتێشا و چەکی مام ناوەندی و سوك و تەقەمەنی, 3000 گولەی هاوەن و هەزاران رۆکێتی کاتێشاو ژمارەیەکی زۆر رۆکێتی ئاێ پی جی و گولەی دژکاو تفەنگ و خێراك و پێداویستی پزیشکی, هەر شەوێك ٣٠٠ باری هێستر پێداویستیەکانی ئەم ئێپەراسیۆنەیان لەو ێگایەوە دەبردە ناو خاکی عێراقەوە".

مجله امتداد ێبان 1387، شماره 34
عملیات چریکی در قلب عراق;نبرد کرکوک به روایت فرمانده عملیات

" 150 تۆن کێرستێی سێربازی و 300 ئێپێراتێری سوپای پاسداران لێ ئێرانەوە لێ پشت هێڵکانی دوژمنەوە گواستراونەوە بۆ کەرکوک, لێ

ئۆپەراسیۆنەکی شاراوەدا کە ماوەی 40 ڕۆژ بەردەوام بوو. کەرەستەکان بڕم شۆڕیۆ بوون: 1500 کڵاشینکۆف, 40 بی کەی سی , 15 دشکە, 60 ئاڕ پی جی , 3هاوەنی 120 ملم , 2 هاوەنی 81 ملم, 1500 گولەی هاوەنی 120 ملم, 1000 گولەی هاوەنی 81 ملم, 500 گولەی هاوەنی 60 ملم, 7354 ڕۆکێتی ئار پی جی, 500 گولەی تفەنگی 60 ملم, 2000 گولەی تفەنگی 107 ملم, 21500 گولەی کڵاشینکۆف, 10000 گولەی بی کەی سی, 12000 گولەی دشکە.
https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Fath_1
بەڕێز نەوشیروان مستەفا لەم بارەوە دەنوسێت: گۆڕانەوەی تفاقی جەنگی ئەو تفاقەی بۆ ئەم کارە پێویست بو لە :10هاوەنی 120ملم، 4کاتێشا، 45تەن گوللەی هاوەن و کاتیشا، چەند دانەیەك سامی 7ی دژی فڕۆکە، چەند دانەیەك ساروخی دژ تانك و، هەندێ فیشەکی کڵاشینکۆف. ئەمانە پێشتر ، بە سەرپەرشتی جەبار فەرمان لە زەردەکانیەوە لە ئێرانەوە بە کێوی ئێسترگوزرابونەوە بۆ دێوی جافەتی. گۆڕانەوەی کارێکی یەکجار دژوارو سەخت بو. ئەبو جارێك لە زەردەکانی بار بکرێ و لەسەر چەمی کەڵوێ دابگیرێ و بە گوریس لە ڕوبار بپەڕێتەوە، جارێکی تریش لە ئێستر بار بکرێ تا ئەگەیشتە یەکێ لە عەمارەکانی دێوی جافەتی و لە ئەشکەوتەکانی گوزەڵەو یاخسەمەر و هەڵەدن ئەشاردرانەوە. خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999-ل 108-109

دووجار گومان لە ئەنجامدانی چالاکی

پێش ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنەکە بە چەند ڕۆژێك, نەوشیروان مستەفا فەرماندەی ئۆپەراسیۆنی ینك دوو دێ دەبێت لە جێبەجێکردنی ئۆپەراسیۆنەکە, بەهۆی ئەوەی گومانی هەبووە لەوەی هەواڵی ئۆپەراسیۆنەکە دزەی کردبێت بۆ حکومەتی عێراقی, داوا دەکات ئۆپەراسیۆنی ئەلتەرناتیف جێبەجێ بکەن لە دوکان" ئەوە جێبەجێ بکرابایا لە لێدانی سەدی دوکان, کارەسات بوو بۆ کورد, هەرچەندە لە فەتحی دوودا ئەنجامیان دا بەلام نەیانتوانی سەدەکە بوخێنن, ئەوەی ئێرانییەکان بلاویان کردەوە زۆر درۆ بوو", وەڵێ فەرماندەی قەرارگای ڕەمەزان لە کرماشان مکوڕ دەبێت لە جێبەجێکردنی ئۆپەراسیۆنی فەتحی 1 و لێدانی نەوتی کەرکوك, ئەوان ئەم ئۆپەراسیۆنە بە گرنگ و پارویەکی چەور دەزانن, ڕۆژی یەك شەمە ڕێکەوتی 5-10-1986 لە ڕێگای نوێنەرایەتی قەرارگای ڕەمەزانەوە لە گوندی یاخسەمەر ئەم پەیامە دەگەیەننە دەستی بەڕێز نەوشیروان

مسته‌فا: ((مگمئن باشید دشمن متوجه نشده است. شما به خدا اعتماد کنید تردید به خود راه ندهید. بدون فوت وقت و با سرعت و دقت و قاگعیت بر تمامی اهداف حمله ببرید و قلب امام و امت و روح شهدا را شاد کنید. همه منتقرند. مبادا که در اراده خلل ناپژیر شما که متکی به اراده‌ی خداست، سستی پیش ‌ید.)).

فتح یک؛ عملیات چریکی سپاه در کرکوک در سال ۶۵

هه‌موو شت‌ك بۆ ئۆپه‌راسیۆنه‌که ئاماده‌کرابوو, کاتژمێر شه‌وی 10-10-1986 هه‌واڵێك له لایه‌ن ی ن ك ه‌وه ده‌درێت به ئۆرانییه‌کان که دوژمن سه‌ر به‌رزاییه‌کانی گرتووه‌و هێزی زیاتری کۆکرده‌ته‌وه, له‌و جیگایه‌ی بۆیار وابوو چه‌که‌کانی لێ دامه‌زرێنن, به‌لام ئۆرانییه‌کان پێداگریان کردبوو له‌سه‌ر ئه‌نجامدانی ئۆپه‌راسیۆنه‌که, ئۆرانییه‌کان ده‌گه‌ڵنه‌وه ده‌ڵێن کورده‌کان ترسابوون.
پێی ده‌چێت ی ن ك له‌سه‌ره‌تاوه خۆیان ده‌ست پێ َشخه‌ریان کردبوو بۆ ئه‌م چالاکییه, که‌چی له دوو هه‌فته‌ی پێش ئۆپه‌راسیۆنه‌که ساردییان نواندووه بۆ ئه‌نجام نه‌دانی, وه‌لێ ئۆرانییه‌کان مکوڕ بوونه.
مجله امتداد ‌بان 1387، شماره 34
عملیات چریکی در قلب عراق;نبرد کرکوک به روایت فرمانده عملیات

ناوه‌زایه‌تی له‌ناو ینك؟

فه‌ره‌یدون عه‌بدالقاددر له یاداشته‌کانیدا ده‌ڵێت: که باسی لێدانی بیره نه‌وته‌کانی که‌رکوك که‌وته ناو گفتوگۆکانه‌وه, رۆژکیان له ماڵی خۆمان له کانی مستفای چۆخماخ کۆبونه‌وه‌یه‌کی مه‌کته‌بی سیاسی کرا بۆ باس له هاوکاری له‌گه‌ڵ ئۆرانداو مه‌سه‌له‌ی لێدانی بره نه‌وته‌کانی که‌رکووك! زۆر لایه‌ن و ئه‌نجامی ئه‌و چالاکییه له روی سلبی و ئیجابییه‌وه خرایه روو, مشتومڕی زۆری له‌سه‌ر کرا! کاك کۆسره‌ت , ناڕازی بوو, پێ باش نه‌بوو, چونکه پێی وابوو ئه‌وه کێشمان ده‌کات بۆ باریکه ڕێی پێچاو پێچی وا, که ناتوانین بزانین کاردانه‌وه‌ی سه‌دام حوسێن, چۆن چه‌ند ده‌بێت و به کوێ ده‌گات! مشت و مۆکان گه‌رم و توند بوون, کۆسره‌ت زویر بوو چوه ده‌ره‌وه, ناچار شوێنی که‌وتم و به زۆر رازیم کرد بگه‌ڕێته‌وه بۆ ناو کۆبونه‌وه‌که! – ل 530 هه‌ڵ سوره‌کانی قه‌ندیل فه‌ره‌یدون عه‌بدوالقادر چاپی دووه‌م 2020.
ئه‌وکات کۆسره‌ت ره‌سول که‌سێکی به‌هێز بوو له‌ناو ینك و قسه‌کانی جێکه‌وته بوون, پێی ده‌چێت ناوه‌زایه‌تی توند له‌ناو ینك دژ به‌م چالاکییه هه‌بووبێت, پێشبینییه‌که‌شیان راست ده‌رچوو, هه‌رچه‌نده دواتر 4 تیپی سه‌ر به ناوچه‌ی هژمۆنیای کۆسره‌ت به‌شداری ئۆپه‌راسیۆنه‌که‌یان

کرد"93,85,86,87", وه خۆشی سەرپەرشتی فەتحی چواری کرد.
تەنانەت لە ئاستی خوارەوەش ناەزایەتی دژ بە ئەنجامدانی ئەو ئۆپەراسیۆنە هەبوو, وەلێ ناەزایەتییەکان نەگەیشتنە ئاستی هەڵوێستی بەرەو ڕووبوونەوە, ڕێباز ئاوا باسی هەڵوێستی خۆی لەسەر ئۆپەراسیۆنەکە دەکات" سەیرکی کاك م کرد ووتم بە ڕاستیتە لە کەرکوك دەدەین...ووتی بێ، هەمووی دەسووتێنین عێراق بە تێپەڕی ناتوانێ ئەو خەسارەتە پێ بکاتەوە...؟ دیسان پێم ووت ئەدی میللەتی خۆمان، باشە ئەو گوندانە، باشە خەڵکەکە، حکومەت دێندەیە هەرچی لە دەستی بێت دەیکات...ووتی تێ هەر دژی ئێرانی ئەگینا ئەوە کارێکی زۆر کرنگە...ووتم ڕاستە کارێکی زۆر گرنگە بەڵام قوڕمساغانە نازانن تێپ بەکار بهێنن، هەر عەیب دارمان دەکەن و تەنها میللەتەکەمان باری خراپی بەسەر دێ...ووتی باشە کاکە واز لەو قسە هەلەق و مەلەقانە بێنە بڕۆوە لای دەشتی هەولێر بەڵام لای کەس باسی نەکەی چونکە کەس نازانێ – قەندیل بەغدای هەژاند بەشی دووەم نووسینی ڕێباز چاپی دووەم 2008چاپخانەی پەیوەند- ل 382".
بەلام ئەم ناەزایەتییانە نەچووەنە باری جێبەجێکردنەوە, ناڕازییان لە بواری پراتیکدا بوونە باسکی ئۆپەراسیۆنەکان و گوێیان لە ماوڕانی خەڵکی کوردستان نەگرت.

فەتحەکان؟

ئۆپەراسیۆنەکانی فەتح, 10 ئۆپەراسیۆنی زنجیریەیی بوو بە هاوبەشی سوپای پاسداران لە گەڵ ینك, پدك, حیزبوڵا, دەعوە, مەجلس ئەعلا ئەنجامدران" بە حسك یەکلا نەبوومەتەوە, چونکە زۆربەی ئۆپەراسیۆنەکان سایدە ئێرانییەکان دیاریان نەکردووە بە هاوکاری کام لایەنی کوردی ئەنجامیان داوە", ئەم ئۆپەراسیۆنانە لە ڕکەوتی 1986-10-11 لە شاری کەرکوك بە فەتحی 1 دەستی پێکرد, بە لێدانی نەوتەکەی شاری کەرکووك, بە ئۆپەراسیۆنی فەتحی 10 لە ڕکەوتی 1987-9-4 لە ناوچەی سیدەکان کۆتایی هات , بە زنجیرەی فەتحەکان لە گەڵ ینك دەستپێکرا, لە گەڵ حیزبوڵا و مەجلس ئەعلا کۆتایی پێهات, کەی گشتی ئۆپەراسیۆنەکانی فەتح 328 ڕۆژ بەردەوام بووە.
فەتحی دوو لە ناوچەی دوکان, بەناو وێرانکردنی دامەزراوەکانی سەدی دوکان لە ڕکەوتی 1986-11-25 لە لایەن ینك و ئێرانەوە ئەنجامدرا.
ئۆپەراسیۆمی فەتحی سێ لە ڕکەوتی 1986-10-30 ئەنجامدرا, لە 300 کیلۆمەتری خاکی عێراق لە ناوچەی زاخۆ, پەلاماری بارەگای لەشکری 38 و گەراجی گواستنەوەی نەوتی زاخۆ, بە هاوکاری پارتی ئەنجامدرا.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی چوار لە ڕکەوتی 1987-2-11 ئەنجامدرا لە

ناوچەی رەواندز- دیانا, لە قولایی 70 کیلۆمەتری عێراق, ئۆپەراسیۆنەکە بریتی بوو لە پەلاماردانی بارەگاکانی سوپای عێراق لە خەلیفان, رەواندز و سدیق, ناوەندی پۆلیس و کارەبای رەواندز و مایکرۆییەکەی چیای کۆمەك.
ڕۆباز ئاوا باسی ئەم ئۆپەراسیۆنە دەکات"بۆیاردرا شەوی دە لەسەر یانزەی شوباتی 1987چالاکی گرتنی چیای کۆمەك و فەوجی ئاکۆیان و هەبیەکانی دەوروبەر ئەنجام بدرێ بەیانی هەموو کەسێك وای پێشبینی دەکرد کە دوا بخرێ لە بەر بەفرو باران.
ئڕانییەکان پێیان داگرت بیرم کردەو ووتم خۆتان ماندوو مەکەن ئەوان نیازیان نییە هیچ بکەن تەنیا مەبەستیان ئەوەیە لە یادی سەرکەوتنی شۆشی ئڕان چالاکییەك بکەن. چەند تۆپکیان لە کوێەك گرت بەڵام هیچی شوێنی خۆی نەپکا. ل398.قەندیل بەغدای هەژاند بەشی دووەم نووسینی ڕۆباز چاپی دووەم 2008چاپخانەی پەیوەند."
کەچی مام غەفور لە یاداشتەکانیدا لە ل 258 بۆ 260 وا باسی ئەم چالاکییە دەکات ئڕانی تێدا نەبێت و ئۆپەراسیۆنێك نەبێت لە یادی شۆشی بەناو کۆماری ئیسلامی ئڕان, هاوکات بەشداری فەتحی یەکیشی کردووە لە کرداردا, وەلێ لە یاداشتەکەی ئاماژەی پێ نەداوە؟, لە بیرەوەرییەکانی لەوەتەی هەم پێشمەرگەم ئاماژەی پێ نەداوە".
ئۆپەراسیۆنی فەتحی پێنج لە ڕێکەوتی 14-4-1987 ئەنجامدرا, لە ناوچەی چوارتا و ماوەت, هاوکات لە گەڵ ئۆپەراسیۆنی کەربەلای10 ئەنجامدرا.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی شەش لە ڕێکەوتی 17-6-1987 ئەنجامدرا, پارتی و حیزبوڵڵە و حیزبی دەعوە, لە ناوچەی میرگەسور -دیانا ئەنجامیان داق.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی حەوت لە ڕێکەوتی 28-6-1987 ئەنجامدرا, بە دروشمی یا فاتیمە زەهرا لە ناوچەی سەید سادق و شانەدەری و هەڵەبجە و کانی پانکە, شاری سەید سادق دەستی بەسەردا گیرا بۆ ماوەی 4 کاتژمێر, پارتی و ئڕان پێکەوە ئەنجامیان دا.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی هەشت لە ڕێکەوتی 19-7-1987 ئەنجامدرا, لە ناوچەی ئەتروشی شاری دهۆك, بە بەشداری یەکێتی نیشتمانی کوردستان بەڕێوە چوو.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی نۆ لە ڕێکەوتی 31-7-1987ئەنجامدرا, لە ناوچەی سەید سادق هەڵەبجە خورماڵ, بە دروشمی یا ڕەسوڵڵە, بۆ ماوەی پێنج ڕۆژ بەردەوام بوو.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی دە لە ڕێکەوتی 4-9- 1987 ئەنجامدرا, لە ناوچەی سیدەکان بەڕێوە چوو, بە دروشمی یا ئەبا عەبدولا حوسێن, حیزبوڵڵە و مەجلس ئەعلا هاوکاری ئڕان بوون.

فەتحی یەك گەورەترین كاری هاوبەش

ئێرانیەكان پێیان وایە ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەك گەورەترین سەكۆی هاوكاری نێوان قەرارگای ڕەمەزان و یەكێتی نیشتمانی كوردستان بوو تا ئەو ڕۆژەی ئەنجامدرا لە ڕێكەوتی 11-10-1987, تەنانەت لە گەڵ هەموو هێزەكان, وە كاریگەرترینی ناو فەتحەكانیش بوو.
بۆ ئەنجامدانی ئەو كارە هاوبەشە, دوو یەكەی سوپای پاسدارانی ئیسلامی دزەیان كردە باكوور و باشووری كەركوك و بە كەڵك وەرگرتن لە ڕێكخستنەكانی یەكێتی نیشتمانی كوردستان.
https://www.isna.ir/news/97072011106/%D9%85%D8%B1%D9%88%D8%B1%DB%8C-%D8%A8%D8%B1-%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D8%AA%D8%AD-%DB%B1
ئەوان باوەڕیان وایە كە سوپای پاسداران ماوەیەكی زۆرە لەگەڵ گروپە نەیارەكانی بەعس لە كوردستانی عێراق هاوكاری كردبوو بۆ دامەزراندنی پێگە لە باكووری عێراق. پێش ئەمە ئۆپەراسیۆنی هاوبەش ئەنجامدرابوو، بەڵام دەكرێت ئۆپەراسیۆنی فەتح ١ بە گرنگترین هاوكاری نێوان هەردوولا هەژمار بكرێت.
http://www.aviny.com/occasion/enghelab_jang/defaemoghaddas/93/amaliat/zamini/fath-1/fath.aspx
ڕێكەوتنی كۆماری ئیسلامی لەگەڵ لایەنەكانی دژبەری ڕژێمی بەعس، وەك یەكێتی نیشتمانی كوردستان، ئایەتوڵا حەكیم و… . ., بووە هۆی زیادبوونی چالاكی هەواڵگری قەرارگای ڕەمەزان لە كوردستانی عێراق و داڕشتنی زنجیرەیەك ئۆپەراسیۆنی فەتح و هاوبەشی دیكە. ئەم هاوكاری و پەیوەندییە هاوبەشە زەمینەسازی بۆ دروستكردنی بنكەیەكی تاكتیكی لە قووڵایی خاكی عێراق دانا، لە ناوچەیەكدا كە سوپای عێراق بە ناوچەیەكی ئەمنی دەزانی، تا ٢٠٠ كیلۆمەتر لە قووڵایی خاكی عێراق.
لە كۆتاییدا بارەگای ناوەندی خاتەم ئەلئەنبیا بەرپرسە سەرەكییەكانی ئەو وڵاتە ڕێككەوتن لەسەر ئەنجامدانی ئۆپەراسیۆنی سنوور بەزاندن لە لایەن قەرارگای ڕەمەزانەوە" واتا هەموو ئۆپەراسیۆنەكان لە لایەن قەرارگای ڕەمەزانەوە سەرپەرشتی كراون" بە دوو مەرج, یەكەم: ئەم ئۆپەراسیۆنانە لە شێوەی زنجیرەیەك ئۆپەراسیۆنی فەتحدا ئەنجام بدرێن, دووەم: لایەنە كوردییەكانی ئۆپۆزسیۆنی عێراق ئاسایشی ئەو ناوچانە مسۆگەر بكەن كە چەكدارانی ئێرانی تێدا ئامادە دەبن.عملیات فتح ١؛ عملیاتی در عمق خاک عراق
نەوشیروان مستەفا سەبارەت بە ئەنجامی نەخشەكان دەڵێت"پاش لێكۆڵینەوەیەكی زۆر لەسەر نەخشەی عەسكەری و لەسەر ئەرزی چالاكیەكە و پاش گفتوگۆی زۆر دورو درێژی بەرپرسەكانی یەكێتی و ئێران،

ئێرانییەکان پلانەکەیان بەوە ساخ کردەوە کە چەند هاوەنێکی12ملم و چەند کاتێشایەك ببرێتە نزیك مەیدانی دەرهێنانی نەوتەکەو بەو ئاگر باران بکرێ وتێك بدرێ. هەمان سەرچاوەی پێشوو – ل 108″.
ڕێباز ئاوا باسی چۆنیەتی نەخشە داڕشتنی چالاکییەکە دەکات"لە سەرەتای مانگی هەشتی 1986بە بروسکە ئاگادار ی من و کاك سەفینیان کرد بچین بۆ سنووری تیپی 21ی کەرکوك بۆ ناوچەی شۆڕشی دیار بوو کاك سەفین نەهات، من بە تەنیا پەیمەوە لەگەڵ سەیارەیەکی تیپی 21ی کەرکوك چوینە لای کاك کەسرەت و کاك عەلی بچکۆل کە سەیرم کرد شەش پاسداریش لەوێ بوون پاش نان خواردن کاك کەسرەت بە درێژی قسەی لەگەڵ کردم. لەگەڵ پاسدارەکان بەڵکەوتین ئێوارە لە گوندی بیناتی نانمان خوارد درەنگی شەو لە چیای کانی دومبەڵان ئاودیو بووین چوینە نزیك کەمپانیای نەوتی کەرکوك بە جیهازێکی مەدەرن وێنەیان گرت، زۆر شوێنکی خەتەر بوو هیچ هەبییەکی دوژمن 30مەتر نەوانیان زیاتر نەبوو شەوێ درەنگ لە کەوێ لە دەرەوەی گوندەکە نان و ماستاومان خوارد بەیانی هاتینەوە شۆڕشی کە بەم ساغ بۆوە ئەوە نەخشەی لێدانی کەرکوکە لە گەڵ برایەکی هاوسەنگەرو خۆشەویستم ئەم قسانەم کرد. هەمان سەرچاوەی پێشوو ل382.

قازانجی کەماری ئیسلامی ئێران

ئێرانییەکان پێیان وایەو فەتحی یەکەم گەورەترین شەڕی پارتیزانی بوو لە جیهاندا, هاوکات سەرکەوتنی گەورە بوو بە بێ زیان, لەو کارە سەربازییە کە هەرایەکی زۆری نایەوە لە راستیدا زیانەکان وا نەبوون, تەنها 3 بریندار هەبوو لە لایەن کەماری ئیسلامییەوە و بەلام پێشمەرگە بەشداربووەکان باس لەوە دەکەن ئێرانییەکان تەنها چەند کەسێکیان بە ماتۆەوە بەشداریان کردووە, هەلاو هات و هاوارەکەیان هەموو درێ بووەو تەنها بۆ ماوەرانی کورد بوو.
دوای گرتنی فاو لە لایەن ئێرانەوە, عێراق لە دامودەزگا نەوتییەکانی ئێرانیدا, وەك ستراتیجیەتی نوێ لە جەنگدا. لێدانی نەوتی کەرکوك وەهامدانەوەیەك بۆ ئەوە, ئێران دەیەویست لانی کەم عێراق دوو سوپا بهێنتەوە بۆ کوردستان, واتا ئێرانییەکان بەم چالاکییە بە بەردێك دوو چۆلەکەیان دەکوشت, لە لایەکەوە لێدانی شادەماری ئابووری عێراق, وە هاتنەوەی سوپا بۆ کوردستان ئەمەش ماوەرانی بوو بۆ خەکی کوردستان وە سوك کردنی بەرەی جەنگ بوو بۆ ئێرانییەکان.
مجله امتداد ێبان 1387، شماره 34
عملیات چریکی در قلب عراق;نبرد کرکوک به روایت فرمانده عملیات

لە لایەکی تردەوە کاتی ئۆپەراسیۆنەکە بە قازانجی کۆماری ئیسلامی و بازاڕی نەوت بوو"هەرچی ئۆرانیش بو، لەم چالاکیەو ، لەم هەراو هوریا ئیعلامیە مەبەستێکی سیاسی هەبو. لەو کاتەدا کۆبونەوەی ئۆپێك هەبو ، ئەیەویست هەندێ لە داواکانی خڕی بسەپێنێ بەوەی تێیان بگەیەنێ هەر کات بیەوێ ئەتوانێ زەرەر لە نەوت عێراق بداو، بەوە پشتوی بخاتە بازاڕی جیهانیی نەوتەوە. خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ڕوداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999ل112".

فەتحی یەك لای ئۆرانییەکان

بە پێی سەرچاوە ئۆرانییەکان ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەك یان ئۆپەراسیۆنی یەکگرتن, بە فەرماندەیی سوپای پاسداران بەڕێوە چوو, دوو ڕۆژی خایاند, 11 و 12ی ئۆکتۆبەری ساڵی 198. بە پێی ڕاگەیاندنەکانی ئۆرانی تیایدا نزیك 600 کەس لە هێزەکانی عێراقی کوژرا.
https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA_%D9%81%D8%AA%D8%AD_%DB%B1
فەرماندە و سەرکردەکانی ئۆپەراسیۆنەکە بریتی بوو لە یەحیا ڕەحیم سەفەوی (جێگری فەرماندەی سوپای پاسداران) محەممەد-باقر زوقادر (فەرماندەی ئۆپەراسیۆنی سوپای پاسداران), جەلال تاڵەبانی (سەرۆکی یەکێتی) و نەوشیروان مستەفا (فەرماندەی پشمەرگەی ئۆپەراسیۆن), ئامانجی سەرەکی ئۆپەراسیۆنەکە لێدانی نەوتی کەرکوك بووە, 130 چەکداری قەرارگای ڕەمەزان و 2000 پشمەرگەی ینك " 13 تیپی ینك -21,23, 25, 51, 53, 55, 57, 93,85, 86, 87, تیپی مەبەندی یەك و دوو. "https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Fath_1 کارەکەیان ئەنجامدا لە قۆناێی 180 کم ی ناو خاکی عێراق.
بە پێی دابەشکاری و ناونانی بەرەکان لای کۆماری ئیسلامی ئۆران, ئۆپەراسیۆنەکە لەدوو بەرە پێك هاتووە, بەدر ناوی بەرەی شوان-ساڵەیی کەرکووك, بەرەی خەندەق ناوی بەرەی جەبەل بۆر- جەمبور بووە, دوو قۆڵ لە جەمبورو جەبەێ بۆر, 3 قۆڵیش لە بان ساڵەیی – شوان تا مەخمور و هەولێر کەرکووك. ئیشکردن بە ڕاجیمەو هاوەنی 120 ملم و چەکە قورسەکان دیکە بە پاسدارەکان سپێردراوە, کە تیایدا 4 ڕاجیمە, 3 هاوەنی 120 ملم بەکار هاتوون, 2000 گولە نراوە بە هێزەکانی عێراقەوە, گرتنی ڕەبایەکانی کانی دومەلان کەرکوك و نانەوەی بۆسە بە پشمەرگەی ینك سپێردراوە.
لە قۆڵی شوان – ساڵەیی تێپەکان لە ئاوان گوندەکانی سێنە گۆلی و

سەقزلی داندران, تەنها رەسەدەکانی ئێرانی بوون, بەشی زۆری تیپەکانی پێشمەرگە یەدەك بوون, تەنها چەند تیپێك بە پراتیك بەشدار بوون لە ئۆپەراسیۆنەکە.
ئۆپەراسیۆنەکە کەرکوك, پردێ, دوز و قادر کەرەم مەخمور, دیبەگە و هەولێری گرتۆتەوە, سەرباری رێگای هاتنی چەك و کەسەکان, ئۆپەراسیۆنەکە بە دروشمی زەینەبی گەورە دەستی پێکردووە, لە پێش 48 کاتژمێر هەندێك هێز نێردراوەتە ناوچەی ئۆپەراسیۆنەکان بۆ چاودێریکردنی بارودۆخەکە.
بە پێی راگەیاندنەکانی ئێرانی لە میانی ئۆپەراسیۆنەکە لە14 ناوەند دراوە لەوانە " پاڵاوگەی کەرکوك, یەکەی ژمارە یەکی دەرهێنانی نەوت, وەستگەی کارەبای بەشێك لە شار, لێدانی بنکەی 3 موشەکی زەوی ئاسمان, لێدانی رێکخراوی موجاهدینی خەلقی ئێران لە قەڵای حەسار, غازو نەوتی جەمبور وە جەبەل بۆرو شێراو, لێدانی بارەگای فەیلەقی یەك و سەربازگەی دارەمان, لێدانی ئەرتەلی سیخوڕی گوندی سەقزلی, وە گرتنی 20 رەبایە لە لایەن پێشمەرگەکانی ینك لە کانی دومەلان, لێدانی وەستگەی شەمەندەفەری کەرکوك, لێدانی سینی مایکروەیفی تەلەفزیۆنی, لێدانی چەند ناوەندێکی سەربازی دی".
https://www.iribnews.ir/fa/news/2855677/%D9%81%D8%AA%D8%AD-%DB%8C%DA%A9-%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%DA%86%D8%B1%DB%8C%DA%A9%DB%8C-%D8%B3%D9%BE%D8%A7%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%DA%A9%D8%B1%DA%A9%D9%88%DA%A9-%D8%AF%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%DB%B6%DB%B5
هاوکات بە پێی راگەیاندنەکانی کۆماری ئیسلامی ئێران لە میانی ئۆپەراسیۆنەکە کۆپتەرێکی دوژمن خراوەتە خوارەوە-
http://birjand.irib.ir/-/%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%81%D8%AA-24
لە ئەنجامی ئۆپەراسیۆنی لێدانی نەوتی کەرکوك 60%ی توانای بەرهەمی نەوتی کەرکوکی لەناودراوە –
https://www.tasnimnews.com/fa/news/1396/07/19/1542818/%D8%B9%D9%85%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA-%D9%88%DB%8C%DA%98%D9%87-%D9%86%DB%8C%D8%B1%D9%88%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%B3%D9%BE%D8%A7%D9%87-%D8%AF%D8%B1-%D8%B9%D9%85%D9%82-%D8%AE%D8%A7%DA%A9-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D8%A8%D8%A7-%D9%87%D9%85%DA%A9%D8%A7%D8%B1%DB%8C-%D8%AC%D9%84%D8%A7%D9%84-%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D9%86%D9%82%D8%B4%D9%87-%D9%88-%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D9%88%DB%8C%D8%B1

ئۆپەراسیۆنەکە بە یەك شەو ئەنجامدراوە, کۆتایی کاتەکانی شەوی 11ی مانگ و سەرەتای شەوی 12ی مانگ , لە کە کۆماری ئیسلامی ئێران رایدەگەیەنێت دوو رۆژ بەردەوام بووە, بەو مانایەیە ئۆپەراسیۆنکی بەرفراوان و کۆنترۆڵی ناوچەکەیان کردووەو لە شوێنی ئۆپەراسیۆنەکە ماونەتەوە ئەو ماوەیە, نەك تەنها 3:30 کاتژمێر بەردەوام بووبێت و دواتر بە پەلە هەڵهاتبێتن, تەنانەت بۆیاریان دا ئەگەر چەکەکانیان پێ دەرباز نەکرا بەجێیان بهێڵن, چونکە دنیا بەرەو رووناك بونەوە دەچوو, ئۆپەراسیۆنەکە تا کاتژمێری 5:30 ی بەیانی رۆژی 12 ی مانگ بەردەوام بووە , مانەوە لەو جێگایە مەرگی هەمووان بووە.
ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەك لای ینك

کۆماری ئیسلامی ئێران بۆ مانا ئۆپەراسیۆنەکەو ئەنجامەکانی گەورە کردەوە, کە ئەمەش کاریگەری هەبوو لە هەمبەر کاردانەوەی رژێمی عێراق و سزادانی هەموو گەلی کورددا, ئەگەر لە ئۆپەراسیۆنی فەجری دوو" حاجی ئۆمەران ئێران -پارتی" تەنها بارزانییەکان بە دڵندانەترین شێوە سزا دران, ئێستا هەموو کوردستان کەوتە بەر لێپرسینەوەو سەرەتا گوندەکانی شوان -ساڵەیی دەشتی هەولێر و قەلاسۆوکا, بزانین بەرپرسانی ینك چۆن باسی ئەم رووداوە دەگێنەوە, هەرچەندە سەرکی ینك لە یاداوەرییەکانی باسی هیچ رووداوکی تاکات, کە راستەوخۆ گرێدراون بە خۆیەوە.

بەڵێز نەوشیروان مستەفا ئاوا باسی ئۆپەراسیۆنەکە دەکات"پلانەکە بەم جۆرەی خوارەوە دانرا:
1-هێزێك بە سەرکردایەتی شەوکەتی حاجی موشیر ئاگر بارانی زەمبور بکەن.
2-هێزکی تر بە سەرکردایەتی ئازاد حەمە غەریب ئاگر باران جەبەر بار بکەن.
3-هێزکی تر کە هێزی سەرەکی و هەرە گەورەی یەکێتی بو، بە سەر پەرشتی خۆم، ئاگر بارانی بابەگۆ گۆ بکەن.
3-هاوزەمان لەگەڵ دەستپێکردنی ئەم 3هێرشەدا ، پەلاماری داوودەزگاکانێ بەعس لەناڵ چەندین شارو ئێردوگا و شوێنی دیاردا بدرێ. سەرچاوەی پێشوو ل 108-109".
" کاتی جێبەجێکردن دیاری کرا. ئازادو شەوکەت هەریەکەیان بەشی خۆی بە شەو لە لێری بارکردو بە دابان دا بردیان بۆ خۆی زۆویە و پەیاندیانەوە نزیك شوێنی کارەکانی خۆیان. ئۆمەیش بەشی خۆمان، کە لە هی هەردوکیان زۆرتر بو، بە 32 تراکتۆرو 4 لێری لە خۆی زۆویە و گردەبارەوە گوزایەوە کەشەرەو ڕۆژی دوایی بردمانە گوندی

مێخوارده دانا. دوری مێخوارده لە کەرکوکەوە لە 40کلم کەمتربو. سەرچاوەی پێشوو ل 109″.
” ئینجا تاقم تاقم هێزەکانمان بەێ کرد هەریەکەیان بێ ئەنجامدانی کارەکەی خێ و ، ئێمەیش ئێوارەکەی سەرکەوتینە سەر خاێخانان بێ ئەوەی لە دورەوە سەرپەرشتی ێوداوەکان بکەین. لە سەعات 12ی نیوەشەودا ئاگاداری هەمو قێەکان کرا: (چرا هێکەن!)کە نیشانەی دەست پێکردن بو. سەرچاوەی پێشوو ل 109″.
رێباز باسی رێی هێزەکانی ینك لە هەولێر دەکات لە ئێپەراسیێنەکە” بێ ئەوەی دوژمن نەتوانێ لە کاتی ئەنجامدان ئەو چالاکیە مەزنە هێز بە هاناێ کەرکوك ببات بە تایبەتی هێزەکانی فەیلەقی پێنج کە بارەگای لە هەولێر بوو باقی تیپەکانی 85,86,87,91 بێ مشاغەلە کردنی هێزەکانی دوژمن تەرخان کرا. ێژی 9- 10 کاك کێسرەت گەیشتە لامان لە گوندی بانە قەات ئەو هێزانەمان دابەش کرد بێ مشاغەە کردنی هێزەکانی ێژم بێ ئەو شوێنانە: 1-گوێ 2-دیبەگە 3-قوشتەپە 4-ناو هەولێر”.
“پاش نان خواردنی ئێوارە چوینە سەر دێدەوان هەموو شوێنك دیار بوو، ئاگری نەوتی کەرکوك بێسەی هەێدەستا، دنیا کش و مات بوو تا کاتژمێر 1ی بەیانی ێژی 10-10لە هەموو لایەك تەقە دەستی پێکرد، تێپەکان کەوتنە کار پاش ماوەیەك، ئاگر شەریکەی کەرکوك کوژایەو، هاوزەمان لەگەێ دەست پێکردنی تێپ باران فێکەکانی شەکەر و کێپتەر بە ئاسمانی ناوچەکە دەسوانەوە بە تەنویر ناوچەکەیان ێوونات کردەوە چەند کاتژمێرك، تێپ باران بەردەوام بوو پاش ئەو ماوەیە دنیا کش و مات بوو، ئاگر لە شەریکە هەنەستا کەواتە چالاکیەکە وەك پێویست سەرکەوتوو نەبوو. سەرچاوەی پێشوو ل388 “.

راستی زیانەکان عێراق لە ئێپەراسیێنەکە

ئەو 3:30 کاتژمێرەی 11 لەسەر 12ی مانگی ئۆکتێبەری ساێی 1986 ئێپەراسیێنەکەی تێدا ئەنجامدرا, هاولاتیانی کەرکوك هەموو بێاچەی ئاگرەکەیان بینی, دەنگی راجیمەو هاوەنەکان بیسترا, شریقەی بیکەی سی هات, خرمژنی گولە چوو بە ئاسمانا, وەێ جگە لەو زیانانەی پێشمەرگەی ینك لە گرتنی زنجیرە رەبایەکان لە کوردە میلەوە بێ سەر خاسە و دانانی بێسە لە کەلی سۆکانی لە لایەن پ م کەرتی یەکی ساێەییەوە کە 20بێ 30 سەربازی عێراقی تێدا کوژران, لێدانەکان دی هەموو رەمزی بوو, ئەویش سێ شەهیدیان بێی داو یەکێك لە رەبایەکانیان لەسەر خاسەیان بێ نەگیرا, لە ئەرێلەکەی سەقزلی هەر نەدرا, لەو سەربازگەیەی کە موجاهدینی تێدا بوو, چەند گولەیەکی

پەوە نرا بەلام کاریگەری نەبوو بۆ زیان بوو, هەرچەندە ئۆرانییەکان کردیانە هەرا گوایە بارەگای موناڤقینیان وێران کردووە و کۆتاییان پیچیان هێناوە, ئەوەی وتیان درۆ بوو, دوو سێ شۆنك لە کۆمپانیای نەوت گەی گرت بەڕام زوو چارەسەر کرا, شەوی دواتر واتا 12ی ئۆکتۆبەر ڕۆشنایی ئاگرلە ئاسمانی کەرکووك هەر نەما, تەنانەت شەوی یەکەم زۆریەی ئاگرەکە کۆنترۆڵ کران, ژمارەی کوژراوەکانیش لە 600 کەسەکەی دیاریکراوە, سفری کۆتایی زۆر بە زۆدەوە زیادە, کەمتر لە 50 کوژراو هەبوو, پشمەرگەیەك بەشداربوو گۆڵایەوە ئەگەر زیانەکانی عێراق هەموو ئاوا ئۆران سەرزمێریان بکات دەبێ ئەوەیە هیچی نەکردووە, ئەوەندە درێی کرد لە فەتحی یەك باوەڕ بە هەڵاکانی نەما.
پشمەرگە دوای چالاکییەکە بە دوو ئاراستە پاشەکشەیان کرد, ناو شوان تەمار و گورگان و دەشتی هەولێر شەیتان و سەگردکان. لە کاتی هێرشی دەیان کۆپتەر بۆ سەر گوندی شەیتان لە دەشتی هەولێر, کاکە پەکانەیی گولەی ئار پیجی پێیدا تەقییەوە گیانی بەخت کرد.
فەرماندەکانی ئۆپەراسیۆن لە بان خاڵخالانەوە بە دووری نزیك 50 کیلۆمەتر بە دووربین و بۆتەل چاودێری و سەرکردایەتی ئۆپەراسیۆنەکەیان دەکرد, ڕۆژی دواتر گەیشتنە سور قاوشان, دەیان هەزار کەس و سەدان پشمەرگەیان لە دوای خۆیانەوە لەو دەشت و هەڵەتانەی کەرکوك لە ڕۆژکی زۆر مەترسیداردا جێ هێشت بۆ بەعسی فاشیست, بۆ خۆشیان ڕۆژکی ئارامیان لە چەمی ڕۆزان بردە سەر.

مەحمود سەنگاوی ئاوا باسی قۆی جەبەڵ بۆر- جەمبور دەکات

مەحمود سەنگاوی وەك سەرتیپی 57 سەگرمەو بەشدارکی چالاکی ئۆپەراسیۆنەکە, لە یاداشتەکانیدا ئاوا, چالاکی ئەو شەوە دەگۆتەوە" ڕۆژی 6-10-1986لە لایەن مەبەندەوە ئاگادار کراینەوە کۆبینەوە بۆ ئەنجامدانی چالاکییەکی گەورە, بۆ ئەم مەبەستە چوومە دێی مۆلی و سەردانی کاك ئازاد سەگرمەم کردو ئەو لە سەرکردایەتی گەابوەوە, لە شۆەو شۆنی چالاکییەکە ئاگاداری کردمەوە کە هەندك لە ئەرکەکان بەو سپێردرابوو.
لە سەرکردایەتییەوە تەقەمەنییەك زۆر بە تراکتۆر گوزرابووەوە سنووری تیپی 25ی خاخان, بەشەکەی مەبەندی یەك بە سەرپەرشتی کاك عادل شکور و مام سالەح گۆی ئەسپی لە بەری هەمەوەند لە لایەن کاك ڕستەم و کاك حەمەەش بۆ سنووری تیپی 57ی سەگرمە گوزرایەوە, هەندێ پسپۆڕی ئۆرانیش درایە دەستمان.
ڕۆژی 8-10-1986 گەیشتینە قەیتول و هەڵنە, چاوەڕوانی گەیشتنی

چەکەکان بووین, لە شوێنکدا پسپۆرەکانمان دانا, خۆمان چووین بۆ ناوچەی هەمەوەند, رۆژی 10-10-1986لە دەی خاڵدان چاومان بە کاك شەوکەت و کاك ڕستەم و مام ساڵەح گۆڕی ئەسپی کەوت.
ئێمە چاوەڕوان نەبووین ئەوکارە بە پەلە ئەنجام بدرێ, کەچی کاتژمێری چواری پاش نیوەڕۆ لە لایەن کاك نەوشیروانەوە بروسکەمان بۆ کرا کە هەر ئەمشەو ئەبێ چالاکییەك بکرێ, کاك شەوکەت داوای دواخستنی کرد چونکە هێزەکانی مەبەندی یەك فریاناکەون, بەڵام کاك نەوشیروان وەڵامی دایەوە: ئەبێت هەر ئەمشەو ئەنجام بدرێ ئەگەر ئەمشەو نەکرێ دیارە ناتانەوێ ئەنجامی بدەن.
من بە کاك شەوکەتم وت: کام لامان پێ ئەسپێرن ئەنجامی ئەدەین, ئەو ئەمەی زۆر پێ چاك بوو, بەشی خۆمان چەك و تەقەمەنیمان جیاکردەوە کە بریتی بوو لە دوانزە تەن قومبەلەی 120 ملم و یەك کاتیۆشای 12 دانەیی, کاتژمێر 5ی ئێوارە کە دنیا تاریك بوو, لە خاڵدانەوە چووینە قەیتوول, لەوێ کاتیۆشاکەم تەسلیمی دەستی کاك دلێر جاف و حاجی حەبیبی تۆپچی کرد کە بچینە دەی تۆپخانەی زەمبووور لەوێ دابمەزرێن تاکو هەموو هێزەکە ئەگات. ئەوان ڕێشتن و ئێمەش بە دوایانا, زۆر درەنگ بوو کاتژمێر 3ی شەو لەو شوێنەی دیاریکرابوو دەستمان کردە لێدانی کەمپانیای نەوتی زەمبوور بۆ ماوەی یەك کاتژمێر, گوللەسە لە نەوتەکە بەرز بوەوە و بەری ئاسمانی گرت و ئەو ناوەی کردە ڕۆژی ڕوناك. هەموو نیشانەکانمان بە باشی پێکاو بە بەرچاومانەوە ئەسووتان, دوژمن لای خۆیەوە بە چەکە دژی ئاسمانییەکانی ناوچەرگەی ئاسمانی سوور کردەوە.
زیانەکانی دوژمن لەو قۆناغەوە بە 70% مەزەندە دەکرا دوای ئەنجامدانی کارەکە خۆمان کێکردەوەو بە دوانزە ئۆتۆمبێل گەیاندەوە, لەو کاتەدا هەندێك فڕۆکەی گەورەی دوژمن هاتنە سەرمان بۆ لێدانمان, بەڵام پێش ئەوەی بگەنە دەست فڕۆکەیەکیان لە خۆیەوە بەر بووە خوارەوەو گڕی گرت و سووتا بۆ ئەوەی تەقەی لێبکرێ. لە گەڕانەوەماندا لامانداید دەی قیرچە زۆر ماندوو بووین, چووینە ماڵێك لە گەڵ پسپۆرێکی ئۆرانیدا کە لە گەڵماندا بوون, تەماشا ئەکەین وێنەی هایدەو مەهەستی کە دوو گۆرانیبێژی ئۆرانین بە نیوە ڕووتی هەڵواسرابوو, ئۆرانییەکان ئەیان ڕوانییە وێنەکان و سەریان با دەداو ئینجا یەکێکیان ووتی: ئەمە وێنە قاچپەکان ئێمەن لە هەموو دنیادا باوە بوونەتەوە.. هەرچەندە من لە گەڵ ئەو قسەیەدا نەبووم, مەرج نییە ئەو قسەیەیان لە ناخەوە کردبێ .
ئەم چالاکییەی ئێمە بەشێکی بچووکی داستانێکی گەورە بووبەناوی داستانی نەوتی کەرکوك کە کارەسەرەکییەکەی لە قۆناغی کەرکوکەوە بوو, بە هێزێکی زۆرەوە بە پێی نەخشەیەکی گونجاو تۆپبارانی خەستی

جەوەڕ بڕرو کەیوان کرا, بڕی چل تەن تەقەمەنی قورسی لڕدرا, لە چەنڕد لایەکیشەوە پەلاماڕری هێزەکانی دوژمڕن درا, بڕسەیان بڕ دانرابوو, زیانڕکی زۆر لە دوژمن کەوت لە رووی ئابووریەوە کە بە تەقدیر 30% بوو, جگە لەوە لە رووی سەربازیەوە هێزکی زۆری لە پڕکدادانەکەدا کوژران.
ئەم چالاکییە دەنگڕکی زۆری دایەوە و بەعسی شپرزە کرد, چونکە چالاکییەکە زۆر گەورەو کەم وێنەو لە قوڵایی دەسەلاتی پڕ لە دڕك و داڕی تەنراو بە هێزی سوپایی متمانە پڕکراو ئەنجامدرا بڕ ئەوەی دوژمن هەست بە هیچ جۆرە جموجۆڕکی چەك و تەقەمەنی گواستنەوەو هەڕس و کەوتی هێزی پڕشمەرگە بکات بڕ ئەو سنوورە دوورو گرنگە.
یەکەم دەنگ و باسی ئەو چالاکییە لە رادیۆی تارانەوە بڵاوکرایەوە و دەوری ی ن ك ی فەرامڕشکردو شتەکەی کردە هی خڕیان کە لە حەقیقەتدا وانەبوو نەخشەو هێزی سەرەکی ئەنجامدەری چالاکییەکە ی ن ك بوو, پسپڕرەکان هی ئڕران بوونو بڕیە ناڕەزایەتی ئاراستەی ئڕران کرا, ئەوەبوو لە دەنگ و باسی داهاتوودا داڕشتەی راگەیاندنەکە گۆڕاو دەوری ی ن ك تیا باسکرا – بیرەوەرییەکانی سەنگاوی , مەحمود سەنگاوی,چاپی دووەم -2005 چاپخانەی: دەزگای چەپ و پەخشی حەمدی ل189-192.
ئەو فۆڕکەیەی بە رڕکەوت کەوتە خوارەوە, وەك ئاماژەمان پڕدا پڕشتر, لە راگەیاندنەکانی ئڕران وەك بە بەشڕك لە چالاکییەکە دراوەتە قەڕەم.

لەم ئۆپەراسیۆنانە ئڕران هەمیشە بەدوای نەیارانییەوە بووە

لە هەموو ئەو کرداڕە سەربازیانەی ئڕران لە ناو عڕراق ئەنجامی داون, هەمیشە چاوڕکی لەسەر ئۆپۆزسیۆنی ئڕرانی بووە بە کوردو ئڕرانییەوە, لە ئۆپەراسیۆنی فەجری دووی حاجی ئۆمەران لڕدانی حیزبی دیموکرات بەشڕك بوو لە ستراتیجیەتی ئۆپەراسیۆنەکە, لە هەڕەبجە سەدان رڕژهەلاتی لە گوردانی شوان و سوپای رزگاری و پەنابەرانی ئڕرانی تڕ چوون, پڕشمەرگەکانی دیموکراتیش بە رڕکەوت رزگاریان بوو.
لە ئۆپەراسیۆنی فەتحی یەکیش لڕدانی موجاهدین خەلق بەشڕك بووە لە ستراتیجیەتی کارەکە, لەناو بەرنامەی ئۆپەراسیۆنەکەدا بووە, کە زیانیان پڕ نەگەیووە, بەهۆی هەڕکەوتەی سەربازگەکەیان و قایمی و هێزی ناو سەربازگەکەوە بووە, ئەمە دەستپڕشخەرییەکی خراپ بووە بڕ تڕکدانی پەیوەندی لەگەڕ ئەم رڕکخراوە, تا گەیشتە ئەو جڕگا خراپەی پڕی گەیشت.

پشمەرگەیەکی کەمەلە بۆمی گۆڵایەوە, دوای فەتحی یەك رۆژێك دەستەیەك پشمەرگەی ینك, هەندێك پاسداریان هێنابووە ناو بارەگاکانمان لە مالومە, کە زانیمان پاسدارن ڕێگەمان نەدا بێنە ژورەوە, پەیوەندی ینك لەگەڵ ئێران گەیشتە ئەو ئاستە مەترسیدارە, لە کاتێك کەمەلەو دیموکرات پشتر هەموو شتێکی خۆیان لەگەڵ ینك بەش دەکرد.

مەسعود بارزانی چۆن باسی فەتحی یەك دەکات

مەسعود بارزانی کە بۆ خۆی لە ئۆپەراسیۆنە هاوبەشەکاندا دەستپشخەر بووە, داهیچنەری ئەوجۆرە ئۆپەراسیۆنە هاوبەشەیە, لە یاداشتەکانیدا ئاوا باسی فەتحی یەك دەکات, دواتر پارتەکەی دەبێتە بەشێك لە فەتحەکانی داهاتوو" لە 11-10-1986دا, هێزێکی سوپای پاسدارانی ئێران بە هاوکاریی پشمەرگەی یەکێتی و لە ژێر ناونیشانی هێرشی فەتحی یەك دا, بەرنامەیەکیان دانا بۆ لێدانی نەوتی کەرکووك. بۆ ئەم مەبەستە, ڕێککەوتنێك لە نێوان یەکێتی و سوپای پاسداران ئیمزا کرا لەسەر :

- یەکێتی هەموو ئاسانکارییەك بکات ئەو هێزەی پاسداران بکاتە ئەو ئامانجەی بۆیان دیاری کراوە.
- -لە بەرامبەردا ئێران هەموو ئاسانکارییەك بۆ یەکێتی بکات و بە بای هاوکارییان بکات.

200 پاسدار بە فەرماندەیی برادەر شەفەق و چەند فەرماندەیەکی تر بە ناوەکانی (سادق مەحسوڵی, غوڵام پاکووح, برادەر بۆیاقچی و برادەر نادری), بە هاوبەشی لەگەڵ ئەم هێزانەی یەکێتی :

تیپی 21 بە فەرماندەیی سیروان.
تیپی 25 بە فەرماندەیی مەلا ئاراس
تیپی کۆیە بە فەرماندەیی مەلا برایم
تپی 87 ی قەرەچووغ بە فەرماندەیی سەفین.

بۆ ئۆپەراسیرنەکە ئەم چەکانەیان دا بە هێزەکانی یەکێتی :
1500 کۆاشینکۆف, 30000 فیشەك,40 بی کەی سی, 1000 فیشەك , 15 دشکە 15000 فیشەك , 7 ئاپی جی 50 قازیفە, 3 هاوەنی 120 ملم و 1500 گولە, دوو هاوەنی 81 ملم و 1000 گولە) .

هێرشەکە بەناوی فەتحی 1 کرا – بارزانی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد – بەرگی چوارەم 1975-1990 شۆڕشی گوڵان- ل 211,212.

ئۆپەراسیۆنەکانی فەتح و نەسر؟

بەڕێز نەوشیروان مستەفا ئاوا باسی جیاوازی نێوان ئۆپەراسیۆنەکانی فەتح و نەسر دەکات, کە 19 ئۆپەراسیۆن بوون 16یان لە کوردستان ئەنجامدران "فەتح و نەسر ئەم عەمەلیاتە کە ئێرانیەکان ناویان لێ نا:((عەمەلیاتی فەتحی یەك))سەرەتای دەستپێکردنی هاوکاری جەنگیی ئێران و یەکێتی بوو، عەمەلیاتەکانی تریشیان ناو نا فەتحی 1و2و3و….هتد. لەگەڵ پارتی یش هەندێ عەمەلیاتی هاوبەشیان کرد بێ ناویان نابو عەمەلیاتی نەسری 1و2و3….هتد.هەر بەم دو ناوەوە ئەو بنکانەی پاسداران کە ئیشەکانی یەکێتیان لە ئێران دا ئەنجام دەدا ناویان نابون قەرارگای فەتح و ، ئەوانەی ئیشەکانی پارتییان ئەنجام ئەدا ناویان نابون قەرارگای نەسر ل112-خولانەوە لەناو بازنەدا دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق1984-1988 نەوشیروان مستەفا ئەمین چاپی دووەم 1999".
لە راستیدا نە هەموو ئۆپەراسیۆنەکانی فەتح ینك کردی, وەك پێشتر ئاماژەم بە هەر دەیان داو 3 و 7 پارتی ئەنجامیان دا, نەسریش 9 زنجیرە ئۆپەراسیۆنە لە نێوان 14-4-1987 بێ 22-11-1987 ئەنجامدران, 6یان لە کوردستان بەڕێوە چوون, ئەو ئۆپەراسیۆنانەی ینك بەناوی نەسر ئەنجامیانی دا 4 و 5 , 8 , واتا نیوەی ئۆپەراسیۆنەکانی نەسرە لە کوردستان, زۆر زیاترە لە بەشداری پارتی, ئەگەر پارتی هەر تێدا بێت.
نەسری 1 لە چوارتا, 7یش لە قەلادزێ ئەنجام دراون, لێ دیار نییە چ لایەنێکی کوردی لەگەڵدا بووە, نەسری 2 و 6 لە بەرامبەر بەدرە ئەنجام دراون لە مەیمك, 3 لە دهلەران ئەویش دەکەوێتە ناوەڕاستی عێراقەوە, نەسری 9 ش لەناوچەی حاجی ئۆمەران ئەنجامدراوە, لایەنی بەشداربوو دیار نییە. بۆیە ئەو زانیارییە تەواو هەڵەیە, بۆ کردنەوەی دوو قەرارگا بەناوی فەتح و نەسر بێ ینك و پدك, زانیاری تەواوم نییە, وەڵێ بە پێی پرسینەکان نا دروستە, دەشێت لەناو قەرارگای ڕەمەزان ژوریان بێ کرابێتەوە؟؟, وەك ئاماژەم پیچی دا فەتحەکان و ئۆپەراسیۆنەکان دواتر لە ژیچر فەرماندەیی قەرارگای ڕەمەزان بەڕێوە چوونە.

ئیتێاعات بێ پارتی: ئەوە تا شارەزوورمان دەبەن ینك تا کەرکووك و بەغدا

شاکر شیرازی ناسراوە بە باوە شاکر شیرازی, کاکەییەو خەڵکی دێِی مێخاسی خانەقینە, کێنە پێشمەرگەی پارتییە, دەڕێت لەو کاتە مەسئول عیلاقاتەکان پارتی ناویان مەلا عومەری لق و مەلا عومەری سورێن بوو

لە بانە, ئەمانە فارسیان نازانی, ئازاد قەرەداغی و حەمیدە فەنی بەرپرسی لقی 4 باوە شاکریان نارد بۆ هاوکاریان لە رووی زمانەوە, چونکە من فارسییەکەم زۆر باش بوو, سەعید شیرازی مەسئول ئیتتاعاتی بانە بوو, رۆژێك وتی مام جەلال دەت پێشوازی بکەین, روی لە ئێمە کرد و وتی: ئێوە باوتان نەماوە, تا شارەزور ئێمەتان دەبرد بەلام مام جەلال تا کەرکوك و بەغدا ئەمان بات, لە ئێوە باشترە بینیتان ئێمەیان برد بۆ کەرکوك؟.

سەرانی ینك بۆ ئەزموونیان بۆ لە جینۆسایدکردنی بارزانییەکان وەرنەگرت؟

هەڤاڵ کۆستانی لە پەرتووکی ئەو رۆژانەی نیشتمان هی هەمووان بوو دەنووسێت" لە گۆڤاری الگلیعه العربیه ژمارە 52ی مانگی ئابی 1984, مام جەلال وتویەتی:" سەدام حەکەمە و دوژمن نییە", بارزانییەکان دووجار خائینن, جارێکیان لەبەر ئەوەی دژی کوردی ئێران شەڕ دەکەن, جارەکەی کەش لەبەر ئەوەی پێش پاسدارانی ئێرانی دەکەون و دژ بە سوپای عێراقی شەڕ دەکەن" ل 350-351 .
مام جەلال: سەبارەت بەوەی بارزانیەکان, وەڵامدەداتەوەو دەڵێت: ئەمن نەمگوتووە بارزانیەکان, گووتوومە کۆانی بارزانی- ل 351 – ئەو رۆژانەی نیشتمان هی هەمووان بوو – هەڤاڵ کۆستانی -سلێمانی 2017- چاپخانەی کارۆ.
مام جەلال پێش پاسدارکەوتن و شەڕ کردن لە گەڵ سوپای عێراق بە خیانەت دەزانێت, دوای خۆی جوڕِی پارتی دایەوە و لەو جۆرە خیانەتە هەموویانی رەت دا, پارتی و حسك فەجری دوویان کرد, ئەو فەجری دە, پارتی فەتحی 3 و 8 ی کرد, ئەو نەسری 4 و 5 و 7, کەربەلاو بیت الموقەدەس و چەندین فەتحیشی بخەرە سەریان.
پارتی ئەگەر لەسەر سنوور شەڕی هاوبەشی کرد, ئەو 150 کیلۆمەتر لە قوڵای عێراق و پاسداری بردە بن کەرکووك.
بگرە بەڵێز مام جەلال تاڵەبانی لەوەش زیاتر ڕۆیی , بەوەی سەدام حسێنی بە ناوبژی کەر ناو برد نەك دوژمنی کورد, ئەمەی لە کاتی خۆی لە گۆڤاری (الگلیعه العربیه) ڕاگەیاند, هەر لەم چاوپێکەوتنەدا ئەوەش ڕاگەیەندرا سوپای عێراق سوپای نیشتمانە , نابێت لە دواوە خەنجەری ژەهراوی لێ بوەشێنرێت .
بە گوێرەی هەمان میتێد و بۆچوون , ئەم مانگی هەنگوینیەی نێوان هەردوولا (ینك – ئێران) نەك خەنجەر, بگرە ڕم بوو لە پشتەوە لە سوپای عێراق وەشێنرا: لە ساڵی 1986 لایەنەکەی بەڵێز تاڵەبانی ڕێککەوتننامەی ڕەسمی سیاسی و سەربازی لەگەڵ تاراندا بەست-

جینۆسایید لە عێراقدا و پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد , وەرگێڕانی سیامەند موفتی زادە , چاپخانەی خاك ل54 .
بەڕێز نەوشیروان مستەفا, کە یەکێك بوو لە کەسایەتییە گرنگەکانی ئەو سەردەمەی ی ن ك, لە پەرتووکی پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن لە دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق (1979-1983), دەربارەی ئەم کارەساتە و هۆکارەکانی نوسیوویە: " گیرانی بارزانییەکان ئەوکاتەی ناوچەی حاجی هۆمەران بوو بوو بە مەیدانی گەرمی جەنگی عێراق – ئێران بنەماڵەی بارزانی و سەرانی پدك بە ئاشکرا هاوکارییان لەگەڵ هێزەکانی ئێران ئەکرد دژی جەیشی عێراقی. کۆکردنەوەی دەنگ و باسی عێراق و هێزەکانی و, چاوساغی و ڕێبەری هێزەکانی ئێران و , هێنان و بردنی دێدەوانی تۆپخانەی ئێران ئەمە بەشێکی کەمی ئەو هاوکارییە ئاشکرایە بو. لە هێرشەکانیش دا ئەوان وەکو هێزی یارمەتیدەر و خەریککەر و لێدانی پشتەوە بەشدار ئەبوون ((پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن, لە دیوی ناوەوەی ڕووداوەکانی کوردستانی عێراق 1979-1983 ل321, نەوشیروان مستەفا)), کەچی ئەمان دواتر خۆیان بوونە هێرش بەر نەك خەریککەر.
بەڕێز بەردەوام دەبێت لەسەر بۆچونەکەی و دەنووسێت:" بەشدار بونی بنەماڵەی بارزانی و هێزەکانیان لە هێرشەکانی ناوچەی حاجی هۆمەران دا, لە لای صەدام جگە لەوەی بە خیانەتی نیشتمانی دا ئەنرا, بۆ خۆیشی بە خیانەت و دەسبەجێن و فێڵ لێکردن ئەژمارد".
لێرەدا نەوشیروان مستەفا تەئکید دەکاتەوە لەوەی پارتی بەشداری شەڕی حاجی هۆمەرانی کردووەو ئەو هاوکارییەی پارتی لەگەڵ ئێران لای بەڕێز خیانەت بووە, کەچی دوایی خۆی هەمان تەرز بە زیاتریشەوە دووبارە دەکاتەوە, تەنانەت داهێنانی تێدا دەکات؟.
کێشە ئەوەیە لە پرسەی دادگاییکردنی تاوانبارانی جینۆسایدی بارزانی و ئەنفال و هەڵەبجە سەرانی بەعس هەمان وتەکانی بەڕێزان تاڵەبانی و مستەفایان دووبارە دەکردەوە, وەڵێ لەبەر ئەوەی لەناو قەفەس بوون وە ئێران حوکمڕانی عێراق بوو, بۆیە وتەکانیان بە هەند وەرنەگیرا, جینۆسایدی کورد پەیوەندی ڕاستەوخۆی بەو هەموو ئێپەراسیۆنەوە هەبوو بە هاوکاری ئێران ئەنجامدران.

بردنی خەڵك بەرەو مەرگ

ئەو شەوەی ئاسمانی کەرکووك کرا بە فوارەی ئاگر, گۆی نەوتی باوەگوگوگۆ کەوتە بەر گۆ, بۆنی کێزەی سوتانی جەستەی مرۆڤەکان لە ناو لادێکانی دەڤەرەکەوە دەهات, تارمایی مەرگ ئەو ناوەی داگرت, ئازارەکانی گەیشتە سەر تخوبی مەرگ, شەوێکی زۆر ترسناك بوو,

سەرەتایەکی مەترسیدار بوو, لەو چرکە ساتەوە هەموو شت لە کوردستان گۆڕا, سەرەتای گۆڕانکارییەکی گەورە بوو بۆ خەڵکی کوردستان, خاڵی دەستپێکی لەناو چوونی نەتەوەیەك بوو, لەحزەی تێکەڵ بوون و ئاوێزانی مەرگ بوو لەگەڵ ژیان, مان لەگەڵ فەوتان, شین لەگەڵ شادی.
لە ناوەڕاستی هەشتاکان بە دواوە, بەشێك لە پارتە کوردستانییەکان شەڕی کێنەپەرستانەی ئێران – عێراقیان هێنایە ناو خاکی کوردستانەوە, ئاوێزانی خەباتی چەکداری کوردیان کرد, ئەنجامەکەی گەیشت بە سوتاندنی خاك و خەڵکی کوردستان لە بەرداشی ئەو جەنگە نەگریسە.
ئەم چالاکییە هاوەبەشانە, چەورترین و بەلەزترین تیکە بوون, خرانە ناو مشتی فاشییەکان بەغداوە, هەلی زێڕین بوو زەمینەی بۆیان خۆشکرا, بۆ پەلەکردن لە جێبەجێکردنی نەخشە شۆفینییەکانیان, کە بە ساڵان بیریان لە ئەنجامدانی دەکردەوە و بەدوای هەلێکدا دەگەڕان بۆ جێبەجێکردنی, ئەو جەنگە هێنایە ناو بەرنامەی ڕۆژەقەوە.
ڕژێم لە وێرانکردنی زنجیرە گوندی سەر سنوور و هەرەمەکانی نەوت و تەعریب و ناوچە گەرمەکانی جەنگ و تیربارانکردنی گروپ تێی نەدەپەڕاند, ئەم تەرزە ئۆپەراسیۆنە هەموو کوردستانی بە خەڵك و خاکەوە لە بەرداشی خۆیدا سوتاند.
لە سەرەتای شوباتی ساڵی 1985, پێشمەرگەکانی ینك لە هەمان ناوچەی ئۆپەراسیۆنی فەتحی 1ساڵەیی, ئۆپەراسیۆنکی سامناکی پێتاوانیان بەرامبەر بە هاوواڵتیانی تەعریبی گوندی گورزەیی ئەنجامدا" 53 کەس لە پیاو وو ژن و منداڵ و پیرو پەککەوتە کوژران", وەڵێ کاردانەوەی بەعس تەنها گرتنی دەیان هاووڵاتی سڤیل بوو, لە سەربازگەی خالید هێشتیانیانەوە, دواتر ئازادیانی کرد, زیانی گیانی فەتحی 1 کەمتر بوو لەو ئۆپەراسیۆنە, وەڵێ لەبەر ئەوەی ئێران بەشێك بوو لە ئۆپەراسیۆنەکە, حکومەت کاردانەوەی زۆر توندی هەبوو کە کوردستانی گۆڕی.
ڕێباز دەڵێ"حکومەتی عێراق دەیزانی ینك دەستی ئێران نی یە بۆیە هێزەکانی خۆی زۆر سەرقاڵ نەدەکرد بۆ گرتنەوەی هەندێ شوێن کە دەبووە مایەی زەرەرو زیانی زۆر بۆ خۆی کەچی پەیوەندیمان لەگەڵ ئێران گرژ دا ناچار بوو هەندێ هێز لە ناوچە گرنگەکانی شەڕی عێراق-ئێرا بگوازێتەوە کوردستان و پەلەی کرد لە گرتنەوەی سنوورەکان وە بووە هۆی شەڕێکی ووبەووو لەگەڵ هێزی پێشمەرگە کە بە ڕاستی قازانجی نەبوو- قەندیل بەغدای هەژاند بەشی دووەم نووسینی ڕێباز چاپی دووەم 2008چاپخانەی پەیوەند ل381".
کاتێك گۆی بابەگوێ گوێ دەبینێت بە کاتێشاو خومپارەی ئێران گۆ

دەگرێت ئەوجا دەڵێت"لەو بیرم کردەوە ووتم ژم ئەو تەیە لە جووتیارە هەژارەکان داکاتەوە، گوندەکانیان،دەسوتێنی ، خوکەکەشی ئاوارەو دەربەدەر داکا-قەندیل بەغدای هەژاند بەشی دووەم نووسینی باز چاپی دووەم 2008چاپخانەی پەیوەند ل388".
ینك دوای 3 سا و 50 ژ دن هەمان ژەهری فەجری دوو لە فەتحی یەك دەرخواردی گەلەکەیان دەدەنەوە, کە پشتر راستەوخ هەەشە لە خیان کرابوو, دەست ب ئپەراسین لەم چەشنە نەبەن. حکومەتی عراقی سەرکردایەتی ینك ی ئاگادار کردبوەوە لە دەست تکەکردن لەگە ئران.
" شخ محەمەد سەرگەویی سەرکردەو پشمەرگەی درین ب ئن ئاتی: دوای تکچونی مفاوەزات سەدام حسن برادەرکی نارد بلای من ب سەرگەو پکەوە چوین ب یاخسەمەر ب لای مام جەلال ، بە مام جەلال وت سەدام حسن سەلامت لدەکات وتویەتی ئەوە شە دەستپدەکەینەوە، ئەگەر لەگە سوپای پاسداران شەمان بکەن یان خەبیری ئرانی بنن ئەوا بە کیمیاوی لتان دەدەین لە هەر کویە بە چەکی تەقلیدیش لمان بدەن ئمە بە کیمیاوی لتان دەدەین، مام جەلال وتی درەدەکەن عراق نە کیمیاوی هەیە نە ئەتوانت. سەرکردایەتی زر بەرووی ئەیزانی کە ئەگەر سوپای پاسداران بهنت سەدام بە کیمیاوی لیمان دەدات، چونکە سەدام زر بەرووی ئەو پەیامەی ناردبوو.".
باز زر استگیانە دەستنیشانی هکارەکانی ککردن و ئەنفالکردنی گەلەکەمان دەکات, دەیباتەوە سەر ئەم هکارانە : 1- سروشتی دندانەی بەعس . 2- هاوکاری هەندك حیزب لەگە ئران .3- چالاکی هاوبەش لەگە ئران و کردنی کوردستان بە بەرەی شەی عراق – ئران .4- کاروکردەوەی هەندك لە لپرسراوان لە قەبەکردنی زیانەکان ".
دەن شکست هەتیووە باوکی نییە, بەام سەرکەوتن هەموو کەس خی دەکات بە خاوەندی, فەرەیدون عەبدالقادر دەیەوت خی لە رێی لە ئپەراسینەکە بدزتەوە, گوایە راستەوخ رێی نەبووە, نازانت رێی ئەو زر گەورەتر بووە لە رێی جەنگاوەرەکان لە ئپەراسینەکانی کەرکوك و هەەبجە, هنانی ئرانییەکان و رکخستنی پەیوەندییەکان گرنگترە لە بەشداری کردن لە جەنگ"من لەو چالاکییەدا دەوری راستەوخم نەبوو, تەنها رکخستنی پەیوەندی و بینینی ئرانییەکان بوو, ب چارەسەری کشەو گرفتگەر بتە پش, واتە کاری هاوئاهەنگی سیاسی و چارەسەری کشەکان کەوتبووە سەر ئەستی من! هەو سورەکانی قەندیل فەرەیدون عەبدوالقادر چاپی دووەم 2020-ل 532.

دوای فەتح کاردانەوەی بەعس

لە ساڵی 1985 حەمزە زوبێدی ئەندامی سەرکردایەتی نیشتمانی پارتی بەعس کرا بە سەرۆکی بیرۆی باکووری پارتی بەعس, فەرمانی پێ درا لە شەش مانگدا کۆنترۆڵی ناوچەکە بکات, بەڵام ناوبراو بە دوو شەش مانگی ئەرکەکەی پێ ئەنجام نەدرا, رووداوە گەرمەکانی کوردستان و شەڕە هاوبەشەکانی پێشمەرگە لە گەڵ ئێران و نەتوانینی چارەسەر لە لایەن محەمەد حەمزەوە زەمینەی خۆش کرد بۆ هاتنی عەلی حەسەن مەجید.
تا ئێستا سزاکان زۆرینەیان پەیوەندیان بووون بە پێشمەرگەو بنەماڵەکانیانەوە, لێرەوە قۆناغێکی دیکەی مەترسیدار بە ئاراستەی جینۆسایدکردن دەست پێدەکات, دەستنیشان کردنەکان هاووڵاتیانی سڤیل ئەو بەشەی کەمەگا دەگرێتەوە کە هیچ ئەندامێکی خێزانەکانیشیان پەیوەندییان بە چالاکی سیاسی و سەربازییەوە نییە.
دوای شکستەکەی حەمزە زوبێدی, لە ڕێکەوتی 18-3-1987 ئەنجومەنی سەرکردایەتی شەش و سەرکردایەتی نیشتمانی پارتی بەعس کۆبونەوەیەکی هاوبەش بە سەرکایەتی سەدام حوسێن ئەنجام دەدەن, لە کۆبونەوەکە بڕیاری 160 دەردەکەن, بڕیاری ژمارە 160ی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش و سەرکردایەتی نیشتمانی حیزبی بەعس بە فەرمی لە ڕێکەوتی 29-3-1987 دەرچوو, تیایدا عەلی حەسەن مەجید کرا بە بەرپرسی حیزبی و ئەمنی و سەربازی ڕەهای تەواوی ناوچە کورد نشینەکان و باکوری عێراق " موسڵ, کەرکوك, دیالە, سەلاحەدین, هەولێر, سلێمانی, دهۆك" و هەموو دەسەاتێکی بڕیاردان و جێبەجێکردنی پێدرا.
هەمان ڕۆژی دەرچوونی بڕیاری 160, لە ڕێکەوتی 29-3-1987بە نووسراوی سەرکایەتی کۆمار- سکرتێر بۆ بەڕێوەبەرایەتی هەواڵگری سەربازی گشتی بە ژمارە 965 دەرچوو, بڕیاری بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی " عیتاد خاص" بەرامبەر هاووڵاتیانی کوردستان درا, لە ڕێکەوتی 15-4-1987 لە گوندەکانی هەڵەدن و چاڵاوەو سەرگەلو بەرگەلو خرایە بواری جێبەجێکردنەوە, ڕۆژی دواتریش لە بالیسان و شێخ وەسانان.
دوو هەفتە دوای چالاك کردنی بڕیاری 160, یەکێك لە گەورەترین تاوانەکان بە چەکی کیمیاوی ئەنجامدرا بەرامبەر بە هاوولاتیانی گوندی بالیسان لە ناوچەی خۆشناوەتی سەر بە پارێزگای هەولێر, " بارەگای پاسدار لە گوندەکە بوو, دەڵێن ژمارەیەکیشیان کوژراون بە چەکی کیمیاوی, لە مانگی فیبریوەری فەتحی 3 یان لە چیای کۆەك و ڕەواندز ئەنجام دابوو".
هەرچەند بە فەرمی بڕیاری ژیان سەندنەوە لە بریندارانی سێ هەفتە

دوای ئەو تاوانە دەرچوو, بەڵام بریندارانی چەکی کیمیاوی بالیسان و شێخ وەسانان کەمەکوژ کران, بەمەش تاوانەکان پێش فەرمانەکانی خۆشیان کەوتن.
هاوکات هێشتا مەرەکەبی سەر کاغەزی بڕیاری پێشوو وشك نەببوەوە, ڕژێمەکەوتی 21-4-1987 بۆ 20-5-1987 دیاریکرا بۆ ڕاگواستنی سەرجەم لادێ دەستنیشانکراوەکانی کوردستان بۆ ئاردوگا زۆرە ملێکان, بە دوایدا بڕیاردرا تاکو ڕێکەوتی 21-6-1987 تەواوی لادێکانی کوردستان بڕوخێنرێت, لە بەهاری ساڵی 1987 دا 711 گوند ڕوخێنران, کە 219 گوندیان لە پارێزگای هەولێر, 122 یان لە گەرمیان, 320 گوند لە پارێزگای سلێمانی, 50 گوندیان لە دەڤەری بادینان بوون.

لە ڕێکەوتی 20-6-1987دا, بیرۆی باکووری پارتی بەعس, کۆبونەوەیەك دەکات, لەو کۆبونەوەیەدا بڕیارێك دەدات, ژیانی گەلێك بە تەواوی دەگۆڕێت, ئەویش بڕیاری ژمارە 4008 بوو, ئەم بڕیارە مانیفستۆی جینۆسایدی گەلی کوردستان بوو, سەرەتایەکە بۆ دەستپێکی جینۆسایدکردنی خەڵکی کوردستان بەشێوەی سستەماتیك و نەخشە بۆ داڕێژراو, کوشت و بڕو دەرکردن خرایە چوارچێوەی بڕیاری فەرمییەوە. بە پێی بڕیارەکە سەرجەم ئەو گوندانەی تاکو ڕێکەوتی 22-6-1987 دەستیان لێ نەدرابوو دەبێت بڕوخێنرێن, هەموو ناوچەکانی دەرەوەی شارەکان بکرێنە ناوچەی قەدەغەکراو, گوندی قەدەغەکراو هەموو ئەو گوندانە دەگرێتەوە لە دەرەوەی دەسەڵاتی سەربازیدا بوو لەوکاتەدا, ڕژێم تەنها شارو بەشێك لە ڕێگاکانی بەدەستەوە مابوو, لە ڕوی ئاسایشەوە نابێت ئەو ناوچانە هیچ مرۆڤ و ئاژەڵێکی تێدا بمێنێت و ژیانی تێدا یاساغ کرا, هاتو چۆو کشتوکاڵی تێدا قەدەغە کرا, هێزی ئاسمانی چاودێری زەویيە کشتوکاڵییەکان و ڕێگاکانی بە چڕی دەکرد, ئەوەی بەربکەوتایە ژیانی لێ دەسەندەوە, سیاسەتی زەوی سوتاندن پەیڕەو کرا, هێزەکان دەستکراوە کران بۆ کوشتنی خەڵکی ئەو ناوچانە لە زەوی و ئاسمانەوە, بڕیارەکە هەوڵدانێك بوو بۆ ئەوەی زۆرترین ژمارەیان لێ بکوژرێت, بە تفەنگ یان تۆپ یان ڕۆکێت وە یاخود لە ئاسمانەوە, بە چەکی ئاسایی یان هیشێیی و کیمیاوی, یان لە کاتی دەستگیرکردندا لەسەر ڕێگاو بانەکان یان لە هێرشەکاندا بۆ ناوچەکانیان گولە باران بکرێن, ئەوانەی تەمەنیان لە نێوان 15 ساڵ بۆ 70 ساڵ بوو, بڕیاردرا لە سێدارە بدرێن بۆ دادگاییکردن, دەستنیشان کران بۆ لەناو بردن, بۆ ئەوەی یەك کەسیان لێ دادگایی بکرێت, بەمەش دۆسیەکانیان نەچووە خانەی یاسای تاوانەوە, توانای هیچ داکۆکیکردنێکی یاساییان لە خۆیان نەبوو, وە زۆربەی دەستکەوتەکان کە بەدەست دەهێنران لە سەروەت و سامان بۆ فەوجی

جاشەکان و هێزەکانی حکومەتی عێراقی بوون بە پێی بڕیارەکە, هێزەکان عێراق بە تەواوی دەستکراوە کران بۆ فەرهودو تاڵانی, بە تایبەت فەوجەکانی جاشەکان, کە ئەوان دواتر ناوی ئەنفالیان لێ نا. بە پێی بڕیاری 4008 تەقەکردن ئازاد بوو بۆ بەئەنقەست کوشتنی هاووڵاتیان, خاڵی حەوت لە بڕیاری 4008, جاشەکانی سەرپشك کرد لە تاڵانکردن" هەموو ئەو شتومەکانەی کەوا فەوجەکانی بەرگری نیشتمانی جەنگاوەرەکانیان دەستیان دەکەوێت بۆ خۆیان دەبێت, تەنها چەکە قورسەکان و چەکی ئەسناد و چەکی مام ناوەندی نەبێت چەکە سوکەکان بۆ خۆیان دەبێت, ئەمەی لێ ئاگادار بکەنەوەو تەنها ژمارەکانیان تۆمار بکەن. پێویستە لەسەر فەرماندەی جحافلەکان چالاك بن و بۆ ئاگادارکردنەوەی هەموو موستەشارەکان و فەرماندەی سرییەکان و مەفرەزەکانیان, وە بە وردی ئەمە ئاگادار بکرێنەوە لە چالاکییەکانی فەوجەکانی بەرگری نیشتمانی".

لە 22-7-1983 هوە بۆ 6-9-1988

لەو ماوەیەدا پارتی, یەکێتی, حسك, حیزبوڵا و بزووتنەوەی ئیسلامی تا دەعوەو مەجلس ئەعلا دەیان کاری هاوبەشیان لە گەڵ ئێرانییەکان لە پانتایی کوردستان لە کەرکوکەوە بۆ زاخۆ ئەنجامدا, پاسدار بە ئاشکرا لە گوندەکان دەبینران, دەعوەو مەجلس ئەعلا بارەگایان لە هەندێك ناوچە دانا, بەمەش بزاڤی چەکداری کوردستان بووە لکێردراوی ئێران, لە کاتێکدا رژهەاتی کوردستان لەژێر داگیرکاریدا دەیناڵاند.
ئەم جەنگە هاوبەشانە بیانووی دایە دەستەوە لەو ماوەیە 3 کردەی جینۆسایدی بەرامبەر بە گەلەکەمان ئەنجامدرا" جینۆسایدی بارزانییەکان, ئەنفالو کیمیابارانی هەڵەبجە".
ئەو مژووە نابێت لێی رابکردرێت, پێویستە خوێندنەوەی دروستی بۆ بکرێت, راستییەکان ئاشکرا بکرێن, دان بە هەڵەکان بنرێت و داوای لێبوردن پێشکەش بە قوربانیان بکرێت.
لە کۆتاییدا ئەو بەڕێزانەی بەشداری ئەو ئێپەراسیۆنانەیان کردووە, لە یاداشتەکانیان ئاماژەی پێ نادەن, راستییەکان دەرناخەن, راستیەان بۆاو ناکەنەوە , خەتای سیاسی دەکەن, ئەوانەشی بۆاوی دەکەنەوە, بەشکە لە دەرخستنی راستییەکان, وەڵ دەبێت دان بە هەڵەکانیان بنێن و داوای لێبوردن بکەن لە هەموو ئەوانەی بوونە قوربانی ئێپەراسیۆنە هاوبەشەکانیان.

هەژاریی سووتەمەنیی لە بریتانیادا… زاهیر باهیر

بە گوێرەی توێژینەوەیەکی نوێ لە مانگی جەنیوەری ساڵی تازەدا دوو لەسەر سێی خێزانەکانی بەریتانیا تووشی هەژاریی سووتەمەنیی دەبن.

هەوداوەکان دەستەواژەی نوێ لەگەڵ خۆیاندا دەهێنن. هەژاریی سووتەمەنیی دەستەواژەیەکە کە گوزارشت لە بەرزبوونەوەی نرخی سووتەمەنییەکان تا ئادیەکی ئێکجار زۆر دەکات. ئەم دەستەواژەیە بە دروستی بەسەر دووبەش لە سێ بەشی خێزانەکانی بریتانیادا جێ بەجێدەبێت .

بەرزبوونەوەی نرخی هەئاوسانی پارە و تێچوی ژیانی دانیشتوانی بریتانی لە پاش وشکەساڵیی و لە تێك ئەماندشدا تورەقیکردنی زیاتری توێژاڵی دەستبژێری نێو کەمەڵ بە هەڵتەقینی ملیۆنەری زیاتر و زیادبوونی ملیاردەرەکانیش بە 177 دانێ، هەموو ئەمانە بوونەتە سەر ویردی زمانی ڕۆژنامەکان و بەشێکی زۆری دەنگوباسەکانی ڕادیۆ و تی ڤیەکان.

ئەوە نابێت پێش چاوەڕوانی ئەم بارودۆخە بەڕێکی زۆری خەڵکی لە بریتانیا ژیانێکی شایستەیان هەبووبێت . من پێشتر لە زۆر ڕووەوە باسی ژیانی ئەرم کردوە لەردا تەنها هەر یەك دوو نموونەیەك دەهێنمەوە: دوو لەسەر سێی ئەو گەورانەی کە کار دەکەن لە هەژارییدا دەژین ڕۆژەکێش لە ئێستادا لە بەرزبوونەوەدایە، 5 ملیۆن کە کرێکارن لە شوێنی جیا جیادا لە هەژارییدا دەژین، ئەمە جگە لەوەی تەکەڵەی مووچە کە بە گوێرەی ڕادەی هەڵاوسانی پارە ڕێکخراوە یا دیریدکرێت، لە مانگی ئایاری ئەمساڵدا، 2022، کەمتر بووە لە مانگی شوباتی 2008.

بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێ 45 ملیۆن کەس لە بەریتانیا لە مانگی یەکەی [جەنیوەری] ساڵی نوێدا بە هۆی هەڵکشانی نرخی سووتەمەنییەکان : غاز وکارەبا تا دەکاتە بەنزین و گازییل بە ڕادیك دەبێ کە ئەو بڕە خەڵکە کە لە چوارچێوەی خێزانییدا گرد دەبنەوە دەکاتە 18 ملیۆن خێزان کە ڕووبەڕووی هەژاریی سووتەمەنیی

دەبنەوە.

ئاپارتمانێكی هەژاریەكی وردتر دەكاتەوە و كارایی زیاتری لەسەر هەندێك توژاڵی كەمایەتی پتر دەردەخات. هەر بە نموونە دەڵێت لە نەوانی كۆپەكی خانەنشینكراو بە ئاژەی لە سەدا 86.4 و لە سەدا 90.4 لە سەر خەزانانی یەكباڵ ، ئەوانەی كە بە مەردن یا بە ژنن كە دوو منداڵ یا زیاتریان هەیە ، كارایی خۆی دادەنێت.

هەر ئاواش ئاپارتمانەكە لە سەر ناوچەكانی یا دەڤەرەكانی بریتانیاش ئاژەی ئەم هەژاریی سوتەمەنییەی تەمار كردووە. لە سەدا 57.9 خانەوادەكانی كە لە خواروی ئاژەڵاتی بریتانیا دەژین ووبووی ئەو قەیرانە دەبنەوە. ئەمش بە بەراورد بە لە سەدا 70.9 لە دانیشتوانی میدلاند و لە سەدا 76.3 لە دانیشتوانی ئیرلەندەی باكوردا.

ئەم توژینەوەیە دوای بەرزبوونەوەی هەئاوسانی پارە بە ئاژەی لە سەدا 10.1 لە مانگی تەموزدا كراوە و واش پێشبینی دەكرێت كە لە كۆتایی ئەم مانگەدا دەچیتە لە سەدا 10.8 كە ئەم ئاژەیە لە بەرزبوونەوەی هەئاوسانی پاوەندی بریتانیدا لە 40 ساڵ لەمەوبەرەوە نەبینراوە. ئەوش مەزەنە دەكرێت كە لە كۆتایی ئەمساڵدا بگاتە لە سەدا 13 . هەر لەبەر ئەوش هەرچەند مووچە و كرێش بەرزبێتەوە تەنانەت بە ڕادەی لە سەدا 10ش هەشتا هەر موچەكە هیچ زیادی نەكردووە، بەكو نوقسانی بە ئاژەی لە سەدا 3 هەیە.

هەندێك لە دامەزراوەكان، دەسگەكانی وەكو دەسگەی تەندروستی متمانەپێكراوی خەسستەخانەكان لە ئینگلەنددا، لە سەروبەری ئەم ژیانە قورسەدا كەمێك بە كارمەندەكانیان دەكەن بە ئەمش بەرپرسانی نەخۆشخانەكان باوەیان وایە كە یارمەتییەكانیان بەرپرسیارێتییەكی ئەخلاقییە’ و ووبووەیان دەبێتەوە دەبێت لەبەرانبەریدا بووستنەوە .

دەسگەكانی نەخۆشخانەكان لە هەندێك شار و ناوچەدا بەیاریان داوە كارمەندەكانیان كە زەر هەزاران 500 پاوەندیان پێبدرێت و بەیشیان هەیە كە منداڵەكانیان لە چێشخانەكەی سەر كاردا بە یەك پاوەن ژەمی نانی نیوەڕۆ بخۆن. لە شاری لەستەر لە سەدا 29 ی ستافەكانیان موچەیەكی هەژارانە وەردەگرن كە پێش لەبەینی باج تەنها 23،177 پاوەندە. لە هەندێك شوێنی تر 2 ملیۆن پاوەندیان داناوە بە یارمەتی ئەوانەی كە بە هەی گرانی نرخی بەنزینەوە ناتوانن بچنە

سەر ئیش.

هەواڵی خراپتر وەکو دەسگەی سیستەمی پیشەسازی و دارایی دەوڵەت لە ساڵی دارایی داهاتوودا – 2024-2023 – ئەگەری زۆرە قەرزکردن بە بڕی 23 ملیار پاوەند زیاد بکات، چونکە حکومەت پێویستی بە بەرزکردنەوەی یارمەتییەکان و خانەنشینی دەبێت بەگوێرەی بڕی هەڵاوسانی بەرزتر بە تێچووی 4 ملیار پاوەند و هەروەها دانەوەی 54 ملیار پاوەند بە سوویەکی بەرز لەسەر قەرزەکانی کە پێووستن بەهەڵکشانی هەڵاوسانی پارەوە لەسەر بەندەکان.] وشەی بەند-ی ئینگلیزی ماناکەی زیاتر لە کوردیدا بە کەمپیالە بێت] .

وەکو زانراوە سیستەتی سەرمایەداریی بە چارەسەرکردنی کێشەکان یاری بە هەندێك فەرمیلەی ئابووریانە دەکات بۆ بەرزکردنەوەی بڕی سوود، زیادکردن و داشکاندنی بڕی باج ، گرتنەبەری سیاسەتی دەستگرتنەوە [تەقەشوف]، کەمکردنەوە و زیادکردنی بەهای دراوەکەی، ماگەدان بە هەڵاوسانی دراوەکەی یاخود کۆنترۆڵکردنی هەڵاوسانەکە. لەگەڵ ئەم دەستکاریکردنانەشدا، لە کردنی هەر یەکێیاندا کارایی نەگەتیڤانەی لەسەر ئاوی تریان و سەرجەمی ئابوریش هەیە . ئەمەش ڕاستییەو دەکرێت لەو دوو سێ دەیەی سەروەی دەسگەی سیستەمی پیشەسازی و دارایی ئەم وڵاتەدا کە ئاماژەم پێدا بیبینین .

حکومەت بە حەڵی ئەم کێشەیە سەبارەت بە نرخی غاز و کارەبا کە لە مانگی یەکی ساڵی نوێدا دەچێتە 4،500 پاوەند، کە 3582 پاوەند زیاترە لە ساڵی پار ئەم وەختە کە بڕی سەدیش دەکاتە لە سەدا 82 . ئەم زیادکردنە لە مانگی نیسانی ساڵی داهاتوودا دەچێتە 5456 پاوەند، چارەسەرکی داناوە.

بە قەرەبووکەرنەوەی ئەم زیادەیە حکومەت لە مانگی ئایاردا بڕیاری دا کە هەمووماڵێك 400 پاوەندی پێبدرێت و ئەوانەشی کە زۆر دەخی دارایان خراپە 600 پاوەندی زیاتریان پێبدرێت. ئەمە بڕیاری وەزیری دارایی پێشتر بوو، ڕوشی سوناك، کە ئێستاش یەکێکە لە دوو بەرپرسەکەی سەرکی وەزیران. بەرپرسەکەی دیکەیان ژنەکە بە ناوی لیز تروس ئەو نایەوێت ئەمە بکات دەڵێت باشترین کەمك بە هاووڵاتیان دابەزینی بڕی باجە، کە لەم بارەدا تەنها ساماندارەکان سوودمەند دەبن. بە نموونە گریمان موچەی کرێکارێك 30 هەزار پاوەندە کە 12 هەزاری، باجی لەسەر نییە دەکەوێتە سەر حاڵەتی خیزانیی ئەو کەسە. ئالیرەدا گریمان باج بە بڕی لە سەدا 3 دابەزی کە ئەمە مەحاڵە، لەو حاڵەتدا دەکرێت کە کابرای/

ژنی باجدەر 540 پاوەندی بە بگرەتەوە کە ئەمش هیچ نییە.

هاوکاتیش حیزبی لیبراڵ و پارتی لەیبەر [کرێکاران] داوا لە حکومەت دەکەن کە فشار بخاتە سەر کەمپانیاکانی وزە کە ئەم بەرزکردنەوە و زیادە نرخە هەڵپەسێرێت. هەرچیش پارتی سەوز هەیە داوای بە دەوڵەتیکردنی کەمپانیاکان دەکات.

ئەمە لە کاتێکدا کە ٤ تێکڕای قازانی کەمپانیا گەورەکانی نەوت و وزە وەکو شێڵ و بی پی و ئێکسۆن مۆبیل و چیڤرۆن و ئەوانی دیکەیان لە ماوەیەکی کەمدا خێی لە 50 ملیار پاوەند داوە. سەرکەوتنی موچە و خەڵاتی بەڕێوەبەرە گەورەکان و جێ بەجێکەرانی کەمپانیا گەورەکان و دەسگەر دراویێکان بە هادیە سەرکەوتووە کە لە ساڵی 2008 وە ئەمە نەبینراوە .

لەگەڵ هەموو ئەماندا ئەوش هەڵوەستی حکومەتی بریتانییە و کە کاتێکیش دەبینین لە شوێنکانی دیکەی جیهاندا وردەکارییەکانی هەڵبژاردەیکی بەدیل دەبینرێت: سەرکی پارتی سۆسیالیستی ئیسپانیا بیتاقەی شەماندەفەری بە خەڵایی هاگیاند هەروەها بە کەمکردنەوەی تێچوونکان (شانبەشانی باجی زیاتری لەسەر بانکەکان) هاگیاند، لە کاتێکدا سەرکی نیوزلەندە ،جاسیندا ئاردەرن، کڕێی گواستنەوەی گشتی نیوزلەندای بە ڕێژەی 50% کەمکردەوە. لە فەرەنسا ئیمانوێل ماکڕۆن کەمپانیایPDF کردە کەرتی دەوڵەتیی و پارەی وزەشی بە نزمیی هەشتەوە.

وەکو دەبینرێت لەو وڵاتانە و وڵاتانی دیکە هەندێك کارئاسانی و کردنی کەمکی بچوك بە هاووڵاتیانیان کراون و لەرەش ئەو هاوکارییە بچوکەیە بە بارودۆخکی زەر خراپتریشەوە لە دانیشتوانی ئەو وڵاتانە ، دانیشتوانی بریتانیا شتێکیان لە بەردەمدا نەماوەتەوە جگە لە بەرەنگاربوونەوە و بگژاچونەوەی سیاسەتی کەمپانیاکان و حکومەت. هەر لەبەر ئەمش هەمەتێك لەژێر ناوی " پارە مەدە" واتە پارەی قایمەی غاز و کارەبا مەدە. ئەم کەمپەینە تا ئێستا زیاتر لە 200 هەزار کەس واژەی کردووە ئۆگەر ئەم ژمارەیە بگاتە یێك ملیۆن، پارەدەری کارەبا و غاز لە مانگی ئۆکتۆبەردا و هاوکاتیش ئۆگەر حکومەت زیادبوونی ئەم پارەیە هەڵنەپەسێرێت ، خەباتی هاستوخە بەکاردەهینرێت نە کەمپانیاکان و نە حکومەتیش ناتوانن شتێك بکەن لە هەقی خێکی چونکە ئاشکرایە نە ملیۆنێك کەس دادگایی دەکرێ و نە دەتوانرێت بیشیانگرن و نە دەکرێتیش کارەبا و غازیان لێبڕێن و یا خود دەست بەسەر خانووکانیان بگیرێت ئەو کاتە نێك

هەر دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی ئەو سیاسەتە بەکو دەنگە بیبێتە هۆخاندنی حکومەتیش.

ئەم ئەزموونی سەرەتای نەوەداکانی چەرخی پێشووە کە حکومەت باجکی شەخسی زۆری لەسەر دانیشتاوان کە لە سەرو 18 ساڵەوە بوون لە ژێر ناوی پێ تەکس دانا . دواتر هەڵمەتێك دەکخرا کە پارە نەدرێت و هەرکەسێش درا بێ دادگا بێ هەزاران کەس لەبەردەم دادگادا ناڕازیان دەردەبڕی، هەر کەسێك کاربەدەستانی حکومەت بهاتنایەتە سەری و شەڕ و پێی ماڵکێیان بەبردایە بێ جارێك سەدها کەس دەگربوون لێیان . بێ کەکرندەوەی ئەم باجە هەموو دەگە چارکانی حکومەت و شارەوانییەکان شکستیان هێنا بێیە سەرەنجام خودی باجکە شکستی هێنا و حکومەتکەی مارگرێت تاچەریش هەرەسی هێنا. لە ئێستاشدا لەو دەکات هەمان شت دووبارە ببێتەوە.

ئەمش هەکارەکی گرنگە کە حیزبە موعاریزەکان و هەندەکیش لە کەمپانیاکان لەبی حکومەت دەکەن بە هەڵپەساردنی زیادبوونی نرخی کارەبا و غاز، چونکە ترسی دووبارە بوونەوەی ئەزموونەکەی پێ تەکسیان هێیە کە گریمانی زۆر هێیە لە ووداني چونکە هەژارییەکی زۆر لە ئاراداییە و دەنگە سەراپای شێپکان و کەمپانیاکان تاڵان بکرێن .

زاهیر باهیر

20/08/2022
Zaherbaher.cm

ڕەمانی (گۆشگیری) خوێندنەوێك لە بن تریفەی مانگە شەو و شێلە نەرمکانی

زنێ -3- سەردار جاف

{ بەشی سێیەم }

گەشتگیری

خوێنەر کاتێک ئەم ڕەمانە دەخوێنێتەوە هەست بە ماندووبوونکی زۆری نووسەر دەکات، وەلێ ئاخر نووسەریش توانیویەتی تێیدا تا ئەندازەیکی باش سەرکەوتوو بێت، یاخود هیچی بە خوێنەر نەگەیاندووە جگە لە دەردە دڵکی خودی نەبێت خراوتە روو، خوێنەرێک لە خوێندنەوەی نزیکەی (٥٠٠) لاپەڕەیەک هەست بە شکێت و ماندووبوونێک بکات ئاخر نووسەر چەندی ماندوو بوون بە دیار نووسینەوەی چشت بێت، ئەمە ناماناوە لە ماهیەتی ماندوو بوونی کەم بکەینەوە، وەلێ هەر وەک گوتمان ئەمە دڵق دەبینین و لەوە قسەی خەمان دەکەین.

سەرتا و بەر لە هەموو لایەنێ جوایزەکان دەین و هەوڵستێ لە سەر ناو و ناوبانکی ڕەمانکە دەخەینە روو ئاخر هاوتەریبن، هەرچەندە نووسەر ئازادە لە دەستنیشان کردنی ناونیشان وەلێ وا دەست نیشان کراوە کە پێویستن پێکەوە بێت قسەی خەمان دەکەین، ئەمە دوای خوێندنەوەی ڕەمانکە بەمان ساغ بۆوە کە گەشتگیری بە ئەم حاڵەتانەی نێو ڕەمانکە بە هیچ شێوەیک یەکناگرنەوە، لەم ڕوانگەوە ئەمە قسەی خەمانی لە سەر دەکەین، ئەمە پەمان وایە خودی نووسەریش لە گەمان هاوایە کە ئەوەی لەردا هەیە ونبوونێ نێک گەشتگیربوون.

گەشتگیر بەو کەسە دەگوترێت کە ژیانی تەنهایی هەدەبژاردێت ئاخود هەمیشە لە هەموو تاکێکی مرۆڤ خێ بە دوور دەگرێت، خەوتنشینی سەفیگارەتی خەی لە خێیدا گەشتگیربوونێ ((شوبنهاوەر وای دەبینێتەوە کە گەشتگیری فیلسوف هەوەستێکی فەلسەفیانەیە ڕەنگدانەوەی پاکی و ڕاستگۆیەتی ، نەمازێ ئەو گەشتگیریە دەرئەنجامێکی حەتمی هەلوستێ ڕەتکراوکانی بێت بەرامبەر کەمەگایکی گەندەڵ و ساختەکار و هەموو ئەوانەی دەگرێتەوە کە بیرکردنەوەیکی هەناراستیەکان دەستەتەوە)) ٤. لە ڕووی فەلسەفیشەوە دەبینین کە گەشتگیر بوون بە ڕاژە کردن و بەرژەوەندی چاککاریە، هەرۆک لە ئایینیشدا هەمان بە چوونێ، ((بە پەی ئەو چەمکەی لای شۆبنهاوەر بە گەشتگیری هەیە، جیاوازی لە نێوان دوو جۆر لەو فیلسوفانە دەکا، پێلینێک بە خەی بیردۆکاتەوە و نوێنەرایەتی زەرینە دەکات، پێلینێکەی دی بە خەکی بیر دۆکاتەوە و نوێنەرایەتی

کەمینە دەکات، ئەوەی بیر لە خود دەکاتەوە لە کەمی دانابێت وەلە لە پرسکانی گۆشەگیر دەبێت، ئەوە کار لە سەر راستییەکی ساختە دەکات و یان ساختەیی راستی دەگوازێتەوە، هەرچی ئەوانیشە کە بیر لە خەکانی دی دەکەنەوە، ئەوا لە کەمی گۆشەگیر دەبێت، بەڵام لە پرسکەی دانابێت. چونکە تەنها کار لە سەر راستییەکان دەکات، ئەوا بەم پێیە لە بەرژەوەندی راستی و کەمی لە هەمانکاتدا کار دەکات)) ٥-. پەمان وابە باشتر بە خوێنەر رووون دەبێتەوە کاتێک خوێنەر رەمانەکە دەخوێنێتەوە دەزانە دوور و نزیک لە هەموو رووپەکەوە ناونیشانەکە یەکانگیر نابێتەوە لە تەک ناوەڕۆکی رەمانەکە..

ونبوو ئەو کەسەیە کە سەرلەشواوی سەراپا ژیانی دەتەنێت، ئەو دەمانە خود ون دەبە، هەمیشە ونبوونیش تاک بەرەو ئاراستەی هەڵدێر دەبات نەک راستکردنەوە، دەکەوێتە نەو ئەو بەقانەوە کە نازانرێت لە چ کاتێکدا دەتەقێتەوە و هەپرووون بە هەپرووون دەبێت. ((بوون دابەشی ، بوونی دەرەکی و بوونی زهنی دەبێت، یەکەمیان بریتییە لە پەکهاتەیەک لە بەر چاو کە ئەم بوونە ماترییالییە، بەڵام دووەم بریتییە لە پەکهاتەیەک لە زیهندا، ئەویش بوونی ئاوەزی" عقلي " یان لەژیکییە)) ٦ ، ئەم دیدگایە ئەوە دەسەلمێنە کە رەمانەکە هەردوو حاڵەتەکەیە، یەکەمیان کەسەکان ونبوویەک نین لە بەر چاو ونبوو بن وەلی وەک دیدە ماترییالییەکە بوونیان هەیە لە لە رووی زهنییەوە ونبووی تەواون، لە ناخەوە ون بوون ئەمەیش ئاراستەیەکە زەربەی نووسەران بە ونبوونی تاک لە ئەدەبدا پێنای بە دەبەن، بابزانین نووسەر بە رەمانەکەی چۆن لە گەڵ ونبووندایە. ((کە گەڕایەوە بە هوتێلەکە زانی تەنهاییەک لە نەویدا بە ئەبەد درێژ دەبێتەوە و کۆتایی نایێت، بۆنی چرچەفەکانی کرد، بۆنی خەی کرد، بۆنی دونیایەک شەواو و بەمانای کرد، بۆنی بۆن دەنی ئەو ئاژەڵەی کردکە بەم ژوورەدا تێپەیووە، بۆنی خوێنی کرد لە هەموو شوێنەک، بۆنی ساردی لاشە دوورەکانی کرد لەئاسمانی ئەم بیانیەدا، بۆنی ونبوونی کرد لە هەموو شوێنەک، ل ٣٩١)) نووسەر تەنها جارەک باس لە ونبووون ناکات چەندین جار لەو دەرگایە دەدات، ((هەموو ئەو ونبووونەی لە نەوان سوزی و قەسنا و سەرژی روسی و ئورسولا باومان، هەوەدان بوو لە راکردن لەو گۆشەگیرییە سەختەی دەیهاەی، دەیبردەوە ناو تاریکی و هەستیدەکرد ژیان هیجیتری تەدا نەماوە بە بەردەوام بوون. وەک ئەوەی خومار بێت بە ئیکسیرەکی پە جادوو، ئاوا بە نەو کەس و رووداوەکاندا تەدەپەڕی، گوڵی دەگرت و هەندەک شەو دەچوو سەمای دەکرد، بە تەنە سەمای دەکرد،… لە نەو تاریکی پاسکەدا کە

بەرەو قاهیرە جادەکەی قووتدەدا، بیری لەوە دەکردەوەکە زەمانە سەماکار بووە، ئەو پووتە پەستائیەی بیرکەوتەوە، ملپێچە مار و قەمسەیە کورتەکەی و جێنزە شینەکەی، بیری کەوتەوە ماوەیەک بوو خومار بوو بە سەما، سەما تەنها لە گەڵ خۆیدا، لە گەڵ تەنهاییدا، لە گەڵ گۆشەگیریی و ونبوونیدا کە نەوی نابوو " ونبوونەکی جوان" کە ئاستیەکەی هیچتر نەبوو جگە لە ونبوون نەبێت لە نەو گۆشەگیریدا. ل ٤٣٢)). نووسەر لەم پەنا بردنە بەر ونبوونە دەکەوێتە هەوڵ و کاتێک ونبوون لە ناو گۆشەگیری دەبینێت، مرۆڤ بەر لە بوون ، کائینێکی نەبووە، ئەو کاتە گۆشەگیری ناخوەقەت کە دەکرە بەین خەوەتیش بەشکە لە گۆشەگیری، بەڵام کاتێک مرۆڤ بوونی بوو وەک ماتریالی یانی بوونی جستە، بەو چەمکە فراوانەی ونبوونەوە گەر ورد ببینەوە، تەدەگەین ئەو دەمە مرۆڤ دەتوانێ گۆشەگیر بێت، کە مرۆڤ ون دەبێت دەکارە بخزێتە نەو گۆشەگیرییەوە تا خۆی بدزێتەوە، ((لە تەک هەر جیابوونەوەیەک، زنجیرەیەکی ونبووی سەپێندراو دەردەکەوێت، زیندەوەرێک دەست بە هەنگاوەکانی دەکات رووەو جۆرێکی تازە، کە بە جۆرە گوازراوەکان ناسراوە)) ٧. نامانەوە زیاتر لە سەر ئەم پرسە هەوڵستە بکەین ئەوەی بە لامانەوە گرینگە ناوەرێک و لایەنەکانی دیکەی رەمانەکەیە، رەمان چەند جۆرێکی هەیە لەوانە رەمانی ؛ مێژوویی ، پۆلیسی ، رەمانسی ، تراژیدی ، کۆمەڵایەتی ، ترس و تەقاندن ، پۆرنۆگرافی" سیکسی " ....تاد.

ئەم رەمانە دوورونزیک پەیوەندی بە رەمانسییەت و ئیشقەوە نییە، کە نووسەر بە خەی هاوتای ئیشقی کردەتەوە، بە تەواوی دەکارە بۆزین گۆشەگیری دەقاودەق دەخزێتە خانەی ئەدەبی پۆرنۆگرافییەوە، واتا بە ئاشکرا بەووپەشکردن باس لە سێکس دەکات؛ ((هەندجار بە مەبەستی ئامۆژگاریی سێکسی و تەندروستی خراونەتەوو، هەندجاری دیش بە مەبەستی ئاشنابوون بە ئەندامە سێکسییەکان و شارەزابوون لە چۆنێتی پرەسەکردنی سێکس ئەنجام دراون)) ٨. لەم سانەی دواییدا رەمان بە شێوەیەکی گشتی و بە تایبەتی لە هەردوو بەشی رۆژهەڵات و باشووری کوردستان رەواجێکی زۆری پەیدا کردووە و کتێبێکی پەفرۆشە، بە تایبەتی رەمانە ئیرۆتیکییەکان، چونکە لەوە لای خوێنەر چێژ دەخوەقێنێت، ئیشق باڵا دەکات، وەڵە ئەم رەمانە ئەو چێژە نادات خوێنەر، رەنگە ئەمە هەکارێک ببووبێت بە پەنا بردنە بەر ئەم جۆرە رەمانە، یانیش پێی وابووبێت کە دەتوانێ لەم رۆژگارەدا رچەشکێن بێت، ئەوەیشیان وانییە، چونکە پێشتر شێخ رەزای تاڵەبانی لە رەگای شیعرکانییەوە ئەو دەرگایەی واڵا کردووە، هەروەها لە ئەدەبی کوردی و بواری چیرۆکیشدا ((ئەحمەد سەید عەلی بەرزنجی لە کەمەڵە

چیرۆکی " دەستە و یەخەدا " بایەخی بەم لایەنەی ئەدەب داوە و سەرجەمی چیرۆکخانەکردووە بە ئارەزووی سەکسی، کە دەتوانم بڵێم تا ئەدیەک لە پۆرنۆگرافی نزیک دەبێتەوە)) ٩. ئەوەیش لە هەمان ڕووتەوە ڕەی گرتووە، لە زۆری تەر هەن لە چیرۆک و شیعرخانیان باسیان لە پرسە سیکسیەکە کردووە وەلە ناخزێتە خانەی پۆرنۆگرافییەوە، دەکارە لە خانەی ئیرۆتیکی تەمار بکرێن؛ ((لە بە شێک لە ڕەمانەکانی محەمەد موکریدا چەندین دیمەنی سەکسی ئاشکرا خراونەتە روو، بەڵام ئەمە ناچێتە ناو ئەدەبی پۆرنۆگرافییەوە، چونکە ئامانجی سەرەکی لەم چەشنە ڕەمانەدا سەکس نییە)) ١٠. ڕەمانی " هیچ " ی خوسرەو جافیش لە چەندین شوێن باس لە پرسەی سەکسی دەکات، بەندەیش لە چیرۆکی " میرات " بە ئاشکرا باسمان لە پرسە سەکسیەکە کردووە، کە لە ژمارە (٩) ی پەیامی مامۆستا لە سوید ساڵی ١٩٩٩ بڵاوکراوەتەوە، ئەوانەیش بە هیچ کلۆجێک ناچنە ناو ئەدەبی پۆرنۆگرافی، چونکە مەبەستە سەرەکییەکە سەکس نییە، بەڵە هاروژاندن لای خوێنەر دەخوڵقێنە و ئەم ڕەمانە کەمتر.

گۆشەگیری فەزا و فەرمێکی قورسی لای خوێنەر خوڵقاندووە، ((ڕەمان فەرمێکی دیالکتیکی داستانە، بە خەی فەرمی گۆشەگیرییە لە تەنهایی، فەرمی هیوایەکە لە بە ئایندە، فەرمێکی ئامادەیە لە ئامادەنەبوون)) ١١. کۆچی ئەم حاڵەتە لای ئیسماعیل حەمە ئەمین لەم ڕەمانەدا بەدی ناکەین جگە لەوەی فەزاکەی لەشەواندووین هەمیشە هزرمان وا ماندوو دەکات کە خوێنەر پچەپچەی ڕووداوەکان دەیشوێنە، وەلە پڕیەوازە بوونێک دەخوڵقێنە مەگەر هەر خەی سەری لەدەربکات، هەندە شتی بە ڕەمانەکە سەربار کردووە کە پێویستی نەدەکرد، ڕەمانەکە بە خەی گێڕانەوەیە لە نەو گێڕانەوە گێڕانەوە دەبینین، بەڵە ئەوە بە فەرمێکی نامە لە ناو ڕەمان دادەنرێت، لە ڕووی دیالکتیکییەوە، ئەو ئیستاتیکایە بە دی ناکەین جوانی بە سەرگوزەشتەکان بدات، ((ڕەمان لای لەکاش، بە خەی فەرمێکی سەرەکی ئەدەبە بە جیهانە " کە مرۆڤ نە لە وەاتی خەی بوونە، نە نامۆیشی تەواوی نامۆبوونە" بە ئەوەی ئەدەبی داستانیمان هەبە " ڕەمان کە فەرمێکی داستانییە" هەر دەبە بوونێکی یەکەی بنەڕەتی هەبێت، بەگومان بە ئەوەی ڕەمانە هەبێت، بەرهەستی کەتایی لە نەوان مرۆڤ و جیهان و تاک و کەمەڵ دەبێت)) ١٢. گۆشەگیری سیمایەکی داستانی بە خەوە نەبینیوە، چەندین گێڕانەوە لە ناو گێڕانەوەیە، ئەمەیش وا لە خوێنەر دەکات نێک مەیلی خوێندنەوەی نەبێت وەلە بە کارەکانی دواتریشی کاریگەری دەبێت و خوێنەر روو لە کەمی و لاوازی دەکات، بە

کورتی نووسەر نەیتوانیوە هەر زوو سەرنجی خوێنەر بۆ باسەکەی پڕلکێش بکات، ڕەنگە هەندە هەرزەی تینووی سێکسی بۆ خۆ دەستەمۆ کرد بێت ئەمەیش ناکاتە خوێنەری دڵکار. ((بە بینینی من، بنەڕەتیترین خەسڵەتی نووسەری مۆدێرن ئەمەیە؛ هۆشیاری دەرهەق بە کێشە تازە و گرنگەکان، هێز و توانای پێویستی تەکنیکی بۆ وەڵامدانەوە بەم هوشیاریە، دواتریش دەبینین بۆ ئاوەژووی نووسەرێکی باشت لەدەربچێت، پێویستت بە توخمی دیکەیش هەیە کە من پێی دەڵێم " سازان و هارمۆنی "))١٣. جوڵەیەکی هونەری ئەتۆ نابینرێ لە ڕەمانەکەدا تاوەکو ڕووخسارێکی ئێستاتیکایی تەدا ببینین، هەر جەندە لە ڕەمانی پەرنەگرافی کەمتر هەست بەو جوڵەیە دەکرێ، وەلێ ئاوەیش بەجوان بەخشین نابێ، و نووسەری بە توانای دەوە جوانی بەخش و جوڵەی هونەری و زمانی ئاوەتۆ بەر جەستە بکات، چێژداری بخوێنەرت، تێ و پاراو بێت، لێ بەرایشدا ئاماژەمان پێدا شیعرئامێزی نەبێ، دیسانەوە ئەمەیش لەنگی لە فۆرمی ڕەمانەکە دروستکردووە، فۆرم هەموو جەستەی دەقێ، بە نمونە کاتێ شاجوان هەندەبژاردەت تەنها ستایلەکەی دیقەت نادرێت، هەموو لایەنەکانی هەندەسەنگێندرێت پاشان کە تەواو و پاوپڕی وەسف و تاوزیف بوو بە شایستەیی شاژنی پەندەبەخشرێت. لەرایشدا بنەما سەرەکییەکانی جوڵەی هونەری لە ڕەمانەکەدا نابینین و یەکێ لەو خەسڵەتانەی لە دەستی داوە ئێستاتیکای دەقێ. خاتوو پی. دی . جەمز*لە دیمانەیەکیدا لە بارەی ڕەمانەوە لە گەڵ شوشا گاپێ دەڵێ ؛((کە ڕەمانی یەکەمم پێشوازییەکی باشی لێکرا، درێژەم بە نووسیندا، بەو ئەنجامە گەیشتم کە دەتوانم لە چوارچێوەی سنوور و ڕەساکانی ئەو ژانرە بمێنمەوە، لە هەمانکاتیشدا دەتوانین نووسەرێکی جددی بین و واقیعەت لە بارەی ژن و پیاوەکان و پێیوەندییەکانیان و ئەو کەمەگایەی کە تیایدا دەژین دەربڕین))١٤، ئاوەژووی ئەمە مەبەستمانە لەم ڕووەوە لە سەری بدوێین دوو لایەنە، یەکەمیان ؛ ئاوەیە نووسەر لە دوای گێشگیر پەنا بە ئەم جۆرە ڕاوتە نەبات چونکە تەیدا سەرکەوتوو نابێت، مرۆڤ پێویستە پەنا بە کارەک ببات، بە خۆرایی سەرنجی خوێنەران ڕابکێشێت، بە داخەوە ئاوەژووی دەیبینین ئاوەژووی نە پەکاوە، خاڵی دووەمیشیان؛ واقیعی پێیوەندی ژن و پیاوە، لە ڕووی دەروونییەوە هەر کەسە تێڕامانی وردی هەبێت و بە سلیقەییەوە بتوانێت لایەنی ژنناسی ئەسماعیل حەمە ئەمین سەردەرکردوویەکی باشە و درک بە نهێنی و شتە شاراوەکانی ژن دەکات، خەسڵەتی ژن ، پێیوەندی لە گەڵ پیاو و لە ناو خودی خۆیانیش، ئەمە کەم کەس درکی پێدەکات، بریا ئەم زیرەکی لێهاتووەی بە گەمەیەکی هونەری و بە پێی بنەما سەرەکییەکانی ڕەمان زیاتر سوودی لێوەردەگرت. لە ڕووی دەروونییەوە

شارەزاییەکی باشی هەیە، ئەمەیش نمونەیەکە، کە بەچوونی هەمەچەشنەی لەم بارەوە لە رەمانەکیدا هەیە: ((ئەو دەچوو لە لاجی دەوەمەندەکاندا بە جلە ئەوروپییەکانیەوە دادەنیشت، کە وەک ماگەتی ..... وابوو وەک چۆن خەی وا ناوی لە خەی نابوو، ئیدی کیژەکی قژ زەرد، شەنگژنەک یان ژنەکی مەرداری بە زمانە لوسە روسییەکەی راو دەکرد، ئەو رای وەها بوو، کە ژنان ئەوەندەی لە گەل وشەدا دەژین، ئەوەندە بە دونیای ریال ئاشنا نین. بە وشەیەک دونیایەک خەیاڵ لە سەریاندا دەهاروەژت، بەمەیش دەچنەوە سەر سروشتە شیعرییەکەی خەیان کە خەوبینەرن، بەڵێ، کە خەونیان پشکەش بکات دەچنە باوەشیەوە، دەبەت ئەوەیش بڵین ؛ کە خەون ببەخشەت هەر دەبە خەیشی خەوبینەر بەت... ئا لەوەدا پەدەچەت ئەو نهەنی جاکەمە کازانۆفایەتی خەی دەزیبەتەوە، بەوەی پیاوەکی خەو بینەر بوو... ئاوا، لە ماوەی ئەو هەفتە پە خەیاڵ و خەونەدا لە گەل چەندان جۆری ژندا دەخەوت، بە نمونە ؛ ئەگەر ژنەکان بە رەژ کاریان بکردایە، ئەوا شەوەکەی دەهاتنە لای و چەند کاتژمێرێک دەمانەوە، گەر ژنی مەرداربوونایە و بە دووی ئەشقی کاتیدا بگەڕانایە، ئەوا لە کاتی کاری مەردەکیاندا، لە بیانییەوە تائەوارە دەهاتن و ئەشقیان دەکرد خەونیان دەبینی..... ل ١٥٩)) .

لە زەر شونی رەمانەکەدا رووداوەکان واقیعیەت و راستی رووداوەکان دەسەڵمێنن، لەو روانگەوە هەندە رووداو کە رووی داون لە رووی پزیشکییەوە دەلالەتی ئەوە نییە شارەزایی لە بواری پزیشکیدا هەبەت، هەرچەندە بە چیرەکنووس دەبە ئاشنایەتی تەواوی لە هەموو کارێک هەبەت، لە هەر شتێک سەرپیانە سەردەرکردوو بەت، وەڵە کە بە قوڵی لە بوارەکەدا ئاشنایەتی هەبەت نمونەیش وەک ئەرە ؛ ((دەنەفیزێکی زلی پە بوو و دەیویست بیوشێنەت، ئەو خەیشی نەیزانی چۆن چەقەکەی کرد بە پشتی حەسەنە کەدا و حەسەن هاواری کرد و ئەژنەی شل بوو و لە هەش خەی چوو...ل ٣٠٤)) چەند دەڵێک دوای ئەوە دەڵێ ؛ ((ئاوا حەسەنە کەڵ بە ئەبەد قاچەکانی لە دەستدا و تووشی ئیفلیجی بوو، چونکە چەقەکە رەک دەماری پشتی بەی بوو ل ٣٠٥)).
ئەوەی پەویستیشە هەوەستەی لە سەر بکرێ لایەنی پەرنەگرافی رەمانەکەیە، کە لەوانەیو لە سەکس و پەرتەوازەیی فیکر و بیرە، نە سازانەکی تەدایە نە هارمەنیەت وەڵە پەڵ لە رستەی ئاسایی و پەڕەو نەکردنی بنەماکانی رەمان، کەسی ئاسایی لە خوێنەرانی پلە دوو و سە وا تەدەگەن بە هەی ئەو هەموو وشەی (ئەشق)ە رەق و تەقانەوە لەکدانەوەی وایان لە لا دەخوەقە کە ئەمە لەوەڕە لە ئیشق، لەرە نەک ژن بگرێ پیاویش ئەو بەها باڵایانەیان لە دەست داوە، هەر

چەندە پەمان وایە نە پیاوسالاری بێت نە ژنسالاری، وەلێ یەکسانی و بەرانبەری، لەڕادا بە لەکەدارکردن ئەم حاڵەتەی پیادە کردووە، کە نە دەبوایە وابێت، بە هەر حاڵ کارەکی باشی کردووە کاتەکیش دەبینین وۆلف فرجینیا دەڵێ؛ ((ئیشی ئەدەبیش لە هیچ قۆناغێکدا ئەمایە؛ لە گەرمەی شکۆ و شۆکەتەدا، ژنان و پیاوان لە ژینگەی دەوروبەری خۆیاندا ڕەنگەڕێز بکاتەوە)) ١٥. ئەمایش ئەو لایەنایە کە باسی دەکەین و نووسەر پەیگیری کردووە، وەلێ ئیشق ناکرێ بەڕین لە ڕەمانەکەدا بەدی ناکرێ کە دەتە سەر لایەنی قوڵایی ئیشق خۆی لە لادەدات و باسی ئیشق ناکات، ئەمایش ئەو بەهەشتی ئیشقەیە باسی دەکات ؛ ((ئەو زەمانەک بوو کە هەموو شەو بە منداڵەکانی دەگریا، ئەو لە هەرە ساتە سەختەکانی جەنگ و لە دەست چوونی هاوڕێ و دەست و خزم و باوکیشیدا ئاوها نەگریا بوو… بەڵام دەبوایە دوای دەی بکەوێت، هەر جەندە دەیزانی دوای دەکەوتن بێتە هەی ئەوەی لە باوکایەتی بەبەش بێت، لە کۆڵێ بچوکەکەی لە کۆڵێ گەورەکەی کە بەرەو هەژدە ساڵ دەچوو، هەموو شەو بە فرمێسک لە دەڕوە دەگریا و پێش خۆتنی بەردەوام پەیان دەدەت؛ کۆڵەکانم شەوتان شاد، بچوکەکەم شەو شاد ئاوا دەی دەگریا و خۆی لەدەکەوت …… تا د ل ٣١٨)) ئەم قسانە پێ لە ئیشق خۆشەویستییەک کە ناتوانرێت پێناسەیەکی بە دیاری بکرێت قەڵەم لە ئاستیدا نووکی دەشکێ، بە داخەوە بە دووروونزیک ناوی ئیشقی لە نانێت، کەچی بە حاڵەتە پەرەنگرافییەکان سەر ڕێژ وشەی ئیشقی بەکار هێناوە، هەر لاپەڕەیەک دوای ئەم نووسینە دەتەوە سەر هەمان باس و دەڵێ؛ ((کاژێرەک پێش هەشتی شەو، لە سەرخە لە پارکی ئوتومبێلەکانی ئەوبەر ماڵە کۆنەکەی پارکی دەکرد، بە جۆرەک لە قاتی چوارەمدا بەرووەی پەنجەرە گەورەکانی دەبینی؛ دەیبینی کۆڵێ بچوکەکەی لەودیو پەنجەرە گەورەکانەوە دێت و دەچێت، چاوی لە پەنجەرەکان لا نادەبرد تاکو گەیەپی ژووری منداڵەکانی دەکوژانەوە دەیزانی ئەوان دەخەون و ئەویش لە بەر خەیەوە و لەو دیو ستەرنی ئوتومبێلەکەیەوە دەیگوت؛ شەوتان شاد کۆڵەکانم ، شەوتان شاد … ژنە کۆنەکەی دەبینی دێت و لە سەر قۆنەفەکە دادەنیشێت و سەیری تەلەفزیۆن دەکات. ل ٣١٩)) ئائەمانە حاڵەتی لەوڕێزین لە عیشق خۆ عیشق تەنها لە نەوان ژن و مەرد یان کۆ و کچدا نییە، ئەوە نییە بە عیشقیشەوە لە ژنە کۆنەکەی دەڕوانێ، کەواتە بە باسی عیشق ناکات، دەشێ عیشق لای نووسەر لەم ڕەمانەدا تەنها لە سکس کردن و ئەندامەکانی لەشی هەردوو ڕەگەز و کەرەستەکان بێت. نمونەیەکیش لەو ناعیشقیانەی دەنینەوە کە بە عیشقی لە قەڵەم دەدا؛ ((نەیانزانی چۆن ڕۆگەی مانی ئالەکسەندرەفیچیان دەزیینەوە، ئەو شەوە لەوە مایەوە، پەکەوە خواردنیانەوە. ژنەکەی ئالەکسی تەلەفۆنی بە

ژنە تەنهاکەی دراوسێیان کرد و ئەو شەوە هەموویان سەرخۆش بوون، هەموویان لە نەو سیحری تاریکایی شەودا سەمایان کرد، لە نەو بەشایيدا سەمایان کرد، وەک چوار شەت سەمایان کرد، وەک چوار فریشتەی خوایەکی لە بیرکراو، وەک چوار نامە، وەک چوار گەلی ناو دونیایەکی شەواو، وەک چوار ئاشقی ئازادی...تاد ل ۲۷۲)) . هەموو دەزانین مانای ئیشق چیيە و ئاشق کێيە، بە چەند قەناغیش خەشەویستی دەگاتە ئیشق، نەک بەو جۆرەی نووسەر پەنای بە دەبات بە پەرنەگرافی، هەر بە خەی خودی نووسەریش ئەم لایەنە شیدەکاتەوە وەلە باسی ئیشق ناکات، دوای جەدەلە لە نەوان ئەو و ریتا، ریتا پرسیارگەلێکی لە دەپرسە و وەڵامی ناداتەوە ریتا دەڵێ؛ ((دەزانم تە حەزت لەمە، وا نییە، ئاخر جیاوازی هەیە لە نەوان حەز و خەشەویستی، حەز بەشەکە، جەستەیە، چەژە، خەشەویستی حەزێکی باڵایە، میتافیزیکە، ئەوە دەڵێم چی من شەت بووم، ریتا ئەوەی گوت و لە رەگەز لە نەو باوەشیدا خەوی لێکەوت. ل ۳٤۳)). لەرە مەبەست رەمانکەیە کە نووسەر سەکس بە ئیشق دەزانێ، بیرکردنەوەی پیاو و ژن جیاوازە ژن سەکس دەکات لە پەناو پارە و دەسکەوت، پیاویش لە پەناو هەشتنی غەریزەکانیان، کەچی بە ئیشقیش ناوی دەبات ئەوەتا بە خەیشی هەروامان پەدەڵێ، ئیتر دەبە ئەم ئیشقە لە کوە بەت؛ ((دیوە راستیيەکەی ئەم پەیوەندییە چەندە ئەشق بوو، دە هەندەیش بەرژەوەندی و پارە بوو، چونکە بە هەی سفەتلانەوە بژەوی خەی زامن دەکرد و سفەتلانەیش بەو پارەیە دەیتوانی چەندان مانگی ژیانی قورسی خەی و مەردە خرفەکەی بەڵێ بکات.ل ۱۸۱)). تەکنیکیی نا لەژیکی لە نەوان لەشفرەشی و ئیشق خوەقاندووە.

هەر کەسەک ئەم رەمانە و رووداوەکانی بخوێنەتەوە هەست بەو رووداوانە دەکات کە بە سەر خودی نووسەردا هاتبەت، بەیە ئەوەی نەیتوانیوە بیدرکێنە لە رەگەی رەمانەوە قسەی خەی کردووە و ناخی هەڵشتووە، ئەمەیش کارەکی لەزانانەیە کە دەرفەتەکەی بە هەلقەستەتەوە کە رەمان پە فرەشترین کتەبە، لە چیرەکی " ئەنەبیس "وە لە لاپەڕە ۲۱۹ بە ٤۸۳ بە تەواوی پەڵە لە حاشاکردن لە خود و ریسواکردنی کەچەڵی گەلانەک کە پەشتر بە خەی بەشەک بووە لەو گەلانە، بە داخەوە نووسەر کە رۆژانەک تا ئەوپەڕی چەپ لایەنەکی چەپگەرایی بووە، ئەویش دەبوایە لە نووسینەکانیدا بە جۆری رەنگی بدابایەتەوە، کە خە بە باڵا زانینی خود بە سەر ئەوی دی، کاەبکردایەتەوە و بەدیدگایەکی دی بیخستبایەتە روو، ئەوە کاری ئەمە نییە تا بڵێین بە چ ئاراستەیەک باسی بکردبایە، لە شیعر ئەو کارە دەکرە بگوترە، چونکە رەخنەگر لە شرۆڤەی دەقی شیعریدا توانا شیعرییەکەیشی دەخاتە روو، وەلە لەرەدا پانتاییەکە بەرفراوانە و

فەزایەکی ئەوتەی خوقاندووە مەگەر هەر خەی لە جەوهەری رەمانەکە حاڵی ببێت، ((پەیوەندی بەهەزی نەوان کەلتووری رەشنبیری و کەلەپووری میللی پەیوەندییەکی رەحی و جەوهەرییە، هەر یەکەکیان رەح و ناسنامەی نەتەوە پەکدەنن، کەلەپووری میللی بەشەکی گرینگی کەچەری رەشنبیرییە، ئەم کەلەپوورەیش لە پەلینە جیاوازەکانی هونەری رەشنبیری میللی رەنگیداوەتەوە، نەمازە لە هونەری ئەدەبی میللیدا، لە شیعر و پەخشان و گەرانی، لە چیرۆکە ئەفسانەییەکانیشدا، هەروەها لە چیرۆک و داستانە میللییەکاندا شەبەتەوە، زەرجار کەلەپووری میللی چەندین ناوی پەدەوترێت، وەک رەشنبیری میللی ، یان کەلەپووری میللی یاخود فەلکلەر، ئەویش نوەنەرایەتی سیستماتیکەکی تەواوی هەما و فەرمەکان و دەربەینی هونەری و ئەستاتیکایی نیشآن دەدات، ئەمەیش بیروباوەڕ و بەچوون و بەها و پەوەر و تەکنیکە بەماویەکان و دابونەریت و نەخشەی رەفتارەکانیش دەگرێتەوە)) ١٦. جگە لەم سەچاوەیە زەر سەرچاوەي دیکەیش ئاماژە بەوە دەدەن کە داب و نەریت نەتەوە و گەلانن، ئەو خەبەزلەزانینە دەبە لە نەو گەلاندا بمرێنرێت، لە نەو گەلان و نەتەوەکانی دونیادا دابونەریتی ئەوتە هەن، خەکی لای ئەمە بیبیستن و بیبینن تووشی شەک دەبن، با بزانین لەم رەمانەدا بە چ ئاراستەیەک دەمانبات ، نووسەر دەڵێ؛ ((هەر لەو کاتەدا کە چوون بەردەم بەشی پەشوازی هوتێلەکە، بە عەرەبی قسەی کرد، خانمە گەنجە میسرییە چاو گەورەکە بە فەرامەشکارییەوە مامەڵەی لە گەڵدا کرد، بە جەرەک وەک ئەوەی لەرە فرێیان دابێت، نەک هاتبێت بە هوتێلەکی پەنج ئەستێرە، ئاخر جلەکانی ئەو وەک جلی گەشتیارە رەژهەاتییەکان نەبوو کە دەن بە هوتێلی پەنج ئەستێرە، ئەوانەی قات لە بەر دەکەن و دەموچاویان لە فەکەکاندا گرژ و مەن دەکەن بە ئەوەی سروشتی ئەوە بدەن کە ئەمان دەچن بە دەرەوەی وەات، ئەو بە کاوبەیەکەوە کە لە لاقنگیەوە تەزەک دەا بوو، بە پەەاوی قورسی پەستاڵی و بە جانتایەکی کەڵ پشتی کەنەوە لە بەردەم خانمی هوتێلەدا باوەشی کرد بە شەڕەکەی تاکسییەکی شەی ژەنگاوی، کە بەلاری لە بەردەم هەتێلەکەدا وەستابوو، پەدەچوو خانمەکە وای بیرکردبێتەوە کە ئەم فیگورە لەو شاعیر و رەژنامەنووسەلات و چەپەخرانە بێت کە جارجار بە کەنفراسەکان بانگهەشت دەکرێن و دەیان بەم هەتێلانە دەکرێتەوە...ل ٢٢٧)). هەرچەندە ئەمە لە سەر چەنیەتی واقعییەتی هاتوچۆی فەکەخانەکان قسەی خەمان هەیە، لە هەیدەگرین بە جارێکی دیکە، هەر لە بەرایی ئەنبیسەوە بەم جەرە بە ناوی رەمانەوە کەوتە پلارگرتن لە نووسەر و رەشنبیری رەژهەاتی کە بە خەیشی و پاەوانی رەمانەکەیش رەژە لە رەژان بە هیچ کەڵجە لە هاوەڵ و هاوپیشەکانی

جیا نەبوو، لەرە ناوەستین بزانین لەم سەرزەنشت کردن و خۆ بە زلزانینە دەگەینە کام کەنار. نازانم لە کوێوە و چی بڵێم لە سەری قسە بکەین، بەراستی قەزا لە خۆ بەزلزانین دەکەمەوە کە خودی ئاوروپاییەکان بەم جۆرە نادوێن، بە هەر حاڵ لە ناو کورددا خۆیان و زیندە خۆیان هەیە، لە نووسینی ڕەمانیشدا، ڕەمانی پر لە خەیاڵ و ئەندێشە و ئەفسانە و تەواوی واقیع هەیە ئەم ڕەمانە واقیعەکە و باشترە یەک دوو نمونەی دیکە بڵێین. ((کاتێک سەیری خەڵکی دەکرد چۆن لە چێشتخانەکاندا خواردن دەجووێن، چۆن دەمیان پڕ دەکەن لە پاروویەک کە هێشتا پاروویەکی تر لە لایەکی دیکەی گووپیانە و خەڵا پاروویەکی تر دەخەنە لایەکەی تریان، شڵە بە دەمیاندا دێتە خوارێ، پارچە ئێسقان لە دەمیان دەکەوێتە خوارێ، دەنکە برنج، پارچە نان، پەستی مریشک، پارچە گۆشتی بەگۆن، بامیە یان دەنکە فاسولیا، پاشان سوور دەبنەوە، چاوەکانیان دەردەپەڕێتە دەرەوە،ل ٢٣١))، بەراوردی نێوان دەنکە برنج، دەنکە فاسولیا لە گەڵ هاتنەخوارەوەی شڵە بە دەم و پلیان، پارچە ئێسک، پەستی مریشک، بەدین ناتەبایەک بەدی دەکەین، دەبوایە ئەمانیش وەک ئەوانی دی بە زریەوە تەرحبکردبا، جگە لە زەحمەتی کردن لەو حاڵەتە کە دەلالەتی نەفرەت کردنە لە ڕابردووی خود، نووسەر باس لە بەلاڵە بردنی پاڵەوانەکە ناکات لە ئاکاری بنەچەیی خود، تەنها چاوی دیوەک دەبینێ، کە گوتمان هەموو کەلەپوورەکی میللی کەلتوورەکی ڕەشنبیری بە ماوەیی گەلانێ، نووسەر گەر لە ئاوروپا نەژیابا، دەنیام یەکێک لەوانەی لە ناو ئەو چێشتخانە ڕەژەهەتیانە خەی دەبوو و بە تەشویقیشەوە چەژی لەوەردەگرت، نووسەر هەمیشە دەبە هەردوو دیو ببینێ تەنانەت ئەگەر باسی لە گەندەڵی و خراپکارییەکانی دیکتاتۆرێک دەکات، دەبە پەنجە لە سەر کارە ئەرێنییەکانیشی دابنێت، نەخاسمە بە کەسێک کە دیدەکی چەپگەرایی هەبوو بێت، یان دەیەوی ڕووگای چەپخوازان وابێت وەک نووسەر دەیخاتە ڕوو. ((گەڕاو یان ڕاکردن بوو لە شتێک! لەوێتی هەیە نازانێت چییە و لە چی ڕادەکات؛ لە تەنهاییەوە بە قەڕەباڵغی، لە تەنهاییەوە بە ناو مەگەڵی ڕەژەهەتیانە، لە تەنهاییەکی ئاوروپیانە بە نێو قەڕەباڵغیەکی ڕەژەهەتیانە...ل ٢٣٤)). خوێندنەوەی ئەم جۆرە وێنا و تەوزیف و باشکردنەوەی ڕووداوەکان خوێنەر بە دوو ئاراستە ڕادەکێشێت، یەکەم دەرچوون لە ڕەوتی ڕەمان، دووەم بڕەو وتاردان و دوورکەوتنەوە لە ئەدەب. ((کە هاتە دەرەوە لە تواڵێتەکە، کچەکە ڕێیشت بوو، خۆڕا خەی دا بە سەر قەرەوێلەکە و بیری لە " ئورسولا " یان بەڵێین " ئوشی " کردەوە ل ٢٤٣))، لەرەدا بیرکردنەوە لە کەسێک ((نایدەزانی بۆچی هاتووە بۆ ئێرە و سبەی شەو چۆن دوای ئەم هەموو ساڵە لە گەڵ ریتا ئاوراخ فۆن دونکلمان

یەکتـــر دەبینـنـەوە. ل ٢٤٧)) هەبـەتە هەردوو نووسـیـنـەکـە لـە یـەک بـەشدایـە، نووسـەر کـە باسی نابووتی ئـەو سرشت و داب و نـەریـتانـەی رۆژهـەـاتی دەکات، دەبـە ئـەوەیشی لـە بیر بـێت، یـەکـەم ئـەو بـە کوردی دەنووسـێت کـەواتـە بـە رۆژهـەـاتی دەنووسـە، دەبوایـە لـە سـەر ئـەم فـرە ژنـیـەی رۆژئاوایـیش بـە ناوی هاوـەـیـەتـیـەوە قسـەی خـۆی بکردبایـە، نـەمازە کـە ئـەم کـەلـتوورە لای رۆژهـەـاتی قـەزەونـترە لـە لـەوتاندنی جـەـکانیان بـە شـەـ و گـەشت و چـێشتـەوە.

درۆژەی هـەیـە .....

بـەشی یـەکـەم...

بـەشی دووـەم...

کورتـەچیـەـک/ پیاوی ئـەستـێرـەکان... رـەسوـە بـەختیار

رـەنگی هـەردـەم هـەـبـەزکابوو، بـەـام بـەردـەوام پـەـدـەکـەنی، پـەکـەنـینـەک لـەـدـە و دـەروونی دـەهاتـە دـەر، کاتـێکیش دـەستی بـەقسـەکردن دـەکرد، بـەهیچ شـەوـێـەک بواری بـەبـەرامبـەرـەکـەی نـەـدـەدا، ئـەو مـەژووی شاخ و ئاوارـەیی و خـەشـەویستی و کار و نووسینی هـەمووی باس دـەکرد، لـەبیری دـەچـەوـە پـەشتـر ئـەو قسـانـەی کـردووـە، بـەیـە دووبـارـە هـەمـوو شتـێکی دووبـارـە بـەجـەش و خـرـەشـەوـە بـاس دـەکـردـەوـە، زـەرـەـک لـەهاوـەـیـانی پـەیـاندـەگوت، پـەشتر باستکردووـە، بـەـام ئـەو کـەـک رادـەما و دـەیگوت: نازانم باسمکردووـە یان نا، بـەوا بکـەن زـەر ماندووم، پـەمخـەشـە هـەموو ماندووبوونـەکانم بـەتان باس بکـەم، ئـەوـەندـەم دـەردـەسـەری و ناخـەشی بـینیووـە، پـەمخـەشـە کاروانی ژیانم بـەتان باس بکـەم.
هـەموو جارـەک ئـەو قسانـەی دووبارـە دـەکردـەوـە، تا وایلـەهات کاتـێک قسـەی دـەکرد، کـەس لـەدـەوری نـەدـەما، بـەیـە ئـەوـەی شارـەزایی نـەبوایـە لـەچایخانـە لـەتـەنیشتی دادـەنیشت، چونکـە پیاوـێک بوو لـەروخساردا بـەویقار بوو.
ماوـە نا ماوـە خـۆی ون دـەکرد، ئـەمـەی هاوـەـی چـەند سـاـەـی، بـە ئـەوـەی بزانین دـەی لـەمان زووـیر نـەبووـە، تـەلـەفـۆنمان بـە دـەکرد، کاتـێک

وەڵامی دەدایەوە دەیگوت: دەزانم بیرم دەکەن، هەقی خۆتانە ئەو تەمەنەکی کوڕت ژیاون، بەڵام من تەمەنی ئێسترەکانم هەیە، دەتانەوێ قسەم لەگەڵ بکەن بەناوی خۆتان بۆی بکەنەوە.
ئەمەش هیچ قسەیەکمان نەدەکرد، ئەوەک دەی زووبر بێ، بۆیە تەنیا پەدەکەنین، ئەویش دەیکردە پێکەنین و دەگوت: دیار دەبم، ئەوارە لەچایخانە دەتانبینم.
کاتێک دەگەڕایەوە، هەمان بەزمی پێشتر، ئەوەی شارەزایی نەبوایە وایدەزانی شتێ و تەنیا لەپێناوی قسەکردن قسە دەکات، بەڵام ئەو هەرگیز گوێی بۆ قسانە نەدەدا تەنیا باسی لەتەمەنی ئێسترەکان دەکرد وەک ئەوەی هاوڕێی گیانی بگیانی ئێسترەکان بێ.
کاتێک باسی لەئێسترەکان دەکرد بۆوردی یەکە یەکەی لەیەکتر جیا دەکردەوە، بەشێک لەبابەتەکانی زانستی بوون، بۆیە جێگەی سەرنج بوو، سەبارەت بەتسونامی هەزار و یەک بۆگەی دەهێنایەوە و دەیگوت: تسونامی سروشتی نەبوو، دەستکردی زلهێزەکان بوو، تەنیا چەندین هەزاران کەسیان نغرۆ کرد، مەبەستیان لەوەدا دامەزراندنی چەندین پڕۆژە بوو، خێڵکی ئەو ناوچانە بەهیچ شێوەیەک زۆییەکانیان نەدەفرۆشت و خێیان نەدەکرد بەبەشێک لەو سەرمایەدارە ناقۆڵایانە، ئەوان دەیانویست بەسروشتی خویان وەک باب و باپیرانیان لەوەدا بژین، راست نییە ئێسترەیەک رژاوە، یان داکشانی مانگ بێ، بۆکو ئەوان بە تاقیکردنەوەیەکی ئەتوومی ناوچەیەکیان خستە ژێر ئاوەو و وێرانیان کرد.
ئەمە لەنەو خەمان ناومان نابوو پیاوی ئێسترەکان، ئەو ناوەی لەلا گرنگ بوو، کاتێک لەمان دەپرسی: دەی پیاوی ئێسترەکان، پەمان بۆ هەواڵی ئەم دەڤەرە چییە؟
پەدەکەنی و بەلەخۆبایییەوە دەیگوت: لەکۆتایدا گەیشتنە ئەوەی، تەمەنی من تەمەنی ئێسترەکانە، تەمەنم ملۆنان ساڵە، من بەنەو گەردوونداسەراومەتەوە، ئەوەی نەزانن تەنیا چەند بابەتێکی پووپووچی مەژووی باس دەکەن، خەشتان لەی دنیا نین قسەکانتان تا چەند راستە.
کاتێک لەقسەکانی بەزار دەبووین و هەیدایەوە: نەمگوت ئەو تەمەن کورت و بە ئەزموونن عەقڵتان ئەو بابەتانە قبووڵ ناکات.
بە ئەو هیچ کاتێک درەنگ نەبوو تا بچێتە ماڵەوە، کاتێک ئەمە پەرتەمان لەدەکرد، ئەویش وەک ئەمە ملی ڕێگەی دەگرت، دەمانبینی کاتێک لەگەڵ یەکێک دەوەستا، وەک ئەوەی تازە بەتازە هاتبێتە بازاڕ، زۆر جار درەنگانی شەو دەگەڕایەوە.
بە دواجار نەمان بینووە چەند مانگێک بەدەر نەکەوت، هاوڕێیانی هەر یەک لەلای خۆیەوە تەلەفۆنی بۆ دەکرد، بەڵام تەلەفۆنەکەی داخرابوو،

هەموو دەیانگوت هیوامان وایە نەخۆش نەکەوتبێ، هیچی بەسەر نەهاتبێ، چونکە قسەکانی لەهەمووان جیاوازتر بوو.
شەوێک لەدەوری کاتژمێر دە تەلەفۆنم کرد، بەکو تەلەفۆنکەی کردبەتەوە، کاتێک زەنگم لێدا زەنگ رەیشت دوای چەند چرپەک یەکێک تەلەفۆنکەی هەڵگرت، دوای هەواڵ پرسین لەپیاوی ئەستێرەکان، وەڵامدەرەکە گوتی: من کچی ئەوم باوکم نەخۆشە و ناتوانێ وەڵام بداتەوە.
چەند رۆژێک دوای ئەو تەلەفۆنە لەهەمان کاتی شەودا، ژمارەی پیاوی ئەستێرەکان هاتە سەر شاشە، هەمگرت: یەکسەر گوتی : ئەوە باوکم دەیەوێ قسەت لەگەڵ بکا، ئەو بەپێکەنینەوە گوتی: چەنی دەزانم بیری باسی ئەستێرەکان دەکەی، من سوپاست دەکەم، گەلێ ئەستێرەکانیش شادن بەوەی لێمان دەپرسیی.
زۆر قسەی خۆشمان کرد، دواتر خواحافیزی کرد و گوتی: پەمخۆشە تەلەفۆن دەکەی، ئەو قسە خۆشانەم بۆ دەکەی.
بەڵام پیاوی ئەستێرەکان لەچایخانە و لەبازاڕ نەبیندرایەوە، هاوڕێیان زۆریان تەلەفۆنیان دەکرد، بەڵام تەلەفۆنەکەی داخرابوو،.
دوای چەند مانگێک هەواڵی کەچی دوایی پیاوی ئەستێرەکان لەتەڵەفزیۆنەکان بڵاوبوەوە، چوین بۆ پرسەکەی لەوێدا هاوڕێیان بۆیاریاندا یادی بکەنەوە و هەموو جارێک وێنەکەی لەنەوەندی گەلی ئەستێرەیەک دابنێین.

سێ فڕێک لەگەڵ خەم... جەلال عەبدوڵا ساڵح

چەمە ڕوا، جەگەلە دە
گەڵا دەمڕێ، لق گوێی گرێ
نازانم سبەی چی دەبێ
ژیان ئەستایە نێک دوێنێ

...

خەر لە پەنجەرەی هەورەوە

سێیرم دەکا و لەم ون دەبێ
خەیاڵم وا لەلای خۆی
تەشی و خوری دەلاوێنێ

...

چی لێ جوانی تاڤگێ بکەم؟
چاوم وەک جاران نایبینێ
بە کانی کێچ دا دەڕەم
دڵ لێ ئەدا، قاچ دەترسێ

...

شەو دەڕوات و تاریک دادێ
کانی خەم تەواو نابێ
ڕۆگای ونی ژیان دەبڕم
ئەڕۆ لێرێ سبەی لەوێ

...

وەک چەلەکێ دەجریوێنێ
هەستی غەریبیم بێ ئەوێ
چۆن بگاتێ هەتاوی دڵ
پەی هیلاکم ، هەنگاوی ڕۆ

...

دەنگی مەل و جوانی گوڕێ
ڕۆحی ماندوم دەلاوێنێ
ئەو قیبلەمێ، لەهەرکوێ بێ
ڕووی تێ دەکەم ، خەشم دەوێ

پێشوازیی لە منداڵانی پۆلی یەکەمدا... عەلی حەمەڕەشید

لە ڕاستیدا منداڵ کە دەچێتە قوتابخانە و لە پۆلی یەکەمی بنەڕەتییدا یەکەم سەرئێشەی خوێندن و زیانێکی نوێ و جیاواز لە ژینگەیەکی نوێ و جیاواز لە ژینگەی پێشووی دەست پێدەکات هەوڵی کەمکردنەوەی بڕبڕەستی نوێ و نەبینراو و نەبیستراو لە ژینگەی ماڵەوە دەبێتەوە کە کاریگەری لەسەر دەبێت و تا ماوەیەکی زۆر ئەو ژینگە تازەیەشدا ڕادەت پێدەچێت ،با ئەوەش بزانین کە هەندێک منداڵ زۆرتریان پێدەچێت و هەندێکیان دەبێت بەڕاستی کەسێکیان لێگەڕێ بێت بۆتایبەتی دایکیان کە ئەمەش وا دەکات کە منداڵەکە تا ڕادەیەک باوەشی بۆخۆی نەبێت و بەشێوەیەکی جیاوازیش سەیر بکرێت لەلایەن مامۆستا و منداڵانی پۆلەکەیەوە.بەڵام ئەو منداڵانەی کە ساڵی پێشتر لە باخچەی منداڵان بوون وریاتر و چالاکترن زووتر لەگەڵ ژینگەی قوتابخانەدا ڕادێن هەرچەندە ژینگەی باخچەش لەگەڵ ژینگەی قوتابخانە جیاوازن، چونکە کەمێک ڕەسا و یاسای پابەندبوون و پەل و مامۆستا و ڕێز و هەستکردن بە لێپرسینەوە و چێنێتی هەڵسوکەوت کردن لەو ژینگە تازەیەدا بە ئەمان ئاسان و ئاسایی و بەلایانەوە زۆر نوێ نییە چونکە لە باخچە بووە.بە گوێرەش کە دەچێتە ژینگەیەکی نوێ و جیاواز لەو ژینگەیەی کە پێشتر تێیدا ژیاوە هەوڵی هەندێک شت دەبێتەوە کە ئەویش پێدەچێت تا لەگەڵیدا ڕادێت.لە ڕاستیدا ئەم گۆڕانکارییە و چوون بە ئەو ژینگە نوێ و پە لە ڕەسا و یاسایی و چێنێتی پابەند بوون پێوەی گرانە و وا باشە ستافی کارگێڕی قوتابخانە پێش دەستپێکردنی دەوامی فەرمی ئامادەکاری بکەن بە پێشوازی کردن لە منداڵانی پۆلی یەکەم.من پێشتر بە هەمان مەبەست وتارێکم نوسی و بڵاوکردەوە ، بۆیە لەبەر گرنگیی و هەستیاری چێنێتی پێشوازیکردن لەو منداڵانەی کە تازە دەچنە قوتابخانە وا جارێکی تر باسی دەکەمەوە و هەمان بیر و بۆچوونی خۆم بۆی دووبارە دەکەمەوە و شێوازی پێشوازیکردنیان دەخەمەڕوو بەو هیوایەی بە پێی توانا کاری لەسەر بکرێت:

1. بە ئامادەکاری وا باشە لیژنەیەک کە پێک هاتبێت لە مامۆستایانی پۆلی یەکەمی بنەڕەتی بۆتایبەتی ئەو مامۆستا بەڕێزانەی کە کوردی و بیرکاری و سرود دەڵێنەوە خۆ زیاتریش بێت ئاسایی بەسەرپەرشتی بەڕێوەبەر و یاریدەدەری قوتابخانە

دروست بکرێت و پێشتر ئامادەکاری بکرێت بۆ چۆنیەتی پێشوازی کردن لێو منداڵانێ.

2. ئەنجامدانی چالاکیی پێشوازی وەک ئاهەنگگێکی بچکۆلە بکرێت بەپام وا باشە لە یەکەم جارێ کردنەوەی قوتابخانەدا نەبێت چونکە هەم کارگێڕی قوتابخانە سەرقاڵی دەکخستنی پڕۆگرامکانن و منداڵەکانیش لەنێو ئەو جیهانە تازەیەدا نامۆن و زەریشیان کەسوکاریان لەگەڵدایە، کە کارێکی گران دەبێت و وەکو پێویست ناتوانرێت گرنگی بە منداڵانی پڕۆگرامێک و کەسوکاریان بدرێت و دوور نییە هەندێک لە منداڵان بە بینینی ئەو هەموو قوتابی و مامۆستا و دروستبوونی دەنگ و هاوار و قیژەی منداڵانی پڕۆگرامکانی تر قوتابخانەیان لابەر چاو نەکەوێت،چونکە ئەوان دەمێکە خەیان بەی ئامادەکردووە و بە خشیەوە هاتوون و دایەو بابش بە خشەویستکردنی قوتابخانە و مامۆستا پێشتر بشەوێک باسیان کردووە لایان کە قوتابخانە شوێنێکی زەر خشە و لەوە دەتوانی وەرزش و یاری بکەیت و گەرانی بەپێت و زانیاریش فەر ببیت.بەپام کە لەیەکەم جارێدا ئەوە دەبینێت جیاوازیەو لەوە ناچێت کە بەی باسکراوە بیە دەکەوێتە دوو دەی و بەزار دەبێت.

3. ئەو لیژنەیە دەتوانن هەفتەیێک پێش کردنەوەی قوتابخانە خەیان ئامادە بکەن و بەرنامەی بە دابنێن ،بە ئەو جۆرش دەتوانن چەند هەنراوەیەکی سادە و تایبەت بە ئەو بۆنەیە ئامادە بکەن خەیشیان بیان بخوێننەوە یان قوتابیانی پڕۆگرامکانی تر بە کەرس بیان بەپن دەتوانن لە ماوەیەکی زەر کەمدا ئاهەنگان بەو قوتابیانە بکەن هەر قوتابیەک و دەکی بدەنێ زوو لابەری دەکات و کارەکش باشتر و زووتر ئامادە دەبێت ،دواتر داوا لەو منداڵانە بکرێت کە کە دەتوانێت گەرانیەک بەپت وەک ئەم قوتابیانە بگومان چەند منداڵەک هەر بشداری دەکەن.

4. وەک وتمان واباش چەند جۆرێک دوای کردنەوەی قوتابخانە ئەم ئاهەنگی پێشوازیە ئەنجام بدرێت،بە ئامادەبوونی کەسوکاری منداڵانی پڕۆگرامکانی ،بەپوەبەر و مامۆستایان بەتایبەتی مامۆستای کوردی و بیرکاری کەڵتۆرانێ وانەیان پێدەکەن خەناساندن و وتەی کورت و گونجاو بە ئەو بۆنەیە پێشکەش بکەن ،چەند خشە دەبێت کە وتەکان بشەوازێک بێت کە خەندە بخاتە سەرلەوکانیان و خشی بخاتە دڵیانەوە و قاقای پێکەنین وەک مۆسیقایەکی سروشتی لەو شوێنەدا دەنگ بداتەوە.

5. چەند خشە دەبێت کە شیرینی و یەکی دیاریەکی بچکۆلەشیان

پێشکەش بکرێت کە ئەمانە وا دەکات کە منداڵەکان لەوە
خۆشویستی زیاتریان بۆ قوتابخانە و مامۆستا و دایە و بابەش
زۆر تر بێت و بە دڵێکی لەوانەو لە خۆشیەوە ئەو کاتە
بەسەر بەرن و ڕۆژانی تریش بە هەمان خۆشویستی و خۆشیەوە
بێن بۆ قوتابخانە.
لێرەدا چەند هێناوەیەکی خەم وەک ئاسانکاری دادەنێم
،مامۆستاش خۆیان دەتوانن هێناوەی تری لەم شێوانە و گونجاو
بۆ ئەو کارە بەکار بهێنن .
پەلی یەک
سەیری چەندە دلخۆشم
خەندەم لەسەر لەوانە
چونکە بووم بە قوتابی
دەچم بۆ قوتابخانە
...
لەوە دەچمە پەلی یەک
چالاک و وریاو زیرەک
وەک پەپوولەو گوڵی جوان
سروود دەڵێم بۆ ژیان
...
ئەمەش هێناوەیەکی تر.
پەلی یەک
کە مامۆستای ئەلفبێ
بە پەلەکەی ئەمە دە
بۆ جوانی دادەنیشین
بەملا و بۆلادا ناچین
ئاویش لەسەرخۆ و هێواش
دەڵێت گوێکان ڕۆژباش
بەووی خۆش و پێکەنین
پێمان دەڵێت ئافەرین
...
ئەمەش هێناوەیەکی تر.
خونک
لە خونمدا ئەستێرە
خەی هاتبوو بۆ ئێرە
مالی ئەمەی دۆزانی
هاتبوو بۆ میوانی
وتی من میوانی تۆم

بردم بۆ ژوورەکەی خۆم
کە ژوورەکەمی بینی
بە قاقا و پێکەنینی
وتی دەست خۆش گوڵی جوان
سەرکەوتوو بیت لە ژیان
...
ئەمش هەنراوەیەکی تر.
دارا
دارا لە پلی یەکەی
منداڵەکی زیرەکەی
پاکو خاوێن و جوانە
کە دێت بۆ قوتابخانە
زەر بەدەنگ و وریایە
ئەو کاتەی لە پلەدایە
قسە لەگەڵ کەس ناکات
قسە بکات تە ناگات
ئەوش هەر وەکو دارا
جوان دانیشن لە پلا
گوێ بگرن لە مامۆستا
هەتاکو زەنگ لێ دەدا
ئەمش هەنراوەیەکی تر.
پلی یەکەم
مامۆستا گیان
ئەوا ئەمسا
منی منداڵ
هاتووم تە
پلی یەکەم
وەک گوڵی ئاڵ
...
بە هەمنی
تە بمدونێ
کاتی وانە
تا خوێندن و
قوتایخانە
...
چەند خۆشە

لە نـــــــــاو پـــلا
وتەی شـــــــیرین
خـــــــەشەویستیی
خـــــــــەت بنـوێنی
بە پـــــــــــکەنین
...

کەماری ئیسلامی و قەیرانی سیاسی لە عێراق... نەسان نەدینیان

وەرگێڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

بوونی کەماری ئیسلامی لە عێراق مەژوویەکی دوور و درێژی هەیە. ماوەی دوو دەیە لەی پیسی خۆی لە عێراقدا بە ئیمکاناتی لەجستی و سەربازی (هێزەکانی قودس و بەدر)، و ئامرازەکانی تر بە هاوکاری کەسانی وەک نـووری مـالیکی و ئیسلامـی سیاسـی و پـارتە ناسیۆنالیستەکانی کورد و حەشدی شەعبی و... ئەوانی تر.
قەیرانی سیاسی ئێستای عێراق بە بەدواداچوونی کاریگەری بوونی وێرانکەر و تێکدەرانەی کەماری ئیسلامی و لە راستیدا بەبەدەرکردنی لە عێراق چارەسەر نابێت. کورتکردنەوەی دەستی کەماری ئیسلامی فاکتەرێکی گرنگە بە کۆنتەڵکردنی قەیرانی سیاسی ئێستا. پێشینەی حکومەتی ئیسلامی بە هەرشە موشەکییەکانی و دامەزراندنی حەشدی شەعبی و تەیارکردنی دارایی-سەربازی گروپە کۆنەپەرستە نۆتۆیی-ئایینییەکان، بە تیرەر و دژایەتیکردنی بزووتنەوە کۆمەڵایەتی و ناڕازایەتییەکانی خەڵک و دژایەتیکردنی ژنان ناسراوە.

کەماری ئیسلامی هەمیشە و بەردەوام پشتی بە جبەخانەی چەک و پارەی گەورە و وەبەرهێنانی هەزاران ملیار دۆلار بەستووە بە چەسپاندنی بوونی خۆی و باندە ئیسلامی و نۆتۆییە کۆنەپەرستەکان و ستراتیژی ناوچەیی خۆی لە سوریا و لوبنان و یەمەن. بە خەڵک، ستراتیجی کەماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا بە واتای شەڕ، تەرەر و نائەمنی ژیان، و زەوتکردنی ئازادییەکانی تاک، زوڵم لە ژنان و کوشتنی لەژیر ناوی شەرفدا، دابەشبوونی چینایەتی کۆمەڵایەتی، هێزاری و نەهامەتی،

ئاوارەبوونی ملیۆنان کەس و ماڵ وێرانی، نوقم بوون لە گۆندەکی و نادادپەروەری کۆمەڵایەتی. بە هۆ نیین کە لە ناڕازایەتییە جەماوەرییەکانی عێراق و لوبناندا خەڵک دژی ئامادەبوونی کۆماری ئیسلامی دەربکەن. لە ئاپۆینەکانی ئەم دواییەدا تووڕەیی و ناڕازایی خەڵک بە تایبەت ژنانی لوبنان و عێراق لە دژی حکوومەتی ئیسلامی و خامنەیی و قاسم سولەیمانی زۆر بەرجەستەبوون. یەکێک لەو دروشمە باوانەی کە لە سەرەتای خۆپیشاندانەکانی مانگی ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ لە هەزاران خۆپیشاندەری عێراقەوە بیستراون، بریتییە لە: "بەغدا حرە حرە ئێران، برە برە" (بەغدا، ئازاد، ئازاد؛ ئێران بە دەرەوە، بە دەرەوە).

ناڕازایەتی و تووڕەیی خەڵکی عێراق پەیوەندی بە تێشنەسەندنی تیرەر و میلیتاریزمی سەربازی و دروستکردنی گروپی سەربازیەوە هەیە لەوانە حەشدی شەعبی. خامنەیی و سوپای قودس بە مەبەستی چەسپاندنی پێگەی بزووتنەوە ئیسلامییەکان لە ساڵی ٢٠١٥ حەشدی شەعبییان دامەزراند. دامەزراندنی باندی تیرەریست و بکوژی حەشدی شەعبی کە بە دەستپێشخەری نووری مالیکی کە پایەیەکی حکومەتی ئیسلامیە پێکهێناوە، بە شێوەیەکی کردەیی دەسەڵاتی دیفاکتۆی حکوومەتی ئیسلامیی بەسەر قەوارەی حکوومەتی عێراقدا سەپاندووە. دیارە ئەم هێزە سەربازییە لەو ماوەیەدا بوونە جێی ڕەزامەندی سیستانیش کە شەڕی داعش لە عێراق بابەتی سەرەکی بوو. لق و پۆپکانی "حەشدی شەعبی" بریتین لە ڕێکخراوی بەدر، عەسائیب ئەهلی حەق، کەتایب حیزبوڵڵا، هێزی شەهید سەدر، جوڵانەوەی نوجەبا، سەرایە سەلام، سەرایە جهاد، لیوای عەلی ئەکبەر، سەرایەی عەتەبات، کەتایب سەید ئەلشوهەدا، کەتایبی تەیاری ڕەسالەی، سەرایەی خوراسانی، سەرایە عاشورا، هێزکانی وەعدوڵڵا، تەریقەتی عەباس، کە لە بنەڕەتدا پەیوەندییان بە کۆماری ئیسلامی و هێزی قودسەوە هەبووە. ئەمانە هەموو ئیسلامیەکانن لەگەڵ میلیتاریزمی هاوپەیمانی ڕۆژئاوا و بوونی حکومەتی ئیسلامی گروپە ئیسلامیەکان یەک لە دوای یەک دروست دەبن. نووری مالیکی و هادی عامری و مەهدی موهەندس لە ئابرایەتی ئەم ڕەوتە ئیسلامیانەدا بوون. حەشدی شەعبی زیاتر لە ١٠٠ هەزار هێزی چەکداری هەیە. بە بەوای ئای گشتی و شارەزایانی سیاسی بوونی ئەم هێزە بەم بڕە زەرەکارەکی نائاساییە کە حکومەتی ئیسلامی بەسەر خەڵکی عێراقدا سەپاندووە.

خەڵک ئاگاداری ئەو ڕاستییەن کە حەشدی شەعبی هێزێکی سەربازییە بە ئامانجی بەهێزکردن و چەسپاندنی پێگەی ڕەوتە ئیسلامی و

تیرۆریستییەکان لە عێراق و لوبنان و سووریا لە ژێر هەژموون و ئایدۆلۆژیای کەماری ئیسلامی و هێزی قودسدا هاوتەریب و بە کۆبەکێ لەگەڵ سوپای عێراق دامەزرا. هەر لەبەر ئەم هەکارەش خەڵکی عێراق لەگەڵ دامەزراندنی حەشدی شەعبی ژیانی خۆیان لە مەترسیدا دەبینن. حکومەتی ئیسلامی چەندین جار ڕایگەیاند کە بوونی ئەو لە عێراق "ستراتیجییە". بە واتای هەماهەنگی و یەکخستنی بزووتنەوە ئیسلامی و تیرۆریستییەکان و دروستکردنی بنکەیەکی سەربازی و تیرۆریستی لە ناوچەکەدا و بەتایبەت دەستوەردان لە سوریا یەکێکە لە ئامانجە "ستراتیژییەکان"ی ئەو وڵاتەیە. دروستکردنی نائەمنی و هەڕەشەی حکوومەتی ئیسلامی بە دانان و بەهێزکردنی لیستە پسوندکراوەکانی، هەمیشە یەکێک بووە لە شێوازەکانی سوپای قودس و خامنەیی. لیستەکەی نووری مالیکی کە خامنەیی پاڵپشتی دەکرد لە هەڵبژاردنەکانی ساڵی ٢٠١٠ بە ئامانجی عەللاوی دەڕا، بەڵام نووری مالیکی لە ژێر فشار و هەڕەشەی ئێراندا جارێکی دیکە بوو بە سەرۆک وەزیران.
لەگەڵ ڕاگەیاندنی ئەنجامی هەڵبژاردنی ئۆکتۆبەری 2021، بەهۆی دژایەتی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق لەگەڵ ئەو لیستەی کە ئێران پشتیوانی دەکات، حەشدی شەعبی و گروپە لایەنگرەکانی ئێران هەرشیان کردە سەر نووسینگەی حزبەکە و ئاگریان تێبەردا.
لە چەند هەفتەی ڕابردوودا قائانی فەرماندەی سوپای قودس ماوەیەکی زۆرە لە عێراق جێگیر بووە بە ئەوەی کاریگەری لەسەر پرۆسەی پێکهێنانی حکومەت و پەرلەمان بکات دوای شکستی هاوپەیمانی "چوارچێوەی هەماهەنگی". لەژێر فەرماندەیی خامنەییدا، قائانی هەوڵی زۆری داوە بە بەدەستهێنانی دەستەبژاردنی سەرۆک وەزیرانێک کە لایەن کەماری ئیسلامی و چوارچێوەی هەماهەنگیەوە پشتیوانی دەکرێت. موقتەدا سەدر دژی نزیکبوونەوەیە لە کەماری ئیسلامی و توانای گەیشتنیان بە لیستی دەخوازی خۆیانە. پارتی دەموکراتی کوردستانی ئێران هاوپەیمانی موقتەدا سەدرە، بەڵام بە فەرمی لە بەرەی چوارچێوەی هەماهەنگیدایە کە نووری مالیکی و هادی عامری لە یەکێتی نیشتمانی و بەرهەم ساڵح سەرۆک کەماری ئێستا دەرئەنجامەکەشی ئەوەیە کە کەماری ئیسلامی بە ئەدای زیاتر لە دوو دەیە ئامادەیی لە عێراق بە ئاراستەی بەهێزکردنی بزووتنەوە ئیسلامی و نەتەوەییەکان و بە دامەزراندنی مۆبیلیزەکردنی جەماوەری و بە پشت بەستن بە کۆمک وەرگرتن لە ئیمکاناتی سەربازی و دارایی لە دروست کردنی قەیران و… ئاڕاستەی لە عێراق، ئۆکتۆبەری سەرەکی سیناریۆی هێش و وەرانکردنی ژیانە موقتەدا سەدر و بزووتنەوە نەتەوەیی-ئیسلامییەکان هێڵکێی هاوشێوەیان هەیە لە دروستکردنی

نائەمنی و تێکدانی ژیانی خەڵک لە عێراقدا. سیستەمی مەزایکی نەتەوەیی-ئایینی دژ‌ئەنجامی بەدەستهێنانی دەسەڵات و مەیدانی بزووتنەوە ئیسلامی و نەتەوەییەکانە. موقتەدا سەدر و نووری مالیکی و هادی عامری و لایەنە ناسیۆنالیستەکانی عێراق و کوردستان هەریەکەیان بەشدارن لە دروستکردنی ناتەبایی کۆمەڵایەتی و دروستکردنی سیناریۆیەکی هەش و تێکدانی ژیانی خەڵک. هەموو ئەمانە وە و بەشداریەکی هاوبەشیان هەیە لە کوشتن و نائەمنی و سپاندنی هەژاری و بێکاری و زاڵبوون بەسەر پیسترین توخمە ئاینییەکان و بۆئیسلامکردنی کۆمەڵگای عێراقدا. خەڵک لە عێراقدا چەندین جار نیشانیان داوە و ڕایانگەیاندووە کە ڕقیان لە سیستەمی مەزایکی نەتەوەیی-ئاینییە. خەڵک دەیانەوێت ئەم سیستەمە هەبوەشێننەوە و لەسەر بنەمای ئایین و نەتەوە دابەشیان بکەن. خەڵک لە عێراق دەیانەوێت هاوڵاتی بن و مافی یەکسانیان هەبێت. لەگەڵ لوتکەی ئەو ڕاپەڕینە شۆشگێڕانەی کە لە ئۆکتۆبەری ٢٠١٩ دەستی پێکرد، خەڵک لە عێراق ویستیان سیستەمی مەزایک کە هەبوو هەبوەشێننەوە، ڕایانگەیاند کە دەیانەوێت چارنووسی کۆمەڵگا کۆنتڕۆڵ بکەن.
زیاتر لە دە مانگ بەسەر هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقدا تێپەڕیوە، بەڵام قەیرانەکان قووڵتر بوونەتەوە. حیزبەکانی سەر بە کۆماری ئیسلامی لەم هەڵبژاردنەدا تووشی شکستێکی قورس بوون و دیکراتەکانیش کەم بوون. هەڵبژاردنی پێستی سەرکی حکومەت و سەرکی کۆمار و پێکهێنانی حکومەت ڕاگیراوە. کۆماری ئیسلامی لە قەیرانی سیاسیی عێراقدا ڕۆڵێکی تێکدەرانە و ئاژاوەگێڕانە دەگێڕێ و خێکیش دەیانەوێ بوونی ئەم حکوومەتە و هێزە گرێدراوەکانی لە ئێراق کۆتایی پێ بێ. سیستەمی ئێستا و حیزبە نەتەوەیی-ئاینییەکان و کۆماری ئیسلامی لە نێو خەڵکدا ڕیسوا کراون. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش دەکرێ بڵێین قەیرانی سیاسی و حکومی لە عێراقداهۆکارێکی دەگمەنەتەوە بۆ ناشەرعی بونی سیستەمی مەزایکی نەتەوەیی-ئاینی حوکمەانی لەعێراقدا . بۆ بەوای جەماوەری خەڵک ئەم سیستەمە ڕەوا نییە.

لە ساڵی ٢٠١٩ وە ناڕەزایەتی خەڵک و ناڕازیبوونی کرێکاران و جەماوەری خەڵک لە دژی سیستەمی مەزایکی نەتەوەیی-ئایین، دژی گەندەڵی و بێکاری و هەژاری و بوونی حکوومەتی ئیسلامی لە شەوڵی مانگرتنی کرێکاری، گردبوونەوەی ناڕەزایەتی لە شەقام و ڕاپەڕینی جەماوەری بەردەوام بووە.
خەڵکی ناڕازی لە عێراق و خەڵک ڕقیان لە سیستەمی ئایینی نەتەوەیی ملیۆنان کەس. ژنان و گەنجان دەسەڵات و وزەیکی بەرچاویان هەیە بۆ

ڕێکخستنی ناڕازایەتی. تەنها بە ئەم هێزە و بە ڕێکخستنی ئەوان دەتوانرێت هێلومەرجەکان بە قازانجی ئامادەبوون و دەستوەردانی ئاستوخێی خێک بگۆدرێن. هێزە ئیسلامی و کۆنەپەرستەکان بە هەی ئاپۆین و شۆشی ساڵی 2019 بە تۆندی زیانیان بەرکەوتووە. بەڵام هێشتا ڕێگایەکی دوور و درێژ ماوە.

قەسیدەی چاوەڕوانی ژنێک بووم… ستیڤان شەمزینی

چەندان ساڵ
تەرمی خەمم بەشانمدا دابوو
شار بە شار
وڵات بە وڵات
لەگەڵ خەم دەمگەڕا
نەمتوانی لە هیچ پاسارەکی غەمگین
لە هیچ گۆڕستانێکی مەلول
ئەسپەردەی بکەم
چاوەڕوانم دەکرد لەدەی ژنێکدا بینەژم
چەندان ساڵ
کاروانچییەکی چاوەڕوان بووم
هەگبەم دیوانێک شیعر و
دەکی بەخورپە داپشراو بوو
نەمتوانی یەک دێ شیعر
بە هیچ ئەوارەیەکی لەو بەبزە بخوێنمەوە
دەیشم
بە هیچ ئەستێرەیەکی خامەش بکەمەوە
چاوەڕوانی دەرکەوتنی ژنێک بووم
لەوساری ئەوساری دنیای لێی منەوە
لە دەم کاڵی بەهودەییەکانمەوە هێبە
شیعرەکانم بگرتە باوەش
پێێ پێێ خورپەکانم بخوێنتەوە
چەندان ساڵ

بە گشتە دوورەکانەوە خەریک بووم
جارێک لە ناو کتێبەکدا ون بووم
جارێکی تر
لە فڕۆکەی جوانی کەوتمە خوارەوە
جارێکی تریش
لەژێر دارچناری قەدەغەدا خەوم لێکەوت
هەموو جارێک
سەفەر رەنگی هەڵدەپۆوسکاندم
لە هەموو گەشتەکانمدا
هەر چاوەڕێی ژنێک بووم
هاوسەفەرم بێت لە شەمەندەفەری ئۆیندا
رێژووی تەنهاییم لەگەڵ بشکێنێ
گەرانی بە بەرم کاتێک پەدەکەنێت
لە گەمی دەخەشیمی هەڵکەشم
ساتە خەفەتبار دەبێت
بیخەمە بەر رێژنەی ماچ
کاتێک تینوو دەبێت
چەندان سات
کتێبی گریانم دەخوێندەوە
لە ژێر هەر وشەیەکیدا
دەریایەک فرمێسکم رشت
لە پەنا هەر پیتێکیدا هەزاران هەناسکم دا
لە کۆتاییدا کتێبەکم نووسی
بە پەرەمووچی پێکەنین
نەمهێشت هیچ کەس
ئەو کتێبە بخوێنێتەوە
نە "باڵ"یەکی سەرکەش
توانی پەڕیەکی لە هەڵبداتەوە
نە باران توانی بە ئەسرین بیخوسێنێت
ژنێک
لە باکووری زەردەخەنەوە پەیدا بوو
لە نێوان دەڕەکاندا خەی ون کرد
هەشتاش نەگەیشتە ئەو دەڕەی دەڕێت
خەشم دەوەی بە هەموو حەسرەتەکانتەوە
چەندان سات
موریدی تەریقەتی پایز بووم
چی گوڵی تازە شکۆفەکردبوو وەرین

چی م□□□کانی ژیان بوو
ر□نگی خ□□□م□شیان گرت
چی میو□کانی ه□ستم ه□بوو
ی□ک ی□ک گ□نین
ئا ل□م و□رز□ خ□زاناوی□ی□ی ت□م□ندا
چاو□□□ی ژن□ک بووم
ل□ ر□گ□زی یاس□مین
ل□س□ر ب□رمای□ی زەردە□□گ□□اوی پایزییم
نو□ژی ب□هاری عیشق□ک دا ب□ب□ستە□ت
ل□م و□رزی و□رین□دا
بمخات□و□ حای□ی چر□کردن
ل□م گ□□ا□□زان□ی عومردا
گیرفانم پ□ بکات ل□ ه□نجیری ژیان
ب□ستە□□□کی ئ□م ت□نهای□ی□ قاق□□م
ب□ ه□تاوی ژوان□ک
بکات□ خ□رە□□ا تی ئاو□دانی
چ□ندان سا□
ل□ م□یخان□ی□کی زەر د□رین
شیعری "خ□یام"م د□خو□ند□و□
فاتیحام ب□ ه□شوو□ تر□ د□خو□ند
ل□گ□□ ف□کردنی ه□ر پ□ک□ک شەرابدا
خ□زگ□ی□کم ل□ دایک د□بوو
ل□ ه□ر ه□نارس□ی□کی ئانی م□ستبووندا
خ□یال□ ب□ باو□شی ژن□ک□و□ د□یبردم
چاو□□وانی ژن□ک بووم
قوم قوم ماچم ل□گ□□ بخوات□و□
ت□نهایی ل□ چاو□کانم بت□ک□نە□ت
ل□س□ر شان□ی ئار□زوو□کانم
س□ما بکات
ل□ دارستانی شیعرمدا
ن□ام□کی ساوا ب□و□ن□
ل□ ناو نو□نی عاتیف□مدا
ب□ خ□ون□ک دوو گیان ب□ت
خ□ون□ک ک□رپ□ی شیعرم
ت□یدا بک□و□ت□ س□رپ□ و
ه□تاوی نیگام
ل□ ما□ی چاوم ب□ت□ د□ر□و□

چەندان ساڵ
لە بن درەختی زەی
غوربەتدا گەوزابووم
هەناسەکانم
بەنی بەفری مەنفیان لە دەهات
ئەندێشەکانم
ببوونە گوڵدانی مرۆڤکی ئاوارە
گوڵەای زەردەخەنەکانم
دەوڕینە حەوشەی بەکەسییەوە
لەشی عیشقم
دومێنی پەرتەوازەیی دەرکردبوو
لەوی پە بزەی پێشووم
گریانی لە دەباری
ئا لەم ساتەوەختە پە وەیشووم یەدا
چاوەڕوانی ژنەک بووم بە شمشێرەکەوە
قەشت بخاتە نەوان من و تەنهاییەوە
گریان لە چاوم جیا بکاتەوە
دەستی ئەو ئاگرە بە دووکەڵ وەسە ببێت
بە هەی بە نیشتمانییەوە سزام دەدا و
بە زیندوویی دەمسووتێنێت
لەشی ئەو ئیبلیسە
هەپروون هەپروون بکات
بە هەنگوینەکی ژەهراویی
هاتە بن کەشەم و
جانتای سەر هەگرتنی
بەرەو هەندەران دایە دەستم.

سەرەتای بەهاری 2019
بیلەفەلد – نەخشخانەی گلیاد ئاینس
شتایسەنی نەرلەگی

نووسینی سود چییە؟ نووسین سودی چییە؟... زاناز

ئەم دووە هەردووکیان بایەک دەچن بەس دوو مانای جیاوازیان هەیە

یەکەکیان ئەوەیە کە هەموو جارە نووسینەک دەنووسرێت دواتر دەبێن سودی چییە؟

هەروەها ئەوەی تر کە نووسینی سود چییە؟ نووسینی سود ئەو نووسینەیە کە شوێنی خۆی دەگرێت ، پێویستە ،هەروەک چۆن دیوارەک بکەیت هەموو کەرەستەکان پێویستی بە بلۆکی باشە ، ئاواش ئەو نووسینە بەسودە شوێنی خۆی دەگرێت دەچێتە شوێنی دیاریکراوی خۆی،
هەروەها نووسینەکانی تر بەهەمان شێوە وەکو بلۆکن دواتر بەرزەکیان دەبنە دیوارەک، یانی بەشێوەی تر ئەوە نووسینی سودە پێویستە بە دروستکردنی خانوو یان هاوشێوەی خانوو.

لێرەدا ئەوەی پێویستە ئەمە گرنگی و پێرە بەو نووسینە بدەین یانی وەک بنەمایەک بۆ ئەوەی لەسەر ئەو کەچکەیە بەین و بەرهەمهێنەری ئەو جارە نووسینە بین ،چونکە ئەوە ماندووبوونی کەم بە یان زەر بەفیڕۆ ناچێت بەڵام جارەکانی تر ، نووسینی زەر بەچاو کردنی ئەو بنەمایەی ووتمان ئەوا ئەمە بە ماندووبوونەکەی لەچاو ئەوەی تر هیچ سودێکی نیە ، هەروەها لەنێو نووسینەکانی سودیشدا نووسین هەیە نەمرییەو زەمەنی نیە ،یانی پێویست نیە بەزەمەنێک بڵێین نەمرییە بە هەموو کاتێک ئەو نووسینە وەکو زانستێک وایە بە هەموو کات و ساتێک دەبە نموونەیەک ئەگەر بڵێن پزیشک نەخۆش چارەسەر دەکات ئەوا ئەمە بە هەموو کاتێک ڕاستە و زەمەنی نیە نەمرییە هەر دەمێنێ و هەر ڕاستیش .

بەهەمان شێوە هەشە لەنێو نووسینی سوددا بنەمایە، بنەماکەی وەکو بناخەی خانوو دروست کردن وایە، یانی ئەو جارە ئەگەر یانزە دەر بەت بەقەد یانزە کتێب نووسین سودی زیاترە، یانی بناخەیەکی باشی خانوو بەقەد دیان دیوار دروست کردن باشترە، چونکە بناخەکان دیوارەکان ڕادەگرێت لەهەمان کاتدا ئەو پێویسترە لەوەی تر،
یان بەشێوەی تر بنەمای چەنیەتی نووسینی ئەمان نووسین و فەرکردن ،بەقەد یانزە کتێبی ئەمان نووسین سودی زیاترە ،
ئەو نموونەیەو لەسەر ئەو نموویە بە بنەمایە بە هەموو بنەماکانی

بوارەکانی تر …

2022 8 21

گۆرە بـــــوون *… نوســـــینی: نەوشیروان ئازاد

گۆرە بـــوون و , هەســتی خۆ بە زل زانیــن و خۆ پەرســتی و , خۆ بە هەموو شت زانین , ئەو خەســڵەتە کوشندەیەکە لە ناخ ماندا گۆرە دەبە و لەگەڵ هەر چرکەیەکدا هاورِێ و هاو سەفەری ڕەحمانێ .ئەو ئارەزوو نەگریسەی کەلەبەردەم هەر هەنگاوێکی ژیانماندا کەندەڕانك و , بەهەر بانگەشەیەکی ئازادی هاوارێکی تاساو لە گەروماندا قەتیس دەکات .

وەرەمێکی شەر پەنجەیەو چرکەساتەکانی ژیان دەوەستێنێت , گەشە مان ئیفلیج و ناهیلی چی دی بەرەو ئاسۆ هەنگاو هەڵبێنین .هەر ئەو هەستەش وامان لە دەکات کە ئیدی گوێ بیستی هیچ کەس و هیچ پەشنیارێک نەبین .

لە پشت کورسی و مێزی دەستەڵات و لەو دیو چاویلکەی عیلم و مەعریفەی زاتی خۆمانەو بە بچووکی سەیری بەرینی دنیا دەکەین .

گۆڕەیی خەشمان بە تەرکردنی ئارەزووکانمان ئاسوودە دەکەین بەبێ هیچ گوێ دانێك بە لەپرسینەوەی ویژدان و هەستی بەر پرسیارێتی دواڕۆژ .

ڕۆژانە لە کەناڵەکیلە کانی ڕاگەیاندن و میدیا ڕووزەردەکان و لە کێ و کێبونەوە ، گشتی و تایبەتیەکاندا لەڕەو لەوێ باس لە گەڵان و چاکسازی وبەڕەو پێش چوون دامەزراندنی سیستەمی نوێی تەندروستی وپەروەردەیی و مووچەو ….هتد دەکرێت

باسی نەمانی گرفتی کارەباو ئاو و چارەسەر کردنی کێشەی نیشتە جێ بوون و زەر و زارەکی تر لەم کیشانە دەکرێت.

دانانی سیستەمی نوێ و گەڵانکاری بۆقسەو باس نایەتەدی چارەسەر کردنی کێشەی کەمی ئاو و کارەباش بێ زیاد کردنی کرێ ی کارەبا لەسەر خەڵکی کەم دەرامەت و کەم کەردنەوەی بەی کارەبا لەسەر زەرینەی خەڵك کەتایی نایەت . گرفت وکێشکان وچارەسەر کردنیان

پەویستیان بە هەنگاوی جدی و عەملی و بەیاری بوەرانەو ژیرانەی گەرەکە
شانز ساڵە خەمان حوکمی خەمان دەکەین تازە باسی سەربە خۆیی دەکەین لەکاتێکا ژەرخانی ئابووریمان وەک دەڵێن سفرە …کورد نیە حزی بەسەر بەخۆیی نەبێت .. بەڵام مناڵکیش نەک سیاسیەک دزانێت سەربەخۆیی عەجەم وتەنی پوچی گەرەکە ..ئاگەیاندنی سەربەخۆیی کاتی بەسەرچوو دەبوو زووتر بکرایە ..وە هەتا یاسای عسکەر تاریێت لەم وڵاتە برا گەورە بێت …دەبێت چاکسازی و سەربەخۆیی عەرەب واتەنی هەر حبر علی الورق بێت ….دەکرێت دامەزرانی سیستەمێکی مەدەرن لە چەند کەبوونەوەیەکی پسپۆراندا دابڕژرێت و بە بەیارەك جە بە جي بکرێت بە چەندان ساڵ ئایەندەشی بە دیاری بکرێت . ئیدی چ پەویست بەکۆنفرانسێک یان راپرسیە دەکات کە سەرەتای کۆتاییەکی نەبەکامە. بە هەرحاڵ خەیام واتەنی : [کۆتایی گوفتار لە من ببیستی چاکە] .
هەموو بوارەکانی ژیانی ئەمە لە نەو بازنەیەکی داخرا ودا دەسورِێتەوە هەتا ئەو خەسڵەتە نەگریسە لە ناخی خەماندا نەکوژین و خەمان لە گەورە بوون رِزگار نەکەین.
هەتا رِەخنە گرتن لە گەورەکان یاری کردن بێت بەئاگر. هەتا رِەخنەگرتن لە خەمان مەحاڵ بێت .
هەتا رِەنوەنی بچووکەکان سەر زەنشت بێت بکرێتە گەمە و گاڵتە گەیشتنمان

بە ئاوات ، بەسەر کەوتن مەحاڵ و مەحاڵ.

نەوشیروان ئازاد
29/1/2009

لە نەوان نەجوا کەرەم و سەید قوتبدا… شەماڵ بارەوانی

برادەرەکم هەیە کاتی خۆی من کردم بە ئیسلامی و بردم بە حوجرەی ئیسلامیەکان و قوتابخانەی ئیسلامی و پێکەوەش فەقێیاتی و قوتابخانەی

ئایینی و کلتۆری زانستی ئیسلامیکانمان تواوکرد.
پشووتر زۆر هاوڕێ بووین و بە هۆرکوێیەك باشتباین هەر پێکەوە بووین، لە هەولێر لێکاتی فەقێیاتی لێبڕمن خێی نەقلی سلەمانی کرد تا لێگەم بێتە سلەمانی و لەم دانیشت. کە لە سلەمانیش هاتمەوە بۆ حوجرەی هەولێر، دووبارە گووتی بە کوێ باشیت منیش دەم بە ئاوە و دیسان لێگەم خێی نەقلکردەوە هەولێر.
باشاستی وەکو دوو برای دوانێ وابووین. دوای ئاوەی من تووشی گیانی فیکری بووم، نەوانمان هێندێک ساردی تێکەوت و ئاو خێی لەم بە دوور دەگرت و دەترسا تووشی هەمان گیان ببێت.

بە حوکمی ئاوەی من، ئێستا هەفتانێ، باشێک لە بیرەوەریکانی سەردەمی فەقێیاتی و خوێندنی حوجرە و قوتابخانەی ئایینی و کلتۆری شەریعە(زانستێ ئیسلامیکان)، لێژنەر ناونیشانی(بیرەوەریکانی فەقێیەکی گوومەا..) لە ڕۆژنامەی(ڕۆگای کوردستان) و هەرێك لە: ماڵپەڕکانی(دابەران) و (دەنگکان) و (قەندیل24) و (وتاری کورد)باو دەبێتەوە و پاشان لە ماڵپەڕی(کوردیپێدیا) بە ئەرشیفی دەکەین.

پێش ماوەیەکێ بە هەی ئاوەی باشکی بیرەوەریکان چیرۆکێک و بیرەوەریکی سەردەمی فەقێیاتی(سە قول هو اللە و دوو فەقێ و فەڵك) یەکێک بوو لە باشکانی بیرەوەریکە و چیرۆک و بیرەوەرێیکە خەم و خێی بووین، دیاربوو زۆرپێی قەس ببوو و یەکسەر لە فەیسبووک باکی کردم.
هەرچەند لە دڕاوەی فەیسبووک کەمک پێوەندیمان ماوە و جار جار تەم بەدکات و ئێستاش کەم کەم یەکتری دەبینین و هەشتا خیاڵی ئاوە دکات کە من ڕۆژێک دادت و دەگەمەوە باوشی ئیسلامی سیاسی و دووبارە دەبم بە بابایکی دەگمایی.

جا پەم دەڵێت:دەزانم ڕۆژێک دێت و دەگەڕێیتەوە، بەاڵم چ گیانەوەیێک؟ ڕۆک وەکو سەید قوتب!
منیش پێی دەڵێم: پیف لەو گیان و گیانەوەیە، بیرمەند و خەڵکی موتەنەوەری لە نموونەی: مەڵای گەورەی کێیە و شێخ محەمەدی خاڵ و مامۆستا عەلائەدین سەجادی و دێیان کەسایەتی ئایینیتری کوردی خەماس بوون، تا من لە شاوەی سەید قوتبی عەرەبی و ئادیکاڵ و تیرۆرستانی هەزری تۆندئاژۆیی و باوکی ڕۆحی بزووتنەوە فەندەمێنتالیستەکان و ئیلهام بەخشی گرووپە تیرۆرستەکان بگەمەوە ئامۆزی ئیسلامی سیاسی!

هەبەت، ئەوخەونە خەش و خەیاڵە مەحاڵەی ئەو هاوڕێ ئیسلامیە ئەوەمان پەدەتە کە مینتاڵێنت و بیرکردنەوەی تاکی ئیسلامی سیاسی چەندە بە بیری عرووبە و هزری ناسیۆن موتوربەکراوە و چ قەدەرێک تەی ئوسوڵیەت و بێگانە پەرستی گەمارەی ئەقڵ و هزری کەسی ئیسلامی داوە.

ئاخر ئەوان هەمیشە سەید قوتب و حەسەن بەناو ئەبو ئەعلای مەودوودی و سوڵتان عەبدولحەمیدی عوسمانلی و فلانولدینی ئەفغانی و ئەویتری پاکستانی و جەوهەردەدایقی شیشانی و کۆو کێیتری سودانی و عەرەبستانی بە هەبەر و سەرمەشقی خەیان دەزانن، نەک سەید هەزای دەرسیمی و شێخ سەعیدی پیران و پێشەوا قازی و سمکۆی شکاک و شێخ حەفید و دەیان ئایکۆن وکەسایەتی تری نەتەوەیی ناو مێژووی ڕزگاری خوازی کورد.

ئەو بیرەی ئیسلامی بووم و مەلا (عوزەر حافز) هاتبوو بە (لقی یەکگرتووی ئیسلامی) لە بەردەستەش و وتار و وەعزێکی بە داین سەبارەت بە سەلاحەدینی ئەیوبی و قودس و فەلەستین.
جا وەعز و وتارێکی هێندە بە عاتیفی دەدا و باسی ئەوی دەکرد کە هەژێک دادەت دووبارە هەڵەکانی سەلاحەدین(قودس ئازاد دەکەن!) ئەمەش هەموو کەرقی حەماسەتی دینیمان بەرز بەرز ببوویەوە و هەموان پێکەوە دامانە پەمەی گریان.
ئەویە حەقیقەتەکە ئازیزم.
ئیسلامی سیاسی یانی لە جیاتی بەت و باسی داگیرکردن و بە پێنج پارچەکردنی کوردستان و ، ئازادکردنی کەرکوک و مەهاباد و عەفرین و ئامەد بکات و بە وڵاتی خەی بگریەت و فیغان بکات و ئەشک بەهژەت، شەی بە وەکالەت بە عەرەب دەکات و شیوەن بە قودس دەگەەت!

من وەکو لە وتاریتریش گوتووم، هەرگیز گلەیی کورد بوون لە ئیسلامی سیاسی و کوردە بە ئیخوانبووەکان ناکەم.
چونکوو ئەوان لە بنەەتدا بە قازیەی کوردی و دروستکردنی دەوەتی کوردی و بەرگری کردن لە زمان و خاک و فەرهەنگ و کەلتوور و مێژوویی کورد دروست نەبوون.

بەکو ئەوان لەسەر دەستی ئەم دەوەتی داگیرکەری خاکی کوردستان و بە سپەنسەری ئەویتری نەیاری کورد و بە لەدان لە کورد بوون و ئەنفالکردنی ئنتیمای کوردایەتی دروستکراون.

خەم و خەونی ئەوان، خاک و فەرهەنگ و زمانی کوردی و برایەتی نەوان

کورد و ناسنامەی کوردستانی گرەوە نییە.
ئاوەژووکردنەوەی ئاوان خیانەتی بە دەکان و خاونی پلەو دەبینن و هاوکاری بە دەدان، بە ئیسلامیزەکردنی تاوانەکانی کامەل و جومگەکانی ژیانە.

دروست کردنی دەولەتێکی سیوکراتی و زیندووکردنەوەی خەلافەتی ئیسلامییە.
خزمەتکردنی زمان و فەرهەنگ و کولتوور و مێژووی عەرەب و تیرەکردن و خەفەکردنی هەست و سەزای کورد بوون و وەرانکردنی چەمکی کوردایەتییە.
بەهێز کردنی شعور و ئاقیەتی (ئومەی ئیسلامی) و بەرزکردنەوەی بانسی عاتیفەی ئیسلامی سیاسی و لەسەر حیسابی هەستی نەتەوایەتی و دووركەرتکردنی کوردایەتیە.

ئینجا با بەمەو سەر بنەچەی بابەتەکەو خیالی خشکەی ئاو برادەرە ئیسلامیەم، ئاو بیرەمنا بووم و کەتایی نەوتەکانی سەدەی ابردوو بوو(١٩٩٨-١٩٩٩)،
ئاوکات باوی نجوم کەم و نەوال زوغبی و کلودیا شمالی و ااغب عەلامە و حەبیب عەلی و دیانە حەداد و ئاوانە بوو، و هەشتا نانسی و ئلیساو هەیفا نەبوون بە ئاستەر و لە هیچ شونك دیارنەبوون و خەك نەیدەزانی کەن.
دیانە حەداد گرانیکەی(ئامانە) و نجوا کەمیش بە(ئانا مافی)دەنگیان دابوویەو.

جا کوەکی گەنج هەبوو لە دەیەکەمان، دەی(بارەوان)، کورد وتانی پیس عاشقی نجوا کەم ببوو و نجوا دەی فاندبوو و هەموو هەشی داگیرکردبوو و دەیگووت:ژنم ناوە.
جا کوە پلکەکم هەبوو زەر کەمەدی بوو و سەبارەت بەو کوەه دەیگووت: دەت ژنم ناوە، ئیلا نجوا کەرەم نەبەت. ئە کاکە نجوات لەکوە بە بنین؟! بە خوای هەرگیز نەتدیت.

منیش بەو بە برادەرە ئیسلامیه دەم: بەخوای هەرگیز نەتدیت من جارەکیتر ببمەوە بە ئیسلامی و سەید قوتب و وەکو ئەو برادەرە، چەن خیانەکی مەحالی بە نجواکە کەرەمەوە دەکرد، ئەوش خیانە مەحالەکەتان سەبارەت بەمن و سەید قوتبەوە خش.

ئینجا گیانەکەم، من تووشی گانی فیکری بووم و باوەم بە ئایدیالۆجیەت و ئاجێندا و بەرنامەی ئیسلامی سیاسی(حزبە

ئیسلامیەکان) نەما.
دواتر خەمن لەبەر هەکارەکی مادی، یان غەرەز و ڤەکی شەخسی، یان عیشق و ڕەمانسیەت و دڵداری و خۆشەویستی کچێ مەسولەکی یەکگرتوو وازم نەهێناوە(وەک ئەوەی بیستوومەوە واتان گووتبوو).

گیانە، دەیانی من و نووسەری تری لە نموونەی: دکتەر عادل باخەوان و دکتەر ئیبراهیم مەلا زادە و مامەستا محەمەد هەریری و یونس ئاوی و کە و کەیتەر، کە پشووتر و لەسەردەمی غەیبووبەی فیکری و بەستەڵەکی ئۆقیدا، هەموان بزووتنەوە و یەکگرتوو و سەلەفی و مەلا و فەقێ و ئادیکاڵ و ئیسلامی سیاسی بووین و ئێستا و دوای هەشیاربوونەومان لە خەوافی فیکری و هاتنە دەرەومان لە ئۆشکەوتی تاك ڕەهەندی و تونێلی فەندەمێنالیستی، بووین بە هەڵگری تۆگەیشتنێکی باڵا و خاوەنی جیهان بینیەکی ناسیۆنالیستانە و لیبەڕاڵانە و هیومانیستانە و شەو ڕۆژ، بە پێنووس و لە ڕێگای نووسین و وتارکانمانەوە، بەرگری لە ئازادی فیکر و، ئازادی ویژدان و، ئۆقیانیەت و نەتەوە و مرۆڤ بوون دەکەین.

ئیتر چەن جارێکیتر دەگەڕێینەوە سەرتاو خاڵی سفر و سەر مەزهەبی بە کەیەکردنی مرۆڤ و بە کەم سەیرکردنی ژن و دژایەتیکردنی ئۆقە و پلورالیەت و پێکەوە ژیان و لەبووردەیی و، دەبینەوە بە سەید قوتبێکی توندئاژۆ و بابایەکی ئادیکاڵ ؟!

خاک فرۆش.. شوان ءەباس بەدری

خاکەکەم ئاسمانەکەی قاوەیی و
کانیاو و ڕووبارەکانی بەردین و
سەوزایی و دەشت و دەوەنی
بە چیمەنتە زیندانی کراوە و
مرۆڤەکانی
لە سەرەی ژیاندا ڕەح دەسپەرن و
شاخ و داخی بە کەبەی شەڤ و دەراق
تاشراوە و
هەلانەی چیمەنتەیی کوندەپەپوو و

داڵکەرخەرکانی لەسەر بنیات نراوە

ئەم خاکە ئیتر نەجێی زیرەک و دیلان و کابانی تیا ئەبێتەوە و
نە مەردان و تاهیر تەفیق و چالاک
لە سووچ بە سووچی
گورگ و کەمتیار خەیان مەڵاس داوە و
گوێی بە دەنگی قاڵە ڕەشەکانی ووشە و موزیک
کاس کراوە و
بەرگی بووکێنی بەبەردا دادەاوە!
ئەمە لەرە
لە ئامیزی تاریکیدا ووڵ بووینە و
هەموو ساتە
جرجەکی بەگەنی نەو زەرابەکانی کەمەگە
سەر بەرزئەکاتەوە
بەرەو ئامێزکی بەگەنی پە لە دڵار
خەی هەڵئەدات و
مشتەک خاکی گرانبەهای نیشتمان
لە خەی مارە ئەکات!
ئەی خودایە
ژانی بە دەرەتانی چ ئازارەکە!
لەرە جەستەی مرۆڤکان دەمە ساڵە مردووە و
دەروونیان یەخسیری دەستی نائومێدی و
ژیانیان بە دەستی بازرگانەکانی خوێن و مەدەل کەلەپچە کراوە!
چەند جوان فەرمووی
بەکر عەلی کاتە نووسی:
((ئەم سەدەیە ، سەدەی دڵار و قەحبەیە))
لەرە مرۆڤ
وەک سەگی هاو بێن بە پارەوە ئەکەن و
لە هەچ شوێنەک بەنەکەی بێت
دەبێتە قیبلەگەیان و
مشتە دڵار وەک تاوق لە ملیان ئەئاڵێنن و
حەپە حەپی بەردەم هەلانەی خاوەنکەیان
وە و کاست ئەکات!
هەڵەڕە مرۆڤکانی سەر گەی زەمین
لەرە بستەک خاک هەیە
عاقڵکانی شێت و شێتکانی عاقڵن
زەربەی سیاسیەکانی کەتر باز و کەتربازکانی سیاسیین

زیندانییەکانی لە خەڵکە ئازادەکەی دەرەوەی زیندان
ئازادترن !
هەڵمەتی مرۆڤکانی سەر گۆی زەمین
خاک ئەفرێشم
کەسێک هەیە کە ئەم خاکەی
بە هەناسەیەکی پاک و چکە دنیایی و سەرپنایەک و زەردەخنەیەک
پێ بفرێشم !؟

تیرۆر وەک ئۆکتۆکسی دەسەڵات و قەستنەوەی وەک ئۆکتۆکسی ئۆپۆزیسیۆنی پێپۆلیستی.. هەوڵست جەلال

ئاشکرایە لە ئابردووداو زەرجار کەسایەتییە جوان و دڵنگە ئازادیخوازەکان ووبەووی هەڕەشەی مەرگ و تیرۆر بوونەتەوە. ئەفسوس کەم نین ئەو دڵنگە یاخی و ئازادیخوازانەی لە هەرەمی کوردستان تیرۆر کراون.
تیرۆرکردن ڕیشەیەکی دێرینی هەیە، گەر کونجکۆڵانە گەشتێک بکەین بەناو مێژووی حیزب و بزوتنەوە سیاسییەکانی کوردستان، دەبینین لە شەڕەشی ئەیلول و شەڕەشی نوێوە تا هەنوکە، دەیان و سەدان کارەکتەری ڕەشنبیر و دڵنگی یاخی، تەنانەت لەناو حیزبەکانی خۆشیاندا خۆف کران و بوونە قوربانی عەقڵیەتی خەڵکی و دژە ئازادیی سیاسەتی کوردی!

ئەوەی بە من پتر جێی سەرنج و تەماناە، ئەوەیە کە کردەی تیرۆر و شەهیدکردنی ئازادیخوازان، زیاتر لە حیزب و لایەنێک تێیدا بەشدارە. بە چەشنێک تەنانەت بەر لە شەهیدبوون و کردەی تیرۆرەکە، بەجگە لە کەس و لایەنی تاوانبار، نەخشە و پیلانەکە لە جێیەکی دیکە و لای لایەنێکی دیکە داڕێژراوە! وەلە جەخار هەرگیز وەک پێویست ئاوە لەم کێیسانە نەدراوەتەوە. تەنیا و تەنیا وەک دروشمێک ناوی شەهیدەکان

گوتراوەتەوە و ەیامەکە نائاگایانە کراوەتە وەردی سەرزمان.

دەپرسین تیرەرکردنی ئازادیخوازان لە بەرژەوەندیی کێیە؟
جگە لە بکەر و تاوانباری سەرەکی، ئایا هەندێک کەسایەتی و لایەنی سیاسی بە بەرژەوەندیی ئامیاری خۆیان ئەم پرسانەیان وروژاندووە یان نا؟ گەلان بەدوای ئەم پرسیارانە، وا دەکات بە چاوی گومان و ڕەخنە لە لایەنی دیکەیش بڕوانین، کە تا ئێستا ئاماژەیان پێ نەدراوە.

نموونە لە مەرگی "سەرانی مامە حەمە، کاوە گەرمیانی و سەردەشت عوسمان"دا بەر لەوەی بە دەست جووت حیزبی دەسەڵات، فیزیکییەن تیرەر بکرێن، ئەم لاوە خونگەرمانە بەهەی سەز و کەم ئەزموونی خیانەوە، لەلایەن دەستەکانی خیانەوە کرانە نیشانە بە تیری دوژمن و بوونە قوربانی سیاسەتی ئەپزیسیونی بەرژەوەندیخواز و پەپلیست.

بە ڕاستی ئەم بەچوونە باشترە سەیری توندوتەڵی و دەستایەتی نێوان تیرەرکراوان و بزووتنەوە دەخوازەکانیان بکەین. لە ڕابردووی نووسین و بڵشداریی ئامیاریی‌کانیان بکەینەوە. ئەوکات تەدەگەین، بەچی بەو شێوازە هاندراون لەلایەن ئەپزسیونەوە. وەختە ئەم لاوانە قەڵەمیان هەدەگرت و دەیاننووسی، ئایا ئەپزسیۆن نیدەزانی ئەم کارە مەترسیدارە؟! بەر لە تیرەرکردنیان، هەڕەشە لەم شەهیدانە دەکرا، بەچی لەپاش هەڕەشەی مەرگ، سەران و زەردەشت و کاوە، زیاتر هاندران بە نووسین؟ تەنانەت داوایان لەکراوە کە ناوی ڕاستەقینەی خیان بنووسن لە وتارەکانیاندا. گەر بەک زیاتر، هاوپیشە و سەرنووسەری گەڤار و ئەپزسیۆن ئاگاداری ئەم لاوانە بوونایە، هەرگیز کۆتاییەکان بەو چەشنە نەدەبوون.

دەبەت ئەم پرسیارە بوروژێنین ئایا بەرژەوەندی ئەپزسیۆن بەتایبەتتر بزووتنەوەی گەلان چی بوو لەم کێسەدا؟
بزووتنەوەی گەلان کە ئەو دەمە جەنگی دەسەڵات و پرسەی هەبژاردنی دەکرد، لە جەوهەردا بزووتنەوەیەکی پەپلیستی بوو. سوار تەوژمی ناڕەزایی خەڵکی دەبوو. پیشەیان ختوکەدانی هەست و سەزی جەماوەر بوو. هەر لەبەر سەردەشت عوسمان، سەران و کاوە گەرمیانی بوون بە دروشمی هەبژاردنەکانیان. هەمیشە لەنێو ڕیکلام و بەرنامە تەلەفیزیۆنییەکانیاندا مەرگ و تیرەری ئەم لاوانە دەبوونە تەوەری باسەکانیان، تاکوو سەزی جەماوەری ناڕازی کوردستان بەدەست بێنن. تەنانەت پاش مەرگی کاوە گەرمیانی، بزووتنەوەی گەلان خەزانی کاوە گەرمیانی بە خولی پەرلەمان کاندید کرد. لەبەر تەدەگەین خوێنی

شەهیدان لای بزووتنەوە پێشڕەوەکانی ئامرازێ بۆ کۆکردنەوەی دەنگ و فراوانکردنی پێگەی جەماوەری. ئەم کێشانە دەرخەری نیەت و مەرامەکانی بزووتنەوەی گەلان بوو.

زیادەڕەوی نیە گەر بڵێم: فرمێسکی ئێپزسیۆن بۆ تیرۆرکراوان و شەهیدان هەمیشە فرمێسکی تیمساحیە .
بۆچی مەرگی شاعیر و ڕۆناکبیری کورد شەهید(بۆکر عەلی) لە هیچ گۆڤار و چاوپێکەوتن و سۆشیال میدیایەکی ئێپزسیۆنەوە هەرگیز باس نەکرا؟ هەرگیز تاقە وشەیەکی لێبارەوە نەنووسرا؟

بۆ ئەمە تیرۆرکردنی بۆکر عەلی نەک هیچی لەمەرگی شەهیدان کەمتر نیە، بەڵکو زیاترە. وەڵێ بۆ ئێپزسیۆن و گەلانخوازەکان جیاوازە. بۆ درێژایی تەمەنی نەوشیروان مستەفا و لایەنگرانی هەوڵی پینە و پەڕەکردنی تیرۆرکردنی بۆکر عەلی و هاوڕێ کەمەنیستەکانی دەدەن. چونکە بڕپسیارێتیی تاوانەکە، لە ئێستەی سەرکی بزووتنەوەکە و دەستەی دامەزرێنەرانی گەلان بوو. شەهیدکردنی سەرانی مامە حەمە، کاوە گەرمیانی و سەردەشت عوسمان، تاوانی قەزەون بوون. بەڵام کەم نەبوون ئەو لایەنانەی موزایەدەیان بە خوێنی ئەوانەوە دەکرد و پارێیان پێ پەیدا دەکرد. لەڕاستیدا ئەم تاوانانە، گەر پارتی و یەکێتی بکەرەکەی نەبووناید، بە هیچ کەسێک گرنگ نەبوو! ئەوتا خوێنی "بۆکر عەلی" شاعیر، هیچ گرنگیەکی نیە بۆ شاری سلێمانی!
ئاخر بۆچی باسی تیرۆرکردنی بۆکر عەلی بکرێ؟!
کێ باسی بکات؟! کێ لێبارێیەوە بنووسێت؟! هەر یەک لە ڕۆشنبیران: بۆختیار عەلی، مەریوانی وریا قانع و ڕەبین هەردی، فاروق ڕەفیق، هتد… هاوڕێی "نەوشیروان مستەفا" بوون و مانیفێستی گەلانیان بە نووسی!
کاتێک بکوژەکە "نەوشیروان مستەفا"یە ، ئیدی ڕۆشنبیران و خەڵکی سلێمانیش وەک هەمیشە یان نکۆڵی دەکەن یان بەدەنگی هەڵدەبژێرن، چونکە بکەرەکە کۆی شارەکەیە و سیمبولی سلێمانیە. تاوان و گەندەڵی لای ڕۆهەندیەکان و زۆرێک خەڵکی سلێمانی، تەنیا ئەوکاتە قەزەونە، کە پارتی و یەکێتی بکەرەکەی بن، ئەویش لەکاتێکدا کە "نەوشیروان مستەفا" حزووری نەبووبێت و تەونەگلابێت لەو تاوانەدا.

لە کۆتایدا دەڵێین: تیرۆرکردنی بۆکرعەلی، نوری حەمە عەلی، شەفیق ئاغا و عەبدولی سۆران، سدیق ئەفەندی و شەهید وریا، قادر محەمەد، مام ئاراس، و کەمەکوژی قەناقە و پشتئاشان و کەمەکوژی کەمەنیستەکان …هتد تاوانی قەزەونن، نابێت هەست و سۆز و ژەهری شارچێتیی و هزرەی تیرۆر لەوە زیاتر کەڵە و کوێرمان بکات و نابێت

ئیدی لەژێر هیچ بەهانەو پاساوێکدا ئەم تاوانانە پەردەپۆش بکرێن.

هێوەست جەلال

دەخە دەرونییە سـێبەرو سەرسوڕهێنەکان!... هەژار عوسمان

مرۆشک ئەو ئەندامەیە کە سەرکردایەتیو چاودێریی ئیشو کاری هەموو ئەندامەکانی تری خوار خێی دەکات، لەدانی دە، هەناسەدان، بزوتنو هەستکردن (بینین، بیستن...)، ئاخافتن، قوتدانی خۆراکو شلەمەنی، هەرسکردنی خۆراکو بەتاڵکردنەوەی میزدانو ڕیخۆڵە... هەموی لەمرۆشکەوەو بەمرۆشک دەوات بڕێوە.
مرۆشک لەهەموو ئەندامەکانی تری جەستە زۆرتر ئۆکسجینو خۆراک بەکاردێنێ بۆ بڕێوەبردنی کارە جۆراجۆرەکانی، بەرامبەر هەموو ئەو ئۆرگو فەرمانانەی سەرەوە ئۆرگەکی هەرە گرنگی تری مرۆشك هەستو شعورکردنو بیرکردنەوەو زیرەکیە کە هەر ئەمانەشن مرۆڤیان کردووە بەسەروەرو پاشا بەسەر هەمو زیندەوەرەکانی تردوە.
ژنەکی ساغو بەخۆش لەپڕ لەگەڵدەکەوێتو ناتوانێت یەک وشەو دەنگ دەربڕێ، دکتۆری قوگو لوتو گوێ، دوای تاقیکردنەوەیەکی ورد بەدەسگاکانی پزیشکی دەڵێ: "زمانو زارو ئەوک"ت کە پەکەوە دەنگ دروستدەکەن تەندروستو ئاسایین، هیچت نیە. ژنەکی تری گەنج کوتوپڕ نابینا دەبێتو ناتوانێت بڕچاوەکانی هیچ شتێك ببینێ، باشترین دکتۆری چاو دوای تاقیکردنەوەیەکی ورد بەدەسگاکانی پزیشکی دەڵێ چاوەکانت بەخۆشن وهیچیان نیە.
کوڕەکی گەنج لەپڕو بێ هیچ هۆیەک دەستو پاڵی چەپ یا ڕاستی لەبزوتن دەکەوێتو ناتوانێ کاری پێبکات، وەزنی تیشکیی مرۆشك (تەنوری) کە چین بڕچینی مرۆشک لەسەرەوە تا خوارەوە بەوونەو جوانی نیشاندەدات هیچی نئاساییی وەک لو یا کیس یا هەوکردن یا خوێنبەربونی.. تەدا نیە، ئەمیش دکتۆری مرۆشکو دەمار پزیشکێت هیچت نیە.
لەشوی پەمایی بوکو زاوا، یەک زاوای پشتر پێ لەحەزو جۆشو خرۆش بێ دەسگیرانەکەی ئەستا لەم ساتە مژویەدا! دەڵێی خەمۆشی ساردوسڕو هیچی پێناکرێ، ئەمە لەکوردەواریدا پێی دەڵێن

(بەستران)، دکتری گورچیلەو میزەڕ دوای تاقیکردنەوانینی وردی بەدەستگاکانی، پێیدەڵێ هیچی ناسروشتیو نائاساییم نەبینی، هیچت نیە، زاوای داماو ئینجا دەبێتە نەچیرو تەپی شەقشەقێنو بانکی پارەی بە جادوگەرو فاڵچیو هەموو ئەوانەی لە ژێر ناوی ئاینو شتی تری سەیروسەمەرەی جۆراوجۆردا (زانستی پزیشکیی پێغەمبەران.....) خەیان کردوە بەدکتەری بلیمەت کە سەرتانیش چارسەردەکەن!
لەشەوی بووکو زاوایەکی تردا ئەمجارەیان بووک دەبێتە کەشەو گرەکوڕەو بەهیچ جۆرە ناهەقێت زاوا بچێت بەلایدا! دکتەری نەخۆشیەکانی ژنانەو منداڵبون دوای تاقیکردنەوانینی وردی پێیدەڵێت هیچت نیە.
خوێنەری هێژا ئەمەی دەیخوێنیتەوە فیلم نیەو بەرهەمی فەنتازیای ماننوسکی ناودارنیە، دەتوانم لەسەر هەموو ئێندامەکانی جەستەی مرۆڤ (پێست ، گۆشت و ئێسکەکان..) نمونەی سەدان نەخشتان بۆ بنمەوە گیریانخواردوو بەدەست کەشە جەستەییەکانیانەوە کە لەژێری ژێریانەوەو لە پشتی پشتیانەوە شەرمو ترسی جۆراو جۆرو کەشەو گرەو گرفتی دەروونیو کەمەڵایەتیی ئەنگاوەڕەنگ خەی مەناسداوەو خەی شاردەتەوە، دکتۆرەکانی کوردستان بەدەگمەن دەوەرن بەم جۆرە نەخۆشانە بڵێن بچۆ بۆ لای دکتەری دەروونی، چونکە بەسەرسوڕمان یا تووڕەییەوە بەدکتۆرەکە دەڵێن: خۆ شێت نیم! لەناچاریدا پێیان دەڵێن: هیچت نیە، یا هەر قەڵەقت هەیەو ئینشائەڵڵا چاکدەبیتەوە!

چوار شیعری سامی شێش

باوەشم دێ
دێ ئەشکەوتی دەرگا بزر.
باوەشم دێ..
لەچاومایێ فرمێسکی کەو.
لەگیانمایێ سەزی کەتر.
باوەشم دێ..
تاقگەی قژت بژێنێ ڕووم.
با خەرمانەی نەرمی بەفر
لە شەودا بەم بێ بێ پەخەف.
باوەشم دێ..

بە قەندیلەی فتیل کزر.
بە ئاسمانی دەم پە لە کەف.
منم هەتاو. منم ئاگر
باوەشم دە..
منم هەتاو
منم ئاگر.

ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە (52) 2/1/1970.
-_____

لە دەفتەری عاشقێکی هەتاوەوە

1
برسی برسیتی تربە.
ئەوەند عەشقی گوڵگەنم و باران ئەبە،
شەوگار هەر چەند درەژترە.
ئەوەند غەریب شەیدای خەری ئاسمان ئەبە،
منیش هەر چەند کوشتن بە گیانم فەر ئەکەن
بەری هەتاوم لە ئەگرن.
ئەوەند عەشقی ژیان ئەبم.
ئەوەند هەتاوم خەش ئەوە.
2
ئەی ئەو بنجە گوڵەی لەبەر
جەگەی خەمباری برینی مندا ئەڕوێی.
لەسای مەرگی مندا شکەفە دەرئەکەی
تاکەی نەتوانم بلبلی عەشقخوانی دەنگی خوەنم
بەنمە سەر چەت بەنم.
پە بە دەنووکی ئارەزووم
بە هەلانەی خەر بخوەنم.
3

ڕۆگا .. تەور

گیانە درەخت چەند لقوپەپی ببەن.
ئەوەند ڕۆگ و ڕیشەی بەرەو قووڵتر ئەڕوا،

دنیا شەوە و دنیا بەفرە.

شەوان خەر خەشەویست ئەبە.

بەفرێ ڕێژیش.
برین ئەبەتێ ئاگردان

گیانێ ڕەگا چاڵ و نزم

خەشوێستم
ئاشقی خەر .. هەردەم ئەوانەتێ ئاسمان.

ڕۆژنامەی هاوکاری، ژمارە(176) 20/7/1973.
_____

مەم لەسەر مەزاری زیندا

ئەی زین .. سەرچاوەی ئاگر،
گەر پەرچەمت .. نسار نەکا،
گەر مەمکانی تێ نەنوێ،
گەر خەر لێ چاوکانتەوە دەرنەکەوێ،
نەورۆز نایێ..
ئەی زین .. ئەی سەرچاوەی ئاگر،
هاتنی نەورۆزی – بەتان –
لێ هەڵقوڵانی تێ دایێ!

کێ دەمەوێ..

ئەترسم خاک هەڵتلووشێ..
نەیێتەوێ،
مەترسێ، خاک..
کێ ڕێژ دادێ ئەمکاتێ گوڵ
لێ بەرکی زێڕینی هەتاوم ئێدا،
کێ شەو دادێ
هەن هەن لێ گەمی ئەشقی پاک
ئاوم ئێدا،

کێ دەمەوێ؟

لێ دەمی برستی شارا
ئەتکەین بێ نان،
کێ دەتەوێ..
لێ تینووەتی گوڵگەنما
ئەتکەین بێ بارینی باران،

کە دەمەوێ؟
کە وەک دەرگایەکی سەوز
لە دیواری چاوەکانتا ئەکرەمەوە.

سەرلەنوێ ئەحمەدی خانی
بە ئاوازێکی گەرمتر
لە دەمی خەری مرۆڤا..
ئەمانکاتەوە گەرانی!

ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە (14) 24/8/1972.
_____

لە پەراوێزەکانی شێخ ڕەزای تاڵەبانییەوە

1- وشەم پەنجەی گە و باروووت
ئەنتە ناو چاوی تاوان!
هەڵی ژیانی سنووڕەکانم ڕەت ئەکا،
وشەم لە سەبەری دەرگای درێ و فڕا..
نایەتە سەر چەکی گریان،
ڕەشەبای خوێن..
لەناو زامێ بە دەنگەکانما هەڵ ئەکا!
2- کەچەری بووم .. لە هەر کوێ دا
ڕەشمالی ژانی خەم هەڵدا.
خەمی کام پارچە زەمینم،
بە برستی شمشاڵەکەم..
ئەکردە نان،
ئەمدی وەکو ئاسمانێ بە ساماڵەکەم
وەک کوردستان،
یەک خەنجەر بوو
ڕەگی زامەکانی ئەبی،
یەک -حەمەی وەستا فەتاح- ڕقی ئەفرەشت
هەر یەک شێخ ڕەزاش بوو، پەردەی
ئەم شانەگریانەی ئەدی!
3- کە هەناوەم لە دایک ئەبێت،
دووەمین گەگرتووەکانی ژەر زمانم
ئەتەقنەوە!
عەورەتەکانی لەشی شار..
لە گەرماوی وشەکانما ڕووت ئەبنەوە!

شاعیرەکان..
ئارەقی کەش و قافیەی پیرە شیعرە ئاخنراوە.
جوانکیلەکان..
هەئگژنە گردنی سنووری شار،
لە ووباری یاخی بوونا..
دەم و چاویان ئەشنراوە!
4- تەر نابم نا..
ەگی درختی هەبەستم
چکی تەقنەری دەستم..
برستیم!

▪ ەژنامەی برایەتی، ژمارە (7) 7/7/1970.

کەمەگای کوردستانی لەنێوان مەدەنیەت و چەکداریدا؟... زانا رەزاق

سەرەتا کەمەگای کوردستانی کەمەگایەکە روحیەتی هەزی تەدایە لەگەڵ کەمەک روحیەتی مەدەنیەت، بەیەش ئەوانەی ەوحیەتی هەزیان تەدایە ئەوە ئەمە بە ئەوە دەگەتەوە کە لە نەستی خیاندا وێنەیەک هەیە ئەویش ئەویە هەست بەهەزەک لە پشتەوەی خیی و پاپشتی خەی دەکات ، بەهەمان شێوەش مەدەنیەکەش لەپشتەوەی خەی هەستی و ەوحیەتی مەدەنیەت هەیە بەیە وایە .
ئەوجا ئەوەی لەپشتەوەی خەی هەست بەهەزەک دەکات هەیەکەی ئەویە ئەوان هەزی چەکداریان هەیە بەهەمان شێوەش ئەوانەی هەزی مەندنین و مەدەنیەت بەسەریاندا زاەە هەست بەمەدەنیەت دەکەن .

بە نموونە

ئەگەر هەزەک چەکداری لەژێر کەنترەڵی خەی بە ئەوا بەشەویەکی گشتی مرۆڤکانی لەگەڵ ئەو هەزە لەگەڵ یەکەکی مەدەنیەت گفتوگۆ بکات، ئەوا ئەو بەشەویەکە یان ئەتوانی لەگەڵ کەسانێک گفتوگۆ بکەی کە

هزی مەدەنیەتیان بەسەردا زاڵە بەڵام بە ئەوانەی هزی چەکداریان هەیە وانیە، بەڵکو ئەوان بەشەوێکی تر مامۆستا دەکەن یان بەشەوێکی تر تە ئەتوانی و بەئەوێکی هووبووی هیچ تووندوتیژیەک ببیەوە پشوختە لەگەڵ مەندەنیەتەکە گفتوگۆیەکە بکەی، بەڵام بە ئەوێکی تر کە هزی سەرباز و چەکداریان هەیە نا چونکە زۆرکیان بەو شێوەیەن کە ئەگەری شتە بەدی نەبی تووشی جۆرێک تووندوتیژی ببیەوە یان نەتوانی بەترس گفتوگۆی لەگەڵ بکەیی و هەموو شتێک بڵێیی.

هەر بەیەش کەسانێک هەن کە دەڵێن یەکگرتوو هزێک بووە لەچاو ئەوانی تر کە چەکداریان نەبووە بەهزێکی باشی دەزانن بەڵام ئەوانی تر کاتێک هاتنەوە ناو شار هزی چەکداریان هەبووە بەیش ئەوان وەکو یەکگرتوو نەبوون و هوحیەتی چەکداری تا ئەستاش لەنەویان بەزەقی دەبینرێت .

لە کۆتایدا خاڵی یەکەمی بە مەدەنیەت و هەنگاونان بەی ئەوەیە کە هزەکان و مرۆڤەکانیان هزی چەکداریان نەمەنەت بەڵکو بچێتە ژێر فەرمانی دام و دەزگاکانی دەوڵەت هەروەها هەنگاوی یەکەم و سەرەتایە بە چوونە نەوی کەمەڵگایەکی کراوە کەمەڵگای کراوە یانی قبوڵکردنی هەموو بیروبۆچوونەکان بە تووندوتیژی …

2022 8 19

ئەبووبەکر ئەلەازی… ئولریش ەودلفس… لە ئەمانییەوە کاوە جەلال

ماوێکی کورت دوای مەرگی کندی دەرکەوت کە پێویستە لە کولتووری ئیسلامیشدا فەلسەفە و تیەلگیی لە یەکدی جیابکرێنەوە. با کندی هەزی لە کاری تیەلگەکان گرتبێت؛ با تیەلگەکانی سەردەمی کندی جەختیان لە ئاسیمانلەتیی خەیان کردبێت، یان تەنانەت گرنگییان بە دیالەکتیکی ئەیستەتەلیس (تەپیک) و هەندێک کەنسەپتی تایبەتی فەلسەفەی سروشتی ئەنتیکە دابێت، سەرەڕای ئەوە دوای چەند دە

سەرەکی کەم ڕوانگەی هەڵوەستەنەکان گرا: لەو میانە ڕیالیستییەوە کە لە نێوان هەردوو زانستەکەدا هەبوو، میانگیرییەکی ئاگامەند هاتە گۆڕێ، ئەوجا هەندێ نەخایاند شەوێ بەرەگرایی وەرگرت.
هەکانی ئەم گۆڕانە هەمەلایەنین و بە چەند دەیەک پوخت ناکرێنەوە. وەلێ سەرباری ئەوە دەتوانین ببڕێین، ئەم گرژبوونەوەیەی پەیوەندییەکان کە دەتوانین لە وەرچەرخانی سەدەی نۆیەم بە سەدەی دەیەمدا ڕەچاوی بکەین، لە لایەن نوێنەرانی هەردوو بەرەوە دەردەچوو. کاتێک تیۆرگەکان ماوەیەکی درێژخایەن ئامادە بوون بە جیاوازترین پاڵهەنز هەشکیەکان (بگومان بە میراتکەری ئینتیکەشەوە) کار بکەن، ئەوا ئەستا بە پێچەوانەوە جەختیان لە پەواریی تراديسیۆنی ئیسلامی دەکرد. لەم هەڵوەستەدا ئەلئەشئەری (935 مردووە) و ئەلماتوریدی (944 مردووە) بەشدار بوون و بەشداریکردنەکەیان بوو بە پاڵهەزێکی ئاماژەدەر ڕووەو ئایندە. بگومان ئەمان پشتیان نەکردە بکارهێنانی بگەهێنانەوەی ئاوەزمەندانە، وەلێ دەیان گوت کە دەبێت هەموو دگمێگ لە قورئانەوە یان لە تراديسیۆنی پەیامهێنەوە (واتا لە سوننەوە) بناغەی بڕیارێت (ئەلئەشئەری) یان مسۆگەر بکرێت (ئەلموتاریدی). بەمەش ئەوان ئەو چەوێیەی تێوانیان گۆڕێی کە لە نوێدا مەزنەگرایی تیۆلۆگییەکان دەبزوان، هەروەها مشوری ئەوێیشیان خوارد کە تیۆلۆگییەکی "سوننی"ی پابەند بە تراديسیۆنەوە پشتری وەربگرێت. بە پێچەوانەشەوە فەیلەسوفەکان ئامانجی تەواو جیاوازیان هەبوو. لەڕادا ڕەوشکی سوودمەند بە ئەوان لەوەدا بوو کە تەنانەت پاش مەرگی کندی هەشتا هەر بەردەوام تەکستی دیکە لە گریکی و سریانییەوە بە ئەڕەبی وەردەگێڕان، ئەمەش بناغەی لەهزرینەکانی ئەوانی چاکتر کرد، وەلێ هەروەها بوو بەهۆیەک بە بەرزکردنەوەی ئادەی داواکارییەکانیشیان کە لەم لەهزرینانەوە وەک دەرئەنجام دەردەکەشران. فەیلەسوفەکان چیدی بەند نەبوون بەو گریمانەیەوە کە گۆیا فەلسەفە گەڕەکە (بگوترێ تەروانینەکی کندی) ئەرگومێنت و مەدەلەکانی ڕوونکردنەوە بخاتە خزمەتی دگمی ئیسلامییەوە، بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەستا دەیان گوت کە فەلسەفە دەبێت خۆی لە سەرجەم پێشمەرجە ئایینییەکان ئازاد بکات و شوێن بیردۆز و مەتەدەکانی خۆی بکەوێت، هەر بەم شوێنکەوتنەش تەقەلا بە زانینی سەربەخۆی ڕاستی بدات.
داواکارییەکەی ئەبوبەکر ئەلڕازی (865-925 یان 932) بەم چەشنە بوو. ئەم لەتەک ڕازیدا بە یەکەم هزرڤانی ناوچەی کولتووری ئیسلامی دەگوترێن کە بەتەواوی داوای ئوتۆنامیی فەلسەفەی دەکرد. ڕازی لە

بنەڕەتدا پزیشک بوو و لەم سیفەتەیشیدا پەزانینی گەورەی پەیدا. بەدیهێنانی (نەجاح) مەیدانییەکانی لە بواری پزیشکیدا شتایش کران. نووسینەکانی سەبارەت بە بابەتە پزیشکییەکان پڕوڕی نوێیان دانا. ئەم نووسینانەی ڕازی نەک تەنیا زانینی تراديسیۆنیی گریکەکان (و هەروەها هیندیش)یان لە فۆرمێکی نموونەیدا پوخت کردەوە، بەڵکو هاوکات بە شارەزایی فرە پەرەیان پێدا و لەبەر ئەم هۆیەش بەدرێژایی چەند سەدەیەک وەک بناغەی پەگەیاندنی پزیشکان بەکاردەهێنران. وەلێ مەسەلەکە پێویستە بە نووسینەکانی دیکەی ڕازییەوە لە بواری پرسیارە فەلسەفییەکاندا جیاواز بوو. ئەم نووسینە فەلسەفییانە نە لە لایەن هاوچەرخانییەوە وەرگیران و نە لە سەردەمانی پاش ڕازی خێدا ناسنران، بە پێچەوانەوە، لەبری ئەوە لە گشت لایەکەوە ڕەتکرانەوە، بەڵێ تەنانەت پەرچەکرداری تووڕە ئاڕاستەیان کرا کە ئیدی لە سەرئەنجامدا ڕازی وەک زەندیقێک ناوبانگی پەیدا کرد.

سەرجەم بەرهەمەکەی رازی، بەهەی ئەو جۆرە بۆچوونانەوە بەسەر نووسینە فەلسەفییەکانیدا، بەناباشی گۆیەنراوە. گەر شتێکی ئەم بەرهەمە مابێتەوە، ئەوا تەنیا تێکستی کورت و فراگمێنتن، کە ڕەسەنێتیان هەمیشە جێخت نییە. بۆیە ئەمە بەزۆری بۆچوونی بەدین بە دەربەینی نووسەرانی سەردەمانی درەنگتر بوو. ئەمەش لە حاڵەتی ڕازیدا بەتایبەتی نالەبارە، چونکە سەرجەم نووسەرانی پاش خۆی دەیانویست دژبەژیی تەواوینەکانی بکەن و لەڕەشەوە تەواوینەکانی ئەویان تیژتر پێشان دەدا لەوەی کە خۆیان لە ڕاستیدا چۆن بوون. سەرەڕای ئەوە دەتوانین بنەڕەتکانی هزری ڕازی (بە ڕەچاوکردنی ئەو ئاگادارکردنەوە نابراوانەی سەرەوە) هەبەستینەوە. ئەمەش لایەنی کەم سێ کایەبابەت دەگرێتەوە، کە پەدەچێت ڕازی بەتایبەتی گرنگیی پێیان دابێت: مەتافیزیک (کە پرسیارەکانی ڕەبازی پرنسیپەکان و کۆسمۆلۆگی پێکەوە گرێدەدات)؛ تیۆریی مەعریفە (کە لەنێو کۆنتێکستێکیدا هاوکات تەواوینەکانی ئەو لەبارەی پەیامهێنی لەگەڵن)؛ لە کۆتاییدا تەواوینەکانی ئەو سەبارەت بە ئێتیک کە لە لایەن خوێنەرانییەوە ئاسانتر وەرگیران و لەبەر ئەم هۆیەش لەنێو تێکستە ماوەکانی ئەودا بەباشترین شێوە دەکومێنت کراون.

هزرینی نائاسایی ڕازی بەتایبەتی لە لێهزرینە مەتافیزیکییەکانیدا خویا دەبێت. ڕازی لەو باوەڕدایە کە بتوانێت بوونی ئافرێنراو (خولقێنراو) نەک بە یەک تاکە پرنسیپ، بەڵکو بە پێنج پرنسیپ بگەڕێنێتەوە: لەپاڵ خودادا (کە بە زەینی / ئینتەلێکتی کامیلی دادەنێت)، کات و فەزا، دەروونی گەردوونی و ماتەرییەکی بەبونیادی لە ئەتەم پێکهاتوو هیچ سەرەتایەکیان نییە (واتا نەئافرێنراون –

و). ئازی دەبێت، ئەم پێنج پرنسیپە لە سەرچاوەدا لە یەکدی جیا بوون و هیچ پەیوەندییەکیان بەیەکەوە نەبووە، وەلێ پاشان ووداوەک قەوما کە پرسیەکی پێنجام و تا ئەمڕۆ نەبڕاوەی لێکەوتووە، ووداوەکەش ئەوە بوو کە دەروون هەوەی دا فەرم بە ماتەری بدات و لەتەکیدا یەک بگرێت. وەلێ ئەم هەوڵەی دەروون بەهەی بەرهەستیی ماتەریەوە شکستی هێنا، بەڵێ خودا، دوای ئەوەی بڕیاری بەو هەوڵە شکستهێناوانەی دەروەندا هاتوو، دەستی نایە نێو پرسەکەوە، ئەویش بەوە کە جیهانەکەمانی ئافراند و بەمەش دەرفەتی بە دەروون بەخسان بچێتە نێو ماتەریە فەرمپەدراوەکانەوە. پاشان گەردیلەکانی دەروون کە لەو کاتە بەدواوە لەنێو جیهانی ماتەریدا بوون، خودا بڕشداریکردنی لە زیندی خۆیدا پێبەخشین. ئەمە بە یارمەتی ئەم بڕشداریکردنە لە زیندی خودادا دەتوانین بچووکی خەمان و تایبەتمەندکراویمان بناسین، چونکە زۆن پێشانمان دەدات کە دەروونەکانمان بە هیچ شێوەیەک بە لەشەکان ناگونجێن، بەڵکو دەبێت سەرلەنوێ بگەڕێنەوە بە سەرچاوەی خۆیان. هەگبەی گەنمەوە ووەو ئەو سەرچاوەیە بەسەر زانین و کرداری دروستدا تێدەپەڕێت. هەموو یەکێک لە ئەمە دەتوانێت ئەم هەگبەیە بگرێتە بەر، چونکە سەرجەمی مرۆڤان هێندە زیندیان هەیە کە ئیدی بەهێزەوە دەتوانن دەروونیان ڕزگار بکەن. هەر ئەوەندەی ئەم ئەرکە بدیهێنرا، ئیدی جیهانی ئافرێنراو لەناودچێت و دۆخی سەرەتایی سەرلەنوێ دادەمەزرێنرێتەوە. بەدووی ئەوەشدا ئیدی دەروونی گەردوونی چاک کراوەتەوە: وەک دۆخە سەرچاوەییەکەی خۆی لێهاتەوە، بەگومان ئەستا هێندە نەبێت کە دەروون بە بەی ئەو مەئریفەیە دەوەمەندتر بووە کە ئەو تایبەت نییە بە یەکگرتن لەتەک ماتەریدا.

ئەم ئەفسانەیە کە ئازی لێی دەدوێت، زۆر جار ڕاڤە کراوە، لەڕشدا مرۆڤ دروست ئاماژەی بە پەیوەندیی ئازی بە فەلسەفە دەرینەکانەوە داوە: بە پلاتۆنیزمەوە، ئەمەش لە کۆنسێپتی دەمیورگ (وەستا = خودا / و) و دەربەینەکانی ئازیدا سەبارەت بە هەگبەکەی دەروون ووون دەبەتەوە؛ ئەوجا ئەیستەتلیزم کە دیاریکەری دەربەینەکانی ئازییە لەبارەی فیزیک (واتا لەبارەی کاتی هەها، فەزای هەها پەکەوە لەتەک بەشایدا، ئەتەمیزم)؛ ئەوجا لە کەتایدا نزیکیی ئازی لە مەزنە کەسمەلگیەکان کە مرۆڤ لە ئایینە جیاوازەکانی ئەنتیکەی دەمەو کەتایەوە، پێش هەموشیان مانیشئیزم، دیان ناسەت. سەرەای ئەوە ئەفسانەکەی ئازی، جا گەرچی نزیکە لە تراديسیۆنە هزرییە دەرینەکان، هەشتا هەر لە خزمەتی فەلسەفەیەکی نوێدایە. بەگومان ئازی ئەو کۆنسێپتە ناوبراوانە دەپەرچەنێت، وەلێ ئەو بەتایبەتی بەکاریان دەهێنێت تاکو لە خزمەتی بەرەوپێشبردنی

لەتەکیاندا گەیان بە تەواوینەکانی خۆی بدات، ئەم تەواوینانەشی لە هەوتەی داشتنەکانیدا دەردەکەون. هازی لەم تەواوینانەیدا گریمانەی سێ تەوەرە بە هوودانی جیهان دەکات: خوایەک، کە لە زانینی سەروەر و میهرەبانییەوە کردار دەنوێنێت؛ یەکگرتنەوەی مەرجە فیزیکییە پێشتر هەبوو و لە خودا سەربەخۆکان (ئەزەلییەتی کات و فەزا و ماتەری)؛ ئەوجا لە کۆتاییدا دەروونی چوست کە تەقەلا بە کامیلێتی دەدات و مەژووە بگەڕێکی هاوکات مەژووی جیهان و مرۆڤ پێکدەهێنێت.
ئەمە گەڕەکە لەڕدا هەڵچاوی ئەوە بکەین کە پرسەی کامیلبوونی دەروون لە لایەن زینەوە هابەرایەتی دەکرێت. ئەمە دەمان بات بە تەماکەی دیکە: واتا بە تیۆریی مەئریفە، کە ئامێشی لێنەو لەهزرینەکانی هازیدا پێگەیەکی گرنگ وەردەگرێت. هازی لەڕش وەک هزرڤانێکی ناترادیسیۆنی دەردەکەوێت، چونکە ئەو جیاواز لە فەیلەسوفەکانی پێش خۆی (کندی) و پاش خۆی (فارابی، ئیبن سینا، ئیبن روشد) لە خۆریکبوونیدا بەم کێشەیەوە دەربەینەکانی ئەیستەتلیس لەبارەی زینی چالاک و زینی ناچالاک ناکات بە دەرچە، بە پێچەوانەوە، هازی دەیەوێت بەتایبەتی پێنتکی دیکە دیاری بکات. ئەم پێنتە خۆی لەو بڕوا پێشاندراوەدا دەبینێتەوە کە هەموو مرۆڤێک تەنیا بە یارمەتی زەین، کە خودا پێی بەخشیوە، دەتوانێت بە زانین بگات و خۆی فرمانەکانی بگونجاوی لە جیهاندا ئەنجام بدات. ئەم بنەمایە لە یەکەم لەوردبوونەوەدا وەک گێشبین دەردەکەوێت، لە لە بنەڕەتدا ئەوها نییە، چونکە هازی زەر چاک هەڵچاوی شیمانەی شکستهێنان دەکات، بەڵێ ئەو تەنانەت بە ئەو شکستە پێشبینیی سزایەکیش دەکات، چونکە، بە دیدی ئەو، کە ژیانی خۆی بە زانین و ئەو کردارە دروستە کە لەو زانینەوە وەک سەرئەنجام دەکەوێتەوە، بگەڵ نەخات، دەبێت حساب بە ئەوە بکات کە جارێکی دی وەک زیندەوەرێکی پلە نزمتر لەدایکبێتەوە. سەرەڕای ئەوە لەم هەوشەدا هێشتا هەر تەنیا هیوایەک بە کۆتاییەکی باش دەمێنێتەوە، چونکە ئەو کەسە لەم دۆخە نوێیەشدا تەنیا هەڵەکی بە هەڵەدەکەوێت تاکو هەڵەکانی هاست بکاتەوە و لە پرسەی هەڵچوونی دەروەندا بێشداری بکات. ئێستا بەمە ساغ دەبێتەوە کە سەرجەم مرۆڤان، لە هەر کاتێکدا بێت، هەڵە زینییەکەیان بگەڵ دۆخەن و دەروونیان ئازاد دەکەن.
بگومان دەشێت ئەم بڕوایەش بگەڵنرێتەوە بە هەندێک پێشبینیی ئەنتیکە. ئەم بڕوایەی رازی، بەهەڵەتر لە لەهزرینە کەسەلگیەکانی پێشین، دەمان بات بە پلاتۆنیزم، ئەمەش جۆی سووەمان نییە. ئاخر هازی پزیشک بوو، ئەو بەچوستی نووسینە دوور پێلهاویشتووەکانی گالنی دیراسە کرد (لەم نووسینانە تا کۆتایی سەدەی نۆیەم پتر لە

سەد دانە بە ئارەبی وەرگێڕابوون). بەگومان گالن تەنیا بووە نەناسرا بوو کە ئەو دەروازەیەکی فراوانی فەلسەفەیی هەنایە نەو پەروەردەی پزیشکییەوە، بەڵکو ئەو هاوکات لایەنگرێکی پلاتۆنیزم بوو و تەنانەت توێژینەوەیەکی (لەپاڵ هەندێکی دیکەدا) نووسی کە تێیدا بە وەستایەتییەکی فەرکاریانە پەوەری خوێندنەوە پلاتۆنییەکانی پوخت کردەوە.
وەلێ ئازی لەرشدا هەمان هەوەستە بنەمایەکەی خۆی وەردەگرتەوە: ئەو نەک تەنیا ئەو موکمە فەرکارییەی بە دەستکاری وەرنەگرت، بەڵکو هەروەها خستییە نێو کۆنتەکستێکی نوێوە. مەرکەی ئەم پێوەندییە نوێیەی کەشکە لەوەدا بوو، کە ئێستا زانینی ئاوەزمەندانە زانینێکی هاڤرکێکاری بە پێیدا بوو، ئەمەش ئەو زانینە بوو کە ڕووی دەکردە سروشی (وەحی) خودایەتی. ئازی، پابەند بە تیۆریی مەئریفەکەیەوە، بەتوندی داواکارییەکانی ئەو زانینە ڕەتدەکاتەوە، چونکە ئەو لەو بڕوایەدایە، کە خودای میهرەبان و بەداد توانستی زانینی بە سەرجەم مرۆڤان بەخشیوە، لەبەر ئەم هۆیە، بە دیدی ئازی، نەشیاوە کەسانی تاک زانینێکی دیکەی تایبەتی سروشییان (وەحیان) لە لایەن خوداوە بە بەڵت. دەرئەنجامێکی ئەم بڕوایە ئەوەیە کە پێیامهێن وجودی نییە. بەڵێ، زۆرتر لەوەش: کە ببێژیت کە گەیا خاوەنی کاریزمای (واتا بەخشراوی) پێیامهێنییە (موسا، ئیسا، محەمەد)، دەبەت ئەو کەسە هیچی دیکە نەبەت جگە لە فریودەرێک. ئەو مرۆڤە وەک فریودەر پێیەوی سروشێک دەکات کە ئەو لە بنەڕەتدا بە هیچ شێوەیەک وەک سروش بۆی نەهاتووە، ئەوجا ئەو کەسە لە پشتی خۆیەوە کەمەڵێک کەسی گەیا ئیمتیاز پێدراو کە دەکاتەوە، ئەم کەمەڵەش هیچ کارێکی باشتری لێناوەشێتەوە جگە لەوەی لەدژی کومەڵگەکانی دی، کە ئەوانیش بە هەمان شێوە وای دادەنێن خاوەنی ڕاستیی سروشییانە بن، جەنگ بگەڕێت.
ئەم جۆرە دەربینانەی ئازی وایان کرد کە زۆر هاوچەرخی ئەو بە زەندیقێکی خودانەناسی دابنێن. ئەمەش بەگومان ڕوونە لەنێو کەمەڵگەیەکدا کە تەنیا لە یەک پێیامهێنەوە ئاگاستە وەردەگرێت. سەرباری ئەوەی تەمەتەکان بە هیچ شێوەیەک مەبەستی خۆیان نەدەپێکا. ئاخر مەبەستی ئازی ئەوە نەبوو کە هەبوونی یان واتای خودا بخاتە ژێر پرسیارەوە. بەگوێرەی ئەوەی کە ئەمە تا ئێستا بینیمان، ئازی دەیویست خودا وەک گەرەنتییەکی تاک و ڕاستەوخۆ بە خەڵاسی (ڕزگاریی) سەرجەم مرۆڤان دیاری بکات. ئەم ڕەهەندە چ مەتافیزیک و چ تیۆریی مەئریفەکەی ئەوی تێنی بوو، ئەمەشمان جارێکی دی بە دەردەکەوێتەوە، گەر ڕوو بکەینە تەوانینە ئێتیکییەکانی ئەو. ڕوانگەکانی ئازی لە کایەی ئێتیکدا کەمتر هەژێنەر و شۆڕشگێڕ بوون.

ڕەنگە لەمەدا بەت هەی مانووی ئەو دوو توژینەوەیە کە ڕازی لەسەر ئەم تەمایە نووسینی (“پزیشکیی هەشکی” و “شەوە ژیانی (سیری) فەلسەفیی”). ڕازی لە یەکەم توژینەوەیاندا ڕوونی دەکاتەوە کە چەن دەشەت دەروون بە پەروەردە ڕەوشتمەند بکرەت. لەم پەروەردەیەدا دوو لایەن ڕەە دەگەەن: بەرهەستیکردنی سزەکان و هەروەها متمانەکردن بەوە، کە ئەوە زەینی مرۆڤ پەوەری ڕاست بە سەرجەم کردار و چژەکان دادەنەت. توژینەوەی دووەم، کە پەدچەت ڕازی ماویەکی کورت پەش مەرگی خەی نووسیبەتی، زەر مەرکی کەسیی لە خەی دەگرەت. ڕازی لەم نووسینەیدا لەدژی ڕەخنەگران بەرگری لە خەی دەکات. پەدچەت ئەو ڕەخنەگرانە لەمەی رازییان کردبەت کە گەیا ئەو ژیانی بەڕەوشتی (بەتایبەتی ژیانی ئاسکەزیی (زاهیدی)) بە مرۆڤانی دیکە ڕاگەیاندووە، وەلە ئەو خەی لە ژیانیدا بەگەەی نەخستووە.
وەڕامی رازی بە ئەم لەمانە (ئەمەش بە ناونیشانی توژینەوەکەدا دەردەکەوەت) بریتییە لە “شەوە ژیانی فەلسەفیی”. ڕازی لەردا بەدەوری فیگوری سەکراتەسدا دەسووڕەتەوە، کە وەک نموونەی مرۆڤی زانەر و بەڕەوشت پەشبینیی دەکات. بە دیدی رازی هەروەها سەکراتەس ناچار بووە سەرەتا خەی بە ئەم چەنەتییانەی زانین و ڕەوشت پەبگەیەنەت. ئاخر سەکراتەس لە گەنجەتیدا زەر یەکلایەنی بیری لە ژیانەکی ئاسکەزی (زاهید) و دوورپەرز کردبەوە (ئەمە بە ڕاڤە کینییەکەی فیگوری سەکراتەس دەگونجەت)، لە سەکراتەش درەنگتر ئەم هەڵوەستەی خەی گەەی، چونکە ئەستا وەک پیاوەکی کامە فەر بوو بوو خەی بەو داواکارییانە بگونجەنەت کە پەویستە مرۆڤەک بە خەی بەرزیان بکاتەوە (ئەمیان بە ڕاڤەی پلاتۆنییانەی سەکراتەس و پرۆگرامە فەلسەفییەکەی ڕازی خەی دەگونجەت). داواکارییەکان بریتین لەمانە: گەەان بەدووی زانیندا؛ کرداری بەداد؛ هەبوونی بەزەیی بە کەسانی دی؛ سەنگاندنی پەمەغزای (ئەمدنیایی و ئەودنیایی) چژەکان؛ متمانەکردن بە خودایەکی میهرەبان؛ هەروەها ئەو بەوایە کە ئەمە دەروونمان بە یاریدەی زانین و ڕەوشت ئازاد دەکەین و دوای مەرگمان بەرەو ڕووی ژیانەکی بەختیار دەەین.

Ulrich Rudolph, Islamische Philosophie, München 2004

بارانی جەنیوەری... کاروان محەمەد فەتاح

«ئەو بەچی دایکم، لەگەڵ خەرئاوابووندا ناتوانێت یەک وشە بڵێت و لە ڕۆژدا عەیبی نییە؟» ئەمە ئەو پرسیارەیە لە ماوەی ئەو چوار مانگەدا، کە دایکی هەواڵی مەرگی (عەلی)ـی بۆ دەگات و دواتریش بەسەر لەیدیەوە دەمرێت، بەردەوام لەناو سەری ئەسکاردا دەخولێتەوە.

کاتێک مامی باپیری (باوکی دایکی) لە شارەکی تڕەوە دەگەڕێن، لەیدی لەناو باخچەکەدا جڵانە دەکات. «دوای مردنی ئەسکاری بۆ، وا باشترە لەیدی لەرە نەمێنێتەوە و ڕۆگەی بدەن لەگەڵ ئەمەدا بژی.» پێش ئەوەی بڕۆن، ئەمە بە باوکی دەڵێن و ئەویش بە داواکەیان ڕازی دەبێت. باپیری کەشێی لەگەڵ ناوکەیدا هەیە و نازانێت بۆ لەیدی، دەڵێت لەیلی. باوکی ئەو ناوەی لە ناوە.

یەکەم بەفری ساڵی نوێ دای کرد. ڕۆژێک دواتر بارانی جەنیوەری. شەفەرەکان لایتی ئۆتۆمبیلەکانیان پێ دەکەن و ئەمە شەوقی لایتەکان لەسەر شەقامە تەڕەکە دەبینین. هەر چوارلای ترافیکەکە بە هەتڵ و ئاپارتمانی بەرزبەرز دەورە دراوە. لەناو پاسەکەدا چاوەڕێی ترافیکین سەوز بێت. بارانەکە هەر دەبارێ. شەفەرەکان لە پشتی جامەکانەوە بە تەڕخی دەبینرێن. هەڵمی سەر جامەکە دەسڕم. لەلای ڕاستەوە دوو کچ دەچنە تاکسیەکەوە. لە ڕادیۆی پاسەکەوە گۆرانی لە ‹ئەی بارانە و بارانە› دەبێت. خشانی تایی ئۆتۆمبیل و هەڵنەکی بەرز ناچارم دەکات جارێکی تر هەڵمی سەر جامەکە بسڕمەوە. جارێکی تر هەڵمی سەر جامەکە دەسڕمەوە. منداڵێکی کڵێنکسفرەش لەسەر شەقامەکە کەوتووە. خەڵا دەچمە سەری، تاساوە. لە باوەشی دەکەم و دەیخەمە ناو تاکسیەکەوە. باران نایلۆنی کڵێنکسەکانی تڕ کردوون. دەگەینە نەخۆشخانە و منداڵەکەم لە باوەشدایە، ڕێک هەست دەکەم ئەو ساتەیە لەیدی لەدایک دەبێت و دایکی بەسەریەوە دەمرێت.

دوای ئەوەی لە دەوام دەگەڕێتەوە، گەرمیی خەری ئەم چوارشەممەیەی ناوەڕاستی بەهار ناچارت دەکات خێت بشۆیت. لە گەرماو دێتە دەرەوە. خێت وشک دەکەیتەوە. لە ژووری نووستن پاڵ دەکەوی. تابلۆیەک هەڵواسراوە؛ ژنەکە، قژی کردووە بە دوو پاڵکی درێژ. لە تابلۆکەدا چاوی ڕەشکانی پێت دەڕێن دەتەنگێ. منداڵەکەی لە باوەشدایە. لەسەر زەویەکە سەوڵک دانراوە، منداڵەکە دەستی بە دەبات، دەستی پڕی ناگات. منداڵەکە لە تابلۆکەدا وا دەرناکەوێ

دەتەنگ بوت. خۆت دەخیتە سەرپشت و دەستەکانت لەژێر سەرت دادەنیت. پانکەکە بە جووڵە هەواشکەی کار لە گەرمیی ژوورەکە ناکات. ئاگات لە خۆت نەماوە و دەکەویتە سەر دەم، لیکی دەمت سەرینەکەی تەڕ کردووە؛ لیکی دەمت تەنیا شتەکە پێت بڵێت وا خەریکە خۆو دەتباتەوە. خۆو دەتباتەوە. هاوڕێکانت و تەلەفۆن دەکات، بەدەم خۆوە هەڕەدەگریت، دەنگە شەواوکەی گوێت بە «ئەسکاری کوێت...» دەزرنگێنێتەوە. دەنگەکە دەلەرزێت و دەستی تەیش. «نازانم چۆنت پێ بڵێم...» دەنگەکە وا دەڵێت. «چیم پێ بڵێیت؟!» بە شپرزەییەوە وا دەڵێیت. هەر ئەوەندەی دەڵێت «ئەتەمبیل لەی داوە و...» پەی دەبەیت «نەڵەی مردووە!» ئەمە بە دەنگەکی بەرز دەڵێیت. هاوڕێکت تەواوی دەکات «بەڵام سەلامەتە و لە نەخۆشخانەیە.» مبیلەکە دادەخیتەوە و بە ئاکردن دەچیتە خوارەوە. پلیکانەکان زەرن و تە خڕا دەیانبەیت. دوو کەروشک بەناو چیمەنەکەدا دەن و دەچن و تە نایانبینیت. ئەو تاکە نەعلەی پیاوی کرێچییەکە گرتیە پشیلەکەی لەیدی، لەناو حەوشەکەیە و تە نایبینیت. ‹لەیدی›ی پێنجساڵان لە باخچەکەدا جۆلانە دەکات. پیاوی کرێچییەکە لەسەر کورسیەکەی ئەژنامە دەخوێنێتەوە. پشیلەکەی لەیدی لەسەر دیواری حەوشەکەیە و سەیرت دەکات، چاوەکانی بچووک دەکاتەوە و ‹میاووو!› تە لەیدی، پیاوی سەر کورسیەکە و پشیلەکەی لەیدیش دەبینیت. «خڕە؟ هیچ ڕووی داوە؟» پیاوەکە دەپرسێت و تە بەبە وەڵام دەرگەکە بە یەکدا دەدەیت.

لەیدی لە ماڵی باپیریەتی و ئەوە مانگەکە نەتبینیوە، ساڵەکیش بەسەر مردنی ئەسکاری کوێتدا تێپەیوە. شەوێک بە تەنیا دەچیتە دەرەوەی شار و لە بەرزاییەکەوە لەی دەڕوانیت، لەو دوورەوە گەپەکان دەڵێی وردەشووشەن و تیشکی ڕووناکییان بەرکەوتووە. دەیتەوە ناو شار. دەچیتە کافێیەکی تەکەڵە لە دووکەڵی جگەرە و دەنگی مەسیقا. کەسێک شیعر دەخوێنێتەوە و دەگاتە «مەڵە من تەم ناوە/ تە میوانی خۆونکانمی/ مەڵە لە ئەوارەدا نایەم/ تە لە ئەوارەدا جوانی» و دەچیتە دەرە. چەند مەترێک دەڕۆیت و بە دەرگەی مارکێتەکدا دەتەقی. ژنەکی دووگیان بەناو مارکێتەکەدا دەت و دەچێت، ژنەکی تر دایبیێک و یەکەکی تر شامپۆیەکی بەدەستەوەیە. هەر لەوە هاوڕێکت دەبینی وەکوو هەمیشە سپاگەتی دەکێشت و پێت دەڵێت «تەیش بیکەڵە، بە ئەم تەنیاییەت خراپ نییە.» تە نایکەیت. خڕا بە ماڵ دەگەیێتەوە. منداڵەکانی کەڵان لەناو گوێیەکانی تەدا ڕا دەکەن و هاوارهاواریانن. ڕادەکشێت. پەنجە بە ڕیمۆتکەنتڕۆڵەکەدا دەنێیت. دراماێکە، دوو کچن پێکەوە، بەتاقەت دەردەکەون:

- چۆنی؟
- هەندێ جار باش و هەندێ جاریش خراپ. ئەی تۆ؟
- هەندێ جار خراپ و هەندێ جاریش خراپتر.

لێکی دەمت سڕینەکە تێ دەکات؛ لێکی دەمت تێنیا شتێکە پێت بڵێت وا خۆریکە خۆ دەتباتەوە. خۆ دەتباتەوە.
لە ناو جگەکەی خەتدایت. دەتەوێ هەستیت و بە دەوام بڵێیت، هەمیشە لەم کاتەدا خەوت گرانە. لە قاتی خوارەوە سەرتا دەنگی پیاوێ دەبیستیت کاتێک دەکەونە ناو سینکەوە. دواتر تیقییەک ئێش دەکات، گرانییەکە، شادە. ئەمە خووی ژنی کرێچییەکەیە «مامۆستا، گومم لە گرانی نەبێت ناتوانم ئیشی ماڵ بکەم.» جارێک لە وەڵامی گلەییەکی تەدا ئەمەی گوت. هەرچەندێک بێت خێت ئامادە دەکەیت، لە ئاوێنە بچووکەکەی قەد دیوارەکەدا هەوات کردووەتێ گوپی ڕاستت و گوێزانەکەی پەدا دەهێنیت، بەشی زۆری تاوێموویکان سپین و دەکەونە ناو دەستشۆرەکەوە. لە خوارەوە پیاوی کرێچییەکە دەبینیت لەسەر کورسییەکەی دانیشتووە، سەری بەرز دەکاتەوە و «مانگانەکە زۆری ماوە؟» بە سەر وەڵامی دەدەیتەوە «بڵێ» و دەرگەی حەوشە دەکەیتەوە. لە ماڵەکەی بەرانبەرتانەوە منداڵێک دەچێتە دەرەوە، دایکی سەر لە دەرگەوە دەردەهێنێت «ئاگەر زوو نەیەیتەوە بەو گەوادە دەڵێم.» گەوادەکە مەردەکەیتی. ئەو لە جێری ئەو ژنانەیە جوێن بە دار و دیوار دەدەن. «دەم بەوە خۆشە دار و دیوار وەڵامی نادەنەوە.» مەردەکەی وا دەڵێت.
وەک هەمیشە لەسەر کورسییەکەی ڕۆژنامە دەخوێنێتەوە پیاوی کرێچییەکە. چاویلکەکەی دادەنێ و «مانگانەکە زۆری ماوە؟» «ئاخر شوکر ئاوا تووشی لەبیرچوونەوە هاتبووێت، بەیە خەرا ماڵنشینیان کردیت. چەند جارم گوت عەیبە، ئەوەندە ئەو پرسیارە مەکەرەوە.» ژنەکەی وای پێ دڵێت. کە منیش دەبینێت «ئەڕە مامۆستا مانگانەکە زۆری ماوە؟» ئەوە تێنیا قسەیەکی گرنگە لەگەڵ منداڵەکە هەیبێت، ڕەنگە لەگەڵ ژنەکەیشیدا. لەیدی خۆش دەویست، لە من زیاتر بە ڕەیشتنی کاریگەر بوو، هەندێ جار لەگەڵ کەینی ڕۆژنامەکاندا دیاریی بە ئەویش دەهێنایەوە. لە ژوورەوە تەماتە سوور دەکرێتەوە، بۆنەکەی تێکەڵ بە بۆنی پیاز و دایبیی فڕێدراو دەبێت و دەگاتە قاتی سەرەوە. دەنگی گریانی کوڕەزاکەی دێتە حەوشە. کوڕە تاقانەکەیان کاتێک زانکە تەواو دەکات، لەگەڵ هاوڕێیەکی خەیدا هاوسەرگیری دەکات. دوای منداڵێک جیا دەبنەوە. خانووەکەی باوکی

دەفرۆشت و ژیگەی ئەوروپا دەگرت، منداڵێ یەکسانەکەی لای ئەمان جێ دەهێشت، ئەو ساڵێکە کرێچیی مانی باوکی ئەسکارن. «بەنی تەماتە، پیاز و دایبیی فێدراو تەواو نابن لەم ماڵە کاولبووە.» بە کەمێک بێزاریەوە وا دەڵێت پیاوی سەر کورسیەکە. ژن بە «تە کەی لە جیاتی ئەو ژێژنامە بەسوودانە، شتی باشترت هێنایەوە، شەرت بە منیش خواردنی خۆشترت بە ئامادە بکەم.» وەڵامی دەداتەوە. لەم دیمەنە دووبارە بێزار دەبم، دەمە ژوورەوە و پشوو دەدەم. بە دیوارەکەوە وێنەیەکی منداڵیم هەڵواسراوە، بەوەی هیی چەندین ساڵ پێش ئێستایە تازەک شوختی بەر کەوتووە، وێنەکە ڕۆشوسپیی لەڵ و دەستەک لە پشتەوە گرتوومی، بەبە بیرکردنەوە دەڵم دەستی دایکمە. جارێکی تر لەو دەستانە ورد دەبیتەوە. بەڵێ، دەستی دایکمە.

ژێژکی چوارشەممەیە و خەر بەرەو ئاوابوون دەچێت، دایکی ئەسکار لەناو حەوشەکەدا ئاوی گوڵەکان دەدات. سکی بەو کچە پێنجمانگییەوە هەیە، کە دواتر باوکی ناوی دانێت لەیدی. لە مەبیلەکەیەوە زەنگ لە دەدرێت. هەڵیدەگرێت، ئەسکاری حەوتساڵانە و «دایکە، خاڵە عەلی مرد.» مەبیلەکە لە دەستی دەکەوێتە خوارەوە، یەک وشە نایەتە سەر زمانی و خەرا دەبوورێتەوە. چەند مانگێک دوای ئەو ڕووداوە و بە دیاریکراوی یەک مانگ پێش هاتنەدونیای لەیدی، لە شەوێکی سەرتاکانی هاویندا، تە و ئەو لەناو چیمەنی حەوشەکە لە سەرپشت پاڵ دەکەون، لەو بەشەی هیی دایکی ئەسکارە. تە بە دەستەکانت وێنەیەک دەکێشیت؛ دە، چەندین ئێستێرە دەکەونە ناو دەکەوە. ئەو پەدەکەنێت. ئەو گوە دەگرێت و تە ئەم شیعرەی ‹خانی›ـی بە دەڵێیت:

مەم گوتی: بێت گەلێ بێتاسەم گیان بێنەوە بەر بای هەناسەم
بەی ژیاوە مەمە بێ گفتی زینێ بووژایەوە بەشبەاو لە ژینێ

دەتەوێت بوەستیت و ئەو بە ئاماژە پێت دەڵێت بەردەوام ببە:

هەر چاوی کەوت بە مەستی چاوی تین هاتەوە بەر دە و هەناوی
لەگەڵ پەکەنینەکی هەمندا، ئاهەکی ساردیش هەڵدەکێشێت، وەکوو ئەوەی بیەوێ بڵێت «زەر جوانە و سەرسامت کردم.» بەڵام نایەڵێت، دروستتر ناتوانێت بیەڵێت. بە ژێژی دواتر، کاتێک لە خەو هەڵدەستیت، ئەو قاپ دەشوات، لە قاپشتندا بەوای دەستکێش نییە «بە دەستکێشەوە ناتوانم قاپ بشەم.» جارێکیان وا دەڵێت و داوات لە دەکات بە شیعر ئەمەی بە دابەژێتەوە «چەژی قاپشتن لەوەدایە لەمسیان بکەیت. دەستکێش ئەم

چۆن دەکوژێت.» ئەو پەیدەکەنێت، چاوەکت لێ دادەگرێت و بە دەستی لایکت بە دەکات. وا خەریکە لێ حەوشکەوە ماچێکی بە هەڵدەدایت، لێناکاو دەنگی زەنگی پیاڵە و شێپەی پووڵی دەمینەکان بەئاگات دەهێننەوە. چایخانەکە پڕە لە دووکەڵ؛ ئەرێ بە گشتی پیاوانی بەتەمەن هووی لە دەکەن. پیاوێک، بە سیمایدا وا دەردەکەوێت پەنجای تێپەڕاندبێت، بە چاکەت و پانتۆڵێنکی ڕەساسیی خەتخەتەوە خەی بە ژووردا دەکات و تە پشت وایە لەسەر کورسییەکی نزیکی تە دادەنیشێت. لەسەر کورسییەکی نزیکی تە دادەنیشێت. تە دەڵەی ئەستا داوای ماست و چا و نانی گەرمیش دەکات. داوای ماست و چا و نانی گەرمیش دەکات. بیر دەکەیتەوە ئەستا ڕۆژنامە لووڵکراوەکەی گیرفانی چاکەتەکەی دەردەهێنێت و دەیخوێنێتەوە. ڕۆژنامە لووڵکراوەکەی گیرفانی چاکەتەکەی دەردەهێنێت و دەیخوێنێتەوە.
تا لەبەر ئەو بارانە منداڵە کلێنکسفرۆشەکە دەخەیتە ناو ئەو تاکسییەی کەمەک پێش ئەستا دوو کچ چوونە ناوێوە، ترافیکەکە چەندین جار سوور و چەندین جاریش سەوز دەبێت. دواتر بێت ووون دەبێتەوە ئەوانە کچ و دایکن. هەرچەندێک بێت دەیگەیەنیتە نەخۆشخانە، هەندە لە ژنەکان جلەکانیان تڕ و منداڵەکانیان لە باوەش کردوون. چاوت دەچێتە سەر منداڵێک، جووڵەی نییە، پشت وایە مردووە. نەمردووە. منداڵە کلێنکسفرۆشەکێت لە باوەشدایە، ڕێک دەمێکی ئەو ساتەیە لەیدی لەدایک دەبێت و دایکی بەسەریەوە دەمرێت.

کاروان محەمەد فەتاح

ئازادی ژیان لەگەڕەوی ژیانی ئازادایە!... حەمید تەقوایی

دەربارەی کەماری ئیسلامی و هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی وەرگێڕانی بەکوردی:کاوە عومەر

خۆشبەختانە سەلمان ڕوشدی لە هەوڵی تیرۆر ڕزگاری بوو، بەڵام ئەمە لە دەندەیی و قەزاوونی ئەم تاوانە کەم ناکاتەوە. هەرشێک بە مەبەستی کوشتنی نووسەرێک بە "تاوان"ی نووسینی ڕۆمانێک، لەلایەن

هەر بزووتنەوەیەکەوە بێت، هەرشەکی ڕووبەڕوە بە سەر ئازادی و بیرکردنەوەی ئازاد و مرۆڤایەتی، کە پێویستە هەموو حکومەت و دامەزراوە و کەسێک کە ئیدیعای بەرگری لە ئازادی دادەربیین و مافە مەدەنیەکان دەکات بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە و بەچەندوچون ئیدانە بکرێت. تا ئێستا ژمارەیەك لە حکوومەت و کەسایەتییە ئەدەبییەکانی ڕۆژئاوا ئەم تاوانەیان ئیدانە کردووە، بەڵام ئەمە بە هیچ شێوەیەك بەس نییە. لە ڕاستیدا پێویستە لە دژی ئەم تاوانە و ئەنجامدەران و فەرمانکەی بوەستین. بکوژەکە کەماری ئیسلامییە.
بە گوێرەی ئاژانسەکان، هەرشبەرەکە ئیسلامییەکی لوبنانییە و بە چەکێک ئەمریکییە بە ناوی هادی مەتار و لایەنگری حزبوڵا و سوپای پاسدارانە و لەگەڵ سوپای قودس لە پێوەندیدا بووە. بەڵام ئەگەر ئەوەش نەبوایە ئاوە لە بەرپرسیارێتی ڕاستەوخۆی کەماری ئیسلامی لە هەرش بەسەر سەلمان ڕوشدی کەم نەدەبووەوە. هاوکێی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی تاوانێکی دەوڵەتیە نەک کردەوەیەکی تاکەکەسی. ئەندازیار و هاندەر و لایەنگری ئەم تاوانە کەماری ئیسلامییە، واتە حکوومەتێک کە هێشتا لە دەسەڵاتدایە. وە ئەمەش وەک تەقکردنەکەی ئەم حکومەتە لە فڕۆکەیەکی نەفەرهەڵگر، لە مێژووی جیهانی مەدەرندا بێ وێنەیە.
خومەینی سی و چوار ساڵ لەمەوبەر فەتوای کوشتنی سەلمان ڕوشدی دەرکرد و هەژدە ساڵ لەمەوبەریش خامنەیی ئەم بڕیارەی بە نۆگەڵ ناوبرد. لەم ماوەیەدا دامودەزگا پێوەندیدارەکانی حکوومەت، وەک دەزگای 15 خورداد، ئاژانسی هەواڵی فارس، و "دیجیتاڵ میدیای شۆڕشی ئیسلامی"، جگە لە وروژاندنی ئاشکرا و هاندانی "موسڵمانانی جیهان" بە ئەنجامدانی ئەم تاوانە، پاداشتکی نزیکەی ٤ ملیۆن دۆلاریان بە بکوژی سەلمان ڕوشدی داناوە. وە میدیاکانی حکومەت و ئیمام جومعەکان و "سەرکردە حکومیەکان"ی دیکە چەندین جار باسیان لە پێویستی کوشتنی "سەلمان ڕوشدی" لادەر کردووە. ئەم پشتگیرییە ئاشکرایە تەنانەت لە دوای هەرشی سەر سەلمان ڕوشدیش بەردەوامە. کەماری ئیسلامی تا ئێستا بە فەرمی هەوڵستی نەبووە، بەڵام میدیاکانی حکوومەت، ڕۆژنامەکانی وەک ئێران، جام جەم، جەوان، کەیهان، پشتیوانیان لەم تاوانە کردووە. ڕۆژنامەی کەیهان کە لە ڕاستیدا تریبۆنی خامنەییە، بە ڕوونی نووسیویەتی کە دەبێ دەستی هەرشبەرەکەی سەلمان ڕوشدی "کە بە چەقۆ قوگی دوژمنی خودای دەرێنێ" ماچ بکرێت. ئەم جۆرە لەدوانانە لە ڕاستیدا گوزارشت لە هەوڵستی کەماری ئیسلامی دەکەن. تەنانەت کەسێکی وەک عەتاوڵا موحەجەرانی، یەکێک لە کەسایەتییەکانی "دو خوردادی" و وەزیری پێشووی فەرهەنگ و ئیرشادی کەماری ئیسلامی کە لە لەندەن دەژی، کتێبێکی نووسیوە بە

بڕگریکردن و ڕوونکردنەوەی فەتوای خومەینی، کە چەندین جار لە ساڵی ٢٠١٩دا بڵاوکراوەتەوە لە ئێران.

هەروەها بەشێك لە بەرپرسانی پێشووی کۆماری ئیسلامی کە لە وڵاتانی ڕۆژئاوا وانە دەڵێنەوە و لە میدیاکاندا وەك ئەکادیمیك دەردەکەون، بەردەوام بەرگرییان لە فەتوای خومەینی کردووە. محەممەد جەعفەر مەحڵاتی، مامۆستای کۆلێژی ئیبەرلین لە وڵایەتی ئێهایەی ئەمریکا یەکێکە لەو جارە ئەکادیمییانەیە. ئەم ڕاستیانە بەو مانایەیە کە، بە پێچەوانەی کردەوە تیرۆریستییەکانی داعش و قاعیدە و گرووپە ئیسلامییە هاوشێوەکانیەوە، لێرە بە فەرمی و بە ئاشکرا دەوڵەتێک و حکومەتێک کە هێشتا لە دەسەڵاتدایە، نەخشەداڕێژەرو زەمینەخۆشکەر و پشتیوان و هاندەری کوشتنی نووسەرێکە.
کۆماری ئیسلامی لە ماوەی حوکمڕانی دێزخی خۆیدا تاوانی کەمی نەکردوە. لە لە سێدارەدانی بە کۆمەڵ، تا تەقەکردن لە خەڵکی ناڕازی، تا بە زنجیر کوشتن، تا تەقەکردن لە فڕۆکەیەکی نەفەر هەڵگر، تا تیرۆرکردنی نێیاران لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات، تا قامچی لێدان و بڕدبارانکردن و بینی ئێندامەکانی جەستە. ئەمانە بەشێکن لە کێیسی ئێستوور و تاریکی فەرمانڕەوا. بەڵام پشتیوانی و هاندانی فەرمی و جەماوەری بە کوشتنی نووسەرێک لەسەر "تاوان"ی نووسینی ڕەمان، ئاستێکی نوێی تاوانی دەوڵەتە. ئەمە تاوانێکە لەسەر ئاستی تەقەکردن لە فڕۆکە لەووی قەزوونی و بڕێزیەوە. وە پەیوستە بە ناڕەزایەتی دەنگدانەوەی جیهان وەڵام بدرێتەوە، لە نووسەران و کەسایەتییە ئەدەبی و هونەرییەکانەوە تا ناڕەزایی لایەنە سیاسییەکان و حکومەتەکان و دامەزراوە نێودەوڵەتییەکان.
لە کاردانەوە بە تیرۆری سەلمان ڕۆشدی، دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە هەوڵی ئەوەدان کە بەرپرسیارێتی خیان لە ئێستە بگرن و بە جۆرێک هەکاری ئەوە دگەنێنەوە بە پیلانگێڕی هەزەکانی دژبەری دانوستان و ڕێککەوتنی نەخشە ڕێگای کاری هاوبەشی هەمەلایەنە(برجام). بەڵام ئەمە جگە لە بەرگێکی دیپلۆماسی و هەوڵستێکی بۆتاڵ هیچی تر نییە. تەنانەت ئۆگەر فەتوا و خەڵاتکان و هتد لەبەرچاو نەگرین، پشتگیری و دەربڕینی خۆشبەختی حکومەت و میدیای نیمچەحکومی بە تاوانێکی لەو شێوەیە لە وڵاتێکدا بەس بە ئیدانەکردنی حکومەتی هەرێکەیان. بە ساتێک بیهەنە بەرچاوت ئۆگەر بە نموونە ڕۆژنامەی گاردیان، لەمەند یان واشنتۆن پۆست هەوڵستێکی هاوشێوەی ڕۆژنامەی کیهان بگرنەبەر، ڕووبەڕووی چ جۆرە کاردانەوەیەک دەبنەوە لایەن حکومەت و خەڵکی ئەو وڵاتانەوە. "میانەوی" دیپلۆماسی دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامیی ئێران لەدژی

تیرۆری سەلمان هوشدی دەسیی تاوانکانی حکوومەت قورستر دەکات نەک سووککردنی.
ئەستا کە هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان هوشدی سەرنجی جیهانی ڕاکێشاوە، پەویستە جارکی دیکە دەسیی تاوانکانی ئەم حکومەتە لەبەردەم جیهاندا بکرێتەوە، جەلان ڕەگەز بەو کەسانە دەدات کە نەک تەنها بەشداریان لە تاوانکانی حکومەتدا کردووە لە ماوەی "قەناغی زێرینی"دا خومەینی" و حکومەتکانی دوای ئەو، بەڵام هەروەها تا ئەمڕۆش بەرگری لە تاوانکانی کەماری ئیسلامی دەکەن، بە ئەوەی دادگایی بکرێن. حکومەتە نەخشەداڕێژەرکەی هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان هوشدی پەویستە لە جیهاندا بایکۆت بکرێت و ڕەتبکرێتەوە و گۆشەگیر بکرێت و بەرپرسکانیشی بە تاوانی تاوان دژ بە مرۆڤایەتی تۆمەتبار بکرێن، تاوانی بە ئەنقەست کوشتنی سەرنشینانی فڕۆکە، تاوانکە لە کوشتنی خەپیشاندەران لە شەقامکانی ئێران، و تاوانی کوشتنی زنجیرەی نووسەران و هونەرمەندان.لە ئێران و بە تاوانی تیرۆرکردنی نەیاران لە ئێران و جیهان و دواجاریش بە تاوانی نەخشەداڕێژان و هەوڵدان بە کوشتنی نووسەرێک. تیرۆرکردنی سەلمان هوشدی تیرۆرکردنی ئازادی قسەکردن و قەڵەمە. پزیشکان ژیانی سەلمان هوشدیان ڕزگار کرد و ئەستا نۆرەی مرۆڤایەتی شارستانییە کە بە بەرگریکردن لە ژیانی ئازادی بوەستنەوە. ئازادی ژیان لە گرەوی ژیانی ئازاددایە.

٢٤ی مردادی ١٤٠١، ١٥ی ئابی ٢٠٢٢

نەوێکی وەڵ... ئومێد شێخ کریم

ئەمنەوێ سەردەمی

جەنگێ یەك لەدوای یەکانبوین

سەردەمی شەشوخەباتو

نیشتمان پەروەریو

جاشایەتی زەرداران بوین

ئیمەنووی

شەرش ونسکەو هەسانووەو

ئاش بەتاڵبوین

نووی شەی دەستوێخی

خوەن ەشتنی براکان بوین

ئووی فەربوین

ئبو ئەقودەمانچەو کاشینکەفبو

پەستەرونوسینی سەردیوارو

شیعری پەحماس بو

نیشتیمان دایکمان بو

نیشتیمان باوکمان بو

دینمانبو ئاینمان بو

هەموشتەئك لەپەناوی نیشتیمانبو

حزب ەابەرو ەە نیشان دەرمانبو

زیندانیو شەهیدبون

مایی فەخروشانازیبون

ئونووێین

لەەونا کی خەمان ئەشاردەوە

لەتاریکی دەرئەکەوتین

فەری خەشاردنووەو هەەاتن بوین

فەری ەقو تەەە لەیەکتربوین

فەریان کردین

ڤمان لەدەوەمەندو سەرمایەدار

ببەختەوە

خەمان بەدەسەی هەژاران بزانین

فەربوین

ئەوەی لەگەڵ ئەمە نەبو

هەرچ بەرگە بو

هەرچ دەنگە بو

لەبەرەی دژی گەلابو

ئەوەی دەخەشی ئەکردین

تەنیا سوکایەتیو

ئەتکردنی یەکتری بو

فەریان کردین

ئەوەی بەرگی وەك من نەبو

کاسکەتو جامەنەکەی

وەك من نەبو

زمانی ئاخاوتنی وەك من نەبو

تەنانەت گوەنکەی تەسبیحەکەشی

وەك من نەبو

وەکونەیار تەماشای کەین

فەریان کردین

بەوەگایەی ئەواندا قەد نەەینەوە

لەوکانیەی ئەوان ئاویان لەخواردەوە

گەرلەتینواندا بخنکێین

قومێکی لە نەخێنەوە

ئەبێ ئێم هەموچارەی پڕلە قوکینەیە

تازە بچی پەکەینەوە

.....ئومێد شێخ کریم...

(ناگەیت بەو جوتە نەعالەی کە دکتەر عەبدولواحید پێی دەڵێت(WC) سەرئاو)..! شەمەی بارەوانی

هاونیشتمانی ئازیز و هاوڕاتی بەڕێز، هاوفەیسبووکی خۆشەویست و قەدرگران،
ئاگادارتان داعش لەبەردەم ماڵەکەتە.
هەنگ بێت یەکێک لە هەرە جیاوازیە زەقەکانی نێوان داعش گروپە تیرۆرستەکانی تر، بە تایبەتی قاعیدەی تیرۆرست ئوسامە بن لادن، قاعیدە و ئوانیتر سیما و شێوەیان یەک تەپڵە ریش و شت بوو، وڵە داعش ریشی دەتاشێت و خانەفس بەردەدات و مەدڵش بەکاردەنێت و سیما گرنگ نیە زۆر لای ئەو گرووپە ڕادیکاڵ و تیرۆرستە لە شوێنێک کە دەسەڵات و هێزی نەبێت، گرنگ هزرە تەندیەکە و بیرە داعشیەکەیە.

لە وتاریتریش گووتومەو لێرەش دەیڵێمەوە:
داعش هەموو ئوانەن دە و دەروونیان پڕە لە ڕقی ئایدۆلۆژی و هەگبزپەرستی و دەمارگیری ئایینی و هەنجی مزهەبی و لەسەر جیاوازیەکان ڕقیان لە مرۆڤ دەبێتەوە. داعش ئوانەن ئەویتر قبوڵ ناکەن، نەخشی ڕاسیزم بوون کۆری کردوون و ڕەز لە مرۆڤ بوونی مرۆڤ ناگرن و لە پێش ئایین و ئایدۆلۆجیاکەی، لە پێش نەتەوە و هەنگ و هەگبزکەی مرۆڤ بوونی بەرامبەر نابینن، داعشکان ئەمانەن

بەشداری تاڵی و سوێری، خۆشی و ناخۆشی مرۆڤەکان ناکەن و تراژیدیاو ئازارەکانی ئەوانیتر نایانگرێنەت.
داعشەکان باوەڕیان بە فریشتە و پەکەوتەیان و جیاوازی و یەکترقبوڵکردن و زمانی دیالۆگ و گفتوگۆ نییە.
داعشەکان ئەوانەن پیرۆزبایی کردنی جەژنی ئایینەکانی تر بە کفرو تاوان دادەنێن و بەبینینی شوێنکەوتەی ئایینەکانی تر دەماری گەردنیان دەگیرێت و گیف و قسەسدەبن. داعش ئەوانەن لەبەر جیاوازی ئایینی، خواردن و خواردنەوەی ئەوانیتر ناخۆن و پسووڵەی نەفرەتی خوداوەندو چونە دۆزەخیان بە دەبینەوە. داعش ئەوانەن تەنها خۆیان بەڕاست و پاک و فریشتە دەزانن و هەموو حەقیقەتەکان مۆنۆپۆڵە و تاپۆی خۆیان دەکەن و هەموو دیدێنیگاو ئاڕاستەو خاڵکی جیهان بەگشتی و لێنۆو حەفتاو سێ گروپی خۆشیاندا بە تایبەتی هەموان بە دۆزەخی دۆزەرەخ، تەنها گروپەکەی خۆیان نەبەت.
داعشەکان ئەوانەن کە دەڕەن کچ و کوڕ لەناوەندەکانی خوێندن لێکتری جیابکەنەوە، داعشەکان ئەوانەن ژنین و گوێگرتنی مۆسیقا حەرام و خوێن ڕشتنی مرۆڤ حەڵاڵ دەکەن.
داعشەکان ئەوان بە هەزی بە سروودی ئەی هەقیب و جەژنی نەتەوەی و نەوزەرمان دەکەن.

داعشەکان جەریان زەرە، مەرج نییە بابای داعش، داعشەکی تەمام عەیاربەت و جەنگی ڕشی پشیبەت و پێنجەی هەڵشەو شمشێری سەربڕین بەرزبکاتەوەو فیزیکییەن سەری خەڵک ببڕێت.
داعش فیکرە، بڕڵەوەی موماڕسەبەت، داعش قسەیە. داعشبووون دیدێنیگاو تەوانینە. داعشبووون کومێنتی نزم و جنێو و سوکایەتیە. داعشبووون دە هەقی و دەندەیی و بە وێژدانیە. هەنگێ من و تۆ ئەوێتریش بەشەک لە داعشبوونمان تێدا بێت و هەستی پێنەکەین!

قسەیەک لەناو کورد هەیە دەڵێت: حەفتاو سێ جەر شت هەیە. هەبێت دەتوانین بڵێین هەفتاوسێ جەر داعشیش هەن!
بەیە ئەزیزم، هەنگ بێت داعشی نووستوو لە ماڵەکێت بێت و پێت نەزانی بێت. هەنگ بێت ئێستا
داعش مامێستا، یان قوتابیت بێت. یان لەگەڵت یاری فتبەڵەن بکات و نوکتەت بۆ بڵێت و پێبکەنێت، یان لە کافتریا لەگەڵت دانیشتبێت و خەریکی نەرگەلە کشان بێت، یان قات و ڤیباتی لەبەربێت و لە هوو ئۆفەندیانە و مۆدێرنانە دەربکەوێت، وەلە بە مۆشک و لەناخەوە داعشبیر و تونڊە.

ئینجا بابینەوە سەر ئامانجی نووسینەکەم، بگوومان بەهەی

□□خن□کانم و دژ□ باویم و باوەی من ب□ ع□ق□ و میزاجی ح□شامات نانووسم، ب□واناکەم کەس هەندەی من ل□ سەشیال میدیا جوانی ب□ هاتبەت و سوکایەتی و ب□ □□زی پەکرابەت ل□ لایان دەمشەکانی سەشیال میدیاوە، هەبەت من نە بەجوان و سوکایەتی و ب□ □□زیەکانیان قەس دەبم و نەیش گوێی پ□ دەدەم. بەکو مەبەستی من لەرە مەترسی ئاو ئ□قەیەتەی پشت جوانەکەیە.

ئاو کەمەنتەی لاو نووسینە دەبینن، ل□ لایان هاوشاریەکی خەماوە ل□ دژم کراوە، دەمتوانی ل□ □□گای دادگا و یاساوە ئاو جوان و سوکایەتیەی لەگ□□ یەکایی بکەماوە، وەل□ گووتم:نا، با بیدەم دەست ویژانی خەی و لاپەڕەی ماپ□□ و □□ژنامەکان و با هەموان بیبینن. ئینجا ب□ ل□ نەو ئاو هەزاران جوان و سوکایەتی و ب□ □□زیەی تا ئەستا بەهەی وتار ونووسینەکانمەوە پەم کراوە، بەچی هاتووم و تەنها کەمەنتی ئاو ماەستا بە□□زم سکرین کردووەو ل□ □□ژنامە و ماپ□□□کان وتارم ل□ دژ نووسیوە؟!
وەامەکەی ئاسانە، هەبەت بیە، چونکوو ئاو یەکەم: بە□□وەبەری قوتابخانەیەکی دیاری ناو شارچکەی بەرد□□□ش(ئامادەیی بەرد□□□شی کچان)ـە، کە تازە کردوویانە ب□ بە□□وەبەر لاو قوتابخانە،.

دوو: ئاو لەگ□□ من ل□ کەم□□□ی خوێندرانی کتاب ئەندام بوو.
ئینجا کارەسات ئاوەیە، بە□□وەبەربیت و خوێندربیت و بیت و بەرگری ل□ داعشبیرەک بکەیت و لەسەر جیاوازی بچوون و □□خنەگرتن و بەرگری کردن ل□ کوردستان و مەرەف بوون و ویژان و ئازادی، جوان ب□ نووسەرەک بەدەیت و ب□ □□زی پ□ و سوکایەتی بکەیت و پەی بیت:ناگەیت ب□ نەعلەکانی عەبدولواحید، ئاو نەعالەی کە پەی د□□واتە سەرئاو(WC).

ژێر ئاوە کەسکی وا بەتەمەن و مامەستا و بەرپرسیارێتی قوتابخانەیەکی مەزن و لەناو سەنتەری شار و قەزایەکی گەورە هەندە جوڵندربەت و بە پێخنە قسەس بەت و هەبچەت و جوێن بدات، ئەی دەبەت حاڵی گەنجگی هەرزەکار و بە ئەزموون و بە پاکگراوەند و نەخوێندەوار چێن بەت؟!

یان دەبەت چی جارە قوتابیەک لەژێر دەستی ئاو جارە مامەستایە پەروەردەبەت و ئاو مامەستایە چێن لە ڕووی دەت لەناو قوتابیەکانی و لە پەل باسی زمان پاکی و پەروەردەو ئەخلاق و هەمنی بکات ؟!
ژێر کاتێک قوتابیەکانی ئاو جوێنەی مامەستا و بەرپرسەکیان ببینن لە پەیجەکان و لە سەشیاڵ میدیا، دەبەت ئاوان چی بکەن و چاوەڕێی زێر خراپتر و کارەساتتر و چیتریان لێبکرێت؟!

ئەمڕۆ مامەستا و بەرپرسێک لەبەرامبەر نووسەرێک و پێخنەگرێک کە هەنگبەت تەنها تاوانی ئاوە بەت، پێخنەی لە ئیسلامی سیاسی و داعشبیرێک گرتبەت و بەرگری لە خاک و نەتەوە و وەتەکەی خەی کردبەت، هەندە هەبچەت و بەو شێوەیە سوکایەتی بکات و جوێن بدات. بە ئاسایی نەبەت و نابەت، بەیانی قوتابیەکانی لە ژێر کاریگەری کەمەنتەکەی ئاو، بەن و سەری هەمان نووسەر ببەن؟!

ماوەتە بەم:هیوادارم ئیتر فلتەرێک و سنوورێک بە جوێندرەکانی سەشیال میدیا دابندرێت. هەرچەندە دەبەن(پەژە یاسایەك لە لیژنەی هەشنبیری پەرلەمانە، بە هەکخستنی بواری سەسیال میدیا). تەش هاووەاتی ئازیز، هەرکەسێک جوێنی پێدایت و بە هەزی و سوکایەتی پێکردیت، گەر کەسەکە لە دەڤەر شار و شوێنەکەی خەت بوو، دەتوانی بە بەینی هەگایەکی زێر و ماندووبوون بگەیت بەدادگا، ئاو یەکسەر هەگای یاسایی لە دژ بگرە بەر و لە دادگا سکاڵای لەسەر تۆمار بکە و داوای مافی خەتی لە بکە، بە ئاوەی چیتر کەس نەتوانەت وا بە ئاسانی بە هەزی و سوکایەتی بەبەرامبەر بکات و ببەت بە پێندیش بە هەموان. دەی با لەرەو دەست پێ بکەین.

یەکێتی دژی سەرکوتکردن... وەرگەڕانی بۆ کوردی: کاوە عومەر

دیمانەی شەهلا دانیشفەر لەگەڵ حەمید تەقوایی

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەنالی جدید ئامادەکراوە

شەهلا دانشفەر: کاتێک سەیری دۆخی کۆمەڵگا دەکەیت، لە لایەکەوە دەبینیت بارودۆخی زۆر گرانە، ڕێکخراوتر، شڵەژانگێزتر و تووندڕەوتر بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان ڕۆژانە بەهێزتر سەرهەڵدەدەن، و ئەوان لەسەر شەقامن، بۆ ئاشکرا داوای شتێ لە هەموو حکومەت دەکات. لە لایەکی ترەوە ئەو حکومەتە دەبینیت کە بە شێوەیەکی دەندانە جڵەوجۆکردنی سزا ئیسلامییەکانی چۆ کردووەتەوە. لە سەدارەدانەکانی چۆتر کردووەتەوە و سەرکوتکانی چۆتر کردووەتەوە. لەم دۆخەدا دەسەڵاتدارانی حکومەت ڕۆژانە یەکتر لە مۆترسی شۆشی خۆک ئاگادار دەکەنەوە. لە هەمان کاتدا هەموو خۆک باسی لەناوچوونی ئەم حکومەتە دەکەن. ئەگەر بۆ ڕوونتر باسی بکەین، کۆمەڵگا بەرەو گەڵانکاریییەکی گەورە دەڕوات و لەم نێوەندەدا هەندێک کەس دەڵێن کۆماری ئیسلامی وەک ڕاپەڕینەکانی پێشوو لەڵگەی سەرکوتەوە و پاشکشە بەکۆمەڵگە دەکات. بەڵام هەندێکی دیکە پێیان وایە دوای ئەو ڕاپەڕینە جەماوەرییانەی کە کۆمەڵگا پێیدا تێپەڕیوە، گەڵانکاری زۆر ڕوویانداوە. وە ئەوەی ئەمڕۆ لە کۆمەڵگادا ڕووددات درێژەی ڕاپەڕینی ئابانە لە ڕۆهەندێکی قووڵتردا و ئەمە شاهیدی ناکۆکییەکی ڕۆژانەین لە نێوان خۆک و تەواوی دەسەڵاتداین. حەمید تەقوایی ودید و ڕوونکردنەوت چییە بە ئەم دۆخە؟ هۆکاوەستی کۆماری ئیسلامی چییە؟

حەمید تەقوایی: سەبارەت بەم دوا پرسیارە دەبە بڕەم کە کۆماری ئیسلامی لەم چوار دەیەیدا لە لاوازترین پۆگەی خۆیدایە. سەرکوتکردن شتێکی نوە نییە. لە یەکەم ڕۆژەوە ئەم حکومەتە دەستگیری کردووە و دەسیەی کردووە و لە سەدارەی داوە، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەمانە و سەرەڕای ئەم سەرکوتکردنانە، بزووتنەوە ناڕازایەتییەکان، چ بزووتنەوەی کرێکاری بەت یان بزووتنەوە جەراوجۆرەکانی کۆمەڵگا، نێک هەر پاشکشیان نەکردووە، بەڵکو توندترو فراوانتر بوونەتە و

ئەم ئەم بە ڕوونی دەبینین. من دەموێت بڵێم بەدەر لە هەر شیکردنەوە و تیۆرێک، ئەگەر ئەزمونی چوار دەیەی حکوومەتی کەماری ئیسلامی لەبەرچاو بگرن، دەبینن کە ناسەزایەتیەکان بەردەوام لەگەڵ کەخراوتر و فراوانترن، لەگەڵ کەسایەتی دیارتر، لەگەڵ دامودەزگا و کەمیتەکان کە پێکهاتوون، لەگەڵ ئەنجومەنەکان و شوراکان، بەرەوپێشچوون. بە نموونە خەباتی سەرتاسەری کرێکاران لە کەرتە جیاجیاکان، مانگرتن و خەباتی کرێکارانی نەوت، کە ماوەیەکی زۆر دەیانگوت پیشەسازی نەوت لەژێر کۆنترۆڵی توندی حکومەتدایە و هتد، لەسەر ئاستی سەرتاسەری پێک هات. لە لایەکی دیکەوە ئاپۆینەکانی ساڵانی ١٣٩٦ و ١٣٩٧ و ١٣٩٨ و چەندین جوڵانەوە لە شارەکانیش بناغەکانی حکومەتیان هەژاندووە. من دەموێت بڵێم بە گوێدانە هەر شیکردنەوەیەک، ئەگەر ڕەچاوی پرسەی بابەتیی دەخەکە و ئەم مەژووە بکەیت، دەبینیت سەرەڕای چەبووندەوەی سەرکوتەکان، خەباتەکان تا دێت بەرفراوانتر و هەرشبەرانەتر بوون. دواین نموونە ئاپۆینی ژنان بوو لە دژی حیجاب، کە حکوومەتی ناڕەحەت کرد و ناچاری کرد پاشەکشە بکات. بەیە دەبێت بگوترێ ئامانجی حکومەت لەو سەرکوتانە بەدی نەهاتووە. حکومەت بەم سەرکوتکردنانە دەیەوێت کەمگا ئارام بکاتەوە، دەیەوێت گەستانێک دروست بکات، دەیەوێت کپکردن زاڵ بکات، بەڵام لەم سیاسەتەدا بە تەواوی شکستی هێناوە. ئەم هەستەنگاندنی منە بە دەخەکە.

شەهلا دانشفەر: حیزبی کەمۆنیستی کرێکاری هەمەتی بەرەنگاربوونەوەی "یەکەیزی دژی سەرکوت" لە دژی ئەو سەرکوتانە ئاگیاندوە. پێگە و بایەخی ئەم هەمەتە چییە و چۆن دەکرێ بشێوەیەکی بەهێز بەردەوام بچێت؟

حەمید تەقوایی: زەروورەتی ڕاستەقینەی ئەم هەمەتە وەڵامدانەوەی گرتن و دەسیەی ئەمنی حکومەتە لە دژی خەڵکی ناسازی و دژی چالاکوانی بزووتنەوە ناسازیەکان. ئەم کەشیەکە کە هەموو خەڵک و هەموو بزووتنەوە ناسازیەتیەکان ڕووبەڕووی دەبنەوە. سەرکوتکردن، گرتن، زیندانیکردن، تەمارکردن، دانپێدانانی زۆرەملێ و دادگاییکردنی زۆرەملێ تەنیا لە بزووتنەوەیەکی دیاریکراودا سنووردار نین. کرێکاران، مامۆستایان، خانەنشینان، ژنان، بزووتنەوەی دژی حیجاب، بزووتنەوەی داواکاری، بزووتنەوەی جووتیاران کە دەرئەنجامی جیاوازی هەبووە و هەموو کەمگاش هەمان کەشیان هەیە. ئەگەر گرنگی بدەیت، یەکێک لە داواکارییەکانی هەموو ئەم جوڵانەوانە، بە هەر داواکارییەک دەستیان پێکرد بێت، ئازادکردنی دەستبەجێی دەستگیرکراوەکانە. ئەم بە شێوەیەکی بابەتیانە و بەڕاستی

داواکارییەکی گشتییە.
حکومەت شمشێری خۆی لە دژی هەموو بزووتنەوە و خەڵکی ناڕازی لە شەقام و خێپشاندان و گردبوونەوە و مانگرتن و هتد کێشاوە. کەسێکی وەک سپیدە ڕەشنە کە کچێکی ئازا و چالاکی سیاسی نییە، بەڵکو هاووڵاتییەکی ئاسایی کەمەڵگایە کە ئازادی دەوێت، دڵگیرێت و ئۆشکەنجە دەدرێت و ناچاری دەکرێن کە لەدژی خۆی دانپێدانان بکات. هەموو کەمەڵگا بە ئەم سەرکوتکردنە دڵندانەیە داپشراوە. ڕوونە کە لەم دۆخەدا وەڵامێک یەکگرتییە لە دژی سەرکوتکەران: یەکگرتنی بزووتنەوە ناڕازییەتییەکان، یەکگرتنی چالاکوانان لە هەر بوارێکدا بێت، یەکگرتنی کۆمیتە و دامودەزگاکانی بانگەشە لە بزووتنەوەی کرێکاری، لە بزووتنەوەی ژنان و لە بزووتنەوە جۆراوجۆرەکاندا، یەکگرتنی کۆسایەتییە ناڕازییەکان و ئەو کۆسانەی کە لەدوان دەدرێن. یەک دەنگ بوونەوە لەدژی دڵندەیی ڕژیم بووستێت. مادام سەرکوتکردن بابەتێکی هەمەلایەنەیە و دژی هەموو بزووتنەوەکانە، بە شێوەیەکی سروشتی وەڵامێک یەکگرتنێکی هەمەلایەنەیە دژی سەرکوتکردن لەلایەن هەموو بزووتنەوەکان و هەموو خێپشاندەرانەوە. سادەیی ولۆژیکی بانگەوازەکەمان ئەمەیە.
شەهلا دانشفەر: تا چەند زەمینەکانی ئەم هاوپەیمانێتییە لەدژی سەرکوتگەرییەکانی دەسەڵات هاوپشتی خەباتکارانە لە نێوان خەڵکدا دەستەبەر دەکات و تا چەند کەمەڵگا لەم بوارەدا پێشکەوتووە؟

حەمید تەقوایی: زەمینەکانی ئامادەیە، چونکە دەبینین لە کۆتایی بزووتنەوەکان بەو ئاراستەیە دەجووڵێن. هەموو لایەك پشتیوانی لەو چالاکوانانە دەکەن کە دەستگیرکراون، بەتایبەت بزووتنەوەی کرێکاری لە بەرەنگاربوونەوەی چەوساندنەوەدا مێژووێکی درێوشاوەی هەیە. ئەم بزووتنەوەیە لە پشتنگیی بەرنگاربوونەوەی ئۆشکەنجەدان و بەرنگاربوونەوەی دەستگیرکردن و بەرنگاربوونەوەی لێپچینەوەکاندایە. ئەمڕۆ هەموو کەمەڵگا ناڕەزایەتی لە دژی سەرکوتی حکومەت دەردەبڕن، بەتام دەبینین کە هەموو لایەکی بە پشتیوانی لە سپیدە ڕەشنە هاتوونەتە مەیدان و هەموو لایەکی ناڕەزایەتی دەرئەبڕن. بەم مانایە دەمێنێت بەم زەمینەی بابەتیی هەیە بۆ فراوانکردن و بەرەوپێشبردنی هەمەتی یەکگرتووی دژی سەرکوت.
خواستەکی هاوبەشی هەموو بزووتنەوەکان تەنیا ئازادیی چالاکانی خۆیان نییە بەڵکو ئازادیی هەموو زیندانیانی سیاسییە. ئەمە داوای بزووتنەوەی دادخوازیە، داواکاری بزووتنەوەی کرێکاریە، داواکاری بزووتنەوەی مامۆستایانە، بەم مانایە زەمینە هەیە بۆ ئەم یەکگرتنە.

من پەم وانیە کەسێک هەبێت کە زەرووڕەتی ئەم هاوپەیمانییە بخاتە ژێر پرسیارەوە یان وابیر بکاتەوە کە ئێستا لە پێشینە نییە و هتد. لە هەموو بزووتنەوەکاندا ئەو هەنگاوەی کە پێویستە بنرێت ئەوەیە کە هەموو چالاکوانان کەبێنەوە و پێکەوە ناڕازایەتی دەربڕن، بانگەوازێک بدەن، بانگەوازێک بۆ گردبوونەوە، بانگەوازێک بۆ مانگرتن، بانگەوازێک بۆ خۆپیشاندان دژی دەستگیرکردنەکان. داواکاری ئازادکردنی گیراوان و سەرجەم زیندانیانی سیاسی لە ئێستادا سەرتاسەرییە، بەڵام پێویستە هەنگاوێک بەرەو پێشەوە بنرێت بۆ کەکردنەوەی هەموو چالاکوانان و پێکهێنانی ئەم هاوپەیمانێتییە لە ئاستێکی باڵاتردا.

شەهلا دانشفەر: یەکێک لە جەختکردنەوەکان کە هەمانبوو، دیارە لە زەرێک لە باسکانتدا جەختت لەسەر کردەتەوە، یەکخستنی بزووتنەوە کەمەڵایەتییەکان بوو لە دەوری داخوازییە سەرتاسەرییەکان. وە ئەم هاوپەیمانییە سەکۆیەکی ئامادەی هەیە. لە نێوان شتەکانی تردا کاتێک سەیری مامۆستایان، کرێکاران، خانەنشینان، پەرستاران، خوێندکاران، دایکانی دادخواز، بنەماڵەی دادخوازان دەکەین، هەموو ئەمانە لە ناڕازایەتییەکانیاندا تووڕی هاوبەشیان هەیە. واتە خواستە هاوبەشەکانیان بەیەکەوەیان دەبەستێتەوە. وە خاڵی هاوبەشی هەموویان خواستی کۆتاییهێنان بەم هەموو سیستەمە دەندەیی و کێلایەتییە. هەموو ئەمانە دژی هەژارین، دژی هەڵاواردن، دژی نایەکسانی، دژی گەندەڵی و دژی ستەمکارین. لەم چوارچێوەیەدا دەبینین تەنانەت دروشمی ناڕازایەتیش چەند هێندە دەبن. وە زەر جار ئەم بزووتنەوانە بەیەکەوە لەسەر شەقام دەبینین و وەک باست کرد بزووتنەوەی کرێکاری هاوشانی بزوتنەوەی ژنگاری ژنان، خانەنشینان و چین و توژەکانی تری کەمەگا لەسەر پرسە کەمەڵایەتییەجەراوجەرەکان لەدوانی هاوبەش دەدەن. وە ئەمە لە یەکی ئایاردا، لە هەشتی مارسدا، لە بۆنە جیاوازەکاندا و بە هاوسەزی لەگەڵ یەکتردا شاهیدی ئەوە بووین. یەکێیزی دژی زوڵم پرسەکی دیکەی خەباتە کە دەتوانێت کارتە کەمەڵایەتی و خەڵکە جیاوازەکان لە ئاستی کەمەگادا کەبکاتەوە بە ئەوەی بتوانن بە هەزەکی زیاترەوە دژی دەستدرێژیەکانی حکومەت بوەستنەوە و خەباتەکانیان بەرەو پێشەوە ببەن. ئەمەش واتە کاتێک حکومەت هەرش دەکاتە سەر مامۆستایان، بە نموونە، تەواوی کەمەگای کردەتە ئامانج و پێویستە هەموو خەڵک بە یەکگرتوویی دژی بوەستنەوە. کارەستەی زوڵم و زوڵم لە حکومەت بە هاوپەیمانی خەبات وەربگیرێت. وەک باس کرا لە سەدارەدان زیادی کردووە. حکومەت هەوە دەدات سزا ئیسلامییەکان بە کارایی زیاتر

جەجەڵ بکات. لە هەواڵکاندا باس لە بینینی دەست و دەرهێنانی چاوکان دەکرێت. وە لەگەڵ هەواڵی هەرش بە سەر بانکەکان، دەبیستین کە حکومەت وەک ئاژانسێکی بریندار وایە و بەربووتە ژیانی کەمئەگاکە، ئەوە جەختان لەسەر "یەکێتیزی دژی زوڵم" کردەوە. باسی بوونی زەمینەی گونجاوت کرد بۆ دامەزراندنی ئەم هاوپەیمانێتییە. باست لەوە کرد کە هەنگاو بەم ئاراستەیە نراوە. بۆ لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەمانە، چۆن دەکرێت ئەم هاوپەیمانییە لەسەر ئاستی سەرتاسەریدا دابمەزرێت و پێکبهێنرێت؟

حەمید تەقوایی: سەرەتا ئەمە دەستی چالاکوانان و ئەو کەسانە ماچ دەکات کە لە بزووتنەوەی جەراوجەردا بەشدارن. ئەم گردبوونەوانە کە دەیبینین، بۆ نموونە لە خەباتی مامۆستایان، خانەنشینان، کرێکارانی نەوت و بەشە جەراوجەرەکانی بزووتنەوەی کرێکاری، ئەمانە لەسەرخۆ و لە خوارەوە ناکۆکن، کرێکارانی نەوت و دەکخراوەکانی دیکەش بەشدارن، و یەکێک لە هەکارەکانی بەچی ئەمە ووبەووی خەباتی سەرتاسەری دەبینەوە، چ بۆ خانەنشینان و چ بۆ مامۆستایان و کرێکارانی نەوت، لەبەر ئەوەیە کە دەکخراوە. بەیە لە ئەستادا دامەزراوەکان و ئابڕۆ عەمەلیەکانی بزووتنەوەکان دەکی چارەنووسسازیان هەیە. ئەوان دەکی بنەڕەتییان هەیە لە داشتنی بزووتنەوەی یەکێیزی دژی زوڵم. بانگەوازی من ئەوەیە کە ئەم چالاکانە بە هەمان دروشمی هەمووان دژی سەرکوت پێکەوە بوستن، بە هەمان دروشم کە پێویستە هەمووان ئازاد بکرێن و هتد. ئەوەی مبەستمە لە پێکەوە وستانەوە ئەوەیە کە ئەوان بانگەوازی هاوبەش دەکەن بە نازایەتی دەربڕین، کەبونەوە، خۆپیشاندان، مانگرتن لە هەر شوێنێک کە بتوانرێت بە ئازادکردنی هەموو زیندانیانی سیاسی. دەتوانن بە هوونی لیستی هاوبەشی ئەو کەسانە بدەن کە لە چەند مانگی ئابردوودا دەستگیرکراون. پێویستە لیستێکی هاوبەشی دەستگیرکردنەکان لە بزووتنەوەی خانەنشینان، بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی ئازادی ژنان، بزووتنەوەی دژ بە حیجاب، بزووتنەوەی دادگاییکردن و بزووتنەوە نازایەتییەکانی دیکە بدەن و بە کەی دەنگ داوای ئازادیی هەمووان بکەن. زەر گرنگە بانگەوازێکی تایبەتمان هەبێت بە دەیان واژە نێک تەنها لە تاکەکان، بەڵکو لە دامەزراوە و لیژنە و ئەنجومەن و شورانی تێکەشان کە چەندین جار بانگەوازیان کردووە. بە وتەی ئەوە لە ٨ی مارس و ١ی ئایاردا دەبینین کە زەر بەیاننامەی هاوبەش لەلایەن ئەوانەوە دەدرێن. لەم حاڵەتە تایبەتدا مەسەلەکە ئەوەیە کە پێویستە ئەو دامودەزگا و چالاکانە کەبنەوە، بە یەک دەنگ و

بەهاوبەشی بانگەواز و لێدوان بدەن و داوای ئازادیی هەموان بکەن. دەکرێت داواکارییەک ئامادە بکرێت، دەکرێت دەست بە گوتارێک بکرێت لەسەر ئاستی سۆشیال میدیا و بە تەواوی فەزای سۆشیال میدیا داگیر بکرێت، دەکرێت گردبوونەوەیەک لەسەر ئاستی شەقام ئەنجام بدرێت، خۆپیشاندان ئەنجام بدرێت و هتد. من ناچمە ناو لایەنی تایبەت و پراکتیکییەوە، تەنیا دەمەوێت ئەوە بڵێم کە لەووی ئاراستەکردنی گشتییەوە، ئەو هەنگاوەی کە پێویستە بگیرێتەبەر، یەکگرتنی کردەیی هەموو دامەزراوە و کەمیتە و چالاکانی بزووتنەوە جەماوەرییەکانی دژ بە سەرکوتکردنە. بەڵای من ئەمە یەکەم هەنگاوی گرنگە کە ئەم هەمەتە دەتوانێت بیگرێتەبەر.

شەهلا دانشفەر: وەک ئاماژەتان پێدا، تا ئادیەک کەمپەینگا خۆی لەم یەکگرتنەوە لە دژی سەرکوتەکانی حکومەت مەدلی بەدەست هێناوە. بە تایبەتی مامۆستایان لە پشتنگیی هەمەتە بەهێزەکاندا بوون. دادگاکانیان کردە قوناغی ناسەزایەتیەکانیان. لەلایەکی دیکەوە دەستبەسەرکردنی هاوکات و بەکۆمەڵی مامۆستایان و کرێکاران و چالاکانی کۆمەڵایەتی و تۆمارکردنی دەسیەی ئەمنی بیان بە کردەوە بزووتنەوە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان لە بڕەنگاربوونەوەی زیندان و سەرکوت نزیک دەکاتەوە. بە نموونە لە دەسیەی دەستگیرکردنی دوو چالاکی کرێکاری فەرهنسی و دەستبەسەرکردنی ژمارەیەک چالاکی کرێکاری و مامۆستا و چالاکی کۆمەڵایەتی لە ژێر ناونیشانی "هاوکاری لەگەڵ پیلانی سیخوڕی"دا، حکومەت بە شێوەیەکی کردەیی بزووتنەوەی کرێکاری و مامۆستایان و… چالاکوانانی کۆمەڵایەتی لەلای پەکەوە. بنەماڵەکانیان پەکەوە بە یاننامەیەکی هاوبەشی ناسەزایەتییان بەاوکردەوە و لەم هەفتەیەدا زریانێکی تویتەر بە بڕگریکردن لە کرێکاران و مامۆستایانی زیندانیکراوەکان بەڕێ خست. واتە دەخێکە بە جۆرێک کە یەکێیزیی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و هەموو خەڵکی دژی سەرکوت بتە بابەتێکی ژیانی. لە ئێستادا، لەم کۆیس سازکردنەدا، ماوالە زمانیدا دەبینین کاتێک مەترسی مردنی هەڕەشەی لێدەکات و کەمپەینگا دەبێت کارێک بکات و لەم ڕووەوە کاردانەوەی هەبێت. یان هەر ئێستا چوار پێشمەرگەی حیزبی کۆمەڵەیان دەستگیر کردووە و تۆمەتباریان کردوون کە سەر بە موسادی ئیسرائیلن. وە بەم سیناریۆیە دەیانەوێت تەواوی کەمپەینگا و کوردستان مسۆگەر بکەن. وە هەموو ئەم حاڵەتانە کە نموونەی زیرەکن، پێوەندییان بە هەموو کەمپەینگاوە هەیە، بەو مانایەی کە حکومەت هەرشەکانی بە سەر هەموو بەشەکانی کەمپەینگا چڕتر کردووەتەوە و ئەم هەرشانەش یەکگرتنی زیاتری لە نێوان خەڵکدا دروست کردووە. لەڕەدا جەختی ئەمە ئەوەیە

کە ئەم یەکێیزییە لە خەبات دژی سەرکوتکانی حکومەت دەبە فەرمکی هەشیارانەی بدرێتە. پەویستە پەکهاتە و هەندی هەکخراویی پە بدرێت. وە وەک ئاماژەتان پێدا هاوڕان و هەسوواوانی بزووتنەوەکان لەم بوارەدا هەڵی سەرکییان هەیە. کەواتە لەرەدا پرسیارەکەم ئەوەیە چۆن ئەم هەڵە سەرکییە ببینین و بە تایبەتی پێیامتان چییە بە هەسوواوان و چالاکوانانی کەمەایەتی و ئەوانەی سێیری بەرنامەکەمان دەکەن؟

حەمید تەقوایی: با سەرەتا ئەمە بڵێم. ئەم هاوپێیمانەتییە دژی سەرکوتە دەبێت یەکلایی بکرێتەوە، دەبێت دروشمەکی دیاریکراوی هەبێت، دەبێت ئیرادەیەکی هەبێت کە هەموو کەمەگا پشتگیری بکات. با گریمانە بکەین کە هەمووان دژی سەرکوتکردنن. بە وتەی ئەوە مامۆستایان زەر جار بانگواز دەکەن و ناڕەزایی دەردەبڕن و داوای ئازادکردنی چالاکوانەکانیان و سەرجەم زیندانیانی سیاسی دەکەن. بەڵام ئەگەر دروشمی "هەموو دژی سەرکوت" یان "یەکێیزی دژی سەرکوت" ئابگێینن و هاوار بکەن، ئەوا بزووتنەوەی "هەموو دژی سەرکوت"یان پێکهێناوە. وەک بزووتنەوەی دادگاییکردن کە ناو و نەریتی هەیە، چالاکوانەکی هەیە، ناسراو و دیارە، واژەی هەیە. یان بزووتنەوەی دژ بە حیجاب، یان هەمەتەکانی ئێستا، با بڵێین بە حەقدەستی زیادە، کە بزووتنەوەیەکی تایبەتە بە دروشمی تایبەت بە خۆی و داواکاری خۆی. بە هەمان شێوە دەتوانرێت بزووتنەوەی یەکێیزی دژی سەرکوت پێناسە بکرێت و بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە. پەویستە "هەموو دژی سەرکوت" ببێتە گوتار و دروشمی "هەموو دژی سەرکوت" لە بانگواز و ئاگەیاندنەکاندا بە هەر بزووتنەوەیەکی ناڕەزایەتی بخرێتە ناو بانگواز و ئاگەیاندنەکانەوە. کەماری ئیسلامی قامچی لە سەر هەموو کەمەگا دەدات چونکە هەموو کەمەگا، لە سەدا 90ی خەڵك، ئێستا ناڕەزایەتی دەکەن، تۆەن، ڤیان لە حکومەت هەیە و بەشێکی چالاکی کەمەگا هاتووەتە سەر شەقامەکان، کەدەبێتەوە، ناڕەزایەتی دەردەبڕێت. تەنانەت ژنان بە تاک بە قارەمانانە دژیان دەوەستنەوە و لە شەقام و گەڕەکاندا سڕوود لە دژی دەڵێنەوە. لە سەردەمی ئاباداندا بینیمان ژنێکی ئازا لە بەرامبەر هێزە سەرکوتکەرەکاندا دروشمی دژ بە خامنەیی دەوتەوە و ناڕەزایی خۆی بەرز کردەوە.
ئێستا کەمەگا لە زیندوویی ناڕەزایەتییەکی بە وێنداین. هەر لەبەر ئەمەشە کە سەرکوتی کەماری ئیسلامی هەمووان دەگرێتەوە. تەنانەت حکوومەتیش خۆکی ئاسایی لە کەماندا دەستگیر دەکات و مەلەفی ئەمنی و پێیوەندی لەگەڵ دوژمنانی بیانی و هتد بە ئامادە دەکات و دێیوەت لە هەموو کەمەگاکەدا لەبدات. هەر دژی ئەمێیە کە

دژی پەیستە بزووتنەوەیەکی دیاریکراو بە ناو و ستایلەکەوە، بە دروشمی هەمووان دژی زوڵم پێکبهێنرێت. هەستەوەانی ئەم بزووتنەوەیە هەستەوەانی هەموو بزووتنەوە ناڕازایەتییەکانن و پەیستە هەموو لایەک ئازادی هەموو لایەک ئابگەیەنێت لە هەمان کاتدا داوای ئازادکردنی دەستگیرکراوەکانی خۆی دەکات. لێرەدا وەک وتم لیستی هاوبەش گرنگە. لیستەکی هاوبەشی ئەو کەسانەی کە دەستبەسەر کراون، لەوانە ئەوانەی تازە باست کردوون: ڤالێ زەمانی و سپیدە ڕەشنەو، و هەمان ئەو چوار پەشمەرگەیەی کە لەم دواییانەدا دەستبەسەر کراون. بەداخەوە لیستەکە وردەکارییەکانی تێدایە. ئەم لیستە ئامادە بکەن و بە هاوبەشی داوای ئازادکردنیان بکەن.
ئەوندەی پەیوەندی بە هەستەوەانی حیزب و حیزبی ئەمەوە هەیە، بانگەوازەکەم ئەوەیە کە لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانماندا ئەم هەنگاوانە بنێین و ئەم ئاڕاستەیە لە هەموو کەرت و بزووتنەوەیەکدا هەبکەین کە چالاکین و لە هەموو ئاستەکدا چالاکین و ئەوە تەواوە، با وەربگەین ئەو داواکاری و دروشمانەی کە باسم کرد بوونە پرسەکی گشتی فراوان.
ئەم هەمەتە تایبەت نییە بە حیزبی ئەمە، تەنانەت تایبەت نییە بە کۆمنیستەکانیش. هەرکەسێک تامەزرۆی ئازادییە و خوازیاری ڕووخانی کۆماری ئیسلامییە و دژیەوە ئەم دژەخە کۆتایی پێ بێنێ، دەبە خۆی بە ئەندامی ئەم بزووتنەوەی یەکێیزی دژ بە سەرکوتە بزانێ.
پەیستە چالاکانی حیزب بە دیدەکی بەرفراوان و هەمەلایەنەوە ئەم ئاڕاستەیە بەرز بکەنەوە و لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیان و لە پەیوەندیی هەمەتەکانیان و لەگەڵ هاوڕێکانیاندا ئەم بابەتە تاوتوێ بکەن، ڕەخنەکراوێک بدزنەوە و بە تایبەتیش سۆشیال میدیا کە ئامرازێکە بە شێوەیەکی نیرە کۆنکی لە وەربگیرێت .کەکراوەتەوە بە بەکارهێنان. ئەمڕۆ سۆشیال میدیا ئامرازێکە بە کەکردنەوەی هێز بە هەمەتی مەیدانی. لەم حاڵەتەدا چالاکوانان دەتوانن سۆشیال میدیا بە شێوەیەکی بەرفراوان وەربگرن و لە خزمەت پەکهێنانی بزووتنەوەیەکی بەهێز و سەرتاسەری دژی ستەمکاریدا بەکاری بهێنن.

شەهلا دانشفەر: خاڵێکی سەرنجڕاکێشت خستەڕوو، هەمووان دژی سەرکوتکردنن، یەکێیزی دژی سەرکوتکردنن. ئەمانە دەتوانن هاشتاگی سۆشیال میدیا بن. جگە لەوەش کەمێک گوتار لە دەوری ئەم پرسە هەیە، وەک قەدەغەکردنی تەمارکردنی دەسیە، قەدەغەکردنی کەفالەت، قەدەغەکردنی قامچی لەدان، هەڕەشاندنەوەی سزا ئیسلامییەکان. لە ئێستادا، دەبینن کە هاشتاگی هەمان گوتار هەیە، کە لە ڕاستیدا ڕووبەڕووبەک لە "یەکێیزی دژی سەرکوت" و ناوەڕۆکی ئەم یەکێتییە

دەدەن. بەو مانایەی کە جەختمان لەسەر ئازادکردنی زیندانیانی سیاسییە. وە ئەشکەنجەدان قەدەغە بکرێت، بەبەشکردنی زیندانییەک لە دەرمان و چارەسەر قەدەغە بکرێت و بە تاوان هەژمار بکرێت. لەم هەڵمەتەدا لیستی ئەولەویەتەکان هەبوو. لیستێک لەو کەسانەی کە ژیانیان لە مەترسیدایە. بە نموونە هەندێک جار ژیانی دەکەوێتە مەترسییەوە. ژیانی سپیدە هەڵشنە لە مەترسیدایە، یان ئەو چوار پەشمەرگەیەی باسمان کرد لە مەترسیدایە و بەداخەوە وەک وتت لیستەکە درێژە. وە ئەمەش لە ڕاستیدا ئاماژەیە بە گەڕانەوەی جیاوازەکانی شەڕ لە کەمپەگادا. واتە شەڕێکی بەرفراوان لەناو کەمپەگادا دژی حکومەت. یەکەیزی دژی سەرکوت هەنگاوێکی گرنگە لە بەهێزکردنی خەباتی جەماوەری و بەیەکەوە بەستنەوەی خەباتی بەشە جیاوازەکانی کەمپەگا و پێشخستنی بزووتنەوەی ڕووخاندن. لە هەر حاڵەتێکدا وا دیارە کاتی بەرنامەکە کۆتایی هاتووە، ئەگەر شتێک مابێت پێم بڵێن.

حەمید تەقوایی: جارێکی تر جەخت لەسەر ئەم بانگەوازە دەکەمەوە. خاڵی باشت خستەڕوو. کاتێک دەماندەوێت وەک بزووتنەوەیەک دژی زوڵم بوەستین، ئەو کاتە دەتوانین داواکاری زۆر فراوانتر بکەین. داواکاری بەپەلە بۆ ئازادکردنی سەرجەم زیندانیانی سیاسی خاڵی یەکەم، ناڕەزایی دژی تەمارکردنی دەسیەکان، دژی ئەشکەنجەدان لە زیندانەکان، دژی قەدەغەکردنی سەردان، دژی کەفالەتی ئازادی – ئازادی دەبێت بە مەرج بێت-، داواکارییەکە بۆ… دابینکردنی دەرمان و چارەسەر بۆ زیندانیانی سیاسی و هاوشێوەکانی گوتاری ئەم بزووتنەوەیە دەبێتە… ئەم بزووتنەوەیە دەتوانێت لەم ڕووەوە داواکاری تایبەتتر وروژێنێت. بۆ ئای من مەیدانێکی بەرفراوان هەیە بۆ کاری بزووتنەوەیەکی لەو جۆرە و هیچ گومانێکم نییە کە ئەم بزووتنەوەیە لایەن هەموو خەڵکی ناڕازییەوە پشتوازیەکی بەرفراوانی لێدەکرێت. چونکە تیغی کەماری ئیسلامی دژی گەیشتووە هەمووان. وەک وتم هەوڵی کەماری ئیسلامی دژی کەمپەگایەکی ڕاپەیوە و دژی ئەو ناڕەزایەتیانەیە کە لە هەموو لایەکەوە حکوومەتی گەمارۆداوە. هەر لەبەر ئەمەش کە کەماری ئیسلامی بەو شێوە بەرفراوانە کەمپەگە داگیر دەکات. ئەمە هەرشی لاوازی و بەدەستهاتە. ئەگەر ئەمە لە دژی ئەم هەرشە بە یەکگرتوویی بوەستین، دەتوانن دڵنیابن کە دەتوانین کەماری ئیسلامی پاش بنەین بە دواوە، دەتوانین زیندانیانی سیاسی ئازاد بکەین، دەتوانین هەنگاوێکی گەورە بەرەو ڕووخانی حکوومەت بنەین.

١٠ی ئابی ٢٠٢٢
سوپاس بۆ ئەمیر تۆکڵی بۆ جۆبەجێکردنی دۆقی سەرتایی ئەم چاوپێکەوتنە.

شیعر/ گـــــــوڵ و ئـــــــفیون...
نەوشیروان ئازاد

گوڵە کانی ئەم باخچەیە
بەبەنی ئەفیون سەرمەستن
بەیە بولبل
لەئاوازو
لەچریکە و سەدا وسەزی ،
عەشق هەندە
.....

کاتە لەمەعشوق بەزارە
لەمەی مەکە
کەعاشقە ەوەو سارا
لە دەزاری دەی هەندە...
.....

چراغستان بە ، شاری شەو
ئەی ئەزیزم ،،،چ فایدە یە
کەپرچی خەرە ، ژاکاوەو
لەتاو دەیجوری شەوهەندە
.....

پەناسی دوێنە فە دەین
زبانی ژیری بەتە گە
خەونی دوێنەمان وەلانەین
ئاسە بە سبەی بەتەگە ...

نەوشیروان ئازاد

سلێمانی 8/7/2018

ڕۆمـــــانی (گۆشەگیـــــری) خوێنـــدنەوەیەک لە بـــن تـــریفەی مـانگ شـەو و شـپەلە نـارمـکـانی زنـ-2-… سـەردار جاف

{ بەشی دووەم }

زمان و ڕێنووس

زمان خۆی لە خۆیدا بنەما و کۆکەی هەر دەقێکی ئەدەبییە، دیارە مەبەست لە هێنانەوەی زمان لێرەدا مەبەست لەو زمانەیە کە بە ئەدەب بڵێن بەکار بهێنەرەت دەنا جیاکردنەوەی مرۆڤ لە ئاژەڵەکانی دی زمانەکەیەتی، ئیدی گرێکە ئەو زمانە بە جۆرە بێت شایستەی ئەو دەقە بێت.

ڕۆمان، کارەکی هونەرییە ئەستاتیکای زمان و پانتایی ئەندێشە پێکەوە گرێدەدات، زمان لە ڕۆماندا فاکتەر و ئامانجن پێکەوە، زۆر جیاوازترە لە زمانی شیعر، شیعر زمانێکی تایبەت بە خۆی هەیە و شآعیر هەندە لە سەراغی وشەی جواندا دەبێت بە ئاوەڵی شیعرەکەی بخزێتە خانەی ناوازەکانەوە، ڕۆمانووسی ئەلبانی ئیسماعیل کادارە لە بارەی زمانەوە دەڵێ ((هەمیشە شیعر دەنووسم، چونکە شیعر مرۆڤ ناچار دەکات یاری بە زمان بکات))1.. ناکرێ لەکچوون لە نێوان زمانی ڕۆژنامە و ڕۆماندا هەبێت، یەکەمیان هەوڵ بە چەمکێکی سادەو دەگمەنەتە بینەر و بیسەر کە ڕۆژانە پەیگیری ڕووداوگەلێکی سیاسی و ئابووری و سەربازی و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری دەکەن، بە سادەیی لێیحالی دەبن، ئەو کاتە داڕژەری هەوڵ هەست بە ئاسوودەیی دەکات کە مەبەستەکەی پێگەیاندون، لێرەدا ئەو بەچوونەی (ئەندرێ لالاند) لە فەرهەنگی تەکنیکی و ڕەخنەی فەلسەفی دەتە پشتەوە کە دەڵێ: ((لە واتای ڕاستەقینەدا / کاری دەربڕینی ئاخاوتن لە بیری دەرکی و ناوەکییە، بەم پێیە بێت زمان جۆرەکە و ئاخاوتنی دەرکی

ڕەگەزەکەیە، بە واتایەکی گشتگیر تر، هەموو سیستەمێک ئاماژەن، دەکرێ بەکاربهێندرێت وەک هەکاری پەیوەندی))2 لەڕدا ئەوە ساغ دەبێتەوە، کە زمان جۆرێکی سەرکی و بنەڕەتی پەیوەندی نەوان خودی مرۆڤەکانە، کە ئەمە مەبەستمان ئەوەیە ڕەمانیش زمانی خۆی هەیە.
هەندێک پێیان وایە قسەکردن لە سەر زمان بە تایبەت بە ڕەمان گەلکەردن و خە دوور خستنەوەیە لە کرێکی ژانرەکەو نەزانینە لە قوناغی شرۆڤەکاری زانستی و ئەکادیمیایانە، نەخاسمە بە شرۆڤەکردنی ڕەمان زمان بە کارێکی کردەیی نازانن و چ پێویست ناکات باس بکرێ، ئەمە پەمان وایە ئەو کەسانە بە خێیان کاڤام و نەزانن، بە داخەوە ئەوانە بە ناکامی پەگەیشتوون، دەنا زمان کرێکی ڕەمانە، بە کۆی دەنوسە و چۆن دەنوسە و چی دەنوسە بە چ زمانە دەدوە.زمان بە ڕەمان مشتومڕی زۆری خوقاندووە، نەمازە لە ناو عارەب کە زمانێکی جگە لە قوولی و بەرفراوانییەکەی هەمەجۆر و هەمەچەشنەیە لە ەووی ئاخاوتنی خەجێی (محلي) یان هەر وەاتێک بە جۆرێکە و زمانی ڕەنوسیشیان هەیە، کە زمانێکی گشتگیر و یەک ئاراستەیە، لە ئەراقدا بە (جەفی و قواعدی) ڕەیشتووە.
زمان بە خۆی ململانێی نەوان بوون و نەبوونی بیرمەندانە، کە بوونەتی خۆی تەدا ساغکردەتەوە، لەڕەوە نامانەوە باسوخواسکەمان بە لایدا بڕین و دەینە سەر کرێک، بەم پەیە پەویستە هەوەستە لە سەر زمانی ئەم ڕەمانە بکرێت و نامانەوە لێی باز بدەین، جگە لەوەی کە بە زمانێکی سادە و بەقووبوونەوە نوسراوە، لەگەڵ ئەوەی ناو بە ناو دەستەواژەیەکی تێئاخنراوە کە سەر لە خوێنەر دەشوێنێ و ئێندێشەبیری تێکدەشکێنێ، لە کاتی خوێندنەوەدا خوێنەر یەکسەر هەست دەکات لاوازی ڕستە و وشە لای نوسەر هەیە، بە کەسێکی هەژاری نەو فەرهەنگی کوردی لە قەڵەم دەدات، ئیدی ئەمەیش لە گەڵ ئیوە دەکەوینە دیقەتدانی زمانەوانی… ((وەک ئەوەی قسەیەکی ئاسایی بکات، هەر وەک ئەوەی لە نەو بەشایەکی تایبەت بە خویدا پەرشی بکاتەوە، وەک ئەوەی دووکەڵ نەبێت)) لاپەڕە ۱۲ ی ڕەمانەکە.
نمونەیەکی دی، تەماشا چون لە گەڵ کات مامەڵە دەکات: ((ئەمە کاتێک روو دەدات کە سەزی بەوپەڕی بەزاریەوە لە ڕاەوەکە دەەوانێت و هەشتا هاموشۆکارانی دوای نیوە شەو جێنجاڵی نەکردووە، ئەمە کاتێکە سەزی هیچ شتێکی دیکەی نییە، جگە لە گاتەکردن نەبێت بە سەزانییەکانی هاوپیشەی، لەو کاتانەدا…)) ل ۱۳.
جگە لە وەسبوون و بەزاری خوێنەر بە دەست وشەی (وەک ئەوەی) کە جۆرێکی سواوی پێبەخشیوە لە هەمانکاتدا لاوازی نوسەر لە نوسینەوە دەخاتە ڕوو، سەبارەت بە کاتیش بە هەمان شێوە ئەو حاڵەتی دووبارە کردەتەوە سەر لە خوێنەر تێکدەدات هێندە ناوی کات دێنە، خوێنەر

هزری بەرەو ئاوەدانیوا کە هەمان کات نەبێت و لە کاتێکی تردا ڕووبدرابێت، ئاگادار وەهایش بێت چۆن لە یەک ڕستەدا دەخرێتە ڕوو، هاوشێوەی جارێکە کە باسی نەکردبێت، با خوێنەر لەڕێیش وردبێتەوە هەر لەم کورتە نوسینەدا چونکە باس لە (وەک ئاوەی) دەکەین، بە ئەمەیش هەمان کار هاتە پێشەوە و خەمان لەدەرباز کرد هاوشێوەی جارەکمان بەکارهێنا، نوسەر سەلیقەیی لەوەدایە لە نوسینی ئەدەبیدا دەستودامێن ڕانەمێنێت، جا نەمازە ڕەمان بێت.. دەچێنە لاپەڕە ١٥ و لە هەمان سوینی وشە بەردەوامە، لەدوو دێردا سێ جار وشەی _ وەک ئاوەی – بەکارهێناوەتەوە، پەمان وایە بە خەی ڕەنگە بە نوسینەکەیدا نەچوبێتەوە دەنا هەر لە خوێندنەوەدا خوێنەر هەست بە سواسی وشەکە دەکا، ((وەک ئاوەی خەنجەرێک کرا بێت بە دەیاندا، وەک ئاوەی قوو و زەر قووتر لەوەی هەمووان مەزندەی دەکەن بریندار بوو بن، وەک ئاوەی لە پەکاڤا نامورادی خەیان بیرکەوتبێتەوە)) ل١٥ .

بەیە زمان لە بەدەم نوسەر ئەرکێکی قورس و گران و زەحمەتە کە دەبە زەر بە سەلیقەییەوە بەکار بهێندرێت و گەمەی پێبکرێت، ئاو دەمانەی گەمەکردن بە زمان غیابی دەبێت ئاوا ژانرێکی کرچ و کاڵ دەخرێتە بەر دیدی خوێنەر، گەمەکردن هەم هانی خوێنەر دەدات لە خوێندنەوە دانەبڕاوەت هەمیش چەژ لە دەقەکە دەبینێت ، نەک وەسبوون و بەزارکردن، ئاگادار خوێنەر مکوم بێت لە سەر تاوەکردنی ئاو ڕەمانە یان نوسینە ئاوا ڕەژانە لە چەند لاپەڕەیەکی پێنجەکانی یەک دەست تەناپەڕان کە دەیخوێنێتەوە.

لە لاپەڕە (٣٥) لە بەری ئاوەی بە پەرژینە ئاسن، دەڵێ(ئاسنی جیاکەرەوە) کە مەبەست لەو پەرژینە یاسنینەیە لە نێوان دوو هاوڕێی دژ بە یەکی ئەتەبانی ترومبێل، لە سەر دووبارە کردنەوەی وشە سووانەدنی بەردەوام دەبە و دەڵێ : ((وەک چۆن خالید لە هەمان گەڕاوی ئاشقی بە سەر چووی سەزیدا دەڕیا تاوەکو چۆنە ڕەژەک لەوەوبەر هەر لەم گەڕاوەدا بوو، تاوەکو بووە.....)) ل٦٥. لە دەڵێ و نیوەکدا سێ جار دەڵێ: ((وەک ، تاوەکو)) نامانووت درێژدادەی لەم لایەنەوە بکەین چونکە شیتاکردنی بە پەی ئاوەی ڕەمانەکە نزیکەی (٥٠٠) لاپەڕەیە بەیە لە زەربەی زمانەوانی و ڕێنووسەکیدا پەنا بە نمونەیەک یان چەند نمونەیەک دەبەین، تەماشا عەبدولباقی یوسف چۆن لە ڕەمان دەدوە: ((هەمیشە ڕەمان بە نووسەرەکەی دەڵێ: ئاوە تە نیت دەتەوی ببیت بە ڕەمانەووس، بەکو ئاوە منم دەمەوە ببیت بە ڕەمانەووس و پەتبگەیەنم، ئاوە من نیم هەر کەس بیەوێت بمنووسە و بمگەڕێتەوە، بەکو ئاوە منم دەتنووسەنم و دەتگەڕێنمەوە و پەشکەشت دەکەم))، کەواتە لەم دیدگاوە ئاوەمان بە ڕوون دەبێتەوە

کە نووسەر تەنها ئاوێنە بە زمانێکی ڕوون و ڕەوان خوێنەر ئاشنا بکا لەو پەیامەی دەیەوێت بیگەیەنێت، ئەمە لە ڕووی ڕێزمانیشەوە هەست بە لاوازی و بەهێزی دەکرێت، نامازە لە ڕێنووسی کوردیدا کار (فعل) دەکەوێتە کۆتایی ڕستەوە، کە تەنها نمونەیەک دەنین و گێگرەوەکەیشی دادەنین، لە لاپەڕە ٦٨ ی گۆشەگیر دەڵێ: ((سوزی لە چواردە ساڵیەوە چاوەڕێی پیاوێک بوو دڵرگاکانی بەختەوەری لە بکاتەوە، ئێستاش دوای جیابوونەوەی لە خالید، دوای چەند ساڵێک، بە تایبەت دوای ئەو بڕیارەیانەی ویسکی خواردنەوەیان کاتێک ڤێسنا پێکەوە لە گەڵ سوزی ، باسی گەشتی مەسیحی بۆ دەکرد))، نووسەر جگە لە کاری ڕێکخستنی وشەکاندا سەرکەوتوو نەبووە، لە هەمانکاتدا لەگەڵ بوونێکی لای خوێنەر دروست کردووە کە کامیان سوزی یان ڤێسنا باسی گەشتی مەسیح دەکەن، ئەمە دەڵێین دەبووا نووسەر وا دەستپێکی ئەم بەشەی بکردبا: ((لە چواردە ساڵیەوە سوزی لە چاوەنوارێی ئەو خەون و خەیاڵەی بوو کە هەموو کچە هیوای بە دەخوازێت، پیاوێک بێت و دڵرگاکانی بەختەوەری لێبکاتەوە، ئێستایش دوای چەند ساڵێک لە جیابوونەوەی لە خالید، بە تایبەت لە کاتێکدا کە لە گەڵ ڤێسنا بوو، دوای ئەو بڕیارەیانەیەی وێسکیان پێکەوە دەخواردەوە، باسی گەشتی مەسیحی بۆ دەکرد)) ئەمە لە کاتێک ئاگەر سوزی گەشتی مەسیح بگەڕێتەوە، بە پێچەوانەیشەوە ئاگەر ڤێسنا گەشتەکە بگەڕێتەوە ئەوا وا دەبوو : ((لە چواردە ساڵیەوە سوزی لە چاوەنوارێی ئەو خەون و خەیاڵەی بوو کە هەموو کچە هیوای بە دەخوازێت، پیاوێک بێت و دڵرگاکانی بەختەوەری لێبکاتەوە، ئێستایش دوای چەند ساڵێک لە جیابوونەوەی لە خالید، بە تایبەت لە کاتێکدا لە گەڵ ڤێسنا بوو، دوای ئەو بڕیارەیانەیەی وێسکیان پێکەوە دەخواردەوە، کە ڤێسنا باسی گەشتی مەسیحی بۆ دەکرد)). پەمان وایە بەم جۆرە خوێنەر باشتر دڵگاتە خاڵی تێگەیشتن. وا بزانم لە سەر زمان زۆر دواین و لێرەدا چەند نمونەیەکی ڕێنووس دەخەینا ڕوو کە زۆر بە زۆقی دیارن و ناکرێ نووسەر خۆی لەو هەڵە ڕێنووسیانە ببورێ و بە سەریاندا باز بدات و چاو بنوقێنێت، ئەم وشانە زۆر زۆقن دەبە هەر نووسەرێک لە نووسینەکانیدا فەرامۆشی نەکات ((ئەمەش ، ئەمەیش / ئەم کەسانەش ، ئەم کەسانەیش / لەوانەشە، لەوانەیشە / باخەسانەکەش ، باخەسانەکەیش / ئێستاش ، ئێستایش / خودەش ، خودایش / جیابوونەوەشیان ، جیابوونەوەیشیان/ ئەوەشی لە ڤێسنا نەشاردەوە، ئەویشی لە ڤێسنا نەشاردەوە/ دیکەش ، دیکەیش / لە پێینەوەشیدا، لە پێینەوەیشیدا / کزەڵەش ، کزەڵەیش / ئەوەندەش ، ئەوەندەیش /سەتەلایتەکەش ، سەتەلایتەکەیش)) بە داخەوە زۆر زۆر وشەي تریش لەم جۆرە هەبوون کە هەندێکیان زمانی ئاسایی قسەکردنێ، کە ئەمەیش وەک

نەتەوەیەک مافی ئەوە بە خەمان دەدەین کە زمانی نووسین و ئاخاوتنمان جیاواز بێت، ئەگەر نووسەر ئەم کارە نەکات، من نازانم ئەرکی نووسەر ئەو کاتە لە بواری زمانەوانیدا چی دەبێت.
بە داخەوە کێشەیەکی دیکەیش کە ئەم نووسەرەیشی گرتۆتەوە، پرسی (دوو واوە) من نازانم بۆچی نووسەرێک نەتوانێت خۆی لە قاڵبی ئایدیۆلۆژیا قورتار بکات و لە نووسینەکانی بیری لای ئەم پرسە بێت، دەنا جار و دووجار نییە دەیان جار ئەم حاڵەتە چەند بارە کراوەتەوە،لەرە ئەوانیش دەخەینەووو((مەیموون ، مەیمون / بچووک ، بچوک / ووس ، وس / ئەردووگا، ئەردوگا / نووح ، نوح / گرووپ ، گروپ / بڵەکوو ، بڵەکو/ لەبووردن ، لەبوردن / گووت ، گوت / کوون و کەلەبار ، کون و کەلەبار/ مووچە ، موچە .....)) بڵەای ئەمە هەندە نمونەیەکن، ڕەژ لە دوای ڕەژیش زمان و ڕێنووس گڵانکاری بە سەردا دە مرۆڤ بە تایبەت نووسەر دەبە لەم ڕووەوە ڕژد بێت. لە زەر شۆن ((بوو بوو)) بەکار هاتووە پەمان جوانە ئەم کردارەیش ببە و بنووسرە ((ببوو))، خوێنەر جیاوازیش لە کاتی خوێندنەوە بە هەردوو حاڵەتەکە دەکات.

درێژەی هەیە...

خوێندنەوەیەک بۆ بەرهەمە شیعری(ءەورەتی نیشتمان)ی موحسین شوانی... کاروان حەسەن سلێمان

(ءەورەتی نیشتمان) نوێترین بەرهەمی شیعری مامۆستا (موحسین شوانی)یە. کە لەساڵی (2022)دا چاپ و بڵاو بووەتەوە، لەچاپخانەی(چوارچرا) (500)دانەی لە چاپکراوە. لەدوو تووی (74) لاپەڕە، چاپی یەکەم، کورتەیەک لەژیانی شاعیر و بەرهەمەکانی تری شاعیر لەکۆتا لاپەڕەدا ئاماژەیان بە کراوە.
ئەم بەرهەمە لەدوو بەش پێکهاتووە:

بەشی یەکەم: لە (43)دەقی نیشتمانی پێکهاتووە.
بەشی دووەم: لە (21) دەق پێکهاتووە کە خواناسی و باسی خۆشەویستی دایک دەکەن.
هەوددەین لەسەر ئەم بەرهەمەدا شتێک بنووسین و بڵێین.
چاوی شاعیر وردتر و باشتر شتەکان دەبینێ لە مرۆڤی ئاسایی بۆیە ئەوەی شاعیر دەری دەبڕێ دەکرێ لای مرۆڤێکی ئاسایش هەبێ بەڵام ئەو مرۆڤە ئاسایییە بەهەندی وەرناگرێ یان ناتوانێ بیخاتە دووتوێی دەقێک و شیعرێکی لە دروست بکات.
بەواتایەکی تر شاعیر تاڵی و سوێری و ژەهراوی ژیان دەمژێ و لەدەقێکی شیعری بیانیان دەکات و بەرهەمێکی لە دروست دەکات. ئەمە جیاوازی نێوان شاعیر و مرۆڤێکی ئاساییە.
شیعر ڕەنگدانەوەی شتە هەڵچووەکانی ژووروەوەی شاعیرە، شاعیر بەچاوی دەڕوە ئەو ئێش و ئازار و مەینەتیانە دەبینێ لەژێگەی وشەوە دەیانکاتە دەق و شیعریان لە دروست دەکات، واتا شاعیر لەجیاتی ئەمەش دەتە گۆ و قسەدەکات و ئێش و ئازار و مەینەتییەکان دەخاتەڕوو.
لەرەوە دەچینە باغە ڕازاوەکەی (عەورەتی نیشتمان).
ئەم بەرهەمە لەدوو بەش پێکهاتووە، لەبەشی یەکەمدا شاعیر یاخییە، دەپەڕە، بەزارە، بەئومێدە ئەمانێ و دەیان ماکی تری نەو حەقیقەتی ژیانی ڕەژانەی ئەم هەرەمە وایان کردووە مامۆستا موحسین شوانی دەست بداتە قەڵەم و لەژێی وشە و ستۆوە دەقێک دروست بکات و شیعرێکی چڕبەخشی لە بەرهەم بێنێ. چڕ و ئێستاتیکا و بابەت ئەو ڕەگەزانەن کە شیعری باشیان لە بەرهەم دێت، ئەمەش وا دەکات کە خوێنەر چڕیان لەوەرگرێ و هەزمیان بکات.
شاعیر هەموو ئەو نائومێدی و بێهیوایی لە بەرپرس و کاربەدەستانی وڵات هەیەتی دەیانخاتە دووتوێی چەند ستۆیەک و دەقێکی شیعری جوانی لێپێکدێنێ. ئەوەتا لە شیعری(مارنج)دا دەڵێ:

گەر دەمتوانی وەک خۆ و کا
تەکەڵتان کەم
وەک قوڵە سوور
لە قالبی خشتتان بدەم
لە قولینچی دیواری ماڵە هەژارەک
هەموو ساڵێک لە پێنجی سێ
بە مارنجی کوردەواری
سواغتان بدەم .

شاعیر هەمیشە شتە پێنگخواردووەکانی ناخی دەردەبڕێ و ئەوەی

لەمڕۆی ئاسایی جیای دەکاتەوە ئەویە شاعیر ئەو شتانەی دەیبینە بە شیعر بەیانیان دەکات و خەنجەک و خوێنڕیش ئەو وشە و دەق و شیعرانە دەبینن بەیە شاعیر وردتر لە شتەکان دەڕوانێ. وشەی (جاش) بووەتە باس و خواسکی شاعیر لە شیعرەکدا و مامۆستا موحسین شوانی لەوەوە حەقیقەتی ئەو ڕۆژگارە تاڵ و تفتەی بەدەستی جاش، میللەت چەشتوویەتی بەڵام ئەستاش جاش ڕۆژ و پۆگە و قسەیان هەیە و دەستیان دەڕوات کەجگەی داخ و ئەسەفە! تەنانەت هەندکیان بەرپرسیشن شاعیر شیعرەکی بەناوی (جاش)ەوە داناوە و زۆر بەڕوونی و بە ئاشکرایی دەڵێ:

من دوێنێم بیرچەتەوە
کەسیش ناناسمەوە، نەخراپ نەباش
تەنها دەزانم هەردووڵا
هێشدار و چەکن و دەست بە تفەنگ و
هانکو چەغە لەبەربوون
پێیان دەگووتن (پێشمەرگە)
پێیان دەگووتن (جاش)
ئێستا هەردووک ئاوەتە بوون
لەنەو حەفتا و لەناو هەشتاش!

ئیدارەنەدانی باش و خراپ بەکارهێنانی دەسەڵات لەلایەن کاربەدەستان و هەندە بەرپرسی نابەرپرس و گەندەڵ، کە نەیانتوانیوە بباشی و بەچاکی خزمەتی گەل و نیشتمان بکەن، بەزاری شاعیر و هەستانی بەرامبەر ئەو جۆرە کاربەدەستانە گەیشتووتە ئەوەی کە شیعرەکی لەدایک ببێ بەناوی (عەورەتی نیشتمان) کە ناوی بەرهەمکەش لەو شیعرەوە سەرچاوەی گرتووە.
نیشتمان جگەی ژیان و گوزەران وئازادی و کارکردنی تیا نەماوە هەکاریش بە ئەمە زۆرن، ئەوەتا شاعیر لە شیعری (هەڵم) هەندە لەو هەکارانە دەخاتەڕوو کە لەناو وشکاندا خەیان حەشار داوە، ئەو نیشتمانە جگەای ئازار و مەینەتییە و ژیان تێیدا ئیفلیج بووە و چی خەم و ئازار هەیە بەتە بەشی هاوڵاتیانی ئەم هەڵمە، شاعیر دەتە گۆ و دەڵێ:

بۆ لەڕ
ئیتر ئەڕ
نە هەناسەی عەشق و جوانی
نە گوڵ نەپەپولەی لێ
سەر هەڵگڕ
مەملەکەتی خەم و ئازار جێ بهێڵ

بەسەردانیش
هەرگیز مەگەڕێ ئەڕە
چونکە لەڕە
نە نەمامی خۆشەویستی لە شین دەبێت
نە بەرهەمی برایەتی لەدەوێت
نە پیاو لەڕە بوەڕە
نە ئافرەت لەڕە زەڕە !

لەشیعری (بەراورد)دا مامۆستا شوانی بەراوردێک لەنێوان خەباتی ئێستا و پێشتر دەکات و زۆر بەووردی ئەوە دەڵێ کە پێشان خەبات و سیاسەت باشتربوو کە لەپێناو نیشتمان و میللەت و ئازادی دا بوو بەڵام ئێستا حزب و بەرپرس و کاربەدەست هەر بۆ کورسی و دەسەڵات کاردەکەن و میللەتیان لەبیر نەماوە. ئەوەتا دەڵێ:
نیشتمان ئەوسا خۆشبوو
لە ڕق و ترسی دوژمن
لەسەر دیواری گەڕەک و قوتابخانە
دەماننووسی(بژی پێشمەرگە، بروخێ بەعسی)
بەڵام ئێستا
لەترس و ڕقی دەسەڵاتی کوردی
لەسەر دیواری ئاو دەسخانەکان دەنووسین:
(بەوخێ حزب و سەرکردە و کورسی)

لە شیعری (دەسەڵات)دا ئەوە ڕوون دەکاتەوە کەوا تەمەن و جوانی و گەنجی دەیان جاری کورد تاڵ کراوە و ژەهری پێچەشتراوە، بەداخەوە دەسەڵاتی کوردی نەیتوانیوە گەنج بە لای خەی کێش بکات و بتوانێ لە ئێش و ئازاریان کەمکاتەوە و کێشە و ئاریشەکانیان چارەسەربکات و دەستی باوکایەتییان بەسەردا بێنێ و بیان خاتە ژێربالی خەی. ئەوەتا دەڵێ:
هەرچی جوانی و پاکی هەبوو لێتان سەندم
دونیایەک ناشیرینیتان بە جەهەشتم
شیرینی تەمەنم
پێشکێش کردن
ژەهری ڕۆژگارتان پێ چێشتم

نیشتمان لەلای شاعیر خۆشەویستە و ئەو خۆشەویستییەش وەک خۆشەویستی دایک وایە، بۆیە شاعیر شانازی بەوەوە دەکات و لە شیعری(نیشتمان)دا بە ڕوونی ئەوە دەڵێ کە وەک دایک خۆشەویستە و وەک ڕۆزگرتن لەباوکی ڕز لەنیشتمان دەگرێ و دەنووسێ:

ئ‌ی نیشتمان
ب‌ق‌د دایکم خ‌شم د‌و‌ی
ب‌ق‌د باوکم ‌‌نزت د‌گرم
ه‌تا ماوم
ل‌گل‌نی چاوی خ‌مدا
ه‌‌تد‌گرم
‌‌ژ‌ سد‌جار
ل‌ پ‌ناوت د‌ژیم، د‌مرم.

ل‌ شیعری(ک‌چ)دا ب‌ د‌ربینی ئاخ و ئ‌فی د‌یان گ‌نج و لاوی ئ‌م نیشتمان‌ پ‌ خ‌م و ئازار‌ د‌ت‌ گ‌، ک‌ ه‌زاران گ‌نج س‌ری خ‌یان ه‌‌گرتوو‌ و ‌‌وویان ل‌غ‌ریبی و دوور و‌اتی و ک‌س و کار کردوو‌ ک‌چی ل‌ د‌ریای ئیج‌ خنکاون و ل‌پ‌ناو خ‌شگوز‌رانی ژیان ‌‌وو‌ و م‌رگ ه‌نگاویان نا.
شاعیر ب‌ ئاسوود‌یی د‌روون و دامرکاند‌ن‌و‌ی گ‌ و تینی ناخی ق‌س‌د‌کات، ئ‌و ق‌س‌ ل‌گ‌‌ دار و ب‌رد ‌‌ووبار و د‌ریا ئاو و ئاگر و شاخ و چیا د‌کات و ئ‌مان‌ د‌د‌و‌ن‌ و گفتوگ‌یان ل‌گ‌‌ د‌کات. ئ‌م‌ش ل‌ شیعری (ئیج‌)دا ب‌‌‌ووونی دیار‌، ئ‌و د‌ریایی ه‌زاران گ‌نجی و‌اتی نقوم کرد و کرد‌نیی‌ خ‌راکی ماسی، شاعیر ب‌ ئارامی و و‌ک پ‌‌انو‌یک ل‌ ئیج‌ داوا د‌کات ک‌ ئارامب‌ و ن‌یخنکن‌ ئ‌و‌تا د‌‌‌:
ئیج‌
ب‌ه‌واشی ب‌س‌رتدا گوز‌ر د‌ک‌م
م‌مخنک‌ن‌
نیشتمانم ل‌د‌ستداو‌
ب‌د‌وای بست‌ خاکدا و‌‌م
ش‌پ‌‌ م‌د‌
ه‌ر ئ‌مجار‌ و نای‌م‌و‌
نام‌م ل‌ر‌
ناخت م‌ک‌ ب‌گ‌‌ستان
تو‌‌ م‌ب‌
ب‌ ئارامی
ببی‌ پردی پ‌‌ین‌و‌.
شاعیر ل‌ گ‌ور‌ بوون و ‌‌ژگاری ئ‌م‌‌ ب‌زار‌، د‌ی‌و‌ بگ‌‌‌ت‌و‌ مند‌ای و ل‌ه‌موو ئ‌و ماک و پیسی و در‌ و خ‌پ‌رستی و مونافیقی سیاسی‌ ب‌زارک‌ر‌ ک‌ ئ‌ستا تووشی هاتوو‌ پاک ببت‌و‌. ئ‌و‌تا ل‌ شیعری (گ‌‌ان‌و‌)دا د‌‌‌:

بمبەنەوە بە منداڵی
بڕائەتی ئەو سەردەمەم بدەنەوە
بمبەنەوە بە منداڵی
چەکی حیزب و
مونافیقی سیاسەتم لەکەنەوە
لە کەپیسی و درێی ڕۆژگاری
خەپڕستیم بکەنەوە
لەنەو بەندی ژینی ساختە و
مەدڕنی تەکنەلۆژیا ڕزگارم کەن
بمبەنەوە بەخەت و گڵی پاکی
کەڵانکانی گەنەک بمشەنەوە
لەهەموو گوناهکانی تەمەن پاکمکەنەوە.

بەداخەوە دوای زیاتر لە سی و پێنج ساڵ هەتا ئێستاشی لەگەڵدابێت حکوومەتی هەرێم نەیتوانیوە بباشی و بەکی ئاگاداری ژیانی کەس و کارەکانی ئەنفال بێت و ئاورێکی جددی و باشیان لێبداتەوە، شاعیر لە سەنگەری خەمخاری و نیشاندانی سۆز و خۆشەویستی بە خانەوادەی ئەنفالەکان لەشیعری (ڕووفات)دا ئەو بەرپرس و کاربەدەستانە ڕیسوا دەکات کە تا ئێستا کەس و کاری ئەنفالەکان ناناسن و ئاگاداری ژیانیان نین، مامۆستا شوانی بەزمانێکی سادە و ساکار لێیان دەتە گە و دەڵێ:
ئەم کاتژمێرە
ئەم جووتە پێڵاوە
بکەنە مەداڵیای ناپاکی
لە بەرکی جاش و ئەنفالچیەکان هەڵیواسن
یان بیکەنە هەمای ڕیسوایی
بیدەن لە ڕوخساری
ئەو بەرپرسانەی
کە خانەوادەی ئەنفال ناناسن.
لە هەردوو شیعرەی (کەچ) و (ئومێد)دا کە دوو شیعرەی دژبەیەکن لە واتادا شاعیر لە شیعری (کەچ)دا بەزار، نائومێد. بەڵام لەشیعری (ئومێد)دا حاڵەتەکە پێچەوانە دەبێتەوە ئەوەتا لە شیعری (کەچ)دا دەڵێ:
ئەی نیشتمان !
زووبر مەبە
بەناچاری بەجێت دەهێم
ڕەگەی مەرگی هەندەران و

سەختی غەریبی دەپەوم
کەچی لە شیعری (ئومەد) دا شاعیر پێشیمان دەبێتەوە بەو مانایەی خەی دەخاتەوە سەر دەخی بە ئاگایی و ئومەدێک لەدەدا بەدی دەکات و لە وشە و ستەکانی پێشووی دێتە وەبام و دەدە:
لەرە نارەم
ئەم هەوارە جێناهەم
کەی توانیتان تیشکی خەر و ەوونا کی مانگ
بشارنەوە
ئەوسا دەەم
بەەکەوتیش
سەر لەو خاکە پە گەندەە نادەمەوە.

کاروان حەسەن سلەمان – هەولێر

کلیلی دەستپێکی ژیان ووونکراوە… سامانی وێستا بەکر

پەروەردە یەکەم کلیلی دەستپێکی ژیان:
پەروەردە گەورەترین شەشی بەردەوامی مرۆڤایەتییە. لە مێژووی دووری کەمەگەی مرۆڤایەتییەوە تاکوو ئێستا، پەروەردە مەبەند و ناوەندی پێگەیاندنی مرۆڤکان بووە. لە شارستانییەتە دێرینەکانی بابلی و میسری و یۆنانی و ەمانی و فارسییا پەروەردە وەك چالاکییەکی گرنگ بوونی هەبووە.
فەلسەفەی پەروەردە هەوەدانە بە گەشەی تاک و کەمەگە، کارکردنە لەسەر بەدەستهێنانی ژیانێکی شایستەی خەشبەخت بە کەمەگە.
پەروەردە پرسەیەکی دێرین و فرەهەندە، سیستەمێکی گشتگیر و فراوان و بەردەوام، کارێکی مەودا دوور و ئاەز و بەیکاچووە، دوورە لە هەر هەسەنگاندن و تەوانینێکی سادە و سەرپەیانە.
پەروەردە یەکەکە لە میکانیزمەکانی مانەوە، بەردەوامیی کەلتوور و زانیاری و شارستانییەت، لە ەگەی گواستنەوەی کەی فیکر و مەعریفە و کەلتوور بە نەوەی داهاتوو.
پەروەردە کلیلی دەستپێکی ژیان و بەردەوامیی گوزران و ژیاری

مرۆڤایەتییە و بەتە زانستەکی سەربەخۆش.
پەروەردە پرسیەکی تەندرۆژ و دەرینە، هاوتایە لەگەڵ بوونی مرۆڤ. لەسەرەتایا پەروەردە بەم شێوەی ئێستا نەبکخراو و نەکوپلك نەبووە، پرسیەکی نافەرمی بووە، بە شێویەکی ناڕاستەوخۆ لە لایەن خێزانەوە ئاراستە کراوە، لە ڕێگەی ئەزموون و لاسایکردنەوە بووە. خێزانیش ڕێگە و شێوازی تایبەتی خۆی لە پەروەردەکردنا جێبەجێ کردووە و بەپێی ئاستی تێگەشتن و دنیابینیی خۆی پەروەردەی منداڵی کردووە. ئامرازەکانی فێربوون بریتی بوون لە: نەریتەکان، سیستەمی بەهاکان، هونەرەکانی بەرهەمهێنان وەکوو ڕاوکردن، کشتوکاڵ، چنین و هتد.

کەمێگەو پەروەردەی نادروست:
کەمێگەی جیهانی سێیەم بەگشتی و هەرێمی کوردستان بەتایبەتی دوو جۆر پەروەردەی نادروست لەپاڵ پەروەردەی دروست و تەندروستا بوونی هەیە، لەڕیا تەنها تیشک ئەخەینە سەر دوو جۆرە نادروستەکەیان:

جۆرەکیان ئەوەیە خێزانەکان هەر لە منداڵیەوە بەهەڵکاری جیاواز دەستبەرداری پەروەردەی منداڵەکانیان ئەبن و ئەیانێرنە بازاڕی کار و پارەپەیاکردن، ئیتر منداڵ پەروەردەی شەقام و کەڵان و بازاڕ و گوزەر و سەرقەبرانەکان وەرگرێت.
لە مەرمنادانیشا ڕووە لە چایخانە و کافتریا و بلیاردخانە و نەرگەلە و لە پاتیشیا مادەهۆشبەرەکان و کاری نایاسای و سەرتاکانی قەبەین و ووردە دزی فێربن.
لە گۆڕەبوونیشا ڕووە لە قومارخانە و مەلها و یانەی شەوانە و کاری نایاسای و قاچاغ و گیرفانی بەینی میلەت و گەندەڵی و سیاسەت بە مەبەستی بازرگانی و دانانی حیزب بە خۆدەوەمەندکردن و داپۆشینی دزی و تاڵانی و قەرزە کەبەکان و تا کار ئێگاتە ئەوەی ئەبن بە مافیای شەوان و سیاسی باڵا بەهێز.

جۆری دووەمیان ئەوەیە کە خەزان بەبە لەپرسینەوە منداڵکانیان ڕەوانەی پەرستگاکان ئەکەن بە مەبەستی خواپەرستی بەبە ئەوەی بزانن لەوە چی ئەگوزەرە و باسی چیان بۆئەکرە.
لە هەنگاوی یەکەما مەشکیان ئەشنەوە و ڕایان ئەکەشن بە ئەو جۆرە لە باوەڕەی کە خەیان مەبەستیانە و هەر لەسەرەتاشەوە تەوی ڕق و جیاکاری لە مەشکیان بەرامبەر ئایین و خەڵکانی دەرەوەی بازنەی باوەڕەکەی خۆی تیا ئەچێنن.
لە مەرمنادانیشا بەتەواوەتی لە کەمێگەی دایانئەبن و بیری توندڕەوی و ئیرهاب لەژەر ناوی خواوەند و پەتوکە ئاسمانیەکان لە مەشکیانا

ئەچنن و ئەیانکەن بەجێلادی ناوماڵ بە ئازاردانی خەزان بەگشتی و خەشکەکانیان بەتایبەتی.
بەشکیان هانیان تا پەیوەندی بە ڕەکخراوە تیرۆرستیەکانەوە بکەن، سەرەنجام هەر لەسەرەتاکانی بەهاری تەمەنیانا جوانەمەرگ ئەکرێن و ناوی تیرۆرست بەباڵیان ئەبەست، مەری ئیرهابیش لەناوچوانیان ئێرەت و خەزانەکانیشیان سەرگەردان و دایک و باوکیان جەرگ سوتاوئەکەن.
کە گەورەش ئەبن بەشکیان بە خەڵ گەورەکردن و گیرفان پەکردن و بەباوکردنەوەی ئەو جۆرە لە باوەڕەی کە خەی بەوای پێیەتی ئەکرێن بە بانگخواز و لەژێر ناوی بەهەشت و حۆریا هانی گەنج و لاوەکان ئەیەن پەیوەندی بە حیزب و ڕەکخراوە ئیرهابیەکانەوە بکەن لەلایەک، لەلایەکیترشەوە لە هەوڵی ئەوێان دوژمن و داگیکەرانی وڵاتەکەت وەک فیریشتە و فریادڕەس پێبناسێنن، تەنها لەبەرئەوەی سەرکی دەوڵەتی داگیرکاریش هەڵگری هەمان بیروباوەڕەی ئاین و مەزهەب و دنیابینیە..
ئەو بەشەشیان کە ئەمێننەوە ڕایان ئەکەشنە ناو ڕەکخراو و حیزبەوە تا ئەیانکەن بەئەندام پەرلەمان و وەزیر سەرکردایەتی حیزب، ناشترین پەیامیشیان تەرکردنی حەزە سێکسیەکانی خەیانە لەژێر ناوی جێبەجێکردنی شەریعەیا، چوار ژن لەدەوری خەیان کەئەکەنەوە وەک ئەوەی ئەو کارە گرنگترین و تاکە ئەرکی سەرشانیانبە، بەکوردی و بەکورتی ئەو سونەت بەتامی فەرز جێبەجێئەکەن.

ئەرکی حکومەت:
بەداخەوە حکومەتێکیش هەیە کە ئەکرێ بە حکومەتی ژمارەکان ناوزەند بکرێ، تەنها و تەنها کاری ئەوان بووە بە ساغ کردنەوەی ژمارەکان و کەرتەکانیتریان لەبیرکردووە، بەتایبەتیش کەرتی پەروەردە.
لە فەرگەو خوێندگاکانی کوردستان جگە لەوەی زانستێکی کەوار هەیە بەڕام پەروەردە بووەنی نییە، ئاخر زانستی بە پەروەردە وەکو لاشەیەکی بە مەشک و چاو و چاق و دەستە.
ئەوە کاری حکومەتە کە هەر لە منایەوە خەشویستی نیشتمان و خاک و گەل لەدڵی فەرخواز و نەوەی سەردەما بوونێ، ئەبە حکومەت لەڕێی پەروەردەیەکی دروست و تەندروستەوە ئەوە لە مەشکی منانانا بچەسپێنێ کە مرۆڤ ئەبێتە هەڵگری ناسنامەی ئەو خاکەی لەسەری ئەژی، ئەبە لەسەرتاوە منانان تێگەیەنرێ کە هیچ شتێک لە خاک و نیشتمان و خەزانەکەت لەپێشتر نیە، ئەبە منانان فێرکرێ کە خەشیستی نیشتمان لەسەرو باوەڕداری و ئاینیشەوەیە، بگرە ئاینەکانیش جەخت لەسەر خەشویستی نیشتمان ئەکەنەوە.

کاری حکومەتە هەر لەسەرتاوە بچێتە ناو قوتابخانە، فەرگە، مزگەوت، کەنیسە و پەرستگاکانیترەوە و بەوانەی پەروەردەی دروست و تەندروست ئامادەی هەبێت و ڕێگەنەیا هەر کەسێک بەئارەزووی خۆی و بڕگوڕەی بیرو هزر و باوەڕی خۆی نەوەی پاشەڕۆژ دەرسدابات.
ئەوەتا لە بەئاگای و بە پلانی حکومەت و نەبوونی پەروەردەی دروست لە فەرگە جیاوازەکانا، ئێگەر نیوەی کەمەگەش نەبە بەنام بەشکی زۆری لایەنی کەم دووەد بووە لەوەی ئایا کوردستان پیرەزترە بە تاکی کورد یان مەکە؟
ئێگەر لەسەرتاوە وانەی پەروەردە بەهەند وەرگیرایە لای حکومەت و گرنگی پێبیرایە ئەوا نێک هیچ کەسە دووەد نەئەبوو کە بەڕە و وە بڕگومان خاکی کوردستان پیرەزترە لە مەکە بەڕکو بیرکردنەوەکان بەجۆرێک ئەبوو کە هەرگیز پرسیارێکی لەوجۆرە نەبیری کەسا ئەهات و نەئەشکرا.

پرسیاری نابەجێ:
پرسیارێکی تەلقینی لە کەسێکی بەناو باوەڕدار و بانگخوازەوە کە ئایا کوردستان پیرەزترە یان مەکە؟ تەنها نیشانەی ئەوەیە کە لەو وەاتەیا تەنها زانستێکی کرچ و کاڵ فێری فەرخوازان ئەکرە و هیچ گرنگی بە پەروەردە نایرە.
تەمەنی حکومەتی هەرێم ٣٠ ساڵە، ئەو کەسەی کە ئەو پرسیارە نەشازەی ئاستەی کەمەک ئامادەبوونی کەبوونەوێک کردووە، پەروەردەی لەخەزانێکی کورد و مامەستای کورد وەرگرتووە، نیوەی تەمەنی لەسایەی حکومەتی خەماڵیا بەسەربردووە، بەو واتایەی حکومەتی هەرێم لە ٣٠ ساڵی تەمەنیا سەرکەوتوو نەبووە بەهاکانی گەل و نەتەوە و نیشتمان بەدروستی بگەینتە ناو خەزان و فەرگەکان و لەوشەوە ڕەچیتە ناو کەمەگەوە.
باوەڕناکەم خەڵکی مەدینە مەکەی لاپیرەزتربە لە مەدینە، خەڵکی قودس، قوم، نەجەف، کەربەلاش بەهەمان شێوە. خەڵکی شارە عەرەبی و وەاتانی ئیسلامیش هەر شارو وەاتی خۆیان لە مەکە لاپیرەزترە، خۆ ئێگەر واش نەبووایە یەمەنییەکان بەردومانی ئەو وەاتیان نەئەکرد کە مەکە بەشکە لێی.
نزمی ئاستی پەروەردە گشتەتە ئەوەی کەسێک پرسیارێکی هەندە نەشاز ئاستە بکات کە ئەوەش لوتکەی خۆ بەکەمزانی و زەلیلی بیرو هەستی نەتەوایەتیە.

لەناو کوردا نەبەت بەوا ناکەم هیچ موسلمانێکیتر بوونی هەبە بەم جۆرە داوخابەت و نیشتمانی خۆی بە ناپیرەز تەماشا بکات.

مەکە پیرۆزە بۆ موسوڵمانان بەڵام خاکێک کە شاخی جودی و ئیبراهیمی باوکی پێغامهێنەرانی هەبێ چۆن ئەکرێ پیرۆزترین نەبێ لایەنە کەم بە تاکی کورد.
کەم کەس نکۆڵی لەوئەکات مەکە پیرۆزە بۆ موسوڵمان، بەڵام کەسیش بۆی نیە کوردستان بکەمتر تەماشاکات، لەکەتایشا
مرۆڤکان ئازادن بچن بۆ ئەو جێگەیەی لە نیشتمانەکەی خۆیان بۆپیرۆزتر ئەزانن خۆ کەس ڕێی لێناگرتوون.

سامانی وەستا بەکر
٢٠٢٢-٨-١٣ سوید-ستۆکهۆڵم

گفتوگۆ لەگەڵ فاتح بەهرامی سەبارەت بە سیستەمی پەرلەمانی... وەرگێڕانی: کاوە عومەر

پێگەی پەرلەمان لە سیستمی حکوومەتی دەخوازی ئەوەدا چییە؟ ئایا سەرۆک کۆماری یەکەمی ئەو وڵاتەیە یان سەرۆک وەزیران؟

وەرگێڕانی بە کوردی:کاوە عومەر

پەرلەمان لە سیستمی حکومەتی ئێمەدا جێگەی نییە. پەرلەمان تەنانەت باشترین جەریش وەک وڵاتانی پێشکەوتووی سەرمایەداری ئامرازێک نییە بۆ ئەوەی خەڵک بەشداری لە دەسەڵاتدا بکەن. پشکی بەشداریی خەڵک لە سیستمێ پەرلەمانییەکاندا هەمان شتە کە چوار ساڵ جارێک یەک جار دەنگ بدەن. لەم چوار ساڵەدا، تا هەڵبژاردنی داهاتوو، دەنگدەر ناتوانێت نوێنەرەکانی بگۆڕێت، کەس پرسیاری لە ناکات و گوێی لە ناگرێت، هیچ هێزێکی لە پەسەندکردن و بەتکردنەوەی یاساکاندا نییە، ئەگەر هەر ناڕەزایەتییەکی هەبێت،دەستی بەهیچ شوێنێک ناگات. بەیە هێز و بەشداریی خەڵک لە حکومەتدا دیارە و پرسەی هەڵبژاردن تەنها ئامرازێکە بۆ بەدەستهێنانی شەرعییەتی دەسەڵاتدارێتی و حکومەتە.
ئێستا پرسیارەکە ئەوەیە کە ئەم بەدەستهێنانی شەرعیەت بەچی پێویستە و تایبەتمەندییەکانی چین؟ یەکێک لە درۆ گەورەکانی

تیریسنان و وتەبژانی کۆمەڵگای سەرمایەداری پەیوەندی بە ئێو و پێگای حکومەتەوە هەیە. ئەو وێنەیەی کە لە حکومەت دەدرێت بەدەستەوە ئەویە کە حکومەت ئەرگانێکی جەوهەرییە بۆ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا، کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندییە گشتیەکان دەکات و دژیپارێزێت و سەربەخۆیە لە چینە کۆمەڵایەتییەکان و بەرژەوەندیەکانیان. لەسەر بنەمای ئەم وێنە درێنەیە کە بانگەشەی ئەوە دەکەن کە خەڵک لە هەڵبژاردنەکدا حکومەتی خوازراوی زۆرینەی کۆمەڵگا هەڵدەبژێرێت، و شەرعیەتی پێدەبەخشێت.
ڕاستیەکە ئەویە کە حکومەت نوێنەری چینی سەرمایەداری و ئامرازی کۆنترۆڵکردنی جەماوەری خەڵکی ژێر چەوسانەوە و دژگا سەرکوتگەرەکان بۆ پاراستنی دەسەڵاتی بەرژوازییە. پێش هەڵبژاردن و پەرلەمان، هێزە چەکدارەکانی بەرژوازی بۆ پاراستنی بەرژەوەندی چینی دەسەڵاتدار و حکومەت بوونیان هەیە و ئامادەن بۆ تەقەکردن. شانبەشانی ئەم هێزە چەکدارە یاسای تاوانکاری هەیە بۆ بەرگریکردن لە دەسەڵاتی ئەم چینە و بەرگریکردن لە وێنەی ئەو لە کۆمەڵگادا، هەروەها دادگا و زیندانەکانیشیان هەیە بۆ دەستبەرکردن و جێبەجێکردنی ئەمانە. ئێستا ئیتر هەڵبژاردن ئەویە کە یەکێک لە هەوتەکانی ناو ئەردوگای بەرژوازی بهێنرێت بۆ ئەوەی لە قەناغێکی دیاریکراودا کار بۆ بەڕێوەبردنی ئەم سیستەمە بکات. بۆیە سەرەڕای هات وهاواری بەرژوازی سەبارەت بۆ حکومەت، پەرلەمان و هەڵبژاردن ناتوانن سروشتی چینایەتی حکومەت بشارنەوە. لە هیچ کام لەو وڵاتانەی سیستمی پەرلەمانییان هەیە، خەڵک لە ڕێگای دەریچەی پەرلەمانەوە نەیتوانیوە بچوکترین کاریگەرییان لەسەر سیاسەت و کردەوەی حکومەتکان هەبێت.
جگە لەم خاڵە گشتییانە، لە ئەمریکا و ئەوروپای ڕۆژئاوا کە بەرژوازی شانازی بە دیموکراسییەکەیەوە دەکات، پەرلەمان دەخی باش نییە. خەڵک لەدەست دەسەڵاتی نەوان دوو سێ حیزب لەم وڵاتانەدا بێزار بووە و قەیرانی ئابوری و بێ توانای سەرمایەداری لە وەڵامدانەوەی کێشەکانی خەڵک قەیرانی بەرەو پەرلەمانکان بردووە.
سه باره ت به به شی دووه می پرسیاره که ، سه ره ك كۆمار و سه ره ك وه زیران به شێكن له سیستمی حكومه تی په رله مانی به رژوازیین، یه كێكیان یان هه ردووكیان له سه ره كی حكوومه تدان. به ڵام له و سیستمی حكومه تیه جۆره به ستی حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری جه ره كه له حكومه تی شورایی. دابه شكردنی كار له حكومه تی شورایدا چیه و چۆن به رپرسیارێتییه كان له شوراكاندا دابه ش دەكرێت یان كێسكی وه ك سه ره ك وه زیران له سه رۆكیایه تی شورایی سه رتاسه ریدا هه یه یان نا،

ئەمانە هەموو ئەو پرسانەن کە خودی شوراکان بەیاری لەسەر دەدەن و کاروباری شوراکان دەبەت. هەندێک خاڵ کە دەتوانرێت لەمودوا وەک بنەمای گشتی بگوترێ بریتین لە:
١- مومارەسەی دەسەاتداریەتی لەسەر ئاستە لۆکاڵی و سەرتاسەریە جیاوازەکان لەلایەن خودی شوراکانی خۆیەوە ئەنجام دەدرێت، شوراکان هەم وەک یاسادانەر و هەم وەک جێبەجێکاری یاسا کاردەکەن. ٢- باڵاترین دەزگای حکومەتی وڵات بریتییە لە کۆنگرەی سەرتاسەری شوراکانی خۆیک. ٣- ئەو کەسانەی کە لەلایەن خۆیەوە وەک نوێنەری خەڵکان یان بە پلەو و پۆستێکی دیاریکراو لە شوراکاندا هەڵیانبژاردووە، هەرکاتێک دەنگدەران بیانەوێت دەتوانن لێکارەکانیان دووریان بخەنەوە. ٤- هەر کەسێک کە تەمەنی 16 ساڵ زیاتر بێت بە ئەندامی دەنگدەری شورای ناوچەکەی دادەنرێت و مافی خۆپاڵاوتنی هەیە بۆ سەرجەم بەرپرسیارێتیەکانی شوراکانی خوارەوە و پۆستەکان یان نوێنەرایەتی لە ئەنجومەنی باڵا.
لەمانەوە ئاسانە تێبگەین کە تەنیا لەم سیستەمە دەسەاتداریەتیدایە کە بەکارهێنانی هاستەوخۆ و بەردەوامی ئیرادەی خەڵک و بەشداری خەڵک لە بابەتی حوکمڕانیدا دەبێتە پراکتیکی. بەرژوازی کە ناتوانێت بەرگری لە دیموکراسی نوێنەرایەتی خۆی بکات لە بەرامبەر سیستەمی شورادا، تووشی وەهم دەبێت و پێناچێ بە ئەوە دەبات کە سیستەمی شورایی ئاژاوە دروست دەکات و خەڵک ناتوانن هەژانە کەبنەوە و بەیار بدەن. لە وەڵامی ئەمانەدا تەنها دەبێ بڵێین کە پۆیستە چەک و دادگا و زیندان و ئۆشکەنجەدانەکانتان بپێچنەوە، کە پۆیستە بە پاراستنی سیستەمی ئێستا، و بە ماوەیەک ددان بە جۆرگی خۆتاندا بنێن، و ئەم ئامرازانە بەکارهێنن لە تاوان، و با خەڵک بە شوراکان وڵات بەڕێوە ببات، ئەنجامی "ئاژاوە" و بەیاری هەژانە ببینێ. سروشتییە بەرژوازی بە زمانێکی خۆش ئەم ئامۆژگارییە قبوڵ ناکات و دەبە بە شێوەیەکی کەمایەتیەوە لە سەر هێزی مرۆڤایەتی ئابمارێن.
بەڵام چ شتێک گەرەنتی ئەوە دەکات کە حکومەتی شورایی بە پێوەبمێنێتەوە و ڕووبەڕووی هەمان کێشەی حکومەتکانی دیکە نەبێتەوە؟ بەڵای من لەڕەدا دوو فاکتەری سەرەکی هەیە. یەکەم: لە لایەنی سیاسی و کەمایەتی ئەم حکومەتەوە ئەوە خەڵک خۆیانن کە هەم یاسا دەردەکەن و هەم جێبەجێی دەکەن. ڕوونە کە خەڵک یاسا و بەیار بە پێچەوانەی بەرژەوەندییەکانی خۆیان دەرناکەن.
دیارە ئەو خەڵکەی کە دەسەاتیان بەدەستەوەگرتووە و ژیان و خۆشگوزەرانی خۆیان و منداڵەکانیان و هاوشێوەکانیان بە ئەوان گرنگن، ئامادە نین هەڵی خۆیان لەم حکومەتەدا لەدەست بدەن یان بە

هەر نرخێک بێت زیان بەم حکومەتە بگەیەنن .
خاڵی دووەم و زۆر گرنگ کە لە ئێستیدا بناغەی یەکەمیانی پڕۆژە بەستراوەتەوە، پەیوەندییە ئابوورییەکانە. ئەمە باسی حکومەتی کرێکاری دەکەین، واتە حکومەتێک کە تیایدا ئێچووسانەوەی مرۆڤ هەڵدەوەشێتەوە و لەم پەیوەندییەدا سیستمی سورایی دادە مەزرێت. بە واتایەکی تر کاری کرێ هەڵوەشاوەتەوە و خاوەندارێتی تایبەتی ئامرازەکانی بەرهەم نەماوە و هەموو زەوی و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بوونەتە موڵکی بەکۆمەڵی کۆمەڵگا (نێک حکومەت). لەم جۆرە پەیوەندییانەدا کە هیچ ئیستغلالکردنێک نییە و کاتێک ئامانجی بەرهەمهێنان دابینکردنی پێداویستییەکانی مرۆڤە لەبری قازانج بێت، ئەوا بەرژەوەندی تاک و کۆمەڵگا بەیەکەوە دەبەستێتەوە و بناغە کولتوورییەکانی کۆمەڵگا بە ئاراستەی دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی ئینسانی دەگۆڕن.
لە وەها دۆخێکدا کۆمەڵگا بە تەواوی توانایەوە تێدەکۆشێت بە پاراستن و لەسەرپێ مانەوەی ئەو پەیوەندیانەی کە بە یەکەمجار بەختەوەری و خۆشگوزەرانی و ئازادی مرۆڤکان وەک ئامانجی خۆی دانێت و بە تووندی دەوەستێتەوە. دەبێت جەخت لەوە بکەموە کە ئەوەی ئەمڕۆ بەرژوەزی و وتەبێژکانی دەیکەن لە دژی کەمینیزم و دژی سیستەمی سورایی وەک بەشداری ئاستەوخۆی خراپ لە بابەتی حوکمڕانیدا تێنیا ناگریکردنە لە دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی نوێ لەسەر بنەمای نکۆلیکردنی لە بناغەی پەیوەندییەکانی سەرمایەداریین.

٢٠٢٢\٨\١٤

ئانانکی کورت بە چیرکی (لوتبەرزی)... شەماڵ بارەوانی

لوتبەرزی/
چیرکێکی خاتوو(ئازا حەمساح)ی نووسەر و وەرگێڕکار.

نووسەر لەو چیرکەدا باس لە کچێک دەکات بەناوی (ئاشنا).

ئاشنا، پاڵەوان و کارەکتەری سەرەکی چیرۆکی (لوتبەرزی)یە.
ئەو کچۆکە گیردەی پەتای لووتبەرزی و خۆبەزلزانینی دەبێت و بەدەستەکانی خۆی قوڕ بە ژیانی خۆی دەگرێتەوە و ئەو لوتبەرزی و لەخۆبایییەی کە سەرتای هەموو ئەو کارەسات و ئافاتانەیە، دواتر بەسەری دێت و ژیانی لەدەکات بە ژار و قوزڵقورت و دەزخ.
بەو چەشنە، ئاشنا لوتبەزی و غروریەکەی و گوێ نەگرتنی لە هاوڕێ دەسزەکەی تووشی هەڵدێر و ماوەرانی دەکات.

لە (لوتبەرزی)دا
خاتوو ڕەزا، باس لە ئافاتێکی تری کەمەڵی نەرسالار و خەڵکی و عەشایەر بیر و باوەڕ دەکات،
کەمەڵێک کە لە ڕوانگەیەکی زۆر نزم و نامرۆڤانە و پیاوسالارانە لە ژن و کچ دەڕوانێت.

کەمەڵێک، هەشتا وەکو پلە دوو و سەبەر و کەپی و پاشکۆی پیاو سەیری ژن دەکات.

لوتبەرزی/
دەیوێت پەیمان بێت کە کەمەڵێکی پاتریارکی ناشارستانی، کەمەڵێک کاتێک ژن جیا دەبێتەوە بڕیار سەیری دەکەن، لە کاتێکدا پیاو هەڕەژی لە سێت دانێ جیابێتەوە عەیب و ننگیەکی تیا نییە، وەلی بە ژن بەسێ تا کۆتایی تەمەنی لەوەها کەمەڵێکی عەشایەر ونەرسالارادا پێی بگوترێت:گەر باشبوایت تەڵاق نەدەرایت و دووجار شوت نەدەکرد و تامردن لەمە و سەرکەنە بکرێت و وەکو خەجاڵەتیەک بە نەوچاوانی دابدرێتەوە و بکرێت بە لەکەکی عار و بۆتووبیەوە بکەندرێت.

لەوەها کەمەڵێکدا، کە ڕەگی خۆی لەسەر بنەماکانی پێیاوسالاری داکوتاوە،
کەمەڵێک، بە جێستە و فیزیکی لەسەردەمی مەدەرنەدا بژیت و غەرقی ناز و نیعەمەتەکانی جیهانی تازەگەزێتی بووبێت، وەلێ بە مینتاڵێنت و ئەقڵیەت و بیرکردنەوە، هەشتا سەدەکانی ناوەڕاستی تێنەپەڕاندبێت و گیردەی دەستی ئەقڵیەتی پیاوسالاری بووبێت و بە پیاو بڵێت مادام ژنەکێت کوێت بە ناخاتەوە، ژنیکی تری بەسەردا بێنە
:(دایکم کوێی نەبوو، هەمیشە بە چاوی وجاخ کوێر لێیان دەڕوانی، هەتا باوکم لەگەڵماندابوو بڕدەوام هانیان دەدا بە ئەوێ ژنی دووەم بێنێت، تاوەکو کوێی ببێت.).

نووسەر لە لوتبەرزی/دا

دیاردەیەکی پەیوەندیدارە بە:
- هەستان بە کارێکی نادروست، هەڵسوکەوتێکی ناشیرین، یان قسەیەکی ناشیرین بۆ کەسێک یان شتێک.
- بەکارهێنانی وشەیەکی ناشیرین بۆ وەسفکردنی کەسێک یان شتێک.
- بەکارهێنانی وشەیەکی ناشیرین بۆ وەسفکردنی کەسێک یان شتێک.

نموونەکانی لوتبەرزی/دا
- لە میانی چیرۆکی هاوسەرگیری کردنی(ئاشنا) لەگەڵ(ئەبوار)دا،
دیاردەیەکی پەسەند نەبوو، هەر پرسیارێک لەسەر لێکدانەوەی تێگەیشتن و خۆشەویستی و بەڵێنێکی پاک و دڕووست، لەسەر بنەمای یەکترقبووڵکردن و ڕاستگۆیانە نەبوو، ئەو بگوومان پرسیارێکی شکستخواردوو بە مانادەبوو.

هەر پرسیارێک لە پێناو ماڵ و سامان و پول بوو، چارەنووسێکی هەڵوەشاندنەوە و نەمان دەبوو،
هەمان شێوەی چیرۆکی هاوسەرگیری کردنی ئاشنا، لەگەڵ ئەبواردا.

لوتبەرزی/
دەتوانین بڵێین ژنناماڵیەکە، چیرۆکی ئازارەکانی ژنێکە و نووسەر لە میانیدا خەم و خەون و ناخۆشی و نەهامەتیەکانی ژنی نووسیوەتەوە.

لوتبەرزی/
چیرۆکێکی ٢٢ لاپەڕەییە. چیرۆکێکی بچووک بە قەبارە، وەلێ مەزن لە مانادا. چیرۆکێک هیچی کەمتر نییە لەو چیرۆک و ڕۆمانانەی نەوال سەعداوی و فەزیلە فاروق نووسیویانە، چیرۆکێک هەڵگری پەیامێکی جوان و مرۆڤانە و قوڵە.

لە لوتبەرزی/دا
چەند کەسایەتی و کارەکتەرێک هەن دەگەڵن،لەوانە:

ئاشنا/
پاڵەوانە شکستخواردووەکەی چیرۆکی لوتبەرزی.
ئەو کچەی کە خەی قوڵدەکات بەسەر خەیدا و بە هەی لوتبەرزیەکەوە تەواوی ژیانی خەی وێران دەکات.

سەران/
کارەکتەرێکی فێڵباز و فریوەر و نامرۆڤ، ئەو پیاوەی تەنها وەکو ئامرازی خۆ خاڵی کردنەوە و ئامێری سێکس لە ڕەگەزی مێ دەڕوانێت.

ئەو پیاوەی لەپاڵ لوتبەرزیەکەی، ئەمیش بەژدارە لە زیاتر خەستکردنی قوڵی ژیانی ئاشنا و ئاشا تووشی گەورەترین هەڵەی دەکات و وای لێدەکات ناپاکی لە پرسەی هاوسەرگیری بکات و بەڵێنی درۆینەی پێ بدات و دواتر لە هاوسەرەکەی جیای بکاتەوە و خۆیشی پشتی تێبکات و ئاشنا سەرگەردان و ماتوڵەران و بێ کەس بکات، لە دوورەوە ڕاتی و تاراوگەدا.

ڕەبوار/
ئەو کوڕەی خاوەنی کارەکتەرێکی ئارامنی و جوانێ و زۆر بە پاکی ئاشنای خۆشدەوێت. ئەو ئاشنایەی تەنها لە پێناو ماڵ و سامان شووی پێدەکات و پرسەی هاوسەرگیری پێک دێنێت، نێک سەز و خۆشویستی.
ماوەتەوە بڵێم:
دڵخۆشم بەوەی کاتێک دەبینم، خانمێکی کورد لە جیاتی ئەوەی پیاو بێت باس لە ژن بکات و چیرۆک و ڕۆمانی لەسەر بنووسێت، ئەو خۆی بەو ئەرکە پیرۆزە هەڵساوە و خەم و موعانات و خوون و ئازارەکانی ژنی نووسیوەتەوە.
بەگوومان چیرۆکێک ژن، ژنی تێدا بنووسێتەوە زۆر جیاوازترە لەوەی پیاوێک دەیکات!

بە گشتی لوتبەرزی چیرۆکێکی کاریگەر و جوان و بەهێزە، چی لە ڕووی زمان و تەکنیک، چی لە ڕووی سەرد و گێڕانەوە و نووسەر بەزمانێکی تابڵێیت ئەدەبی و پاراو جوان و دڵڕەمێند نووسیویەتی.
دڵنیام ئەو چیرۆکە یەک تەزیتر لق و شتی بۆی زیاد کردبوایە، ڕۆمانێکی یەجگار ناوازەی لێدەردەچوو.

قەڵەم بەدەستانی کورد و پێکەکە و چالاکی و هەردوو لایان... زاهیر باهیر

جێگای داخە کە زۆرێك لە قەڵەم بەدەستانی کورد بە ناوی دەسەزی بە پێکەکە و باکور و ڕۆژئاوای کوردستانەوە گەورەترین خزمەت بە دەوڵەتی تورکیا و لە سەرویانەوە ئاکەپە و ئەردۆگان دەکەن.

ئەمانیش وەکو میدیای دەوڵەتی تورکیا و میت بەڵام بە وتار و نوسین و بە مەبەستی جیاواز تەواوکەری سیاسەتی ئێستای ئاکەپەن. ئامانجی سەرەکی بەناوی بەرگریکردن لە کورد و باکور و باشوور دنیای شڵەژاندووە نەوان پەکەکە و تورکیا دەدەن، هانی هشتنی خەڵنی زیاتر و سوتانی جەرگی دایکان و باوکانی گەریلاکانی پەکەکە دەدەن، ئەمانە خەنجەر لە کا دەدەن ، بەنزین بەسەر ئاگری کەپەسەندووی چەند دەیەیك دەکەن کە چی تر تین و گەرمی گەکەی کارایی نەماوە و کاتی کوژاندنەوەیەتی و گەیین و بەکارهینانی ئەو وزە و تینە لە کە ناڵەکی دیکەی تەکەشانەوە: خەباتی جەماوەریانەی سەرانسەری تورکیا. ئەمانە خەریکی ئەو کارە قەزەوندەن، کاری هاندان و بەردەوامیدانی بە خونەشتن بە کوشتاری بە کەمەڵ ، بە وەرانکردنی خاك و نیشتمان و ژینگە کە لە لە کاتکدا زەربەی ئەم ئۆفەندیە قەڵەم بەدەستانە لە دەرەوەی کوردستان دەژین و لە تەڵ دەخەن و لە وشک دەنون . زەریان لەم وەاتانەدا بەردەك ناخەنە سەر بەردەك و وەکو تەڵاح لەیکەوتوون و جار بە جار بە دەستخەشی لەکردنیان و لایك و کەمنەنت و وتارکانیان پەستەکی قەبیح یا وتارکی بە ناوەرەك و بە بەگە بە بەردەوامیدانی شڵە دەنوسن کە گوایە بەگەی سەرەکی زگاری کوردە.
گەر بەڵاستی دەتانەوەت دەستی کورد بن، ڕاستگە بن، بە ویژدان بن با هەڵوەستتان هاریکاری و ڕەخنە بەت . پەکەکە و بزوتنەوەی ڕەژئاوا زیاتر لەوەی کە پەویستیان بە هاوپشتی و دەستخەشی هەبەت، پەویستیان بە ڕەخنەی جددییە، پەویستیان بە سەرەکەنە لەسەر سیاسەتی هەڵە و چالاکییەکانیانە کە تەنها کوشتن و بینی زیاتر دەهنیت نەك زگارکردنی بستەك زەوی.

لام وایە وەختی ئەوە هاتووە کە بوەستین لە لایکباران و دەستخەشی هەڵەشی هەسەدە لە کوژرانی چەند سەربازەکی لەشکری تورکیا کە زەر نزیکە کوردیش بن نەك تورك .

هاوکاتیس ئایە وەختی ئەوە نەهاتووە کە پەکەکە پەداچونەوەیەك بە سیاسەتکانی خەیدا بکات؟

دیارە ئەوەی کە من دەیەڵم پەشنیار نییە بە پەکەکە چونکە حیزب بە سەرکردە و بە بنکردەوە هەرگیز خەیان بە هەڵە نازانن و و بە قسەی کەسیش ناکەن. ئەم تەواوانینەش دەگەڵتەوە بە ئەوەی هەمیشە سەرکردەکان و ڕابەرانی حیزب خەیان لە هەموو کەس بە باشتر و بەتواناتر و زیرەکتر و ئاوەزدارتر دەبینن. کاری ئەوان کەنترەکردنی ئەندامان و کەرتکاریی نەوانی هاووەاتیان و ململانێی

دەستەکان و کورسییەکان.

ئەوەی کە دەیبینم دڕبەینی سەرنج و هەوەستت و خوێندنەوەیەکە. پەکەکە بە بارودۆخێکی ئێکجار سەختدا تێدەپەڕیت کە هیچ حیزبێکی کوردستانیی و عێراقیی لەو بارودۆخە مەترسیدار و نادیارەی ئایندەدا ناژین.* پەکەکە لە قەیرانێکدایە کە تەنها و تەنها مەگەر هەبژاردنی حوزەیرانی ساڵی ئایندە بە گۆڕانی ئاکەپە ڕزگاری بکات ئەویش بە دەستپێکردنەوەی وتووێژ. بە گومان ئەمش هەکاری زۆری هەیە بەڵام هەکاری هەرە سەرەکی لەو قەیرانەی کە پەکەکە تێیدا دەژی و شکستی تەواوێش بە ڕەژئاوا دەهێنێت هەر وەکو چۆن بە هەدەپەی هێنا من لە دوو خاڵە سەرەکیدا کەی دەکەموە. ئەو دوو خاڵەش :

یەکەم: پەکەکە هیچ جارە پەداچوونەوەیەك بە سیاسەتەکانی خێیدا ناکات.
بەوانە لە تەموزی2015 وە پەکەکە هەزار کەسی زیاتر لەکوژراوە، کوردستانی باکور وێران بووە، تورکیاش بە پاساوی بوونی پەکەکە لە باشووردا ناوچەیەکی تەواوی وێرانکردووە ژیان و سروشتی لە هەزاران دانیشتوی بناری قەندیل سەندتەوە، لەو لاشەوە هەرکەسێکی بوێت بە بە ترس و بەو پێی ئازادییەوە دەیکوژێت. هاوکاتیش ئەم حکوومەتە ساڵی نەوانی پەکەکە و ڕژێمی تورکیا نەك هەر کێشەی کوردی باکوری بستەك نەبردەتە پێشەوە بەڵکو ئەوەندە زەرەری لێداوە کە هەگیزا و هەرگیز نایانەوێ جگای خێیان.
لەمانەش سەیرتر ئەو دیمانە و قسە بە سەرو بەرانەی سەرکردەکانی پەکەکە وپێیدە، ڕەژئاوا دەیکەن جگای تێامانە کە کەسەك 40 بە 50 ساڵ لە حیزب و بزوتنەوەیەك بیت کەچی قسە لە هەوادا بکات!!! لەمانەش خراپتر کەسەك نییە لەناو پەکەکەدا چالەنجیان بکات؟ چەپڵەدەرەکانی دەرەوەی پەکەکەش هەر دەستخێشی دەکەن و هانی شەڕ دەدەن بە ئەوەی خێیان لەسەفەر و گێشتی تورکیا و کێینی کاەای تورکی و تورکیا و سەیرکردنی دراما توڕەهاتەکانی تورکیا دوور بگرن!!
پرسیارەکە ئەوەیە ئایە وەختی ئەوە نەهاتووە کە پەکەکە تەنها بە دەقەیەك بیر لەوە بکاتەوە کە بەم شێوە چیێان بەچی کردووە؟ خراپی مامەڵەیەك دەکات، ڕەدەڵ و بەدەڵەك دەکات، دوکانەك دادەنێت، کە پاش ماوەیەکی کەم کە دەزانێت زەرەری لەدەکات ئیتر بیر لە چارەسەرێکی دیکە دەکاتەوە.

دووەم: ئەم ڕووداوە جەرگبڕانەی کە یەك بە دوای یەکدا لە ماوەی

ئەم چەند ساڵەدا هاوپەیمان داوە و هاوبەندەکانی لە هەڵگری درێژکراوە هاوبەندات یاخود لە هەڵگری تیرۆرکردنەوە. لە هەموو ئەم هاوپەیمانەتیدا پەکەکە پێنجە بە پارتی و دژگری سێخوڕی پارتی ئەدکۆشێت بە گومان هەنگاو بشکێنێ کاری هاوبەشی نەوانی دژگری سێخوڕیی پارتی و میتی تورکیا بێت. بەم دکرێت لە کاری تیرۆرکردنی درێنکاند ، دوو خاڵ هەڵچاو بکرێت:
یەکەم: کوشتارکەران پێشوەخت پلانی بە کراوە ئاوە نییە کەسێک پەیوەندی بە بشی سەربازیی تورکییەوە کردبێت یا بە میت ئابگەیەنێت . بەڵکو ئاگادارکردنەوەکە زۆر وردکاری تێدایە تەنانەت میت یاخود بەرپرسانی درێنکان پێشوەخت تاوەی پلانکانیان پێدەدرێت و دژانن : کەی ئەم سەیارەیە دەردەچێت، چەندکەسی تێدایە، لە کوێ دەوستن ، مەنزڵگەیان کوێ و کوێیە.
گەر ئامانە نەبێت چۆن درێنکی تورکی دەتوانێت سەیارەیەک لە هەی کلار بکاتە ئامانج. گەر وا نەبێت چۆن دوو کەس لە ئەزمە لەناو دەیەها کەسدا دکوژرێت؟ گەر پلانی پێشوەخت نەبێت چۆن لە دەروازەی موسڵدا درێن تەعین دەبێت و هەڵدکوتێتە سەر سەیارەیەک؟ گەر وا نەبێت چۆن مام زکی و دیار غەریب دەبنە قوربانی بە درێن یا ئامرازکی دیکە؟ گەر پلانکە زانراو نەبێت چۆن 3 لە ژنانی شەرڤانان کە یەکەکیا جگری سەرکی مەزوم کەبانییە هەر ئاوا بە ئاسانی دکوژرێن؟ چۆن ژنکی دیکەی خاوەن ئەزموون و مێژوی تکۆشان لە کەمپکی خەکانی هێژاوادا لە عەربەتدا نک شوینانی ژێر دەسەاتی پارتی دکوژرێت؟ چۆن هەر لەم مانگدا ئەو قوربانیانە دەدرێت بە تایبەت کەسی وکو هێزان جاوید؟ کە هەسو کەوتی ئەم هەڤاڵە و جگرکەی مەزوم کەبانی و کوشتنی مام زکی و دیار غەریب و ئەوانی تریان.. کە جۆی ئەمان زێر دیاریکرا و نهێنی بووە و لە دانیشتنکی تایبەتیدا باس کراوە و بیاری لەسەر دراوە. بە داخەوم کە کاتک دەەم لە ئایندەدا زیری تریشی بە دوادێت.
ئەوانەی کە دەمێننەوە فرماندەکانی قەندیلن نک لە بەر ئەوەی کە سەر بە دەوەتی تورکیان بەڵکو لەبەر ئەوەی کە مانەویان پێویستە بە بەردەوامیدان بە جنگ ، جنگکی ماکاولکەر، شەکی نیشتمان وێرانکەر، جنگکی بە مایە و بە دسکەوت کە 3 کوردستانی بە خێوە کاولکردووە .

دووەم: ئامانجی تیرۆرکردنکان هەڵبژاردەیە و قوربانییەکان یەکیی یەکین و کوردانی هێژاوا و باکور و هێژهەاتن، نک کوردی باشوور. باشە چۆن دکرێت کە یەککی وکو زکی چەلەبی، هەگای پێبدرێت نزیکی ساڵک لە حیواردا بێت لەگڵ میتی تورکیدا؟!!. ئەمە جگای

سەرنج و تێبینی وردی دیاری ئەم کابرایە ئەوندە ساویلکە بوو کە باوەڕی نەبوو کە دەیکوژن، یاخود بەو پێوندییەی کە هەیبوو لە خشتەیان بردووە کە بە خەم بێت ناکوژرێت. زۆکی دەبوایە هەر لەیەکەم حیوارەوە ژمارەکەی بگەیایە و ئیحتیاتی وەرگرتایە. ئەمە نازانین چی وتراوە و چی نەوتراوە، بەڵام بەاوکردنەوەی ئەو حیوارە بە من زۆر قسە هەڵدەگرێت و زۆر وردەکاری دەردەخا. تکایە وا مەزانن کە من زۆکی تاوانبار دەکەم بە هەبوونی پێوندیی لەگەڵ میینت-دا.

ئایا ئەی قەڵەم بەدەستانی کورد ، ئەی پیاوان و ژنانی هەڵهەڵەکەشی جەنگ و دەستخۆشی لەکەری پەکەکە ئەی ئەندامانی ئیزەکانی خوارەوەی پەکەکە و پێیدە هەرگیز ئەو پرسیارەتان لە خۆتان کردووە کە بۆچی دەوڵەتی تورکیا ئەجەلان بەرنادات؟
دەوڵەتی تورکیا نایەوێت ئەجەلان بەربدات لەبەر ئەوەی کە دەزانێت ئەجەلان زۆر دەمەکە گەیشتۆتە ئەو قەناعەتەی کە شەڕی چەکداریی لە قازانجی کورد نییە و دەبێت بە هەر نرخێك بێت بوەستێت. دەزانێت گەر ئەجەلان بەر ببەست ئیتە شەر وشەکەران دەوەستێنێت ، نەک هەر ئەوەش زۆرەك لە سەرانی پەکەکەش وەدەر دەنێت و نزیکیشە کە دادگاییان بکات .
دەسەڵاتدارانی تورکیا دەزانن بوونی بزوتنەوەی چەکداریی پەکەکە گەورەترین سوودیان پێدەگەیەنێت، هەکاری سەرکی مانەویانە، هاندەرکی باش و بیانوویەکی چاکە بە وەرانکردنی تەواوی کوردستانی باکور ، هەکارکی گرنگە لە ووندانی مانگرتنی گشتی و خۆپیشاندان و پرتەستی زۆر گەورە لە تورکیا، چونکە میدیا و پاگەندەی تورکیا توانوێتی کە هاووەاتیانی ئاسایی تورکیا بگەیێنن ئەو قەناعەتەی دووژمنی سەرکی ئەوان " تیرۆریزم و تیرۆریستانە " کە هێرشە لە کیانی گەلی تورك و دەوڵەتکەیان دەکەن .
وەستانی ئەم شەڕە هەتا زووتر بێت سوودمەندترە ، ئاگربەستی یەکلایەنانە بە هەمیشە، باشترین خزمەتکە کە پەکەکە بیکات بە خەی و مانەوەی و بە میللەتی کورد و بە چینی کرێکاران و هەژارانی تورکیاش. کاتی ئەو هاتوە کە دەستبەرداری چەك ببن دەبێت ئەو تێبگەن کە ئەزموونکان و ووداوکان و گەانی بارودۆخەکە بزوتنەوەی چەکداری و چەکبازیی تۆداوەتە زبڵدانی مێژووەو.

زاهیر باهیر
14/08/2022

..……

*لە 31/12/2017 ئەم وتارەی کە لەم لینکەدا هاتووە بە هەردوو زمانەکە، کوردی و ئینگلیزی، لەسەر پەکەکەم بەاوکردەتەوە. تکایە گەر خوازیاری بیبینی کلیکی لەسەر بکە.

https://zaherbaher.com/2018/01/10/%d9%be%db%95%da%a9%db%95%da*%a9%db%95-%d8%a8%db%95%d8%b1%db%95%d9%88-%da%a9%d9%88%db%8e-/%d9%85%d9%84-%d8%af%db%95%d9%86%db%8e%d8%9f

Zaherbaher.com

ئەی ژن لەبەیت و باوی فۆلکلۆری کوردی دا… رەسەن بەسکێینی

بەپێی ئەو شارەزایانەی لەبواری گۆرانی و مۆزیك و فۆلکلۆریان کۆیوەتەوە، دەربڕینی گۆرانی لەهەستی ناخی مرۆڤ دا زۆر کۆنە، لەوانەیە سەرەتا بەنزا و پاڵانەوەی ئایینی بێ خواوەند دەستی پێ کردبێ و دواتر بەئاوازی ئەدەبی جێش و خرۆشی ناخی مرۆڤ گەشەی سەندبێ، تا لە ئازار و نەهامەتی ژنگار بحەسێتەوە و کەمێ گوێ و تینیان بەبەردابێنێتەوە.
کوردیش وەك مرۆڤێکی خاوەن زەوق و هەست ناسك، بێ کەیف و خۆشی، لەگەڵ دیمەنی دڵفڕێن و سروشتی سەرنجڕاکێشی نیشتمانەکەی، لەداوێنی کەژ و کێو و بناری چیا و پێدەشتی نیشتمانەکەیدا، لەزەماوەند و ژنهێنان، لەگەشت و سەیران، لەکار و دروێنە و خەلە و خەمان، دەنگی لێ هەبڕیوە و گۆرانی چێیوە و هەرجارەی لەهەوایەك ناخی خۆی هەڵشتووە، کوڵی دڵی خۆی بەگوێی چیاکان داداوەو دەروونی خۆی دامرکاندەتەوە. لەکاروانی بەردەوامی ژنگار و لەئاکامی هەوراز و نشێوی ژیاندا، بەیت و حەیران و گەڵێ و لاوك و مەقام و قەتار و هەرە و سیاچەمانە و ئاوازە کوردییەکانی داهێناوە، بەشی زۆری لەو بەیتانەدا لاواندنەوە و پێداهەڵگوتن و شینگێرانە، بەمەش خەمی خۆی هەواندەتەوە.
بێگومان لەناو ئاواز و فۆلکلۆری کوردیدا ژنیش جێگای دیاری هەیە،

لەکاتی کار و هەسوکەوتی ژانەیدا گرانی وتووە و دەنگی زوڵاڵی بردەتە پاناوك و لاپاڵی چیا و نزو ئەشکەوت و گوچگەی ئەو خانمە شێخانەی سەرکانی و کانیاوەکانی بەئاوازە خۆشەکانی پێ کردووە، دەکرێ بێ ئەو مەبەستە ئاوەژك لەبەیتە فۆلکۆریەکانی وەك: مەم و زین، خەج و سیامەند، لاس و خەزاڵ، قەر و گوڵەزەر، بارام و گوڵندام، کاکەمیر و کاکەشێخ، شێخمەحمود و مەزرزینگان... بدەینەوە، کە ژن لەم بەیتانەدا ئامادەیی باشی هەیە، لەم ڕوانگەیەوە لەدیدی زۆرك لەهونەردۆستان، ژن سێ وەنای هەیە لە هونەردا:

یەکەم/ ژن وەك بەرهەمهێنەری هونەر (سەرچاوەی هونەر)

دووەم/ ژن وەك بینەرو بیسەری هونەر (کارتێکراوی هونەر)

سێیەم/ ژن وەك بابەتی هونەر

بەگومان ژن لەهەرسێ بواردا ئامادەیی تەواوی هەیە، بەڵام ئەوەی ئێمە مەبەستمانە ژن لە بەرهەمهێنانی ئەدەبی فۆلکلۆردا چ ڕۆڵێکی هەبووە؟ یان چ ڕۆڵێکی پێ دراوە، چونکە ئەمە جیاوازی هەیە، لەنێوان ڕۆڵ بینینی ڕاستەوخۆ یان ڕۆڵ پێدانداا.

لەخاڵی دووەم و سێیەمدا ڕۆڵی ژن وەکو کەسایەتی بینەر یاخود کەسایەتی چیرۆك دەبێتە پرس، بەڵام ئەوەی بەلای ئێمەوە گرنگە خاڵی یەکەم پرسی سەرەکی بریتیە لەڕۆڵی ژن، وەکو بەرهەمهێنی چیرۆك، لەو بارەیەوە ڕەهبەر مەحمودزادە دەڵێت: "پرسیاری یەکەم لە چۆنیەتی ئێبژە بوونی ژن لەناو ئەدەبی فۆلکلۆری دەکرێتەوە و پرسیاری دووەم لە چۆنیەتی سووژە بوونی ژن لە کۆمەڵگای نەریتی کورد ورد دەبێتەوە، پرسیاری یەکەم وەکو فانتازیایەکی خوڵقاوی دەستی پیاو گرنگی بە ژن دەدا، بەڵام پرسیاری دووەم واقیعێك، ژن بۆخۆی دروستی دەکا و بە ناوی ژن دەیناسێنێ، بەرجەستە دەکاتەوە، پێم وایە وەبیر کۆشان بێ ئەو ڕاستییە زۆر دژوارنییە، لە کۆمەڵگایەکی نەریتی دا دەوری ژن وەکو ئێبژە بەرچاوتربووە، هەتا وەکو سووژە، ژن فانتازیای پیاوبووە، ڕاستە جوانترین و زۆرجاریش گرنگترین فانتازیای پیاوبووە، بەڵام کاتێك خودی ژن فانتازیایەکی هەبووە نەیتوانیوە بە ئازادی بیکا بە بەرهەمێکی ئەدەبی و هونەری، هەر نەبێ هێندەی پیاو ئەو ئازادییەی نەبووە، کەوایە سەیرنییە ئەگەر بڕێین لە کۆمەڵگای نەریتیدا سیمای ژن زیادتر لە چوارچێوەی ئێبژە دا لە قالب دراوە و کەمتر لە چوارچێوەی سووژەدا خۆی نواندووە.

بەسەرنجێکی دیگیرانە لەزۆربەی بەیتەکوردیەکاندا بەواتەت ژن هێنەر و داڕێژەری بەیتەکەیە، بەڵام ئێمە هەر لەزاری پیاوانەوە بیستومانە، دەنگی هیچ ئافرەتێك بەتەمارکراوی نەماوتەوە، بەیتی کاکەمیر و کاکە شێخ، ئازیزە، بەشێکی زۆر لەحەیرانەکان، بەیتی

سوار، زۆر بەیتی دیکەمان هەن، لەواڵەتدا خۆقۆنەری ئەو بەیتانە ژن بووە، کەچی بەدەنگی ئافرەت بەرهەمکمان لەبەردەستدانیە، ئەوەی هەیە لەزاری پیاوانەوە بەئێمە گەیشتووە، هەرچەنك بەت وردبوونەوە لەو بەیت و حەیرانانە ئاستیەکمان بۆ ڕوون دەکەنەوە، بەهۆکاری نەریتی کۆمەڵگا یان نەبوونی دەرفەت، ژنی کورد وەك پیاوان مەیدان و ڕۆگای پێ نەدراوە، لەمەیدانی گوتن و خۆقاندنی حەیران و بەیتە فۆلکۆریەکاندا ئەسپی خێی تاو بدا،عەلی خزری نووسەر و ڕووناکبیری ڕۆژهەاتی کوردستان لەدیمانەیەکدا لەبارەی حەیرانەوە ئاوا وەاڵمی دیمانەکار جەعفەر حسین پوور (هێدی) دەداتەوە:

"هەندەك جار دەگوترێت حەیران لەلایەن ژنانەوە گوتراوە، یا کاری پیاوان نەبووە، بەچوونەکی تەواو ئەقڵ پەسندە، ئەنگە بووبن، یان تائێستاش هەبن ژنانێك حەیران بڵێن، دڵنیام لە چوارپارچەی کوردستان ئادەیان ناگاتە دەکەس، بەپشتیوانی کام بەڵگە و بنەما ئەم قسەیەدەکەن، ئەوەی دەیڵێن باللەرەیە، حڵ بووکێ یە، هەی تەختە تەختەیە، هەوای مەشکەژاندن و مانگا لاواندنەوەیە، لای لایەی منداڵ و شینی مردووەیە، نەك حەیران، لەکاتێکدا هیچ پیاوێك بەدی ناکەی باللەرە یان هەوای مانگا لاواندنەوەی تایبەت بەژنانە کوتبێتەوە، یان وەك شتێکی پیاوانە بیێتەوە، بەڵێ حەیران خۆشتربوو، ژن گوتبای، بەڵام ژنی کورد هەرچەندە لەچاو ژنانی نەتەوە هاوسێیەکانەوە سەربەستی زیاتر بووە، بەڵام هیچ کات ئەو سەربەستیە نەگەیوەتە ئەو ئادەی لەمۆسیقادا چالاکی هەبێت، ئەگەر کۆ و کێیەکی لە دەروەندا بووبێ، بەبیانوی لاواندنەوەی منداڵ، ئەگەر ویستویەتی ڕەخنەبگرێ و ڕق و کین بڕژێ بەباللەرە و ئەگەر ویستوویەتی بەیتم دەروونی لەگرفتەکانی ڕۆحی پاك بکاتەوە، بەئاهەنگی مەشکەژاندن سوکنایی هاتوەتێ، ژنی کورد زگماك هۆنەربووە، ئەوەی ئەو لە لایەلایە و باللەرە و مەشکەژاندن و شینگێڕی مردوو و ...دا، وەك هۆنراوە خۆقاندوویەتی لەباری ناوەرۆك و جوانیناسیەوە بۆ وێنەیە و پیاوی کورد لەکاری مۆسیقادا، ئەو سوژە و دیاڵێکتانەی لەژن وەرگرتووە و لەحەیران دا لەزمان کیژەوە دەگوترێ، ئەمانەتداریەکە لەلایەن پیاوەوە، ئەگینا ژن ئەویش ئاستەوخۆ، کەی ئەو دەرفەتەی بووە، تواناکانی خێی لە مۆسیقادا بنێتە مەیدان، ئەویش لەسەردەمێکدا تەنانەت بۆ پیاویش گۆرانی کوتن بەکارێکی سووك دانراوە.

بەسەرنجدان لەوەی ئەدەبی فۆلکلۆر ئەدەبی بەر لە خوێندەواری و قوتابخانەی گەلە، دەبێ ئاوێ لەو شوێنانە بدەینەوە ئەو ئەدەبەی لێ بەرهەم هاتووە، لەوێوە پەرەی پێدراوە، هەموو بەڵگەکان ئەوە دەسەلمێنن، شوێنی پەرەپێدانی بەیت و پشتگیری بەیتبێژان دیوەخانی ئاغا و دەرەبەگەکان بووە، پێشتر دیوەخان باڵاترین دەسەڵاتی

نۆکەمەگای کوردەواری بووە، لەدیوەخانەکاندا حەیرانبێژ و خۆشخوان کڕاونەتەوە و پاداشت و بەخشیخش کراون.
لەلایەك دیوەخان شوێنی کۆبوونەوەی پیاوان بووە و ژن بەهیچ شێوەیەك ێی نەکەوتەوەتە دیوەخان و لەئاکامدا هیچ پاڕشتێکی نەبووە، کەسەیری ئەو لایەنەی دیکەشیان دەکەین، تەنانەت پیاوەکانیش ێگای هونەرەکەیان بێ کڕسپ و لەمپەر نەبووە، بەردەوام مەترسی فتوایەکی ئایینیان لەسەربووە، دەی دەبێ ژن چ ێگایەکی لەبەر بووبێت، ئەو چەند نمونەی هێنامانەوە ێوون و ئاشکرا پێمان دەێن هێکاری ون بوون و دیارنەمانی دەنگی ژن چ بووە، پێوەندییەکانی ناو کەمەگا زۆر کەم تر بواری ئەوەیان پێ داوە خۆی تابێیەک بنەخشێنێ.
لەگەڵ ئەوەشدا لەئەدەبی بەرهەمهاتووی فۆلکلۆری دا ژن ێی دیاری هەیە، تەنانەت لەباری جوانیناسانەوە سیما و ئادگاری بە شێوەیێکی زۆر ناسك و مینیاتۆریش نەخشاوە و دەستی تەواو نەبەستراوەڵ، ێاستە سیمای ژن وەکو سووژە لەناو ئەدەبی فۆلکۆری دا کاتێرە، بەڵام تەواو ون و نادیاریش نییە، بێ نموونە لە ئەدەبی فۆلکلۆری دا حەیرانی ژنان و گۆرانیی ژنان هەیە، لەڵم بەرهەمانەدا تێم و گۆشەنیگا بەڵاستی لەگەڵ گۆشەنیگا و تیمە باوەکانی ناو ئەدەبی فۆلکلۆریدا جیاوازییان هەیە، لەو بەرهەمانەڵدا ژن دەورێکی کارا دەبینێ و خۆی تابێ دەنەخشێنێ و تا ڕادەیێك فانتازیاکانی لە کروتەونێکی هونەریدا دەچنێ. بەیتی لاس و خەزاڵ یان قەر و گوڵەزەر نموونەیێکە بێ ئەو بەیت و چیڕکانە، لە گەڵاێەی چیڕکی ئەم بەیتانە دا تەنانەت بێ ئەوەی ژن وەکو سەرێك عەشیرەتێکیش دەور بگێڕێ، هیچ سڵەمینەوەیەك لەگێڕێ دا نییە.
مامۆستا هێمن موکریانی دەفەرموێت: "سەرەژنی واش هەبوون، لەوەختی ئاساییدا بەیت و حەیرانیان بێ مەجلیسی ژنان دەگوت و لەشینگایان بەئاهەنگێکی زۆر پڕسۆز بەمردوویان هەڵدەگوت، قەتم دەنگی خۆش و ئاهەنگی پڕسۆز و بەجۆشی فاتەحەشی لاچینی و ژنی ئاغای لەبیرناچێتەوە، مەنیج حەیران و زەخا چوختیش، دووژنی بەباك و شاری مەهاباد بوون، دەفەیان لێ دەدا و گۆرانی داوەتیان دەگوت و شایەری شایی بوون، هیچ لەپیاوەکانی ئاواێیان نەدەمانەوە، بەتایبەتی مەنیج کە خەکی ساباغ و لەخۆزانێکی دەوڵەمەند و بەناوبانگ بوو، بێ خاتری هونەرەکەی دەستی لەخزمەکانی هەڵگرتبوو. مەنیج حەیران لە سەردەمانێکدا هاتووەتە مەیدانی هونەر و حەیرانبێژیدا، کەمەگای کوردی زۆر بەچاوی گومانەوە ڕووانیویانەتە هونەر و گۆرانی، لەو سەردەمە هەموو پیاوێك زاتی ئەوەی نەدەکرد بێتە دنیای هونەر و گۆرانییەوە، نەخوازەڵا ژنێك بیەوێ هەبکەوێت، لەناو کەمەگایەك کە زۆر لەمێژ نەبوو ڕێ بەژنان درابوو بچنە

قوتابخانه، دەبێ چەند ئەستەم بێت بۆ ژنێك بیەوێ بێتە ناو دنیای هونەرەوە، بۆیە لێرەدا گرنگی دەرکەوتنی ئەم ژنە زیاتر دەردەکەوێت.
نەسرین شێروان یەکێکە لەو ژنە بوێرانەی لەسەرەتای سەدەی ڕابردوو لەدایك بووە و دواتر دەستی بەگۆرانی کردووە، لەو سەردەمە ئەو کاری هونەری کردووە، ژن نەیوێراوە گۆرانی بڵێ، کە لە تێواوانینی باوی کۆمەڵگای کوردی گۆرانی ووتن بۆ تایبەتی بۆ ژنان عەیبە و شورەیی بووە، ئەو ژنانەی گۆرانییان دەگوت بەپەنجەی دەست دەژمێردران، ئەو توانیی زاڵ بۆ بەسەر بەربەستە نەریتیەکانی کۆمەڵگای ئەو سەردەمە و ئەو کێت وبەندانەی شکاند، بەو پەڕی جورئەتەوە هاتە ناو دونیای هونەر و توانی گەنجینەی گۆرانی فۆلکۆری دەوڵەمەند بکات.
یەکێکی تر لەو ژنانە زوڵخا وەلی لەباشووری کوردستان، ئاواز و گۆرانی دەخوێند و گۆرانی داوەتی دەگوت و شایەری شایی بوو، تەنانەت من (نووسەر) بینیومە لەشایی پیاواندا گۆرانی وتوە و هیچ لەپیاوەکانی ئاواڵی کەمترنەبوو، زۆر ژنیش هەبوون بەئاوازی شینگێڕی لەپرسەی مردووەکانیان بەرهەمی جوانیان دەخوێقاند، هەرچەندە لە کۆمەڵگەیەکی بچووك و داخراوی ئەو سەردەمەدا، گۆرانی گوتن و دەفڵدان لە شایی و زەماوەند بەتایبەت بۆ ژن کارێکی ناپەسند بوو، ئەوپەڕی شارەزایی و هونەری خۆیان نیشان داوە.
لەم تێواوانینەوە ئەوە دەسەلمێندرێت حەیرانبێژ لەهەردوو ڕەگەزدا هەبووە و تەنانەت زیاتر بەلای ئەوەدا دەشکێتەوە،ێ حەیران زیاتر بەرهەمی راز و مرازی خەفەکراوی ژن بووبێت، تا لەوەی گوزارشت لەوەی پیاو بکات، تەنانەت زۆرێك لەو حەیرانانەی پیاوانیش دەیچڕن، پڕ لە داخوازی و حەسرەتەکانی ژنان، کە گوایە کچەتیم حەیران بە کۆمەتیم حەیرانی وەها و وەهای گووتووە، تەنانەت زیندەگیی نابێت ئەگەر بگوترێت؛ کارەکتەری سەرەکی و تەوەری سەرەکی زۆرێك لە حەیرانەکان ژن و راز و ئەقیندارێتی ژنەێ، ئەمەش ئەوە دەخاتەڕوو حەیران تاڕادەیەك مۆرکی ژنانەی پێوە دیارە، پاشان لەگەڵ تێپەڕبوونی قۆناخەکانی باڕادەستی پیاوسالاریدا تاهاتووە پیاوانیش داخوازی و راز و حەسرەتەکانی خۆیان تێوە ئاخنیوە و تێکەڵی راز و نیازەکانی ژنان بووە، کە دابونەریت و باوەڕیە کۆنەپارێزەکان خەفە و چەپاندوویانەێ، تەنانەت هەندێك لەو حەیرانانەی حەیرانبێژانی ژن دەیچڕن تایبەتن بە خودی ژنانەێ، وەك شێوازێکی لاواندنەوە و سەردولکە و شیوەنگرتن لە کێ و مەجلیسی ژناندا گووتوویانە، لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت لەبەیت و گۆرانی کوردیدا ژن ئامادەیی تەواوی هەبووە، چ وەك پرسی چیرێك و چ وەك خوڵقێنەری

چیرۆك لە بەیت و باوی فۆلكۆری دا.
تێبینی: سەرچاوەكان لەلای نووسەر پارێزراون.

یەكپۆشی یان دیكتاتۆریەتی زۆرینە؟!.. شەماڵ بارەوانی

تێناگەم ئەو وەتە بە وای لێ بەسەرهاتووە و شتەكان بارەو ئاراستەیەكی ئیخوانیانە و ئاقارێكی خراپ و نەرێنی و ناسروشتیدا دەڕۆن!
خەریكە منیش وەكو مامۆستایەكی هاوڕێم بڵێم: كوردستان لێ لێواری قەندەهاربووندایە.

ماوەیەك قسەكردن لەسەر یەكپۆشی لە زانكۆكان بووەتە بابەتێكی گەرمی هێژاڵ و باس و خواسی نێو میدیا و سۆشیال میدیای كوردی.
تێنانەت من لەهەندێك پێجی ئیخوانیزم و ئیسلامیە سیاسیەكان بینیم داوایان دەكرد كە ئەو یەكپۆشیە لە قوتابخانەكانیش بەسەر مامۆستاكانیشدا بسەپێندرێت!

هەبەت من وەك مرۆڤێكی لیبڕاڵ و سیكۆلار دژی یەكپۆشی و سەپاندنی جۆرێك لە پۆشاكی دیاریكراوم بەسەر خوێندكاری زانكۆ و ئەو یەكپۆشیەیش بە دژایەتی كردنی فرەیی و ئازادی تاك دەزانم.

ئەوەی جێگای دڵخۆشی و دەستخۆشیە، لە بەرنامەكەی كاكە ڕەنج سەنگاوی(لێگەڵ ڕەنج)دا سەركی زانكۆی هەڵەبجە-سلێمانی-دهۆك و تێنانەت وەزیری خوێندنی باڵا لێگەڵ یەكپۆشی نەبوون.
وەزیری خوێندنی باڵا گوتی: من كەسێكی ئاراستە لیبڕاڵم و هەرگیز دەنگیش بە ئەو پرۆژەی یەكپۆشی نادەم.

تەنها سەركی زانكۆی سەڵاحەدین نەبێت كە دەتگووت:كادرێكی بزوتنەوەی ئیسلامیە، هێندە بە حەماسەت و گەرمیەوە بەرگری لە یەكپۆشی دەكرد!

بگوومان سەبارەت بەو یەكپۆشیە ئەوەی تێبینیم كرد لە سۆشیال

میدیای کوردی و کەناڵە ئیسلامیەکان، ئیسلامی سیاسی لە خۆشیان شاگەشکە کردووە و بەرنامەی لەسەر دادەنێن و چەپڵەی بۆ دەکوتن و زۆر زۆریان بەدەن.

هەبەت ئەو پشتگیری کردنەی ئیسلامی سیاسی و سەلەفیەتی ئایینی لەو یەکپەشیە، لەخۆا نییە و ئۆقەیەت و بیرکردنەوە و مینتاڵیتەکی کۆنە خوازانە و ئیدەلۆژیایەکی بناژەخوازانەی لە پشتەوەیە.
چونکوو ئەوان هەڵگری ئایدیەلۆژیەتێکی تۆتالیتار و شمولی و خاوەنی دیدێنیگایەکی پۆپۆلیستین.

ئە بە دڵنیاییەوە ئەو یەکپەشیە هەڵەیەک لەگەڵ خواست و مەیل و ئیدەلۆژیا و نەفەس و نەهج و پڕوەردە و میزاجی ئەو هەزە ئوسوڵی و پۆپۆلیست و کۆنزەرفاتیفانە یەکدەگرێتەوە.

ئیسلامی سیاسی و سەلەفیزم، دوو هەزی تۆتالیتارن.
هەزە تۆتالیتار و شمولیەکانیش دایمە هەوڵی سەینەوەی چەمکی پلورالیەت و جیاوازیەکان دەدەن. هەرکاتێک دەسەڵات و دەرفەت و هەزیشیان بوو،

خاتری هیچ هەزێکی لیبڕاڵ و لایەنێکی سیکوڵار و هەڵکشاوێکی مەدەنی و کۆمەڵی دیموکراسی ناگرن و بە سە و دوو، ئۆجەندای خۆیان بەسەر تەواوی کایەکانی ژیان دەسەپێنن.

هەموو هەنگاوێکی جیاواز لە بۆتەی تاقە هەنگاوێکدا دەسڕنەوە و هەرچی دەنگی نا ئیسلامیزم(حزبی ئیسلامی) و ناسەلەفیزم هەیە، دەست دەنێنە گەرووی و جوان جوان دەیخنکێنن.

هەموو جیاوازیەکان لە ناو دەبەن و چەمکی ئازادی ئیبادە دەکەن و دیموکراسیەتی بەستەزمانی بەناو سیکوڵاریستە موجامەڵەچی و دژاوەکانیش گۆشە و گۆش سەر دەبەن.

خوا بکات هەر ئەو یەک پێشیە ئیدە لەجیای ئیسلامی سیاسی و دەست و فیتی ئەوانی لەپشت نەبێت و لە ژێر فشاری ئەوان نەبێت.
ئاخر بینیمان لە ژێر لەبی و فشاری ئەو هەزە ئیسلامیە سیاسیانە چۆن وەزیری پڕوەردە داستانێکی (داستانی دڕۆشی عەقدی)فەلکلۆری نێتەوەیی سەتان ساڵەی کوردی لە پڕگرامی خوێندن لابرد!
بینیمان چۆن لە ژێر فشاری ئیسلامی سیاسیدا بڕیار:وەزیری پڕوەردە چەندین جار هات و سبارەت بە گۆڕانکاری لە بابەتی (پڕوەردەی ئیسلامی) لە قوتابخانەکان، بە شەرم و ترس و شۆازێك لە موجامەڵەو

پاشانەوە لە بەردەم ئاگریاندنەکان قسەی کرد و نەیتوانی دەستکاری(نەک لابردن- کەس هەڕە لەکدانەوە بە قسەکەم نەکات) چەندین دەق و لایەنی ئەو بابەتی پەروەردەیە بکات، کە بە نەفەس و ڕەحیەتێک نووسراوە، ڕەک دەڤیت لە مەبەندی یەکگرتووی ئیسلامی و مالی عەلی باپیر و مەکتەب عەسکەری کەنی بزووتنەوەی ئیسلامی و بە پێی میزاج و خواست و فرمان و ئاجەندای ئەوان و لە پێناو حزب و بەرنامە و ئیدەلۆژیاکەی ئەوان نووسراوە.

نەک پەروەردەیەک بێت لەگەڵ دنیای پێکەوە ژیان و ئازادی ویژدان و بنەمای مرۆڤایەتی و ڕەحمی سەردەم و زانست و کوردایەتی و ئەو تێگەیشتن و تەفسیرە جوان و پڕ لە تەسەوف و ڕەحانیەت و کرانەوە و هیومانیستەی مەلای گەورە و شێخ محەمەدی خاڵ و مامۆستا عەلائەدین سوجادی و مەلا عەبدولکەریم مودەڕیس بە ئایین بگونجێت و یەکبگرێتەوە.

ئەوان(ئیسلامگەراکان) دیانەوەت تەعریبەکەی ئیخوان و ئاجەندا ئادیکاڵ و جیهانبینیە ناڕەسەنەکەی خەیان تەکەڵ بە هەموو سەکتەرەکانی ژیان و کونج و کەلەبەرێکی کەمەڵی کوردەواری بکەن.

هەر لە وەزارەتی پەروەردە بگرە، تا دەگات بە وەزارەتی پێشمەرگە.
ئەوان دیانەوەت سیستەمی یەک ئایین و یەک ئەقیدە و یەک مەزهەب و یەک ڕەئیا و یەک ئیدەلۆژیا، بەسەر هەموواندا بسەپێنن.
ئەوان هەندە ئاسیزم و دەمارگیرن، مردنیان لا خۆشترە، لەوەی گوێیان لە ناوی زەردەشتێك و جووك و ئەزدیك بێت و کەسێکی لائیک باوەڕ، یان سیکۆلار ببینن.

ئینجا ئەو یەکپێشیەی کە ئیسلامیەکانی هەناوەتە شایی و بزەخەنە، گوایە جیاوازی چیایەتی دەستەتەوە، سەیرە!
ئەزیزم جیاوازی چینایەتی هەرگیز بە یەکپێشی لەناو ناچێت و بنەبانابێت و ناسڕەتەوە.

جیاوازی چینایەتیتان لە جە و بەرگ و یەکپێشیدا کورتکردووەتەوە، لەکاتێکدا سیستەم و ئەقڵیەت و هەموو شتەکمان کاپیتاڵیستانە بێت و جیاوازی نێوان زانکۆیەکی حکومی و ئاهلی ئاسمان و ڕیسمان بێت.
دیان جیاوازیتری چینایەتی گەورە هەیە لە کومەڵ، دەتوانین کار لەسەر نەهێلانیان بکەین و هەوڵی سینەوەیان بدەین،
نەك بابەتێکی سادەی وەکو پێشاک.

بەگوومان ئەو یەکپێشیە دژی ئازادی تاک و مافەکانی مرۆڤ و

فەلسەفەی لیبڕالیەتە.
ئەو هەنگە لەداهاتوودا سەر بکەشت بە شتی تر و سەپاندنی تر لە ژێر ناوی زەرینە.
بگوومان لە یەکپەشیدا مرۆڤ بوونی مرۆڤ ون دەبێت و ئازادی تاک پەشەل دەکرێت.
وەک سەروکی زانکۆی سلێمانی لە بەرنامەکەی کاکە هەنج ئاماژەی بە کرد:
لەو یەکپەشیە زیاتر فەکەسەکە خراوەتە سەر هەگەزی مەینە و ئامانج لەی کچەکانە زیاتر. دەیانەوە لەو هەگەیەوە هەگە بگرن لە هەر کچێک جلەکی مەدڕنانە، یان بە ویست و حەز و ئازادی خۆی پەشاکەك بپەشێت. بەدنیایەوە ئەوەش داواکاری و خەون و ئاوات و بەرنامەی ئیسلامیەکانە.

هیوادارم لە داهاتوو لەسەر خواستی برایانی کەمە و خوشکانی یەکگرتوو و کچانی بزووتنەوەی ئیسلامی، یەکجاری بیکەن بە باپاپەشی، دنیام ئاپرسی بە ئەو باپاپەشیەش بکەن ٧٠٪ی دەنگ و زیاتریش دەهێنن، چونکوو ئەو کات بەشکی زۆری کچان لە ترسی ئەوەی ئیسلامیە سیاسیەکان پێیان نەڵێن: ئەها دژایەتی جبە و باپاپەشی و دینی خوا دەکەن و لە کەمە وەک دەندێک پێناسەنەکرێن و دژایەتی نەکرێن و بە بە ئەخلاق وەسف نەکرێن، دەنگ بە باپاپەشی دەدەن.

ئینجا سەبارەت بەوەی لە فلان زانکۆ ٧٠٪گوتوویەتی بەڵێ لەگەڵ یەکپەشین و
بابای ئیسلامی سیاسی(پەڵەمانتارەکی کەمەڵەکەی عەلی باپیر) بژدار بووی بەرنامەکەی هەنج دەیگووت: زەرینە گووتوویەتی لەگەڵیم، دەبە هەز لە ئای زەرینە بگرین، جارە بابای ئیسلامیست تە و حزبەکەت کەی باوەتان بە زەرینە و جەهەر و هەهەندەکانی دیموکراسیەت هەیە؟!

ئەزیزم دواتر بەو لەژیکەی زەرینە و کەمینە بەت، مادام سەتا هەفتا گووتی: هەرکرانەوەیەکی کەمە و ئازادیەکی تاک و تازەگەریەک و تەکەنەی هەردووک هەگەز لە قوتابخانە و جیاوازی جل وبەرگ قەدەغە بکرێت،
کەواتە لە وەاتەکی وەکو هیندستانیش، کاتێک زەرینەی خوەندکارە هیندەسەکانی دژ بە لەچک و باپاپەشی چەند کچە خوەندکارەکی موسەمان بوون و زەرینەیان دەنگ بە قەدەغەکردنی ئەو باپاپەشیە بدات، ئەوە بیارەکی هەوا و دیموکراسیانەیە و مادام بەچەن و خواستی ٧٠٪ بەت و لەرە دەبێت کەمینە و ٣٠٪ کە ناچاری پابەندبوون بەت بە هەر بیارەکی زەرینە و بچیتە ژێر سەپاندن و دیکتاتەریەتی

زەرینە!

لە وتاری تریش گووتووم و لێرەش دەیڵێمەوە:
ئازیزم ئەوە تێگەیشتنێکی زۆر سەقەت و ناساخڵەم و دیماگۆجیانەیە بەرامبەر بە چەمکی دیموکراسی و بەرواژو و هەڵە حاڵی بوونە لە چەمکی زەرینە و کەمینەیش، قوربان زەرینە بە واتای عەنتەری و سەپاندن و دکتاتۆریەت نایەت.
لە دیموکراسیەتدا، ٩٩٪ لەسەر بڕیارێك بن و یەک کەسیش تەنها لەسەر بڕیارێکی دژ و پێچەوانەبەت، دەبێت حیساب بە بڕیارەکەی ئەو تاکە کەسە بکرێت و نەک لە حزب و خولیاو ئازادیکانی بگیرێت.
لە دیموکراسیەتدا تەنگی ئازادی نەنگی سور بپێشیت و من سپی، ئەویتر سەوز، یان ڕەش، یان زەرد و شین.
نەک تەنیا بیت و ستایلێکی دیاریکراو نەنگی دیاریکراو تەنوریەکی هەندە درێژ، یان کورت، یان واو وا بەسەر خوێندکاراندا پسپێنیت.
بگوومان پێچەوانەی ئازادی تاک و فەلسەفەی لیبڕاڵیەتە.

قورئان لە ئاگردا!... حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بە کوردی کاوە عومەر

دوای ئەوەی قورئان لە لایەن خێپیشاندەرانی ڕووسیەی عاشورای کەماری ئیسلامی لە شاری هامبورگ ئاگری تێبەردرا، تانانت لە نێو نێیارانی کەماری ئیسلامی و مولحیدکانیشدا باس لە ڕەخنەگرتن لەم کردەوەیە کراوە.
ئەوان دەڵێن ئەم شێوازە نادیموکراتیکە سوکایەتیە بە بیروباوەڕی موسڵمانان، هەست و سۆزیان دەورووژێنێت و ڕەگەزپەرستانە و گفتوگۆ لە ڕەخنەگرتن لە ئیسلامدا دادەخات. هەندێک کەس بڕاوردی دەکەن لەگەڵ سووتاندنی کتێب لەلایەن فاشیستەکانەوە و لە حیزب دەپرسن ئایا ئەوە پشتگیری دەکەن یان پشتیاری سووتاندنی قورئان دەکەن؟
ئەڵبەتە لەو سیمینارەدا کە لەسەر ئەم بابەتە هەبوو، وەڵامی ئەم

خاچ و پرسیارانەم دایەوە، بەڵام هەواڵی هەوڵی تیرۆرکردنی سەلمان ڕوشدی کە چەند کاتژمێرێک لەمەوبەر باڵاوکرایەوە، وای لێکردم لەسەری بنووسم. بەڵای من هەرشی سەر سەلمان ڕوشدی جارێکی تر نیشان دەدات کە بەچی خەڵکی ئازادیخواز قورئان دەسوتێنن.

بیروباوەڕی ئایینی و ئازادی بە مەرجی قسەکردن و بیروڕا

سەرەتا پێویستە جەخت لەوە بکرێتەوە کە ڕەخنەگرتن لە ئایین بنەما و میحوەری ئازادی قسەکردن و بیروڕا و ئازادییە مەدەنییەکانی دیکەیە. چ لە ڕووی کردەیی و چ لە ڕووی مێژوویییەوە، خەبات بۆ ئازادییانە لەگەڵ خەباتی دژ بە ئایین لە سەردەمی ڕێنسانسا و ڕۆشنگەری و ڕێنسانس و شۆڕشی گەورەی فەرەنسادا تێکەڵ بوون و لە ڕووی شیکارییەوە ئازادیی قسەکردن و بیروڕا بەستراوەتەوە بە ئازادی ڕەخنەگرتن لە ئایین و پیرۆزییە ئایینییەکان. پاپا و قەشە و ئایەتوڵڵا و مەلا و دەسەڵاتدارانی هەر ئایینێک هەمیشە ئازاد بوون لە میحراب و مینبەر و کڵێسا و مزگەوت و میدیا و پلاتفۆرمی دەوڵەت و نادەوڵەتییەوە خورافاتەکانیان لەگەڵ خەڵکدا بڵێکەوە باس بکەن. وە لەلایەکی ترەوە ئەم ئاتەئیست و ڕەخنەگرانی ئایین و خورافات و تابۆی ئایینی و داکۆکیکارانی زانست و حەقیقەت کە زمانیان بڵیون ، ئەشکەنجە دراون و لە سێدارە دراون، وەک جێردانۆ بڕۆنۆ، یان وەک سەلمان ڕوشدی بە زیندووی سووتێنراون، سزای لە سێدارەدانیان بەسەردا سەپاوە . ئازادی بیروڕا و ڕادەربڕین لە جۆهەرەکیدا هیچ مانایەکی نییە جگە لە ئازادی ڕەخنەی بە مەرج و هەمەلایەنە لە ئایین. ئەوانەی بانگەشەی ئەوە دەکەن کە لەگەڵ ئازادیی قسەکردندان بەو مەرجەی "سوکایەتی بە پیرۆزە ئایینییەکان نەکرێت" لە ڕاستیدا هیچ شتێک لە ئازادی قسەکردن بڕێ ناهێنن. ئەمە بە تایبەتی لە کەمەگە ئیسلامیەکانی وەک کەماری ئیسلامیدا زیاتر لە هەموو شوێنێکی دیکە ڕاستە.

کوفرکردن

یەکێک لە ئارگیومێنتەکانی نەیارانی سووتاندنی قورئان ئەوەیە کە "نابێت سووکایەتی بە بڕوا و کلتوری خەڵک بکرێت". بەتایبەت لایەنگرانی تیۆری ڕێژەگەرایی کولتووری و فرە کولتوری تەنیا دژی ئەم تابۆ شکاندنانە و هەر ڕەخنەیەک لە ئیسلام و هەر ئایینێک بگشتی نین، بەڵکو "ڕەزگرتن لە بیروباوەڕی ئایینی خەڵک" بە جۆرێک لە ئازادیخوازی و نیشانەی شارستانییەت دەزانن. لەڕادا ڕەزگرتن لە مرۆڤەکان هاوتا دەکرێت لەگەڵ ڕەزگرتن لە بڕواکانیان. مرۆڤ ڕەزی لەدەگیرێت، بەڵام ناتوانرێت ڕەز لە هەموو بڕواکێک بگیرێت. باوەڕبوون بە تاوانکارانی وەک شاق لێدان و بڕدبارانکردن،

باوەڕبوون بە تواناندنەوە و بینی ئەندامەکانی جەستە، باوەڕبوون بە کوشتنی فەرزی ئەو موسڵمانانەی کە وازیان لەئیسلام هێناوە و لەسەدارەدانی هاوڕێگرزخوازان، باوەڕبوون بە ژێردەستەیی ژنان و دەستدرێژیکردنە سەر کچان لەژێر ناوی هاوسەرگیری شەریعەت و هاوشوەکانی نەک هەر هێزی لەناگیرێت، بەڵکو پێویستە ڕەخنەی قووڵ و بەردەوامی لێبگیرێت. هەندێک کەس بانگەشەی ئەوە دەکەن کە باوەڕیان بە ئیسلام هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەم حوکمانەدا نین. بەڵام باسەکە لەسەر لەکداندنەوەی جیاوازی ئیسلام نییە. هەرکەسێک لەکداندنەوەیەکی بە ئیسلام هەبێت، کەماری ئیسلامی بەم جۆرە حوکمانە، کە دەقی ڕوونی قورئانە، تیغی بەسەر کەمەگادا ڕاکێشاوە. هەر لەبەر ئەم هەکارەش پێویستە مرۆڤ بە تووندی ڕووبەڕووی باوەڕ بە خودا و پێغەمبەر و فەرمانە ئیلاهییەکان و شتە پیرۆزەکان و تابوەکان ببێتەوە کە بنەمای ئەم حوکمە بەربەریانەن لە ئیسلام و هەموو ئایینەکاندا. دەبێت ڕێز لە مرۆڤەکان بگرین هەرچەندە لەگەڵ بیروباوەڕەکانیان ناکەک بین، بەڵام ڕێک لەبەر ڕێزگرتن لە مرۆڤ و مرۆڤایەتییە کە ئەرکە لەسەرمان ڕەخنە لە بیروباوەڕی خورافات و دژە مرۆڤایەتی بگرین. ئەوە ڕێزگرتنە لە مرۆڤەکان و ڕێزگرتنە لە مرۆڤ و مرۆڤایەتی کە پێویستی بە ڕەخنەگرتن و دەسنیشان کردنی بیروباوەڕی ئایینی هەیە.

و لە کۆتاییدا پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە کەماری ئیسلامیەوە هەیە، ئیدیعای وەک "سوکایەتیکردن بە بیروباوەڕی موسڵمانان" یان "ئازاردانی هەستی خەڵکی موسڵمان" هێندە تەنیا بەرگێکە بۆ بەرگریکردن لە بەرژەوەندییە زەمینی و مادییەکان ئێران و هێزەکانی تری بزووتنەوەی ئیسلامی سیاسین. لەگەڵ باوبوونەوەی کتێبی ئایەتە شەیتانییەکاندا یان کارتۆنەکانی چارلی عیبدە یان سووتاندنی قورئان، ئەوە جەماوەری خەڵک نییە کە هەست بە سووکایەتی دەکەن، بەڵکو کەماری ئیسلامییە کە هەست بە ڕووخانی دەکات. ئەمانە کەسانی ئاسایی نین کە چەپڵە لەدەدەن و چەقە دەسوڕێنەوە، بەڵکو ئەوان حیزبوڵایی و هێزەکانی سەر بە حکومەتن کە مانەوەیان بەندە بەو چەقە هەسوڕانەوە . ئایەتە شەیتانییەکان و چارلی عیبدە و سووتاندنی قورئان، وەک نەبەستنی حیجاب، تەواوی بوونی کەماری ئیسلامی دەخاتە مەترسییەوە. بیانووی "سوکایەتیکردن بە بیروباوەڕ و پیرۆزی و هەستی خەڵک" لە دەستی ئەو خەڵکە لابەرێت.

لە هێشنگرییەوە تا خەباتی سیاسی و مەیدانی

لەوانەیە کەسێک ئەم باسەی جیاوازی نێوان ڕێزگرتن لە تاکەکان و ڕێزگرتن لە بیرۆای تاکەکان قبوڵ بکات، بەڵام کردارەکی وەک سووتاندنی قورئان بە فەرمەکی گونجاو بە ڕەخنەگرتن لە بیروباوەڕی

ئیسلامی نازانێت. هەندێك كەس دەڵێن ئەم جۆرە كارە رەگەزی رەخنەیەكی ڕەشنگەرانە و عەقڵانیانە لە ئیسلام دەگرێت. هیچ گومانێك لە زەرووڕەتی ڕەشنگەری و هۆشیاری دژ بە ئیسلام و هەموو ئایینەكان بوونی نییە، بەڵام كێشەكە لەوەدایە كە ئیسلام بە تایبەت لە ئێران تەنیا بەچوونێك نییە، بەڵكو ئامرازێكی زۆرم و تاوانە لە دەستی حكوومەتدا. ئیسلام لە ئێران ئەمڕۆ ئایدۆلۆژیای دەوڵەت و یاسا و سیاسەتی حكومەتێكی هار و تاوانبار كە زیاتر لە چواردە دەیە ژیانی هەشتا ملیۆن كەسی كردووە بە دۆزەخ، ئاراستەدەكات. لەرەدا تەنیا باسی لۆژیكی و ڕەخنەی ڕەشنگەرانە بەس نییە. دەتوانرێت و پێویستە ڕەشنگەری بدرێت لە دژی باوەڕ بە بەردبارانكردن، یان باوەڕ بە ژێر دەستەیی ژنان، یان باوەڕ بە لە سێدارەدانی هاوڕەگەزبازان، بەڵام كاتێك ئەم بیروباوەڕانە دەبنە یاسای كۆمەڵگا و كاركردنی حكومەت، كاتێك دژە بیروباوەڕی مرۆڤ دەبێتە كردارێكی دژە مرۆڤ، ئەوا دەبێت بچیتە شوێنی مەیدانی خەباتی كۆمەڵایەتی و سیاسیەوە لەگەڵیدا. سووتانی قورئان لەم مەیدانەدا ڕووداوێكە. ئەمەش دەربڕینی توندڕەوی و نائازایەتی كۆمەڵگایە، نەك دژی بەچوونی تاكەكان، بەڵكو لە دژی كردەوە تاوانكارییەكانی حكومەتە كە بە پشت بەستن بە حوكم و ئایەتەكانی قورئان خوێنی كۆمەڵگای ڕژاندووە. كاتێك ئیسلام دەتە سەر سیاسەت، نائازایی سیاسی و مەیدانیش لە دژی پیرۆزیە ئیسلامییەكان دەنێتە ئاراوە. ئەوە خودی كەماری ئیسلامیە كە قورئانی سوتاندوە. ئەوە خودی كەماری ئیسلامیە كە شمشێری لەدژی كۆمەڵگا هەڵدەكێشێت و بە پشت بەستن بە قورئان و "ئایەت و فەرمانە ئیلاهییەكان" ، تاوانكانی ڕەوایەتی پێ ئەدات. بۆیە ئەمە بە تەواوی تێدەگەیەنرێت و ئەو كەسانەی كە لەم هەلومەرجانە بەزارن پێویستە مافی تەواویان پێ بدرێت قورئان و كتێبە پیرۆزە ئیسلامیەكان بسوتێنن. لەسەر بنەمای حوكمكانی ئەم كتێبەیە كە گیانی خەڵكی ئێران ئاگری تێبەردراوە، كە لە چوار گۆشەی جیهاندا تیرۆر و تاوان ئەنجام دەدەن، كە نووسەران و كاریكاتێرییستكانی چارلی هێبدۆ تۆقیان لێدەكرێت، كە فەتوایەك دەردەكەن بە كوشتنی سەلمان ڕوشدی و لەسەندوەی ژیانی، ئەوان پلانی تیرۆركردنیان داناوە. سوتاندنی قورئان شێوازێكی ڕەمزی و توندڕەوی ئامێزە لە نائازایەتی بەرامبەر بە هەموو ئەم تاوانانە.

شێوازی بەرەنگاربوونەوەی ئایین حیزبەكەمان

لەمان دەپرسن ئایا حیزب پێشنیاری سووتاندنی قورئان دەكات یاخود خۆی سەرقاڵی ئەم جۆرە شێوازانە دەبێت؟ نەخێر خەباتی حیزبی جیاوازە لە نائازایەتی تاكەكان. ئەمە وەك حیزبێك شێوازی خەباتی خەمان هەیە، سووتاندنی قورئانیش یەكێك لەو ڕەگایانە نییە، بەڵكو

مافی ناڕەزایەتی و خەبات لەدژی کەماری ئیسلامی و بەهەموو شێوەیەک بەخۆک دەدەین. لە لەدانی عەمامی مەلاکانەوە لە شەقامەکان تا دەگاتە دامەزراندنی "ئاهەنگی حوسێن" و تا گاتەکردن بە خودا و پێغەمبەر و ئیمام و پیرۆزە ئیسلامییەکان لە سەشیال میدیادا، تا دەگاتە سووتاندنی قورئان و تا دابەشکردنی "نوقڵ ونەبات" بە ئیسلام و ئایەتوڵاکان لە... میترۆ و پاس و ڕێگا گشتییەکان و هتد و هتد. ئەمانە هەمووی ماف وشەوازی جیاوازی ناڕەزایی و هەڵچونی تووڕەیی خەڵک لە دژی حکوومەتی ئیسلامین.

شانبەشان و لە ناخی ئەم هاتنەدەرەوە دژە ئایینییەی کەمەڵگادا، ئەمە وەک حیزبەکی سیاسی لە بواری خەباتی دژ بە ئایینیدا، وەک هەر بوارێکی دیکە، بە ڕێکخستنی ڕوبەڕووبونەوە و هەڵمەتی کەمپاینەتی، لە دژی حکومەت و ئایدۆلۆژیای ئیسلامییەکەی دەجەنگین. وەک نموونەیەک لە ماماڵەکردن لەگەڵ ڕێکخستنی عاشورای کەماری ئیسلامیدا، هەموو ساڵێک لە شاری تەرەنتەی کەنەدا، ناڕەزایەتییەکی تونند و کردەوەی کەمپاینەتیمان ڕێکخستووە و ساڵانە کەماری ئیسلامیمان زیاتر بە دواوە بردووە. تا ئەو ڕادەیەی ئەمساڵ توانیمان هەموو دەزگایی ماتەمینی عاشورا لە شەقامەکانی تەرەنتە کەبکەینەوە. نزدە ساڵ لەمەوبەر توانیمان ڕێگری بکەین لە دامەزراندنی دادگای ئیسلامی (دادگای شەریعەت) لە ئۆنتاریۆی کەنەدا، بە ڕێکخستنی هەمەتەکی بەرفراوان کە چەند ساڵێکی خایاند. ئەم خەباتانەی ئەمە لە ڕاستیدا گوزارشت و وەرگێڕانی ناڕەزایی تووڕەی خەڵکە لە دژی حکومەت و پیرۆزی و تابۆ ئیسلامییەکانی لەسەر ئاستی کەمپاینەتی.

دوا خاڵ ئەوەیە کە ئەمە بە تەواوی پابەندی ئازادیی بە مەرجی ئادەربڕین و بیروڕا و حزبایەتیین چ لە ئۆپۆزیسیۆن و چ کاتێک دەگەینە دەسەڵات. حکومەت و سیستەمی دەخوازمان، کەماری سیالیستی، سیستەم و حکومەتێکی ئایدیۆلۆژی نییە. لە سیستمی دەخوازی ئەمەدا ئەوەی قەدەغەیە کارکردنە لەسەر بیروباوەڕی دژە مرۆیی و تێکدانی ئازادی و مافەکانی هاوڵاتیان، بەڵام باوەڕبوون بە بەچوونە ئایینییەکان یان هەر تیۆرێکی تری کەنەپەرستانە و دژە مرۆڤایەتی، تەنانەت دەربڕینی ئەوان، تاوان نییە. ئەمە بە هەشیارییەوە دەچینە شەڕی ئەم بیروبۆچوونانەک بە یاسا و فەرمانی حکومەت. مرۆڤکان مافی ئەویان هەیە کە لەسەر بنەمای هەر بیروباوەڕێک، تەنانەت ئیسلام یان هەر ئایینێکی دیکە، چالاکی فەرهەنگی و میدیایییان هەبێت، کتێب چاپ بکەن و گۆڤاری دەوری بڵاوبکاتەوە، حیزبێک پێکبهێنێت و وەک باقی هەموو مافە مەدەنییەکان و ئازادییە سیاسی و کەمپاینەتییەکان بەهرەمەند بێت هاوڵاتیانی

کۆمەڵگا. هەیە هەروەک چۆن مبەی ئاینەکان و دژە خواکان، کە بەدرێژایی مێژوو ستەمیان لێ کراوە، هەموو ئێم مافانیان هەیە. جیاوازییەك لە نێوان کۆماری سۆسیالیستی و سیستمەکانی دیکەی تا ئێستا لە داننان بە ئازادی بە مەرجدایە بە ڕەخنەگرتن لە ئایین لە هەر ئاستێك و بە هەر شێوەیەك بێت. لە کۆمەڵگەیەکی وادا هەموو کەس ئازادە گاڵتە بەهەر شتێکی پیرۆز بکات و هەر کتێبێك بسووتێنێت، بەڵام پێویستی بەمە نامێنێت. کاتێک ئایین دەبێتە بۆچوون، شتێی دژ بە ئاینیش لە بابەتێکی کولتووری و ڕۆشنگەریشدا کورت دەبێتەوە و لێم شۆڕدا ئەمێی دژە ئایین سەردەکەوین چونکە حەقیقەت لای ئەمێیە.
١٢ی ئابی ٢٠٢٢

دێم نایەت بمرم... شیعر: ستیڤان شەمزینی

چۆن دێم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژێک مەمکی ژیان دەگوشم
هەموو شەوێک لە سرووتێکی نەشئەئامێزدا
لەگەڵ ئەستێرەیەکی بریندار سەما دەکەم
هەموو بەیانییەک سەاوی کازیوە
دەگەیەنمە
ئەو شارە خەڵەمشییەی تێیدا ون بووم
هەموو نیوەڕۆیەک لە شیعرێکدا
جگەی ماچی ژنێکی دوورەدەست هەڵدەقوڵێنم
هەشتاش هەست بە تینوێتی دەکەم
چۆن دێم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژێک عەشق دەمنوسێنێت بەخەیاڵەوە
دنیا لە چاوی منداڵەوە دەبینێت
هەموو شەوێک ماچ دەمخاتە بەسەوە
هەموو بەیانییەک چەپکێک تیشک دەخەمە
گیرفانی تەنگ و بەتاڵی وجودەوە
هەموو نیوەڕۆیەک
لە شەقامی تەنهایی ژنێکدا

ئاوازێک بە ئاوەتەبوون دەژنم
بە تەنکی بەجماوی پرچی
ناو نوێنەکەم دەگەڕێم
چۆن دەم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژێک بزەیەکی سەرخۆش
ختوکەی قوپی گریانم دەدات
هەموو شەوێک مانگ بە تریفەدا
نامەیەکی پرشنگاویم بە دەنێرێت
هەموو بەیانییەک
"بە"یەکی هەمنی نیشتمان
تەزی غوربەت لە شانم دەتەکێنێ
هەموو نیوەڕۆیەک
ژنێک میوانی خەیاڵم
پێکەوە لەسەر سیسەمی فەنتازیا
دەست لەملانین
هەڵاوی خاکی وڵات
لە مەمکانییەوە هەڵدەستێ
چۆن دەم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژێک
سەری تەزیو و بەستووم
بە یەک مژدەی بەهار دەتوێتەوە
هەموو شەوێک هەسارەیەکی دەنگخۆش
ئازارەکانم دەکاتە گەرانییەکی شاد
هەموو بەیانییەک کانییەک لە جوانی
لە پەنجەی ئەوینمەوە هەڵدەقوڵێت
هەموو نیوەڕۆیەک
ژنێکی لە خاچدراو بە غەم
بە کەژاوەی گریانەوە
بەرەو ڕووم دێت و
لە نیشتمانی موحیبەتمدا
داوای پەناگەیەک دەکات
چۆن دەم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژێک
بە پەیژەی خۆشەویستی
سەردەکەوم بە سەربانی ژوان
هەموو شەوێک پەلەک فریشتە دەنێ لام
تاکو ڕۆژ دەبێتەوە کەمانچە دەژنن

بە ئەو ڕۆژە کەسانی بە چاوەڕوانییەوە
بەسەرم بردن
هەموو بەیانییەک
دەپەک فرمێسکم پە دەبەخشرێت
تا بە چاوی تامەزرۆییمدا بێتە خوار
هەموو نیوەیەک ژنک لە دوورەوە دێت
پێشاکی زام لەبەرم دادەکەنە
بە گەرمی لێشی خۆی دامدێپێشێت
چۆن دەم بێت بمرم؟
هەموو ڕۆژک سیحرەکم لە دەکرێت
ژیان لەبەرچاومدا
تارای گەشبینی دەکاتە سەر
هەموو شەوک ئومێدکی چێتە
جانتای سەفەری ئەبەدییم لە ئەدزێت
هەموو بەیانییەک کەناریی شیعر
دەبێتە قورگی زوڵاڵی ئازارەکانم
هەموو نیوەرۆیەک
ژنکی نەسیم ئاسا
گەرانییەکم بە دەڕێ
هەشتا نەمبیستووە
بە لەشکی ڕووتەوە هاتووە
دەیەوێت ڕۆحی من بپەشێت
ئیتر چۆن دەم بێت بمرم؟
کاتک دەبینم مردن لەبەرم هەڵدێ
ژیانیش تۆند بەخێیەوە دەمگوشێت
نا، جارێ دەم نایێت بمرم
دەم نایێت بمرم

5-12-2018
بیلەفەلد – نەخۆشخانەی گلیاد ئاینس
شتاسیەنی نەرلەگی

فەقیەکی گوومڵا...22...شەماڵ بارەوانی

بەشی بیست و دوو/

مارکس فەقێ بوو..!

لە بەشی پێشووتر و بەشەکانی سەرەتا، باسم لێوە کرد کە من و کەمێک فەقێی تر تووشی گومانی فیکری بووین. هەبەت وەک بیرمەندی هزری ئیسلامی د.محەمەد ئەرکون دەڵێت:"دەبێ ئازی بین بە هەموو شتێک و گوزارەکاندا بهێنین و لە ونبوون سەر نەکەینەوە، بەڵام دەبێ ئەو گومان و هەڵوەشتنە لە پێناو حەقیقەتدا بێت. نابێت لە هیچ گرفت و ئاستەنگێك، یان لە هیچ سەرکەشیەکی فیکریی هیچ بترسین. دەبێ خەبات و ململانێ بکەین بۆئەوەی بهێنین ئەمە خاوەنی حەقیقەتین"(١).
من وەک لە بەشەکانی تر ئاماژەم بەوە کرد کە فەقێیەکی زۆر فزۆی بووم بە مەتاڵا و خوێندنەوەی کتێب و هەرچی کتێب هەبوو، لەو سەری ئاستەوە، بە ئەو پەڕی چەپ، لە هەموو ئەو کتێبانەی مارکس و نیچە و شۆنهاوەر و کافکا و سارتەر و کامۆ و هەرچی کتێبی سەبارەت بە ئیلحاد و مارکسیەت و عەدەمیەت نووسرابوون، تا زەربەی ئەو کتێبانەی کە فەندەمێنتالیست و ئادیکاڵەکانی لە نموونەی ئیبنولتەیمیە و ئیبنولقەیم ئەلجوزی و عەبدوڵلا عەزام و ئەبو ئەعلای مەودودی و سەید قوتب و محەمەد قوتب و محەمەد عەبدولوهاب و حەسەن بەناو کە و کەیتر نووسیبوویان دەخوێندەوە.
لە دەرگای هەرچی قوتابخانەی فیکری و فەلسەفیە هەیە، دەچوومە ژوورەوە و سەرم دەکرد بە ماڵی هەموو شتێکی دژبا و کتێبکی جیاواز و ئایدیەلۆژیا و بیر و باوەڕ و ئایدیایەکی جیهان، تا بزانم چی دەگووزەرێت و چی دەڵێن و چی هەیە.
هەرچی فەلسەفە و هزچکە و هزباز و مەزهەب و ئایینە هەوەمدەدا بیانخوێنمەوە و لە بارەیانەوە زانیاری بەدەست بهێنم.
وەکو ئەرکون دەڵێت"بەکو هەوە بدەم تا دوورترین سنوور ئاسەی تێگەیشتن و مەعقولیەت قووڵ بکەمەوە"(٢).

هەرچەندە سەرەتا زۆر دەترسام و فەبیایەکیان لا دروست کردبووم سەبارەت بە مارکس و ئیلحاد و فەلسەفە و هەموو ئەو کتێبانەی باسی ئەوجۆرە بابەتانەیان دەکرد و لە قوتابخانە فیکری و فەلسەفیەکان دەدوێن.

دەترسام شوشەی یەقینەکەم بشکێت و دڵگەکانم هەڵبوەشێتەوە و ئیمان و بیر و باوەڕەکەم لەدەست بدەم و تووشی گومڕایی و لادان و کفر و بێ بڕوایی و ئیلحاد ببم.

کاکە ئیسلامیەکان مارکس و شیوعیەت و فەلسەفیان وەکو دەعبا و دەو دەندیەک پێناساندبووین!

وەڵە دواتر هەدی هەدی ئەو ترس و فەبیایەم لا نەما و لەگەڵ دەخەکە هاهاتم و کامە نووسەر و فەیلەسوف و ماننووس و وەرگێڕ و هووناکبیرە، کە بە خەتەر و هەڕەی سوور و بەمب و بڤە ناسراوبوون بە سەر بیر وباوەڕی ئایینی و پێیان دەگووتن: عەلمانی و ئشتراکی و مارکسی و مولحید(ئەتایست) و نهلیست و بێ دین و دژە دین، من دەیشتم نووسین و کتێب و بەرهەمکانیانم دەکەی و دەمخوەندنەوە.
لە نموونەی:شاکر نابلسی، محمەد ئەرکون، نەسر حامید ئەبو زەید، محەمەد عابد جابری، کەریم مەروە، هاشم سالح، نەوال سەعداوی، تەسلیمە نەسرین، ئەحلام مەنسور، عەبدولڵا ئەلقوسەیمی، فەرەج فەدە، فوئاد زەکەریا، جەرج تەرابیشی، سەلمان ڕوشدی، ڕیچارد داوکینز، نیچە، فرەید، داروین، سارتەر، کامە، شۆپنهاوەر، مارکس و فیورباخ و کۆ کێیتر.

کتێبەکەی مەریوان هەڵبجەیی "سەکس و شەرع و ژن لە ئیسلامد" لە قەناغی هەڵەنەبم دوو، یان سێی کۆلێژی شەریعە(زانستە ئیسلامیەکان)و لە حوجرە خوەندمەوە.
ئەو کتێبەشم خوەندەوە، کە وەک وەامێک بە ئەو کتێبەی کاکە مەریوان نووسرابوو.

ئەو کتێبەی ئەوکات ئیسلامیەکانی تووکرد و لە دژی خەپیشاندانیان کرد و لە بارەیەوە دەیانگووت:هی خەی نییە و نووسەرەکەی کەسێکی پارس نەژادە و مەریوان هەڵبجەیی وەریگەڕاوەتە سەر زمانی کوردی و بەناوی خەیەوە بڵاوی کرووتەوە.

جاوێک ئاماژەم بێ کرد، بەهەی ئەوەی دەستم بە کتێبی بڤە و خەتەر دەبرد، بە تایبەت کتێبی مارکسی و چەپەکان. فەقێیەکمان لەگەڵدابوو، کە دەیبینی من خەریکی موتالا و خوەندنەوەی ئەو جۆرە کتێبانەم، بە شۆخی پێی دەگووتم:مارکس فەقێیەکی قشت بوو.

جا ئازیزان من چۆن گەڵام و بە چی جۆرە کتێبێک گەڵام و بووم بە فەقێیەکی گومڕا؟
لە میانی باسکردن لە چۆنیەتی بوونم بە فەقێیەکی گومڕاو سەر لە

شەواو لە دین دەرچوو، وەک هەندێک لە فەقێ و مەلاکان وایان پێ دەگووتم.

یەکێک لەو نووسەرانەی کە کاریگەری زۆری لەسەر دید و تێڕوانینم دروست کردووە و بووە هۆکاری ئەوەی من بگەڕێم و ببم بە فەقێیەکی گووماڵ، عەبدولکەریم سروش بوو. بە تایبەتی کتێبەکەی«گەنگاشتەکان».

جۆرج تەرابیشی سەبارەت بە کتێبەکەی محەمەد عابید جابیری(نقد العقل العربي) دەڵێت"ئەم کتێبە تەنیا مرۆڤ رووناکبیر ناکات بەڵکو دەیشێلێت، ئەوەی بیخوێنێتەوە چیتر دوای خوێندنەوەی وەک پێش خوێندنەوەی نابێت"(٣).

بەڵاستی گەنگاشتەکانیش بەمن وابوو، ئەو بە من هاچەکێنەک بوو، سەبارەت بە قەناغی بەنج و غەیبووبە و دەگمایی بوونی فیکری و بەستەڵەکی ئەقڵی و بیرتەسکی و ئاسەداخراویم و تەنها بەڵاستی زانینی تاقە گەنگایەک و قەرخکردنی هاستیەکان و حاڵی نەبوون لە پیرۆزی چەمکی پلورالیزمی ئایینی.

سروش ئەو کەسەبوو، کاریگەریەکی زۆری لەسەر دروستکردم. دانراو کتێبەکانی(گەنگاشتەکان، نیوەی پەنهانی فایلەسووف، کەلەپوور و سیکولاریزم، ئەقڵ و ئازادی، تەنها ئەزموونی پێغەمبەر، سیاسەت و ئایینداری، پلورالیزمی ئایینی، ئاینەکی سیکوڵار، ئاین لەسەردەمی مەدرنەدا) و بەتایبەتی (گەنگاشتەکان)،
دەروازەیەکی زۆر گرنگ و باشبوون بە ئەوەی من تووشی کرانەوەی فیکری و توانەوەی ئەو بەستەڵەکی ئەقڵ ببم و لەو تونێڵە تاریکەی ئایدیۆلۆژی بەمە دەر و لەوە تێبگەم، کە دنیای مرۆڤایەتی گەلێ لەو حوجرە داخراو چاڵە فیکریەی من تێکەوتووم، فراوانتر و گەنگاکانی هاستی و حەقیقەتەکانیش، زۆر لەو هاستیە ساختەیەی من بانگەشەی بە دەکەم و پێی تەڤقین و گەوج و گەشکراوم زۆرترن.
Shamal Ismael Kareem
گەر بیرتان بێت، لەیەکەم بەشی بیرەوەریەکانی فەقێیەکی گووماڵدا باسم لەوەکرد کە بیگومان مرۆڤ تازیاتر لەکەلینەوە و تەماشان بکات و بیربکاتەوە و بڕاوردکاری بکات و بخوێنێتەوە، ئاسوی بیرکرنەوەی فراوان تر و دیدی واتاتردەبێت، تا زیاتر ئاشنای هوانگە و دیدی جیاواز و، قوتابخانەی فیکری و فەلسەفی زیاتر بێت و زەدەتر گوتەو تێزی زانایان و عاریفان و ئەندێشەمەندان و فایلەسوفان بخوێنێتەوە، زیاتر تەدەگات و زیاتر هەستەکانی پێشووی خۆی بە هەشن

دەبێتەوە و دەستبەرداری بیری دەمارگیری و تێگەیشتنی مەزهەبیانە و قاڵبی ئیدۆلۆجیانە دەبێت.

پەراوێزەکان:

١-دەربارەی عەلمانییەت و ئایین(هەڵبژاردەیەک لە بەرهەمەکانی ئێرکوون، د. محەمەد ئێرکوون، وەرگێڕانی:د.نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد،چاپی یەکەم-٢٠١٨، سلێمانی،پ.٥٢.

٢-سەرچاوەی پێشوو، پ.٨٦.

٣-جەرج تەرابیشی، گۆڤاری دابەران،ژمارە4ی ئەیلولی2016، لاپەڕە٨٦.

بەردی مراز… ئەدیب نادر

لەوێ، لەسەر ئاوێنەی دیوارە هیساوییەکان, مانگێکی تەماویی بە تریفەکانی دەوجامەی ئەم قەدەرەی بە دەچنێت, پەرتەتەکەی وردوخاش دەردەکەوێت، ئاستەی پەیکانی هووە و دنیایەکی دوور شەدەبتەوە، پیرەژنەك، گشت ئەوارانێکی هەینیی، بەر لەوەی تیترواز کانی دوا بانگ ئاسمانی گەك جبەن، چوار بەردی مراز دەگرێتە ئەو کووچە ساردوسانەی جێی هەاوە و لەودیو دەرگایەکی شەق گوێیکانی هەدەواسە

هەنگاوەکان وەك زەردەپەڕە تەدەپەن، ەبوارەك

تاریکیی شەو بە سەدای گوزارەکانی ئاووس دەکات، دەت: هاوەکانی کەمەك ئەسك و پرووسکن ماڵیان نییە لە قەبرسان ئەویش.

بە ئاسمانێکی تر دەگەت، لەکەدار نەبێت بە پەی نەرمی قەلەشە لاسارەکان،

بە ئیقاعێکی تر دەگەت, لە بەنی ژەنگ بیەخسەنە

بەام ئەو مانگە تەماویە ەگایەك دەکاتە هووبار دەبێتە چاوساغی و دەیباتە ناو وەگا زەرەکانی ابردوو, ابردوو بە ئەو ئاوەدانەوەی ناوە، هەمیشە لە بەردەمتی

جێپەی تازەی لەناودا بەجێ دەهێ

نازانە ەحی چی دەوە، ەنگە هەر ەیشتنی بوێت

تەنانەت گەر بە قەیاغێکی کەن و داهێزراویش بووبە

هەر ەیشتنی دەوێت

*
ئەو خەیاتی، بە بە تووش، کەشتیوان نییە تاکو لە گشت بەندەرکدا دەستی هەبێت
مانگ سەوکە فێی دەداتە دنیایەك درزبردوو
وەرزکەی ئاسپکی غەوارەیە, لەسەر زینە شەکەیدا گابردکانی دوورپەرزیی دژمنە و متەکانی بداریی ئەستێرەی خونکانی دەکوژننەوە
درختکانی ڕخ وەگا چەپەڵی تزاویان لە خونە هەڵووکانی ناسوون، بە ئەو مانگە فریوودەری تریفکانی موچکن، لە بەشاییکانەوە شەدبنە خواری خوارەوە، لەگەای ئامزی (با)وە
شین وەك کەگکانی سامان, بەلەس وەك لاساریکانی سەرەیی
باڵەریکی غەمگین وەکو لاڵەی کەختیکی دوورەدەستی ژێر دەپە بارانکان دادگیرسە
مێلکانی ناو ئەندشەی بەر شەواری بازنەی سەك دەکون و سەری دەبەتە تەزمی بە نەنە نەی هەساریکی گەیدە، بەهەدادان ووە و مجهوولکان دەکشە
*
لەودیو دیوارە بشومارکان دەڵی بە ڕەگای ڕەوینەوەی خەی دەگەڕە
بژەر داروپەردووی ئومەدە نغرکاندا جەوی چوارنا
بەردەوامکانی ڕاکردن بەرەا دەکا و
وەك تارمایی لە سەرزمینکی تردا دەردەکەوە
ڕەژنەی تریفە ناگەهانکە دەیهێنتە ژەرکەفی گەیدەیی و لە ئەوارە پشبینیی نکراوکاندا نیگاکانی دەکونە سمکە کردن، بینینی، سەرابکان بەرجەستەی نەو هەتەر دەکن و
ئاسمانە لەوونا کیی بەبەرکەی مزگنی دەرچوونی لەناو گەڵاوژەیکی پانامیی دەڕەوێنتەوە
بەیداخە شەکەی بارمتەی شکانەوکانی پشبینییە کنکان، سەرەو خواریکانی ڕەگا بەخیلیی بە ئاسە ئەنگوراوکەی نابن، سامان کەپرکەی نەو سەرەیشتوویکەتی، دوورگەیکیش ئارزووی ترپکانتی، هەنگاوکانی سەبەری ئومەدی لەناودا ڕەسم ناکن..چەشنی کژکی داکوتراو، ناخی لە هەرسکی مسگەر خەی مەاس نادا و تاریکایی بەسەر خورپە ماراتنیی و بەلەزکانی سینەیدا دەتەخوارە
سەری مشخەڵی هاروهاجی گەرمبوونەوە نادزتەوە
پنجکانی چەوە بەیکداچووکان لە دەوری ژیان ڕەسم دەکن
چەوکانی دەبنە وردە شپەڵی کچبار و ئاوزانی شکان دەبن، لژەر

سەرنجی هارمەنیی دەستکاندا، بازنەکان تەنیا سەری قامکەکانی دەکەن بە چەق، قاچەکانیش: وەکو زالی قەراخەکان گوێ لە ژاوەژاوی دنیا ئادەدەرن، بەژنی ئاوستاوی کفتی دەدەنە دەست ئاکشان و وەك چەمی خوێ، بەلەواری ساتە لەبیرچووەکاندا دەکشنەوە، بەهەدادان لەوە بەسە گرتووەکانی نوشتەئاسا دەدا لەکەناری کزەی شونخووینیە سەبەرئاساکەی، بەرامە هەڵاتووەکانی لەمخەکە شەهەنگەئاوکانی زەدەوە هەدەکشە
دایمە سەدای پەنجەرەکانی بەبیردەتەوە
ئەو (با)یەی بە مەعلانیی گەڵای چەی دووکەڵکان دەخاتە هەڵکەسماوە ئەسپی کەللەشەقی نەوستان ونیان دەکا و کەفی وەنەن لەوکانی دەکەن

ئەو خەی بووخەی، لە سایەی مانگ، هومایەنی غەواریی لەسەر چەپەپەی قەدری لەنگەری گرت و لە سەرزەمینکی تردا بوو بە قەدك تەنها گەڵ خونکانی دەکرد بە دارستان
بووبەشبەنگکی مالوول، خونچەی چاوکانی لەناو ئەشککی بەردەوام دەپشکوت و
ئەستەرکانیش لەکەشکانی ئەو مەلەکەتە بە هەراوهوریایە زووير دەبوون،
هەندك جریوەی چلچرا بەربەرینکەیان بەدوودا نادەهشتەوە
تا مەودا بە بکات لە شەقەی تەزمیان دەدا و
ئەو هەشناییە تازەزاویان بەدووی خەدا دەسیەوە
نوقمی ناو دارستانە چەکانی دووکەڵ دەبوو
چاوی هەر لەو ئاوانەدا دەکرایەوە کە عیشقاباد بەشەواری دەخستن
مەحکووم دەبوو
بەو گوڵگەنمەی هەنگی زەپەشی بەسەری خەیدا دەدا
کەفچەینی وەوەکانی دنایە زەوادە کەوناراکەی و
جووتەك سەڵی سەوواوی هەدەکشایە پەیە وەك هەور
بازرقەبەستووکانی و فەنەرکەیشی شەستە شەستە، کەمان لە ئینجانەی دەستکانیا هەدەگرت و بە مەلە بەشەوارە نکەوتووکان دەگەڵا و ئاوەنەیکی دەبینی، چوارچەوەیك، دەستبەرداری وەنە کەوناراکان نادەبوو، چوارچەوەیك، گووەووی لە شتە تازەکان دەگرت لەوەوە، لە مەوداکانی یادەوەریی ئادەما

*

لەم شەوەی دەوانتە ئەو بانزە کەنانەی وەك بەشکەڵە مانگە بابانییەکە هەدەگرن بەخەی دەڵە: کە چاو دەبیتە کشانی کووچەشکان، مەوانەرە سیمای هەشووئاسای تاپکان، گوێیەکانت

بەسمانی ئادرانەوە هەبخە، بەرمووری ئاخاوتنی ئەو ئەوەندانە
دژنەوی کە بوخچەی یەکەنگی ئابردوویان پێتی لە دوجامەی
غەریبیی، داستانی دەستپەکردنی گەرانی ئەو بارانە دەبیستی کە
کەسکانی ئەم سەردەمە دەیچن

ئیتر ئەوەندەکی هەردەمیە
هەنگاوەکان دەیخەنە ژێر بەبەچکەیەکی نائاشنا و
ساتە ئەوتگرتووەکان بە درژایی خەونە پەوارەکانی لە شەقەی دەدەن،
شەقامە تەکچژاوەکانی منداڵییەکەی هاموشۆ و پیاسە عەوداڵەکانی
ئەبنییەکەی هەڵدەپاچن
هەشتایش گەورەبوونی ناوادە وەك حاجی لەقلەق لەسەر منارەی
ساڵەکانی لانەی نەکردووە
هەروەك جاران چاوەکانی لە هەڵدێری فرمێسکەکاندا دەگلێن و دەنەوە
مەداری لەپی تەوانین
بە بژنی داستانیی چامەیەکدا هەڵدەزنێت
پرچی درژی حەسرەتی شۆچڕەکانی دەهەنتەوە و خەی تەیاری ئەوە
دەکات
بەگژ جدەویی سەروبەندەکیدا بچێت
*
شینایی ئاسمان هەشتاکە ئەبەدییە
دەیەوە: پەشوازیی لە پەنجەرەیەکی پانەامیی بکات
زایەڵی ئەژنکەی گلاو لەیەوە نەیەتە ژوور و بەوانێتە بالکۆنەی
سەوداسەریەکی بیرنەچوو
دەیەوە: دەلاقەیەك لەسەرازکانی وێنە بکات، کە ئەنگە مەلوولەکانی
خەزردە
لەناو بەرایی تابلۆکانی تاریکیی سەقام بگرێت
*
نازانە بە ئەوارە هاتووەکان، ئەوارە ئاستەقینەکانی سەرگوزشتەی
نامەیەکەی، خەنەبەندانی نەولەپی نەناسیاویە و دەنێتە شەقامە
فرمێسك گرتووەکانی ژێر سمی ئەسپە ئاسنینەکان، دەوانێتە ترپکە
شاخ و دووکەڵی کەژگەتی شوێنە ئاشناکان، دەوانێتە ئەو ئەفریدە
ئیوانەی بە بە لەبە چاویان دەدەن لە کەنارەی چراوگەك و لە
حزووری ئوونا کیدا هەناسیان بە نشۆەکانی ئاوابوون دەسپەرن
نازانە ئاوەدانەوێك، شەباقەی قووە لەسەر سیمای ئاوێنەکانی
غەریبیی نانخشێنە
*
ئەم کەسە پەخواسە خەیەتی، لەسەر ئەگا بەتەمەنکان، لەپەکانی

دەبنە چرا و بەووی بەشایی کاندا هەیاندەواسە، دەزانە: خەرمانی خەشنوودیی کی بەرایی سایلی پیتی ئایەتە پیرەزکان لە لەوکانی ئەوارەو وەك نوور سەرەتاتکە دەکات، بەشدار دەبە لە نووسینەوی هەشووە سەخیی کانی بارانی چاوەوانکراو، بەبام ئەم فلاشباکە ئەبەنەسیی شەقاوە هەوەریووکان دەکەنە دەمامکی ەوکی و دەکەوتە نەوەوبانە مەحاکانی هاتنەو

عیشقابادیی کی لە فلاشباك نوقم بووە، ئەغر بە مەحایی دەکات، بە کوەندرەدا ەتبە و هەمووتی ئەرژەنگ و بیم بستەتەو، بە کوەندرەدا ەتبە و خەی وەربدات لە شینایی قووەکان و ئاسی دەوەماندی کازیوە، بە کوەندرەدا ەتبە و مانگی تەماوی دەکەی بخاتەو نەو لانکەی ەوونیی کانی منداڵیی؟

ەوخساری عیشقابادکەی ەنگی هەیڤکی مەلوولە، کە لە بەرزاییکی پووچەو دەوانتە هەدەرانە ژدەکان و ئەشکی قەتیس وکو گەیژ گیرفانە بەبنکانی منداڵییکەی لەوەژ دەکەن، بە ەیشتن ئالوودەیە، دەزانە ئەمشەو جمکی شەوکانی دیکە نییە، شەیدایییکەی لەژان و کەسەر دەگەوزە و قەدو باەای لەدیوارە بەرزکانی خەیاە دەسوەەژە ابردەە و بە مەوداکانی یادی، لە تەتەەی ساەکان دەدات، ساەکان وك هەوری نەزك بەسەریدا تەدەگوزەرن، گوەگەنمی زراڤی هەویا شەرمنکانی لەیەخەی نەترە پتەوکان دەدا و تولەەچکە ژیلەمییە پەوارکە دەگرتەبەر، سەری دەبەتە ئەو فەزا سەرکەشە لە سنوور اپسکاوی نەورسەکانی کەکەە دەیکەن بەیاریگای باە لاسارکان، دەنووك و چەنووکانیانی لەناودا لەبیر دەکەن، اایی دەبەتە قەزاخەیکی ەنگاە، کەلەن دەخاتە هەسارەی یادوەرییکانی دەگەەتەو قووایییکان
نەورسەکانی کەکەە شانشینییە پە ئاژاوە لاژیوەردییکان بە دووی خەدا جەدەهەن، ئەویش لە شەقەزنی یادوەرییکانی خەی دەدا و دووبارە دەگەەتەو بە وەستگاکان، لە چوارناەی سەراخ دەدات، دەوسکی کژکان دەخاتە قەاندەشکان و عیشقابادە نوقمی تەفان و تاریکییە سەرشەتکەی بە هەرشی غوبارکان بەمیرات دەهەەتەو، بە چەمی ەوونی سەربەرەو ژووری زەماندا هەدەشاخەت، ئەبجەدییەتی سەوداسەرییە هەمیشەییکەی لە شەباقکانی گیانیدا دەشارەتەو
دەیەو بگاتە ئەو جوگرافییایەی قەت دەست لە ئەستەی ئاسە بەر نادات
دەیەو بە ئیسفەنجە ەنگاوەنگکانی هەور
هەە بە نەهامەتیی کەشراوکانی ئەم سەفەرە بسەەتەو

کە ناتوانێ
خەم داوەت دەکات: تاکو دەکەی ئاوەدان بکاتەوە
*
دەوا.. پێیکان هەشتا هەر تالیسمی ئەم ڕێگا ئاخر هەڵنەگرن،
هەورەکان حەشاری ناو ساپیتەی چاوەکانن، دیوارەکانیش چۆڵی
پەرتەقە وردوخاشە بەرنگەکەن، لەودیوەوە بە وەرزەکدا تەدەپەڕن،
گەلاڵە نگپەڕیووەکان بە قاچەکانییەوە دەلکێن، چیدی ژونبووتەکان
نابن بە ئەستێرەی کەکەشان و
کۆژنی چارەویێکانی هەڵاتنیش تاریکیی ئاسۆ ناڕوونن‌ەوە

لەوێی دوور، ئەو، بە خەی دەگات، وردوخاشیی پەرتەقەکەی
کەدکاتەوە، جوانییەکانی دنیا دەبینێ، بەڵام هیچیان شەبەنگی
عیشقاباد لەبەر چاوەکانی ناڕوونن‌ەوە، بە خەی دەگات، تەمی مانگ
چیدی ئاڵاستەی پێیەکانی بەرەو وەگای هەنگاو نابات
لە ئاوێنەکاندا دەموچاوەکی تر نابینێ
بەخەی دەڵێ: ئەم لە فیلمەکەی"پاپیەن"دا بینیووە
ئەستا پیرەژنەك بەردی مرازی فەداوەتە کەلانە ساردەکان و لەودیو
دەرگای شەقەوە گوێی قوڵاخەی..
یەکەکیش هەر وەکو ئەوەی شەو بدوێنێ
دەڵێت: هەمیشە فەنەری گەلانەوەی
لەناوەشمالێی ئەندەشەی هەواسیووە و
ئەگەرچیش سنوورەکانی چوار مەملەکەت لەڕ دووریان خستبێتەوە، کەچی
عیشقاباد
لە ماڵی ترپەکانیدا
ئەبجەدیەتی ئاوەدان کردبێتەوە

تشرینی یەکەمی 1996 / لەندەن

شاعیرەکی گومڕاو یاخی .. دەنگ هەڵبەڕێنەکی تر.. عارف کوردە

عبدالوهاب البیاتی دەڵێت: ئەوندەی شیعرەکانم ستایشی مرۆڤایەتی

دەکات، ئەوەندە ستایشی شەشکان ناکات.(١) گەر بەم شیعر مەسیقایە تێنگەیەدا نەچووبم، مەسیقاش بەوحی شیعر ئەزانم و هەوبارەکی بەکتایبە و زەرجار شاعیر خۆیشی نازانێ شیعرەکەی لەچ دەریایەکی هەوحیدا شۆپڵ دەدا و لەکوێی تێخی خۆیادا لەنگەر دەگرێ. ئەحمەد شاملەش پێی وابوو لەم سەردەمەی ئەمەدا لەو شوێنەی قسە دادەما، شیعر دەستی پێدەکرد.)(٢) هەروەها مەسیقاش، دەکرێ وەک دیوێکی تری شیعر چاو لێبکرێ. شیعر بەهرەیەکی شیعرییە و بەهرەکەش لەوحی شاعیرەوە هەدەقوێ و زەرتریش پێیوەندی بەئەندێشە و خەیاڵ و هەست ناسکی و جوانبینییەوە هەیە، نەوەک تەنها بیرکردنەوەی فکریی و بەستەڵەک و چەقبەستن. ئەمەش نیشانەی ئەوەنییە بیرکردنەوە و تەماڵانی شاعیر هیچ تێکەڵ لەدایک بوونی شیعر ناگەڕێ. لەبەر ئەوەی شیعر بیرکەیەکە وشە و زمان دروستی ئەکات. چونکە ئەندێشە و خەیاڵیش پێویستییان بەبیرکی فراوان و قووڵەوە هەیە. هەروەها پێویستە هەستەکی پاوپە لەناسکی لەئەستاتیکای شیعردا لەجێش و وروژاندا بوونی هەبێت، سەبارەت بەو بابەتەی کە شیعرەکەی لەسەر دەنووسرێ. شیعر بەبێ هەچوونکی دەروونی و وروژنەری دەوانە ئاسا مەحاڵ و دروست نابێت. گەلەگجار چ لەئەستاداو چ لە ابردوودا؛ شیعر و شاعیر یاخیبوونەو ئەم یاخیبوونەش لایەنی جەراوجەری گرتۆتەوە، یاخی لەیارو لەنیشتیمان، یاخی و نامۆ بەخود و بەدەوروبەر، بەیاساو هەسای کەمەگەو داب و نەریتی کۆنەپارێزی کەمەایەتی. ئەم یاخی بوونەش لەناو گەشە و کەنارەکانی کەمەگەدا هەوددات. بە من وایە شیعر نابێ بەشیعر ئەگەر ئاوێنەی هەنگدانەوەی واقیع نەبێت، یان وەک ئەحمەدی شاملە ئاماژەی پێدەدات پێشکی ئەبێ شاعیر بیت ئەوسا ئەتوانی وەام بەداخوازی و کەموکوێیەکانی کەمەگە بدەیتەوە.(٣) لەروە هەوەدەدەم لەگەڵ ئەوەدا شەبەمەوە نەو جیهانی شیعریی شاعیر و نووسەر و هەخنەگرو مامۆستا، شەماڵ بارەوانی کە لە وتنە شیعرییە وروژنەر و هەستیارەکانیدا دەربارەی یاخیبوون و نامۆ لە کەمەگە و لەدەست و لەیارانی و بەهەستەکی جوان و تابلەی پڵکە زێرینە وتنە شیعرییەکانیمان پێ ئاشنا دەکات.

ئەمشەو لەگەڵ بەدەنگی شەوەزەنگدا
بەدەم ژەنینی فلووتی ئازارو
بەباکردنی جگەرەی خەمەوە
شەوەکی تری تەنیایی دادەگیرسێنم
ئەمشەو ئێنجانەی بەختم
لەسەر باکەنی تەنیایی درز دەبات و
تەرمی خەونەکانم لەگەڵستانی عەدەم دەچێنم.

ئەمشو نکەترک گمی دخشی لسر پنجری بتاقتیم دخونت
نە نغمی بولبولک نمی بارانی بزاریم دووننتو.
(لشیعری ئەمشو تنیایی دادگیرسنم)

شاعیر لردا لگ شوکی خامش و پ ئازار و تنیایدا
خوناچتە چاوکانی و ئومد و ئامانج بدینەهاتووکان و خون و
حسرتکانی لگستانی بە هیوایدا لگ ئنت، ئو چاو
لگای تاکو حبیبکی لدرگا و پنجری مالی دی بدات و
بتاقتی و خەمکانی بووننتو. زرجار شیعر و شاعیر یاخی و
نام ئبن لەموو داب و نریت و کسوکار و ئو بڕگ
کمایتیی کلبڕی کراو تووەئدات و دستبرداری
ناسنامە و شوناسی خی ئبت و وک قڕجکی پاگندە و بە
نیشتیمان ئیوت سنوورکان پی بکات و وە بوو و نازانە
لباوشی کدا خم و سکاکانی هژت. تلعت تاهیری شاعیر
پیوای ئگر تائستا لەولر مابای دبوو بفرهاد پیربا کی
تر.(٤)
لدوای تە بڕگی پراگدیم پشی و
بووم بقڕجکی بە ناسنامە
لشقامکانی ئاواریدا
لگ تنیایی لبازنی وید دسووامو
هر گیکم دگرتبر
دشتو سر خراندی خم و
نمدزانی سکای ئم دربدری و
نای عزابی کچریم بە کو برم.
(قڕجکی بە ناسنامە)
ئو هندە کمات و سیاسیانە وایانکردوو شاعیر ونی ئو
زمان و وڕزمان بە بنخشنە کە لوانلو لژن کوشتن و پردە
لسر ئو فرهنگ و داب و نریتە کمایتیانە لادات
کبوونتە فاکترکی سرکی لبڕانبر نایکسانی لنوان ژن و
پیاودا. تاوان و هوسکانی پیاو دبت ژن باجکی بدات. شاعیر
توانیویتی تابلی تراژیدی ئم دقڕە ستماکە بوشە و زمانە
شیعریکی بکشە.
لوڕزک لدایک بووم
لوانلو بوو لکاتژمرکانی ژن کوشتن
ویستم دنگی ژن بنووسمو
گوتیان لهجی ژن عورتە و
ئارزووی پیاو دجوونت

ئەھە خودایە من تەناگم
بەچی مە باجی شەهوەتکانی نەر بدات و
ئەو هەموو گوناهیان لەشنووسی ژن بارکرد.
(هەندکانی ژن بوون)
ئەمیش لەئاکامی حەزکی سەرکوتکراو عەشقکی بەدی نەهاتوودا، کەک لەخەم و بە هیوای لەکە دەنەت و جارکی دیکە دەکەوتەوە سەرپی خەیی و بەگژ دیلی و وشکساییەکانی ژیانی سەزداریدا دەچتەوە و نایەوەت چیتر شوەن پی تاریکی هەبگرەت و کەشکی یاخی بوون لەکە دەنەن و بازکە گورە و دوور هاوژ بەسەر عەبەسیەتی ژیاندا دەدات.
نامەوە چیتر مودمینی سەراب بم و
زمهەریری سەردابی هەحم
بەئاوی عەبەس بشەمەوە
نامەوە چیتر بەخەتمی سوورەتی خەم
دەستوژی ئایەتکانی ئیشق بەتاڵ کەمەوە
نامەوە چیتر شوەن پی تاریک بکەوم و
تەمەنم لەکەکردنەوەی برین بەهەدەرچە
ناومەوە چیتر وەرزکانم دیلی و
وشکساڵی و تژی بەت لەموناجاتی دە شکان.
(وشکساڵی..)
بەم پەیە دەنگک ، بەهام دەنگکی تر دەبینین یاخی و گومڕا و پە لە گومان و دەشکان لەنەو بەرداشی دەریایک لە دەنگ و هەنگ، دەیەوەت جیاواز دەربکەوەت و بەشدار بەت لە بەخشینی ئەو هەنگوینە لە شیعریەت کە هەموو لەسەری هەککەوتوون ناوی بنەین چۆڕ.

"عارف کوردە"
(شاعیرو نووسەر)
تەممووزی ٢٠٢٢

پەراوەزکان :

(١)عبدالوهاب البياتي شاعر العشق و المنافي اعداد هاني الخير
چاپی یەکەم، ساڵی 2017 – دیمەش، لاپەڕە23.
(٢)گۆڤاری پەشەنگ کانوونی هونەر و ئەدەبی کرکاری کوردستان ژمارە ١٦ لاپەڕە ٣٣، ساڵی 1386 ی هەتاوی
Shamal Ismael Kareem
(٣)گۆڤاری پەشەنگ، کانوونی هونەر و ئەدەبی کرکاری کوردستان

ژمارە ١٦ لاپەڕە 19. ساڵی 1386ی هەتاوی.
(٤)بەوانە پێجگە تەلعەت تاهیری شاعیر لە تۆڕی کۆمەڵایەتی فەیسبووک.

لاپەڕینی خۆکوژی سریلانکا و دوبارە بوونەوەی ئاستێک!... نوری بەشیر

قەیرانێکی ئابووری و سیاسی کە یەخێی وڵاتی سریلانکای گرتووە، هەمان قەیرانی سیستەمی سەرمایەداریە کە یەخێی زۆرێک لەوڵاتانی گرتووە، کە نەهامەتیەکانی بەسەر خۆکی کرێکارو کەمدەرامەتی کەمەگادا دەشکێتەوە. ئەم قەیرانانە لەهەر وڵاتێکدا بەجۆرێک یەخێی سەرمایەداری دەگرتێت و ناڕەزایەتیەکانی خۆکیش بەپێی هەلومەرج و ئامادەییکان و ئاستی ناڕەزایەتیەکان لەخوارەوە شکڵ دەگرێت و پەدەنێتە مەیدانەوە.

ناڕەزایەتی گەورەی جەماوەری سریلانکا کە بە ماوەی ١٠٠ رۆژ لە سەرتاسەری وڵاتدا بەردەوام بوو، بەتایبەت لە کۆمەڵەی پایتەختدا، ناوەندەکانی دەسەڵات و شوێنی سەرانی دەسەڵات گەمارۆ درابوو، تا سەرەنجام سەرکی ئەو وڵاتیان ناچار بە هەڵاتن کرد. ئەم ناڕەزایەتیانە بەدژی هەلومەرجی نالەباری ژیان و گوزەران بوو لەلایەن فەرمانڕەواکانی بەرژەوازی ئەو وڵاتەوە بەسەر خۆکدا سەپێنراوە و لەم ساڵانەی دواییدا بەشێوەیەکی ترسناك زیادی کردبوو.

بەهەی کەمیی پەدواییستیە رۆژانەییەکانی خۆک لە دەرمان و سوتەمەنی و خۆراک و کارەبا و بەنزین، لەلایەك و بەرزبوونەوەی بەکاری و هەژاریەکی زۆر و هەروەها بەرزبوونەوەی ئادەی هەئاوسان بەجۆرێك کە گەیشتبوە نزیکەی لە سەدا شەست، دەخی ژیانی خۆك بە تەواوی ووی لەنابووتبوون کردبوو.. رۆکخراوی خۆراکی جیهانی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان باس لەوە دەکاتە کە نزیکەی ٥ ملیۆن کەس لە دانیشتوانی سریلانکا پێویستیان بە کەمەکی خۆراك هەیە و زۆربەی

خەزانەکان ناتوانن لە رۆژێکدا خواردنی تەواو بخەن. ئەو وەاتە لۆژیستیەی قەرزکی زەری سندوقی دراوی نێودەوڵەتیدایە و لە مانگی نیساندا قەرزە دەرکیەکانی ٥١ ملیار دۆلار بووە.

لەماوەی ئەو چەند مانگەی ناڕەزایەتی جەماوەریدا دەسەاتدارانی بەرژوازی سریلانکا دەستیان نەپاراستووە لەگرتن و راونان و کوشتنی خەپیشاندەران و روخاندن و سوتاندنی جگەوەگەی ئابرانی خەپیشاندەران. بەام هەموو ئەوانە نیانتوانی پاشکشە بە ناڕەزایەتیەکان بکەن. رۆژ بەڕۆژ بەسەی خرشانی جەماوەری کرێکارو زەحمەتکەش بەتینتر دەبوو تا سەرەنجام لەسەر بانگەوازی ئابران و هەسەوڵانی خەپیشاندانەکان و بەتایبەت دەوری چەپەکان، کەبوونەوەی ناڕەزایەتی گشتی لە کۆڵمبۆی پایتەخت، سەرباری رەگریەکانی هێزە سەرکوتگەرەکانی سەربازی و ئاسایش و چەقۆکێشەکانی دەوری سەرەکەمار و سەرۆک وەزیران و وەزیری بەگری، لەرۆژی ٩ی تەموزدا بەرەوچوو کە دیان هەزار کەس خیان گیاندە پایتەخت و توانیان کۆشکی سەرەکەمار دەست بەسەردا بگرن. بەدوای ئەودا ماڵی سەرۆک وەزیران و چەندین سەرانی دیکەی دەوڵەت و باڵخانەی تەلەفزیونی فەرمی وەات بخەنە ژێردەستی خیانەوە.

بەدوای دەست بەسەراگرتنی کۆشکی سەرەکەمار (گوتابایا راجابکسا) لەلایەن خەڵکەوە و هەاتنی ناوبراو بە دورگەی ماڵدیف وە نیشاندانی ئەم دیمەنانە لە ناو کۆشک و شوێنکانی حەوانەوەی سەرۆک و نیشاندانی جۆرها سەیارەی گرانبەها کە نرخەکانیان دەگاتە دیان ملیۆن دۆلار، ئیتر دەسەاتداری بەرژوازی ئەو وەاتە لەوە گەیشت کە رەگایەکیان لەبەردەمدا نەماوە بەئەوەی پشت بە پەرەگرتنی ناڕەزایەتیەکان و توندبوونەوەی قەیرانی سیاسی سەرەنجام سەرکەشانی بە شەشکەی جەماوەری کە تەختی دەسەاتی بەرژوازی لە ریشە هەکەنێت، دەستیان دایە مانەری سیاسی و بە قوربانیکردنی سەرەکەمار، ویستیان تۆیی خەڵك دابمرکێننەوەو دەخەکە کۆنترۆڵ بکەن. ئەوەبوو دوای هەاتنی سەرەکەمار، سەرۆک وەزیرانیان وەك جگرەوە دیاریکرد، بەام خەڵکی ئەمەی قبوڵ نەکرد و سەرەنجام سەرۆک وەزیران و بەدوایدا وەزیری دارایش ناچاربوون دەست لەکاربکێشنەوە!

بەرژوازی دەسەاتدار و بەیارەتی بەرژوازی دەرەکی و بەپەی ئەزمونەك کە لە شەش و خرشانە جەماوەریکانەوە بەدەستیان هەناوە، بەئەوەی دەسەات لەدەست بەرژوازیدا بەمنیتەوەو نەکەوێتە دەست خەڵکی کرێکار و کەمدرامەت، سیناریۆیەکی دیکەیان خستۆتە ئەویش ئەوەبوو کە لەلایەن سەرۆک وەزیرانەوە بانگەوازی ئەوەبکەن کە

سەرکەمار لەناو نوێنەرانی حزبەکاندا هەبژێردرێت. بە ئەمەبەستە چەند کەسیان دیاریکرد و لە کۆتاییدا لەناو پەرلەمانەوە (رانیل ویکریمیسینگ) وەکو سەرکۆزیران هەبژێردرا.

لەوانگەی بەرژوازیەوە ئەمانە هەموویان لەناو خزانی بژوازیدان و هەرکامیان هەبژێرێت، مانەوەی دەسەڵاتی بەرژوازی مسۆگەر دەکات. سەرباری ناڕازایەتی خەڵک بەرامبەر بەم تەرحە، بەڵام دواجار (رانیل) وەکو سەرۆك وەزیران هەبژێردرا کە چەندین دەورە لە لەدەسەڵاتدا بووە و بەشداربووە لە هەموو نەهامەتیەکانی خەڵکدا.

بەدوایدا لەژێرناوی بەشداری هەموو هێزولایەنەکان بە باشکردنی باری ئابووری وەك و پاراستنی ئاسایش، هێزەکانی خۆیان لە سەرباز و پۆلیس هێنایەوە مەیدان و کەوتنە پاشکۆی بە خێپیشاندەران و ناڕازایەتیکان و دەستگیرکردنی هەسوڵاوان و بەمەیشەوە نەوستان، دەستیان کردە هەرشکردنە سەر ماڵان و نوسینگەکانی ئۆپۆزسیۆن و بەتایبەت چەپەکان و رابەران و هەسوڵاوانیان و تادەی قەدەغەکردنی هەسوڵانی لایەنە چەپەکان و هەوڵدان بە قەدەغەکردنی چالاکیەکانیان. بەتایبەت کە لەدەوڕەی ناڕازایەتیەکاندا هەندە لایەنی چەپ بە چەند دروشمی وەکو؛ هەموو دەسەڵاتێك بە شوراکان، بەڵێ بە پێکهێنانی شوراکانی گەڵەك و هەروەها هەموو کۆنەپەرستان دەبەت دادگایی بکرێن، ڕەنی کاریگەریان هەبوو.

ئەوەی لە سریلانکا ڕوویدا دووبارەبوونەوەی ناڕازایەتیە جەماوەریەکانی عێراق و لوبنان و پێشتریش وەتانی باکوری ئەفریقایە، لەوەی توانیان دەسەڵات ناچاربکەن بە ئاوگۆ لە شێوازی حکومەتدا، بەڵام نەگەیشتە گەڵانکاری لە خەسڵەتی حکومەت و دەسەڵاتدا. لە سریلانکا هەروەکو ئەو وەتانە ڕوخسارەکانی سەرەوەی دەسەڵاتیان گەڵەی، بەڵام جەوهەری ئەوانیان نەگەڵەی! هیچیان دەستیان نەبرد بە ئاوگۆی ریشەیی و دامەزراندنی دەسەڵاتداڕەتی جەماوەری. هەکاری سەرەکی ئەم کەمبودەش بەتایبەت نەبوونی هوشیاری سیاسی چینایەتی و ڕەکخراوبوونە کە مەرجی ئاساسی سەرکەوتنی ئەو بزوتنەوانەیە لەبەرژەوەندی خەڵکی کرێکار و کەمدەرامەتی کەمەگادا. هەبەت نزیکەی ١٠٥ ساڵ لەمەوبەر کرێکاران و جەماوەری بەشمەینەتی ڕوسیا لە شۆڕشی ئۆکتۆبەردا ئەو ئەزمونەیان بەدەست هێنا کە خەبات و ناڕازایەتیەکانیان دژی ستەم و نایەکسانی بەسەرکەوتن بگات، ئەویش ڕەك دابینبوونی ئەو دوومەرجە بوو، کە لەلایەکەوە چینی کرێکارو جەماوەری زەحمەتکەش خاوەنی هادیەك لە هوشیاری سیاسی چینایەتی و سۆشیالیستی بوون و لەلایەکی دیکەوە

خاوەنی ئاستێك لە یەکخراوبوونی سیاسی و جەماوەری بوون کە شوراکان و هەروەها حزبی بەلشفیی بوو بە هابەری لینین.

کێواتە بۆچی ناڕازایەتیەکانی کرێکاران و جەماوەری زەحمەتکێش لەپێناو باشترکردنی ژیان و گوزەران و کەتاییهێنان بە چەوساندنەوەو نایەکسانی سەرمایەداری، چەندبارە توشی شکست نەبنەوە، پێویستی بە هوشیاری و رێکخراوبوون هەیە، پێویستی بەوەیە کە جەماوەری زەحمەتکێش و چینی کرێکار لەژێر سایەی سیاسەتی هەزو حزبە بەرژوایییەکان کە لەژێرناوی ئۆپۆزیسیۆندا خەیان بەخواستەکانی ئێوانەوە هەڵدەواسن، دەربازبێن و هوشیاربن بە بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی خەیان و لە دەوری سیاسەتی هایدیکایی کۆمۆنیستی خەیان رێکخراو بکەن لەناو شورا و سەندیکاو نەقابەکانی خەیاندا و لەدەوری حزبی پێشەوی کۆمۆنیستی بە بەدیهێنانی خواستەکانیان و گەیانکاری لە ژیان و گوزەرانیان و ژێرەوژوورکردنی سەرجەم دەسەڵاتی سەرمایەداری و دامەزراندنی دەسەڵاتی سۆسیالیستیێ لە شوراکانی خەیاندا، کە کەتایی بەهەموو نەهامەتیەکانی کۆمەڵگا دێنێت.

۹/۸/۲۰۲۲

چەند خاڵێکی سادە لە وەڵام بە هاوڕێ ساماندا… عوسمان حاجی مارف

بەینی من و هاوڕێ سامان کەریم پرسیار و وەڵام نییە بە سەلماندنی هاستودروستی جیاوازی بیروبۆچونەکانمان لەسەر هەقیانەتی حزبیەت و کۆمۆنیزمی کرێکاریی، بەڵکو جیاوازی فکری و سیاسیە، کە هەریەکەمان ئاماژەیەکی گرتووە. سامان پێشیمانە لە سەرجەم هابردووی زیاتر لە سی ساڵ خەباتی کۆمۆنستی و پێکهاتنی سەرجەم حزبە کۆمۆنیستیەکانی ئیران و عێراق و سەرجەمیان بە هەڵە دەزانێ، منیش بەردوامم لە ڕیزی هاوڕیانی حزبی کۆمۆنستی کرێکاریدا.
بەڵام پێناچێت نە سامان بتوانێ هەقیقەتی بۆچونەکانی خۆی بە من

بسەلمێنێت و نە وەڵامی من بە پرسیارەکانی سامان ئەو قانع بکات.

سامان زەر لەسەر ئەوە دەشتوە، کە گوایە پێم گوتووە "مادام ٣٠ ساڵ بە هەڵە دوای دەبازێک کەوتوی، ئیتر نابێت و بێت نییە پێشیمان بیتەوە لەو هەڵەیە و هەر بەردەوام بە." بەڵاستی ئەم بەڵادا بردنی باسکەیە، ئەمەش جۆرێکە لە شێوازی ناهونەری سامان لە گەینی ئاماژەیەک، کە کردومو لە بارەی ئاوگەڵک، کە بەسەر بیروباوەڕیدا هاتووە. من ووون و ڕاشکاوانە گوتوم ئازادی و مافی خۆت هەر کاتێک پێشیمان دەبیتەوە. بەگومان هەرکەس لە هەرکاتێکدا بەو باوەڕە گەیشت، کە هەڵگایەکی هەڵەی گرتووە، باشترە پێشیمان بیتەوە، هیچ قسەیەک لەسەر ئەم نییە. لە لایەکی ترەوە باسکەی بردوەتە سەر باریکی ئیحساساتی و مەسەلەی تەمەن و "بڕە بمرە"، کە زەر جێگای داخە! هیوادارم ئیختلافی نێوانمان هەرچەند بێت، هەرگیز گومان لەوە نەکەیت، کە لە قوڵایی دڵەوە ئارەزوی تەمەنێکی درێژ و تەندروستت بۆ دەکەم. ئەم مەسەلەی تەمەن یەک واقعیەتە و پێویست بە هەراسان بوون ناکات. ئەمە تایبەتمەندی هاوەی سامان نییە، بەڵکو شمولی هەموو ئەم جیلەی کەمۆنیستەکان دەکات لە عیراق و ئیران کە لە هەفتاکان و هەشتاکانەوە دەستمان بەکار کردووە. بەڵام مەبەستەکەی من سادە و ڕوشنە و پێویست بە شێواندن ناکات؛ نە باسی مەرگ و ژیان و نە باسی مافی پێشیمان بوونەوە و نە ڕەوابوونی پێشیمانییە، کاتێک کەسێک هەست بکات هەڵگایەکی هەڵەی گرتووە، هیچ ڕەبتەکیان بە باسکەی منەوە نەبووە نییە. من دەڵێم ئەگەر کەسێک لە ناکاو بەهەشی خەیدا هاتوە، کە زیاتر لە سی ساڵ وەک ڕابەرێک بە هەڵە و هەڵەدا چووە و فریوی دەبازێکی هەڵەی خواردوە، تازە ئیتر ناڵێت بە "ڕابەر" و هیچ دوور نییە دە ساڵی تر لە دەبازی ئەمەشی پێشیمان نەبێتەوە. بە دەنیایەوە هەڵسەنگاندن و کەبەندی هەڵسوڕان بە مانای ڕەخنەگرتن لە لایەنە لاوازەکان و دەستگرتن بە لایەنە بەهێزەکان و ئەزمونەکانی خەباتەوە، خۆی لە خۆیدا نەک کۆشەی نییە و بەڵکو پێویستە. بەڵام فریوخواردن و لە ناکاو پێشیمانی لە تەکەای خەبات و دەبازی زیاتر لە سی ساڵ، کە بەگومان مافی بە ئەملاو ئەولای هەموو کەسەکە، بەڵام بەداخەوە دەڵێم کارساتە. تە زیاتر لە سی ساڵ خەباتی سیاسی و نەزەری و عەمەلی و حزبایەتی و جەماوەری و بەرامبەرکەی لەگەڵ ئەحزاب و بزووتنەوە بورژوازیە جەراوجەرەکان و بەرگری پێگیرانە لە کەمۆنیزم لە جەرگەی شکستی بلۆکی شەرق و هەراوهوریای مەرگی کەمۆنیزم و… بە کاملی فەرامۆش کردووە.

دەربارەی باسکردنی چەند جارەتان لەسەر دانیشتن لەگەڵ "گروپی موهتەدی"، لەو بارەوە سکرتاریەتی حزب هەوڵیدا کۆنگرەیەکی هاوبەش و ئاشکاوی ئاگەیاندووە و بانگهێشتەوە و جەختی لەوە کردووە، کە ئیمە هەر لە سەرەتاوە ئامانگیاندووە، کە ئامادەی هیچ جۆرە کاریکی هاوبەش نیین و نابوینە لەگەڵ ئەو هێزە ناسیۆنالیستانە. بە عەمەلیش هەنگاومان لەوە گرتووە، کە لەگەڵ ئەوان کۆمیتەی هاوبەش بە یەکێی ئایار دروست بێت و بە پەیداگری ئەمە کۆمیتەکە لە هەڵسوڕاوانی کریکاری و کۆمۆنیست پێکهات نێک لە حزب و لایەنەکان و هەر ئەو کۆمیتەیەش بەرنامەی یەکێی ئایاری بڵاوە برد. دوای ئاگەیاندنەکەش کەسانێک وەکو ئەوەی هەوڵیدا نەدیبە بە تەشهیر کردن بە حزب هەر قسەکانی خۆیان دووپات دەکەنەوە. ئەمە ئیتر بە ئەمە ڕاتوانە یەک مانای هەیە: ئەویش ئەویە ئەو کەسانە لە ژیانی سیاسیدا جێگای متمانەی سیاسیمان نابن، چونکە متمانەیان بە هەوڵیدانەوەکەی ئەمە نیە، گەر سامان ئەو هەوڵیدانەوەیەی دیووە و دیسانەوە وەکو ئەوەی هەوڵیدانەوەکەی نەدیبێت قسە دەکات، دیارە سامانیش لای ئەمە دەچێتە ڕیزی هەمان بە متمانەی سیاسیەوە. سەبارەت بە مارشی یەکێی ئایاریش ئەوەی چەندە کۆمۆنیستی و کرێکاری بووە، هەر کەس پەوانەیەکی سیاسی خۆی هەیە. کۆمۆنستی بوون بەشبەش نیە و بە هەڵەش نیە. بە گشتی یەکێیەکە لە پەسەند و هەڵوێکی واقعی و مۆژویدا تەفسیری لەسەر دەکرێت. هەروەها بە سەرکەوتن و شکست و هەڵەکانی پێناسەی ناکۆمۆنستی و ناکرێکاری بوونی بە ناکرێت. یەکێی ئایاریش لەبەر ئەوەی یەکێی ئایارە، هەر کەس و لایەنێک ئازادە بێتە ناو مارشەکەیەوە، هەرچەن تە ساڵانە دەچێتە ناو مارشی یەکێی ئایارەوە لە فینلاند، کە هەموو جۆرێکی تێدایە. یەکێی ئایاری ئەمسایی سڵەمانی وەکو ئەمری واقع، مەرکی هیچ حزبێکی پێوە نەبوو، بەڵام ئەمەش تیایدا بەشدار بووین.

سەبارەت بە هەوداوی ١٤/٧/٢٠٠٠ وەک دووبارەکردنەوەی هەمان تیرەی هاوڕیان شابور و قابیل بوو… بە لەدان لە نفوزی کۆمۆنیزم و ئازادیخوازی لە هەولێر، کە بە شێوازێکی تر و لە کاتێکی تردا یەکێتی نیشتمانی پیادەی کرد بە دانی گورزێکی گەورە لە نفوزی کۆمۆنیزم و ئازادیخوازی، ئەمە هەکاری سەرکی ئەوە بوو، کە یەکێتی هەمیشە و هەرجارەی بە بەهانەیەک پلانی هێرشی بەسەر حزب هەبووە. پێش و پاش ١٤/٧/٢٠٠٠ نمونەی تر هەن، کە گروپەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی چونەتە ئێران و یەکێتی هیچ پەرچەکردارێکی نێک نەنواندووە، بەڵکو لە ژێرەوە کۆمەکیشی کردوون. هەنگاوە لەوە نیگەران بن، کە کۆمۆنیزمی کرێکاری وەک لایەنەکانی دیکەی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی

چونەتەوە ئیران، ئەگەر یەکیتی حەساسیەتیکی بووبە بەمە، کە حەتمەن هەیبوو. هەر لەبەر ئەوەیە کەمەنیزمی کریکاری بوو. بەڵام ئەوە ئاشکرایە یەکەتی لە بنەڕەتدا بە بەرگرتن لە لەق نەبوونی دەسەڵاتی لە بەرانبەر ناڕەزایەتی جەماوەریدا دەبوایە زەبەیەکی کوشندە لە کەمەنیزم و ئازادیخوازی بدات، جا بە هەر پاساوێک بێت. ئەگەر ئەم هەکارە بنەڕەتیە نەبوایە، دەکرا لەسەر پاساو و بەهانەکانی یەکیتی گفتوگۆ بکرایە، کە ئامادەبوین تەنانەت سازشیش بکەین و کردیشمان، بەڵام ئەمە لەوکاتەی لەگەڵ نەوشیروان بە سازش گەیشتین بە هەکەوتنی تەواو، هەر ئەوکات لەوەوە دەستوری دا دەست لە هاوەیانمان بوشنن. مەگەر خەت نازانی دوای سازش و هەکەوتن لەگەڵ نەوشیروان، کاتیک لە ماڵەکەی هاتینە دەرەوە، تەنانەت دەستەڕیان لە ئەمەش کرد؟! وەکو خەت باست کردوە، یەکیتی لە هەشتاکانەوە لە بیری لەدان لە کەمەنیزمدایە. سەردەمیک کەمەنیستەکانی بە تەمەتی عیراقچەتی بە مستەحەقی مەرگ دەزانی. لە کاتی شوراکانی ١٩٩١دا دیسان یەکیتی تا لەواری لەدان چووە پێش، بەڵام بە شکستی هاپڕین مەوزوعیەتی نەما. لە ١٩٩١وە بەردەوام نیازی لەدان لە ئەمەی هەبوە، چەندین جار گەمارۆی بارەگای هادیەیی داوە، هەر جارەك بە بەهانەیەک، بەڵام هەمووکات بە یەک مەبەست بووە، ئەویش لەدان و پاشکەشە پێکردن بووە بە کەمەنیزم. گەر ئەمە نابینی و بە دوای لەکدانەوەیکی تەوەیت، باشترە بڕۆم خەری لە ببینیت. بەڵام ئەوە بزانە بتەوێت و نەتەوێت لیکدانەوەکەت ماهیەتی دژی کەمەنیستی یەکیتی پەردەپۆش دەکات و پاساوەکی تر بە هەرشەکەی دەهەنتەوە.

بەڵام پرسیارەکەت دەربارەی ئەوەی، کە مەکتەبی سیاسی حککع بەیاری دابێت لەسەر ناردنەوەی ئەو واحیدە بە ئیران سەیرە!، چونکە پەیوستە لای خەشت ڕوون بێت، کە هیچ کات ئەمە لە مەکتەبی سیاسی حککع هیچ بەیارەکمان لەسەر هیچ کارەکی ڕوو بە ئەران نەبووە و نەداوە. بەیار لەسەر جەولەی ئەران کار و بەیاری حزبەکی تر بووە، هەرچەند هاوپەیمانمان بێت، بەڵام ئەرگانی هابەری و بەیاردەری خەی هەیە کە (مەکتەبی سیاسی حزبی کەمەنیستی کریکاری ئیرانە). ئایا ئەم هاستیە سادەیە ڕەشن نییە؟!

ئەم گەڕانە لە نەزەرەی هاوەڵ سامان و کەسانەکی تر لەسەر چەنیەتی پێکهەنانی حزبی کەمەنیستی تازە نییە. هەبەتە ئەمە دەرگایەکی فراوانە بە باس و جەدل، بەڵام ئەم باسە لەو شوێنەوە دەست پێ ناکات، کە ئەزمونی کارەکانی حزبی کەمەنیستیی کرێکاریی بخرێتە ژێر پرسیارەوە و حوکمی "ناکرێکاریی و نا کەمەنسیتی" بەسەردا بدریت.

ڕەخنەگرتن لە کەمتەرخەمی کرێکاری بقۆ نییە، بەڵام لەڕووی دەست پێ ناکات و نابێ بخرێتە ناو چوارچێوەی نەفرەتی ئیدەی ئەو کەسانەی جەرگبڕی تر بیر لە پێکهێنانی حزب دەکەنەوە، بەڵکو پێویستە نیشانمان بدەیت ئەو حزبەی لە نیاز و نەخشە و فکری تۆدایە، چۆن پێکدێت و پێکهاتەکانی بەرجەستە کەیتەوە. کەسانێک پێیان وایە، کە حەتمەن دەبێت پرۆلیتاریا خۆی حزبی خۆی دروست بکات، ئەمە جێگای باسە، بەڵام لایەنگرانی دەبێ ڕوونی بکەنەوە، کە ئەمە چۆن و کەی دەبێت؟ هەروەها ڕوونی بکەنەوە، کە کریکاری و کەمەنیستی بوونی خۆیان، کە هیچ پەیوەندییەکیان بە پڕۆلیتاریاوە نییە، لە چیدایە؟ پێویستە ئەزمونی پراکتیکی پێکهێنانی ئەو جۆرە لە حزب بەرجەستە و عەمەلی بکرێتەوە، بە هەمان شێوەش بە باسکردن لەسەر حزب و دەسکەوتەکانی ئەوەی جێگای سەرنجە ئەم جۆرە بیرکردنەوانە تەنها لە ئاستێکی سەتحی و بەچونێکی سنوردارادا دێت و دەچێت، بەڵام لە ئەنجامدا ئەوەی دەیبینین تەنها بە هەڵشکردنە سەر لینین و کەمەنیزمی کرێکاری و مەنسور حکمەتدا خۆی دەنوێنێت، نەک هەڵشنکرنەوە و گرتنەبەری ڕێڕەوکانیان، هەروەها گوتومە دەمکە کەسانی تر پێکهێنانی ئەو جۆرە لە حزبیان داوەتە دەست قەدەری خۆیاتی ئەو سوشیالیزمەی خۆیان پێدا هەڵواسیوە، هەر بۆیە تەواوی پرسیار و باسکانیان لەپرسینەوەیە لە دروستی و نادروستی کار و هەڵسوڕانی حزب. پێوانە کردن بە حزب لە زهنی خەتدا بە کەمەنستی یا نا کەمەنستی، بە کرێکاری یا نا کرێکاری، باسێکی بە ئاکامە. مەیدانی ئاوێزان بوون بە هەڵسوڕان و خەباتی کرێکاریەوە زۆر فروانە بە ئەوەی کرێکاری بوون و کەمەنست بوونی خەت لە بڕانبەر کەسانی تردا بسەلمێنیت، بەڵام ئەوە ڕەشنە، کە لە "هاوچەرخ" بوونەوە دەست پێناکات و سەریش ناگرێت.

ئاماژەم بەوە داوە، کە سامان و دوو هاورێکەی نیان گوتوە مەنسورحکمت "مارکسیێکی هاوچەرخە"، بەڵام سامان باز بەسەر ئەو بۆشدا دەدات، کە دەڵێم سێیەکە لەوەدایە ئەوان خۆیان بە "هاوچەرخ" ناو دەبەن، واتە گەر ئەوانەی بە هەڵە "مارکسیزمی هاوچەرخ"یان بە مەنسور حکمەت بکارهێنابێت، واتە ئەمەی سامان و هاورێکانی لایەنێکی کەمیدی ئەو هەڵەیەیە، کە بە خۆیان دەڵێن 'هاوچەرخ"، ئەمەش دەچێتە ناو بابی تەنگەیشتن لە پەیوەندی نێوان تیۆری و پراکتیکەوە.

هاوێی سامان لە بارەی شێوەی ئۆفغانستان و موسڵمانە ڕەخنەکەی خۆی ڕوون نەکردوەتەوە، بەڵام بە کورتی هەڵوەستەی ئەمە لە هەردوو

شۆڕشدا جێگای شانازیە. ئەم سەرئەنجام دژی هەردوو شەڕکە
ڕاوەستاین و بە تایبەت لە شێوەی موسڵمانداجدلی توندمان لەگەڵ
هەموو ئاو لایەن و کەسانە کرد، کە بە هەر پاساویک لایەنگری شەیان
کرد یان بە پێزەتیف هەڵیانسەنگاند. بەڵام وەستانەوەی ئیمە دژی
ئاو شەڕانە لەبەر ئاوە نەبووە، کە مخالەفی بین ئاگەر مسڵمان
لەدان لە تاڵیبان و داعش و تەفروتونا کردنیان بێت، بەڵکو لەو
ڕوانگەیەوە بووە، کە بە تایبەت لە شێوەی موسڵمانداە لە ژێر ناوی "جەنگ
دژی تیرۆر" و داعش و لە ڕاستیدا بە تەسفیە حیساباتی نێوان
جەمسەرە جیهانیەکان، شارەکیان بەسەر دووە ملیۆن هاوڵاتی مەدەنیدا
خاپور کرد. ئاگەر هاوڵی سامان قسیەکی هەیە لەسەر هەڵوێست و
سیاسەتی کەمەنیزمی کریکاری، بە تایبەت لەسەر شێوەی ئەفغانستان،
دەبێت زەحمەت بکەشت بڕخنە لە (دنیا دوای ١١ی سێپتەمبەر) بگریت.
چونکە بە نقورچ گرتن و پرسیاری نالەژیکی وەڵامی ئاوە مسڵمانە
نادرۆتاوە.
دەربارەی ڕیفراندەم، بەڕێ بە شانازیەوە ئەم بە تووندی لە پشتی
ڕاوەستاین وەکو ڕێگاچارەیەک بە کێشەی کورد. بەگومان حەلی ئەم
کێشەیە، نەک خودی ڕیفراندەم، کەمەکی دەکرد بە شەفافیەتی خەباتی
چینایەتی لە کوردستان و زەمینەشی خۆش ئەکرد بە نەمانی نەفرەتی
قەومی و دوبارەکی نێوان کرێکاری کورد و عەرەب. بەڵام بە
گەڵکەمەی دەوڵەتان و دەسەڵاتی ناوەندی مسڵمانی سەربەخۆیی و
بزوتنەوەی ئازادی و سەربەخۆی کوردستان لەم برگەیدا بە زەبری چەک
شکست درا. مسڵمانی کورد وەکو ئەنجامی دەیان ساڵ ستەم و سەرکوت و
کەمەکوژی بووە بە گرێیەکی سەرەتانی. ڕیفراندەم بەدەر لەوەی کە
بانگەوازی بە کردەوە، گونجاوترین ڕێگاچارە و ماڤێکی بە ئەملاو
ئەولای خەلکی کوردستانە. ئەم وەڵامی منە بە هاوڕێ سامان، بەڵام
لەڕەدا پرسیارەکی سەرەکی کە ڕووبەڕووی ئاوە, ئاوەیە کە ئاخۆ
سەرکوتی ڕیفراندەم و خواستی سەربەخۆیی چ قازانجیکی هەبووە بە
پڕۆلیتاریا، کە تای دگەرم و دەخۆش کردوە؟ سەرکوتی ڕیفراندەم بە
زەبری چەک و میلیشیا و گەڵکەمەی دەوڵەتان هیچ بڕگەیەک لەسەر
نادروستی ڕیفراندەم بە چارەسەری کێشەی کورد بە دەستاوە نادات،
بەڵکو تەنها حەقانیەتی ئاوە دووپات دەکاتاوە، کە خەلکی کوردستان
لە بەرپاکردنی ڕیفراندەم و بریاردان لەسەر جیابوونەوە لەسەر حەق
بوون.
١١/٨/٢٠٢٢

خۆشەویستی بۆ نیشتیمان پیرۆزی بۆ ئاین.. م/ جبار عبدالڵا عزیز

ئاین و نیشتیمان دوو بابەتی گرنگ و بایخدارن لەنێو کۆمەڵگادا، هەموو ئێو نەتەوانەی ئیستا لە جیهان هەن هەریەکەو بەجیا خاوەنی نیشتیمانێکن، هەرکەڵەدایک دەبین نیشتیمانێک هەیە ئێمە لەباوەشی خۆی دەگرێت، کاتێک گەورە دەبین قۆناغی منداڵی تێدەپەڕنین ئێو کات هەست دەکەین خاوەنی پێناسەی تایبەت بەخۆمانین، هەر لەو کاتەوە هەستی نەتەوەی لامان دروست دەبێت، دواتر بەهۆی کەلتور و ئێو داب و نەریتانەی کە هەمانە ئاشنا دەبین بە ئاینی خۆمان، ئێو ئاینەی لە باب و باپیرانەوە بۆمان ماوەتەوە، ئەگەر بگەڕێتی باسی ئێو دوو بابەتە بکەین، هەردوکیان دەگەڕێنەوە سەر بیرو باوەڕی مرۆڤ، جۆرێکی جیاواز لە باوەڕداری لە مرۆڤەکان بەدی دەکرێت، هەندێک لە مرۆڤەکان هەستی نەتەوەی و نیشتیمانیان بەهێزترە وەک لە پەرستراوە ئاینیەکان، هەندێکی تر ئاین بە نیشتیمان و نەتەوە وەسف دەکەن، چەند ڕۆژێک بەر لە ئیستا شۆکی میدیایی لەنێوان هاوڵاتیان و زانایان و ئەدیب و نوسەرەکان دروست بوو گوایە مەککە پیرۆزترین شوێنی دونیایە، جیهانی ئیسلام ئێو ڕاستیە دەزانێت کە مەککە پیرۆزترین شوێنی دونیایە، بەڵام دەبێ ئێوەش لەبیر نەکەین کە خودای گەورە دەفەرموێت" لەپێناو خاک و نیشتیمانی خۆت شەهید بکەیت دژی داگیرکەران بکوژرێیت پلەی شەهیدبوونت پێ دەبخشرێت، ئەی ئێوە مانای پیرۆزی نیشتیمان ناگەیەنێت، بەڵام ئێمە دەتوانین بەدوو وشەی جیاواز ئاین و نیشتیمان لەیەکتری جیابکەینەوە و بڵێین خۆشەویستی بۆ نیشتیمان پیرۆزی بۆ ئاین، ئێوانەی تەنها لەسەر ئاین قسە دەکەن ئینتیمای نیشتیمانیان لاوازە، ئێو بیرکردنەوەیە ئەگەر چەندیش ڕاست بێت نابێتە احترافێکی کۆمەڵایەتی، چونکە کۆمەڵگا بیری باشتری لایە ئێستەمە بیرکەی کەسێک بکاتە ڕەگاینکی ڕاستەقینە بۆ خۆی، ئێو دوو بابەتە لە ئیستادا بەسیاسی کراوە حزبە ئیسلامیەکان شیعاری ئاینی دەڵێنەوە احتڕاف بە حزبە علمانیەکان ناکەن، علمانیەکان بەعەکسەوە بیردەکەنەوە هەرچەندە علمانیەکان ئاینیش وەک پەگەیەکی گرنگ بەکاری دەهێنن، ئێوەی فەوزای دروست کرد ناوهێنانی کوردستان بوو لە پاش وشەی مەککە پیرۆزترە، تەنها بە

دژایەتی هندە کەس و لایەن ئەو بڕاوردی کرد، باشتر وابوو بڕاوردی کردبا بەهەموو جیهان، ئەو کات بەشوازیکی تر لێکدانەوەی بۆ دەکرا، ئەوەی لەسەر هاوکاتیانی کوردستان پێویستە لێبڕامبڕ ئەو لێدوانە سارد نەبنەوە لە ئینتیمای نیشتیمانی و پیرۆزیکانی ئاین.

نەفرەت لە سەلمان ڕوشدی!... شەماڵ بارەوانی

بیرمە فڕۆ بووم و لە حوجرە و قوتابخانەی ئیسلامی بووم، گۆڤارێک هەبوو وابزانم ناوی (خەڵک)بوو کاکە مەریوان هەڵەبجەیی دەریدەکرد، دواتر ئەوەی من ئاگاداربم گۆڤارەکە بەهەی بەهاوکردنەوەی ئایەتە شەیتانیەکان ڕاگیرا و قەدەغەکرا.

من بەرلەوەی کتێبەکەی سەلمان ڕوشدی(ئایەتە شەیتانیەکان) هەمووی پەکەوە بخوێنمەوە، من لەو گۆڤارە یەک دوو بەشکم خوێندەوە. کاتێک ئەو دوو بەشەم خوێندەوە، مەراقم کرد زیاتر و هەمووی بخوێنمەوە. پەشووتوور کە هەشتا فەریکە فەقێیەکی جاهیل و فەندەمنتالست بووم، ڤەڵکی زەرم لێبڕامبڕ سەلمان ڕوشدی هەبوو. بەهەی ئەوەی پەشووتوور لە کتێبێکی قەرزاوی شتێکم خوێندبووەوە سەبارەت بە فەتواکەی خومەینی، کە خوێنی سەلمان ڕەشدی لەسەر ئایەتە شەیتانیەکان حەڵاڵ دەکات.

جا بەئەوەی ئەوکات من بە ئەوەی جارێ یەک دەی ئەو کتێبە بخوێنمەوە و بزانم مەسەلە چییە، ئاواتم بوو خەم یان کەسکیتر ڕەژەک دابەت و سەلمان ڕوشدی بکەژەت و کاتێک ناوی سەلمان ڕوشدیم هێندە خراپ بیست لە ژەر لێوەوە دەمگووت: نەفرەت لەسەلمان ڕوشدی.

دواتر کاتێک جیهان بینیم سەبارەت بە زەر چەمک کرایەوە و تووشی گەڵانی بیر و باوەڕبووم و لە غەیبووبەی فیکری هەشیاربووموە و لە تونێلی تەگەیشتنەکی تەسک و داخراو تەتالیتاردا هاتمەدەر، بە دەکی زەر فراوان و مەشکەکی زەر کراوە و دیدەکی جیاواز زەر باڵاو لیبەڵانە(ئایەتە شەیتانیەکان)م، بەpdf هەمووی خوێندەوە و بە

فەقێی تریشم نارد بیخوێنتەوە و ئەوکات ئیتر لە جیاتی نەفرەت و ڕق، ئاواتە خوازبووم هێژک بێت لە نزیکەوە سەلمان ڕەشدی ببینم و بە دیداری شادبم.

ئاوایە ئایدیزم، مرۆڤی فەندەمێنتالیست و ڕادیکاڵ، هەڕگری تەوانینێکی زۆر سەقەت و خاوەنی مشکێکی ژاراوی و ئەقڵێکی داخراوە و دوو بست ئەوەتری لوتی تەوانینی خۆی نابینێت و هەموو تێگەیشتنێکی دەرەوەی بازنەی ئیدیۆژیا و بیر و باوەڕەکەی خۆی بە تەدەکاتەوە و کوفرانە و بەماوییانە و مێگەڵ ئاسا شوێن ئەقیدەیەکی دیاری کراو دەکەوێت، بە ئەوەی بیخاتە ژێر نەشتەری هەڕەخنە و بە فلتەری زانستیدا ببات و لە بەتەی ئەقڵ هەڵیسەنگێنێت.

بەیە هەرکاتێک کەسێک، هەڕەخنە بگرێت و قسە لەسەر بیر و باوەڕەکەی بکات، مرۆڤی فەندەمێنتالیست بەی بلووت نێک جوێنی وەدەدات و سوکایەتی پەدەکات، بەکو سەری کەسەکە گەشە و گەش دەبێت.

کەمێی کوردی ئێستا هێک لەو قەناغە مەترسیناکدایە و تاکەکانی لە سەشیاڵ میدیا زەربەی داعشانە بیردەکەنەوە و جوێن بە جیاوازیەکان دەدەن و سوکایەتی و بە هەزی بەهەر شتێک دەکەن، لەگەڵ میزاجی داعشیانەیان نەگونجێت.

لە نیویەرک تیرەرستێک بە چەقۆ هێرشی کردە سەر سەلمان ڕەشدی، بە ستان و هەزاران کەمێنتی دەستخۆشیم بینی، کە بە ئەو تیرەرستە نووسراوبوو هەندێک نووسیبوویان خەزیا سەری لە لاشەی جیاکردبایەوە. هەبەت بە ئەوەی یەکیان ئایەتۆشیتانیەکانیان خوێندبێتەوەو بزانن سەلمان ڕوشدی چی گووتووە و مەسەلە چییە!

کەمێنتی وا مەزەلەم بینی تەر بە دیاریەوە داما قاقا. چەندین کەس نووسیبویان نازانین ئەو کافرە کێیە، بەڵام مادام قسەی بە ئیسلام گووتووە حەقی تێپاندن و سەربڕین و گوخواردنە هاهاها.
من پێش دوو هێژە تەنها لەسەر نووسینێکی هێخنەییم سەبارەت بە هزری داعشگەرێتی و ئیسلامی سیاسی، کە لە کەمەڵێک هێژنامە و ماڵپەڕی لە نموونەی هێژنامەی(هێگەی کوردستان) هەریەک لە ماڵپەڕەکانی(دەنگەکان، ڕوانگە و هێخنە، دابڕان، قەندیل24، وتاری کورد)ـ بەاوبووەوە. تەنها لە پەیجی(ڕوانگە و هێخنە)ـ زیاتر لە پێنجسەد کەمێنتی بە هەزی و جوێن و سوکایەتیم بەهات، تەنانەت کەسی وا هەبوو نووسیبووی: ئەو هێژە هەر دێت و حوکمی دینی دەگەڕێتەوە و سەرت دەبڕین هەی کافر.

تیاندابوو مامستایە و خەڵکی شارەکەی خۆم و لەگەڵ من لە کۆمەڵەی خوێندکارانی کتێب ئێندام بووم، لە کۆمەنت لەگەڵ عەوام و داعشە دەمشەڵکانی سەشیاڵ میدیا جوێنی پێدابووم. مامستا وا داماوبێت، ئەی مەگەڵ و نەخوێندەوارەکە دەبێ حاڵی چۆن بێت؟!

بە گومان من ناترسم ئەوەی مەبەستمە بیڵێم، ئەوەیە کە کۆمەڵگای کوردی لە ژێر کاریگەری سەلەفیگەراو ئیسلامی سیاسی خەریکە بەرەو داعشیەت دەروات و بەرەو ئاقارێکی تونددەیی زۆر مەترسیناک هەنگاو دەنێت و داعش هەموو کونج و کەلەبەرێکی ئەو وڵاتە خەریکە دەتەنێت و کەسیش خەمی لە ناخوات و خەی لە ناکات بە خاوەن!

دووبارەی دەکەمەوە، کە من هەرگیز ناترسم لە هەڕەشەکانیان و بگوومان وەکو فەرەج فەدە وتەنی:(هەموو شتەك باجی خەی هەیە، دیموکراتیەت باجی خەی هەیە، عەلمانیەت باجی خەی هەیە، شارستانیەت باجی خەی هەیە، مافەکانی مرۆڤ باجی خەی هەیە، هەموو باجی خەی هەیە و دونیای شارستانی بە ئەمانە هەمووی بە خوێنی هەڵەکانی خەی باجیداوە، تاگەیشتوون بەوەی پێگەیشتوون، دەریایەگەلەك خوێنیان لە پێناویدا ڕشتووە و بەسەر جەستەی هەزاران قوربانیدا ڕەشتوون تاگەیشتوون بەم ڕۆژە.).

دوێنی فەرەج فەدە و نەجیب مەحفوز، ئەمڕۆ سەلمان ڕەشدی و کەو کەی تر، بەدنیاییەوە گەر لە کوردستان زوو فریا نەکەوین و سنوورێک بە ئیسلامی سیاسی و سەلەفیگەراکان و ئەو فیکرە داعشیە دانەندرێت، کە لە هەزار ڕەنگ و لەژێر سەتان ناو مەدەل خەی نمایش دەکات و شەو ڕۆژ خەریکی بە داعشکردنی کۆمەڵە، زوو، یان درەنگ، ئەمڕۆ، یان بەیانی ڕەنگ بێت من و ئەویتر، یان هەموان باجەکەی زۆر بەقورسی دەدەین.

ئینجا دەبێ هەموان باش ئەو حەقیقەتە بزانن کە فەندەمێنتالیستەکان هەڵگری فیکرەکی نەخۆش و تەتالیتارن.
ئەوان لە کۆ دەسەڵاتیان بوو، حیجر لەسەر داهێنان دادەنێن و ڕەگری لە کرانەوەی کۆمەڵە دەکەن، فیکری ئازاد و ئیجتیهادی عەقڵ لەبار دەبەن، ،شەمەندەفەری پێشکەوتن بە دواوە دەگەڕێننەوە و دەبنە کەسپ و تەگەرە لەبەردەم خواست و ئازادیەکانی تاك و، جیاوازیەکان و فرە ڕەنگی و پلەڕایەتی ئایینی، سیاسی و کۆمەڵایەتی دەسەنەوە و داری پەکەوتەیان دەبڕێتەوە و دەنگە جیاوازەکان دەخنکێنن و پانتایەك بە ئەویترو کونجێك بە هەناسەی ئازادی ناهێنەوە.

ئەوان باوەڕیان بە فرەیی و ئازادی و دیالێک و ئەقڵانیەت نییە. جگە لە زمانی شمشێر، هیچ زمانێکر نازانن.

بە جۆن و بە ڕەزی و سوکایەتی و چەق هەرش دەکەنە سەر زمانی ڕەخنە و ئەقڵی زانستی و بیری ئازاد و ئازادی تاکەکان و هەرچی شتێک بەنی ڕەشنگیری و تازگەری لە بەت.
ئەوان دووژمنکەی سەرسەختی شارستانیەت و کەمەڵکەی مەدەنی و کراوەن.

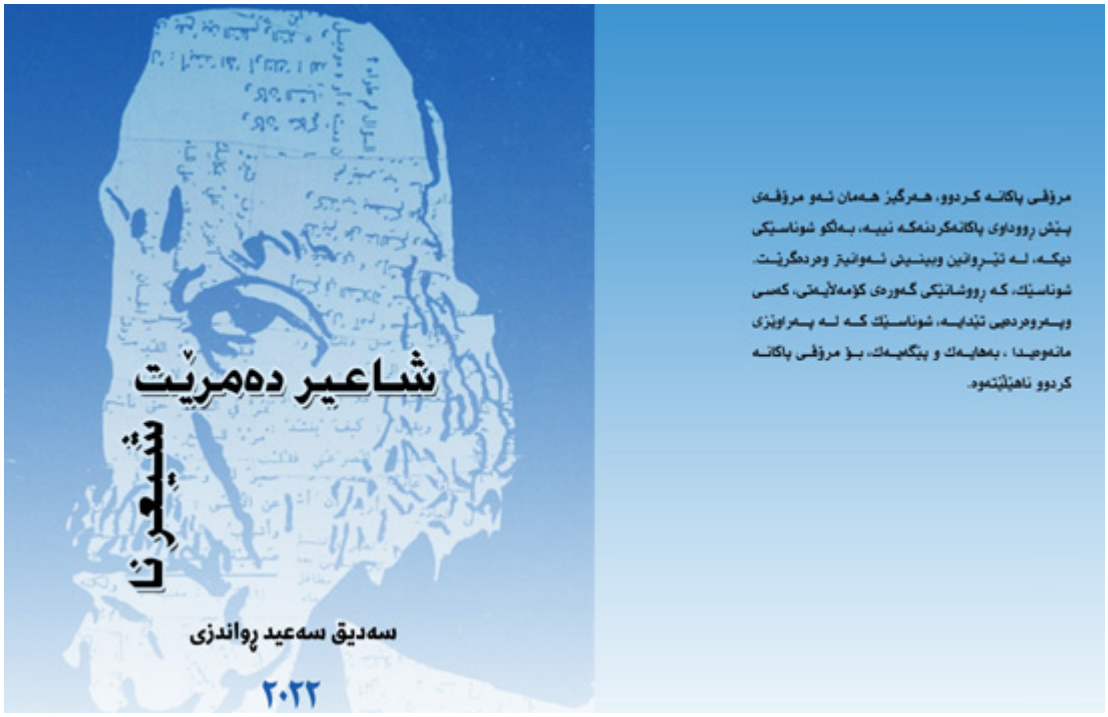
داعشگیان، مادام بانگەشەی یەقین دەکەیت و ڕەهاگەرایی بە خێک دەفرەشیتەوە و مانەپێی حەقیقەتکان دەکەیت، زەر عەیبە لە گوومان دەترسیت و بە چەق گەروو زمانی ڕەخنەدەبەیت و دژایەتی ئەقڵ دەکەیت!

هەبەت وەام دانەوەی نووسین و ڕەخنە و وشە، بە جۆن و چەق و بە ڕەزی، خێ لە خەیدا ئۆپێی بە مەڵی و نیشانەی لاوازی و داوخان و کۆتنی ئەتەکەت و ئەخلاقی ئۆوکەسانە دەگەیەنەت و بەداخەوە ئۆوە ئاماژەیەکی زەر ترسناکیشە و ئۆومان پێدەڵێت گەر خاوەنانی ئۆو جەرە لەبیرکردنەوە تەسک و ئاسەداخراوە دەسەڵاتیان هەبە، ئۆوە تەراتێن بە ئازادیەوە دەکەن و دادگایەکی پشکنینەی ویژدان و سوتاندنی کتەبەکان هەمان شێوەی دادگاکانی کلێساکانی سەدەتاریکەکانی ناوەڕاست دروست دەکەن و کتەب و شیعر و نووسینی ئازادی خوازان و چەپ و سکەلارەکان هەمووی دەخەنە لیستی نووسینە قەدەخەکراوەکان و خەشیان گەردان بڕەنە ئاسا دەسوتێندرێن و وشەکانیان لە سەدارە دەدەن و ئازادی تیرڕدەکەن و زمانی ڕەخنە دەبەن و بەچوونی جیاواز سانسەر دەکەن و دەنگی هەموو نووسەرەکانی دەرەوەی سنووورەکانی مەنتەقەنت و بازنەی ئایدەلۆژیاکەی خۆیان دەخنکێنن و هەزار ساە دەمانگەڕێننەوە بە دووای و نەو تاریکایی سەدەکانی ناوین!

ئاخر مرۆڤی ژیر و ئازادی خواز و شارستانی و مەدەنی، وەامی وشە بە وشە و نووسین بە نووسین و شانە بەشانە و فیکر بەفیکر دەداتەوە، نەک بە گولە و چەق و تیرەر و جۆن و سوکایەتی و بە ڕەزی و تەشیر و هەچون و ەق و هەڕەشە و نەفرەت.

کتێبێک لە بارەی شیعری (پاکانەی) موزەفەر نەواب بڵاوەکراوەتەوە

وا بڵیارە لە ئایندەیەکی نزیکدا، کتێبکی دیکەی سەدیق سەعید ڕواندزی، بە ناوی (شاعیر دەمرێت شیعر نا) چاپ و بڵاوبکرێتەوە. ناوەڕۆکی ئەم کتێبە، خوێندنەوەیەکی درێژە بۆ دەقی شیعری پاکانەی شاعیری ئازادیخواز موزەفەر نەواب. تیایدا نووسەر باس لە پاکانە و دۆخی مرۆڤی پاکانە کردوو، پاکانە و لێکەوتەکانی لە کولتووری کۆمەڵایەتییانەی ڕۆژهەڵات و کۆمەڵگەی شاعیریش دەکات. ئەمە وەڵای قسەکردن لە سەر لایەنە شاراوەکانی دەقەکە وەك نا ئامادەیی باوك لە دووتوێی شیعرەکە و بۆ دەنگی کوڕەکە و ڕۆدبوونی دایك و خوشکەکە لە سەر پاکانەنەکردنی کوڕەکەیان. شایەنی ئاماژەکردنە، کتێبەکەش پێشکەش بە دڵشاد مەریوانی شەهید کراوە، کە وەرگێڕی شیعرەکەیە.

سوودەکانی میوزیک بۆ منداڵان.. ڕەزا شوان

لە ئێستادا وشەی (میوزیک) و (موزیک) لە نووسین و لە میدیا و لە ڕاگەیاندنەکانی کوردستاندا بەکاردەهێنرێن، زۆر بە کەمی وشەی مەسیقا بەکاردێت. لە زمانی ئینگلیزی و زۆربەی زمانەکانی تری جیهانیشدا بە زۆری وشەی میوزیک بەکاردەهێنن. وشەی میوزیک لە بنەڕەتدا وشەیەکی ڕەسەنی یۆنانی کۆنە. وشەی (موسیقی)ی عەرەبیش هەر لە (میوزیک) وەرگیراوە. وشەی میوزیک لە وشەی (میوز)ی لاتینییەوە وەرگیراوە، کە بەلای گریکییەکانەوە خوێندی هونەر بووە. گریکییەکان، بە هەموو هونەرەکان و زانیارییەکان وشەی (میوزیک) یان بەکار دەهێنا. دەستپێکردنی میژووی میوزیکی مۆدێرن بۆ سەرەتای سەدەی بیستەم دەگەڕێتەوە.

میوزیک بریتییە لە جۆرێک لە جۆرەکانی هونەر. بەوە پێناسە دەکرا، کە هونەرێکە گرنگی بە دانان و دابەشکردنی ئاوازەکان و شێوازی وتنی گۆرانییەکان و بە تێرپەی هەڵپەڕکێکان دەدات. میوزیک زانیارییەکیشە کە شێواز و پێرنسیپەکانی ئاوازەکان دەخوێنێت، لە ڕووی هەماهەنگی و جیاوازییەوە. دەوترێش میوزیک زمانێکی جیهانییە، زمانێکی جیاواز، زمانێکە لە نێوان مەشک و دەهەکان دایە. جوانترین و ناسکترین واتای لەخۆگرتووە.

میوزیک زمانێکە، لە زمانەکانی جوانی، لەگەڵ زمانە جوانەکانی کەدا، پێکەوە جیهانی منداڵان پێکدەهێنن. زمانێکە لە خزمەتی منداڵان دایە، هەموو لایەنەکانی گەشەکردنی منداڵان: کۆمەڵایەتی، سۆزداری، هزری، داهێنان، کەسایەتی، جوڵەیی دەگرێتەوە. لە هەمان کاتیشدا، چێژ و شارەزایی پێویست بە منداڵان دەبەخشێت.

میوزیک زمانی شیعر و گۆرانییە، میوزیک شیعرێکی دەنگدارە، ڕۆح و گیانێکی نەمری بە بەر شیعردا دەکات، تێکەڵاوی یەکتری بوونە. شیعر و میوزیک و گۆرانی گیانێکن لە سێ جەستەدان، سیانەیەکن ئاوێتەی یەکتری بوونە و لە یەکتری دانابڕێن.

هەریەکەیان بە ئەوڕی ترەوە بەندن. هەماهەنگی لە بنیاتنانی کەسایەتیدا دەکەن. پێکەوە بەشداری لە بنیاتنانی ڕۆشنبیری و شارستانێتیدا دەکەن. وەکوو چۆن جووتە وشەی (دەهۆ

و زۆنا)، (گۆرانی و هەپەکێ) بە زۆری پێکەوە دێن، هەروەها بە زۆری (شیعر و ئاواز)، (شیعر و میوزیک) یش پێکەوە دێن.
ئەگەرچی گۆڕان لە میوزیک، تا ئەمڕۆش نەبۆتە کولتوور و بە نەریت و بە خوویەکی دڕاگرتووی رۆژانەی تاکی کورد.
گەر هەشمان بۆت کەمن. بەڵام گەلی کوردمان زۆر لە کۆنەوە، لە ئاهەنگ و بۆنە خۆشەکان و شایی و زەماوەندا، بە ئامرازێک یا زیاتری میوزیکی لەگەڵ گۆرانی و هەپەکدا، گوزارشتمان لە خۆشی و شادیمان کردووە. تا ئەمڕۆش بلوور و شمشاڵ یا نای دوو ئامیری پیویستی شوانانی کوردن. بگومان هەموومان حەز لە فڕبوون یا گۆڕانێ میوزیک دەکەین. ئەوەی حەزی لێنەکات کەسێکی دە مردووە. میوزیکیش تەنیا بۆ چێژ و خۆشی وەرگرتن نییە، بەکو بووە بە پێویستییەکی گرنگمان، کاریگەری لە رۆشنبیریماندا هەیە. تا رادەیەکی زۆر تەکە بە لایەنەکانی ژیانی رۆژانەمان بووە.
(شکسپیر) دەڵێت:" میوزیک خۆراکی رۆحمانە".
(ئەفلاتوون) دەڵێت:"میوزیک و وەرزش، دوو زانستن.. هەردووکیان بۆ مرۆڤ پێویستن".
(نیشتە) دەڵێت:"گەر ویستت بیار لەسەر ئاستی گەلێک بدیت. گۆ لە میوزیکیان بگرە".
(کۆنفۆشیۆس) دەڵێت:"میوزیک ئاوێنەی شارستانی گەلانە".
(لانس) یش دەڵێت:"فێری خەکی بکەن چۆن گۆ لە میوزیک بگرن.. ئەوسا پێویستیمان بە بەندیخانە نابێت".
(کۆنجریف) دەڵێت:"میوزیک دەتوانێت دڵندەکان رابهێنێت و.. بەردیش نەرم بکات".
مامۆستا (حەمە کەریم هەورامی) لە بەرگی دووەم لە کتێبی (ئەدەبی منداڵانی کورد) نووسیوێتی، دەڵێت:"لە وتاێکی رۆنگینی شاخاوی پێ لە گۆ و گۆزار و ئاو و رووبار و باخ و دارستانی وەک کوردستان، بارگایەکی رازاوە بووە بۆ نیشتەنی مۆسیقا، بۆیە نەکراوە مۆسیقای تیایدا خامۆش بکرێ و هەموو دڕەکانی لێ بگیرێ و گۆی شیعری شاعیرانی لێ کەن بکرێ، هەردەم دڕفەتی بۆ ڕخسابێت هەناسەی خۆی داوە و هێز نەبووە بەری بگرێ، هەناسەی پێ گۆاوی شیعر تەنیا مۆسیقایە".
دەشڵێت:"ئەمڕۆ مۆسیقا وا تێکەڵاو بە ژیانی کۆمەڵانی خەک بووە هەموو رووبەکی چالاکی مرۆڤی گرتووەتەوە، هیچ کارێک بەبێ مۆسیقا ئەنجام نادرێت. لە بواری ئەدەب و هونەر و روناکبیریەوە، بووەتە سەنگی مەحەکی ڕسەنی و ناڕسەنی یا

بەهەز و بۆ هەزی جۆرەکانی ئەدەب و هونەر و هەستیاری مرۆڤی مەزن".
دایکان و باوکان بە شێوەیەکی زۆرەکی میوزیک بەکاردەهێنن، لە ڕێی گۆرانی سووک و لایلایە و گوزارشت کردن لە سۆزداری و لە خۆشەویستیی ناخیان، کەرپەکانیان ژیردەکەنەوە و دەیانکەنە خەوەکی خۆش. پێویستە لە یەکەم ڕۆژی لەدایکبوونی منداڵانەوە، گوێی منداڵەکانیان بە گۆرانی ناسک و بە لایلایەی شیرین و بە میوزیکی هێمن پاراوبکەن. تا لەو تەمەنە بچووکییەدا هەگری گۆرانی و میلۆدی و میوزیک ببن.
میوزیک ڕۆڵێکی گەورە و کاریگەری لە پەروەردەکردن و لە ڕۆشنبیریکردنی منداڵاندا هەیە. لەو کاتەوە کە منداڵان لەناو منداڵدانی دایکیاندا دروست دەبن. لە زۆر شوێنی جیهاندا، زۆر دامەزراوەی کۆمەڵایەتی هەیە، لە پەروەردەکردنی کورپەلەی ناو سکی دایکاندا، پشت بە بەکارهێنانی میوزیک دەبەستن. بە نموونە، شارەوانی ڕۆما لە ئیتاڵیا، ساڵانە چەند جارێک لە سەنتەری ڕۆما و لە باخچە گشتییەکانیدا، ئاهەنگی میوزیک و گۆرانی و دانس بۆ ژنانی دووگیان سازدەکەن. بە ئامانجی باشبوون و ئاسایی بوونی میزاج و خۆشی و شادی بەخشین بە کەرپەلەکانی ناو سکی ئەو ژنە دووگیانانە.
تۆژینەوە و لێکۆڵینەوەکان دەربارەی کاریگەریی میوزیک، ئەوەیان سەلماندووە، کە منداڵانی میوزیکژەن یا گوێگرانی میوزیک، هەست بە ئارامی و بە خۆشی و بە خاوبوونەوە گیانیان دەکەن. میوزیک یارمەتی ڕێکخستنی سۆزداریان دەدات.
لێکۆڵینەوەکان ئاماژە بەوەش دەکەن، کە ئەو منداڵانەی گوێ لەو پارچە میوزیکانە دەگرن کە حەزیان لێیان هەیە و پێیان سەرسامن، پاڵ بە مۆشکیانەوە دەنێن بۆ دەردانی مادەیەکی کیمیاوی کە پێی دەڵێن (دوبامین) کاریگەرییەکی ئەرێنی لەسەر میزاجی منداڵە میوزیکژەنەکان یا گوێگرەکانی میوزیک هەیە.
لەو لێکۆڵینەوەیەکدا کە لە ساڵی (٢٠١٦) دا، لە لایەن پەیمانگای مۆشک و داهێنانی سەر بە (زانکۆی باشووری کالیفۆرنیا) لە ئەمریکا ئەنجامی دا، بە تاقیکردنەوە ئەوەیان بۆ دەرکەوت، کە میوزیک لە قۆناغی بەرایی منداڵیدا، دەتوانێت گەشەکردنی مۆشکی منداڵان خێراتر بکات. بە تایبەتیش لە بواری فۆربوون و وەرگرتنی زمان و شارەزایی لە خوێندنەوەدا.
میوزیک بە شێوەیەی گشتی و تەکڵا، لە منداڵییەوە لە زۆر لە

بواڕکاندا کاریگەریی لەسەر گەشەکردنی منداڵان هەیە. هەگربووون بە میوزیک لە تەمەنێکی بچووکی منداڵیدا، کارتێکردنی لە هێنانەدی ژیانێکی باشدا هەیە. ڕۆژی ئەم کارتێکردنەش لە هەموو منداڵاندا وەک یەک نییە، لە منداڵێکەوە بۆ منداڵێکی تر جیاوازیی هەیە.

زاناکان بە تاقیکردنەوە، ئەوەشیان بۆ دەرکەوت، کە میوزیک یارمەتی گەشەکردنی ڕووەک و ئاژەڵانیش دەدات. بۆ نموونە: گەر میوزیک بۆ مانگایەکی دۆشینی بژێرەت شیری زیاتر دەدات. هەموشمان ئەو کلیپە میوزیکییەی هونەرمەندی شمشاڵژەنی گەورە و بەناوبانگی کوردمان، خوالێخۆشبوو مامە (قالە مەڵە) مان بینیوە، کە لەو کاتەی مامەڵ قالە مەڵە شمشاڵ دەژەنێت، مەڵەکان لە دەوریدا وەستاون و خاوبوونەتەوە، بە هەمنی گوێ لە ئاوازی شمشاڵژەنینی مامە قالەی شوانیان دەگرن.

سوودەکانی میوزیک بۆ منداڵان

زۆرن ئەو سوود و ئامانجانەی کە لە سایەی ژەنین و گوێگرتن لە میوزیک دەنەدی. بە کورتی ئەمانە بەشکن لە سوودە دەروونی و جەستەیی و ئاکادیمییەکانی میوزیک:

١ـ میوزیک گۆشە بە هەست و نەستی منداڵان دەکات، توانای تێبینی و سەرنج وردیان و ڕەکخستنی سۆزداریی لۆژیکییان زیاتر دەکات. هەر لە میانەی میوزیکەوە، توانایەکی زیاتری گوێگرتن و فێربوون و وەرگرتنیان دەبێت. هەمیشەش میوزیک بە بەشی تەوەری کرداری فێربوونی منداڵان دادەنرێت. کرداری فێربوونی بابەتەکانی زانیاری و خوێندنی قوتابخانەش ئاسانتر دەکات.

٢ـ میوزیک گەشە بە بەهرەکانی منداڵان دەکات، زاخاوی هۆش و هەستیان دەدات و توانای داهێنان و ئافراندنیان زیاتر دەبێت.

٣ـ میوزیک هەمنی و ئارامی و ئاسوودەییەکی زۆر دەخاتە دڵی منداڵان. هەست و چێژی خۆشی و کامەرانی و بەختەوەری بە دەروونییان دەبەخشێت و ژیانیان لا شیرینتر و گوشادتر دەکات. ئارەزووی گوێگرتن و وتنی گۆرانی لە دەروونیاندا دەوەنێت. لە سروشتی گشتیدا هەمیشە لە دەخێکی گونجاو و هاوسەنگیدا دەبن.

٤ـ میوزیک ڕێکی گرنگ و کاریگەری لە پەروەردەکردنی دروست و لە بنیاتنانی کەسایەتی هاوسەنگی منداڵاندا هەیە. میوزیک هەمیشەش هێواو و گەشبینی دەخاتە دەروونی منداڵانەوە. یارمەتییان دەدات بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ ژیانێکی خۆشتر و

بۆ داهاتوویەکی لەبارتر و گەشتر.
٥ـ بە هۆی گۆرانی و میلۆدی و میوزیکەوە، دەتوانین گوزارشت و دربڕینی ئەدەبی، لە منداڵان کاراتر و بەهێزتر بکەین. هانیان بدەین بەبێ ترس و شەرم، گوزارشت لە هەست و نەست و سۆزداریان بکەن و خۆیان دەربخەن، چیان لە ناخ و باریان دایە هەڵیان بڕژێن. میوزیک بژێنن و گۆرانی بڵێن و هەڵپەڕن.
٦ـ میوزیک هونەرێکی گرنگە بۆ بە کۆمەڵایەتی بوونی منداڵان. کار بۆ ئەوە دەکات، کە پەیوەندییەکی بەهێزی هاوڕێتی بخاتە نێوان منداڵانی هاوحەزی میوزیکەوە.
بە تایبەتیش ئەو منداڵانەی کە پێکەوە لە کۆرسێکی میوزیکیدان، یا لە تیپێکی میوزیک و گۆرانی دان، پێویستیان بە هاوڕێتی و هاوکاری و یارمەتی و هەماهەنگی یەکتری هەیە. چونکە کارێکی بە کۆمەڵ ئەنجام دەدەن. بەبێ یارمەتی یەکتری نایەتەدی.
٧ـ تا ئێستا توێژینەوە و لێکۆڵینەوەیەکی زۆر دەربارەی کاریگەری میوزیک لەسەر مێشکی مرۆڤ بە گشتی و مێشکی منداڵان بە تایبەتی کراوە. زاناکان گەیشتنە ئەو ئەنجامەی، ئەو منداڵانەی کە هونەری ژێنینی ئامێرێکی میوزیکن یان گۆرانێکی باشی میوزیکن، لە رووی ئاکادیمی و خوێندنەوە، نمرەکانیان لە وانەکانی خوێندندا بەرزترن لە نمرەکانی ئەو قوتابییانەی گۆ لە میوزیک ناگرن و هونەری میوزیک نین.
لێکۆڵینەوە تازەکانیش، ئاماژە بەوە دەکەن کە میوزیک تێکڕای زیرەکی منداڵان بەرزتر دەکاتەوە. میوزیک دەلاقەیەکیش بۆ داهێنان و ئافراندن دەکاتەوە.
٨ـ میوزیک یارمەتی گەشەکردن و دەوڵەمەندکردنی زمانی منداڵان دەدات. منداڵان لە ڕێی میوزیکەوە، بەڵکی زیاتری وشە و زاراوە و رستە و هێما فێردەبن. تەنانەت کۆمەڵک وشە و رستە و ناوی ئامێرە میوزیکییەکان، بە زمانی ئینگلیزی فێردەبن.
٩ـ میوزیک گۆیەکانی منداڵان لەسەر گۆگرتنی باش رادەهێنت، تا شارەزای هەموو دەنگە جیاوازەکان ببن. ئەو کەسانەی گۆقوغان و گۆیەکی میوزیکییان هەیە، زۆتر وشە و رستەکانی زمان وەردەگرن.
هونەرمەندی گۆرانیبێژی مەزنی کوردمان (هەمەر دزەیی) جارێکیان لە دیمانەیەکی تەلەفزیۆنیدا وتی: لە فەرەنسا بەشداریم لە کۆرسێکی زماندا کرد، هەر لە یەکەم ڕۆژدا، مامۆستاکە چیی بوتایە یەکسەر وەرمدەگرت. بۆیە مامۆستاکە سەرسام بوو و لێمی پرسی: تۆ هونەرمەندێکی گورانیبێژی؟ وتم: بەڵێ. بە چیا دەزانی کە من گۆرانیبێژم؟ وتی: تۆ گۆیەکی میوزیکت

هەیە، یەکسەر قسەکانم وەردەگریت.
١٠ـ میوزیک و میلادی و گۆرانی و هەڕپەکێ، شەرم و ترسی منداڵان ناهێڵن، ئازایەتی ئەدەبی و متمانە و باوەڕ بە خۆبوونێکی زیاتریشیان پێدەبەخشن. تا بە راشکاوی گۆزارشت لە هەست و نەست و لە خۆشەویستی و لە سۆزداریان بکەن.
١١ـ میوزیک یارمەتی چالاکییەکانی مۆشکی منداڵان و پێشکەوتنی هەموو تواناجۆرییەکانی منداڵان دەدات.
١٢ـ بەشێکی زۆر لە پزیشکان و لە دەروونناسانی منداڵان، بە هەندێ گرفت و نەخۆشی سایکۆلۆژیی منداڵان، بە چارەسەرکردنیان پەنا بە میوزیک دەبەن. وەکوو: دڵتەنگی، خەمۆکی، دووڵی، بێزاری، ترس، نیگەرانی، شەرم،... هتد.
١٣ـ پەرەپێدانی خۆشەویستی و ڕاهێنانی منداڵان لەسەر ئاخاوتنی سفت و بێ گرێ و سادە و دوورکەوتنەوە لە زمانی زبر و بەکارهێنانی شێوەی ڕەق و تەقی ڕووشکێن.
١٤ـ منداڵان لە ڕێی میوزیکەوە، هەست بە جوانی دەکەن و ڕۆشتیان لە خەوش و خار پاک دەکەنەوە.
(بتهۆڤن) دەڵێت:"میوزیک جوانییەکی بێستراوە.. ئەقەیەکیشە ڕۆح و هەست پێکەوە دەبەستێت".
١٥ـ میوزیک ڕێکی گەورەشی لە ڕۆشنبیریکردنی منداڵاندا هەیە. هانی منداڵانی میوزیکژەن یا گۆگرانی میوزیک دەدات، بۆ خوێندنەوەی ئەو کتێبە ئاسانانەی کە دەربارەی میلادی و میوزیک و گۆرانی نووسراون. تا شارەزاییەکی زیاتریان لە بارەی میوزیک و میوزیکژەنە ناسراوە کوردییەکان و جیهانییەکان هەبێت. شارەزاییان لە شێوازی میوزیک و لە ڕۆشنبیریی میوزیکی و لە ئامێرە هەمەجۆرەکانی میوزیک و لە داب و نەریتی گەلانی جیاواز هەبێت. بە ڕووی ڕۆشنبیریی و میوزیک و هونەری گەلان و جیهاندا بکرێنەوە.
١٦ـ میوزیک پەیوەندیی خۆزانیش بەهێز دەکات، ڕێز و سۆز و خۆشەویستی نێوان دایکان و باوکان و منداڵەکانیان بەهێزتر و شیرینتر دەکات. چونکە منداڵان لە ڕێی میوزیکەوە، فێری سۆز و خۆشەویستی و ڕێز و یاسا دەبن.
١٧ـ ئەو هەست و نەست و چێژ و خۆشییە زۆرەی، کە میوزیک لە ڕووی دەروونی و جەستەییەوە بە منداڵانی بچووکی دەبەخشێت، لە هۆش و دەروونیاندا دەوڵەن و بە درێژایی ژیانیان، هەگری میوزیک و میلادی و گۆرانی دەبن و ناتوانن پشت لە میوزیک و گۆرانی بکەن. میوزیک واش لە منداڵان دەکات، لە ڕووی هەزری و کەمەایەتی و سۆزداریەوە، ئامادەی ژیانێکی خۆشتر و

داهاتوویەکی باشتربن.
زۆرن ئەو منداڵانەی کە لە تەمەنی چوار یا پێنج ساڵاندا، فێری میوزیک ژێنین بوون، بوون بە کەڵە میوزیکژێنی جیهانی. لەوانەش میوزیکژێن (مۆزارت).
دایکان و باوکان و مامۆستایان و میوزیکژێنان و گۆرانیبێژان و ڕێکخراوکانی خۆمخۆری منداڵان و بەڕێوەبەرایەتییەکانی چالاکییەکانی قوتابخانەکانی کوردستان.
بە لەبەرچاوگرتنی ئەو سوودانەی سەرەوە و زیاتریش لەو سوودانە. میوزیک لە گەشەکردن و ئامادەکردنی منداڵان بۆ داهاتوویەکی دڵخواز و شیاوتر. پێویستە پلانی تۆکمە و بەرنامەی تەسەلتان بۆ منداڵەکانتان هەبێت بۆ فێربوونی میوزیک و گۆگرتن لە میوزیک. چونکە پەروەردەی میوزیکی منداڵان زۆر گرنگ و بەسوودە. لە زۆر کار و ڕەفتاری نەخوازراو و لە خووی ناشیرین، منداڵەکانتان دوورەخاتەوە.
لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا، بایەخێکی زۆر بە پەروەردەی میوزیکی دەدرێن، لە زۆربەی ماڵەکاندا، پیانۆیەک هەیە، یا ئامێرێکی میوزیکی هەیە، گەورە و منداڵان لە کاتی پڕژاندا تاوێک پیانۆ لێدەدەن. لە قوتابخانەکانیشدا منداڵانی ئارەزوومەندی میوزیک، لە لایەن مامۆستای پسپۆری میوزیکەوە، بە پێی ئارەزوو و هەڵبژاردنی قوتابییەکان، فێری ژێنینی ئامێرێکی میوزیکیان دەکەن. لە هەر شار و گەڕەک و گوندیکدا، بە دەیان تیپی میوزیکی هەیە. بە خۆایی لە سەنتەرەکاندا ئاهەنگی میوزیکی سازدەن.

لە کوردستانیشدا، بابەتی میوزیک وەکوو وانەیەکی سەربەخۆ و خراوتە پڕۆگرامەکانی قوتابخانەی بنەڕەتییەوە. زۆر سوپاسی مامۆستا (زارا ئەحمەد جاف) سەرپەرشتیاری پەروەردەیی ـ لە ڕانیە دەکەم. بەڕێزیان خشتەی دابەشکردنی وانەکانی بۆ ناردم. بە پێی خشتەکان، بە پێی دەوامی قوتابخانە بنەڕەتییەکان و خوێندن بە زمانە جیاوازەکان، لە قوتابخانەکانی کوردستان، جیاوازی لە دابەشکردنی ژمارەی وانەکانی میوزیکدا هەیە. لە پێلی (١،٢،٣) دا، هەفتەی (٢) وانە میوزیک هەیە، لە هەندێ قوتابخانەی تردا هەفتەی (١) وانەی میوزیکیان هەیە، لە خشتەکانی ئەم قوتابخانانەدا ناوی وانەی (سروود) یان تێدا نییە. لە خشتەی هەفتانەی هەندێ لە قوتابخانەکانیشدا، ناوی میوزیکی تێدا نییە و وانەی (سروود) هەیە، کە بە هەمان ڕۆژەی وانەی میوزیک، وانەی سروود دابەشکراوە. لە خشتەی

هەفتانەی دابەشکردنی وانەکانی خوێندنی هەندە قوتابخانەکانیشدا، ناوی وانەی (سروود) و ناوی (میوزیک) ی تێدا نییە. لەوانەیە لە چوارچێوەی وانەی (هونەر) یا (پەروەردەی هونەری) دا بێت. بەڵام وانەی (پەروەردەی هونەی) بە زۆری چالاکییەکانی وانەکەشان دەگرتەوە.

من وام پێ جوان و دروستە، کە هەردوو وشەکە (سروود) و (میوزیک) بخرێنە پاڵ یەکتری و ببن بە وانەی (سروود و میوزیک). مامۆستای پسپۆر و کارامە و شارەزای میوزیک، لەڕێ دەرچوانی پەیمانگای هونەرێ جوانەکان، بەشی میوزیک. بێ وتنەوەی ئەم وانەیەێ تەرخان بکرێن. نەشکرێت بە وانەیەکی لاوەکی، پێویستێ گرنگی پێبدرێن.
دەستخۆشییەکی زۆریش لەو لایەن و مامۆستا میوزیکژانە دەسزانەمان دەکەم، کە لە پشووکانی هاوینانداا، کارس و خولی تایبەت بێ فێرکردنی میوزیک بێ منداڵانی کوردمان دەکەنەوە. خزمەتی پیرۆز و ناوازەیان، شایەنی ئەوپەڕی ڕێز و پێزانینە.

ڕزا شوان
نەرویج: ١١/ ئاب / ٢٠٢٢

14- سیکۆلاریزم و چەند سەرنجێك ... شەماڵ بارەوانی

بەشی چواردەهەم/

هەبەت دەوڵەتێکێ هاوچەرخ و تەدەکشێت تاوەکو شەریعەت جێ بەجێ بکات و بیسپێنێت، ئەمەش هیچ لەگەڵ بنەماکانی هاووڵاتی بوون و پێتەکانی جاڕنامەی گەردوونی مافی مرۆڤ و ئازادیەکانی تاك و، تەڵەرانس(لێبوردەیی)، و پلورالیزم(فرەیی)، نایتەوێ دژی مرۆڤ بوون و پێچەوانەی ڕاحی پەکەوێ ژیان و ئاویتری جیاواز و قبوڵکردنی ئاوانیتر و پێنسیپەکانی دیموکراسی و سیکۆلاریزمێ بێ مانا ڕاستقینەکەی.

لە دەوڵەتی سیوکراتی دا، حاکمیەت تەنها بە خوداوەندە، هەر شتێک ڕوو بدات، هەر پێشهاتێکی تازە و داهێنانێکی تازە، لە دایک بێت، دەبێت بە شەرع و ئەحکامەکانی ئایین و فەتوای پیاوانی ئایینی بگەڕێنەوە. لە دەوڵەتی سیوکراتیدا شتێک نییە بە ناوی دیموکراسیەت و بەچونی خەڵک و ئەکەڵوتنی کۆمەڵایەتی و دەوڵەتی مەدەنی.

لە دەوڵەتی سیوکراتیدا شەرع و ئەحکامەکانی ئایین و قسە و فەتوای پیاوانی ئایینی(کە هەمیشە خەیان وەکو دەم ڕاستی ئایین و وتەبێژی ئاسمان و سەبەر و نوێنەری خوداوەند) دەبینن، چی ئەوان بڵێن، ئەوە کەتا بەیارە.
حەڵاڵ، یان حەرام، تەواو، ئیتر کەس بۆی نییە دەمی بکاتەوە و دەنگ هەڵببڕێت و پێتیستەی بکات و ناڕازایەتی دەبڕێت. گەرنا مەرکی بە دینی و دژایەتی کردنی خوداوەند و بە گەزی کردن بە ئایین و مەری کافربوون بە تەواوەیەوە دەنرێت و خوێنی حەڵاڵ دەکرێت.

لە دەوڵەتی سیوکراتی و ئایینیدا مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێت. دەوڵەتی سیوکراتی دەوڵەتێکی پۆلیسی سەرکوتکاری تۆتالیتاری بە ئاگایە بەرامبەر بە مافە ڕاستەقینەکانی مرۆڤ و پەوەرەکانی هاووڵاتی بوون و پرەنسیپەکانی مرۆڤ بوون.

دەوڵەتی سیوکراتی دەوڵەتێکە هەرگیز لەگەڵ پرەنسیپەکانی تەلەرەنس و فرەیی یەکناگرێتەوە. دەوڵەتێکە ڕەگەز بە جیاوازی بیرکردنەوە و دیدەنیگای جودا نادات و هەموو ڕەنگەکان لە بۆتەی تاقەڕەنگەکدا(ڕەنگی ئاینیی زاڵ و مەزهەبی دەسەڵاتدار)دەتوێنێتەوە و جگە لە ڕەنگی ئایینی زاڵ و دەسەڵاتدار و لە ناو ئایینەکەیش ئەو ئیدیۆلۆژیا و مەزهەبی تەیدا کراوە بە تاقە ڕاستی و باشترین مەزهەب و کەتا تەفسیر و بیار، هەموو ڕەنگەکانی تر و دیدو مەزهەب و ئایینەکانی تر، پەراوێز دەخرێن و دەسدرێنەوە.

هەموو دەنگە جیاواز و ئازادەکانی تر دەخنکێندرێن و کپ دەکرێنەوە. بەو چەشنە هەموو شتێك دەبێت لە سایە و لە ژێر کۆنتڕۆڵ و هەژموونی دەوڵەتە سیوکراتیەکەدا دەبێت و هەر ئازادیەك، پچەوانەی دەکترینی فەرمی دەوڵەت و دەگم و ئیدیۆلۆژیا و پەوەرە مەزهەبی و ئایینیەکان بێت، ئەوە دەوڵەتی سیوکراتی دەستی تەواردەدات و قەدەغەی دەکات و ڕەگری لێدەکات و دنیایەك بت و پەرژین و تابووی لە بەردەمدا قوت دەکاتەوە، بە پاساوی حەرامێتی و لادان لە ئایینی فەرمی و ستا ئەوەندەی خەڵك و داب و نەریتی گشتی و ئەخلاقی کۆمەڵ،

بە کفر و هەرتەقە و زەندیك و بێباکایی و بە بەوایی و فیسق و فجار لە قەدەمی دەدات و هەموان ناچار دەکات تەنها ئاوڕ بکەن کە دینی دەوڵەت داوای دەکات و دەیسپێنێت و دەیکات بە عەقیدەی فەرمی وڵات و دەستوری دەوڵەت.
بەو شێوەیە چیتر لە دەوڵەتی سیوکراتیدا، مانایەك بە ئازادیەکانی تاك پێشڵ دەکرێت و ژێر پێ دەخرێت.

هەوەستی جەلال تاڵەبانی و نوشیروان مستەفا لەسەر هەکاری جینۆسایدی بارزانییەکان!... عەلی مەحمود محەمەد

لەسەر هەکاری تاوانی کەمەکۆژی بارزانیەکان, هەندەك لە سەرکردەکانی ی ن ك هەوەستی خۆیان دەربیوە, ئاوانەی من بزانم بەڕێز تاڵەبانی و نەوشیروان مستەفا, وەك دوو کەسی یەکەمی ینك لەناو ئاوانەدان, هەموو لەگەڵ ئاوەدان پارتی دیموکراتی کوردستان بەشداری ئەپەراسیۆنی حاجی ئۆمەران واتا فەجری دووی کردووە, و ئۆمێش بە هەکاری جینۆسایدکردنی بارزانیەکان دەزانن.

مام جەلال: بارزانییەکان دووجار خائینن!
هەڤاڵ کۆستانی لە پەرتووکی ئاو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەموان بوو دەنووسێت" لە گۆڤاری الطلیعة العربیة ژمارە 52ی مانگی ئابی 1984, مام جەلال وتوێتی:" سەدام حەکەمە و دوژمن نییە", بارزانییەکان دووجار خائینن, جارێکیان لەبەر ئاوەی دژی کوردی ئێران شۆڕ دەکەن, جارێکی کەش لەبەر ئاوەی پێش پاسدارانی ئێرانی دەکەون و دژ بە سوپای عێراقی شۆڕ دەکەن" ل 350-351 .
مام جەلال: سەبارەت بەوەی بارزانیەکان, وەامدەداتەوە دەڵێت: ئێمن نەمگوتووە بارزانیەکان, گووتوومە کوانی بارزانی- ل 351 – ئاو ڕۆژانەی نیشتمان هی هەموان بوو – هەڤاڵ کۆستانی -سلەمانی

2017- چاپخانەی کار.
مام جەلال پێش پاسدارکەوتن و شڵە کردن لە گۆڕ سوپای عێراق بە خیانەت دەزانێت, دوای خۆی جووڵەی پارتی دایەوە و لەو جارە خیانەتە هەموویانی ڕەت دا, پارتی و حسك فەجری دوویان کرد, ئەو فەجری دە, پارتی فەتحی 3 و 8 ی کرد, ئەو نەسری 4 و 5 و 7, کەربەلاو بیت الموقەدەس و فەتحیش بخرێ سەریان.
لە کاتێك تاڵەبانی ئەم قسانە دەکات, دواتر خۆی بە زەدەوە هەمووی دووبارە دەکاتەوە, پارتی بە تەزی بەرپەیا ناگات, پارتی ئاگر لەسەر سنوور شڵەی هاوبەشی کرد, ئەو 150 کیلەمەتر لە قوڵای عێراق و پاسداری بردە بن کەرکووك.

نەوشیروان مستەفا و ئەپەراسیۆنی فەجری دوو
بەڵێز نەوشیروان مستەفا, کە یەکێك بوو لە کەسایەتییە گرنگەکانی ئەو سەردەمەی ی ن ك, لە پەرتووکی پێنجەکان یەکتری ئەشکێنن لە دیوی ناوەوەی هەواوەکانی کوردستانی عێراق (1979-1983), دەربارەی ئەم کارەساتە و هەکارەکانی نوسیوویە:
" گیرانی بارزانییەکان ئەوکاتەی ناوچەی حاجی هەمەران بوو بوو بە مەیدانی گەرمی جەنگی عێراق – ئێران بنەماڵەی بارزانی و سەرانی پدك بە ئاشکرا هاوکارییان لەگەڵ هێزەکانی ئێران ئەکرد دژی جەیشی عێراقی. کەکردنەوەی دەنگ و باسی عێراق و هێزەکانی و, چاوساغی و ئەبەری هێزەکانی ئێران و , هەنان و بردنی دەدەوانی تەپخانەی ئێران ئەمە بەشکی کەمی ئەو هاوکارییە ئاشکرایە بو. لە هەرشەکانیش دا ئەوان وەکو هێزی یارمەتیدەر و خزیککەر و لەدانی پشتەوە بەشدار ئەبوون ((پێنجەکان یەکتری ئەشکێنن, لە دیوی ناوەوەی هەواوەکانی کوردستانی عێراق 1979-1983 ل321, نەوشیروان مستەفا)), کەچی ئەمان دواتر خۆیان بوونە هەرش بەر نزك خزیککەر.
بەڵێزی بەردەوام دەبێت لەسەر بەچونەکەی و دەنووسێت:" بەشدار بونی بنەماڵەی بارزانی و هێزەکانیان لە هەرشەکانی ناوچەی حاجی هەمەران دا, لە لای صەدام جگە لەوەی بە خیانەتی نیشتمانی دا ئەنرا, بە خۆیشی بە خیانەت و دەسبەین و فێڵ لەکردن ئەژمارد".
لەبەدا نەوشیروان مستەفا تەئکید دەکاتەوە لەوەی پارتی بەشداری شڵەی حاجی هەمەرانی کردووەو ئەو هاوکارییەی پارتی لەگەڵ ئێران لای بەڵێزی خیانەت بووە, پاداشتی خیانەتکارانیش لای دەسەڵاتکی فاشی دیارە چییە؟, کەچی دوایی خۆی هەمان تەرز بە زیاتریشەوە دووبارە دەکاتەوەو داهێنانی تێدا دەکات؟.
نەوشیروان مستەفای کەچکردوو درێژەی پێداو دەنووسێت: بارزانی یەکان لە عێراق مابونەوە لە ئەردوگای بەحرکەو قوشتەپەدا

کەرانەوە. زۆری پیاوەکانیان بووبوون بە چەك هەڵگری جێشی شۆعبی و بە دەسزی ئۆرگەکانی خێان بەجێ ئەهێنا ((پێنجەکان یەکتری ئەشکێنن, لە دیوی ناوەوەی هێداوەکانی کوردستانی عۆراق 1979-1983 ل322 , نەوشیروان مستەفا)).
مێژوو نووس جەماڵ نەبەز دەڵێت" نەوشیروان مستەفا جگە لەوەی ئۆرانی بە دەست لە قەڵەم دابوو, هاوکارییە سۆربازییەکانی ئۆران و کارێ هاوبەشەکانی لە گەڵ ئەو وڵاتەدا بە کارەکی باش و دروست لە قەڵەم دەدا – جەماڵ نەبەز -ئێستەو پاشۆڕژی ل 98 , کەمەکوژی کورد لە جەنگی ئۆران – عۆراقدا... ل 194".

ڕوایەتیدان بە کەمەکوژی

لە ڕاستیدا لەوکاتە ژمارەیەکی زۆری هاوواڵتیانی کوردستان تەکەڵ بە هێزە چەکداری و حیزبیەکانی بەعس ببوون, نەك تەنها بارزانیەکان, وەڵای ئەوەی جێشی شۆعبی بوونەکەی ئەو بارزانییە سفیل و سادەو ساکارە نەخوێندەوارانە ئۆگەر ڕاستیش بێت؟؟, کە لە ڕابردوودا قوربانی و بەرداشی هەموو جوڵانەوەیەکی چەکداری بووبێ لە کوردستان, بە ئەندازەی پێیامەکانی هەندەك لە سۆرانی ئەو کاتی ینك شۆرەزاری نەبووەو نییە کە لەهەمان ڕۆژگاردا لە ساڵانی 83-1984, بە هەزاران قوتابی کوڕِ و کچی مانگرتووی زانکۆی سەلاحەدین دایان کە دەست بەرداری خوێندنەکەیان ببێون, لە بەر ئەوەی ئامادەیی لەبەرکردنی بەرگی جێشی شۆعبیان نەبووون, کەچی پارتەکەی ئەوسای کەچکردوو بەنز نەوشیروان مستەفا کە لەو کاتەدا بە خۆشی دووەم کەسایەتی بوو تیایدا, داوای لەبەرکردنی بەرگی جێش شۆعبیان لەو خوێندکارە مانگرتووانە دەکرد یاخود نۆرمیان دەنواند لە بەرامبەری, لە ترسی ئەوەی نەوك گفتوگۆکەیان لە گەڵ ژمەدا هەبوشَتەوە, لەوکاتەی کە چەند مانگێك بوو لە بیابانەکانی سەماوە لە سوتگەی جهەنمی ئەو گۆرمایە بە کەمەکوژی بارزانییەکان گولە باران کرابوون.
سزادانی سۆرجەم عەشیرەتێك لە بەرامبەر کردەوەی پارتەکی سیاسی, کە سۆرکردایەتیەکەی بە دەست ئەو بنەماڵەیەوە بووە, ئەمە بە خۆی سزادانێکی فاشیستانەیە, بارزانیەکان ئەم خەسڵەتە پارێزگارە داخراوەی کوردەواری, کە بە تونەدی بە سۆرکردایەتی خەڵکەوە گرێدراون, لەوشەوە بە پارتییەوە, چونکە لە لوتکەدا سۆرکردایەتی پارتی و خەڵکی بەرزانی یەك دەگرنەوە.
لە کاتکدا ئەو خەڵکەی کەمەکوژی کران, بە خێان لەو چرکە ساتە و لەحزە مێژوییەدا سفیل بوون و هیچ پێوەندییەکی سیاسی و

لەکخستنیان بۆ پارتەوە نەبووە, بگرە بەشکیان بە پێچوانەی بڕژەوەندییان کاریان دەکرد, بۆیە سەپرتکردنی ئەو کەمەکوژییە زۆق بەهەر بەهانەیەك بێت بۆخۆی تاوانو شریکە بەش بوونە تیایدا.

نازم دەباخیش قسەی هەیە

نازم دەباغ نوێنەری حکومەتی هەرێمی کوردستان لە ئێران, تەئکید لە بەشداری پارتی لە ئۆپراسیۆنی فەجری دووی ناوچەی حاجی ئۆمەران دەکاتەوە و دەڵێت: ئێستا لە هەرێمی کوردستان پارتی پێوەندییەکانی لەگەڵ کۆماری ئیسلامی ئێران لە هەموان پتەوترە. مالی مەلا مستەفا هەشت هەزار کەسیان ئەنفال کرا، لەسەر هاوکاریکردنی کۆماری ئیسلامی لەناوچەی حاجی هەمەران.

..... ئەگەر بێتە سەر ئەوەی هاوکارییەکان بۆچاوی یەکدا بدەینەوە، پەموایە کوردیش کەمی نەکردووە، یەکەك لەوانە خانەوادەی "مالی مەلا مستەفا" هەشت هەزار کەسیان ئەنفال کرا، لەسەر هاوکاریی هێزەکانی پێشمەرگە بۆ کۆماری ئیسلامی لەناوچەی حاجی هەمەران لەشکانی ئێران دژ بە عێراق.

https://www.facebook.com/296224834209968/posts/1045522879280156/
https://www.awene.com/detail?article=42774

لێرەدا لەبەر ئەوەی پێویستی سیاسی هەبوو بۆ ئێم بۆ چاو دانەوێ, راستییەکە وتراو کەسیش نییووت وا نییە.

بۆ ئەزموون وەرنەگرترا؟؟

ئەوەی شایانی باسە وەك ای پارتی کە ئەزموونی فەجری دوویان چەندین جار دووبارە کردەوە, ی ن ك یش نك ئەزموونی لەم تاوانو شونەوارە مەرگ هێنەرکانی وەرنەگرت, کە سەرانی سەپرتی سزادانکەی خۆکە سڤیلکەیان کردووە بەهەی هەیەك سەرکردەکان پارتی کردیان لە هاوسەنگێری لە گەڵ ئێرانییەکان دژ بە سوپای عێراق, بگرە دوای سێ ساڵ بۆخۆیان بوونە سوارچاکی هەمان تەرز لە چالاکی هاوبەش لەگەڵ ئێرانیەکان, ناسراوترینیان ئۆپراسیۆنەکانی کەرکووك و هەڵەبجەن, کەی گشتی نزیك 20 کاری سەربازی هاوبەش لەو ماوەیدا بەناو فەتح و فەجرو کەربەلاو نەسرو ... ئەنجامدرا, کە زرینەی هەرش بوو بە سەر پەژە ئابوورییەکان, بە لەدانی نەوتی کەرکوك لە 11 ی ئۆکتۆبەری 1986, کە بە 11 ی سێپتمبەر پێشتر ناوم

بردووە دەستی پێکرد.
ئەم تەرزە جەنگە هاوبەشانەی پاسدار-پێشمەرگە لەناو خاکی باشووری کوردستان, ئاکامەکان و کاردانەوەکانی بەعسی فاشی دەکەوێتە ئەستۆی هەر یەک لە "جەلال تاڵەبانی, مەسعود بارزانی, ئیدریس بارزانی, نەوشیروان مستەفا, ڕەسوڵ مامەند, حەمەی حاجی مەحمود, مەلا عوسمان عەبدولعەزیز, مەلا عەلی, ئەدهەم بارزانی و شێخ محەمەد خالید" بەیار دەری سەرکی بوون تیایاندا, پێویستە دان بە ڕاستییەکاندا بنێن و بەرپرسیارێتی بگرنە ئەستۆ.
ئەگەر بەشداری پارتی لە شەڕی حاجی ئەمەران تاوانێك بێت, ئەوا ئێپڕاسیۆنە هاوبەشەکانی دیکە کە ینك و پدك و حسك و بزووتنەوەی ئیسلامی و حیزبوواڵای کوردیان لە 5 ساڵی دواتردا, پاش تاقیکردنەوەی کاردانەوەی بەعس بەرامبەر ئێپڕاسیۆنی فەجری دوو لە حاجی ئەمەران, چەندین بار تاوانە, چونکە لە حاجی ئەمەران کاردانەوەی بەعس زانرا, هەموو ئێپڕاسیۆنەکان یاریکردن بوون بە چارنووسی خەڵکەوە, پەند لەو کاردانەوە دەندانەی بەعس وەرنەگرترا, بە هەمان ڕێگادا بە بە گورگان خواردن دانی کورددا ڕێشتن.

تورکیا دەوڵەت سیاسەتی دەوڵەتی عوسمانی زیندوو بکاتەوە؟... م/ جبار عبدالله عزیز

پاش ڕوخانی ئۆتۆمی بەعسی فاشیزم، فەراغێکی سیاسی دروست بوو لە عێراق، ئەو فەراغە سیاسیە وای کرد تورکیا و ئێران هەوڵ بگرن لەناوچەکە، بەهەمان ئەو سیاسەتەی لەسەدەکانی ڕابردووی دەوڵەتی عوسمانی و سەفەوی کەلە ناوچەکە باڵادەست بوون، بۆیە تورکیا هەوڵی بەدەستهێنانی ئەو ناوچانە دەدات کە سەردەمێک لەژێر ڕکێفی دەوڵەتی عوسمانی بوون، چونکە تورکیا پاشکۆی دەوڵەتی عوسمانیە، ئیستاش بەزاندنی خاکی عێراق یەکێکە لە هەوڵەکانی تورکیا، هەژانە

بەهۆبوونی چەکدارانی (پەکەکە) لەناوچەکە، بەردومانی ناوچە سنوریەکان دێکات، زەرەر و زیانێکی زۆری گیانی و ماددی گەیاندۆتە هاوڵاتیان و گوند نشینان بۆتایبەتی، سەرەڕای بەزاندنی سنورەکان و مانوەیان بە هەتایی و دامەزراندنی نوقتەی سەربازی لەنێو خاکی هەرێمی کوردستان، ئەمەش ئاماژەیەکی مەترسیداری لە چاوەڕوان دێکرێت، بۆشکی لادێکان ئیستا چۆڵ کراون لەترسی جموجۆڵ سەربازیەکانی تورکیا، بۆچی شەڕی پەکەکەو تورکیا کۆتە سەر خاکی عێراق؟ ئایا تورکیا و پەکەکە دەستن یان دوژمن؟ بۆچی تورکیا لەخاکی عێراق شەڕی پەکەکە دێکات؟ چەندین پرسیار و ئاوبۆچونی جیاواز هەن لەسەر ئەو ئامانجانەی نەوان تورکیا و پەکەکە، لێکدانەوەیەکی ئەوتۆ نیە تاکو ئیستا بسەلمێنێ ئامانجی تورکیا لەناوبردنی پەکەکە بێت لەناوچەکەدا، دوو هێکاری سەرەکی ئەو دەخیان دروست کردووە، (یەکەمیان) بۆشکی هاوڵاتیان و لاینە سیاسیەکان پەکەکە بە هێکاری سەرهەڵدانی کێشەکان دەزانن، (دووەمیان) بەپێچەوانەوە لێکدانەوەی بە دێکەن و دەڵێن تورکیا بە داگیرکردن هاتووە نێک بە لەناوبردنی چەکدارانی پەکەکە، ئاماژەی دووەم تا ڕادەیەک جێگای تێوانینە کە دەڵێ تورکیا بە داگیرکردن هاتووە نێک بە لەناوبردنی پەکەکە، ئەگەر تورکیا بە داگیرکردن نەهاتووە، چ پێویست دێکات خاکی عێراق پاک بکاتەوە لە چەکدارانی پەکەکە، خۆی دەتوانێت سنورەکانی لەگەڵ عێراق قایم بکات تا چەکدارانی پەکەکە لەخاکی عێراق دزە نەکەن بە ناو تورکیا، ئیتر ئەوە لەسەر عێراق دەمێنێتەوە چۆن ڕووبەڕووی ئەو چەکدارانە دەبێتەوە، ئامانجی یەکەمی تورکیا گەیانەوەی شاری موسڵ بە ژێر کۆنفی خۆی، تورکیا ڕێڕەوی شەڕی گەیی لە قەندیل و برادەست بە سنورەکانی ئەو شارە کە بەموکی دەوڵەتی عوسمانی دەزانێت، هەرەمی کوردستان زەرەرمەندی یەکەمی ئەو شەڕ و جەنگەی نەوان تورکیا و پەکەکەیە، پێویستە حکومەتی عێراق سنورێک بە ئەو دوو هێزە دابنێت،چیتر نەبنە هێکاری ماوەرانی هاوڵاتیان و پشێلکردنی سەروەریەکان.

ناجەنگیری ڕووشی جیهان ، و نا خڕسکی خەپیشاندانی کانی عێراق... ن/ موتەلیب سەعید عومەر

لەهەموو وڵاتانی دونیا دژ ناڕەزایی و ناڕازیبوون هەوڵەکە بە چاکسازی و گۆڕینی ئەو شێوازە نادروستە لە حکومەتانی کۆئیدارەی وڵات بەڵام دەبات ، بەدرێژی کێشانی ئەو بارودۆخە نەخوازراوە باری ژیانی خەڵک و داواکارییەکانو کەرقی ناڕەزاییەکانیش تادێت بەرزتر دەبێتەوە، زۆرینەی ناڕەزاییەکانیش دژ بە ئەنجام و نائومێدی خەڵکە بگوڕێگرتنی داواکارییەکان و پڕشڵکردنی مافە مەدەنی و سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان .

لەدونیای سەردەمی خراپی گۆڕانکارییەکان لەجیهاندا سەرباری ئاڵۆزی بارودۆخی سیاسی ئێراق و وڵاتانی دەوروبەر لەنمونەی دەسوەردانی ئێران لە هاوکاری کردنی گروپ و هێزەکخراوە ئیسلامیەکان دژ بە ئیسرائیل دروستبوونی پشێوی لەناوخۆی وڵاتی سوریا بە ماوەی زیاتر لە دەساڵ ، هەرشو شاڵاوەکانی تورکیا بە سەر باشووری کوردستان و هێڕشەکانی ئێران بە سەر سنورەکانی هەرێمی کوردستان و گرتنەوەی بەندەوکان بەمەبەستی سیاسی و پاساوی جیاواز دروست بوونی کاریگەریی قێرانی ئاو ، سەرهەڵدانی جەنگی ئۆکرانیا و ڕووسیا وەک دووەمین بەرچاو لەجیهاندا بەرفراوانی جەنگەکە بەپشتگیری و کۆمەکی ئەمریکا و ئەوروپا هاوکات پەداگیریی و تووندگیری دووەمین ڕووسیا لەهەمبەر پشتگیریەکانی ئەمریکا دژ بەڕووسیا ، لایەکی تر جەنگی ساردی نێوان چین و ئەمریکا سەرباری هەرشەکانی ئەم دواییە نێوان ئیسرائیل و بزوتنەوەی حەماس ئەم ڕووداوانە وایکردوە جیهان بارودۆخێکی ئاڵۆز و نائارام بخەیاڵەوە ببینێت .

لەم نێوەندەدا ناڕەزاییەکانی شەقامی عەرەب بەتایبەتی باڵی شیعی موقتەدا سەدر کەوتەکی بەهێزی ئایینی ، شیعی ناو گۆڕەپانی سیاسی ئێراق وەای لێ و پەگەی موقتەدا سەدر لەبەری سوپای مەهدی هێزمونک و هێڕشکی ئەپەزسیۆنی هەیە دژ بە چەند لایەنێک لە حکومەتی ئێستای عێراق ئەم دەنگو هێزمونە ناڕەزاییە نک ئێستا بەکو لەساڵانی ڕابووردوو شدا هێوەست و دەنگی ناڕەزایی هەبووە بەرامبەر سیاسەتو ستراتیجی حکومەت و لایەنکانی تری دەسەڵات بەشیعەو سونەوە .

لەردا بەگرنگی دەزانم سەرنج بدەینە گوتار و دروشمی خەپیشاندەرانی شەقامی بەغداد لە دەربەینی سکاڵاو داواکاریەکان لە ڕووی ناعەدالەتی و گەینەی ئەم حکومەتە بە بەدیلێکی تر حکومەتێک کە خاوەنی سەروەری خۆی بێت و لەژێر کاریگەری وڵاتانی دەوروبەردا نەبێت حکومەتێک هەقوڵاوی هەستو بیرو موعاناتکانی خەڵک بێت ، بەڵام لەابووردوودا زیاتر داواکاریەکان بۆ چاکسازی گەینەی ئەو شەوازە بۆ نەهەشتنی گەندەڵی و نایەکسانی ، دابینکردنی هەلی کارو خزمەتگوزاری و ئاوەدانکردنەوە بوو کەئەمیان مافی هەموو کەمەگەیە بەڵام ئەم ناڕەزایانەی شەقام لەناو بەغداد لەڕووی ئاکارەوە جیاواز و ڕەهەندێکی ناشارستانی پەوە دیارە لەهەڵکوتانە سەر دامەزراوە باڵاکانی حکومەت لەهەمانکاتدا ڕەهەندێکی دەروونی نائومێدانەی شەقامی ئێراق و تاکی عەرەبە بە چارەسەر نەکردنو نەبوونی چاکسازی بە دەسەاتدارانی ئێراق بگشتی سەرباری زاڵبوونی هەژموونو بیری تاکەوانەی هەوادارانی موقتەدا سەر بە سەرکردەکەیان وەک کارەزمایەک و فریاد ڕەسێک لەی دەوانن هەوادارەکانی پەیان وایە تەنیا کارەز ماو کەسایەتییەکە بە گەین و چارەسەرکردنی ئەم مەڵبەندە لەدەسەاتو بەدیهەنانی داد پەروەری و سەربەخۆیی تەنیا ڕابەرکەیانە ئەمەش پەویستی بەشەرەف و لەکدانەوەی زانستی هەیە نەک دەربەینی هەستو سۆزی دەروونی ، عاتفی بەیە ئام وایە کاریگەر بوون بەکەسایەتیەک دادو فریادی هیچ کەمەک نادات لەبەرئەوە کەشە وگرفتی وڵاتێک لەو زیاترە بەلایەنێک چارەسەر بکرێ ، لەرەوە ئام وایە ئەم خەپیشاندانو ناڕەزایانە خەسک نین دەنگی ناڕەزایەکان ناتوانن گەانکاری بەدەست بێنن بۆ پێچەوانەوە گەینەی سیستم بۆ سیستمێکی دامەزراوەیی نیشتمانی کە یەکسانی و ئارامی و داد پەروەری بۆ هاوڵاتیانی عەراق بێنێتە دی چارەسەری بنەڕەتی کەشەکانی خەڵکی ئێراق خەباتێکی دوورو درێژی دەوێ دوور لە دیدگاو بیری زاڵی ئایینی و مەزهەبی ،وخەڵکی .

هەوەسبازترین عاشقی دنیا…

قەسیدەی: ستیڤان شەمزینی

کەوتووم ژێر داروپەردووی تاریکی
رووناکییەک دەبینم، نوورێکی سپی
شەوقی ژنێک
لە ژووری تەنهایی زومەتدا
هەموو شەوێک بە خەونێک ئاوس دەبم
خەون بە ژنێکی سەرسامکەرەوە دەبینم
ئەم بە قووڵی سەرنجی دەدەم
سبەی دەکەوم فیردەوسی باوشییەوە
ئەم لەسەر دیواری کنیسەیەک دەنووسم
شەوقی ژنێک بەس لە جیاتی تیشکی خۆر
رووناکی ژنێک بەس لە بری تریفەی مانگ
سبەی ئەو فریشتانەی خوێنی جنێکە
بە لەشیاندا دەگەڕێت
پەل بەستم دەکەن، رامدەکشن بە دەزخ
لەوێ لەسەر دەرگای دەزخ
بە بەرچاوی دەزخنشینانەوە دەنووسم
گەرمی ژنێکە
ئەم ئاگرە بەسەداری خۆش کردووە
ئەمە هەست بە شتبوونی خۆم دەکەم
بە سەمینەوە داوای سێکس
لە ژنێک دەکەم
ئەو وێک نەیزەکێک دەم چاە دەکات
سبەی ڕۆژنامەکانی دەداریی
هەواڵی مەرگی من دەکەنە ماناشت
ئەمە بیر لە درکاندنی
رازێکی کۆن دەکەموە
هەست بە تەریقبوونەوە دەکەم
بە بیانووی شیعرێکەوە
داوای ماچ لە ژنێک دەکەم
ئەو جەنگ لە دژم رادەگەیەنێت
بە شمشێری نەریت
دەماری خوماربوونم دەبڕێت
بە گەڵای شەرم خۆی دادەپۆشێت
سبەی بە بریندکی ساڕێژنەبووەوە

ڕەگەی خەم بڕەو عەدەم دەبەم
زەر نابات
لە ژێر دارتووی زەی فڕامێشیدا دەمرم
کەمێک داە لە لاشەکەم تەر دەخەن
ئەمە خەم دەدەمە دەست دە
عەقە دەخەمە
زیندانی حەزە هەچووکانمەوە
بە سەرخەشی
داوای ڕووتبوونەوە لە ژنێک دەکەم
وەک ڕووتبوونەوەی ناو فیلمەکانی پێنە
ئەو هەزار بیانووی تاڵی هەناوە
وەک پیاوێک وێنای کردم
لە هەوەس زیاتر هیچ ترم نییە
لەوانەیە سبەی
بیر لە نووسینی شیعرێک بکەمەوە
تێیدا بە خەم بمم
ئەی هەوەسبازترین عاشقی دنیا
شوێنێک نەماوە بە خە حەشاردانت
ئەم خەجاڵەتییەت ببە ناو گەوە
ئەمە خەونێکی درە هەدە بەستم
بە زمانێک لەنەوان مغازەلە و گوناهباریدا
بە ژنێکی گیردەی عەشقی خەمم دەم
ئەمشەو لە خەونمدا
لە شارێکی قەرەباغ
بەەام لە کوچەیەکی چەپەکدا
لە ڕەژێکی ڕووناک
بەەام لە شوێنێکی تاریکدا
لە وەرزێکی سارد
بەەام لە ژوانێکی گەرمدا
تە لەگەە من بوویت
وەک دەی خەم
قەپچەی کراسەکەتم کردەوە
مەمکەکانت ئەوەندە ناسک بوون
نەموەرا لەویان بخەمە سەر
نەکا وەک شەکر
بەسەر لەوی تامدا بتوێنەوە
ئەو ترسی لەدەنیشەت و

دڵکەوتە لەرزین
وەسوەسەی ئەوە بە مەشکیدا دێت
دوا پەنجەرەی قسەکردنم لە دابخات
سبەی من دەچمە بەر ئاوێنەی هەقیقەت
دەمم چەند قورسە بەدرێشەوە راستی بڵێی
بەیار دەدەم
پێش ئەوەی خوێنکی تر هەڵبەستم
چاوەکانم دەربهێنم تا خوون نەبینم
هەرچەند حاشا ناکەم لەو خوێنانەی
تێیدا لە باوەشی ئەو ژنەدا پادشا بووم
ئەگەرچی ئێستا
لەسەر عەرشی تەنهایی دانیشتووم
هێشتاش بە دەستکی لەرزکەوە دەنووسم
ئەی ژنەکە
تا مردن کوشتەی تەم

26-11-2018
کەن – بیلەفێلد

"فەرید ئیلهامی" لە فیلمەکانی "تەنبوور" و "هەنیاوانانی چیا پیرەزەکان" مەژووی تەنبوور دگۆڕێت

مەنسوور جیهانی ـ

لە بەگەفیلمەکانی "تەنبوور" و "هەنیاوانانی چیا پیرەزەکان"دا لە دەرهێنانی "فەرید ئیلهامی" دوای 15 ساڵ وێنەگرتن، توێژینەوە و لەکۆینەوە، مەژووی ئامێری هەسەنی کوردی تەنبوور دەخوێنێتەوە.

“فەرید ئیلهامی” بە سازکردنی بەرگی فیلمی “هەنیاوانانی چیا پیرەزەکان” کە سەبارەت بە مێژووی ئامێری مۆسیقای کوردی تەنبوور لە ئایینی یارسان و کاکەییەکانە و هەروەها لە بەرگی فیلمی “تەنبوور” (تەمیرە) کە سەبارەت بە مێژووی هاوچەرخی تەنبوورە؛ 15 ساڵ وەنەگرتن، تەوژینەوە و لێکۆڵینەوەی مۆسیقایی و مەیدانی ئەنجامداوە و ئێم بەرهەمانەی لە 5 پارێزگای ئێران، هەرێمی کوردستان و هەروەها وڵاتانی تورکیا، ئەڵمانیا و سوید وەنەگرتووە.

“فەرید ئیلهامی” گەرانیبێژ، ئاوازدانەر، تەوژەر و ژەنیاری ئامێری تەنبوور، ئێستاکە لە شاری سلێمانی پێتەختی ڕۆشنبیری هەرێمی کوردستان نیشتەجێیە؛ ماڵی تەنبووری “ئێیاز”ی دامەزراندووە و ئەمجارە لە چوارچێوەی دەرهێنەر و تەوژەری مۆسیقایی، بەرگی فیلمەکانی “تەنبوور” و “هەنیاوانانی چیا پیرەزەکان”ی سەبارەت بە مێژووی ئامێری ڕۆسەنی کوردی تەنبووری سازکردووە.

ئێم بەرهەمانە بە جۆرێک ئینسکلۆپیدیای ئامێری کوردی تەنبوور دەتە ئژمار و بەش گەلێک لە ژیانی مامۆستایان و کەسام خوانانی ئێم ئامێرە باستانی و ڕەسەنە وەنەگیراوە کە بەداخەوە ئێستاکە لە ژیاندا نەماون. چونکە بوونەی داخ و کەسەرەوە، لە ماوەی ئێم ساڵانەی دوایيدا، تەواوی مامۆستایانی بەوەنە و شایستەی مەقامەکانی تەنبوور لێم دنیایە کۆچیان کردووە و “فەرید ئیلهامی” بە بەرگکردن و تەمارکردن لە مێژووی مۆسیقا، لە هەموو کەسام خوانانی بوارە جۆراوجۆرەکانی تەنبوور، لە بەرهەمهێنانی ئێم دوو بەرگ فیلمە کۆکی ئەوتە و پەیابخی وەرگرتووە.

بە زانیاریی زیاتر:
https://instagram.com/farid_elhami_official?igshid=YmMyMTA2M2Y=

ئاگەیاندنی گشتیی بەرگ فیلمەکانی “تەنبوور” و “هەنیاوانانی چیا پیرەزەکان”.

کێبڕکێی سیاسی و نووسەرکانی؟... زانا ئاراز

ئەمە لە خاکێک لەدایک بوون دژین کە پارچە پارچە کراوە، سەرەای ئەوەش سیاسیکانی نووسەرکانی لەهەر پارچەیەک بەدرژایی ئەو کاتانە پەرتەوازەن هەروەها هیچ ووتاێکی تر سیاسیکانیشی نیە هەندی ئەوانە باس لەوە بکەن کە پەیوستە پەند لە مێژوو وەربگرین کەچی مێژووی دووبارەیە بەڵام بەشەوەی تر .

خەی ئەو سیاسیانە و نووسەرەکانیان کاتی ڕۆژانە هەموو خەریکی بەرهەمهێنانی بیری پەرتەوازەیی و دووبەرەکین لەگەڵ ئەو بیرانەی کە بەرژەوەندی تایبەت لەسەری بنیانتناوە.

بە نموونە هەر یەکێیان بەرگری لە هەموو شتێکی لایەنی خەی دەکات بە ڕەش و سپی یان لەی بەدەنگ دەبەت و چاوپێشی دەکات بەڵام هەر ئەو جۆرە سیاسیانەو نووسەرەکانی کە لە شوێنەکان لەگەڵ یەکێری کەدبنەوە ئاوا نین ، بەڵکو بەرهەمهێنەری ئەو بیرانەن کە بەرژەوەندی گشتی لەدەکەوێتەوە لەگەڵ باسی یەکگرتوویی دەکەن ؟! بەڵام کە لەوە تەواو دەبن و دەنەوە لای شوێنی خەیان ئەوانە هەر وەکو ئابردوو هەمان کار دەکەن .

ئەوەش ئەگەر نموونەیەکی لەسەر بهێنینەوە
کاتێک ئەوانە ڕۆژانە خەریکی ملمانێی سیاسین هەر یەکێیان بە بەرژەوەندی بەری خەی خەی ماندوو دەکات نێک بە گشتی، بەڵام کە لە شوێنێک (شوێنکی ئەکادیمی، کەنگرە…) هەمویان یان هەندێکیان لە نووسەرەکانیان یان سیاسیەکانیان یان هەردووجۆری سیاسی و نووسەرەکانیان کەدەکاتەوە بەشەوێک قسە دەکەن وەکو پێشتر نیە ئەمەش نێک جارێک یان دووجار بەڵکو زۆرجار هەر ئاوا بوونە ، دەشکرێت بڵێین ئەوان هەڵەن یان وا دەزانن دەبە وابن هەڵەن لەوەی بە پێی شوێن قسە دەکەن نێک بەقەناعەتەوە هەروەها وا دەزانن ئەوەی ئەوان ڕۆژانە دەیکەن هەمان ئەو شتەیە کە لەوە باسی دەکەن هەندێکیشیان حەز بە پەرتەوازەیی ناکەن بەس چونکە کەمینە یان شتێکی تر خەی ئادەستی واقیع دەکات بەڵام نابە وابەت دەبە قسەی خەی وەک خەی هەبەت.
2022 8 10

گلێیی کوردبوون لە تاێیبانێکانی کوردستان مەکەن!…

شەماڵ بارەوانی

هیچ پەویست ناکات گلەیی کورد بوون لە بابایەکی ئیسلامی سیاسی و تاڵیبانەکانی کوردستان بکەیت و بڵێیت چۆن بوەری وا دژکەیت کفر و بە هەزی بە پیرەزی خاکی کوردستان بکەیت و بڵێیت:خاکی عەرەب و سعودیە لە کوردستان پیرەزترە؟!

ئەوانە مەعدەنیان دیارە کەچین و لە کوە ئاو دەکرێت بە ئاشی ئیدەلەجیاکەیان.
ئەوان لەمەژە و بە ئاشکرا جاشی عرووبەن و خزمەتی ئەجەندای نەیارانی کورد دەکەن و شانازی بە وەکالەت بە پەژڕی تەعریب و هزری فەندەمەنتالیستی دەکەن.

ئەوان بە خەمی خاك و دەوڵەتی کوردی و لە پەناو کوردستانی گەورە و بە کوردایەتی دروست نەبوون هەرگیز.

لەمەژە هەستی نەتەوایەتی بە بیدعە و بیری ناسیۆنالیستی بە دەستی ئیمپەریالیزم و دەسیسەی جولەکە و پیلانی غەربی کافر دادەنەن بە پارچەپارچەکردنی خاکی ئیسلام و پەرتکردنی یەکەیزی برایانی عەرەب و ئەفغانی و شیشانی و خەلیجی و تورکی و پاکستانی موسەمان.

کاکە گیان لە عەقیدە و بیر و باوەڕی ئیسلامی سیاسیدا شتێک نییە بە ناوی کوردایەتی و هەستی نەتەوایەتی و ئەوان باوەڕیان بە چەمکی(ئوممەی ئیسلامی هەیە).

بۆیە هەرگیز چاوەڕێ مەکە ئەمیر و ئەمیندار و ئابڕۆکانی ئیسلامی سیاسی و دڕۆشکانیان بڵێن و ببن بە پاڵەوانی هەستی ناسیۆنالیستی، ببن بە خانی و جەلادەت بەدرخان و قازی و، واعیز و مەلا و دکتۆر عەبدولواحیدەکانیان ببن بە نەتەوەپەروەری تەمام عەیار و، چیتر دەستبەرداری سوکایەتیکردن و بە گەزیکردن بن بە کوردایەتی و خاك و چەمکی پێکەوە ژیان و فرەیی و یەکترقبوڵ کردن و زەردەشتیەکان و ئەزدی و مەسیحی و جوو و بە دین و هەموو جیاوازیەکان.
هەرگیز، لەخەیاڵیش چاوەڕێی وەها شتێک مەکە.

ئەزیزم من لەوتاریتریشدا گووتووومە و لێرەش دەیڵمەوە: ئەوان بە کوردایەتی دروست نەبوون، بەڵکوو بە زیندووکردنەوەی خەلافەتی ئیسلامی و گەنانی دەوڵەتێکی سیوکراتی و جێبەجێکردنی ئەحکامەکانی

شەریعەت و بە ئایینکردنی تەواوی سەکتەرەکانی ژیان درووست کراون.

گەر ئێستا لە ژێر دیفاکتۆ و ئەمری واقیعدا، جار و بار، لەرە و لەوە باس لە کورد بوون و دەوڵەتی کوردی دەکەن، دەنیابە ئەوە هەمووی تاکتیک و فێڵ و ناچارییە. بە هووکێش دەوڵەتی کوردیشیان بوێت و سەتجار پشگیری سەربەخۆیی و یەفراندەمیش بکەن، درێی دەکەن و دەوڵەتکیان دەوە موتوربەی دگمەکانی سەید قوب و بیری ئیخوانچیەتی و ئیدئۆلۆجیای حەسەن بەنا بێت و حوکمی مەزهەبی و فیقهی ئیسلامی و ئەجێندای ئیسلامی سیاسی تێدا بادەست و یاسا و سەروەربێت بێت.

خۆ بینیمان کاتێک کوردانی ڕۆژئاوای کوردستان لەساڵی٢٠١٣ پرۆژە دەستوورەکی شارستانی و مەدەنیان نووسی و دانیان بە یەکسانی جێندەری و ژنبوون دانا، وەکو مرۆڤ و یەکسان بە پیاو، نەک هاوشێوەی ئیسلامی سیاسی وەکو بوکێنی ئارەزوو و ئامێری جنس و کەنیزە و چوار ژن بە پیاوەک و نیوە میرات و بەکەم ئەقڵ و نامرۆڤانە و لە هەوانگێیەکی زێر نزم و نەرسالارانە سێیری ژن بکەن! ، چۆن لەرە یەکگرتووی ئیسلامی و عەلی قەرەداغی ئیخوانی قەتەری زیندیان کرد و هاواری ئیدئۆلۆژیایانە و مەزهەبیانە و پاتریارکیانە و فەندەمێنتالیستانیان لە بەرزبووێیە و بەیاننامەیان لە دژ دەرکردن و پێتێستە و سەرکەنیان کردن و ئەو پرۆژە دەستوریان بە دژایەتی کردنی خودا و ئایین یەکسان و پێناسەکرد!.

ئەزیزم ئەوێیە حەقیقەتەکە، ئەوان بیر و هۆشیان لای تاڵیبان و چاویان پە فرمێسکە بە جەوهەر دەدایقی تیرەرستی شیشانی و دێیان بە حەماسی تیرەرست و حەرەکەی جیهادی فێستین و ئیخوانی میسر لەدەات و ئاواتیان ئازادبوون فێستینی ئومەی عەرەبیە و سەریان لە کێشی ئیخوان و گیرفان و قنیان لە باوەشی کەماری سەدارە و ئاخوندەکانی ئێرانە.

من بە ماوەی چەندین ساڵ لەناو حزبەکی ئیسلامی بووم و ئەندامیان بووم و وانەی ئوسرە و دەرسی تەنزیمی حزبم لایان خوێند و بە دگم و ئیدئۆلۆجیای ئیسلامی سیاسی تێقینیاندام، ڕۆژێک باسی شێخ سەعیدی پیران و سەید ڕەزای دەرسمی و سمکۆی شکاک و کوردایەتی و دەوڵەتی کوردیان بە نەکردم، لە بەرامبەردا مەشکیان کاسکردم بە ناوی حەسەن بەناو سەید قوتب و سوڵتان عەبدولحەمیدی عوسمانی و ئەبو ئەعلای مەودودی و فلانی ئەفغانی و فیساری پاکستانی و کەی میسری و ئەویتری سودانی و کاتێک باسی کەمال ئەتاتورك و تەرانیەکانیان بە دەکردین،

بەیەک وشە و یەک دەم باسی ئەو هەموو ستەم و زوڵم و فریوی دەرهەق بە کورد و قەدەغەکردنی زمانی کورد و کپکردنەوەی شۆشی شێخ سەعیدی پیران(١٩٢٥) و ئاگری داغ(کەماری ئارارات) (١٩٢٧-١٩٣٢) و سەرکوتکردنی ئاپۆینی یەکەمی کەچگیری(١٩٢٠-١٩٢١) و ئاپۆینی دووەمی کەچگیری(دەرسم) (١٩٣٦-١٩٣٨) و جوڵانەوەی پلومەر (١٩٣٠)و جوڵانەوەی کەچ ئوشاغی(١٩٢٦) و کەمەکوژی و جینسایدی دەرسمیان نەدەکرد، بەڵکو تەنها باسی ئەوەیان بە دەکردین کە ئەتاتورک کەسێکی بێ دین بوو و خەلافەتی ئیسلامی هەڵوەشاندەوە و لیباس و جبە و عەمامەی عەرەبی مەناکان و بانگی بە زمانی عەرەبی قەدەغەکرد و دژایەتیکی زۆری ئاینی کرد و هەر لەو سەنگەیشەوە، ڕقیان لە ئەتاتورک دەبوویەوە، نەک لەبەر ئەوەی دژایەتی کورد و کوردستانی کرد و کەمالیەکان چەن لە ڕۆگای تیرۆری دەوڵەتەوە کوردستان و کوردیان خەڵتانی خوێن کرد.

بەیەک دنیابە، کامیان لە هەمووی زیاتر خۆی لا مەدەنیترە(وەک ئەوەی هەندێکیان وا خۆیان ناوزەددەکەن) لە هەمووی داعشترە، بەڵام کاتێک حوکم بکەوێتە دەستیان و دەخەکە لە بەرژەوەندی ئەواندابێت و هەز و دەرفەتیان هەبێت.
بەڵێ تەنها دوو ڕۆژ بەسیەتی بە بە داعشکردنی کەمەڵ و سپاندنی شەریعەت و جێ بەجێکردنی ئەحکامەکانی شەریعەت، کە ئیسلامی سیاسی حوکم بکەوێتە دەستیان.

مەرەف لەنەوان زانیاری و زانیندا؟... زانا ڕاق

خۆی ئەکرێت بپرسین زانیاری چیە ؟بۆچی دەوترێت زانیاری؟ ئەی زانین چییە؟ بۆچی دەوترێت زانین؟

زانیاری ئەو بیرکەیەیان هەر شتێکی تری هاوشێوەی ئەوانەو لەوانە نزیکە کە هی مرۆڤێک نەبێ بیبیستێت ئەوا زانیاریە.
ئەوجا زانیاری جۆرا و جۆر هەن :
هەیە هی هەواڵیە ، هەشە هی تەڵەفزیۆن دروست کردنە، هەشە هی

کارەبا دروست کردنە …

دووەمیش زانین ئەو شتانە کە زانستی تێدا دروست دەکەی ، یان بەشێوەی تر واتە تە زانای لە هەر بوارێک تە ئەو شتانە دادەهێنی نوێن ، دواتر بەهای بەردەوامی پێرە بەوە دەدەی، یان بەشێوەی تر ئەوەی تە دەیزانی ئەوە زانستە هێروەها ئەوەی مرۆڤی تریش دەزانە زانستە بەڵام هی تە بە ئەو زانیاریە هی ئەویش بە تە و هەموو کەسانی تر زانیاریە .

ئەوەی لە کۆمەڵگای ئەمە و تێژەڵاتی هەیە زانیاریە نەک زانین ناشکرێت بەڵین هەمووی تێژەڵاتی زانیاریە بەڵکو دەکرێت بەڵین بەشێوەیەکی گشتی ئاوایە ئاوا دیارە ، بەهەمان شێوە دەکرێت بوترێت بە تێژئاوایەکانیش زانیاریە بەڵام جیاوازی تێژەڵاتی و تێژئاوایی ئەوەیە ئەوان زانایان هەیە تێژەڵاتی نیەتی .

بە نموونە تێژەڵاتی زانستەکانی فیزیا و کیمیا و زیندەوارزانی بەهەمان شێوەش ئەمە بنەڕەتی دروستکردنی ئەوانەمان نیە، وەکو زانستێک، نەک زانیاریەک؟! بەڵکو ئەوان هەیانە .
بە نموونە
یاریبازی ئەدەبی تایبەت بەخۆمان نیە، یان زانست تایبەت بەخۆمان، یان سینەما و دراما و هەموو بوارێکی تر ؟خۆی ئەوە گرنگە زانستی بنەڕەتی بوارەکان بزانین .

دەکرێت بەڵین جیاوازی نێوان زانین و زانیاری
ئەوەیە :
یەکێکیان پێشتدێخات ئەوەی تر چێقبەستووت دەکات ، یەکێک زیان لێدەدات یەکێک سودت پێدەگەیەنێت ، یەکێک ئامانجێ یەکێک ئامرازێ ، هێروەها ئەمە کاتێک زانین دەزانین زاناکان دروست دەبوون پێیدا دەبوون بەهای کارکردن و دروستکردنی زاناکان و فێیلەسوفان و بیرمەندان و نووسەران وهەموو بوارەکانی تر بەڵام زانیاری هەموومان وەک یەک دەبووین، ئەمش هێروەکو بیرکردنەوەیەکی تێژانیە، یانی نووسەرەکان هەموویان پێکدێچن هێروەها هەموو بوارەکانی تر ،ئەوانە وادەزانن کاریان ئاوایە، بە بڕۆ پێشچوونیش لەو هەموو بوارانە پێویستمانە بەداهێنانە داهێنانیش پێویستی بەجیاوازبوون و داهێنان و پڕپێدانە .

تێبینی ئەو بابەتەم شێوەک لێشێوکان ساڵی ڕابردوو لە ئێکاونتم باسم کردبوو

2022 8 9

ڕەگەزەکانی بەرهەمهێنانی شیعر لای مەحوی... نووسینی: عەتا قەرەداخی

سەرەتا:

ڕەنگە یەکێك لە کێشە سەرەکیەکانی قسەکردن لەسەر شیعری کلاسیکی کوردی ئەوە بێت کە زۆرێك لە سەرچاوەکانی ئەم ڕستبازە شیعریە بە تایبەتی لە ئاستی زمانو هونەرەکانی شیعردا پەیوەست بن بە هەمان سەرچاوەکانی شیعری دراوسێکانی کوردەوە بە تایبەتی شیعری عەرەبیو فارسی. هەبەت ئەوەش هۆکاری بابەتی خۆیی هەیە کە لە پێش هەموویانەوە ئەوەیە کە سەرچاوەی ڕۆشنبیری کوردی لە ڕابردوودا بە پلەی یەکەم عەرەبیو فارسی بووە، دیارە ڕۆشنبیری تورکیش لە پلەی دووەمدا دێت ئەویش بە کاریگەری ئەوەی کە یەکەم کوردو هەریەکە لەم سێ نەتەوە جیاوازە هاوئایینن. خاڵی دووەم کە ئەویش بایەخی خۆیی هەیە ئەوەیە کە کورد بۆ ماوەی دوورو درێژی لە لایەن دەسەڵاتی ئیداریو سیاسی ئەو نەتەوانەوە بەتەواوەتی ئەندازەی ئەوە دەتوانین بڵێین کێشەی کراوەتو بەو پێیەش کەلتوورەکەشی لەلایەن کەلتووری ئەو نەتەوانەوە کە باڵادەستتر بوون لە کورد کاڵتری کراوە. هەروەك تا قۆناغێکی درەنگیش نووسین بە کوردی دەرنەکەوتووەو، کورد بە زمانی عەرەبی یان فارسی یان تورکی نووسیووێتی. ئەوە ئاشکرایە کە زمان وەکو ئامرازی دەربڕین یەکێکە لە پایە سەرەکیەکانی هەر دەقێکی ئەدەبی. بە گوێرەی ڕوانین بۆ شیعری کلاسیك کە وەکو ئەدەبی چینی ئەرستۆکرات سەیر دەکرێت، بێگومان دەبێ زمانەکەیشی لەو ئاستەدا بێت. یەکێك لە کێشەکانی شیعری کلاسیکی پەیوەندی بە زمانی نووسینەوە هەیە کە زمانێکی تێکەڵاوە لە زاراوەی عەرەبیو فارسی تورکی. ڕەنگە یەکێك لە هۆکارە دیارەکانی ئەو هەموو وشەو زاراوە عەرەبیو فارسیو تورکییە لە دەقی کلاسیکی کوردیدا سەرباری باڵادەستبوونی کەلتووری ئەو نەتەوانە بە

هەموو رەگەزەکانییەوە بەسەر کەلتووری کوردیدا، لاوازی چینی ئەرستۆکراتی کوردی بوو بۆت کە لە ئاستێکدا نەبووە زمانی تایبەت بە خۆی هەبێتو بەو پێیەش ئەدەبی کلاسیکی کوردی گوزارشتی راستەقینە بوو بێت بە زمانی ئەو چینە. زۆرجار ئەوەمان بەربای گوێ دەکەوێت کە ڕۆشنبیرە نەریتیەکانی ئێمە هەموو بایەخو گەوهەری شیعری کلاسیکی کوردی دەگێڕنەوە بۆ ئەو زمانەی کە پێی نووسراوە گوایە زمانێکی بەرزە بەڕام لە راستیدا وانیە چونکە ئەو زمانە پێە لە وشەی بێگانەو مەرجیش نییە وشە بێگانەکان لە سیاقە کوردییەکەدا هەمان ئەو مانایە ببەخشن کە لە زمانە ئەسڵیەکەی خۆیاندا هەیانە، ئەمە سەرباری ئەوەی کە سیاقی ڕۆزمانیش زۆرجار کوردی نییە هەرچەندە شیعر مەرج نییە پەیڕەوی ڕۆزمان بکات. بۆگومان ئەو ئاڵۆزییەی زمان هۆکارێکی سەرەکیە بۆ ئەوەی کە زۆرینەی خوێندەواری کورد نەتوانێت لە شیعری کلاسیکی کوردی تێبگاتو لە هەمووشی سەیرتر ئەوەیە کە لە نۆوەندی ڕۆشنبیری ئێمەدا ئەوە وەکو خاڵێکی گەشو پێزەتیفی شیعری کلاسیکی کوردی سەیر بکرێت واتە مادەم خەڵك ناتوانێت لەم جۆرە شیعرە تێبگات، یان تەنانەت ناتوانێت بە راستی بیخوێنێتەوە مانای وایە ئەوە شیعرێکی بەرزو نایابە.
بەهەرحاڵ ئێمە دەزانین سامانی شیعری کلاسیکی کوردی سامانێکی تا ئەندازەیەك دەوڵەمەندە بەڕام ئایا سەرچاوەی ئەسڵی شیعری کلاسیکی کوردی عەقڵو خەیاڵی کوردییە یان دەشێ وای بۆبچین خەیاڵو عەقڵی کەلتووریەکانی تر لە پشتی بەرهەمهێنانی ئەم جۆرە شیعرەوەیە لە مێژووی شیعری کوردیدا؟ بۆگومان ئەگەر لەسەر دوو ئاست سەیر بکەین ئەوا راستەخۆ وەڵامی ئەم پرسیارەمان دەستگیر دەبێت. یەکەم لە ئاستی زمانی دەقە کلاسیکیەکان خۆیاندا کە تێکەاوێکن لە کوردیو وشەی عەرەبیو فارسی. دووەم وەکو ئاشکرایە کێشەکانی شیعری کلاسیکی کوردی بۆجگە لە زۆربەی ئەو بەرهەمانەی کە بە زاری گۆرانی نووسراون کە بە کێشی پەنجەن کە ئەویش کێشی فۆلکلۆری کوردییەو ئەویش هەمان کێشی گاتاکانی ئایینی زەردەشتیە، ئەویتری بە کێشەکانی خەلیلی کۆی ئەحمەدی فەراهیدی نووسراوە یان بە کێشی مەسنەوی فارسی نووسراوە کە هیچیان کوردی نیین. دیارە مەبەستمان لەم قسەیەش ئەوە نییە کە بەڕین مادەم شیعری کلاسیکی کوردی بەو زمانەو بەو کێشانە نووسراوە هیچ بەهایەکی نەتەوەیی یان ئەدەبی نەتەوەی نییە. نەخێر بەکو مەبەستمان ئەوەیە کە بەڕین داخۆ چەند پۆ بایەختر دەبوو ئەگەر شیعری کلاسیکی کوردی بە کێشی تایبەتی کوردیو بە زمانی کوردی کە مەبەستمان زمانی ستانداردە یان ئەرستۆکراتی کوردییە بنووسرایە، نەك بە زمانی تێکەاو لە عەرەبیو فارسیو تورکیو سەرباری ئەوەش بە زاری ناوچەیی بۆ نموونە لە

کاتێکدا کە ئەحمەدی خانیو مەلای جزیری بە کرمانجی سەرو نووسیوویانە، نالیو سالمو کوردیو مەحوی.. بە زاری کرمانجی خواروو نووسیوویانەو بەسارانیو مەولەویو شاعیرانی تری هەورامی بە زاری گۆرانی نووسیوویانە کە ئەوەش زیاتر خاسێتی ناوچەیی بوونی بە شیعری کلاسیکی کوردی بەخشیووەو ئەوەش وایکردووە کە شیعری کلاسیکی کوردی وەکو ئەدەبی ناوچەیی لە مۆزووی ئەدەبی کوردیدا بمێنێتەوەو لەسەر ئاستی جوگرافیای نەتەوە تا مۆزوویەکی درەنگیش ئەو ئامادەبوونەی نەبێت. ئەوەش وایکردووە کە سەرچاوەکانی شعیری کلاسیکی کوردیش جۆرێك لە ناوچەگەریان پێوە دیار بێت بێ نموونە ئەوەندەی شیعرەکانی نالیو سالم پەیوەستن بە میرنشینی بابانو سنووری قەڵەمڕەوی ئەو میرنشینەوە ئەوەندە پەیوەست نین بە هەموو جوگرافیای کوردەوە، هەروەك بەرهەمەکانی مەلای جزیریو ئەحمەدی خانی پەیوەستن بە جوگرافیای بادینانەوە لەبری جوگرافیای کوردستان.

بە هەرحاڵ ئەمەی لەسەرەوە باسکرا بەشێکە لەو کێشانەی کە دەبێ کاتێ باسی سەرچاوەکانی شیعری کلاسیکی کوردی دەکەین یان کاتێ باسی سەرچاوەکانی بەرهەمهێنانی شیعری هەر شاعیرێك دەکەین یان لە بارەی بنەماکانی گوتاری شیعری هەر شاعیرێکی کلاسیکی کوردەوە دەدوێین دەبێ ئاگاداری ئەو کێسپو بەربەستو کێشانە بین نەك بەشێوەیەکی گشتگرو بێ لەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندییەکان بە یەك شێوەو بە یەك ئاراستە باسی سەرچاوەکانی شیعری کلاسیکی کوردی بکەین. رەنگە ئەگەر بواری توێژینەوەی ئەدەبی بەراوردکاری لە نێوەندی رێشنبیری کوردیدا بێ ئەمەو پێشو بواری توێژینەوەی بەنێوێکداچوونی دڕ (Intretextuality) لە ئێستادا دەوڵەمەند بوایە زۆر پەیوەندی ئاشکرای نێوان شیعری کلاسیکی کوردیو فارسی یان کوردیو عەرەبی پەردەی لەسەر هەڵبگیرایەو مەودای کاریگەری شیعری کلاسیکی ئەوان لەسەر شیعری کلاسیکی کوردی دەربکەوتایە.

دیارە ئەوەش مایەی پرسیارە کە لە نێوەندی رێشنبیری ئێمەدا تاکو ئێستاش زانیاری گشتی سەبارەت بە کلاسیك زانیاریەکی سەرپێیە. لە راستیدا زاراوەی کلاسیك لەسەردەمی گریکدا مەبەست لەو بەرهەمانە بووە کە بێ چینی سەرەوە دەنووسران. لەسەردەمی رۆماندا مەبەست لە زاراوەی کلاسیك ئاماژەکردن بوو بێ ئەو نووسەرو داهێنەرانەی کە خاسێتو نەریتو عەقڵی چینی سەرەوەی کۆمەڵگەیان هەڵگرتبوو واتە چینی ئەرستۆکرات. بەڵام لە سەدەکانی ناوەنددا ئەم زاراوەیە مانای نووسەرێکی لە خۆدەگرت کە لە پاڵدا خوێندبێتی بەبێ لەبەرچاوگرتنی پڵگەی کۆمەڵایەتیو پێوەستبوونی چینایەتی. لەسەردەمی رێنیسانسدا

تەنها ئەو بەرهەمە مەزنانە بە کلاسیك دادەنران کە لەسەردەمی گریکو رۆماندا بەرهەم هاتبوون کە بەرهەمی پێبایەخی چینی یەکەم بوون. هەروەك لە روانینی هیومانیستانەوە ئەو بۆچوونە جێگیر بوو کە نووسەری کلاسیك ئەو نووسەرەیە کە گەیشتۆتە ئاستی تەواو(کەمال) لە هەموو رووبەکەوە. هەروەك لەو سەردەمەدا زاراوەی کلاسیك لە سێ روانگەوە دەبینرێت یان بە پێی سێ پێودانگ شوناسی کلاسیکی بوون وەردەگرێت کە بریتین لە:پەیوەستبوون بە چینی یەکەمەوە یان نایابیوون، دڕین ، نموونەیی(J.A. Cuddon, a dictionary of literary Terms. P.122) . کەواتە لێرەدا ئەوەمان بۆ ئاشکرا دەبێت کە زاراوەی کلاسیك پەیوەندی بە گریکو رۆمانو ئەو ئەدەبەوە هەیە کە لە سەردەمەکەشی پێوە دیار بوو بێت. بەڵام بە گشتی لای زۆرینەی خوێنەرانی دواتر کلاسیك وەکو رەگەزێکی ئاڕاستەی ئەدەبی سەیرکراوەو ئەو خاسێتەی کە گوایە ئەم ئەدەبە بۆ چینی بەرزیان ئەرستۆکراتەکان نووسراوە تاکو ئێستاش ئامادەبوونی هەیە لەو روانگەیەوە کە گوایە تێگەیشتنی ئەم ئەدەبە گرانەو ئاڕاستەو خەڵکی ئاسایی ناتوانێت لێی تێبگات. هەر بۆیە ئەو بۆچوونە بەردەوام دەگوترێتەوە کە دەڵێت: کلاسیك ئەو کتێبانەن کە هەمیشە گومان لێ دەبێت کە خەڵك لە بارەیانەوە دەڵێن: جارێکی تر دەیخوێنمەوە، هەرگیز ناڵێن: دەیخوێنمەوە(Italo Calvino The Uses of Litrature p.125) . ئەمەش جۆرێك لە ناراستی تێدایە چونکە ئەو بۆچوونە لای خوێنەر جێگیر بووەو بەشەرمی دەزانێت بڵێت من ئەو کتێبە یان ئەو بەرهەمە کلاسیکەم نەخوێندووەتەوە. لە راستیشدا ئەمە لەوەوە سەرچاوەی گرتووە کە گوایە ئەدەبی کلاسیك ئەدەبی چینی بااڵیەو ئەو خوێنەرەی نەیخوێندبێتەوە مانای وایە لەو چینە کەمەاڵیەتیە نییە یان ئاستی ڕۆشنبیریو عەقڵی لەو ئاستەدا نییە کە لەو ئەدەبە تێبگات. بەهەرحاڵ ئەو بۆچوونە تا ئەندازەیەکی ئاشکرا لە ئەدەبی گەلاندا جێگیرە کە ئەدەبی کلاسیك بایەخی خۆیی هەیەو خوێنەری سەردەم ناتوانێت باش لێی تێبگات، ئەمە سەرباری ئەو بۆچوونە جێگیرەی کە پێی وایە ئەدەبی کلاسیك لە ئاستکی بااڵی داهێناندایەو تەنانەت لوتکەی داهێنانی ئەدەبی هەر نەتەوەیەك بریتیە لە ئەدەبی کلاسیکی ئەو نەتەوەیە. ئەم بۆچوونەش بە ئاسانی ناگڕێت بە تایبەتی لە نێوەندی ڕۆشنبیر کوردیدا هەکەشی ئەوەیە

بەراورد بە ئەدەبی کلاسیك قۆناغەکانی داوتری ئەدەب بە تایبەتی شیعر بە بۆچوونی زۆرك لە خوێنەرانی نەریتی لاوازن چ لە رووی ئاستی داهێنانەوە چ لە ئاستی جیهانبینی ئەدەبیو تەنانەت لە رووی ئامادەبوونی کەسێتو نوخبەی خەریك بوو بە ئەدەبیشەوە ئەم تۆمەتانینە زۆربەی کات پشتگیری لێدەکرێت یان هەر هیچ نەبێت رەت ناکرێتەوە. بەهەرحاڵ ئەمە لێرەوە دەگەیینەوە بۆ باسکردنی ئەو سەرچاوانەی کە دەقی مەحویان بە گشتی لەسەر بنیادنراوە.

لە سەرەتاشەوە پێمباشە ئەو پرسیارە بەرز بکەینەوە: ئایا ئەو رەگەزانەی کە شیعری مەحویان بەرهەم هێناوە تا چ ئاستێك بەشداری دەکەن لە بەرهەمهێنانی ماناو دەلالاتدا؟ ئایا مەحوی بۆچی ئەو رەگەزانەی بەکارهێناوە؟ ئایا زمان وەکو رەگەزی یەکەمی بەرهەمهێنانی دەق لە ئەزموونی شیعری مەحویدا توانیوێتی ئەرکی هەگرتنی ماناو دەلالات ببینێت؟ ئایا ئەتمۆسفێری گشتی شیعری مەحوی چۆن لەگەڵ رەگەزەکانی تری بنیادنانی دەقدا کاردەکات بۆ بەرهەمهێنانی شیعریەتو لەوشەوە بۆ رەخساندنی زەمینەی دروستکردنو بەرزکردنەوەی پرسیار؟
دیارە ئەوە ئاشکرایە کە بەرهەمی شیعری مەحوی وەکو سەرجەمی شیعری کلاسیك رەگەزەکانی شیعری کلاسیکو تەکنیکەکانی شیعری کلاسیکی تێدایە. ئەمە سەرباری ئەو بنەما سەرەکیانەی کە شیعر وەکو دەقی هونەری دەبێ هەیبێت. دەقی شیعری مەحوی دەقێکی دەوڵەمەندە بە وێنەی شیعریو میتافۆرو پارادۆکسو بەکارهێنانی هێما ئەمە سەرباری هونەرەکانی تری نووسینی شیعر لە جۆری کێشو سەرواو رەگەزی گۆرانەوەو دایەلێکو مۆنۆلۆگو... بەڵام دیارە ئەم رەگەزانە خاسێتی گشتی دەقی شیعرینو ناشێت تەسەوری بەرهەمهێنانی دەقێکی زیندووی شیعریی بکەین بەبێ بوونی زۆرینەی ئەم رەگەزانە. بەڵام ئایا ئەو سەرچاوانەی کە جیهانبینی شیعری مەحوی پێکدەهێنن و شووناس بە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرە دەبەخشن چین؟

یەکەم: یەکێك لە سەرچاوە سەرەکیەکانی شیعری مەحوی ئایەتەکانی قورئانە یان بە شێوەیەکی تر بڵێین مەحوی لە زۆرێك لە دەقەکانیدا هەوێیداوە دەقی قورئانی یان ماناو مەبەستی ئایەتێکی قورئان بکات بە بنەما بۆ ئەوەی مەبەستی شیعری خۆیی پێ بەهێز بکاتو لە هەمان کاتیشدا رەهەندێکی قوڵی فیکری ئایینی بە دەقەکەی ببەخشێتو لە هەمان کاتیشدا گەوهەری ئەو دەقە ئایینیە لە پێناوی بەرهەمهێنانی جیهانبینی شیعری خۆیدا بەکار بهێنێت. رەنگە ئەو پرسیارەشمان لە لا دروست ببێت ئایا مەحوی بە درێژایی ئەزموونی شیعر نووسینی خۆی بۆ

جیاوازی واتە لەو کاتەوە کە دەستی کردووە بە شیعر نووسین تا ئەو کاتەی دوا شیعری نووسیووە، گەڕاوەتەوە بۆ سوود وەرگرتن لە ئایەتەکانی قورئان یان لە قۆناغێکی دیاری کراوی ژیانو ئەزموونی شیعری خۆیدا بەوجۆرە کاری کردووە؟ بەهەرحاڵ نەبوونی مۆژووی نووسینی دەقە شیعرییەکان لای ئەم شاعیرە وەکو زۆربەی شاعیرانی تری کلاسیکی ئێمە رێگرە لە دڵنیاوەی وەڵامی ئەم پرسیارەدا.

مەحوی لە شیعری (کە ئەمری فەرمو) دا دەڵێت:

کە ئەمری فەرمو ئەو شاهە بە (اقرأ)،

ئەگەر فەرمانی قەتڵە کۆ دەڵێ نەخێر.

ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئایەتی (اقرا کتابك، کفی بنفسك الیوم علیك حسیبا). کە وەکو لە پەراوێزی دیوانی مەحوی مامۆستا مەلا کەریمی مودەڕیسو کاکە حەمەی کۆیدا هاتووە مەبەست لەم دێڕەو ئایەتەکە ئەوەیە کە خوا لە رۆژی دوایدا نامەی کرداری هەر کەسە دەداتە دەستی ئەو کەسە خێرو فەرمانی پێدەکات کە نامەی کرداری خۆی بخوێنێتەوە تا بزانێت لە دنیادا چی کردووە. بۆگومان مەحویش بەو مەبەستە ئیحای ئەو ئایەتەی هێناوەتە نێو ئەم دێڕەی شیعرەکەیەوە کە مەبەستی ئەوەیە بڵێت هەموو کەسێك پاداشت یان سزای ئەوە وەردەگرێت کە لە ژیانیدا دەیکات، ئەو بۆچوونەش بەرجەستە دەکات کە هیچ کەس ناتوانێت لە لێپرسینەوەی رۆژی دوایی رزگاری ببێت بۆیە باشتر وایە هەمووان بە جۆرێك کارو رەفتار بکەن کە کاتێ خودا نامەی کرداری خۆیانیان دەداتە دەست تا بیخوێننەوە، سەربەرزانە لەبەرامبەر خودای خۆیاندا رابووەستنو بێ ترس لە چارەنووسیان نامەی کرداری خۆیان بخوێننەوە. لە پشتی ئەم لێکدانەوەیەشەوە ئەو بۆچوونە باوەستەی مەحوی راوەستاوە کە پێی وایە لەبەر ئەوەی ئەم دنیا کورت تەمەنەو دەبڕتەوە، مرۆڤی ژیر ئەو کەسەیە کە دەستبەرداری ئەم دنیایە دەبێتو خۆی تەرخان دەکات لە پێناوی ئەو دنیادا.

هەر لە هەمان شیعردا مەحوی دەڵێت:

بە یادی قامەتی ماوم بە پێوە،

علی ما مثلها موسی توکأ.

ئەمەش ئاماژەیە بۆ ئەم ئایاتە: و ما بیمینك یا موسی؟ قال هی عصای اتوکوا علیها و اهش بها علی غنمی و لی مارب اخری). واتە خوا لە حەزرەتی موسای پرسی ئەوە چییە بە دەستی راستتەوە؟ ئەویش وەڵامی دایەوەو وتی ئەوە عەساکەمە خۆم دەدەم بەسەریداو مەڕەکانمی پێ لێدەخۆمو مەبەستی تریشم پێی هەیە(پەراوێزی دیوانی مەحوی ل.41). لە ئاستی بینراوی ئەم دێڕەدا مەحوی باسی ئەوە دەکات کە بیرەوەری یادکردنەوەی بەژنو باڵای یار ئەوی بە پێوە راگرتووە واتە ئەوەی

هۆزی بە پۆوە راوەستانی پێبەخشیووە تەنیا یادەوەری بەژنو باڵای یارە. بەڵام لە ئاستی قوڵتردا مەبەست ئەوەیە کە مرۆڤ ئەگەر ئومێدو هیوایەکی نەبێت لە ژیاندا ئەوە ناتوانێت لەسەر پێی خۆی رابووەستێتو درێژە بە ژیانی بدات. هەروەك وەرگرتنی ماناو دەقی ئەم ئایاتە لە قورئان لە ئاستی یەکەمدا ئەوەمان بیر دەخاتەوە کە حەزرەتی موسی توانیوێتی لەگەڵ خودا گفتوگۆ بکاتو لە وەڵامەکەشیدا باسی ئەوە دەکات کە عەساکەی ئامرازێکە بە دەستیەوە بۆ خۆاگرتنو بۆ جێبەجێ کردنی گەلێك کاری تریش. ئەمە جگە لەوەی کە عەساکەی موسا عەسایەکی سیحری بووەو سەرباری پێغەمبەرایەتی بەشێك لە کاریزمای موسا لە عەساکەیدا بووە کە گوایە عەسایەکی سیحری بووەو هۆزی چاودێری کردن یان ریعایەتکردنی رەعیەتی پێبەخشیووە. بە هەمان شێوە بەژنو باڵای یاریش بۆ مەحوی هەمان ماناو کاریگەری عەساکەی موسای هەیە ئەگەر مەحوی لەگەڵ یاردا بەیەك بگەن. کەواتە لێرەوە جۆرێك لە ئاوات خواستنی مەحوی هەیە بۆ ئەوەی هەمان ئەو پێگەو دەسەڵاتەی موسای هەبووایەو هەرچۆن موسا بە عەساکەی زۆر کاری جێبەجێ کردووە ئەمیش هۆزێکی لەوجۆرە نهێنی هەبووایە بۆ ئەوەی خواستو ویستەکانی خۆیی پێ جێبەجێ بکردایە. لە هەمان کاتیشدا مەحوی لە ئاستێکی نەدرکێندراودا خۆی بەراورد دەکات بە موساو پێی وایە یارەکەی هاوشێوەی عەساکەی موسایەو لەو ئاستەدایە کە هەموو هۆزێك بە مەحوی بسپێرێت. ئەمەش لە رووبەکی تریەوە بەهادانی مەحوییە بەو یار هەر لێرەوە سەرباری عیشقی خودایانەی مەحوی کە عیشقێکی خاوێنە زیاتر شووناسی جۆرێکی تایبەت لە عیشق لە لای مەحوی دەردەکەوێت کە بینینی هۆزوو توانای خودایانەیە لە بوونی یاردا.

مەحوی لە شعیری (رووبی دی)دا دەڵێت:
رووبی دی، لەو رۆژەوە، گەر رۆژە سەر گەردانە رۆژ.
گەییە ئێوارە، وەکو من ئیشی قۆڵ پێوانە رۆژ.
دیارە مەحوی لێرەدا یار دەدوێنێو لە هەمان کاتدا رووخساری جوانی یاریش بە رۆژ دەشووبهێنێت. باسی ئەوەش دەکات لەو کاتەوە رۆژ رووی گەشی یاری بینیووە سەرگەردان بووەو دێتو دەچێت ئەویش یان لەبەر ئەوەیە کە رۆژ هەستی کردووە کە روخساری یار لە رووی گەشی ئەو جوانترە یان لەبەر ئەوەیە رۆژ ئەوەندە بە رووخساری جوانی یار سەرسام بووە ئارامی لەبەر بڕاوە. کاتێ رۆژ دەگاتە ئێوارە دیارە دەبێ ئاوا بێت ئەوەش بۆ رۆژ شتێکی ناخۆشەو مایەی بێزاریو خەمو نیگەرانییە بۆیە دەکەوێتە قۆڵ پێوان. ئەم دۆخە ئاماژەیە بۆ ئایەتی: حتی اذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فی عین حمئه) واتە

که ئەسکەندەری جووت شاخ گەیشتە شوێنی ئاوابوونی خۆر، بینی خۆر لە ناو کانییەکی قوڕە رەشەدا ون دەبێ پەراوێز ل.137). پێشتر ئەسکەندەر کە دەیوویست بزانێت خۆر لە ئێوارەندا چی لێ دێتو بۆ کوێ دەچێت، بە دوای ئەو ئارەزووەی خۆیدا چوو تا بە چاوی خۆی بینی خۆر لە نێو کانیەکی قوڕە رەشەدا نقووم دەبێتو ئیتر تاریکی شەو دادێت. بەڵام کاتێ خۆر کە بە ناچاریو بێ ویستو ئارەزووی خۆی ئاوا دەبێت، قوڕ دەپۆشێت چونکە لە بینینی رووخساری جوانی یارەکەی ئەم بێبەش دەبێت، کە دەشێ لەرەدا جۆرێك لە جێ گڕکێ هەبێتو مەبەست لەو خۆرەی کە قوڕ دەپۆشێت ئەمی شاعیر خۆی بێت. بەڵام کاتێ خۆر ئاوا دەبێت بە پێی بۆچوونەکەی ئەسکەندەر دەکەوێتە ناو کانییەکی قوڕە رەشەوە، ئەمەیان تەنیا ئەو دەلالەتە بەرهەم دێنێت مادەم لە دوای رووناکی رۆژ شەوی تاریك دێت، مانای وایە سەرچاوەی رووناکی نوقمی نێو رەشایی دەبێتو ئەو تاریکیەی شەویش رەنگدانەوەی ئەو کانییە کە بریتییە لە قوڕە رەشە کە خۆری تێدەکەوێت. بەگومان ئەمە نموونەیەکی کەمە لەو دێڕە شیعرانەی مەحوی کە سەرچاوەکەیان ئایاتی قورئانە.

دووەم: سەرچاوەیەکی تری دەقەکانی مەحوی فەرموودەکانی پێغەمبەرە کە ئەوەش بە مەبەستی جۆراو جۆر لە پێناوی بەرهەمهێنانی جیهانبینی شیعریدا بەکار هێناون. لە شیعری (دەپرسی، لاپەڕەی 55) دا مەحوی دەڵێت: دڵە عەرشی خودا (مەحوی)، خەجاڵەت بە لەبەر غەفڵەت.

کە بۆتە بوتکەدەی بێ بەرهەمەن یا دەیری بێ راهیب.

مەبەست لەم دێڕە ئەوەیە کە دڵی مرۆڤی خاوەن ئیمان عەرشی خودایە، ئەوە مایەی شەرمەزاریە کە مرۆڤ هێندە بێئاگا بێت کە دڵی ببێت بە بتخانەی بەرهەمەن، یان کڵێسای بێ راهیب. کە مەبەست لەم قسەیەش ئەوەیە کە دڵ وەکو بتخانەو کڵێسای چۆڵی لێ بێت. لە پشتی ئەم دێڕەوە ئەو مانایە بەرهەم دێت کە کاتی مرۆڤی خاوەن بێوا لایەنی کەمتەرخەمی دەگرێت لەگەڵ ڕێشتنی کاتدا دڵی کە دەبێ هەمیشە جێگای سۆزو بەزەییو ئیشراقی خودایی بێتو بە نووری خودا رووناك بێتەوە، وەکو بتخانەو کڵێسای لێدێت. لە راستیشدا ئەوە کارێکی نابەجێو هەڵوەستێکی نادروستە بێ مرۆڤێك کە خۆی بە بێوادار بزانێت کەچی دڵی ببێتە بتخانەو کڵێسا، هەرچەندە جیاوازییەکی زۆر هەیە لە نێوان بتخانەو کڵێسادا بەڵام مەحوی لە ڕوانگەی پەیوەستبوونی خۆی بە ئیسلامو وەکو ئیسلامێکی خۆپارێزیش چونکە لە نەستدا جگە لە ئیسلام هەموو ئەوانی تر بە لادەر دەزانێت بۆیە ناتوانێت جیاوازی بکات لە نێوان کڵێسا کە شوێنی پەرستیاریو جێگای لێوە ڕابەرایەتی کردنی

ئایینێکی ئاسمانییە لەگەڵ بتخانەدا کە شوێنی دانانی ئەو هاوبەشو هاتایانەیە کە لەلایەن مرۆڤەوە بۆ خودا دادەنرێن. سەرچاوەی ئەم دۆکتۆرە بریتییە لەو فەرموودەیەی پێغەمبەر کە دەڵێت: قلب المؤمن عرش الرحمن). واتە دڵی بڕوادار عەرشی خودایە. بڕگومان ئەوە جێگای رەخنەیەکی گەورەیە کە رێگا بدرێت عەرشی خودا ببێت بە بتخانە یان کۆسا. دیارە وشەی کۆسا ئەوەشمان بۆ روون دەکاتەوە کە مەبەست لە بڕوادار لەم فەرموودەیەدا تەنیا مسوڵمانە، ئەگینا ئەهلی کۆساش بڕوادرو خواپەرستن.

لە شیعری (ئەو عیشوە بازە)دا لاپەڕەی 133، مەحوی دەڵێت:
بازڕی بۆ بە کەم مەگرە ئاهی بۆ کەسان.
بەم سروە بایە عەرشی خودا دێتە ئیهتیزاز.

مانای ئاشکرای ئەم دۆکۆمێنتە ئەوەیە کە نابێت ئاهو هەناسەی ستەم لێکراوان بە کەم بزانرێت هەرچەندە ستەمکار زۆر بەهێزیش بێت، چونکە ئەو هەناسەو ئاهە دەشێ عەرشی پەروەردگار بلەرزێنێتە لەرزین کە ئەمیش دەشێ لەبەر هۆزەکەی بێت یان لەبەر ئەوناهەقیو ستەمەی کە لەوان دەکرێت عەرشی خودا بێتە لەرزین. لە ئاستی قوڵتردا ئەم دێرە ئەو مانایە بەرهەم دێنێت کە ستەم لە هەر کۆیەك بکرێت کارێکی نادروستو ناڕەوایەو دەشێ ستم لێکراو تا ئەندازەیەك دان بە خۆیدا بگرێتو سەرئەنجام هەوڵدەدات ئەو ستەمە لەسەر خۆی لابێبات. هەروەك ئەوی ستەم لێکراو بە رووی ئەوی ستەمکار یان دەسەڵاتدا رادەپەڕێت، کە دەشێ لەو راپەڕینەدا عەرشی ئەوی ستەمکار بلەرزێنێت کە لێرەدا دەشێ ئەوی ستەمکار بە مانای دەسەڵات بەکار هاتبێتو لە بارێکی وەهاشدا خودا هۆمای دەسەڵاتەو دەشێ ئەو بڕچوونەش لە ئاستێکی تردا ئەوەمان بۆ بەرهەم بهێنێت کە هەموو دەسەڵاتێك هۆمای ستەمکاریو سەرکوتکردنو چەوساندنەوەو ماف خواردنی ئەوانی تر بێتو لەبارێکی وەهاشدا لەرزاندنی عەرشی خودا لەرزاندنی سیستەمو هەرەمی ئەو دەسەڵاتە بێت کە ستەم دەکات.
ئەم دۆشە ئیحای لەو فەرموودەیەی پێغەمبەرەوە وەرگرتووە کە دەڵێت: عرش الرحمان یهتز لبکائ المظلومین) واتە عەرشی خودا لەبەر گریانی ستەم لێکراوان دێتە لەرزە.
لە شیعری (کەلامێکە) لە لاپەڕەی 167دا مەحوی دەڵێت:
کەلامێکە لە حیکمەت کەیلو جامیع.
عەتاکەر هەر یەکە، هەر ئەوشە مانیع.

مەبەست لەم دۆشە ئەوەیە کە ئەوەی توانای بەخشینی هەیە هەر خودایە، هەر خۆیشی دەتوانێت ئەوەی کە بەخشیوێتی بیبڕێت. هەروەك

ئەوەش دەگەیەنێت ئەوەی کە خودا دەیبەخشی کەس ناتوانێت بەوجۆرە بیبەخشێت. ئەم دۆخە مەبەستی نیشاندانی دەسەڵاتی رەهای خودایەو ئەوەش بەرجەستە دەکات کە جگە لە دەسەڵاتی خودا هەموو دەسەڵاتێکی تر پووچو بێمانایە، هەموو بەخشینێکیش بێجگە لەوەی کە ئەو دەیبەخشێت هیچ مانایەکی نییە. ئەم دۆخە ئاماژەیە بێ ئەو فەرموودەی پێغەمبەر کە دەڵێت: لا مانع لما اعتیت، ولا معنی لما منعت) واتە کەس ناتوانێت ئەوە ببڕێت کە خودا داویەتیو کەسیش ناتوانێت ئەوە بدات کە خودا بیۆیتی. واتە هیچ کەس ناتوانێت دەورو کاریگەری هەبێت لەسەر بڕیاری خودا نە بە باشو نە بە خراپ. ئەمەش ئەو دەلالەتە هەڵدەگرێت کە مرۆڤ بوویەکی قەدەریەو چی لە چارەنووسرابێت دەبێت رووبدات. ئەمەش لە راستیدا گەوهەری تێواننینی مەحوییە بێ مرۆڤ کە هەمیشە وەکو بوویەکی بێ دەسەڵاتو لاواز پێشکەشی دەکاتو هەموو ئیرادەیەکی لێدەسەنێتەوە، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا بەرپرسیاری دەکات لەو خراپەو هەڵانەی کە دەیکات، یان لەو کەمتەرخەمیانەی لە جێبەجێکردنی ئەرکە ئایینیەکانیدا دەیکات. کەواتە لێرەدا ئەوە ئاشکرا دەبێت کە مەحوی بێ بە هێزکردنی تێواننینی خێی بەرامبەر بە مرۆڤو تواناو دەسەڵاتی لەم گەردوونەدا پەنا دەبات بێ هێنانەوەی فەرموودەیەکی پێغەمبەر تا بە پشتی ئەو بیسەلمێنێت مرۆڤ جگە لە بوویەکی بێدەسەڵات هیچی تر نییە لەم گەردوونەدا.

مەحوی لە شیعری (چ خاکێ) لاپەرەِی 187ی دیوانەکەیدا دەڵێت:
دەزانی جیفەیە دنیا، دە حەیفە،
وەکو سەگ ئەم شەو شەڕە لەسەر لاك.

واتە مادەم دەزانن کە دنیا وەکو لاکی گیاندارێکی مردارەوە بوو وایە، ئێتر بۆچی دەبێ وەکو سەگ لەسەر ئەو لاکە مردارەوە بووە شەڕ بکەن. ئەمەش لەو فەرموودەیەی پێغەمبەرەوە هاتووە کە دەڵێت: الدنیا جیفه و طالبها کلاب)، واتە دنیا لاکە تێپیوەو ئەوانەشی کە دەیانەوێ هەموو شتێ بکەن لە پێناوی ئەم دنیایەدا وەکو سەگی سەر لاکە تێپیون(پەراوێزی دیوان،ل. 187). بێگومان سەرباری ئەو مانا ئاشکرایەی کە ئەم دۆخە هەیەتی لە هەمان کاتدا ئەوەش دەگەیەنێت کە مەحوی مەبەستی ئەوەیە کە ئەم دنیایە هیچ بایەخو گرنگییەکی نییەو هەر بە تەواوەتی لە لاکی ئاژەڵی مردارەوە بوو یان تێپیو دەچێت کە ئاژەڵی مردارەوە بوو دەشێ بگەن بکات، کەواتە دنیا نەك هەر شتێکی کەم بەهایە بەکو بگەنیشی کردووە. مرۆڤیش بە گشتی چاویان بڕیووەتە ئەم دنیا بێبەهایەو هەریەکە لە لایەکەوە پەلاماری دەدەنو

هەرچی شەو ئاژاوەو ناکۆکیشیان هەیە لەسەر ئەم دنیایەیە واتە لەسەر شتێکی بێبەها هەرچەن سەگ لەسەر لاکی ئاژەڵو زیندەوەری مردارەوە بوو بەشەڕ دێن بەهەرحاڵ دەشێ ئاژەڵی تێپیو یان مردارەوەبوو بێ سەگ بەهایەکی هەبێت ژونکە دەیخوات بەڵام دنیا دەشێ بێ مرۆڤ ئەو بەهایەشی نەبێت. ئەمەش دیسان بەرجەستەی تێڕوانینی مەحوی دەکات بێ مرۆڤو دنیا کە ئەوەی لەم گەردوونەدا کەم بەهابێت دنیاو ژیانەو هیچیان بایەخێکی ئەوتۆیان نییە لە روانگەی دەرخستنی گەوهەرو ماهیەتی ئەو مرۆڤەی کە توانیووێتی لەسە پێی خۆی رابووەستێت.

بۆگومان سەرچاوەکانی تری شیعری مەحوی رووداوە مێژوویەکانو ئەفسانەو چیرۆکو بەسەرهاتەکانی مێژووی کورد یان مێژووی ئیسلامو جیهانین. رەنگە پرسیارێکی تریش خۆی بسەپێنێت ئەویش ئەوەیە ئایا شیعری مەحوی لە کوێی تەسەوفدایە؟ بە تایبەتی لێرەو لەوێش لە نێوەندی رۆشنبیری کوردیدا ئەوە دەبیسترێت کە مەحوی وەکو شاعیرێکی متەسەوف ناودەبرێت. بەڵام دیسان جێگای خۆیەتی ئەو پرسیارەش بەرزبکەینەوە ئایا کامیان باڵادەستترن لە شیعری مەحویدا دیدو جیهانبینی تەسەوف یان پوچگەرایی و بێهودەیی؟

یەکێك لەو رووداوە مێژوویانەی کە خەسڵەتی ئەفسانەشی وەرگرتووە لە شیعری مەحویدا رووداوی بانگەشە کردنی (انا الحق) ی مەنسووری حەلاجو لە ئاکامی ئەوەشدا لە ناوبردنێتی. ئەم رووداوە لە گەڵك شیعری مەحویدا بووەتە مۆتیڤو سەرچاوەو بە هەمان مەبەست یان بە مەبەستی نزیك لەیەکتر بەکارهاتووە. لە شیعری (بە جێ نایێ.ل.8). مەحوی دەڵێت:

هەتا حەق ناصیرە، هەر حەقمە مەنزوور.
وەکو مەنسور ئەگەر بمکەن بە دارا).

لە شیعری (تێگەیو، ل.16)دا دەڵێت:

با حەقیشی بێ، لە بێ مەنسور انا الحق نیە.
شێتییە مەجنون ئەگەر بێ نازی لەیلایی بکا.

لە شیعری (بومە خاکی،ل.33)دا دەڵێت:

قاتی پیاوە، لەسەر ئەم ئەرزە. دەبینی مەنسور.
بەسەری دارەوە. (دالنون)ە لە بن زیندانا.

لە شیعری (دەپرسی،ل.53)دا دەڵێت:

لە حەق بێژی بوە بەحری انا الحق هەر قەسیدێکم،
لە باتیی جائیزە، واجب گەڵا قەتڵم بکەن واجیب.

لە شیعری (لە ئولکەی، ل.119)دا مەحوی دەڵێت:

خۆشی فەرموو چ مەجنونو چ مەنسور،
بەشی عاشق درا هەر بەردو هەر دار.

لە شیعری (موحەققەق،ل.127) دا دەڵێت:
موحەققەق هەر کەسێ مەسلەکیە حەققو حەققییە مەنسور.
سولوکی چونە سەر دارە، تەریقەی پیریە مەنسور.
لە شیعری (چیبکەم،ل. 147)دا دەڵێت:
حەق بژێی یەك گوناهیە مەنسورو حەقمە من،
ئەم قەتعە گەر نیشانی نەدەم (مەحویا) بە کەس.
بۆجگە لەم نموونانە چەندین دێڕی تریش لە بەرهەمەکانی مەحویدا هەن کە بە ئاشکرا یان لە شێوەی ئاماژەدا سەرچاوەکەیان رووداوی مێژووی بانگەشەکردنەکەی مەنسووری حەلاجە بۆ (انا الحق)و لە داردانیشی لەسەر ئەو بانگەورازە.
ئایا ئەوەی مەحوی دەیەوێت لە رێگای چەندین جار بەکارهێنانی رووداوی بانگەشەکەی مەنسووری حەلاجو لە داردانی لەسەر ئەو بانگەوازەیە بیڵێت چییە؟ لە کاتێکدا کە ئەو بانگەوازە بانگەوازی خۆ بە حەق زانین بوو، حەقیش وەها لێکدراوەتەوە کە مەبەست خودایەو ئەمەش لە روانینی نەیارەکانی مەنسووڕەوە ئەوەی گەیاندووە کە ئەو بانگەوازی خوایەتی کردووە. دیارە هەر بەوەش تاوانباریان کردوو سەرئەنجام لە ناوبرا. ئایا مەحوی لە راستیدا لایەنگری بانگەشەو هەڵوێستەکەی مەنسووڕە یان دژیەتی؟ ئگەر لایەنگری ئەو هەڵوێستە بێت ئایا ئەوە لەگەڵ هەڵوێستی خۆپارێزانەی ئەودا تا چ ئاستێك دەگونجێت؟ کەواتە بۆچی مەحوی بەو ئەندازە بەربڵاوە لە دەقەکانیدا باسی حەق بژێی خۆی دەکاتو لەو بوارەشدا خۆی وەکو هاوشێوەی مەنسوور نیشان دەدات؟
لە راستیدا نموونەی حەلاج نموونەیەکی دەگمەنە لە مێژووی ئیسلامدا بە گشتی. بە گوێرەی مەحوی یان هەر شاعیرێکی تری بڕوادارێ وەکو مەحوی بانگەشە کردن بۆ هەڵوێستێکی لەو جۆرە تەنیا لە سنووری بانگەشەدا دەمێنێتەوە کە ئەویش بۆ ئەو کەسانەی کە ناتوانن لە دەرەوەی دەسەڵاتی خودا و تەنانەت لە دەرەوەی دەسەڵاتی خەلافەتی ئیسلامی شتێکی تر ببینن. رەنگە هۆکاری خۆ هاوشێوەکردن بە مەنسووری حەلاج تەنیا بۆ راگرتنی باری هاوسەنگی سایکۆلۆجی بێت کە نزیکیو توانەوەیان لە نێو ئایینی ئیسلامو لە بڕوابوونی رەها بە دەسەڵاتی ئیسلامیو تەنانەت بڕوابوون بەوەی کە خەلافەتی ئیسلامی درێژکراوەی دەسەڵاتی پێغەمبەرو پەیامەکەیەتی بە تەواوی رێگر بێت لەوەی کە مەحوی یان هەرکەسێکی تری وەکو ئەو بوێری ئەوەی هەبێت کە هەڵوێستێکی وەکو ئەوی حەلاج وەربگرێت، هەر بۆیە بە ئامرازکردنی حەلاج لای مەحوی جگە لە هیواخواستنی مەحوی بۆ ئەوەی بیتوانیایە وەکو حەلاج بێت شتێکی زیاتر نییەو لە راستیشدا مەحوی هەموو ئەوانەی تریش کە بەو جۆرە دەڕوانن تاکە حەقێك کە هەبێت حەقی

بوونو دەسەڵاتی رەهای خودایە بێیە بە بڕچوونی من جگە لەو پەیامەو دەسەڵاتەکەی زیاتر شتێکی تر بە حەق نازانو هیچ دوو دڵیو گومانێکیشیان لە رەوایو عەدالەتی ئەو دەسەڵاتە رەهایەش نییە، هەر لێرەوەیە هەوڵستی زۆرێك لەو شاعیرنەی کە بە شاعیری شیعری تەسەوف دادەنرێن دەکەوێتە بەردەم گومانەوە چونکە سۆفیزم بریتیە لە جۆرێك لە ئۆپۆزسیۆن بوون بێ ناوەندی دەسەڵاتی ئیسلامی هەموو ئۆپۆزسیۆن بوونێکیش لە ئاستی قوڵدا جۆرێك لە پاڵنەری دوو دڵیو گومان بەرامبەر گەوهەرو ماهیەتی دەسەڵاتو رەفتارو جوڵەی دەسەڵات لەسەر زەمینەی واقیع دەیجوڵێنێت.

دەشێ مەحوی لە هەندێ دەسەڵاتی سەردەمەکەی خۆی بێزاربوو بێتو ئاراستەی بانگەشەکانی بێ خۆهاوشێوەکردن لەگەڵ مەنسووردا لەبەرامبەر ئەو دەسەڵاتەدا بووبێت. هەرچۆن بڕچوونی لەوجۆرەش هەیە کە بانگەشەکەی مەنسوور بەرامبەر بە دەسەڵاتی خەلافەت بوو بێت نەك بەرامبەر بە ئایینی ئیسلام، واتە لەو روانگەیەوە حەق بە مانای دەسەڵات دێتو مەنسوور لەبەر ئەوەی ئەو دەسەڵاتەی بەلاوە ناعادیلو ناجۆر بووە کەواتە ئەو دەسەڵاتە کە دەسەلاتی خەلافەت بووە ئەم بە حەقی نەزانیووە، لەبەر ئەوە دەشێ ئەوە وەها لێکبدرێتەوە کە رەتکردنەوەکەی مەنسوور رەتکردنەوەی ئیسلام یان خودا نییە بەڵکو رەتکردنەوەی ئەو دەسەڵاتەیە کە خۆی بە نوێنەرو درێژکراوەی دەسەڵاتی خوداو ئیسلام دەزانێت. بەهەمان شێوە دەشێ مەحویش دەسەڵاتی سەردەمەکەی خۆی بە ناحەق بزانێتو لەبەرامبەر ئەو دەسەڵاتەدا خۆی بە بەرزترین نموونەی حەق بزانێت. بەڵام ئەوەی کە بنەمای خۆ هاوشێوەکردنی مەحوی لەم روانگەیەوە بە مەنسوور لاواز دەکات ئەوەیە کە مەحوی سەرباری ئەوەی سەر بە ڕێبازی نەقشبەندی بووە بەڵام پەیوەندی لەگەڵ دەسەڵاتی خەلافەتی عوسمانیدا خراپ نەبووە تا بگاتە ئەوەی کە ئەو دەسەڵاتە بە ناحەق بزانێتو لای خۆیەوە بانگەوازی جۆرێکی تر لە حەق بکات.
لە لایەکی ترەوە مەحوی چەندین ئەفسانەی دڵداری وەکو لەیلاو مەجنونو شیرینو فەرهادیشی کردووەتە سەرچاوەی شیعری خۆیو بە مەبەستی ڕاستگۆییو قوربانیدان لە عیشقدا بەکاری هێناون. لەوەشدا مەبەستی بووە کە ئەوە نیشان بدات مرۆڤی ڕاستەقینە بە بێ عیشقو خۆشەویستی ناژیو عاشقی ڕاستەقینەش ئەو کەسەیە بە هەموو شتێ تەنانەت بە ژیانیشی قوربانی دەدات لە پێناوی خۆشەویستیدا. هەروەك مەحوی پێی وایە عیشق هەڵکارێکە بێ بەردەوامبوونی مرۆڤ لە ژیانداو هەڵکارێکیشە بێ ئەوەی مرۆڤ فڕی دانبەخۆدا گرتنو ئازارو زەحمەت بکاتو، عیشق هەڵکارێکیشە بێ پاکژکردنەوەی ڕۆحی مرۆڤو بێ ئەوەی گیانی

خۆنەویستیو خۆبەخت کردن لە پێناوی ئەوی تردا لە بوونی مرۆڤدا پەرە پێبدات.
مەحوی لە شیعری (دەوری هەر، ل.27)دا دەڵێت:
وەسیەتی مەجنونە: هەر کەس دەردی دنیا عارە بێ
خۆ بکا وەك من بە دەردی عیشقی یارێ موبتەلا.
لە شیعری (پرسرا حاڵم،ل.143)دا دەڵێت:
کێ لە گوڵزاری نیشاتا گوڵبونی شیرینی ناشت
ئەو لە کۆساری غەما فەرهادی کردە لالەنژ.
لێرەدا بە ئاشکرا مەحوی باسی ئەوە دەکات شتێك نییە لە گەردووندا یەك ئاراستە یان یەك باری هەبێت، واتە ناشێت تەسەوری ئەوە بکرێت کە عیشقو خۆشەویستی سەرچاوەی رەهای ئاسوودەییو خۆشی بن، نەخێر لە کاتێکدا رووبەکی عیشقو دڵداری خۆشیو ئاسودەییە، لەبەرامبەردا بە دەستهێنانی ئەو خۆشیو ئاسودەییە دەبێتە سەرچاوەی خەمو کۆشەو ئاستەنگ هەرچێن فەرهاد لە پێناوی گەیشتن بە سەرچاوەی ئەو خۆشیو ئاسوودەییەدا کە عیشقو خۆشەویستیە گیانی دەبەخشێت کە دەشێ خوێنی رژاوی ئەو ببێتە سەرچاوەی شین بووندو گەشەکردنی نوێ. ئەمەش ئەو دەلالەتە هەڵدەگرێت کە هەرچێن عیشقو خۆشەویستی قوربانیدانی دەوێت بەهەمان شێوە نوێبوونەوەو شینبوونی نوێ پێویستی بە قوربانی دان هەیە. عیشقیش لە هەردوو بارەکەدا جێرکە لە قوربانی دانو خۆبەخت کردن چ عیشقی رەگەزی بەرامبەر بێت چ عیشقی سرووشتو جوانیو ژیانو زیندەگانی بێت.

بۆگومانی سەرباری ئاماژەکردن بێ ئەفسانەی خۆشەویستی وەکو مەجنونو لەیلاو شیرینو فەرهاد، مەسەلەی عیشقو دڵداریو رەگەزی بەرامبەر لە ژێر ناوی یار یان خۆشەویستدا رووبەرێکی هێجگار فراوانی لە شیعری مەحویدا داگیر کردووە. دیارە عیشقیش لە ئەزموونی شیعری مەحویدا زیاتر عیشقێکی یەك لایەنەیەو ئەوی کە ئەم ناوی دەبات بەیار لە ئەمی عاشق بێئاگایە، یان ئاوێ لە ئەمی عاشق ناداتەوە. ئەمەش ئەوەمان بێ ئاشکرا دەکات کە پێناچێت عیشقو دڵداری لەلای شاعیر لەسەر زەمینەی واقیع بوونێکی بەوجۆرەی هەبوو بێت کە لە دەقەکانیدا باسی دەکات، ئەمەش یان ئەوەیە کە مەحوی لە خەیاڵدا عاشق بووەو ئەو رووبەرە فراوانەی عیشقو دڵداری لە شیعری ئەودا داگیری کردووە بریتیە لە بەرهەمی خەیاڵ یان دەتوانین بڵێین ئەوەی مەحوی دروستی کردووە یێتێپیای عیشقو دڵداریە یان جێرکە لە عیشقی خودایی کە ئەویش بە بێ رەگەزی بەرامبەر بریتیە لە عیشقێکی بێگەردی رۆحی و تەنیا لە سنووری بێگەردی رۆحدا باسی لێوەدەکرێتو بوونی هەیە کە ئەویش عیشقی خوداییە. بە ئاشکرا دیارە لەو مۆژووەی

که مەحوی تێدا ژیاوە عیشقو دڵداری بەو شێوەیەی کە مەحوی لە دەقەکانیدا باسی دەکات مەگەر تەنیا لە چیرۆکە ئەفسانەییەکاندا بوونی هەبوو بێت ئەگینا لەسەر زەمینەی واقیعی کۆمەڵگەکەی مەحوی ناشێت تەسەوری بوونی پەیوەندییەکی بەوجۆرە بێ سنوورو بەهێزو کراوە لە کۆمەڵگەکەی مەحویدا بکرێت کە ڕووبەرێکی هێندە فراوانی گرتبێتەوە ئەگەر هاوشێوەش نەبێت ئەوا بە جۆرێك نزیك بێت لەو ڕووبەرە فراوانەی عیشقو دڵداری کە لە دەقەکانی مەحویدا دەبینرێت.

هەروەك لەو بابەتانەی کە لەسەر بەرهەمی مەحوی نووسراون مەحوی وەکو شاعیرێکی سۆفی باسکراوەو بەو پێیەش پێداگری ئەوە کراوە کە زۆرێك لە شیعری مەحوی تەسەوفە. ئەوەشی کە وایکردووە شیعری مەحوی بە شیعری سۆفی دابنرێت ئەوەیە کە مەسەلەی بانگەشە کردن بێ وازهێنان لەم دنیاو خۆتەرخان کردن لە پێناوی بەدەستهێنانی ئەو دنیادا ڕووبەرێکی فراوانی لە شیعری مەحویدا داگیر کردووە، هەروەك هەیەکی تریش بێ ئەوەی کە شیعری مەحوی بە تەسەوف دابنرێت ئەوەیە کە مەحوی خۆی سەربە ڕێبازی نەقشبەندی بووەو لە نێو دەقەکانیشیدا چەند جارێك ناوی مەولانا خالیدی نەقشبەندی تازەکەرەوەی ئەو ڕێبازەو ناوی شاهی نەقشبەند هاتووە کە دامەزرێنەری ڕێبازی نەقشبەندییە. دیارە نکۆی ئەوە ناکرێت کە بەشێك لە خاسیەتەکانی تەسەوف لە شیعری مەحویدا هەیە بەڵام ڕەنگە هەروا ئاسان نەبێت کە شیعری ئەم شاعیرە لە پاڵێن کردندا بە شیعری تەسەوف دابنرێت چونکە زۆرێك لەو خاسیەتانەی کە لە شیعری مەحویدا باسکراوەستەو بووەتە هۆی ئەوەی بە شیعری تەسەوف ناوببرێت، خاسیەتەکانی پوچگەرایی و بێهودەیی کە لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا باسکراوەستە، بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە ئەوەیە کە خاسیەتەکانی پوچگەرایی و بێهودەیی لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەی ئێمەدا تەنیا لە سنووری دەربڕینی ئاسایدا ماونەتەوەو نەتوانراوە بە ماناو دەلالاتی فەلسەفی و مەعریفی ئەو ئاراستە فیکرییە بارگاوی بکرێن. بەڵام بەهەرحاڵ خاسیەتەکانی پوچگەرایی و بێهودەیی شانبەشانی هەندێ ئاماژەی تەسەوف دەری دەخەن کە ئەم ئاراستە فیکریانەو ئەم تێڕوانینانە بێ زیان و مرۆڤو بوونی مرۆڤ لە گەردووندا بوونەتە ڕەگەزی کاریگەری بەرهەمهێنانی شیعر لای مەحوی. مەحوی دەڵێت:

تا سەر نەبێتە گڵ، دە لە دنیا دە تێ شەقێ
هەر ئەم شەقە بە کارە کەوا هەدرێ لە هیچ

لێرەدا بە ئاشکرا دەردەکەوێت کە بە ڕوانینی مەحوی دنیاو ژیان هیچ بەهایەکیان نییەو مرۆڤ هەڵە دەکات کاتێ ئەوەندە بە تووندی باوەش بکات بە ژیانو بە دنیادا، چونکە درەنگ یان زوو مرۆڤ دەبێتە هیچو

کەلەسەریشی دەبێتە تۆپ کە دیارە تۆپیش بە شەق لێی هەڵدەدرێت. مەحوی داوای ئەوە دەکات تا مرۆڤ بەو ئەندازەیە بایەخ بە شتەکان بدات کە سەری ببێتە تۆپ، باشتر وایە خۆی دنیاو ژیان بکات تۆپو بەر شەقیان بدات. هەر بە بۆچوونی ئەم مادەم دنیاو ژیانیش هیچ بەهایەکیان نییەو مرۆڤیش هێندە پێیانەوە سەرقاڵە، تاکە رەتکردنەوەیەك کە لە ژیاندا مانایەکی هەبێت رەتکردنەوەی دنیاو ژیانە. ئەمەش لە ناوەڕۆکدا بریتیە لە گەوهەری ئاراستەی پوچگەرایی و بێهودەیی. بەڵام ئایا لە راستیدا ئەم ئاراستە بیرکردنەوەیە توانیوێتی ببێتە جیهانبینی باڵادەست لە ئەزموونی شیعری مەحویدا یان نا؟ بۆگومان شیعری مەحوی چەندین شێوازی بیرکردنەوەو روانینی جیاواز لە خۆیدا کۆدەکاتەوە بەڵام ناتوانرێت ئەوە بسەلمێنرێت کە یەکێك لەو بۆچوونانە بووبێتە بوونی باڵادەستو دیارو جیهانبینی شیعری مەحوی لەو چوارچێوەیەدا باس بکرێت. رەنگە هۆی ئەم مانەوەش لە ئاستی سادە یان رووکەشی ئاراستەی فیکریو فەلسەفی جۆراوجۆردا بگەڕێتەوە بۆ هەوڵستی خۆپارێزانەی مەحویو قوڵنەبوونەوە لە هیچ کام لەو بۆچوون و تێوانینە جۆراوجۆرانەدا.

سەرباری ئەو رەگەزو بنەمایانەی کە لە سەرەوە باسکران کە بوونەتە رەگەزی بەرهەم هێنانی شیعرو شیعریەت لە ئەزموونی شیعری مەحویدا، ئافرەتو سرووشتیش سەرباری ئەوەی کە ئەم دوو رەگەزە لە رەگەزە سەرەکیەکانی شیعری ڕۆمانسین بەڵام بوونەتە سەرچاوەی ئاشکرای دەقی مەحویو ئەمانیش رووبەرێکی تا ئەندازەیەك فراوانیان لە ئەزموونی شیعری ئەم شاعیرەدا داگیر کردووە، بە تایبەتی رەگەزی ئافرەت کە ئەویش لە لای مەحوی جێگەو بەهایەکی بەرزی هەیەو هەمیشەش شاعیر بەو جۆرە هەوڵست دەنوونێت کە ئەوی ئافرەت بە ئاسانی دڵی بێ ئەم ناکاتەوەو تەنانەت مەیلیشی نادات. ئەوەش وایکردووە ئاخاوتنی مەحوی لە دەقەکانیدا لەگەڵ ئەوی ئافرەت تەنیا یەك ئاراستە بێتو ئەوی ئافرەت جگە لە بوویەکی مەعنەوی یان بووەیەك لە وەهمدا هیچی تر نەبێت. ئەمەش وایکردووە لە دەقی شیعری مەحویدا ئامادەبوونی ئافرەت یان رەگەزی مێ تەنیا ئامادەبوونێکی وەسفیەو ئەو وەسفکردنەش تەنیا رووکەشی دەرەوە دەگرێتەوەو نەگەیشتۆتە ئاستی دواندنی پەیوەندی قوڵو مەودافراوانی نێوان نێرو مێ لە رووە مرۆییە مەودا فراوانەکەیەوە کە تیایدا پەیوەندییەکی هاوسەنگی نێوان دوو رەگەزی هاوتاو هاوشان ئامادەبوونیان هەبێت.

ڕۆمانی (گۆشەگیری) خوێندنەوەیەک لە بن تریفەی مانگ شەو و شێپڵە نەرمەکانی ژنە... 1... سەردار جاف

بەشی یەکەم ...

خوێنەر لە ئاست ئەم ڕۆمانەدا ناتوانێت بە سادەیی تێپەڕێت بە سەریدا و هیچ نەبێتەگۆ، هەڵبەت خوێنەر بە لای ئەمەوە بە سەر چەند جۆرێکدا دابەش دەبن، خوێنەری پلە یەک ئەو ڕەخنەگر و وردبینانەیە کە پەی بە کون و کەلەبەری هەر دەقێک دەبەن و هەوڵستەی ئەرێنی و نەرێنی، جوان و ناشیرینی ، باشی و خراپی ، ڕەشی و سپێتی و ..... هتد لە سەر دەردەبڕن و لە ناخەوە و بە تاسوقەوێن کە ئەو دەقە خەیان بیان نوسیبا، تاوەکو لاسەنگییەکە هەمە چێشنەکانی بنبڕ بکەن و لە تڕپکی ئیستاتیکایی خەیدا با، بە جۆرێک خوێنەر ئاسایی و هەمەجێشنەکانیش لە پانتایی فرە ڕەهەندییەوە جۆڕی لەوڕبگرن، ئەمە یەژین خوێنەری دووەم، ئەو نوسەر و خودان قەڵەمە سەلیقەدارانەن کە وەک ڕەخنەگر بنکەنەی دەقەکان ناکەن و لە دوورەوداییەوە هەڵسەنگاندنی سەرپێی بە دەقی خوێنراو دەکەن، وەک ڕەخنەگر ناچنە قووڵایی دەقەوە، ئەم جۆرە خوێنەرە هەندیجار بە باکگراونی ئەبستولەژی خود دەخوێننەوە، تاوەکو بتوانن هەم دەقی ناوازە و داهێنەرانە بخوێنەوە هەمیش لە ڕووی زمانەوانییەوە هزر و نوسینیان دەوڵەمەند بکەن. هەندجاری دیکەیش کەک لەو دەستواژە فەرهەنگییە هەمەلایەنییە وەردەگرن و قاڵبوو دەبن و ئەوداڵ و لە سەراغی چەمک و بکارهێنانییەوە پێیەوداری تریقەتەکە دەبن. خوێنەری سەیمیش ئەو مرۆڤە خوێنەرانەن کە چێژ وەردەگرن لە بەسەرهات و ڕووداو و تەواوی ژانرە وروژێنەرەکان لەو دیدگایانە چیز وەردەگرن، لە ڕووی ئاخاوتنی کەمەڵایەتیشەوە لە کەڵ و کەبوونەوە گەرمەکاندا بە زمانی جوان و ڕەوانی دەدوێن هاوکات باکگراونکی ئەبستەلەژی بە خەیان دروست دەکەن، خوێنەری چاوەمیش ئەو بەرپرس و خەکە بورژوا و دەوڵەمەند نەخوێندەوارانەن کە پێیان شەرمە خاوەن ڤیلا و ناو

ماڵکی شاهانە بن و کتێبخانەیەکی بچوکیان نەبێت، ئەم جارە کەسانە ناوبانراو لە دەست بەتاڵیدا سەر دەکانە سەر ئەو کتێبە بەرگ رەنگاورەنگ و قەبانەی بە بەخشینی دیمەنێکی ئەستاتیکایی بورژوایانە بە ماڵە رازاوەکەی داوە…
ئاگر نوسەری (گۆشەگیری) لوتف بفەرموون بۆ خوێندنەری ژمارە یەکمان هەژمار بکەن، گەورەیی دەنوێنن، چونکە کە سەرقاڵمان دەکات بە کتێبێکی (٤٨٠) لاپەڕەیی زیاتر و بە وردبینی دیقەتی بدەین، هەم مافی ئەو بەڕێزانە بە دەی خەمان بێینەگۆ، هەمیش سینگ فراوان بێت و نوسینەکانمان لەوەربگرێت، کە شتگەلێک دەوروژێنن کە ناکرێ ئەمە بەردەباز دانێین و تێپەڕێنین . یاخود خوێنەر بە هەموو بۆشکانی باسمان لەوە کرد لە بەردەوامی خوێندنەوەی ئەم شرۆڤەیە و خودی ڕەمانەکەو هەوڵستەکردن و ڕادەربڕینمان لە هەمبەر ڕچوونە سادەییەکانمان بە (گۆشەگیری) ئیدی لە خەیاڵدان و دەربڕینی هزری دەوڵەمەندی شیکارانەیاندا ئازاد و سەربەستن لە کام جۆری خوێنەرمان ناوزەد دەکەن.
(گۆشەگیری) ڕەمانێکی نوسەر ئیسماعیل حمە ئەمین ساڵی ٢٠٢٠ چاپی پەڕژەی کەلتوور بە هاوکاری ناوەندی کەپر، کتێبێکی قەبارە ناوەندی (٤٨٣) لاپەڕەییە، جێی شانازیمانە لە سەردانێکی بە ماڵکەی دانیەکی پەبەخشین، ئەمەیش ئەو ناگەیەنێت کە نوسەر ئەو ڕەزی لێینەین ئیدی بە شان و شۆکەتی ڕەمانەکەدا هەڵبدەین، نەخێر ……
ئیمە لێرەدا تەنها دەق دەبینین و خودی نوسەر ناناسین، لە خوێندنەوەمان بە دەقی هەر یەکێک هەبووبێت ئاوا ڕەفتارمان کردووە، هەر کەسەکیش بماناسەت گەواهی ئەم حاڵەتمان بە دەدات، ئەم تۆژینەوەیشمان ڕەنگە بەرچاو ڕوونییەک بە خوێنەر لەم بارەوە بە دەستەوە بدا.
خاڵێک کە گرینگە و تایبەت بەم شرۆڤەکارییە نییە و پەیوستە ئاماژەی پێبدرێت، ئەویە پەیوستە بە هەردوولا خوێنەر و نوسەرەوە، نوسەر چەند بە دیدێکی لە کارزانی و لێهاتوویەوە لە نوسینەکانی خوێنەر فریو بدات و دەستەی خوێندنەوەی ژانرە هەمەچەشنەکانی بە، گرێکە خوێنەر زیر لێوە وشیارتر و هەستیارتر بێت، ناکرێ نوسەر لە چەند دێڕی یەکەمدا ئەوەی دیاربێت بە سەرنجڕاکێشانی خوێنەر و فریودانی سەراپا هەرچی هەیە هەیبەتژێت و پاشان ئەو دوایی نوسینەکانی کەمکەمی ئەبە و بچڕێژ و بەواتا بێت، لەم تۆژینەوەیدا هیواخوازم خوێنەر تا کۆتایی هاودەمی وشە و ڕستەکان بە، حەوسەڵەی هەبە و لێیدانەبڕێت، هەتا بزانێ (گۆشەگیر) لە کوێی قۆناغی ڕەخنەگردایە، ئەوەی ئەمە لەم ڕەمانەدا لەمووەوە

بەمان ساغبتەوە،(دوو مینکە) یە کە پاکچی یەکەمی
رمانکەیە، ئەمە نامانەوە لە ئستاوە ەچینە لایەنی تکنیکی و
توژینەوەی ورد و زانستیانە بکو دواتر دمانپرژتە سر هموو
لایەنکانی رمانکە، با بە شنەیی پکەوە لە تکیدا بین،
رمان، کارکی هونریی جوانی زمان و پانتایی زمان پکەوە
گردەدات، خشویستنی ئبستملژی و جیهانبینی پانتایی فرە
رهەندی داهنرانیە، بە نەوەی ئمەی کنباو ئگر (دارا دوو
دار دوور) کەی ئیبراهیم ئامین بادداری نە بینیایە نها بە (
گشگیر) بوون ئاشقی خوندنەوە نە دبوو، یاخود (دار دور ، نار
نور) ی قرائی عاربی ئاشنا نبووایە، یانیش بە حینجکەی حوجرە
فری خوندنەوە نبایین،ئەوا نها نە حز و نە حوسەی نوسینمان
دبوو، حزمان لەوە ندبوو ئەو و خوندنەوە ئاشق بە یک بکین،
ئمە و پنابردنە بر زمانی دروداوس بە تایبت زمانی سرکی
ئەو وتانەی کوردی بشمینتی بە سردا دابش بووخولیاگر
ندبووین، ئیدی لەو رگاوە کلتوورکمان بووە بە کچکی
نامە بە خمان و وک خمان نشونمامان نکردووە بیرکرنەوەیشمان
بگانایە، ئم کارە لە هزرماندا رنگی داوتەوە بئەوەی هستی
پبکین، ئیتر روو لە هر بشانی هر وتکی رژهتی یا
رژئاوایی بکین، لە نونرایتیکردنی خود دترازین، دبینە
کسکی نامە و خوار و خچی ئەو کلتووری خمانی تدا
دبینینەوە، ئم حاتە لە گشگیر بە دی دکین ، بە هیواین
بتوانین لم هوستکردنمان لە سر رمانی (گشگیر) بتوانین
پنجە بخینە سر برینکانی جستەی رمانکە و نوسینکان ببنە
هتوانە بە هزری بربەاو و لە دانسقەیی کاری دیکدا ناوازە و
برجستەبوونی هبت.
خوندنەوەیک خونر تووشی بزاری و وسبوون دکات، وک ئەو
رمانانە نیە کە خونر لە لاپەی یکمەوە پلکش بکات، ئیدی
گر دتەوە وک ژمارە ببیتە خونری رمانکی دیکە ئەوا گرکە
حوسەت هبە و نفس درژ و پشوودرژ بیت، جا نمازە بە
خونری ژمارە یک کە پشتر ئاماژمان پدا، پویستە کاتی دست
بتالی و باشی بە ترخان بکەی و بە وردی پنجە لە سر واتا و
چمکی رستە و وشکان دابنە، دنا ناتوانرت خوندنەویکی ورد
بکرت و مافی خی پبدات.

درژی هیە...

شۆڕشی قەندیلی دوو، حسێك وەك بەشێك لە هەرشی حاجی ئەمەران... عەلی مەحموود محەمەد

کەریم ئەحمەد سکرتێری پشووی حیزبی شیوعی عێراق و کوردستان لە بارەی شۆڕشی قەندیلی دووەوە دەڵێت:" ئێران و پێك لەسەر ئەوە ڕێکەوتبوون کە پێکەوە هێرش بەرنە سەر ناوچەی حاجی ئەمەران و چەمان و باڵەك بە پاکردنەوەیان لە هێزکانی عێراق ..... لە گەڵ هاوپەیمانی پێك قسەیان کردبوو کە پێویستە پشتگیریەیان بکەن و هێزکی پارتی لە گەڵماندا بەشدار بن بە هێرش بردنە سەر بنکەکانی ینك لە پشت ئاشان و ئەمێش لەناو نەخشەی ئێران-پێك دابوو کە هێزکی پ.م پارتی بنەرنە ناوچەی پشت ئاشان کە ڕێگا بگرن لە گەیشتنی کەمکی میری لە ڕانیەو قەادزەوە بە هێزکانیان لە حەوزی حاجی هەمەران و چەمان و باڵەك لە کاتێکدا ئاگر هێرشی ئێران و پێك بە سەر هێزکانیانی عێراق لەم ناوچەیە دەست پێ بکات. هاوڕیانمان لە گەڵ پێك ڕێکەوتبوون کە هێزی هاوبەش بە پشت ئاشان و باڵەك بنەرن بە لەدانی ینك و گەڵانەوەی ناوچەکە... منیش بە تۆندی بەرهەڵستیم کرد چونکە دەکەوینە ناو داوی ئێران ... ل 202 ڕەوی تێکۆشان - بیرەوەرییەکانی کەریم ئەحمەد وەرگەڕانی جەلال دەباغ .".

لە سەر هەمان بابەت مەسعود بارزانی دەڵێت: "بە مەبەستی کەمکردنەوەی گوشار لەسەر بەرەکانی ناوەڕاست و باشوور, ئێران بەیاری دا بەرەیەکی نوێ لە میحوەری حاجی ئەمەران بکاتەوە لە ژێر ناونیشانی (وەلفەجری دوو), بە ئەم مەبەستەش پلانی گرتنی بەرزاییەکانی حاجی ئەمەرانی داڕشت, بە پێی پلانەکە هێزکیان تا گەڵاڵە دادەبەزین بە مەبەستی کردنەوەی ڕێی قەسرێ بە ناودەشت.

سەرهەنگ شیرازی و موحسین ڕەزایی سەردانی خانەیان کرد, بە مەبەستی باس و گفتوگۆ لەسەر پلانەکەیان و داوای چاوپێکەوتنی منیان کرد. لەبەشێکی دیدارەکەدا داوای بەشداری پێشمەرگەیان لە هێرشەکەدا کرد, لە وەڵامدا بەم ڕوون کردنەوە کە پێشمەرگە ناتوانێت ڕاستەوخۆ بەشداری لە هێرشەکەدا بکات, چونکە هێزی گەورە, ئیمکاناتی پێویست و ئەزموونی شەڕی سەربازیی گەورەمان نییە, شەڕی ئەمە شەڕی

پارتیزانییە.
پێشم گوتن, ئەمە هێز دژنەرین بە ناوچەی ناودەشت و بەمەش ئەوە لە لایەکی بڕیی شەڕ دژنیا دژبن و بە ئەمەش دژگایەکی گەورە بڕاو ناوچەکانی ڕواندز و قەڵادزێ دەکرێتەوە و ……, لە لای بڕیی ڕژئاواش, واتا لای سیدەکان, هەزمان هەیە و هەر هەڕەشەو مەترسییەك لەو دوو ڕێیەوە بۆتان بێت, پێشمەرگە بڕیان پێ دژگرێت و ڕووبڕوویان دەبێتەوە, چونکە دیار بوو مەترسیی ئەویان هەبوو لە دوو لاوە هەرشیان بکرێتە سەر, بۆیە بەم وەڵامەی من زۆر خۆشحاڵ بوون.
بە ئەو مەبەستە لەگەڵ هەموو لایەنەکانی بڕیی جود قسەمان کرد, لە مەکتەبی سیاسی پارتیش کۆبوونەوە کرا, هەموویان پێیان خۆش بوو هەزی جوود بچێتە ناوچەی ناودەشت. بۆیار بوو ئاگەڕ یەکێتیش ڕەی پێگرتن, لەسەر ئەو تاوانانەی بڕامبەر بە پێشمەرگەکانی حشع و حسك لە بەهاری 1983 کردبووی, تەڵەی خۆیان لە یەکێتی بکەنەوە, کە دژیان پێشمەرگەی دیلی لە شەهید کردبوون. لە کۆبوونەوەکەدا بۆیار درا کە کاك ئیدریس لە لایەن جودەوە سەرپەرشتی هەرشەکە بکات" بارزانی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد – بەرگی چوارەم 1975-1990 شەشی گۆران – ل 202, 203.
لەڕەوە دەردەکەوێت ئەوەی کەریم ئەحمەد لە یاداشتکانیدا نووسیبووی بارزانیش دواتر تەئکیدی دەکاتەوە, شتێکی ناودەشت کە بە قەندیلی دوو بەناو بانگە دوو ئامانجی هەبووە, تەڵە سەندنەوە لە ینك و پاراستنی ناوچەکانی فەجری دوو لە پەلاماری عیراقی لە خۆتی رانییەوە, پێش ئەوەی ئەنجام بدرێت گریمانەی ئەو ئاگەڕە کراوە ببنە بەشك لە ئەپەراسیۆنی فەجری دوو.
هەروەها لە میانەی کەمپەینك چاوپێکەوتندا لە گەڵ چەند پێشمەرگەیەکی حشع ی بەشداربوو لە شەڕی قەندیلی دوو, هەموو ئاماژە بەوە دەدەن بە ئەوەی ئاگادار بن, ناڕاستەوخۆ کراونەتە بەشك لە ئەپەراسیۆنی فەجری دووی حاجی ئەمران.
بەڕام سەید کاکە هاشا لەوە دەکات شەڕی قەندیلی دوو بەشك بووبێت لە فەجری دووی حاجی ئەمران, لەم بارەوە بەڕێزی دەڵێت:" بەڕام لە ڕاستیدا وا نەبوو لە پاش گرتنی حاجی ئەمران بە 15 ڕۆژ, لەسەرکردایەتی خەمانەوە (حسك) نامەیەکیان بە من هێنا لە نامەکەدا نووسرابوو هەزی جوود زۆری بەکەوت بە قەندیل و بە وەرگرتنەوەی بارگاکانی خەمان لە قەناقاو پشت ئاشان -بیرەوەری پێشمەرگەیەك - سەید کاکە-چاپی چوارەم -2020- ل 345".
وەڵە بەوتەی مەسعود بارزانی بێت قەندیلی دوو لە کات و شوێن لە گەڵ فەجری دووداوە, نەك تەنها لە قەڵەی ناودەشت قەسرەو هاوکار

بوونەوە, بگرە لە قۆناغی سیدەکانیشەوە, وەک پارتی بە تەنها دوور لە پارتەکانی دیکە هەماهەنگی لە گەڵ سوپای پاسداران کردووە, بەمەش وتەکانی سەید کاکە رەت دەکاتەوە, بارزانی دەڵێت:" پێشم گوتن" مەبەست سەرهەنگ شیرازی و موحسین رەزایی", ئەمە هێز دەنێرین بۆ ناوچەی ناودەشت و بەمەش ئەوە لە لایەکی بڕی شەڕ دەنیا دەبن و بە ئەمەش دەرگایەکی گەورە بڕەو ناوچەکانی ڕواندز و قەڵادزێ دەکرێتەوە و ....., لە لای بڕی ڕژئاواش, واتا لای سیدەکان, هەزمان هەیە و هەر هەڕەشەو مەترسییەك لەو دوو ڕێوە بۆتان بێت, پێشمەرگە بڕیان پێ دەگرێت و ڕووبڕوویان دەبێتەوە, چونکە دیار بوو مەترسیی ئەویان هەبوو لە دوو لاوە هەرشیان بکرێتە سەر, بەیە بەم وەڵامەی من زۆر خۆشحاڵ بوون. هەروەها پێم گوتن کە بە ناوچەی ناودەشت لە ڕووی لۆجستیکەوە زۆر دوورەو کاتێکی باشی پێویستە تا ڕێی قەسرە دەکرێتەوە, بەیە ئەگەر ئەوە لە ڕووی گواستنەوەی بریندارو گەیاندنی پێویستییەکان بە هەلیکۆپتەر یارمەتیمان نەدەن, بە مانای ئەویە لەو بڕیە تووشی کارەسات دەبین.
بە ئەو مەبەستە لەگەڵ هەموو لایەنەکانی بڕی جود قسەمان کرد, لە مەکتەبی سیاسی پارتیش کەبوونەوە کرا, هەموویان پێیان خۆش بوو هێزی جوود بچێتە ناوچەی ناودەشت. بەیار بوو ئەگەر یەکێتیش ڕێی پێگرتن, لەسەر ئەو تاوانانەی بڕامبەر بە پێشمەرگەکانی حشع و حسك لە بەهاری 1983 کردبووی, تۆڵەی خەیان لە یەکێتی بکەنەوە, کە دەیان پێشمەرگەی دیلی لە شەهید کردبوون. لە کەبوونەوەکەدا بەیار درا کە کاك ئیدریس لە لایەن جودەوە سەرپەرشتی هەرشەکە بکات. ل 202, 203".
لای خەیەوە هاوڕێ عارف رانیەیی بەرپرسی ڕێکخستنی حیزبی شیوعی عێراقی-حشع لە ناوچەی ڕانیەو مەرگەو بتوێن و بەشداربووی قەندیلی دوو کە لەو کاتە جیهازی بە سیمی پەیوەندی پێبووەو ئاگادری هەواڵەکانی بووە دەڵێت: باشترە بگەڕێمەوە بە سیاسەتی سەرەکی حزب کە لە کۆنگرەی چوار لە شاخ بەستراو خەشم ئەندامی کۆنگرە بووم، سیاسەتی حزب دژی شەڕ بوو داوای وەستانی دەکردو کۆتایی هێنانیش بە ڕژێمی فاشستی عێراق دروشمی بوو. بەیە حزب لە هیچ جێگەیەك لەگەڵ ئێران بەشداری شەڕی نەکردووە. بە شەڕی پشتاشانی دوو من لەگەڵ بووم و ئاگاداری هەواڵەکان بووم. پارتی ٥ بە٦ پاسداری لەگەڵدا بوو جلی کوردییان لەبەرکردبوون کاتێك شیوعییەکان زانیان پاسدارن ملازم خدر هەڕەشەی لە حەسەن میرخان و حاجی حاجی کرد کە ئەگەر نەیانگەڕێنەوە ئەمە هێزەکەمان دەگەیەنێوەو پاشکشە دەکەین، دوای ئەو هەڕەشەیە پاسدارەکانیان گەڕاندنەوە لەوە نەیانهێشتن! قەندیلی دوو بەشەك نەبوو لە فەجری دوو بەکو بە تەڵە کردنەوەی قەتە و

عامی پشتاشانی یەك بوو, بەرام لەدوای گرتنی بەرزاییەکانی بەینی ئیندزە و قەناقاو پشتاشان بەرە و کوشتنی حەسە ژاژکی و چل کەسی دی لەگەیدا لەدوای شەرکی قورس و شەهید بونی چەندان هاوڕێی تروهەڕاتنی پارتی ئەمش بەشە پاشکشەمان کردو شکاین و ئاودیوی ئێران بوینەوە.
ئەمە ئاگادار نەبوین و لەئادیە گومان لە بوو, ئەو شەڕگ فەجری دوو" کاك ئیدریس بارزانی لەگەڵ بەرپرسانی ئێرانی سەرپەرشتی دەکراو کەسی ئەمە نە لە لیژنەی سەرپەرشتیاری شەرکە بوەو نە بەواشمان بەشێی عەراق ئیران بووە تا بەشدار بین.
پارتی ئیمێی نەبردبوو بە شەرکە, بەڵکە هەکەوتنەك بوو لە نەوان پارتی و شیوعی و حسك بە ئەو ناوچانەی پشتر هەزی ئیمەو حسکی لیبو کەمکیش پارتی, بە تەقە کردنەوەو هەڕەش بەرەو ناوچەکانی تری وەرتە و شوێنەکانی تر, بەرام کەشکە ئەوەبوو پارتی بەسەر کردایەتی ئیدریس بارزانی نەخشەی گرتنی حاجی ئەمەرانی لە گەڵ ئیرانییەکان دانابوو هاتنی ئیمە بە پشتاشان و ئیندزی و بەڵە و قەڵاتوکان یەك تەوقیت بوو هەر ئەوەش وای کرد بەڕن یەك نەخشە بووە لە گەڵ ئەوەی حاجی ئەمەران.
قەندیلی دو هیچ پەیوەندییەکی بە فەجری دووەوە نەبوو کە ئیدریس بارزانی لە گەڵ ئێرانییەکان نەخشەی گرتنی حاجی ئەمەرانیان دانا بوو, نە ئیمە نە حسك هیچ ئاگادارییەکمان نەبووا! بە پشتئاشانی دوو لە شیوعی ملازم خدر لە پارتی حەسە میرخانی بادینان لە حسك حاجی حاجی برایم سەرکردایەتی پشتاشانی دووەمیان دەکرد".
بە پەچەوانەی وتەکانی کاك عارف ڕانییەی, بارزانی راشکاوانە باسی ئەوە دەکات, دەنەواییمان دایە ئێرانییەکان لە قەڵی دەشتەوو سیدەکان دەیان پارێزین, کەواتە لە دەرەوەی ئەوان سفقەکە کراوە, لە ئەسەدا قەندیلی دوو وەك ساغکردنەوە بەشەك بووە لە فەجری دوو, یان لەکەکی فەجری دوو بووە.
بەرام پەشمەرگەیەکی دیکەی حشع بە ناوی رزگار عەبدولا ئیبراهیم نازناوی دکتەر ڕەنجبەری لە پەشمەرگایەتی هەگرتبوو, بەشداری قەندیلی دووی نەکردووەو شەرکەی رەتکردەتەوە, گوایە زەر پەشمەرگەی دیکەی کورد و عەرەبی حشع باوەیان بە تەقەکردنەوە وەك دیاردەی عەقڵی عەشایەری نەبووەو بەشدار نەبوونە, هەرچەندە ئەوەی لە پشت ئاشان کراوە تاوانی مەزن بووە تا ئاستی تاوانی جەنگ و تاوانی دژ بە مرۆقایەتی.
ناوبراو لە کاتی فەجری دوو لە ناوچەی ڕستە بووەو پەی وایە قەندیلی دوو بەشەك بوو لە هەشی حاجی ئەمەران و دەوری مانگکیش دوا خراوە بە هەکاری نا دیار و چەك تەقەمەنیش بە شەرکە ئەان

دابینی کردووە بۆیان.
دکتۆر ڕەنجبەر پێی وایە هەموو لقی دووی پارتی بەشدار بووە لە ئۆپراسیۆنی فەجری دوو چونکە شارەزای ناوچەکە بوون لەگەل هێزێکی سەر بە ئیدریس بارزانی نێنگە ٣٠٠ پێشمەرگە بووبن.
بەشداری پارتی زیاتر چاو ساغی بوو، بەڵام لە چەند ئامانجێکی بچوکیشان دا، وەك کەمینەکەی زەروان و حسن بەگ کە چەند سەیارەیەك کرانە ئامانج, ئەم دوو کەمینە لە چوارچێوەی شەڕی حاجی ئەمەران بووە. ناوبراو دەڵێت لە کاتی ئۆپراسیۆنەکە پاسدارم بینیوە لەگەل عەولا ڕەشی ڕوستایی و نایفی فارس باوە کە حسیك بووە و ئەفسەری ڕەسەدی ئێرانیشم بینی لە بەردە بووك لەگەل ملازم بابکر.
دکتۆر ڕەنجبەر پێی وایە حسیك ڕاستەوخۆ بەشداری شەڕی حاجی ئەمەرانی کردووە, جگە لە بەشداری قەندیلی دوو, ئەرکی حسیك تەقاندنەوەی پردی بەرسینی بووە, بەڵام ئەحمەدی فەقێ ڕەش ڕێگر بووە لە بەجێ گەیاندنی ئەرکەکەیان و شکستی پێ هێناوە, دوای ئەو محاوەلەیە ڕەژی دواتر هەموو دەڵێ ڕووست کەوتە بەر بەردومانی چەی عیراق.
سەرکردایەتی هەڵەشی پشت ئاشانی دوو, ئیدریس بارزانی و ملازم بابکر لە پاتی، ابوعاید و ابو حکم لە شیوعی؛ سید کاکە و حاجی حاجی برایم لە سۆسیالیست بوون ، سید کاکە ڕێنگە ئەو کاتە لەوێ بووبێ ، بەڵام خۆ ناوچەی قەندیلی دوو و حاجی ئەمەران هێندە لێك دوور نینە چونکە بنکەی سەرکردایەتی شەڕکان لە گوندی سەلوێی نزیك خانێ بوو ، پارتی و سۆسیالیست چەکەکی زەڕیان جنگ کەوت و فرەشت، ڕێنگە کاکەمین نەجار زیاتە شارەزایی هەبێ چونکە ئەوە کاری بژێوی بوو.
دکتۆر ڕەنجبەر دەڵێت لە ئەنجامی پەلامارەکەی فەجری دوو خەڵکی ناوچە کەوتنە ژێر بەردومان وە گوندەکانی" گویزان، داروسەلام، شەرکاوە، گویزلەنگە، دەگە، چەمبالووك، چەمانی سمایلە ئاغای، بەشە، پیر وسوان" ڕاگوزان چەلکران بە ئەردوگا زەرملەکانی ئامەدی ، هەموو دەڵێ چەمانیش بە هەر هەموو گوندەکانی ڕاگوزران.
دکتۆر ڕەنجبەر پێ وایە حیزبی شیوعی جگە لە بەشداریکردنی لە قەندیلی دوو، کە ناڕاستوخۆ بەشێك بوو لە فەجری دوو هاوکات چاوو پێشی لە هێنانی پاسدار کرد و دژیایەتی نەکرد، چێك و تەقەمەنی بە دابین کرا لەوانە تەپی ب ١٠، بریندارەکانی لە نەزایین وێك بەشدار بووی شەر چارسەر کران کانێبی گەورە وێك نموونە، بنکەیەکی لە زێوە کرایەوە، بارەگای سەرکردایەتی کیلەمترێك دوور نە بوو لە سوپا و ئەرتەش لە لەلان، هەموو ئەندامانی گەنگرێی چوار لە ئەرانەوە هاتن، هەموو ئازووقەو پێداویستی لە شنەوە بە دابین دەکرا... .

نارشزایەتی دژی هەنانی پاسدار هەبوو لەناو سەسیالیست و شیوعی ،،، نا راستەوخۆ لەناو پارتیش هەبوو ،، لقی یەکی بادینان کەمتر بەشدار بوون.
دکتەر رەنجبەر دەڵێت: دوای ئۆپەراسیۆنەکە لە هەوست کەوتینە بەر هەڕەشی جاش رەژانە, وە دابین کردنی ئەرزاقیش سەخت بوو، ئەو گوندانەش نەمان کە سەرچاوەی ژیانمان بوون، بۆیە گواستمانەوە بۆ گەندی گەربەنانی دۆڵەری سیدەکان نزیك گوندی لەلکان، حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران شوێن گرەوەمان بوون لە دەلی روستە.
دکتەر رەنجبەر پێی وایە عزەت بەگ مەسعود بارزانی ئاگادار کردبووەوە لە کارساتی پەلاماری هاوبەش, پێی وایە لەوەی کە حشودی ئێرانی هەبووە لە بەری ئەوان، دەڵێت لە مشیر گوانیم بیست کە سەرپەرشتیاری هێزەکەی پارتی بوو, کە عزت بەگ چاوی بە مەسعود کەووتوە و جانتایەکیشی تەسلیم کردووە، ئەو زەر کەیف خۆش بوو وای دەزانی پەك هاتوون.
هەرچەندە وەك خۆندمانەوە مەسعود بارزانی گرنتی دابووە ئێرانیەکان لە دوو بەری قەسرە و سیدەکان ئێرانییەکان لە پەلاماری سوپای عەراق بپارێزێت گوایە هێزیان لەو ناوچانە هەبووە, وەلە دکتەر رەنجدەر قەوارەی هێزەکەی پارتی لەبەری سیدەکان ئاوا دەستنیشان دەکات"پارتی کەوی بوارە بوون، لەگەل رەشبوونەوە بەفر پەیدا دەبوون لەگەل پایز بزر دەبوون ، لە دولە ەوست سە هیز هەبوون، ئەمە"شیوعی" و هەرەمی نەی سوسیالیست، کەرتی گەلالەی تیپی سورانی یەکیەتی، لە دۆڵەری سیدەکان دوو مەفرەزەی پارتی لە بوو حاجی فایق کە هەر دە پێشمەرگەیەك دەبوون و ئەحمەد مامند کە ئەوانیش دەوری ١٥ پێشمەرگە بوون، لەدەشتی بەرازگر لە گوندی حەیات لە سنوری مەرگەسەر قوتەکی پارتی لەبوو بەناوی قوتی بارزان، ئیمەش بیست کەسەکمان لە گەلی گەستە هەبوو، پەکەکە بارەگایەکیان هەبوو لە گوندی مالە مەلایان لە نزیك لەلان و ٢٥ گەریلاش میوانی ئەمە بوون لە روست بە دایمی، قوتەکەی پارتی لە هاوین زیادی دەکرد".
بە پێی دیاریکردنەکەی دکتەر رەنجدەر بەت هێزەکەی پارتی لە ئاستی بەرەو رووبونەوەی هەرشی سوپای عەراقی نەبووە ئەگەر هەرشی بکردبایا.

حسیك وەك بەشەك لە پەلاماری حاجی ئەمەران

هێزەکەی حیزبی سەسیالستی یەکگرتووی کوردستان لە ناوچەی رەستە لەکاتی ئۆپەراسیۆنی فەجری دوودا ئەرکدار کرابوون بە تەقاندنەوەی

پردی بەرسێنی, بە ئەم مەبەستە گروپێك پاسداریان لە گەڵدا بووە, وەك ئەوانەی لە گەڵ نایفی فارس باوە بوون. بە ئەوەی خەڵك نەزانێت ئەمانە پاسدار بوونە خاڵە سەید کاکە بە پێشمەرگەکانی وتووە بە خەڵك بڵێن ئەمانە پێشمەرگەی هەورامانین, کوردیەکەیان باش نییە, نازانم خارە سەید ئەم یاداوەرییە خۆشی لە یاداوەرییەکانی بە یاداشت نەکردووە.
دوو ڕۆژ حسێك هەوێیان داوە پردەکەی بەرسێنی بە تی ئێن تی بتەقێننەوە, وەلە نەیانتوانیوە, چونکە ئەبایە لەسەر پردەکە هەبووە, تەقە کراو بی کەی سیبش لە پاسدارەکان شاردرایەوە, پردیش نەتەقینرایەوە, ئەو چەکانەی دیکە کە لە ئێران وەرگیرابووون وەك بەخشیشی بەشداری لە فەجری دوو دواتر هەموو لێیان سەنرایەوە, خارە سەید لەمە تووڕە بووە.
هاوڕێ بەڕێن و شەهید سەلاح " سەلاحەدین محەمەد سمایل ناسراو بە مامەستا سەلاح , ساڵی 1957 لە گوندی ئیلنجاخی گەورەی ناوچەی تەق تەق لە دایك بووە, لە ڕەکەوتی 22-8-1983 لە شەڕ لە گەڵ ینك لە گوندی ئیندزەی بناری قەندیل شەهید کراوە, یەکەم سکرتێری خوێندکاران و لاوانی سۆسیالست بووە" دەگەڵ پێشمەرگەکان کە ئەرکداری تەقاندنەوەی پردەکە بوونە پێیان دەڵێن پردەکە نەتەقێننەوە, نەکەن خراپە, پێشتریش باسی ڕۆی نەیاری ئەحمەد فەقێ ڕۆشمان کرد لە نەیار بوونی لە تەقاندنەوەی هەمان پرد.
لەڕوە بەمان دەردەکەوێت حیزبی سۆسیالستیش لەناو پەژەی شۆڕشی حاجی ئەمڕاندا بووە, وەك لە گرتنی شاری هەڵەبجە, بەڵام هەموو کات شکست هەتیووە بردنەوەش بابی زەرە, بۆیە شەڕ نییە لەسەر بەشداریکردن لە ئۆپەراسیۆنی حاجی ئەمڕان بەڵکو جێنسایدکردنی بارزانییە خۆیستکانمانەوە, وە وێران بوونی پانتایەکی جوگرافی بەرفراوانی ناوچەکە, وەلە وەك شریکە بەشی شکست پێویستە دیاریبکرێت حسیك بەشك بووە راستەوخۆ لە ئۆپەراسیۆنەکە.

عەلی مەحموود محەمەد

خۆپیشاندان لە نێوان دەسەڵات و ئۆپۆزسیۆن!... زانا ئیزاق

سەرەتا خۆپیشاندان مافێکی یاسایی هەموو مرۆڤکانی کۆمەڵگایە ئاوەش ئەو کاتە دەکرێ کە داوای مافی خۆیان دەکەن یان لە شتێک نیگەرانین یان بە هەر شتێکی تر کە بۆی خۆپیشاندان دەکەن بە چارەسەرکردنی.

بۆلای منەوە دوو جۆر خۆپیشاندان هەیە :
یەکەکیان خۆپیشاندانە سیاسیەکان دەکەن .

دووەمیش ئەو خۆپیشاندانەیە خەڵک دەکەن .

من لەگەڵ جۆری دووەمم چونکە ئەو جۆرە باشترە لەوی یەکەم دواتر مەبەستی پشت دووەم ڕوونترە لەوی یەکەم، بەشەوکیش دەبە پێشوەختە دەزانی کە لایەنی مافپەدەر گوێ لە داواکاریەکان دەگرێت.

بەپێچەوانەی خۆپیشاندانی یەکەم چونکە پشتەوەی سیاسیە ئەوە سەدا سەد نازانی چی بەسەر دێت کۆمەڵگاو شوێنەکانیش چی لێدێت
کاتێکیش خۆپیشاندان بە ئەو دوو جۆرە دەکرێت هەر دوو جۆری بەهەمویانەوە بەپێی ئاستی پلەیان لەهەموو شتێکی بڕپرس دەبن .

لە کۆمەڵگای ئەمدا زۆرێک بوارکان تەقیدن بیە دەبە ئەوە چاک بکرێت ،یانی ناکرێت تە خانەنشینی قبوڵ بکەی دژی خانەنیشنی بیت ئەوجا خێت بکەیتە پشێوی خۆپیشاندان ،خزم خزمەنە هەبە دژی خزمەنەبی ،خەخنە بگری دژی ئەوانەش بیت خەخنەت لێبگرن پێشوەختە تەمەت ببەخشیەوە دژی تەمەت بەخشینەوە بیت بە هەموو شتێکانی تریش هەرئاوایە.

یان بەشەوەی تر کاتێک خەخنە لەشتێک دەگرێ لەخۆیدا نەبە لەهەمان کاتدا چیت پێباشە دەبە لەخۆتدا هەبە خێت ئاوابیت، جا ئەو کاتیش ئۆپۆزسیۆن و دەسەاتیش میدیا و ئامرازی تری گەیاندنیان هەیە ئەوە لەجیاتی پشێوی خۆپیشاندان بکەن ئەوە لێبگەڕێن بە خێک با ئەوان بیکەن ،ئەوەش بە میدیا و ئامرازی تر مەمانە بکەن ببنە هەیک بە باس کردن و گەیاندنی داواکاریەکانیان نیگەرانیەکانیان ،ئەمەش کە زیاتر داواکاریەکانی بایخ پێبدات هەولی چارەسەری بدات، ئەوا ئەو لە هەبژاردنەکان بڕەو پێشتر دەوات چونکە خەڵک خۆی ئەوە

دەبینێت بەدەم داواکارییەکانیش دەزانێت ، بەڵام خۆپیشاندانی سیاسی هەردووک بەرە باس ناکەن گرنگی پێنادەن، چونکە هی سیاسیە لەبەرژەوەندی ئەوانە بەس هی خۆیک هەمووی باس دەکەن ئەوەی میدیاکان بەهەموو دەنگەکانەوە لەوە مەمانە بکەن .

یان بەشەوەی تر دەبە ئەپەزسیۆن هەموو شتەکی جیاوازتر بێ ئەوجا دەبێتە ئەپەزسیۆنەکی ڕاستەقینە و ڕاستی ئەوجاش خۆک ووردە ووردە تەی قبوڵ دەبە .
2022 8 7

لە دژی فایلی "موساد"دروستکردنەکانی کەماری ئیسلامی.. وەرگێڕان و ئامادەکردنی: کاوە عومەر

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵی جەدید ئامادەکراوە

کەیوان جاوید: ماوەیەک پێش ئێستا چوار کەس لە هەزی پێشمەرگەی حیزبی کەمەلە لە ئازەربایجانی ڕۆژئاوا دەستبەسەر کران و دەستبەجێ کەماری ئیسلامی ڕایگەیاند کە ئەوان لە لایەن موسادەوە ئەرکێکی پێ سپێردراوە و ئەوانە بەکرێگیراوی ئیسرائیلن کە دەیانویست ئەپەراسیۆنی سەربازی لەسەر خاکی ئێران ئەنجام بدەن، و ئەم حزبە لە پەیوەندیدایە لەگەڵ ئیسرائیل. تەواوی چیرۆکەکە چییە و ئەمە چەن لەکئەدەنەوە ؟

حەمید تەقوایی: ئەمە ڕووداوێکە لە چوارچێوەی سیاسەتکانی کەماری ئیسلامی لە چێپاو و دەسیەی داتاشین دژ بە نێیارانی. دژی هەموو نێیاران، چ هەزکانی چالاک لە کوردستان یان لە سەرانسەری ئێران یان خۆکی ئاسایی. کاتێک کەماری ئیسلامی مامەستایان دەگرێ یان خانەنشین و کرێکاران دەگرێ، چالاکانی دژە حیجاب و تەنانەت خۆکی ئاسایش لە خێپشاندانکانی سەر شەقامکان دەگرێ، بە جۆرێک

دەسپێکیان دەبەستەوە بە "دوژمنکی بیانی" و ئیدیعای پەیوەندی لەگەڵ ئیسرائیل و ئەمریکا بە دەکات. و شتی لەو جۆرە لەسەر. هەمان هەڵبەستراو لەسەر هێزکی ئۆپۆزسیۆن لە کوردستان بەکاردەهێنێت. ئەوەندەی لەبیرم بێت، ئەم یەکەمجارە حکومەت لە کوردستان چالاکییەکانی پێشمەرگە یان هێزە سیاسییەکانی ئۆپۆزسیۆن بە ئیسرائیل دەگەیەنێتەوە. ئەم بۆشکە لە سیاسەتی سەرکوتکردنی حکومەت و بە بەوای من بنەمای ئەم جۆرە پەوپاگەندە و ئیدیعایە لە بەهێوایی و بەدەستهێناتی حکومەتەوە سەرچاوە دەگرێت. چونکە هووبووی شپەلەکی وەها تووڕەیی و ڕق و ناڕەزایی تەواوی کەمەگا بووەتەوە کە تاکە هێگە کە لانیکەم دەتوانێت پاساو بە ئیمامی جوماحە و جماعەتکانی بداتەوە و لە پێشنگدا بیانهەڵێتەوە، بەستنەوەی نەیاران و خۆپیشاندەرانە بە پیلانکانی " دوژمنان". ئەستاش سەبارەت بە هێزە سیاسییەکانی کوردستان هەمان کار دەکات.

کێوان جاوید: کۆمیتەی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئاگادارییەکی دەرکردووە و ئیدانەی کۆماری ئیسلامی کردووە، بەڵام کۆس و لایەن و هێکخراوەکانیش هەن کە پێیان وایە سیاسەتی نابەرپرسانەی حیزبی کۆمەڵەی سەر بە عەبدولاموهتەدی بووەتە هۆی کوشتن و بەکوشتدانی ئەم گەنجانە. چۆن ئەم سیاسەتانە ڕوون دەکەیتەوە؟

حەمید تەقوایی: بە بەوای من دەبە کۆماری ئیسلامی بە کەت ومەرج بە زمان گیراوی مەحکووم بکرێت. دەبینن کۆماری ئیسلامی ئەوانی نەگرتووە، لەبەر ئەوەی کە ڕێکخراوەکیان سیاسەتی نابەرپرسانەی هەیە، یان سەرکەشی دەکەن، یان باندی ڕش و مەزهەبی قەومی و هتد. وەک هێزی ئۆپۆزسیۆنی خۆی دەستگیریان دەکات، بە ئەوەی بتوانێت هەموو هێزکانی ئۆپۆزسیۆن و هەموو کۆمەگا چاترسێن بکات و لەم حاڵەتە تایبەتدا بە تایبەتی خەڵکی کوردستان. سیاسەتکانی ئەو هێکخراوەی کە لە لایەن حکوومەتەوە هەرشی کراوەتە سەر چەند بەرپرسانە یان نابەرپرسانەن، تا چەند دەکرێ هێخنەیان لە بگیرێت و ئەمە چەندە قبووڵ یان دەکەین یان نا، دەبە دەستدرێژیی کۆماری ئیسلامی بە مەرج مەحکووم بکرێت.
ڕاگەیاندنی کۆمیتەی کوردستانی حیزب لەسەر بنەمای ئەم سیاسەتە نووسراوە.
هەروەها حەز دەکەم ئاماژە بەم خاڵە بکەم، تەنانەت لەسەر ناوی ئەم هێکخراوە، هەندێک کەس موناقەشە دەکەن کە بۆچی وتت حیزبی کۆمەڵەی کوردستانی ئێران؟ بانەکی هێشە، دەستەوتاقمن، هێکخراوی

زەحمەتکێشانە و هتد. وەتا ئەمە سادەیە. ڕێکخراوێک بە واژەی "حیزبی کومەڵەی کوردستانی ئێران" ڕایدەگەیەنێت، چوار لە پێشمەرگەکانیان دەستبەسەر کراون. هەر هەڵەکی سیاسی بەرپرسیار و جدی پێویستە لە ناڕازایەتی دەربڕین لە دژی ئەم گرتنانە هەمان ناو بەکاربهێنێت.
زۆر هەزی تریش بە خەیان بە کەمەنیست ناودەبەن، ڕەنگە ئەمە هەزار ڕەخنەمان هەبێت و قبووڵی نەکەین کە ڕێکخراوێکی دیاریکراو کەمەنیست بێت، تەنانەت حیزبێک کە خۆی بە دەموکرات ناودەبات، ڕەنگە قبووڵی نەکەین کە دیموکراتە. بەڵام ئەمە نابێت وامان لێبکات ناوی ئەو ڕێکخراوانە لەبەردەم حکومەتدا نەهێنین. بە تایبەت کاتێک ڕێکخراوێک لەلایەن حکومەتەوە هەڕەشەی دەکرێتە سەر، پێویستە بە ناوی خەیاوە ئاماژەی پێبکرێت. هەر ڕەخنەیەکمان لە سەر ئەم حیزبە هەبێت و ناوەکەی قبوڵ بکەین یان نا، ئەم ڕێکخراوە بەم ناوەوە کار دەکات و کەماری ئیسلامی بەم ناوە دەستبەسەری کردوون. ناتوانی هیچی تر بڵێیت چونکە ڕەخنەت هەیە. بە نموونە ناکرێ بڵێین کەماری ئیسلامی ئێندامانی مەزهەبی نەتەوەیی یان ناسیۆنالیستی و باندێکی ڕەشی دەستبەسەر کردووە! مەبەستتان هەرچییەک بێت، ئەمە بەرگریکردن نییە لە دەستگیرکراوەکان، جارێکە لە پاساودانان و بەرگریکردنە لە دەستگیرکردنیان! ئەمەش جارێکە لە دانانی بەرپرسیارێتی دەستگیرکردنەکان و دەرئەنجامەکانیان، لانی کەم بەشێکی، لەسەر شانی ڕێکخراوەکە و کەسە دەستگیرکراوەکان. دەمەنتەوە لە ناوەراستی شڕێکدا لە پلەی سەهەمدا بوەستین و هەم لە کەماری ئیسلامی و هەم لە هەزە نیارەکانی ڕژێم تێق بکەین! ووتە کە ئەم هەڵوەستە مامناوەندە بە قازانجی کەماری ئیسلامیدا کۆتایی دێت.

کێوان جاوید: چۆن ئیسرائیل قاچی کوتوتە ناو ئەم ووداوە؟ دوژمنی گەورەی ئەمریکا بوو، ئێستا کە ئیسرائیل پێیەکانی کشکراوە بە ناو ئەم ووداوە، دەخەکە چۆنە؟ ئامانجی کەماری ئیسلامی چییە؟

حەمید تەقوایی: بەهای بەکارهێنانی ئەم جۆرە تەبلیغاتە بە ژیم لە دوو لایەنەوەیە. یەکێکیان بەکارهێنانێکی ستراتیژی و ناسنامەیە و ئەوی دیکەیان بەکارهێنانی پراکتیکی و تاکتیکییە لە هەلومەرجە تایبەتەکانی ئەمڕدا.
بەکارهێنانی گشتی ئەوەیە کە کەماری ئیسلامی خۆی وەک حکومەت لە بەرژەوەندی "قودس" و دژ بە ژیۆنیستی ئیسرائیل دەخاتە ڕوو و بەم ناونیشانە ڕەبەری بزووتنەوەی کۆنەپەرستی ئیسلامی سیاسێ لە ناوچەکەیە. بەم مانایە بەستنەوەی ئێپزسیۆن بە ئیسرائیل کارتێکی

بەهێز بە ئاوەی حکومەت ریزەکانی خۆی و جەماعەتی حکومەت و ئیمام و هتد پیلانگێڕیەکانی موساد و ئیسرائیل کۆبکاتەوە. بەستنەوەی خۆپیشاندەران بە دوژمنی دەرەکی فێڵکی "کلاسیک"ی هەموو حکومەتە دیکتاتۆر و سەرکوتکەرەکانە و کەماری ئیسلامیش لەوە بەبەری نییە. خاڵی دووەم ئەوەیە کە لە چەند مانگی ڕابردوودا چەندین جار شاهیدی ئەوە بووین کە بەرپرسانی ئەتەمی کەماری ئیسلامی و فەرماندەکانی سوپای پاسداران لایەن دزەکارانی ئیسرائیلەوە تیرۆر کراون. بەم مانایە کەماری ئیسلامی فەزیحە لە دوای فەزیحەی هەبووە. دەردەکەوێت کە هێزەکانی ئیسرائیل یان ڕێکخراوی موساد دزەیان کردۆتە ناو ناوەندە ئیتلاعاتییەکانی کەماری ئیسلامی و زانیاری دروستیان هەیە و ئەپەراسیۆنی سەرکەوتوو بەئەنجامدەبەن. هەر لەبەر ئەم هەکارەش حکومەت دەیەوێت بانگەشەی ئەوە بکات کە دەبینن منیش پیلانگێڕانی ئیسرائیل دەدەزمەوە، منیش پیلانگێڕانیان پووچەڵ دەکەمەوە و بەم شێوەیەش دەیەوێت فەزیحەیەک لە دوای یەکەکانی بە جۆرێک چارەسەر بکات. پەنا بردنە بەر ئەم جۆرە کەیسە هێنانەدژ بە هێزێکی ئەپۆزیسیۆن لە کوردستان، نیشانەی ئەوەیە کە پەوپاگەندەی کەماری ئیسلامی گەیشتووەتە بنبڕ. کوردستان خاوەنی مێژوویەکی دوور و درێژە لە خەباتی چەکداری و ناڕەزایەتی جەماوەری و کەمپەینەتی دژ بە کەماری ئیسلامی و هێز و توندیی خەڵک لە کوردستان لە دژی ڕژێم لە سەرەتای ئەم حکوومەتەوە بەربڵاو و فراوان بووە. لە لایەکی دیکەوە کەمپەگای کوردستان بە بەراورد لەگەڵ ناوچەکانی دیکەی ئێران زیاتر حیزبی و ڕێکخراوە. بە لەبەرچاوگرتنی ئەم هەلومەرجانەی کەمپەگای کوردستان، ئەو بانگەشەی کە پشمەرگە دەستگیرکراوەکان سەر بە موساد و ئیسرائیل بوون، بەمانا و کونترۆڵەوەی کە تەنانەت هێزەکانی لایەنگری حکوومەتیش قەناعەت پێبکات. ڕژێم پێی وایە بەرێیەکی نوێی تەبلیغی دژ بە خەڵک و ڕێکخراوە ناڕازیەکان دەکاتەوە بە ئامانجی بەاوکردنەوەی قۆاو بەسەر حیزب و بزووتنەوە ناڕازیەکانی کوردستاندا، بەڵام ئەمە تف بە ئاسمان فڕێدانە. ئەم هەوڵە وەک وتەم هەوڵێکە لە بە ئومێدی حکومەتەوە.

کێوان جاوید: سیاسەتەکانی ئەو ڕێکخراوەی کە دەستبەسەر کرابوون، لایەن حیزبی کەمۆنیستی کرێکاریەوە ڕەخنەی تۆندی لێدەگیرا و دەگیرێن، بەڵام بە مەرج پشتیوانی لەو کەسە دەستگیرکراوانە دەکات. هیچ ڕەخنەیەکتان نییە لەسەر سیاسەتەکانی حیزبی کەمە؟ و نادەبوو ئەمە بخرێتە ناو بەرگریکردن لە دەستگیرکراوەکان؟

حەمید تەقوایی: بەبەوای من نەئەبوایە بمان خستایەتەوبەرچاو. ڕەخنەی ئەمە لە ڕەکخراو و بزووتنەوەی عەبدوڵڵا موهتەدی چەندین جار ڕاگەیاندراوە و لە شوێنی خۆیەتی، بەڵام ئەمە لە کاتی ڕووبەڕووبوونەوەی حکوومەت لە نادیارزایەتی بەرامبەر ئەو دەستبەسەرکردنانەدا ئەم ڕەخنانە ناخەینەوبەرچاو و نابێت بیخەین. بگشتی لەکاتی ڕوبەڕوبوونەوە لە بابەتکی دیاریکراودا لەگەڵ کەماری ئیسلامیی ئێراندا لە بەرامبەر دەستگیرکردنی ئەندامانی هەزەکی سیاسیدا جێگای ڕەخنەگرتن لەو هەزە سیاسیە هیچ سوودێکی نییە. هەر وشەیەک شوێنی خۆی هەیە و هەر خاڵێک شوێنی خۆی هەیە. لە کاتێکدا کەماری ئیسلامی دەسیەیکی ئەمنی-موساد لە دژی ئەو چوار پێشمەرگەیەی کە دەستبەسەری دەکات، کە هەموومان دەزانین بنەمای دانانی دادگاییکردن و ئەگەری دادگاییکردنی تاڵەفزیانەیی و تاوبەکردن و دانپێدانان و دەرکردنی سزای لە سێدارەدان و هتد، هەر هەزەکی سیاسی بەرپرسیارێتی لەوەی کە ڕاشکاوانە لە دژی ئەم هەوڵانەی حکومەت بوەستێت و هەوڵی پوچەڵکرنەوەی بدات. لەم دەخەدا ڕەخنەگرتن لە هەزی هەرشبەر هەڵەیەکی گەورەیە هەم لە ڕوانگەی سیاسی و هەم لە ڕوانگەی مرۆییەوە، کە خزمەت بە پاساوهێنانەوە بە سیاسەتکانی حکومەت دەکات. لەم دەخەدا هەر ڕەخنەیەک بگرن، هەر نیازێکتان هەبێت، لە ڕاستیدا ئەوە بە بەرژەوەندی کەماری ئیسلامی کار دەکەن و کەماری ئیسلامیش ئەم دەخەدا دەقازەتەوە. لە ئێستادا کردوویەتی کەسانێک هەن کە دەستیان کردووە بە ڕەخنەگرتن و ئاشکراکردنی ڕەکخراوی باندی ڕەشی موهتەدی و هەرشکردنە سەر ئەم ڕەکخراوە. هەندێك لە ئێستەی ئەو دەستبەسەرکردنانەدا هاوبەشن و دەڵێن هەم کەماری ئیسلامی و هەم باندی موهتەدی مەحکووم کراون. ڕوونە کە کەماری ئیسلامی باز دەداتە سەر ئەم ئاسپە و دەڵێت سەیرکە خەیان دەڵێن کاری ئەم دەستبەسەرکراوانە هەڵە بووە، سەرگەردان و نابەرپرس بوون، ئەندامی ڕەکخراوێکی نابەرپرس و نابەرپرس بوون لە باندێکی ڕەشپێست و هتد، و بۆیە مافی دەستگیرکردنیان و لێپێچینەوەمان هەیە. سایتی ئاکام نیوز ئێستاش هەمان کار دەکات. ڕوونە کە نابێ لە ڕەخنەگرتن لە بەچوونە ڕاستەوخۆکان و سیاسەتی ناسیۆنالیستی و ئێتنۆسەنتریزمی حیزبی کەمڕەو و لە ڕەخنەگرتن لە ڕەگا و سەرکەشیی نابەرپرسانەی ئەم ڕەکخراوە یان هەر حیزب و ڕەکخراوێکی دیکەی ئۆپۆزسیۆن، یەک زەڕە کەم بکەینەوە و ئەمەش هەمیشە ڕەخنەمان گرتووە بۆبە داشکاندن. ئەمە کێشەکی ڕوونمان هەیە لە ڕەخنەگرتن لە بزووتنەوە ڕاستەکان، ناسیۆنالیزمی نەتەوەیی لە کوردستان وەک بزووتنەوەی ئۆجەلان و ئاپۆیزم و هتد، لە ڕەخنەگرتن لە پاشایەتییەکان، لە ڕەخنەگرتن لە ناسیۆنالیزمی فارس

و ستراتیژ و سیاستەکانیان و لە هەمان کاتدا چالاکانە بەرگری لە هەموو ئەوانە دەکەین دەستگیر دەکرێن و سزای لە سێدارەدانیان بەسەردا سەپێنراوە، سەر بە هەر ڕێکخراوێک بن، ئەمە تەماڕکی بەرهەمدار و شانازیمان هەیە. ئەگەر کەماری ئیسلامی هەرش بکاتە سەر هەرێکەک لەو هەزانە، ئەمە بە هەموو هێزمانەوە دژی حکوومەت دەوەستینەوە. من پێم وایە ئەمە سیاسەت و ڕەفتارێکی بەرپرسیارانە، ئەمە ڕەگەیەکی ڕادیکاڵ و ئەگەر نا، ئەوە نێک هەر کەماری ئیسلامیتان لە ژێر تیغی هەرش هێناوەتە دەرەوە، بەڵکو ئەوە بوونەتە بنەمای سیاستە سەرکوتکەرکانی جا بتەوێت یان نا.

کێوان جاوید: کەمپینێک کە مینا ئەحمەدی ڕای گەیاندووە، بە بەرگریکردنە لە کاک جەمشید شارمەهد کە لایەن کەماری ئیسلامییەوە بە بەدکرەگیراوی موساد و هتد دادنرێت و مەترسی لەسێدارەدانی لەسەرە. مینا ئەحەدی بە مەرج داکۆکی لە ئازادیی ئەم کەسە دەکات کە پاشایەتیە. بەیە ئەم سیاستەی حیزب تەنیا تایبەت نییە بەم حاڵەتە تایبەتەی گرتنی ئەم پەشمەرگانەوە. ئایا حیزبی کەمۆنیستی کرێکاری بەم سیاستەی کەی هەر چالاکێکی سیاسی کە لە شاهانە و لە بزووتنەوەی موهتەدی و لە ڕاست و چەپەوە بەبە کەت وەرج بەرگری دەکات، پرنسیپە حیزبیەکانی خۆی پشێل ناکات؟
حەمید تەقوایی: با پێتان بڵێم پرەنسیپی حیزبی ئەمە چیە؟ پرەنسیپێکی حیزبەکەمان ئەوەیە کە لە خەباتی ڕووبەڕوو لەگەڵ کەماری ئیسلامیدا خەمان وەک نوێنەری کەمەگا دەبینین و پشتیوانی هەموو ئەو چالاکوانانە دەکەین کە دژی کەماری ئیسلامی خەبات دەکەن. ڕوونە کە ئەمە ڕەخنە لە سیاستی زۆرێک لە پارتەکانی ئەپۆزسیۆن دەگرین، ڕەخنە لە میتەدەکانیان دەگرین و چەندین جار بە ئاشکرا و بە ڕوونی بەچوونەکانمان دەربیوە. بەڵام ڕەخنەگرتنمان لە هێزەکانی تر بچوکترین پاساو نادات بە پێلاماردانی حکومەت بە سەریان، هێرشەها ڕووبەڕووبوونەوەمان لەگەڵ ئەم سەرکوتانەدا یەک زەڵە کەم ناکاتەوە.
من پێم وایە ڕەخنەگرتن لە هێزێکی سیاسی لە دەخێکدا کە لە لایەن کەماری ئیسلامییەوە هێرشی کراوەتە سەر، یەکێکە لە سیاستە بە پرەنسیپ و نابەرپرسانەکان. حیزبی ئەمە لە بە ردە م سیاسە تە سە رکوتگە رە کانی ڕەژیمدا
وە ک داکۆکیکار و نوێنە ری تە واوی ئە و هێزانە ی کە لە تەکۆشانی دژ بە کەماری ئیسلامیدا هە گرن و وە ک داکۆکیکاری هە موو دە ستبە سە ر و قوربانیانی ڕەژیم دە ردە کە وێت. کەمپینی چارمهەد نموونەیەکە. ماوەیەک لەمەوبەر لە هەمان حیزبی عەبدوڵا مەهتەدی

خەڵک دەستبەسەر و حوکمی سەداریان بەسەردا سەپێندرا و ئەمەش بە شێوەیەکی یەکلاکەرەوە بەرگریمان لێکردن. لێرەشدا هەمان شت. بە بەوای من حیزبی ئەمە و هەر حیزبێکی بەرپرسی ئۆپۆزیسیۆن کە بە ڕاستی لە دژی کۆماری ئیسلامی خەبات دەکات، ئەرکی ئەو بە مەرجە داوای ئازاد کردنی ئەم چوار کەسە بکات بەبێ ئەوەی باس لە هەڵەی ڕێکخراوی پێیوەندیدار یان نابەرپرسیارێتی بزوتنەوەی مەهتەدی و هتد بکات. خاڵی لاواز و گرفت و ڕەخنە گرتن لە هەڵەکانی ئۆپۆزسیۆن هیچ پەیوەندیەیەکی بە حکومەتەوە نییە . حکومەت دێموکراتیە هەموو کەمێگا و هەموو چالاکوانەکان بکوژێت و دەبێت بەرگری لێ هەموویان بکەیت.
کێیوان جاوید: چ ڕەوشوبنەکی تایبەت لە فەرمانکەدا دیاری کراوە سەبارەت بەم بابەتە؟
حەمید تەقەیی: ئەوەندەی پێیوەندی بە حیزبکەمانەوە هەیە، هەموو هەوڵێک دەدەین بۆ ئازادکردنی ئەم چوار کەسە. لە سەرووی هەموشیانەوە پرسی ژیانی چوار گەنج دەوروژێنرێت کە هیچ تاوانێکیان ئەنجام نەداوە. پێویستە بە هەموو تواناماندوە ئەم تاوانە بوەستێنین. سەرەڕای ئەم لایەنە مرۆییە، لە ڕوانگەی سیاسییەوە، حکومەت دێموکرات هەمان سیاسەت لە ماملەکردن لەگەڵ هەڵە ئۆپۆزسیۆنەکانی لە کوردستاندا پێیڕەو بکات کە لە سەرانسەری ئێراندا پێیڕەوی دەکات، واتە دەسێیەک بە پێیوەندیەکان لەگەڵ ئیسرائیل و ئەمریکا دروست بکات و وا پیشان بدات کە هەموو نیارەکانی وابەستەی دوژمنەکی بگەنێن. پێویستە هەر لە هەنگاوی یەکەمەوە ئەم سیاسەتە بڵایەن بکەین بە تایبەت لە پێوەندی لەگەڵ کوردستاندا و کارەک بکەین بە ئەوەی لەمودوا دەستبەسەرکردن و تەمارکردنی دەسێ لە دژی هەڵە ئۆپۆزسیۆنەکانی لە کوردستان و هەر شوێنێکی ئێران ئاسان نەبێت بە حکومەت. ئەمە بە هەموو تواناماندوە بە ئەمە هەوە دەدەین و بانگەوازی من بە هەموو هەڵە ئۆپۆزسیۆنەکان ئەوەیە کە لەم شێوە دژ بە کۆماری ئیسلامیدا بە گوێدانە هەر ڕەخنەیەکیان لە یەکتر بوەستنەوە و بە مەرج داوای ئازادکردنی ئەم چوار کەسە بکەن. هیچ گوناحەکیان نییە، هیچ تاوانێکیان نەکردووە و پێویستە دەستبەجێ و بە مەرج ئازاد بکرێن. حیزبکەمان بە ئەو مەبەستە هەمەتەک ڕێکدەخات، ئامۆژگاری منیش بە هەموو هەڵەکانی ئۆپۆزسیۆن ئەوەیە کە کارا کار بکەن بۆ ئازادکردنی ئەو کەسە دەستگیرکراوانە.

٣ی ئابی ٢٠٢٢
سوپاس بۆ ئەمیر تاقاکەلی بۆ جێبەجێکردنی دەقی سەرەتایی ئەم

ڕۆژنامەی دەنگی کرێکار ژمارە ٣٦

بۆ خوێندنەوەی دەنگی کرێکار کلیکی ئێرە بکەن...

دوو شیعری دەکەش قادر

چاوکانت بەشوێنمدا دێگێن

ئێگەر من مردم
تۆ لە کام چاوگەی هیواوە سەردەردەکەی؟
لە کام ئولفەتی خۆشەویستییەوە
پێکەنین بۆیان دەکەی؟

ئێگەر من بووم قوربانی،
تۆ لە کام چاوگەوە دێێیت و
داوای هیوا دەکەی؟
لە کام پێکی مەکەوە داوای پاکبوونەوە دەکەی؟

ئێگەر من گوومبووم
لەکام باخچەدا پشوویەک دەنەشی و خەیاڵێک دووگیان دەکەی و بەدیار
چاوی دەکەشەوە دەگری؟
لە کام کەشکدا سەرخەوە دەشکێنی بۆ گریان؟

ئێگەر من لە هیچ شوێنێ نەبووم
ئەو ڕۆژە دێت
چاوکانت بە شوێنما دەگێێن

هەموجە لە چاوتا
لە هزرتا
لە خەیاڵتا
دەبنە وەسوەسەی نەدزینەوە و
گیان.

ئەوکاتەی دەتەنگ بووی
سەرەک بدە لە ماڵە چکۆکەی سینەم و
تەماشای شکڵە هەواسراوەکان بکە
چۆن بە دیواری دەمەوە
چۆن بە تاقی سینەمەوە
بەبەنازی سەمای تەنیایی دەکەن
چۆن بەبەهیوایی سەیری خەرئاوابوون و
ئاسۆغەمگینەکان و
شکەتی ڕەگای ونبوون دەکەن.
ئاخ بەنازی گووشین و
بە مەیلی مەستبوون.

سلەمانیی
-————————

ژوانی ماچ

مەچە ئەو شەقامانەی دەچنەوە سەر کوشتن
مەچە ئەو ماڵانەی لە جوغزی شەڕدان
سەر بە نەژادی خەیاڵم
لە خەون کەوتمە خوارەوە و
خەو دەمباتەوە سەر سەماکردن
لە کوانووی شەڕی خەیاڵەوە سەیری
کشانی ئەو نەیزەکانە دەکەم
کە لە ترازانی ستیانەکەم هەڵوەرین
من لە ئاوی ئەو سینە دەنۆشم
کە دەستەکانی ستیانی سەوکن بە نازکردن
لە ناز و عیشوەی ئەو بادارە دەچم
کە هەر خەیاڵە و دەچنەوە سەر یەکەم ژوانی ماچ
من لە خەزانی هەر گەڵاکدا
ئیقاعی نوبوونەوەی ماچێک دەبینم
لەگەڵ هەر نەسیمێکی پاییزانە

وێنەیەکی خۆش و سپی دەنێرم
وێنەیەک ئاماژە بە بە ئیجراکرنی خۆویستی و
کۆشانی تابلۆیەک لەسەر حەرامترین شوێنی خەیاڵ.

سڵەمانیی
دڵکۆش قادر

بیرۆریکانی فەقێکی گوومەا...21...شەماڵ بارەوانی

بەشی بیست و یەک/

لە فەقێکی دڵگمایی و فەندەمێنتالیستەوە، بە مرۆڤکی سیکۆلارست و لیبرا..!

لە چەند بەشکی سەرەتای بیرۆریکانی فەقێکی گوومەادا، بە کورتی باسم لەهەندەک لە جیهانبینی و هوانگەی موعتەزیلەکان و قورئانیەکان و عەدنانیەکان و ئەشعەریەکان..تاد. کرد.
جا ئەمە بۆ شۆیە کەمەک لە فەقکان بووبووین بە قورئانی، وەلە دوای ماوەیەک و دواتر قورئانیش نەماین.

من زەرجار بە شەخی بە هەندك لە فەقکانم دگووت: هاوەیان دەزانن قورئانی بوون، دوایین قۆناغی ئایینداریین، وەک چۆن مارکس دەڵێت: ئیمپریالیزم دوایین قۆناغی کاپیتالیزم و گۆشی سەرمایەداریین!؟

جا فەقکان وەک باسم کرد، دوای ئۆوی تووشی گۆڕانی فیکری و عەقائیدی بووین، هەیان بوو، بوو بە مەسیحی و هەیانبوو بوو بە قورئانی، هەشبوو بوو بە کەسکی لائیک، هەشیانە هەر هەژڕ و بیر و باوەڕکە و هەردەمی لەسەر پەتک یاری دکات، سەعاتک ئەتایست، یان لائیک و بە دینە. سەعاتکیتر بووبی و دایزم، یان ئۆگنۆستیکە، سەعاتک دواتر ئایدیالیست، یان عیرفانی و سۆفیزمە. دەمک دچەتە کلەسا و سەردانی قۆشە دکات و ئینجیل دخوێنەتەوە و دەمکیتر

دەڵێ زەردەشتیم و لەناو پەرستگای زەردەشتیەکان زەردەشتی بوونی خەم جادەدەم و دەمکی تر مەدحی جووکان دەکات و تاسەی گەشتەکی تەلئەبیب و ئیسرائیل دەکات و گاهەتر کەسکی ماتریالیستە و ئایین بە خوافە و وەنە و تریاکی گەلان دەزانێت و پشتگری پڕۆلیتاریاو ماركس دەکات.
هەژک دەڵێت تەنها زانست پەوەر و حاکم و بەیار دەر و تەواوە و سوێند بەسەری نیوتن و ئەنیشتاین و ستیڤن هاوکینگەوە دەخوات و هەرچی ناسا گووتی ئەوە ئایین و یەقینە لای ئەو، هەژی دواتر دەڵێت: زانست لە ئاستی ئایین دا هیچ نییە. مانگەک نەتەوە پەرستە و لە فەیسبووک بانگەشە بە بیری ڕاسیزم دەکات و مانگەکیتر گاڵتە بە هەستی نەتەوەیی دەکات و دەڵێت نەتەوە چییە و من کورد نیم و عەرەبم!
بەیانی عەدەمی و نهلیست و پوچگرایە و ئەوارە ئەنارشیستە. ئەمە پەستەک لە فەیسبووک دەکات، بەیانی لەی پاشگەزدەبێتەوە و خەڵا دەیسەتەوە.
بە کورتیەکەی لە پاشگەردانی و سەرگەردانی دادەژیت و خەی بە هیچیان یەکەایی نەکردووەتەوە.
کەسکی ڕاو ناجگیرە، هەبەت ئەو هەموو تەنقولاتە خەرایە و هەر دەمەی هەیشتن بە لایەکدا و یاریکردن لەسەر پەتەکدا.
هەکارەکەشی بە بەچووونی من: ئەو کەنە فەقیە پاشخان و پاکگراوەندەکی هەشنەبیری و مەعریفی و هەشنەبیری قوڵی نییە و ناخوێندەوە و تەنها جارجار سەیری کورتە قیدەی ئەم و ئەو دەکات و زوو دەکەوێتە ژێر کاریگەری هەر شتەک کە دەیبیستێت و زووش وازی لە دەنەت و دوژمنیشی کتەبە و لە هەموو ژیانم یەکەم کەس، ببینم کە قسە بە کتەب بەڵێت و سوکایەتی بە خوێندنەوە بکات و بڵێت: خوێندنەوە چییە و کەی مەدیلی موتاڵا و کتەب ماوە و بەردەوام بەمن دەڵێت: کەیلەی کتەب!
منیش بە خەشی پێی دەڵێم تەمبەڵ و نەخوێندەوار.
هەبەت ئەو فەقیە سەرەتای لائیکبوون و بە دینیەکەیشی ئەوەی من تەبینیم کرد ئەوکات، کاردانەوە بوو، زیاتر لەوەی هەشیاربوونەوە، یان پشت بەستن بێت بە خوێندنەوە و بەزانست و بەراوردکردن و بیرکردنەوە و لەژیك و تەڵامان و گومانکردن و پرسەیکی دوور و درێژی چەندساڵە، ئاخر ئەو لەپە و چەن بەیت لە شەو هەژکدا باوەی بە ئایین نەماو و جاڵی بە ئایینی خەیدا!
ئینجا سەبارە بەو شەوازە گەانە فیکریە لەناکاوە و هەر هەژەی چوونەسەر مەزهەب و ئایین و ئایدیا و فیکرەك، من لەڕەوە دەوەستم و لەبەشکانی داهاتوو لەبەشکی تری بیرەوەریکانی فەقیەکی گوومڕا

زیاتر لەسەری دەدوم، کە ئایە مرۆڤ دەگمایی بێت و کۆرانە لەسەر بیر و باوەڕێک بێت و شوێن کەمەڵێک دەگم و ئەقیدەیەکی دیاریکراو بکەوێت وەرگیز دەستبەرداری نەبێت و باوک و خزان و عەشرەت و دەورو بەرەکەی و دە و شار و دەڤەرەکەی چی ئایین و ئایدیا و مەزهەب و ئیدەلۆژیایەکیان هەبوو، ئەمیش هەک وەکوو ئەوان بێت و سەبەر و کەپی پەستی ئەوان بێت و" لەسەر یەقینیاتی دەگمایی و ئەرتەدەکسی خەی بخوەت و ئولفەتی بە ئەو گوتزا دەمارگیری و ئایینیانە هەبێت کە لەگەڵ شیری دایکی خواردوویەتی و هەمیشە بێتە دیلی قاڵبە تیەلۆژی و لاهوتییە کلاسیکییەکان و نەتوانێت لە بەرامبەر تەواینی ئینتەرپەلۆژیای نوەدا بکەتەوە. "(١). و دەق بە مەزهەب و ئیدەلۆژیا و فیکرەکی دیارکراوەوە بگرێت و لە ناو بازنەی کەمەڵێک دەگمی نەگەڵ و جەگیر و لەبەتەی بیر و باوەڕ و ئەقیدە و ئایینەکیدا بوونی خەی قەتیس و زیندانی بکات و هەوەی ەزگاربوون و هاتنە دەرەوە نەدات، یاخود هەر هەژە و بیر و باوەڕێک چون گەینی پەیاوەکانی بە ئاسانی بگەێت و کەسەکی چەقبەستوو نەبێت و" کەکەوتن لەسەر شتەکی کەتایی و جەگیر هێت کاتەوە"؟!(٢).

هیوادارارم ئەو کەنە فەقیەلەم دەگران نەبێت و ئەوە حەقیقەتەکە من باسم کرد و ئەستاش و لەکاتی فەقیاتیش، ئەو نزیکترین هاوەەمە و لە مەقامی برایەکدایە و پەیوەندی برایەتی و هاوەیەتیمان لەوپەی بەهەزیدایە و لەچەند بەشکی بیرەوریەکانی فەقیەکی گووماەدا، لەهەندەک بیرەوری و بەسەرهات و شت زەر هاوکار و یارمەتی دەرم بووە. وەلە حەقیقە و هاوەەکەمم هەردووک خشدەوێت، وەلە حەقیقەت زیاتر. ئەوهاوەیەم من زەرجار بە شخی پەی دەەم: تە چ بە ئاقەی و چی بە کەراتی هەر ئازیزی لای من و هەردووکیشت لە دێت. واتا هەم ئاقەی و هەم کەراتی. کە وای پەدەەم هاهاها هەردووکمان دەدەینە قاقا.
هەرسەبارەت بەو گەانە فیکریە، فەقیەکیتری هاوەەم لەسەر ئەو گەانە فیکریە، باوکی کەسەکی یەکگرتووی ئیسلامی بوو، لەماەوە زەر کەشەی بە درووست بوو. فەقیەکیتری هاوەەم دیسان هەمان شەوە تووشی زەر ناەحەتی و ناخشی بوویەوە لە لایان کەسە نزیکەکانیەوە.
هەبەت من هیچ ناخشیەکم لە ماەوە تووش نەبوو، ئەو پەی ەزیان گرتم.
ەاستە لە دەەوە زەریان پە ناخش بوو، بەەام هەرگیز نەیان درکاند. تەنها دایکی کەچکردووم نەبێت، زەر جار بە خندەوە پەی دەگووتم: تە بە وات لەهات و وا گەایت؟!

دنیایەکی سەیر!
هەرگیز بە خەیاڵیشم دانەدەهات، ڕۆژێک دادەت من تووشی ئەو گێژانە فیکرییە دەبم و لە فۆڕمێکی دەگمایی و کڵسیکی ئیسلامی و بابایەکی فەندەمێنتالیستەوە، دەگەڵم بە کڵسیکی سیکوڵار و لیبراڵ!
محەمەدی مەلا عەبدولکەریم مودەڕیس بەرلەوی بکەوێتە ژێرکاریگەری فەلسەفەو هەزری چەپ و ببێت بە شیوعی(٢). ئیخوانی بوو، وەکو دکتۆر(عیزەدین مستەفارەسول) ئاماژەی بەدەکات، دکتۆر عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ خەیشی کوڕە مەلا بووەو لەحوجرە و فۆڕمیاتی خوێندویەتی و دواتر دەبێت بە کڵسیکی شیوعی.
.....
١-دەربارەی عەلمانییەت و ئایین(هەڵبژاردەیەک لە بارەمەکانی ئارکۆن، د. محەمەد ئارکۆن، وەرگێڕانی:د.نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد،چاپی یەکەم-٢٠١٨، سلێمانی، پ١٠٩-١١٢.
٢-هەمان سەرچاوە، پ.١٢٤
٣-د.عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، ئەزموونی بە بەشتی قەڵەمەکی سەربزەو، هەیف پەیقین، ئازاد عەبدولواحد موکریانی.

سپینۆزای فەلسەفەی ژیان و فەلسەفەی خودا… دڵشاد کاوانی

ئەگەر باس لە گەورەترین بیرمەندانی ئابردوو بکەین، ئەوا بە دڵنیاییەوە ناوی فەیلەسووفی هۆشیاری هۆڵندی بەندەکت سپینۆزا (١٦٣٢-١٦٧٧) دەبیستن.
سپینۆزا بە "فەیلەسووفی بارەک" ناسراوە، چونکە جیهانبینییەکەی هەمەچەشنترینە و توخمەکان تەکنە دەکات: میتافیزیک، ستێیکیزمی کۆن، عەقڵانیزمی سەدەی ناوەڕاست، مرۆڤگەرایی ڕێنەسانس و دواجار زانستی سروشتی.
باروخ دی سپینۆزا لە بنەماڵەیەکی جولەکەکانی سەفاردەوە هاتووە کە باوباپیرانیان دوای دەرکردنی لە پورتوگال لە ئەمستردام کۆتاییان هات. لە دووەم هاوسەرگیری مایکل دی سپینۆزا لەگەڵ هانا دیبۆرا لەدایکبووە. باوکی ئەو کۆنە کارگێڕەکی میوەی هەبوو. کاتێک باروخ تەمەنی شەش ساڵ بوو، دایکی بە نەخۆشی سیل کۆچی دوایی کرد.

باروخ لە منداڵیدا نەردراوە بە ئەتز چایم کە قوتابخانەیەکی ئاینی سەرەتاییە و لەوە فەری زمانی عیبری و تەورات و تەلمود بووە و هەروەها فەری تیەلژیا و ڕیتەریکی جولەکە بووە. ئەو گەنجە لە ڕۆژانی خوێندندا بەرهەمهێنانی ئاریستۆتەلەس و ئەڤیسینا و ئاڤەرۆس و فارابی بە ڕەکخستنی مایمۆنیدس دەخوێندەوە، هەروەها مایمۆنیدس خۆی و ئەبراهام ئیبن عەزرا و گەرشۆنیدەس و ئەبراهام کەهین هێرەرا و فیلۆسووفەکانی تری جولەکە. یەهودا ئابەربانێلی نیوئەفلاتونی. جگە لە زمانی عیبری، زمانەکانی لاتینی و فەرەنسی و ئیتاڵی خوێندووە و بە زمانی پورتوگالی و ئیسپانی و هۆڵەندی قسەی کردووە.
دوای مردنی باوکیان، باروخ و گابرێلی برای دەستیان بەسەر کاروباری خێزانەکەدا داگرت. بەڵام زۆری نەخایاند باروخ تووشی کێشە بوو. لەبەرئەوەی زەرجار بەچوونی هۆڵەندی دەردەبڕی و لەگەڵ نوێنەرانی دانپێدانانەکانی نێتەوەکان و بەتایبەت هاوکارەکانی و پرۆتستانتەکانی بەرکەوتەی هەبووە، لە ساڵی ١٦٥٦دا بە بیدعەچی تەمەتبار کرا و لە کەنیسەگەی جولەکە دەرکرا.
باروخ ناوی خۆی گۆڕی بە بینیدیک و پشکۆی خۆی لە کاروباری خێزانەکەی بە براکەی فرێشت و ڕووی لە ئەڤەرکەرک (گۆڕەکەکی گۆڕەکەی ئەمستردام) کرد. بەڵام دوای ماوەیەک گۆڕایەوە ئەمستردام و چووە ناو پەیمانگای تایبەتی یەزیدی پێشووی ڤان دێن ئێندێن. ئەو گەنجە لەماوەی خوێندندا زمانی لاتینی بەرەوپێش دەبات و یۆنانی و فەلسەفە و زانستە سروشتییەکانی خوێندووە، هاوکات فێری وێنەکێشان و وردکردنی چاویلکەی بینایی بووە. هەروەها لە کەڵەڕ زمانی عیبری خوێندووە.
وردە وردە لە دەوری بێنتە یان (بینیدیکت سپینۆزا)، بازنەی هاوڕێ و خوێندکارەکانی کەبوونەوە. لە هەمان کاتدا کەنیسەگەی جولەکە لە ئەمستردام زۆر نیگەران بوون لە چالاکییەکانی و ئەو کاریگەرییەی لەسەر مێشکی کە هەیبوو. لە ساڵی ١٦٦٠دا کەنیسەی ئەمستردام بە فەرمی بانگەوازی ئەنجومەنی شارەکە کرد کە ئەم گەنجە لادەرە تاوانباری بکەن، چونکە نوێنەرایەتی "هۆشیارەکات" دەکات بەسەر لە خوا ترسان و ئەخلاق. دوای ئەوە، سپینۆزا ناچار بوو بە هەمیشە خاکی زادی خۆی بەجێبهێڵێت.
لە گوندی ڕینسبورگ لە نزیک لایدن نیشتەجێ بوو، کە ئەوکات ناوەندێکی قەرەباغ بوو. لێرەدا پیشە و پارەی بە بەچوونەکانی دا، کە لە کەڵەڕدا و داهاتێکی بەردەوامی بە بەدەستهێنا. لە شاری ڕینسبورگ، سپینۆزا یەکەم کتێبەکانی کتێبی (کورتەیەک لەسەر خودا و مرۆڤ و بەختەوەرییەکەی، نامەیەک بە باشترکردنی عەقڵ، بنەماکانی فەلسەفەی دیکارت و ئەخلاق)ی نووسیوە.

کەم کەم سپینۆزا لەناو بازنە زانستی و فەلسەفیەکانی ئەوروپادا ناوبانگێکی زۆری پەیدا کرد. زۆرجار ناوبژی بە خوێندکارانی زانکۆی لیدن دەکرد، و لە ساڵی ١٦٦١ سپینۆزا سەردانی یەکێک لە سەرکردەکانی ئەکادیمیای شاهانەی لەندەنی دەکرد، هێنری ئۆلدنبەرگ (١٦١٨-١٦٧٧). دوای ئەوە ساڵانێکی زۆر نامەی بە دۆستەکانی دەنووسی.
لە مانگی حوزەیرانی ساڵی ١٦٦٣دا، سپینۆزا ڕووی لە شاری واربەرگ کرد کە لە نزیک لاهای. لەوێدا کریستیان هیوگنس (١٦٢٩-١٦٩٥)، فیزیازان و بیرکاری بەناوبانگی ئەو سەردەمەی ناسی، هەروەها فیلەلەژیست گەرهارد ڤۆس (١٥٧٧-١٦٤٩) کە بەرهەمەکانی کاریگەرییان لەسەری هەبوو.
گاگا لە ساڵی ١٦٦٤دا کتێبی (بناغەکانی فەلسەفەی کارتێزی) بڵاودەکاتەوە، کە تاکە بەرهەمی تەواوی ژیانی سپینۆزا بوو، کە لەژێر ناوی خۆیدا چاپ و بڵاوکرایەوە، هەروەها کتێبی (مێتافیزیکی ڕەنگدانەوەی)، لە ساڵی ١٦٧٠دا کتێبی (تیەلەژی-سیاسی) بێ بێ ناو بڵاوکرایەوە، دوای ئەوە نووسەر بە سیکۆلارێکی تووندەو دادەنرا. فەیلەسووف تەنیا بە پاپشتی برایانی دەسەڵاتداری ئۆکاتی دی ویت (یەکێک لەوانە یان دی ویت (١٦٢٥-١٦٧٢) پابەند بوو بە بڕوونکانی کارتێزیەوە) بۆیە بە شێوەیەکی زۆر جددی گۆشەگیری نەدەکرا.
لە مانگی ئایاری ساڵی ١٦٧٠ سپینۆزا ڕووی لە گاگا کرد. لە ساڵی ١٦٧٣ پێشنیارێکی هەڵبژێردراوانی ئۆکاتی ژووورکەی پێتکردەوە بە وەرگرتنی کورسی فەلسەفە لە زانکۆی هایدلبەرگ و بانگەشەی بە دەکرد کە ئازادی ئادەربینی لە زەوت کراوە. لە ساڵی ١٦٧٥دا ئێخلاقی تەواو کرد و بڕوونە فەلسەفیەکانی خۆی بە سیستماتیک کرد، بەڵام بە ماوەیەکی زۆر لە بڵاوکردنەوەیان دوودڵ بوو ، چونکە تا ئەو کاتە برایانی دی ویت لە ئەنجامی هەڕەچوون و شڵەژانی سیاسییەکان کوژران. حکومەت لە وڵات دروست کرا. لەڕاستیدا وێنە دەستنووسەکانی کتێبەکە لە نزیکترین هاوڕێکانی سپینۆزادا بڵاودەبوونەوە

دەنگی خودا لە تەنیاییم

دڵزرینگەتەوە... سەبری عەبدی

بیر لە بەدەنگی ئەو مردووشەر دەکەمەوە
شوشە عەترەک
بەسەر کفنەکەم دەپژێنێت
ئاسمان پە بووە
لەتەمی نیشتیمانێکی ڕەشداگڕاو
زەویش ئەو حیکایەتە بوو
مانگاکەی بنی هەڵخلیسکا
قەدەرێکی خاپین دەبینم
شوونا‌سەم نا
ناوی خەم دەدەمە دەست ئەو پەستەچیانەی
لەدوورەوە هاوار دەکەن
هەمدیس
گریانی بەدگومانیی زەویمان بە هەناون
چەن ماسیەکان فڕ بکەم
سپەدەیەک بڕ لەهەناتنی خڕ
لەنزیک ژنبوونم وچان بدەن
چەن دەستی پیاوێک بگرم
لەگەڵگەدایە لەگەڵ
ئەستێرەیەکی لە ئاسمان تڕاو
زەمی بەوەفایی مانگ دەکەن
بە تەنیایی بەهەم ئەو پیاوەیەش
لەبەر چاوە بەبەزەییەکانی تە بنەش
پەی بەهەم لەگەڵ هەر پەکەک پیاوێک هەڵدەوڕە
پەنووسەکەم ڕا دەهێنم
ئەو ئاگری ئادەمییە
نەخاتە لاپەڕە سپیەکانی ژن
پەی دەهەم چارەنووس ئەوکاتەبوو لە گچکەیمدا هەی دەکرد
ساەکان درەنگ دەکەوتن
ورزەکانیش زوو
ژن ساە و وەرز ناناسێ
بەیانییەک لەگەڵ دەنگی کەەشڕ بانگم بکە
هەڵانەی ئەو ەشڵانە دەگوازینەوە
کە تە ەشبینانە گومانت لە دەکردن
نامەوێت لەڕە بەتەنیا بمێنمەوە و

لەگەڵ باڵندەکان سەفەر بکەم
بە شارەزاکانی کوردایەتیی
ئەز ناخازم بچمە ئەڤان ئەواران
ڕەحم بەدیار کاڵبوونەوەی دەم دادەنیشت و
جگەرەی ونبوی خەی دەکەشا
ڕەحمکی یاخی
ئاوازێک بەر لەوەی نەتەکانی دەربچە شەهید بوو
نامەیەکی دایە دەست ئەو فریشتانەی لەسەر گەردەکەی پەنجەی چەقیان دەگوشی
وتی بەخودا بەڕەن
مانگاکە و زەویش داوای لەخەش بوون دەکەن
بەر لەقاش قاش بوونی هەنار وەرە
بەر لە ڕەندکە دایکە
بەر لەوەی خودا مشتە لەتەنیایی خەیەم پە ببەخشە.

ئەران.. شەڕکی قورسی دژ بە دیکتاتەریەت!... عەبدوڕەحمان گەورکی

تەوانینەک بە سەر بەرنگاربوونەوەی دیکتاتەریەت لە ماوەی ٤٤ ساڵی ڕابردووی ئەراندا!

شەڕشگەران و ئازادیخوازانی ڕاستەقینەی خاکەک، لە هەر کوێیەک بن، دەیان بە گەلەکەیان و نیشتمانەکەیان لەدەدات. ئەوان هەرگیز شەڕانبەر بە داگیرکەرانی زەدی خەیان پشتگوێ ناخەن. موجاهەدینی خەلقی ئەران وەک نموونەیەکی زەقی ئەم ڕاستیە. ئەوان لە هەموو کاتەکی دووركەوتنەوەی نەخوازراویان لە خاکی خەیان، شەڕی خەیان لە دژی دەسەاتی ئەران زیادتر کردووە. چونکە ئەوان ئەم شتە بە ڕەمزی "وەفاداربوون بە بەڕەن و قوربانیدانی بەکەتایی" دەزانن و هەر لە سەرەتاوە ئەویان داوەتە بەر خەیان و لەسەری پەداگرن و گرەدراوی بەردەوامبوون و هەمیشەیی بوونیانە.

رووبەڕووبونەوەی هێزە سیاسییەکانی ئێران لەگەڵ ئەم هاوکێشە نوێیەدا، بەتایبەت لە ماوەی دوو ساڵی رابردوودا، بە شێوەیەکی بەرچاو گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە. ئەو هێزانەی کە لە ماوەی چەند ساڵی رابردوودا بە "ئەنجومەنی نیشتمانیی موقاومەتی ئێران"ی وەک "تاکە ئالترناتیڤی ئەم رژێمە" پاراستووە کە موجاهیدینی خەڵق ئێندامی سەرکردایەتیی تیایدا.
بە هێورخانەوەی ڕژێمی دیکتاتۆریەتی شا لە لایەن خومەینی و هێزە سیاسییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی شادا لە ساڵی 1979 و هاتنە سەرکاری ڕژێمی مەلاکان، (خومەینی) بە پێچەوانەی خواست و چاوەڕوانییەکانی خەڵکی ئێران، هەر زوو دیکتاتۆریەتێکی زۆر خراپتری بەسەر کۆمەڵگادا فەرز کرد و کەش و هەوای کراوەی سیاسیی کۆمەڵگای داخست و ئازادییەکانی سەرکوت و هێزە ئازادیخوازەکانی کۆمەڵگای لە ژێر ناوی ئیسلام(!)دا زیندانی کرد و دوای ئۆشکەنجەدان و لە سێدارەدان و لە زۆر حاڵەتیشدا قەتڵوعامی کردن، کە کۆمەکەژکردنی زیاتر لە (30) هەزار زیندانیی سیاسی لە هاوینی 1988 یەکێکە لە نموونە زۆرەکانی. پرسیارێک کە تا ئەمڕۆیش هەر بەردەوامە.
ئەم هێزە هاوکات لەگەڵ درێژدان بە خەبات لە دژی دەسەڵات و بە گواستنەوەی سەرکردایەتی موقاومەتی ئێران بۆ سەر سنووەکانی ئێران (عێراق) لە ساڵی ١٣٦٦دا، "ئۆتۆشی ئازادیبەخشی میللیی ئێران"ی دامەزراند و لە ماوەی کەمتر لە ساڵێکدا، توانیی وەها گورز لە ڕژێمی ئێران بووەشێنێت کە (خومەینی) خۆی، کاتێک بینی هووخاندنی ڕژێمەکەی نزیک بێتەوە، دەستبەجێ ژەهری ئاگربەستی نێوان ئێران و عێراقی نۆشی، کە ئەگەر ئەو کارەی نەکردبایە، بە دڵنیاوە ئێستا ئەو و ڕژێمە نەمابوو و ئێران و ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و تەنانەت جیهانیش لە دۆخێکی جیاوازدا دەبوون!
پێشهاتەکانی پێوەندیدار بە عێراق لە ساڵی ٢٠٠٣، هەرچەندە ئالۆزبوونی دۆخ و هاوکێشەکانی ناوچەکەی زیاد کرد، بەڵام بە هەمان پێوەر، موقاومەتی ئێران توانی ئاستەنگ و سەختییەکانی سەر ڕێگا، یەک لە دوای یەک، وەلا بنێت و بە سەرکەوتوویی بەسەریدا تێپەڕێت. چونکە داگیرکردنی عێراق، هەرچەندە لەژێر ناو و ئاڵای ئەمریکا و هاوپەیمانیی نێودەوڵەتیدا ئەنجامدرا، بەڵام لە ڕاستیدا داگیرکەری سەرکەی عێراق (ڕژێمی ئێران) بوو، کە جگە لە داگیرکردنی ئەم بەشە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، توانیبووی هێزەکانی موقاومەتی ئێران لە "ئۆشرەف 1" و پاشان "ئۆشرەف 2" گەمارۆ بدات و زۆر جار هەڕەشەی سەربازی و مووشەکی و زەمینی و تیرۆریستی بکاتە سەریان. بەڵام لە ماوەی ١٤ ساڵ خەباتگێڕیەکی شکەدارەدا، موجاهیدین نەک هەر توانیان

خەیان بگرن و لەسە پە بمننەوە، بەکو بوون بە "ئاستەنگکی پەیین" لە بەرانبەر دەستدرێکردن و داگیرکارییەکانی ئەڕیمی ئێران بە سەر ناوچەکە.
ئەگەر چی لە میانەی پەشهاتەکانی عەراق لە ساڵی ٢٠٠٣دا، بەوالەت ئاراستەی جوڵەی هەڕەکانی موقاومەتی ئێران پێچەوانە دەردەکەوت کە گوایە موجاهیدینی خەلق خوازیاری دووركەوتنەون لە ناوچەکە، بەڵام ئەوان بە ستراتیژی و پەوەرەکانی تایبەت بە خەیان لەمەڕ خەبات و تەکۆشان، دەخەکەیان کردە "پردەک بەرەو تاران" و بە دەرچوونیان لە عەراق لە ساڵی 2016، هاوکۆشکەیان گەیی، بە جۆرەک کە رژەمی ئێرانی خستە دەخەکی قەیراناوی و بەدەرەتانیدا. وەک ئێستا دەبینین دەخی ئەڕیمی ئێران ئەژ لە دوای ئەژ زیاتر هەستیارترە و ئەم رژەمە لە هەنگاوەکانی پەشووی خەی "پاشگەز" و لە داهاتووی خەی "نیگەران"ە. چونکە بە پێچەوانەی گەشەندن و پەرەسەندن و بەرەوپەشچوونی موقاومەتی ئێران، ئەم رژەمە لە هەموو رووەکەوە "لاوازتر و بە تواناتر"ە.
هەر بۆیە دەکرێت تابلۆی سیاسی شەقامی ئێران بەم شێوەیە وێنا بکرێت کە موقاومەتی ئێران، جگە لە فراوانبوونی چالاکییەکانی لە سەرانسەری جیهان و دامەزراندنی "ئەشرەف ٣" لە وەاتی ئەلبانیا، کە ئاوازە و بە هاوتایە لە مەژوودا، " ئێستا خاوەنی هەزاران (یەکینەی شەش)ە لە سەرانسەری ئێراندا کە لە ماوەی ساڵانی ئابردوودا و بە تایبەت لە ڕووتی ئاپەینی ساڵی 2019دا، لەهاتوویی و کارامەیی خەیان لە هەموو ڕووەکەوە نیشانداوە و ئەگەر دەخەکە بگاتە خاڵکی "خوازراو"، دەتوانن چارەنووسی خەکی ئێران لە بەرامبەر ئەڕیمی دیکتاتۆری دەسەاتدار یەکلایی بکەنەوە!
"یەکینەکانی شەش" ئێستا جگە لە کاری ئەکخستن و بەهێوبردن لە سەراسەری شار و شارۆچکەکانی ئێراندا، خاوەنی پوتانسیەل و وزە و شەوانیەکای ئەوتۆن کە تەنگیان بە ئەژیم و هەزەکانی حکومەت هەڕچنیوە و هەموو لیقەرەکانی دەواندنی موقاومەت لە لایەن ئەژیمەوە و پیلانگێڕیەکانی حکومەت دژ بە موقاومەتی ئێرانی پووچەڵ کردەتەوە و هەموو ڕێگەکانیشی بەسەر (بە لابەدابردنی ئاپەین بەرەو ڕووخاندنی دەسەات) داخستووە کە ئاشکراکردنی پەژڕەی "ئەزا شاحەت شاد" کە پرۆژەیەکی دەستکردی وەزارەتی ئیتاعاتی ئێرانە و بە بە لابەدابردنی ئاپەین و شەرعیەتدان بە سەرکوتکردن و لە کار خستنی موقاومەتی ئێران هەنرابووە مەیدان، یەکێکە لە نوێترین نموونەکانی.
ئێستا زنجیرەیەک هەماەتی نوودوەتیی موقاومەتی ئێران لە ماوەی چەند مانگی ئابردوودا، چ لە ناوەوە و چ لە دەرەوەی ئێران، دوا

قناغی ئاستەقینەی ئرانی خستەتە بەرچاوی گلانی جیهان. سەرکەوتنکانی موقاومەتی ئران لە بواری یاسایی و دادگاکاندا و لەوانە لە وەاتی سوید و بلژیکا، کە بووە هی زیندانیکردنی کرگرتە تیرریستییەکانی سەر بە رژمی ئران، لە دستکوتکانی ئمدواییان، کە قدغکردنی گواستنەوە و گاندنەوەی دیپلمات تیرریستکی وک (ئسدوا ئسدی) کە لە نوان حکومەتی بلژیکا و بانکوانی تیرریزمی جیهانی (واتا رژمە ئران) رکەوتننامەی لسەر کرابوو، دواین ئاقکانیەتی تاکو ئمە.
ئستا بەهزبوونی تاکە ئاتناتیقی دموکراتیکی رژم، واتا (ئنجومەنی نیشتمانیی موقاومەتی ئران) بووەتی راستیەکی حاشا هنگر و بڕەو ئوە هنگاوی دنت کە گاندنی کاریەکی گورە لە ئراندا ووبدات!

کتایی

عبدوحمان گورکی، نووسر و لکۆری سیاسی

ناوی کتب: نقلەتی شەقامە بازنەییەکان… رسوڵ بەختیار

-
- ناوی نووسەر: رسول بەختیار
- هەچنی: عەبدوا رەحمان
- دیزاین: عیماد حەسەن
- چاپی یەکەم 2022

بۆ خوندنەوەی ئم کتبە کلیکی ئرەبکن…

RasullBakhtiar_NoveltDownload

پزیشکێک لە گۆڕاوی هەست و سۆز چەو پەکان دا... هەژار عوسمان

لە بواری کاری پزیشکی و بە تامێکی کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریی گشتی و کۆمەکێیکیش چینایەتی و سیاسی، پزیشکی پسپۆڕی بەهۆشکاری هاوپیشە و هاوڕێم د.هەڤین کەمال شا محەمەد بە کتێبی (لوب دوب) کتێبخانەی کوردیی دەوڵەمەند کرد. بە ئێم کارەی لە ناخی دڵەوە پیرۆزبایی لێدەکەم. د.هەڤین لە نەخۆشخانەی ئیمەرجێنسی (فریاکەوتن) کاری کردوە و ئێستا لە نەخۆشخانەی نشتەرگەریی جوانکاری و سوتاوی لە سلێمانی کاردەکات. د.هەڤین هەر لە منداڵیەوە کتێب خوێندنەوە دەبێتە خولیای و بە مە ژەرخانێکی بتەوی ڕۆشنبیریی گشتی بە خۆی دروست دەکات . د.هەڤین لەسەرەتای کتێبەکێیدا دەپرسێ بە خەڵک پێی سێرێ پزیشک چیرۆکنوس و شاعیر بێت ، پرسیارەکە پێچەوانەدەکاتەوە کە بۆ ئەوانە نەبێت؟ مادام پزیشک ڕۆژانە سەروکاری لەگەڵ ئێش و ئازار و خەشیی ژیان و فریاکەوتن و ژیاندنەوە و ناخەشیی مردن و ئاخ و ئەفی مرۆڤ هەیە ئیتر پێویستی بە ئامان و گۆڕانی زۆر بە دوای هزر و ئایدیا و وێنە خەیاڵیەکان نیە، هەر ئەوەی بەسە تەماری ئەوە بکات ڕۆژانە لە کارەکێیدا دەیبینێ و دەیبیسێ و دەژی لە ناویدا. ئەو لە دوروە شێدای نوسینەکانی نوسەرێکی ناودار دەبێت ، گەنجینەی بیرەوەریەکانی وەک پزیشکێک لەوانەژە لە بەسەرهاتی نەخۆشکانی ، ناڵە و فیغانی نەخۆشە پەئازارەکانی دێ هەستیار و ناسکەکەی نائارام دەکات و خەو دەزڕێنن لە چاوانی . بە هیوای ئەوەی نوسەرەکە لە چواچێوەیەکی ئەدەبی دا بەسەرهاتەکان بکاتە چیرۆک و ڕۆمان ، بە چەند بازنەیەک دەکەوێتە نوسینەوەی ڕەواو و بەسەرهاتەکان و پەیتا پەیتا دەیاننرێ بەی، لە کۆتایی کتێبەکێیدا بەی دەردەکەوێ کە نوسەرەکە زۆر نەخۆش بوە بێ پستەکەی ئەمیان نەداوەتە و دواتر مردویشە، ڕۆژێک هەمو پستە نەدراوەکانی بە دەهەنن بە نەخۆشخانە و ڕادەستی دەکەنەوە.

ئینجا وەرە لەم کۆمەڵە و لەم هەرەمە پە کەشێیدا ژنەکەی پە لە هەستیاری و هاوسۆزی بێت، دوکتۆرێکی بە کارکێت دەسۆز و کەسێکی ڕۆشنبیریش بێت، لە سیستمی تەندروستی (کە ئیمەڕ بوە بە بازاڕی تەندروستی) و لە سیستمی حوکمی کوردی هەست بە هەمو کەم و کوێیکان بکێت و لە نەخۆشخانەیەکی کەرتی گشتی دا کاربکێت کە پێوەندیی بە فریاکەوتنی دەخە ترسناک و لەناکاوکانی نەخۆشەوە هەبێت ، پسپۆڕیکەشت لە ئێش و ئازارکانی مرۆڤ بگشتی و هی کوردیش بە

تایبەتی بێت، دەبێ بار و دۆخی ئەم پزیشکە خۆی چۆن بێت؟ نا نا وامەزانە د.هەڤین لە نائومێدی و ڕەشبینیی کاتی دا توشی سستی و خاوی و شلی بێت لە کاری ڕۆژانەیدا، ئەوەڕۆستە جوان و چاک و مرۆڤدۆستێکانی کەسانی دەور و بەر دەبینێ و هەز و وزەیان لەوەردەگرێ و بەردەوامی دەدات بە کارەکەی.
ڕۆژێک بە پێلە دەیبەنە سەر(خەندە) ی تەمەن بیست بەهار، خەندەی چی ! وەرانە وەران،نزیکەی هەمو جەستەی سوتاوە و ئاە و ناڵەی دەگاتە ئاسمان، نوسەر بە دڵدانەوە و بە دەرزیی ئازارشکێنی بەهەز فریای دەکەوێت.وەک دایکی زەربەی ئەو کچ و ژنانەی خۆیان دەسوتێنن دایکی خەندە ش دڵێت نەوتی کردۆتە زێپاوە و کراسەکەی گەی گرتوە، د.هەڤین دێیان جار ئەم درێژانەی بیستوە و بە ئاسانی بە دایکی خەندە دەردەخات کە کچەکەی خۆی سوتاندوە ، هەکەشی ئەوە بوە ڕۆژە پشتر باوکی بە زەر مارەی کردوە لە ئامەزایەکی، بەمە خۆونی خەندە ،کە ئەوە بوە خۆندن تەواوبکات و ببێتە مامۆستا و ئینجا شو بکات بەو کوڕەی ماوەیەکە یەکتریان خشدوە، دەبێتە هەناسەیەکی سارد و لە ئاسمانی بەکەتایی دا بزردەبە. خەندە لە بەهەشیەکی قوە قوە و بەردەوام دایە و هەرگیز ناگەڕێتەوە بە ژیان ، نوسەر کە هەڵی نەخۆشکان ئارام دەبێتەوە دەچێتە تەنیشت چرپاکەی خەندە و بەسەرهاتکانی بە دەگەڕێتەوە.
نوسەر ئاوێنەیەکی زیندوت دەداتە دەست کە تێیدا هەمو نەخۆشی و کارەسات و مەرگەساتکان وکەم و کورتیەکانی ئەم کەمەڵێت بە گەڵانەوەیەکی پڕ لە هەست و سۆز پیشان دەدات ، ئەو زەر جار خۆی پێناگیرێ ودانەدانەی مرواریی سروشکە بەسۆزکەی دەبارێنی بەسەرنەخۆشکانی دا.
باسی کچی بەزەر بەشودراو دکات چۆن خۆی دکات بە کۆیەکی ڕۆژو و ئەم کە دەبینە ناتوانە ڕزگاری بکات یا ئەشکانی کەمبکاتەوە چۆن خۆزگەی مردنی وەک جارەک لە ڕزگاربون بە دەخوازێ. باسی قوربانیەکانی شەڕی براکوژیی دوای ڕاپەڕین و باسی دەس و قاچ پەیوەکانی مین و بەمبا فڕێدراوەکان دکات کە چۆن لە نەخشخانەی ئیمیرجنسی چارەسەر کراون و بەهیانەوە نەخشخانەکە ناونراوە نەخشخانەی قاچ پەیوەکان. نوسەر باسی ئەو کچە دەرچوە ی زانکەمان بە دکات کە ڕۆژی دوازدە کاتژمەر لە کارگەیەکی ماست دا کاردکات و لەتاو ئەشی جومگەکانی هاتوە بەلای بە چارەسەر. باسی ئەو کچە ناسکە پێلە هەست و زیرکیەمان بە دکات کە بەهەی جیابونەوەی باوک و دایکی ، ئەم لەژورەک دا لای باوکە کتێب فرۆشکەی دەژی، لەگەڵی کتێبەوە ژیانی خۆش و ئایندەی ڕوناک و کەمەڵی بەختەوەر و دڵسۆزاتی دیموکرات و دادپەروەر دەناسە بەنام لەسەر کاغەز ، ڕۆژەک چاوەڕوان

نەکراو هاواری لە هەڵدێرەوە بۆ باوکی دڵۆپە کەی ئەمە ژیانە ئەمەی تەداین . نوسەر بە نمونەی زیندو بوات پێدەهێنێ کە دەسدرێژی کردنی سەکسی بە سەر منداڵ لەم کۆمەڵگەدا هەیە ، کە هێندە پیاوی ئاهاتو بە مادەی هۆشبەر بە بەدەستهێنانی مادەکە ئامادەیە خۆی و ژن و منداڵەکەشی بفرۆشێ . باسی قوربانیانی ئەوداوەکانی هاتوچۆدەکات، د.هەڤین لەسەر چەقی جادە فریای کەوتکی گەنج دەکەوێت کە بەهەی ئاوەی پارەی نەبوە دەرمانی پەرکەمەکەی بکڕێ دەبورێتەوە و دەکەوێت. (دەارام) ی شۆخ و شەنگ لە تافی لاویدا شەرپەنجە چەنوکە بە بەزەییەکانی لە بینی گیردەکات، ئاژۆک بە نوسەر دەڵێت خەزگە شەرپەنجە دەبو بە مرۆڤ و توشی نەخۆشیی شەرپەنجە دەبو و هەمو ئاو ئازارانەی دەچەشت کە ئەمە دەیچەژین بە ئاوەی کەمەک لە ئازارەکانمان تێبگات، حەزدەکەم شەرپەنجە بمرێت بە ئاوەی کەس وەک من ئازار نەچێژێت. باسی (ئەحمەد) ت بە دەکات ، ئاو شاعیرە گەنجەی کە دو دیوانی شیعری بەچاپ گەیاندوە ، لە نەبونی و دەستکورتیی دوای ئاپەینی ١٩٩١ دەبێتە میمن هەڵگرەوە و بە تەقینەوەی مین لاقەکەی لەدەست دەدات ، پزیشکی نەشتەرگەر و نوسەر و یارێدەرەکانیان لە لەواری مردن دەیگەنێنەوە بە ژیان، لە وەڵامی ئاوەی لە بەهەشیە قوتابخانەکەی تەی کەوتبو چیی بینیوە، ئەحمەد دەڵێت " ئاوەی بیرمە خاوەک بو، لە خاوەکەما زۆر دەخەش بوم، گەڵابومەوە بە دەکەمان، ئاوارە بو، لە ژێر دار ئەرخەوانەکەی بەردەمی ماڵمان دانیشتبوم، کزەبایەک یاریی بە شەرواڵ و کراسەکەم دەکرد ، منیش بە هەمنی دانیشتبوم شیعرم دەنوسە "، دەبێت تیمی پزیشکان و یارێدەرەکانیان چۆن لە خەشیی ئازگارکردنی ئەحمەد باڵیان لە ئاوابێت! نوسەر پێخەنگرانە باسی مەشک و دڵی ئاو تۆژە کەمەی کچ و ژنی سەرمایەداران ودەسەڵاتدارانی کوردی دەکات کە جگە لە خەمی ئاواتی جەستەیان و خەجوانکردن هیچی تریان تێدا نیە. نوسەر وەک پێشنبیرێک دڵیان پێند و بیر و هزری جوان و قوڵی بیرمەندان و فەیلەسوفانی دنیامان بە دەنگ و دڵیانبەستەوە بە باسەکانی. د.هەڤین باسی ژیانی تایبەتیی پزیشک دەکات و بە گشتی بارگریان لەدەکات کە چۆن خزمەتی نەخۆشکانیان دەکەن و چۆن ئاوانیش کۆشەی خۆیان هەیە و پێش ئاوەی پزیشک بن مرۆڤ وەک هەر مرۆڤێکی تر، بەڵام پێخەنەش لەو دوکتۆرانە دەگرێت کە پێوشتی پزیشکیان لاوازە و لە پێناوی پارەدا قوربانی بە لایەنی مرۆڤدۆستیی پیشەکەیان دەدەن . نوسەر زۆر جوان باسی پاڵوانە ئاستەقینە گومناوەکانی ئەم کۆمەڵە دەکات و پێخەنە لەو کەسانە دەگرێت کە جگە لە قسەی زل و بەکردار هیچی تریان لەنایەت، باسی فشەشنبیر و پێژنامەنوسی ناواتی و نادەسەزمان بە دەکات و لەیان دەپرسێت کوا کەینەوە و

بنکەکاریەکانیان بە ئەم کەمەی لە ژێر سێدان دەردی کوشندەدا دەناڵێنن.
نوسەر بەرگری لە مافی ژن دەکات وەک ئینسان و تەکەز لە سەر ئەوە دەکات کە ژن هەر جێستە و بوکەڵەی ئازاوە و جوانی بەردەست پیاو نیە ، ئەو دوپاتی دەکاتەوە کە پیاوسالاری بەسەر ئەم کەمەڵەدا زاڵە و سوارە، بەڵام کۆرانە بەرد لە پیاوان ناگرێ و بەرگریی کۆرانەش لە ژنان ناکات، ئەوتا ڕەخنەی توند و تیژ لە ڕەکخراوەکانی ژنان دەگرێت کە چالاکیەکانیان لە گێشت و سێیران و دەعوەت و قسەی بەکێرداری بەر مایکرۆفۆنی ئادیۆ و تەلەفیزیۆنەکان و ناو سیمینارەکان تێپەڕ ناکات و زەربیان ئاگایان لە ئێش و ئازارە زەر و جەراحی ژنانی کوردستان نیە.
بە دودڵی (لوب دوب) شایەنی خوێندنەوەیەکی ورد و شەلگیرە، دەنیام ئەم تەنیا کتێبی د.هەڤین
نابەت و کتێبی تریشی بە دوادا دێت، چاوەڕوانین.
هیوادارم پزیشکانی کوردستان بە تایبەتی پزیشکە لاوەکان کتێبی (لوب دوب) بخوێننەوە و گرنگی بە بوارە جەراوجۆرەکانی ئەم ژیانە ڕەنگاوڕەنگە بدەن نەک هەر قەتیس بمێنن لە تونێلی تەنگی زانستە پزیشکیەکان، بگومان دەبەت بەردەوام لە بواری پزیشکیدا خۆیان نوێبکەنەوە و ئاگایان لە دوا پێشکەوتنەکانی پزیشکی بەت لە دنیا دا ، بەڵام لە هەمان کات دا دەبەت بەردەوام ئاگایان لە کەمەی کوردستان و باری سیاسیی هەرێم و عێراق بەت و بزانن باری کەمەایەتی و ئابووری و دەروونیی نەخۆشەکانیان چۆنە، ئەمە چەند پێویستمان بە پزیشکی پسپۆڕی زانا هەیە بە هەمان ئەندازە پێویستامان بە پزیشکی ڕەوشت بەرز هەیە کە ئاستی ڕەشنبیریی بەرز و فراوان بەت و لە خەباتی مەدەنیی خۆک دا بە بەدەستهێنانی مافە خوراوەکانیان بەشداریی کاریگەر بکات.
لە ئەنجامی سیاستی هەڵەی حکومەتی هەرێم ئیمڕۆ نەخۆشخانە و بنکە تەندروستیە حکومیەکان بە هەی کەمی یا نەبونیی دەرمان و کەرەسەی نوێی پزیشکی و خزمەتگوزاری، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرەو پوکانەوە و چۆڵبوانی دەڕۆن، ئەو بەسەرهات و ڕوداوانەی ڕۆژانە ڕوددەن تێیان دا ، گەر هەمو وردەکاریەکانیان تۆمار بکرێن لە لایەن پزیشکان و یاریدەدەرەکانیانەوە ، کەرەسەی دیان ڕەمان و فیلمی دۆکومێنتار و فیلمی سینەمایییان تیادەبەت کە دەشەت بکرێنە بەڵگە لە سەر گوێ پێنەدانی حکومەتی هەرێم بەم بواری خۆک کە پێویندیی بە ژیان و مردنیانەوە هەیە.

شمشێر*... بەختیار محەمەد

{پێشکەشە بە (شنگال) ی شەهید}

ئەوان لە بیابانەوە هاتن:
بە کێری ئەستووری شمشێریی و
بە زمانی دووفاقی شمشێریی و
بە ئەسپی عارەبیی شمشێریی و
بە ئایەتی پیرۆزی شمشێریی و
بە فتوحاتی خوێناویی شمشێریی...
هاتن، بە مەسحەفی پڕ لە شمشێرەوە هاتن
ئێستا من کێلەی خێشباوەی شمشێرم
ئێستا من کێلەیەکم،
بەرگریی سەرسەخت لەم شمشێرانە دەکەم.
ئێستا من بەم شمشێرانە،
هەروەك بەرانەکەی ئیسماعیل و ئیبراهیم
گێشاوگێش خێم سەر دەبڕم:
مێژووم، زمانم، بەرگم، ڕەحم، خاکم، وڵاتم...
هەر هەموو شتێکی خێم سەر دەبڕم.
ئێستا من تازە
چیتر ناتوانم
بە زمانی خێم
خوا بپەرستم،
بە زمانی سەرپەڕێنی (الله اکبر) ی
شمشێر نەبێ.

بەختیار محەمەد

لە نێوان بەیت و قەسیدەدا... رسوڵ بەسکێنی

بەیتی کوردی لە بەسەرهاتی چیرۆك ئامێز و تایبەتمەند پێکهاتووە، دارشتنی بەیتەکان بەشێوەیەکی شیعری جوان و هەوان، لەسەر کێشی خۆمالی و تایبەتی، بە دەربڕینی مەبەستێك گوتراوە، شێوەی بەیتەکان جۆراوجۆرن، جاری واهەیە نیوە شیعرەکانی تەواوێك درێژن و جاری واش هەیە زۆر کورتن، بەڵام لەهەموو حاڵەکدا کێش و مۆسیقا پارێزراوە و شیعری بە قافیەی تێدانییە، بەڵام لەسەر بنەمایەکی ڕێك وپێك دانەنراوە، جاری واهەیە زۆر لەسەر قافیەیەك ڕۆیوە و جاری واش هەیە هەر تاقە دوو نیوە شیعر لەسەر یەك قافیەن، وشەگەلی هەسەن و شیرینی کوردیان بەکارهێناوە، ناوەڕکی زۆربەی بەیتەکان بەسەرهاتێك یان ڕووداوێکی مێژوویی و خێشەویستی نێوان دڵداران دەگێڕتەوە.

لەهەمان کاتدا قەسیدە شێوەی تایبەتی خۆی هەیە، لەشیعری کلاسیکی دا هەموو غەزەلێك لەپێنج دێڕە شیعر پێکدێ، تا دەگاتە هەژدە دێڕە شیعر، ئەمە غەزەلی پڕ دەنگن، لەدوای ئەوە قەسیدەی پڕ دەنگن، ئەم بابەتە شیعرە وشە و هێستەی عەرەبی زۆری تێدابەکاردێ، بەگومان هەر غەزەل و قەسیدەیەك لەسەر کێشی عەرووزی پێکدێ و دەبێ یەکێتی قافیەش پارێزراوبێ.

قەسیدە یەکێکە لە فۆرمەکانی شیعری کلاسیك، لە پێشدا لانێوە عەرەبەکاندا باو بووە، دوای ئێوەی خێڵکی ئێران دەنگ سەر ڕێبازی ئیسلام، شاعیرە فارسەکان بە لاسایی کردنەوەی عەرەبان لەو جۆرە شێعرە دەهۆنەوە و شاعیرانی کوردیش هەروا، شیعری کوردی لەڕێگای شیعری فارسییەوە کێشی عەرووزی وەرگرتووە، خۆی قەسیدە واتە شێعری مەبەستدار، شێعرێك تایبەت بە مەبەستێك نووسرابێت، دوکتۆر سیرووس شەمیسا لە کتێبی جۆرەکانی ئەدەبدا دەڵێ: قەسیدە یەکەم جۆرەکی شیعرە، لە ئەدەبیاتی فارسی دوای هاتنی ئیسلام بە لاسایی کردنەوە لە شیعری عەرەب هاتووەتەدی.

دکتۆر مارف خەزنەدار لە مێژووی ئەدەبی کوردی بەرگی دووەم دەڵێت: ئەم هونەرە شیعریەی قەسیدە لەئەنجامی تێکەڵ بوونی مەدەنیەتی نەتەوە موسڵمانەکان (بەتایبەتی عەرەب و فارس و تورك و کورد) پەیدابووە، لەناو کورددا لەسەردەستی مەلای جزیری لە باکووری کوردستاندا گەیشتە پلەیەکی بەرز، کەلەووی هونەریەوە لەشاعیرانی فارسی هاوچەرخی خۆی کەمتر نیە.

قەسیدە خۆی لە ئاستیدا شیعرێکە بە پەسنبژی و پەداهەڵگوتن دەوترێ. قەسیدە فارسییەکان پەسنی دەسەڵاتدار و ئەمیرەکانی سەردەمی ژیانی شاعیرانە، شاعیر لە پەناوی ئەو قەسیدانەدا شاباشی وەرگرتووە، قەسیدە لە چەند بەشێك پێك دێ. بەشی یەکەمی قەسیدە پەداهەڵگوتنە بە هەڵبەستی لاوەتی و تایبەتمەندییەکانی ئەو قەناغەی تەمەن و بە عەرەبی پێی دەڵێن: "تەشبیب". بەو پێیە یەکێك لە تایبەتمەندییەکانی ئەو قەناغە، ژیانی دڵداری و خۆشەویستییە، بۆیە ئەم بەشەی قەسیدە هەر باسی عەشق و دڵدارییە، لە بەشی دووەمیدا کە پێی دەگوترێ "تەخەلوس" شاعیر ئەو باسە دڵدارییە بە بەیتە شیعرێك وا لە دەکا بەبە ئەوەی هەست بە دابڕان و پچڕانێك بکرێت بای دڵداتەوە سەر پەسن و پەداهەڵگوتن بەمیر یان پادشادا. بەشی سێهەمی هەمووی پەداهەڵگوتنە و بەشی کۆتایی یان چوارمیشی هەر دوعاکردن و هیوای تەمەندرێژییە بۆ ئەو کەسەی پێیدا هەڵدەڵێ.
بەیتە کوردییەکان لەو ڕووەوە زۆر لە قەسیدە نزیکن، بەیتبژ لە پێشدا کۆ و کەی دەرووەنی خۆی هەڵدەبژێ و بەخۆی هەڵدەڵێ و دوای ئەوە دێتە سەر باسە سەرەکییەکەی، کە پەداهەڵگوتنە بۆ قارەمانی بەیتەکە و لە هەندێ شوێندا بەیتبژ یان گۆرانەوە یان قارەمانی بەیتەکە لەناخی خۆیدا و لەگەڵ خۆی دەدوێ. لەکچووونی بەیت و قەسیدە، نەك لەم لایەنە نوورەکییەدا، بەڵکو لە لایەنێکی فەرمی و پێکهاتەیی دا زۆق دەبێتەوە، بەیتە درێژەکان لە سەرەتاوە هەتا کۆتایی چەندین بەشی جۆراوجۆر لە خۆ دەگرن، کە مانتیقی فەرمیی و ناوەرۆکیی ئەم بەشە جۆراوجۆرانە تاڕادەیەك پێکەوە جوداوازییان هەیە. بەیت لە هەندەك بەشیدا بە وەسفی ناسك و ئەویندارانە شێوازێکی لیریك و غینایی بەخۆیەوە دەگرێ، لەم بەشانەدا زۆرتر پیاهەڵدان و نزایەکی ئەویندارانە و پاڕانەوەیەکی دڵسووتاوانە لە قاڵبی مانۆلۆگدا بۆدی دەکرێن.
لە باری نوورەکیشەوە لەکچوونێکی زۆر لە نێوان بەیت و قەسیدەی فارسیدا هەیە، دوکتۆر سیرووس شەمیسا لە کتێبی جۆرەکانی ئەدەبدا دەنووسێ: قەسیدە، فۆرم و قاڵبی واتا و ناوەرۆکی پاڕاوانێتی و حەماسییە و باسی پاڕاوانێك دەکا کە دەچێتە سەفەری پڕ مەترسی و هات و نەهات و بە تەنیا لەشکرێکی گەورە قەتووبە دەکات، شاڕەکانی ئەو پاڕاوانە لایەنی نێتاوەیی یان ئایینیان هەیە و پاڵامار دەباتە سەر کافران یان دوژمنانی وەتەکەی.
سەبات حەمید لە کتێبی ئافرەت لە بەیتە فۆلکلۆریەکاندا، دەڵێ: بەیت گۆرانەوەی سەربردە و هەندێك جاران کارەسات یان پاڵەوانێتی کەسێك پیشان دەدەن، بەیتی لاس و خەزاڵ هەم پاڵەوانێتی و هەم دڵداری و بەکارەساتیش کۆتایی دێت، لاس پاڵەوانێکی بە وێنە و

عاشقی خەزالی سەرك عەشیرەتی مەلا نەبییان دەبێت و دواجاریش بەتیری دوژمنان تێدادەچێت. لە بیتی سوارشدا، سوارێ دچێتە سەفەری کاولە لەحسایە و نازدار حەیرانکەی پێی دڵێ: یاخوا خەبەری مەرگی تەم بە بە، بەڵام نەبیستمەوە تە سەری کەحلەکەی خەتت لە بەر هەزار و پێنسەد سواران وەرگەڕاوە و بە تەکشکاوی و بەزیوی گەڕاویتەوە و منت لە نێو ناسك و نازدارانەدا شەرمەزار کردبە.
بەم پێیە بیت و قەسیدە لە هەر دوو بواری فەرم و نەوەرکدا لەکچوویان پکەوە هەیە، لەگەڵ ئەوەشدا جیاوازییەکانیشیان زۆر لەوە زیاترن کە لەبەردا بە کورتی ئاماژە بە چەند خاڵکی جیاوازییەکانیان دەکەین.
جیاوازییەکانی نێوان بیت و قەسیدە
دەکرێ بنەما و گرنگترین جیاوازیی نێوان بیتە فۆلکلۆرییەکان و قەسیدە لە کەش و سەروایاندا دەستنیشان بکەین، قەسیدە لەسەرەتاوە هەتا کۆتایی لە سەر یەك کەشی دیاریکراو دەڕوات، زۆر جار وشە و ڕستەی عەرەبی تێکەڵاوە، کەچی بەیتە فۆلکلۆرییەکان بەزمانێکی جوان و ڕەوان وتراوە و وشەگەلی ڕەسەن و شیرینی کوردیان بەکارهێناوە، میسرەکانی قەسیدە لەسەر کەشی عەرووزیە و لە دەستپێکەوە هەتا کۆتایی لەسەر یەك کەش دەڕۆن، بەڵام بەیت بەزۆری گەڕانەوەی تێدایە و کەشی بیتەکان کەشی خەماڵییە، کەشی بگرەیی و میسرەکانی کورت و درێژن. بۆ وێنە:
"ئەوە کیژ دێرە سوار ئاگر دەچێ وان سەفەرە
ئەوەت وەسیەت بۆ لە سەر دەستی من
پەڕەوە لە چەمی عوودە لە دەریای عومانە
ئاسپەکەخەت باژۆ لە کەناری دەسواران
بریا سوار ئەمن خەبەری تەم بۆ هاتبا کوژرابایی
ئەوە درابایە بەر وەودای شیر و خەنجەر و قەناران
نەوەك ئەتە هەاتبای و سەرە کەحلە خەت وەرگەڕابا
لە بەر هەزار و پێنج سەد سواران چونکە ئەمنت خەجاڵەت دەکرد
لە کن شەدەشل و شلومل و چاوبەکل و ناسك و نازداران"
وەك دەبینین هەر دەڵێی بگرەکانی لە چاو بگرەی دەڵەکەی دیکە کورتتر یان درێژترە، ئەگەر قەسیدە پشت بە کەشی عەرووزی دەبەستێت، ئەوا بیتە فۆلکلۆرییەکان پشت بە کەشی خەماڵی و لە ڕاستیدا مۆسیقای ناوەوە دەبەستن و لەوێاندا لەگەڵ شێعری نوێدا لەك دەچن.
لە بارەی بەندەکان (میسرەکان)ی بیت چەند دەڵێی هاوسەروان و بە گشتی دوو جۆرن. جۆری یەکەم ئەو بەندانەن کە دەڵەکانیان کورتن و هەر دەڵێی لە دە بگرە تێناپەڕنێ. جۆری دووهەم ئەو بەندانەن،

دەنگانیان درێژن و لەوانەیە دەنگ، هەتا بیست و دوو بگەش درێژ بێتەوە.

بە "حەسەن زیرەک" بووون، هونەری فەرهادی گەرەکە... نووسین و توێژینەوە: هەمەر نەریاوی

شمشاڵێک..مرد
ئاوازەکانی چوونە سەر مەزارەکەی
کە سەیریان کرد:
لق و پۆپی دارتووەکان
بوونەتە"خاوکەر"ی سەوز و
باڵندەکانیش بە گۆی
دارئەرخەوان!
(شمشاڵ،شەرکە بەکەس،ل499)
وشەی بەرایی:
کورد،نەتەوەیەکی هەستپاکژ و زووباوەڕ و هەست و نەست بەسەر ئاوەز و ئەقڵیدا زاڵ،هەر لەم سەنگەیشەوە بەدرێژایی دێرەک زەرەمەند بووە.
بە ماوەیەک دەچێت یەک لە ئەستوونەکە سەرەکییەکانی موزیک و گۆرانی کوردی،"حەسەن زیرەک"بووەتە پرسەکی سەرەکی نێو کۆ و کەمەڵانی خەڵک و بگرە کەمەڵەی هەشتبیریی کوردی و لە نێو چەقی پرسکەدایە و لە بن نسی ئەم گەورە هونەرمەندا هەر یەکە و بە جۆرێک لە مەیدان و گۆڕەپانەکەدا ئامانجەکەی خەی بەرەوپێشەوە پاڵ پێوە دەنێت. بەڵام گەلێک جوون و خویایە ویژدانە بەدارەکان هەردەم لە مەیدانەکەدا ئامادەنە و کەسیش ناتوانێت تەسقاڵێک لە سەنگ و قورسایی ئەم هونەرمەندە ڕاستینەیە کەم بکاتەوە چونکە بە شایەتی خودی مەسیقا و گۆرانیی ئەستای کوردی،هەشتاکە زەرینە هەر لەبەری هونەرە واڵاکەی حەسەن زیرەک دەخواتەوە.
دیوی ڕاستینەی پرسەکە:
لەمەڕ ئەم ڕستەیە بووەتە بنەشتەخشەی سەرزاران کە "حەسەن زیرەک

نەخوێندەوار بووە". بەڵام کە بەت و نەزانەت حەسەن زیرەک بە مەسیقای کوردی دەوری دایک دەبینەت و بە خەزنەی ئاواز و مەلەدی کوردی دادەنرەت. ئەم هونەرمەندە لە ئامەزی هونەری هاوسەنی نەتەوەیەکی خودان هونەردا پەروەردە بووە و لە بن سێبەری بەخت و چارنووسەکەی خەدا بست بە بستی خاکی کوردستانەکەی دەگەڕەت. ئەم گەشت و گەڕانە زۆرە، سامانەکی فرەوانی ئەوتە دەخاتە بەردەست حەسەن زیرەک کە کورد نەک ئەمەکە بەکوو بە هەتایە لەی بەهرەمەند دەبەت و شانازییشی پێوە دەکات.
"عەلی مەردان"ی مەزن بەمجەرە باس لە زیرەکی نەمر دەکات: " تەنیا خودا بە خەی دەزانە کە من چەندە حەسەن زیرەکم خەش دەویست و بە نەمانی زیرەک،گەرانییەکانی لە گەروومدا خنکان. من قەت حەسەن زیرەک لە بیر ناکەم و ئەو باشترین گەرانیبەژ بوو".
ئەمە وەڵام و بەرسڤکە بە ئەوانەی نازانم لەبەر چ هۆکارێک دەیانەوەت شکۆی هونەری نەتەوەیەک بشکێنن!
ژەنیاری هەرە ناودیاری کورد "موجتەبا میرزادە"کە خزمەتەکەی بە حەسەن زیرەک لای کەس شاراوە نییە،سەبارەت بە هونەری باڵای زیرەک دەڵێ :"حەسەن زیرەک ئەرچی نەخوێندەوار بوو،بەڵام شیعری زۆربەی گەرانییەکانی هەر هەمان ساتی تەمارکردن دەهێنییەوە.ئەو خاوەنی بیرگە و زەینێکی تیژ و بێ لەبەرکردنی شیعر و مەلەدی و مەقام، کەسێکی ناوازە و کەموێنە بوو و حەسەن زیرەک ئیدی لە مەسیقای کوردیی دا دووبارە نابێتەوە،چونکە جوانترین و لەبەردڵانترین مەلەدی و گەرانی بە گوێجای گەرانی کوردی بەخشی".
کاتێک موجتەبا میرزادە بەو چەشنە لەسەر ئاستی وریایی هونەریی حەسەن زیرەک دادوەت ئیدی مرۆ سەری سووڕ دەمێنێت بۆچ خودی خەمان بەردەوام هەڵە زەقەکە پاتە دەکەینەوە و پێوەرمان بە خوێندەواری تەنە بەوانامەیەکی وەڵاتییە کە هەزاران بەوانامەی باڵا بە گەردی بەرپەی بەرهەمەکی حەسەن زیرەک نابێت!
موزیکزان و ژەنیاری هەرە بەتوانای کورد "ع.ج.سەگرمە"یش بەمجەرە وەسفی زیرەک دەکات: "حەسەن زیرەک لووتکەی گەرانی کوردی لە سەدەی بیستەم دایە".
ئەمە تەنیا ڕا و بۆچوونی چەند گەورە سیمایەکی هونەری کوردی لەسەر حەسەن زیرەک بوو کە کورد گوتەنی"هەر کەسێ کەس، حەرفێکی بەسە".
کەس نییە حاشا لەم ڕاستییە بکات کە حەسەن زیرەک بەڕاستی زیرەک و وریا و بلیمەت بووە و لە سەختترین ڕۆژگاری ژیندا هەرگیز یاری بە هونەری نەتەوەکەیەوە نەکردووە و قەت لە دووی گیرفان ئاخنین نەبووە و بەرانبەر میللەتەکەی تا سەر ئێسقان ڕاستبەژ بووە.
تا باسی حەسەن زیرەک دەتە ئاراوە، دەگوترێت نەخوێندەوار بووە

کەچی سامانی هونەریی و بەرهەمەکانی ئەم هونەرمەندە بە خەی بەگ و شایەتن بە ئاستی بالای وریایی و وشیاری.
حەسەن زیرەک لە سەردەمێکدا داهێنەر و پێشەنگ بووە کە کورد خاوەن میدیا و دەنگی خەی نەبووە. بەڵام حەسەن زیرەک دەرفەتە چکەکانی بەردەم خەی بە باشترین شێواز بە پێشخستنی هونەری نەتەوەکەی قەستووەتەوە و سەربازی کەند و لەندە بەرفراوانکانی بەردەم، بەوپەڕی توانای خزمەتی هونەری نەتەوەکەی کردووە؛ ئاستەدیان سیمای خەمخەر و لێهاتووی وەک موجتەبا میرزادە، عەلی مەردانی مەزن و ...دەبنە پاڵپشت و یارمەتیدەری بەڵام حەسەن زیرەک بە خەی هەگبە هونەرییەکەی لەوەڕی مەلەدی و ستران بووە.
حەسەن زیرەک لەپەڕک و گەترە و تەنە لە سای بەهرەی دەنگخۆشییەوە نابەتە حەسەن زیرەک. ئەم هونەرمەندە سەرانسەر نیشتمانەکەی دەگەڕێت و ئاشنا بە هەموو سووچ و قوژبنە هونەرییەکانی نەتەوەکەی بووە و دەگەڵ سەدان هونەرمەنددا دانیشت و کار دەکات.
ئەم هونەرمەندە لە سەردەمێکدا دەبەتە حەسەن زیرەک کە ئامڕاکانی تەکنەلۆژیا وەک ئەڵڤەندە پێشکەوتوو نەبوونە کە هەر نووزەیەک بە ناوی هونەرەوە فەخر بە میللەتەکەی بفرۆشێت و لە مەیدانێکی ئامادە و بەرفراوندا لەم سامانە زەنگینە هونەرییە بەهرەمەند ببێت و بگرە بەناڵەوایش تەراتێنی تەدا بکات.
ئەم هەر لە هونەرە بەرزەکەی حەسەن زیرەک دەوشێتەوە هەرکە گوبیستی گەرانییەکی دەبیت، ئاست دەتباتەوە تا نەو خودی شاخ و داخ و دەڤ و بنار و چیای نیشتمان چونکە ناخی سیخناخە بە بەرامەی ئاواز و مەلەدییە هەسەنەکانی گوند، شار، شارۆچکە و یەک بە یەکی ناوچە و دەڤەرەکانی کوردستان و ئەمایش دەرئنجامی ئەزموونە دەوڵەمەندە هونەرییەکەی ئەم هونەرمەندەیە.
لە نەو هووبەری هونەری کوردیدا کەم گەروو و قوگی هونەرییت پە شک دێت ئەوەندەی حەسەن زیرەک بەخەوش و پاکژ بێت و ماف و حەقی تەواوەتی بە وشە کوردییەکان بدات و وەک خە بژڕیان بکات.
ئەو پەوەندییەی هەموو چین و تووژکی کەمەڵ بە گەرانییەکانی حەسەن زیرەکەوە دەیگرێت لە کەمتر هونەرمەندەکدا دەبینرێت. هەکاریش ئەوەیە گەرانی زیرەک دەڵێی لە گەروی خودی جووتیار و شوان و کوردەوە دەردەچێت.
حەسەن زیرەک بەسەر سەدان پردی گچکە و گەورەی هونەردا دەپەڕیتەوە و لە ئاواز و مەلەدی هەر ناوچە و دەڤەرێکی کوردستانەکەی تۆشبەرێیەک پە دەکات و لە سای لەزانیی و کارامەیی خێوە پتر لە 1500 گەرانیی هەسەنمان پە دەبەخشێت کە هونەرمەندانی ئەم سامانە هەر لە دونیەوە تا سبەیەکی دوور دوور لە بەرکەی دەخنەوە و

سەرپاکیش قەرزباری ئەم گەورە هونەرمەندەن.
حەسەن زیرەک هەبە بە هەبە،دیوەخان بە دیوەخان و هەوار بە هەواری نیشتمانەکەی پشکنیوە تا زیرەکی لە دەرچووە کەچی بە سەد داخەوە ئەمەکە ژمارەیەک مرۆی کاڤام و هەلپەرستی بەناو دەنگخۆش دەیانەوێت لە ڕێی ئەم سامانە فرەوانە هونەرییەوە لەپەک ببەن بە کوەک و دووکانەک بۆ خاپاندنی جەماوەر بۆ خۆ بکەنەوە،ئاستە جەماوەر هەشتاکە بە هەست و نەستەوە بەیار دەدات لە شوکر هەنووکە ئاستی وشیاریی هونەریی خەڵک بەرز بووەتەوە و هەست بە جیاوازییەکان دەکات.
هەرگیز دژ بە بەهرە و توانای کەس نەبووم و نیم و ناشبم بەڵام گەیشتن بە ئاستە وەڵا هونەرییەکەی حەسەن زیرەک شونخوونییەکی زۆر و ئەنجی فەرهادی گەرەکە.
حەسەن زیرەک یەکە و قەتیش پاتە نابێتەوە. ئەنگۆ بە هەزاران سەوداسەر و ئەبواری قوتابخانە و ئەبازە هونەرییەکەی بن بەڵام هەمووان تانە لەبەرە هونەرییەکەی زیرەکی مەزن دەخنەوە و سامان زیرەک،ئیحسان زیرەک و ... تەنیا تامی خودی خۆیان دەدەن و نە زێتر.
ئای چەندە بەختەوەرە زیرەکی نەمر تا دێت ئەبوار و شەیدای هونەرە ئەسەنەکەی سەر لە ئاسمان دەسوێت!!!
دوا پەیڤ:
یەکەم: پتر لە 50 ساڵ بەسەر مەرگی جەستەیی حەسەن زیرەک دا تێدەپەڕێت کەچی هەشتاکە زەربەی بەناو هونەرمەندی ئەمەکەی کورد قەرزباری هونەرە بەرزەکەیەتی و هەشتایش پەنا بە ئاواز و مەلەدییە ئەسەنەکانی ئەم هونەرمەندە دەبەن.
دووەم: حەسەن زیرەک،زادەی دەڤەرەکە سیخناخ و لووتژ بە تەرە و ئێدەبی کوردی؛هەر بۆیە ئەم سامانە ئێدەبییە دەبێتە گەورەترین پاڵپشت بۆ حەسەن زیرەک و زووتر پێدەگات.
سێیەم: ئەوانەی پێیان وایە تەنیا لە سای بەهرەی دەنگخۆشییەوە دەتوانن کتوپڕ بەسەر پێژەکانی هونەردا سەر بکەون و هەر بە شەوەک یەک بە یەکی قەناخە هونەرییەکان ببڕن،تەواو لە هەڵەدان و هەرگیز هونەرمەندێکت پێ شک نایە لەپەک بووبێتە کوەک.
چوارەم: حەسەن زیرەک،خاوەنی بیرگە و زەینێکی تیژ بووە و هەرکە جارێک شیعرێکت بۆ خوێندبایەوە ،دەستبەجێ لەبەری دەکرد و بە بە هەڵە و پەڵە و بە زمانێکی پاراو،بەرگی گرانی بۆەردا دەکرد.
پێنجەم: حەسەن زیرەک ،نەک حەوت مانگە بەڵکوو هەفتا قەناخی هونەر دەبڕێت تا دەبێتە ئەو زیرەکەی کورد تا هەتایە شانازی پێوە دەکات و نەوە لە دوای نەوەیش پتر شوێن هونەرە وەڵاکەی دەگرێت. چونکە حەسەن زیرەک مەکی نەتەوەیەکە و هەرگیز ناتوانیت بە شار یان

دۆڕکاوە بیبەستیتەوە.
شەشەم: حەسەن زیرەک ڕەنجی هەزار فەرهاد دەکێشێت و سەدان لەمپەری سەرڕێ لادەدات تا ئەو حەسەن زیرەکەی لە دەردەچێت کە کورد و ناکورد پێسنی دەدات و ڕێز لە هونەرە بەرزەکەی دەنێت.
حەوتەم: لە ڕۆژگارێکدا گەلانی وریا و وشیار تێڕا جڤاکییەکان بە باشترین شێواز دەخانە خزمەت پێشخستنی ئاستی وشیاریی گەلەکەیان،سەد حەیف و سەد مخابن ئەم دەستکەوتە بە نەتەوەکەی من بووەتە سەرئێشە و بگرە مەمە و هەکارێکیش بە لەخشتەبردنی کەمێ. دیارە ئەم پرسیش لە ڕێی ژمارەیەک مرۆی هەلپەرست و کاسبکاری تەواو ئامادە و تیاری نەو گۆڕانکاوە ئەنجام دەگرێت و بە دوای ئامانجێکی پەخە و دزێویشدا دەچێت کە هیچ لە بەرژەوەندی هونەر و کولتووری کوردیدا نییە و بگرە خۆ لە چاوی جەماوەر دەکات و خۆک چەواشە یان بە واتایەکی ڕاستتر دەخاپێنێت. هەر بۆیە ئەرکی گشت مرۆیەکی وریا و وشیاری سەردەم دز بەم گژڕەووکە هەژێنەرە بوەستێتەوە و ڕاستییەکان وەک خۆ بخاتە بەردەم جەماوەر.
شیاوی ئاماژەپێدانە هونەرمەندی بەناوبانگی کورد"حەسەن زیرەک"، ساڵی 1921 (1300ی هەتاوی)لە شاری "بۆکان"چاوی لە ڕووی ژیان هەڵدێنێت و پاش عومرێک چەرمەسەریی و دەربەدەریی و تەمەنێک خزمەتکردنی گەرانی کوردی، ڕۆژی 4ی پووشپەڕی ساڵی 1351(1972) نەخۆشی بەرکی دەگرێت و سەرەنجامیش ئەم گەورە هونەرمەندە لە نەخۆشخانەی بۆکان بە نامورادی سەر دەنێتەوە و بە هەمیشە گەرانییەکانی بە کوردستان دەبەخشێت.لەسەر وەسیەتی خۆی "ناهەشکێنە"دەبێتە دوا هەواری ژینی. زیرەک بە هەتایە بە دەنگێکی هەسەنی نەو گەرانی کوردی دەمێنێتەوە کە تێپەڕینی زەمەن،قەت توانای ئەوەی نابێت گەردێک بخاتە سەر چریکەی دەنگەکەی.
ژێدەر:
1 – دیوانی شەرکە بۆکس، بەرگی یەکەم،چاپی دووەم،سلێمانی 2002،لە چاپکراوەکانی پرۆژەی کتێبی دانسقە
2 – پەندی پێشینیان،شێخ محەممەدخاڵ،چاپی سێیەم،سلێمانی 2000،دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم
3 – گەرانیبژێ نەمرەکان، بەشی دووەم، باکووری،چاپی یەکەم،هەولێر 2002،دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس
4 – چریکەی کوردستان،میدیا زانستی، پەخشکاری بەرکەیی،1376ی هەتاوی(1996)
5 – حەسەن زیرەک ،لووتکەی گەرانیی کوردیی سەدەی بیستەم،هەمەر نەریاوی،دووحەوتنامەی "دیار کهن"،ژمارە 84،گەلاوێژی 1394ی هەتاوی(2015)

نمایش فیلمی سینەمایی "نامە" لە جژی دووشەمە لە سینەما "سالم"ی سلەمانی دەست پێدەکات

▪ مەنسوور جیهانی

نمایشی گشتی فیلمی سینەمایی "نامە" لە دەرهێنانی "نادر ساعی وەر" و بە بڕیاری بینینی ئۆکتاری بۆئزموونی کورد "بەختیار پەنجەیی" جژی دووشەمە ٨ی ئۆگۆستی ٢٠٢٢ لە سینەما "سالم" لە شاری سلەمانی دەست پێدەکات.

نمایشی گشتی فیلمی سینەمایی "نامە" (بەگانە) Namo لە دەرهێنانی "نادر ساعی وەر"، لە بەرهەمهێنانی هاوبەشی خاتوو "مەستانە موهاجیر" و "تەهوورا ئەبوالقاسمی" و بە سەرمایەی هاوبەشی ئۆکتاری ناوداری کورد "نەوید محەمەدزادە" و ئۆکتاری ناوداری سینەمای ئێران "پەژمان بازغی" و بە بڕیاری بینینی ئۆکتاری بۆئزموونی مەهابادی "بەختیار پەنجەیی" و چەندین ئۆکتاری ناوداری دیکە، لەوانە: سویل شیرگیر، نادر مەهدی لوو، ناسر هاشمی، هادی ئیفتخارزادە، فیرووز عاقلی و تارا ئاقاجانی؛ جژی دووشەمە ٨ی ئۆگۆستی ٢٠٢٢ لە سینەما "سالم" لە شاری سلەمانی پێتەختی جشنبیری هەرێمی کوردستان دەست پێدەکات و هەر بەم بۆنەیەوە "نادر ساعی وەر" دەرهێنەر و "بەختیار پەنجەیی" ئەکتەری ئەم بەرهەمە پەیامێکی تایبەتیان ئاراستەی لایەنگران و هۆگرانی هونەری سینەما لە هەرێمی کوردووە.

بەختیار پەنجەیی: یەکێک لە سەرچاوەکانی "نامە" کەسایەتییەکی ووناکبیریی کوردستانییە
"بەختیار پەنجەیی" ئەکتەری کوردی فیلمی سینەمایی "نامە" لە پەیامەکەیدا دەڵێت: "سەاو و جز، زۆر بەختەوەرم کە بە بۆنەی نمایشی گشتی فیلمی سینەمایی "نامە" لە باشووری کوردستان خەریکم لەگەڵتان دەدوێم. من پێموایە لەوانەیە "نامە" بەشێک لە سینەمای کوردی نەبێت، بەڵام پیشاندانی ئەم فیلمە لە هەر شوێنکی

کوردستان، بە جۆرێک گەیانەوەیە بۆ یەکێک لە سەرچاوەکانی ئەم فیلمە. چونکە ئەم بەرهەمە یەکێک لە سەرچاوەکانی کەسایەتی ووناکبیری کابرایەکی کوردستانییە. هیوادارم کە لە بینینی ئەم فیلمە چێژ وەرگرن و هیوادارم کە لە یەکێک لە سینەماکاندا چاوم بە دیدارتان شاد ببێتەوە، زۆر سپاس."

نادر ساعی وەر: زۆر بەختەوەرم کە فیلمی "نامۆ" لە کوردستان نمایش دەکرێت
هەروەها "نادر ساعی وەر" دەرهێنەری فیلمی سینەمایی "نامۆ" لە پەیامەکەیدا دەڵێت: "سڵاو، زۆر بەختەوەرم کە فیلمی "نامۆ" لە کوردستان نمایش دەکرێت. زۆر یەک لە هەڤاڵان لە چەندین هەفتەی ڕابردوودا هەوڵ و یارمەتی زۆریاندا تاکوو ئەم فیلمە بگاتە قۆناغی نمایشی گشتی لێ هەرێمی کوردستان، کە زۆر سپاسی هەموویان دەکەم. زۆرم پێخۆشە کە بە هاوڕێیەتی لەگەڵ ئێوە فیلمەکە لەسەر پەردە ببینم و پێکەوە لەسەر فیلمەکە وتووێژ و ئاخاوتنی زۆر باش بکەین. هیوادارم کە ئەم ئاواتە بە زوویی بێتەدی. تامەجرۆی بینینی ئێوەم و زۆر سپاس."

"نامۆ" دووەمین هاوکاری سەرمایەی هاوبەشی "نوید محەمەدزادە" و "پێژمان بازغی" دوای فیلمی سینەمایی "ناهید" لە دەرهێنانی خاتوو "ئایدا پەناهەندە"یە کە بە یەکەمین جار لە تێنیشت بەرهەمی فیلمسازانی بەرچاوی سینەمای جیهان لە بەشی "فۆرم" Forum لە حەفتایەمین خولی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "بەرلین" Berlinale لە ئەڵمانیا نمایش کرا.

ئەم بەشە تایبەتە بە بەرهەمە سینەمایی، بەگشتی فیلم و ئەزموونیکان لە سەرتاسەری جیهان بە تەرکیز لەسەر دوایین بەرهەمی فیلمسازانی لاو و داهێنەر و لەم ساڵانەی کە "بەرلینالە" بەدەوڵچوون، فیلمسازانی بەرچاو بە فیلمەکانی خۆیان لەم بەشدا ئامادەبوون.

نمایشی گشتی فیلمی سینەمایی "نامۆ" بە هاوکاری وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و کۆمپانیای ئەڵمانی "ئاڵت هوود ئینتەرتەینمێنت" ArtHood Entertainment بەهاوکارێوەی نێودەوڵەتی ئەم فیلمە لە سینەمای شارە جۆراوجۆرەکانی هەرێمی کوردستان پیشان دەدرێت.

ئەم بەرهەمە سینەمایە لە درێژەی بەشداریە نێودەوڵەتیەکانی

خێدا لە کەمەک فستیڤاڵی جیهانی بەشداریی کردووە، لەوانە: شەست و شەشەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "تائورمینا" Taormina لە وڵاتی ئیتالیا، چل و چوارەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "هۆنگ کۆنگ" Hong Kong، فستیڤاڵی نێودەوڵەتی دووسانەی "فرانکفۆرت" لە وڵاتی ئەڵمانیا، دەهەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "تاوان و دڕدیسەر"ی Crime and Punishment ئێستانبوول لە وڵاتی تورکیا و هەروەها چەندین شوێنی هونەری دیکە.

ئەم بڕەمە سینەمایییە خەڵاتی باشترین فیلمی لە دەهەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "تاوان و دڕدیسەر"ی ئێستانبوول، خەڵاتی باشترین فیلمی لە دەهەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "بیجینگ" Beijing لە وڵاتی چین و هەروەها "بژاردەی پەنجەیی" بە هەڵە بینین لەم فیلمە خەڵاتی باشترین ئەکتەری پیاوی لە شەست و شەشەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "تائورمینا" لە وڵاتی ئیتالیا و هەروەها خەڵاتی باشترین ئەکتەری پیاوی لە چل و چوارەمین خولی فستیڤاڵی نێودەوڵەتی فیلمی "هۆنگ کۆنگ" بەدەستهێناوە.

هەندێک لە ستافی فیلمی سینەمایی "نامۆ" بریتین لە:
دەرهێنەر: نادر ساعی وەر، نووسەرانی هاوبەش: جەعفەر پەناهی و نادر ساعی وەر، بەڕێوەبەری وێنەگرتن: وەحید بیتووتە، مۆنتاژ: جەعفەر پەناهی، دەنگهەڵگر: عەبدوالڵا حەیدەری، دەنگدانەر: حوسێن قوورچیان، بەڕێوەبەری بڕەم: سامان ئەران نیژاد، یاریدەدەری دەرهێنەر: ئەمیر ئەتمینان.

بۆ زانیاری زیاتر:
https://www.arthoodentertainment.com/eng/arthood-library/namo_32

لینکی دانلۆدی پەیامی دەرهێنەر و ئەکتەری فیلمی سینەمایی "نامۆ":
https://we.tl/t-4BL1sWnDdG

لینکی دانلۆدی تریلەرکانی فیلمی سینەمایی "نامۆ":
https://we.tl/t-6F4EWpuwfW

سوبحان اللە بۆنی بەهشتە هات!... شەماڵ بارەوانی

منا بووم و بیرم، لە دێیەکەمان(دەی بارەوان) لە بردەش، گەستانەکی لێبوو، لە خوار دە و دەکوتە نەوان هەردووك: بارەوانی گەورە و گچکە. جا خەکی دە، ئەفسانە و چیرۆکی سەیریان سەبارەت بە گەستانەکە دەگێڕایەوە، یەکێک لەو چیرۆکانە ئاوەبوو: کە جارێک مردووەکی ناو گەستان شەو دەبێت، بە فانسێک دەکەوێتە دوو پیاوەکی دەی بارەوانەکەی تر.

تازە لەیشتبووم حوجرە و قوتابخانەی ئایینی و ببووم بە فەقێ، قیدەیەکم کردبوو ناو موبایلەکەم، کوڕێک بوو، نیوەی کرابوو بە بەراز و نیوەکەیتریشی مرۆڤ.

زۆر جوان و هونەرمەندانە کاری مەنتاژیان بۆ کردبوو، دەتگووت فیلمی هاریپۆتەر و بەرهەمی سینەمایی هەیودە. گوایە ئەو کوڕە تاریکولسەات بووە و نوژی نەکردینە و خوداوەند لە تەڵەی ئەمە، کردوویەتی بە پەندا!

جا لەژێکیان کەمەك میوانمان هەبوون، منیش هەم فەقێ و هەم ئیسلامی و یەکگرتوو بووم و زۆر باوەڕم بە ئەفسانە و ئەو جۆرەخوافیاتانە هەبوو، منیش هینامەدەر و پیشانی هەموانمدا، عەیب نەبیت، قیدەکە دەڵەم، تا لە خوداوەند بترسن و نوژکانیان بە لەك و پەکی ئەنجام دەن، خزمەکان، کاکە(س) پەشووتر کەسکی هادیکاڵ و بزووتنەوەی ئیسلامی بوو، دواتر لێیان هەگەابووەوە، ناوی کوڕەکەشی نابوو: زۆردەشت، وەك هەمایەك بە زۆردەشت، کە پەغەمبەری کوردانە.
جا کە قیدەکەی بینی، گووتی: وەاهی درێی ئیسلامیەکانە.

بەگومان ئەقڵی خوافی، ئەقڵەکی شەواو جێگای بزێیی و زۆر خەشباوە و نالەجیکی و نازانستی و نابیرکەرەوە و داماوە.
فزای کەمەی کوردیش ئەستا بە حکومی ئەوەی لە سەشیال میدیا، ئیسلامەکان چاڵاکان و سەتان گرووپ و پەیج و چی و چیان داناوە و لەشاوەك وتار و وەعزی خوافی و نائەقڵانی و دژە زانست و لەژیکی

پیاوانی ئایینی و بانگخوازانی سەر بە ئیسلامی سیاسی و سەلەفیگەراکان بەاو دەکەنەوە و کاریگەری لە سەر هزری هەرزەکاری بە ئەزموون و سادەلەوح و بە پاگراوەند و نا هۆشنبیر دروست دەکەن و خەڵکێکی لەو چەشنە لە ژێرکاریگەری گوتاری ئیسلامی سیاسی و سەلەفیگەرێتیدایە، ئەو ئەقڵیەتە ئەفسانەچی و خورافیچیەی بەسەردا زاڵە و لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی ئیسلامی سیاسی و سەلەفیزم هەژموونیان بەسەر مینتاڵیتێت و ئەقڵیەتی بەعزێکی زۆر لە تاکی کوردیەوە هەیە و خورافەو درێی وایان بە ناوی ئایین و پەچو و موعجیزەوە دەرخوارد دەدەن و مەشک و ئەقڵ و بیر و هۆشیان بەو جۆرە خورافیات و درێیانە هاکدەکەن و تەک و پەک دەدەن.

کارەسات ئەوەیە: خەڵکێک زانکۆ و شتی تەواو کردبێت و عەوامانە بیربکاتەوە و باوەڕ بەو جۆرە خورافیاتە بکات.

مامۆستایەکی برادەرم فیزیای تەواو کردووە و لەقوتابخانە زانست دەرچووە و لەبەرهەڵا دەرواتە نجەف و کەربەلا، بەشێوەن و ڕێ ڕەو و لەخەدان و قوڕ پێوان.
برادەرێکیترم قانون و شتی تەواو کردووە و حاکمە لە دادگاو لە یادی عاشورادا، لە حوسەنیە جێستەی خەی خەتانی قامچی و شەاڵی خوێن دەکات!

کەسێکیتر دەناسم، پزیشکی گشتی تەواو کردووەو دەروەشی تەریقەتی عەبدولقادری گەیلانیە و بەوای وایە:شێخ داویەتی لەشەقەی باڵ و فڕیو!

لەحوجرەیەک دەماموە کاتی فەقێیاتیم، ماڵێ شێخێک سەرپەرشتیان دەکرد، ژنان دەیان کچە خوێندەکاری زانکۆ و پەیمانگاو ژنە مامۆستا، دەهاتنەلای شێخ ژنێکی نەخوێندەوار، بە نوشتەو مراز حاسڵ بوون و گرێی بەخت کرانەوەو شت!

کەسێکیتر دەناسم واعیزێکی تەمام عەیارە، وەڵە لە بەرگی دەروونناسیدا. کابرا مامۆستای زانکۆ و سایکۆلۆژیست و پسپۆڕ و دابەزیتە ئاستی نەخوێندەوارترین مرۆڤ و ڕێی خورافەگەڵێک دەگێت و فرێید و دەروونناسی تێکەڵ بە گوتارێکی ئایینی لەواو لەو لە عاتیفە و خورافە دەکات و لە شێوەی واعیزێکی سەربەئیسلامی سیاسی و پیاوێکی ئایینی قسە دەکات و بازاڕ بەخێی گەرم دەکات و مەگەڵ لەدەوری خێی کۆدەکاتەوە.

کابرایەکیتر دەناسم، لە فێمنسا و سەربەن و دکتۆرای خوێندووە و

خەی پە سارتەر و کامە و ئەندرە بریتەن و، فەیلەسوفی کوردە و لە تەسەروفات و هەسوکەوت و قسەکردن، دادەبەزێتە ئاستی کەسکی شت و فریکە فەقیەکی نەخوێندەوار و دەستی مەلا عەلی کەرکی ماچ دەکات و بازاڕی فاڵ و فڕە و نوشتە دەبووژێنێتەوە.

ئیتر ئاوایە ئازیزەکەم، لە کەمەڵی ئەقڵ خۆافیدا، هەزارجار بەیت خەڵکێک هەیشتە سەرمانگ و ناسا ئاوی لەسەر مەریخ دەزیەوە و ستیڤن هەکینگ باسی مەترسی بوونەوەری ئاسمانی کردووە لەسەر ئایینەدەی مرۆڤ، زانست و ئەو قسانە قەرانە فلسەکی سوتاو ناهێنێت و هەزار و یەک جوێن و سوکایەتی و بە هەزی بەیت، مادام جندۆکەی مەزهەب و دووپشکی زل زلی سزای ناوگۆ و موعجیزەی پەیامبەر(د.خ) نەبێت، کە گوایە وەکو بەڵوعە ئاو لە پەنجەکانی دەهەیشت.

لە کەمەڵی خۆافە تە بەر:
لەسەر شاخی پیرەمەگرون نووسراوە:لا ئیلاهە ئیلا اللە و لەسەر هەڵکەی مریشکەك و زگی مانگایەک و پشتی بزنەك نووسراوە(اللە)،
هەزاران وەی سوبحان اللە و ماشااللەت لە کەمەنت بە دەت!

وەکو چون بینیمان لەو یەك دوو هەڕی بەرە گەنجەک مرد، گوایە ئەو گەنجەی کە سەر بەئیسلامی سیاسی بوو و گرنگی بە هیوایەت و دین و شت داوە، بەنی میسك و شت لە لەشی هاتووە و ئەم پەیجی ئیسلامی سیاسی داماو، بە ئەویتری بەستەزمان، ئەو هەواڵە خۆافی و تەوهاتیان حەواڵە دەکرد و لە لایان لەشکری خورافە و کەمەڵی مەگۆ و مرۆڤی نابیرکەرەوە و ئەفسانە پەروەر، هەزاران کەمەنتی ماشااللە و سوبحان اللە و شتی بەهات!

هەبەت پەیام و ئیدەلۆجیا و گوتاری ئیسلامگەرا و سەلەفیگەراکان خاڵیە لە ئەقڵانیەت و لەژیەك. ئیسلامگەراکان و سەلەفیگەراکان دوژمن و نیارەکی سەرسەختی ئەقڵ و ئەقڵانیەت و بیرکردنەوەی ئەقڵانین.

ئەوان هەڵگری گوتارەکی بارگاوی بە عاتیفە و لەوان لەو لە خۆافەن و بە حوکمی لاوازییان لە لەژیک و ئەقڵانیەتدا هەرگیز، ناتوانن دیالەک و موخاتەبەی ئەقڵ بکەن و بکەونە گفتوگۆ و دیبات لەگەڵ ئەقڵ.

بەیە ئەقڵ و ئەقڵانیەت لە کۆ بوو ئەوان دژایەتی ئەو شونەدەکەن و لە ترسی ئەو شونە هادەکەن و ئەقڵ و لەژیەك و فەلسەفە وەکو دەعباو دەندیەک و دوژمنی خواداوەند پەناسەکەن.

ئاخر کەسابەت و بازاڕی ئەوان لەسەر خەواف و بیری ئەفسانەگەرەتی و لەناو مەگەدایە، نەک لە لای مرۆڤی هۆشیار و کەگەی زانست و هەرەمی ئەقڵانیەت.

ئەوان هەگەری بیرکردنەوەیەکی مەژووی و کلاسیکی و ئیدەلەژی و دەگمایی و فیقهی سادە و زەر سەرەتایی و تاخواحەزبکات خەافین.

چیرەکەکان سەبارەت بەو جەرە خەافە و ئەفسانە پەە پوچانە هەندە زەرن، پەنج کتەبیان لەسەر بنووسرەت تەواو نابەت.
ئەوە بیرمە مامان لە دەی بارەوان بوو و منا بووم، کچەک لە دەیەکی نزیک دەیەکەمان، دەی(ت...) گوایە هەشتووە بە بەهەشت و گەشتی دەەکانی دەزەخی کردووە و زەدایکەکەی لە دەزەخ و دایکی حەقیقی خەیشی لە بەهەشت بینیوە و، بووە بە فریشتەی ئاسمان و خوداوەند هەموو شتەکی پە بەخشیوە و تەنانەت مەلەوانی لەناو حەوزی کەوسەر کردووە.
خزمەکمان هەبوو زەر کەمەدی بوو، دەیگووت: وەاهە درەی دەکات، شەو لەبەر خەوە میزی بەخەی داکەردووە و دەەەت لە حەوزی کەوسەر مەلەوانیم کردووە.

جا خەەک لەسەرتاسەری کوردستان و تەنانەت لە دەوەاتانی تری وەکو تورکیا و سوریا و ئەرانیش پەل پەل دەهاتن بەلای، بە مەبەستی مراز حاسە بوون و منا بوون و چاکبوونە و چوونە بەهەشت و شتی لەوجەرە.

بیرمە شەوەک کەمەەک پیاوی دەیەکەمان، کە مەەای دەیەکەشمانی لەگەەدابوو، هەمووەەیشتن بەلای ئەو کچە، لەوە کەوەی پلکم، کە پەشووتر شەلەل لە دەم و لەو و شتی دابوو، گووتی بە کچە بەەن با بەت، کچە هات و تا هەزی تیابوو دوو شاپی لە قە و قەپەزی دا، تا بگەەتەوە سەر شەوەی سروشتی و ئاسایی جارانی خەی.

لە ەەگا، کە دەگەەاینەوە بە دەی بارەوان، شەو بوو و هەموان لەناو پاشی پیکابەکی مەدیل هەشتاو دووبوو، سە بوو باشم بیرنەماوە، دابووین، مەەای دەیشمان لەگەەدابوو، وەکو ئاماژەم پەکرد، ئەوە کەتایی نەوەدەکانی سەدەی ەابردوو دەەەم.

هەەەنەبم تەنها من و منداەەکی تر لەنەویاندابووین، جا لە ەەگا هەرهەندەمان زانی مەەا: گووتی سوبحان اللە سوبحان اللە، هەموان وتیان چیبوو، چیبوو؟!

مەەا گوتی: نەتان بینی؟ نورەک لە سەر ئەو دەیە و ەەک لە ەاست مالی

کچ برزبووەو بە ئاسمان، هەموان پێکەوە دامانە سەاوت لێدان و ئەستەغفیر و اللە و اللە و ئەکبەر و، اللە و مەسەی عەلا سەیدینا موحەمەدمان یەک بەدەنگ پێکەوە دەگووتەوە و دەنگمان دەگەیشت بە کەشکەانی ئاسمانێ.

جا ئەو مەایە لە دەیەکەمان، هەموو وتارێکی ەژی جومعان دەیگووت: دەجال لە ئەرانە بە زنجیر بەستراوەتەوە و ئاخیری زمانە و هەبزانە زنجیرەکان بپسنت و بت. زەندەقم لە دەجال چووبوو شەو بە ترسی دەجالەوە دەخەوتم و چەندینجار لە ترسی دەجال شەو میزم دەکرد بەخەم داو دەمگووت: کە نات کاتێک خەکی دە هەموان لە پەمەی خەوداین و دەجاە نایت و بدات بەسەرماندا و جینەسایدمان بکات و سەرمان ببەت؟

زەرجار بەهەی فەبیای هاتنی دەجالەوە دەەیشتمە سەر بانە و سەیرم دەکرد بزان دەجال نەهات هاهاها.

جا سەبارت بەو نورەی مەا، ەژی دواتر، بە ئەوەی خەم نوور و شتم بینی بەت، بە مەوە و دایکموانم گووت: بەو خوایەی شەو، بەهەردووک چاوەکانی خەم بینیم نوور لە ئاسمانی دەی ماەی کچەکە بەرزبووەو، ئەوانیش هەموان دایانە سەاوت دان و وەی ماشالە و شت هاهاها
جا پلکە (خا..) هەبوو، خزم و جیرانمانبوو بە قەد دایکمم خەشدەویست، ەحی شادبە لەگە ەحی دایکم.
Shamal Ismael Kareem
ەژێک لەماەی ئەمە لەگە هەموو ماەوە پێکەوە دانیشتبوون و وەک چەن لە هەموو دەر و دەقەر دە، باس باسی ئەو کچە و موعجزەکانی بوو، لە ماەی ئەمەش ئەو باسە بوو.
من و کاکە شەعبانی هاوەی سەردەمی منایم، ەیشتینە دەرەوە و لەبەر پەنجەرەی ژوورەوە، ئەوکات (سای۱۹۹۹)، بانکی فەنسی هەبوو، بانی زەر تیژ بوو، باو باوی ئەو بانبوو، جا من و شەعبان بانکی فەنسیمان لابوو لە بەر پەنجەرەکە تەزەکمان ەژاند و بانی خەرا بەو ناوەدا پەرش و بەاو بووەوە و گەیشتە ژوورەوە، دایکم و پلکە(خ) گوتیان سوبحان اللە سوبحان اللە، ئەوانەی لە ژوورەوە بوون گوتیان:چیبوو، چیبوو؟!
ئەمەش لەبەر پەنجەرەکە گومان بە شەکردبوون بزان چی دەەن، دایکم و پلکە(خا…)گوتیان: سوبحان اللە لە گوریەیت خودایە، چەن باسی ئەو کچەمان کرد و یەکسەر بانی بەهەشتە هات!
من و شەعبانی هاوەم بە پێکەنینەوە چوینە ژوور و حەقیقەتی چیرەکی

بابەتی بنکەمان بۆ باسکردن، هەموان دایانڤاقا و دایکم و پلکە(خ)یش تەر قسیان پگووتین.

چیرۆکی جینۆسایدکردن و بەکەنییزەکردنی کچانی ئێزدی لە دەمی کچکی ژگاربووەوە… هیوا ناسیح

کورتەیەکی مژوویی

هەموو دەزانین کە داعش ژۆڕی ٣ی ئابی ٢٠١٤ پلامااری شارچکی شنگال و گوندەوارەکانی دەوروبەری دا و داگیریکرد. وەک هەندک سەرچاوە دەژمێن لە ماوی دوو ژۆڕدا ١٢٩٣ کەسیان بە کەمەکوشت هاوکات نزیکەی شەش هەزار و پنجسەد ژن و پیاو و منالیشیان فاند. بۆ ئەمانەش پشتیان بە هەندک لە دەقەکانی قورعان، فەرموودەکانی پەیامبەر، فەتوای هێندێ لە پشەوایانی ئیسلام دەبەست. دیارە داعش زۆر تاوانی گەورەیان ئەنجامدا کە دەچنە ئاستی تاوانی نوودەوەتییەوە، یەک لەو تاوانانەش بەکەنیزەکردن یان بەکیلەکردنە، کە ئەوان وەك نوکردنەوەی نەریتکی رەسەنی ئیسلامی شانازییان پوە دەکرد. بە سەبایا بردنی و کردنیە کەنیزەك و بەسەر میر و چەکدارانیدا بەخشینەوە یان لە بازاڕی کیلەفرۆشیدا فرۆشتن. لە مژوودا ئوان چندینجار ووبڕوی کەمەکوژی (فەرمان) مرگ بوونتوە، سەرتا لایەن هزە داگیرکەر عەرەبکان و پاشانیش تورکمانکان، بداخوە زۆرجار خۆی کوردیی موسمانکان، ئجگار نگتیفیان بینیووە وبشداربوون لە کەمەکوژی ئزیدیکان. هەندک سەرچاوە زۆر بجوانی باسی لە مژووی پ کارساتی ئزدیکانی کردووو بە بگوە مژووی تراژیدی ئوان و فرمانی کەمەکوژیان دگرتوە. لمبارێوە دەڵێن : یەکم فرمانی کەمەکوژی ئیزدیکان دگەڕتوە بۆ ساڵی ١٧ی کچی، لە کات و سردەمی خلیفەی موسمانان "عومری کوی ختاب"دا ئەنجامدراوە.

دەوڵەتی ئیسلامیی داعش لە یەکەم ژمارەی گۆڤاری (دابق) کە بە زمانی ئینگلیزی لە هاوینی ٢٠١٤ و ماوەیەك پاش گرتنی شەنگال و ناوچە کوردستانیەکانی تر دەریکرد، لە وتارێکدا بە ناونیشانی: زیندووکردنەوەی کۆیلایەتی بەر لە هاتنی قیامەت (احیائ العبودیه قبل اوان الساعه) بە بەشانازیەوە باس بەکۆیلەکردنی کچانی ئێزدی و دابەشکردنیان بەگوێرەی ئەحکامی شەریعەت وەك دەسکەوتی جەنگ بەسەر چەکدارانیدا دەکات، ئەوەیش بە "یەکەمین کردەی بەرفراوانی بەکۆیلەکردنی خێزانە موشریکەکان لە کاتی وەستانی کارکردن بەو حوکمەوە" لەقەڵەم دەدا. زۆر زانا و بیرمەندیی ئیسلامی تر هەمان ئەم بۆچوونەیان دەربڕیوە، کە پێی وایە کۆیلایەتی لە ئیسلامدا حەرام نەکراوە، بگرە رێگەپێدراوە و ئەمیر بۆی هەیە دیلەکانی جەنگ بگاتە کۆیلە، کە لەو بارەدا ئافرەتەکانیان وەك جاریە بەسەر (موجاهیدان)دا دابەش دەکرێن و هەر عەقد و نیکاحێکی پێشوویان بەتاڵ دەبێتەوە.

کتێبێکی دڕندانە

هیچ چیرۆکێکی کاریگەری نوسەرێك یان سیناریۆیەکی خەیاڵکردی فیلمێك، هەرچەندە مەزن و سەرنجڕاکێشیش بێت ناگات بە بەسەرهاتی ڕاستینەی کەسێك کە خۆی لە مەرگەسات و تاڵی و سوێری و چیرۆکی ڕزگاربوون و هەڵاتندا بەشدار بووبێت و بەسەری هاتبێت، نمونەش بەسەرهاتی ڕزگاربووانی گەورەتاوانی ئەنفالەکان و کوشتاری بەکۆمەڵی ئێزدییەکانە.فەریدە خەڵەف ناوی راستینەی کچە کوردێکی گەنجی ئێزدییە، لە گوندی کۆچۆی ناوچەی شەنگال کە زۆرترین هەشەکوژیی تێدا ئەنجامدرا، یەکێکە لە رزگاربووانی دەستی داعش و بەچاوی خۆی ئەو مەرگەساتانەی بینیوە، بەکەنیزە کراوە، وەك کۆیلەی سێکس مامەڵەی لەگەڵدا کراوە، کەسوکاری بەدەستی دڕندەکانی داعش شەهیدکراون، بە هەرجۆرێك بووە لەگەڵ هەندێك کچی تردا و بە ڕێگەیەکی مەترسیدار و سەرکێشیکردن هەڵاتوە و ئیستا لە ئەڵمانیا دەژی، سەربوردەی دڵتەزێن و سەرنجڕاکێشی خۆی کردۆتە کتێبێك، کە بە هاوکاریی خانمە ڕۆژنامەنوسی ئەڵمانی کە نوسەر و پڕۆفیسۆری بواری ڕۆژنامەگەرییە (Andrea C. Hoffmann) بە ناوی چیرۆکی فەریدە، ئەو کچەی بەسەر داعشدا سەرکەوت (Farida Khalaf, Das Mädchen, das den IS besiegte) ساڵی ٢٠١٦ و بەزمانی ئەڵمانی و قەبارەی ٢٥٣ لاپەڕە بڵاوکراوەتەوە. چیرۆکێکی زۆر کاریگەر، هەستهەژێن، تاسێنەرە، دەکرێت چەندان بابەتی ڕۆمان و فیلمی لێ هەبهێنجێنرێت. بە خوێندنەوەی و تەواوکردنی لێت نابێتەوە، بەکوو ڕووداوەکانی نێوی

به ماوەیەکی درێژ و ڕۆژانە لە خەیاڵدان و نەستتدا دژن و دەچن و لەگەڵت دەژین. دڵندەیی بوونە و بەسنوری داعش و هەڵخەڵەتاندن و فۆوفڵی پیاوان ئاینی و بەکۆیلەکردنی مرۆڤ لەم سەدەی تەکنەلۆژیا و پێشکەوتووەدا دەبینین.

شارەدێی کۆچ

کات مانگی تەموزی ساڵی ٢٠١٤ یە شارەدێی کۆچ کە گوندێکی جوانە، دەکەوێتە باکوری قەزای شەنگال بەدووری ٢٣ کم سەر بە شارۆچکەی قەیڕەوان "بلیج". هەرووك دەکەوێتە ڕۆژئاوای پارێزگای موسڵ بەدووری ١٢٠ کم، نزیکەی ١٧٠٠ کەس دانیشتوانی بووە، زۆرینەی خەڵکەکەی خاوەنی ئاینی ئێزیدین، کەمینەیەکیش کورد و عەرەبی سونە بوونە. خەڵکەکە مەشخوڵی کاری ڕۆژانە و ئاسایی خۆیانن، زۆربەیان بە ھەزداری و کشتوکاڵ داھاتی ژیانیان دابین دەکەن، باوکی فەریدە پاسەوانی سنورە، چوار کوڕ و کچێکی هەیە کە فەریدەیە، ئەم خوێندکاری پێنجەمی ئامادەیی بووە لە گوندی خۆیان و بەتایبەت لە وانەی بیرکارییدا زۆر زیرەک و بەهرەمەندە، ئاواتی ئەوەیە ببێتە مامۆستای بیرکاری لە داھاتوودا، ئەم کە نەخشی پەرکەم (ڤ)ی لەگەڵدایە، لەگەڵ چەند کچێکی هاوڕێ و هاوپێلیدا سەرقاڵی کێشکردن و خڕ ئامادەکردنن بۆ ساڵی خوێندنی داھاتوو کە دەچنە پێلی شەشەمی ئامادەیی. باخی میوەی وەک هەنجیر، هەنار، قەیسی، تۆو و سەوزەکانیان هەیە، ژیانێکی ساکار و خاکیانە دەژین. براکانی یەکێکیان لەم گەورەترە، ئەوانی تر منااترن لەم. دایکێکی میهرەبان و دڵسۆزیان هەیە.
فەریدە دەڵێت باپیرم وای دەیگێڕایەوە (مۆژووی ئێمەی ئێزدی مۆژووی ئازار و چەوساندنەوە و ڕەشەکوژییە بەسەرماندا، هەموویان سەکوتیان کردوین، کوردە مسوڵمانەکان، شاکانی ئێران و سوڵتانەکانی عوسمانیش، بە جۆرێک تا ئێستا ٧٢ جار کەمەکوژ کراوین، جارەهای لەژمارە نەهاتوو کچ و ژنەکانیان ڕفاندوین و بە کەنیزەک کراون، لەسەر ماڵوحاڵی خۆمان دەریانکردوین و تاڵان کراوین، یان بە هۆزی شمشێر ناچارکراوین، ئاینی خۆمان بگۆڕین، پۆمان دەڵێن شەیتانپەرستەکان...هتد).

بۆ ڕێز لە شەیتان و خێر دەگرن و پیرۆزە لایان؟

سەبارەت بە بیروباوەڕیان لە زمانی باپیرییەوە دەیگێڕایتەوە: خودا ویستی مەلائیکەکانی خۆی تاقیبکاتەوە، بزانێت کامیان بەڕاستی ئەویان خۆش دەوێت و بێ هیچ بونەوەرێکی تر جگە لە زاتی خۆی کڕنوش

نابەن، بۆیە کاتێک ئادەمی دروستکرد، داوای لێکردن کە کڕنوشی بۆ ببەن، لە نێویاندا تەنها مەلەک تاوس ئامادە نەبوو کڕنوشی بۆ ببات، چونکە ئەو گوتی کڕنوشبردن تەنها بۆ خودایە، واتە ئەم لە تاقیکردنەوەکە دەرچوو لە نێو هەموویاندا. هەر بۆیە خودا زۆر خۆشحاڵ بوو پێی). ئەمانیش لەو هەوڵستەوە زۆر ڕێزی لێدەگرن. بەڵام تەنها خودا دەپەرستن. خۆریش کە هەموو ڕۆژێک ڕووی تێدەکەن لە کاتی نزاکانیاندا، لای ئەمان نیشانەی ڕۆشنایی ژیان، پیرۆزی، سەرچاوەی ژیانە، بۆیە هێمای پیرۆزییە لایان نەک بیپەرستن.

بەجێهێشتنی ئێزدییەکان بۆ چارەنوسی ڕەش

لە کۆتایی تەموزدا داعش بەشێوەیەکی خێرا و نائاسایی دەستدەگرن بە سەر ناوچەجیاجاکانی باکور و ڕۆژهەاتی سوریا و موسڵ و دەوروبەری، وەک دەردەکەوێت جیهادییەکان لە سعودییە، قەتەر و تورکیاوە کۆمەک و چەک وەردەگرن، تا سوننە بەهێز بکەن. کە کۆنترۆڵی هەر شوێنێک دەکەن سەرجەم کەمە ئاینییەکانی وەک دییان، ئێزدی و تەنانەت شیعەکانیش کوشتوبڕ دەکەن، ترس و سامێکی زۆر دەخەنە دڵی ناوچەکەوە، دڵنەدەیی و بێبەزەیی ئەوان دەنگ دەداتەوە. لە ١ی ئابی ٢٠١٤ دا هێزە شومەکەی داعش پەلاماری سەربازگەیەکی نزیک زومار دەدەن و کۆنترۆڵی دەکەن. ئیتر هەنگاو بە هەنگاو لە ناوچەکەی ئەمان و دەشتی موسڵ نزیکتر دەبنەوە. هەرچەندە هێزی پێشمەرگە کە بارەگایەکیان لە شارەدێکەی ئەمان هەیە و هەندێک سەربازگەی سوپای عێراقیش لەناوچەکە هەن، کە ئەمان بە پشتوپەنای خۆیانیان دەزانن. بەڵام لەو ڕۆژانەدا دەبینن کە هێزەکانی سوپای عێراق و هێزەکەی پێشمەرگەش کە سەربە پارتی دەبن پێش گەیشتنی داعش پاشەکشە دەکەن و وەک باوکی دەڵێت، پێشمەرگە ئێمەیان بۆ داعش بەجێ هێشت و بەگورگان خواردویان داین! بەمە زۆر پەست و ناڕەحەت دەبن و ترس و دڵەاوکێیەکی زۆر گوندەکانی ئەمان و دەوربەر دەگرێتەوە. ناچار تەنها ڕێگە بۆیار دەدەن خۆیان بەرگری لە خۆیان بکەن، ئەمان کە سێ تفەنگیان هەبووە بە نێرە دەچنە سەربان و پاسەوانی دەکەن، ئەم پێشتر باوکی فێری چەک بەکارهێنانی کردوە.

کارەسات

داعش وردە وردە نزیک دەبێتەوە هێرشی بەربەریانەی ئەوان بەرفراوان دەبێت بۆ هیچ بەرگریەکی دیاری سوپای عێراق و پێشمەرگە. مرۆڤ گریانی دێت. ناوچەکە شەڕاوە، هەرکەس هەوڵ دەدات سەری خۆی ڕزگار بکات. پورێکی فەریدە کە لە گوندێکی تیرەوە هەاتوە دێت بۆ لایان،

بەگریانەوە باسی ووداوەکانی موسڵ و دەوروبەریی و تاڵان و بڕۆ و کوشت و بڕی مەسیحییەکانی ئەوێیان بۆ دەکات، دەڵێت دەست لە پیاو و ژن و منایش ناپارێزن و دەبێت خۆتان رزگار بکەن. هەندێک کە ئۆتۆمبیلیان هەیە هەڵدێن و ڕوو لە چیای شەنگال دەکەن، هەیانە سەرگەردان و لامسەلایی مل دەنێن، زۆربەش بێیار دەدەن بمێننەوە، یان ڕاستر بڵێین، هیچ چارەیەکی باشتر شک نابەن، چونکە لایان وایە کە شاخی شەنگال بەم چلەی هاوینە کە زۆر بۆ پەنا و بۆ درەخت و گەرم و ڕووتەنە، لە برسێتی و تێنوێتیدا دەخنکێن. دۆخێکی وەک ئەنفالەکان دێتە ئاراوە. کەس ناپەرژێتە سەر کەس.
سەلام ناوێک کە عەرەبێکی سوننەیە و کوێخای گوندەکەیانە، دێتە ناویانەوە و دەڵێت: پێویست بە ترس و هەڵاتن ناکات، من لەگەڵ داعشەکاندا دانیشتووم و ئەوان دەڵێن هیچتان لێ ناکەن و پارێزراو دەبن. کاتێک دەپرسن: ئایا گرەنتی هەیە،دەڵێت: من بەڵێنم لێ وەرگرتون، هیچ لە کۆچ نەکەن. هەندێک باوەڕی پێ ناکەن، بەڵام زۆرینە سارد دەبنەوە لە هەڵاتن هەرچەندە گومانیان هەیە. دوای چەند ڕۆژێکی تر جارێکی تر سەلام کێیان دەکاتەوە و دەڵێت: ئێمە ڕێکەوتنمان لەگەلیاندا کردوە، کە ئاشتی بکەن و پارێزراو بین، بەو مەرجەی دەبێت، هەموو چەکەکانی لامانە ڕادەستی ئەوان بکەین! بەم فۆوفڕە هەموو ناچار دەبن چەکەکانیان ڕادەست بکەن تا گیان و ماڵیان پارێزراو بێت. سەیر ئەوەیە سەلام خێی و چەند کەسێک بە ئۆتۆمبیلێکەوە دەسوڕێتەوە و چەکەکان کۆ دەکاتەوە! باوکی فەریدەش بە ناچاریی هەر سێ کڵاشینکۆفەکە ڕادەست دەکات، هەرچەند دایکی گومان دەبات و دەڵێت، ئێ خۆ هیچ گرەنتییەک نییە!
هێشەکان نزیک دەبنەوە، لەو ڕێژانەدا داعش دەست بەسەر شاری مەخموریشدا دەگرێت، کە نزیکی هەولێرە. ئیتر ئەمان ئەوەندەی تر نائومێد دەبن، چونکە هیوایەکیان هەبوو پشمەرگە داکۆکیان لێ بکات. دوای چەند ڕۆژێکی تر چەکدارەکانی داعش بە چەکوچڕەوە بە چەند پیکابێک ڕوو دەکەنە گوندەکە، سەیر ئەوەیە سەلامی کوێخاش بەرگی ڕەشی وەک ئەوانی پشیوە و لە دوای پیکابەوە لەگەڵیاندایە. ئیتر سەلام بە تانێکی تری دەنگ و وەک بانگخوازێکی داعشەکان و بە ئاشکرا و دەنگی بەرز هاوار دەکات: هاتوین بۆ لاتان پتان رابگەیەنین، کە بۆن خواکەی ئێمە بپەرستن و ببنە ئیسلام، ئەوە شەیتانپەرستن و دەبێت واز بهێنن لە ئایینی خۆتان، گەر دەتانەوێت گیانی خۆتان ڕزگار بکەن! ئێمە سێ ڕۆژتان دەدەینێ بیربکەنەوە و بڕیاری خۆتان بدەن، ئەگینا خۆتان بەرپرسن چیتان بەسەردێنین!
دواتر دەبیستنەوە، کە داعشەکان هەمان داوایان لە گوندی هاوسێی ئەمان بە ناوی حاتەمییە کردوە، بەڵام زۆربەی خەڵکەکەی ئەوێ دوای

داوا و هەڕەشەکەی ئەوان هەڵاتون. ئیتر قسەوباس و نیگەرانییەکان دەگەنە ئادەیەک تەنها باس ئەوەیە چی بکەن و چۆن بۆیار بدەن؟ باوکی ئەمان دەڵێت: ئێمە گەلێکین خوا بە ئەزدی دروستی کردوین، ئێمە خوای خۆمان دەپەرستین و ڕێز لە مەلەک تاوسی خۆمان دەنێین، مردن خۆشترە لەوەی ناپاکی لە ئایینی خۆمان بکەن، مناڵان گوێبگرن، ئاین لە هەموو شت بۆ ئێمە گرنگترە. بیرتان نەچێت ئایینی ئێمە فەرمانی پێکردوین، کە ڕەوشتمان باش بێت، ڕێز لە گەوران بگرین، ئەرەیی و کاری بەد واز لێبێنین، هەرگیز دوای تاڵەکرنەوەش مەکەون.. فەریدە دەڵێت، دوای ئامۆژگارییەکەی باوکم، هەموو ووماڵەکە خەر و دەستمان بەرزکردەوە و نزامان کرد. دواتر ئێمە ئاوڕمان لەگەڵ یەککرد، تەواوی خەڵکی گوند بۆیارماندا، کە ئایینی بابوباپیری خۆمان نەگۆڕین.

دواتر بەرپرسێکی باڵای داعش دێت و دەڵێت: بۆیاری چیتان داوە؟

نوێنەری خەڵکی گوند: دەتوانین داوایی بەزەیی و بوردن بکەین؟

بەرپرس: ئەوە خەلیفە بۆیار دەدات

نوێنەر: لە قورئاندا هاتوە کە (زۆرکردن لە ئایندا نییە)

بەپرس: ئێمە خۆمان باشتر لە ئاینەکەمان دەگەین زیاتر لە ئێوە. چونکە خەڵکی گوندی حاتەمییە هەڵاتبوون لە سەڵاحەدین کەدا، داعش بە دەیان ئۆتۆمبیلی زرپێش گەمارۆی کێڵە دەدات، تا هەڵنەیەن. بە جۆرێک کەس بواری دەرچوونی نابێت.

لەم ڕۆژانەدا هێزەکانی هاوپەیمانان دەست دەکەن بە بۆردومانی ئاسمانیی دژ بە هێزەکانی داعش، بەڵام تازە درەنگە بۆ ڕزگارکردنی خەڵکەکەی ئەوێ. هەرچەندە فەریدە دەڵێت: هێزەکانی پارتی کرێکاران هەوڵی بەهاناوەچوونی خەڵکی هەڵاتوویان دەدا. بەڵام دەتگوت، تەواوی جیهان ١٧٠٠ کەسی خەڵکی کێڵە یان فەرامۆش کردوە!

ڕوتاندنەوە و کۆمەکوژیی

فەریدە دەڵێت: دراماکە لە ١٥ی ئابی ٢٠١٤دا ڕوویدا، کە هەرگیز ناتوانم فەرامۆشی بکەم. دیارە لە سەربان دەخەوتن، دەڵێت: بەیانی ئەو ڕۆژە خۆمان بۆ خواردنی بەیانی ئامادە دەکرد لەسەربان، نزای بەیانیشمان دەکرد. دیقەتم دا کە سیانزە ئۆتۆمبیلی زرپێشی پیکابی پێ لە چەکدارەوە بەرەو گوند هاتن، تاسام و هاواری باوکم کرد: هاتن، هاتن، هاتن ئەوان تا بمانکوژن! دایکم دەستی براکەمی گرت و زۆر پەشۆکا. باوکم گوتی: بەێ داعشەکانن، هاتن سەروماڵمان ببەن، وەک بەسەر مەسیحییەکانی موسڵیاندا هێنان. ئیتر بانگەوازیان کرد کە لە سەعات دوانزەی نیوەڕێ سەرجەم خەڵک لە خوێندنگەی گوندەکە

کەبینەوە، هاوکات ڕایانگەیاند: هەرچییەکتان هەیە، لە پارە، زێ و زیو، مۆبایل و پاسپۆرت و کارتی بانک و بەڵگەنامەش بیهێنن! باوکم کە ئەمەی گوێ لێبوو گوتی: ئەها نەمگوت، ئەوان چەتەن، ڕێگرن، دزن، عەرەبەکانی ئەم دەوروبەرەش هاوکارییانن! پاشتر ڕوویکردە ئێمە و گوتی: گوێبگرن، وەک فەرم کردون، ئاین گرنگترین شتە لە ژیاندا. بیرتان نەچێت!
هەموو پارە و زێڕیان کۆکردەوە و چوون بۆ باڵەخانەی خوێندگەکە، کە لە دوو قات پێکهاتبوو. ئەوان مۆزەکی گەورەیان دانابوو، دەبوو هەموو شتە گرانبەهاکانمان لەسەر دابنایە. پیاوانیان لە ژێرەوە کۆکردەوە، ژنان و کچان و منداڵیان ناردە قاتی سەرەوە. دوا دیمەنی باوکم کە بینیم بە خەمباری نیگایەکی کردم، دەستی لە دەستی هەردوو براکەم دیلان و سەرحەددا بوو. ئەو نیگایەم بۆ هەمیشە لە یادە. داعشەکان زۆر و بە چەکەوە بوون، سەرەتا لە خوارەوە، یەکەمجار بە عەرەبی و دواتر بە کوردی، پرسیاریان کرد، ئایا بۆیارتان چییە؟ هیچ کەس وەڵام نادانەوە، دواتر دەنە سەرەوە و هەمان پرسیار لە منداڵان و ژنانیش دەکەن، نوێنەری ئەنجومەن بەناوی هەمووان وەڵامی دانەوە: ئێمە بە پێچەوانەوە بۆیارمان داوە، کە ئاینی خۆمان نەگۆڕین. داعشەکان دەڵێت: کێ بێتە سەر ئیسلام، دەتوانێت منداڵی خۆی هەڵگرێ و بڕوات و ئازاد بێت. ئەوانی تر بمێننەوە، هەر کەس هەبێت دەیکوژین! دیارە ژنانیش هەمان وەڵامیان دانەوە. ئەوەندەی پێ نەچوو کە چەند لێرییەکی زلیان هێنا، پێیان کردن لە پیاو و گەنجەکان و بردیانن، بە دووری کیلۆمەترێک گوێمان لە دەنگی تەقەی زۆر بوو، لەگەڵ هەورێکی تەپوتۆزدا، دڵمان ترسا و تاساین، تۆشی حاڵەتی هیستیری بووین، چەکدارەکانی لای ئێمە پێدەکەنین پێمان، کاتێ پرسیارمان کرد، گوتیان: پیاوەکانی ئێوە سەگن، دەبێت بکوژرێن! ژنان کەوتنە هاوار و قیژاندن، بە چەپێک لە خۆیان دەدا، ڕۆژی حەشر بوو. من توشی شۆک بووم، دایکم گوتی: ئەمە لە چارەمان نوسراوە کە بمانکوژن، فەریدە دەستەڵاتمان نییە!

جیاکردنەوەی کچەکان

فەریدە و کچانی تری هاوتەمەنی لە نێوان ١٢ تا ٢٥ و بەسەرەوەش لە دایک و منداڵەکان جیا دەکرێنەوە و بەزۆر سواری پاسیان دەکەن. ئەو دەڵێت: پێشتر لە هەواڵەکاندا گوێم لێ ببوو، کە کچانی ئێزدی دەفڕۆشن و دەیاندەن بە چەکدارەکانیان. بۆیە چاوەڕێی هەمان چارەنوسم بۆ خۆمان دەکرد. ئێمەیان بردە بەرەو موسڵ، دیمان ژمارەیەکی زۆرتر لە کچان کۆکراونەتەوە کە وەک ئێمە ئێزدین و

خەڵکی ناوچەی شەنگالن. ئەم کاتەک لە چەکدارەکیان دەپرسێت چیمان لێ دەکەن و بۆ لەمان ناگەڕین، پێی دەڵێت: ئێوە دەبنە هی ئێمە، کەسوکارتان کوژران! کچی دە ساڵەشمان بینی تەماندا، پێشتر بیستبووم کە یەکێک لە ژنەکانی پەیامبەر موحەمەد نێساڵ بووە. دە دوانزە ساڵەکان تاسا بوون، نەیاندەزانی چی بکەن و تێناگەیشتن چی ڕوویداوە! لەو شوێنەوە گوێیان لە دەنگی بەرزی تەلەفزیۆنی حکومەتی عێراق دەبێت، کە لە هەواڵەکاندا دەڵێت، سەدان هاوڵاتی خەڵکی کێچ لە لایەن داعشەوە دەستەڕژیان لێکراوە و کۆمەکوژ کراون! ئەمان بە گریانەوە دەکەونە پرسیار لە چەکدارە ڕەشپێشەکان، دواجار ڕاست و ڕەوان پێیان دەڵێن، کە بەڵێ کەسوکارتانمان کوشتوە، ئێوە لەمڕۆوە دەستکەوتی جەنگ و جیهادن بۆ ئێمە و دەبنە ژنی ئێمە، ئەوە مافی ئێمەیە و ئێوە هیچ مافی ڕەتکردنەوەتان نییە! ئەم کە هەر لە خەیاڵی باوک و دایک و براکانیدا دەبێت، نیگەران و دڵپ و خەمگین خەو و خۆراکی نامێنێت.

دواتر دەستە دەستە پیاوی داعش دێن و وەک هەبژاردنی ئاژەڵ سەیریان دەکەن و هەر یەکە و یەک یان دوان بۆ خۆیان دەبەن! سەریان هەژدەدەنەوە، چونە ژووبەندیان پێ کردبوون، جوانەکانیان هەڵدەبژێرن، دەڵێن، ئێوە بە پێی بڕیاری خەلیفە، بوکی ئێمەن!! ئێوە شەیتانپەرستن وشایەنی کوشتنن، بەپێی یاسای جەنگی ئێمە، ئێوە کێلە و کەنیزەکمانن! ئێوە گەر ببنە ئیسلام دەتوانن شو بە یەکێکمان بکەن و ببنە ژنی ئەو، گەرنا وەک کێلە لە بازاڕدا دەتانفرۆشین! بەم جۆرە ژمارەیەکی زۆر لە هێزکدا کۆدەکەنەوە و پێیان دەڵێن کە شایەتمان لە دوایانەوە بڵێنەوە، تا موسوڵمان ببن، کاتێک ئیمامەکە شادومان دەڵێتەوە بەدەنگی بەرز، هیچ یەک لە کچەکان بەدوایدا نایڵێتەوە، بەمە ئەوان دەهری دەبن. تەنانەت ئامادە نابن بە تاکتیک و بۆ پاراستنی ئابڕو و ژیانی خۆشیان بیڵێنەوە. پێیان دەڵێن دەتانەوێت موسوڵمان بکەن و بمانکەن بە ژنی بکوژانی برا و باوکانمان؟

بەرەو بازاڕی کێلەکان

دواتر هەموویان بە دوو پاس بەڕێدەخەن. بە سەفەرێکی درێژ دەیانبەن، کە ئەمان نازانن بەرەو کوێیە. لە سنوری سوریە دەپەڕنەوە و دەڵێن بەرەو دەشتاییەکانی سوریا تا دەگەنە پایتەختی خەلافەتی دەوڵەتی ئیسلامیی، واتە شاری ڕەقە! هەموویان دەبەنە هێزکی گەورەوە کە هەشتا کچی ئێزیدی دەبن، وەک دەردەکەوێت ئەوێ بازاڕی فرۆشتنی کچە بەدیلگیراوەکانە بە شەڕکەرانی خۆیان، کە

بیکەن و بۆ هیچ مارەیی و نیکاحێک سەکسیان لەگەڵدا بکەن، چونکە حسابی کۆیلەیان بۆ دەکرێت بە پێی یاسای خۆیان و بە فەتوای خەلیفەکەیان! بە قژی درێژ و ڕیش و بەرگی هەشپەشیاندا دەزانن کە سەرجەم کۆیارەکان لە چەکدار و ئەندامانی داعش، کە لە هی وڵاتانی عەرەبی وەک فەلەستینی، تونسی، مەغریبی و هی تری ئیسلامی پێکهاتوون. دەزانرێت کە دەیانی تر لە ڕۆژانی تردا لێرە فڕۆشراون. هەندێکیان زیاتر لە یەک کچیان دەکڕی، یان بۆ دیاری دەیکەین، تا بماندا بە کەسێکی تر! ئیتر ڕیزیان دەکەن و پێل پێل کۆیارە ریشنەکان دێن، فەرمان دەکەن پەچەکانیان لابدەن، تا ڕوویان ببینن و جوانترینیان هەبژێرن و بکڕن. دەڵێت: سەیری دەموچاو و دەست و قاچیان دەکردین و مامەڵەیان دەکردین لەسەر ئەو نرخەی لەسەرمان دیاریکرابوو. دەیانپرسی کە ئایا بە دڵنیاییەوە ئێمە هێشتا کچین و شومان نەکردوە؟ ئایا هەموو عەرەبی دەزانن؟؟ دەستیان بە چەناگە و لێو و سەرماندا دەهێنا، سەیری دەم و دانەکانیان دەکردین، وەک ئەوەی لە مەیدانی ئاژەڵاندا بن و کەر و مانگا بکڕن! لەو کاتەدا لە شەرم و خەم و دڵەاوکێدا (ف)کەم بۆ هات و بورامەوە.

دۆزەخی سور

ئەو ڕۆژە نزیکەی ٥٠ کچ لەوانەی کڕێ فڕۆشران. سەیر ئەوە بوو ئەمان بە فڕۆ و بۆ هیچ شەرێک دەسگیرکرابوون، کەچی وەک دەسکەوتی جەنگ حسابکراون! دەیانگوت: مادام ئەوە موسوڵمان نین، ئەوە بەشەر نین، بۆیە هیچ مافێکتان نییە. دەمانگوت: ئێمە دەسگیراندارین و خاوەن مەردین، کەچی دەیانگوت ئەوان کوژراون و ئەوە هی ئێمەن. ئەم کە نەخۆشیی پەرکەمی هەیە، هەمیشە لەگەڵ کچێکی هاوڕێی کە ناوی ئەڤینە و خەڵکی کۆچوە پێکەوە دەبن. کەسێک لەوێ پەیدا دەبێت هاوخەمیان دەبێت، ئەمان لێی دەپاڕێنەوە کە ئەو بیانکڕێت، بەڵام دەڵێت ناتوانم. فەریدە دەڵێت: هەمیشە بە هەمان بەرگی خۆمان و خۆشمان ناشت، تا ناشرین و پیس و پڕخۆ دیاربین و نەفرۆشرێین. من چونکە دەرمانەکانم پێ نەبوو جاروبار فێ کەم بۆ دەهات. پێشیان دەگوتین، هەر کەس هەوڵی هەڵاتن بدات، یەکسەر تەقەی لێ دەکەین! بۆ یەکەم جار ئەڤین هەوڵی هەڵاتنیاندا، سەرکەوتو نابن. کۆیاری سوری، عێراقی و سعودیە دەهاتن، ڕۆژانە لێمان دەکڕدرا. جوێنی ناشرینی، وەک قەحبە، سێزانی، پیس، بگەن…هتد یان پێ دەدەن. کاتێک پیاوێکی لیبی بەناوی ئەبو ئەفرام ئەڤینی هاورێی ئەم دەکڕێت، ئەڤین لێی دەپاڕێتەوە کە فەریدە خوشکی ئەوە و چونکە نەخۆشە، دەبێت لەگەڵ ئەودا بێت، بۆیە تکای لێ دەکات ئەویش بکڕێت.

لیبییەکە و هاوڕیەکی عێراقی بەناوی ئەلیاس ئەمان دەبەن، فەریدە دەڵێت حەزم دەکرد بزانم نرخمان چەندە، پێیان نەدەگوتین. دواتر دیار بوو چەند سەد دۆلارێک بوو!

دواتر ئەم داعشە ماوەیەک لای دەبێت و دەیفرۆشتە هی تر و …هتد. چەند جارێک هەوڵی خۆکوشتن دەدەن لەگەڵ ئەڤیندا، یان بە تەنها، هەروەها چەند جارێک هەوڵی هەڵاتنیش دەدەن سەرکەوتوو نابن. ئەوەی سەیرە ئەم داعشانە، یەکێکیشیان ئەمیرە، یەک بەدوای یەکدا دەبنە خاوەنی ئەم کچانە، کە وەک ژنی خۆیان هەڵسوکەوتی لەگەڵدا دەکەن، بێ هیچ نیکاح و مارەکردنێکی شەرعیش!! هەق بەخۆیان دەدەن، کە لێیان بدەن، بیانچەوسێننەوە، زیندانییان بکەن! فەریدە جارێکیان دەماری دەستی دەبڕێت، خوێنێکی زۆری لەبەر دەڕوات تا لە هۆش خۆی دەچێت، جارێکی تر خۆی بە گوریسێک هەڵدەواسێت، پێش مردنی فریای دەکەون! مرۆڤ کە هەڵسوکەوت و ڕەفتاری ئەوانە دەخوێنێتەوە، قەز لە ئیسلامی سیاسی دەکاتەوە، قەز لە جیهادییەکان و دروشمەکانیان دەکاتەوە. دواتر کەسێک بە ناوی ئەبو ئارام دەیانکڕێت دەیانبات بەرەو شاری دێزەزور لە ماڵێکدا زیندانیان دەکات، تەنها بۆ سێکس کردن دێتەوە لایان!
فەریدە دەڵێت، کاتێک یەکەمجار و بەزۆر دەسدرێژیم کرایە سەر، قەزم لەخۆم دەکردەوە، بیرم دەکردەوە گەر باوک و براکانم پێم بزانن چی دەکەن! لەگەڵ ئەڤیندا شەرممان لەیەک دەکرد سەیری چاوی یەکتر بکەین. هەوڵم دەدا هەمیشە ناشرین و چڵکن دەربکەوم تا زوو تەماعم تێنەکەن. دواتر لەگەڵ ئەڤیندا لێکیان جیا دەکەنەوە. هەوڵی هەڵاتنی تر دەدات، هەموو جار بە قامچی و دار ئەشکەنجە دەدرێت تا هادەی بێهۆش بوون. کورت و پوخت دەڵێت ئەمە وەک ئاژەڵ سەیر دەکراین لایان!
دوای زیندانییەکی زۆر ئەمیرێک دەینێرێت بۆ کەمپی سەربازیی لەو ناوچەیە، لەوێ دەبینێ چەندان کچی کێلەی تری وەک ئەمی لێە و خەریکی پاککردنەوەی کابینەکانن کە شەکەرە جیهادییەکان تێیدا دەخەون، لەوێ بە ڕێکەوت جارێکی تر ئەڤینی هاورێی دەدۆزێتەوە، زۆر خۆشحاڵ دەبێت. ئەما هەر کچە و ماڵی یەک لەو شەکەرانەی داعشن، بۆ فەرمانی ئەوان ناتوانن هیچ بکەن. لە جێگایەک خاوەنەکەی زۆر بۆزاری دەکات فەریدە دەستە دەداتە تفەنگێکی لەوێ دانراوە و میلی لێ دەهێنێتەوە، چەند کەسێکی تر دێن و چەکەکەی لێ دەستێنن.
هەفتانە دوو جار بە زۆر وانەی ئاینی ئیسلامیان پێ دەڵێنەوە، بە زۆر ئایەتەکانیان پێ لەبەردەکەن و دەبێت بەشداری نوێژ بکەن! دەڵێت کاتێک دەمانگوت: لە قورئاندا هاتوە، کە زۆرکردن لە ئایندا

نییە، یان ئاینی خۆتان بۆ خۆتان و هی منیش بۆ خۆم، ئەوان دەیانگوت: ئەوە بۆ ئەهلی کیتابە وەک جوو و دیانەکان، بۆ ئێوەی شەیتانپەرست نییە! لە هەموو سەیرتر دەڵێت پیاوێک دوو کەسی بە رووداوی ئۆتۆمبیل شڵابوو، دادگایان بۆیاری دابوو دەبێت لەبری ئەو دوو موسوڵمانەی کوشتوتن، دوو کەسی تر بهێنیتە سەر ئاینی ئیسلام، بۆیە زۆر هەوڵی لەگەلمان دەدا، تا سزا نەدرێت!

هەڵاتن لە دۆزەخ

ئێستا بۆ سێ مانگێک زیاتر دەبێت لای ئەمانە، ڕۆژ بە ڕۆژ نائومێدتر و بێزارتر دەبێت بە جۆرێک دەڵێت، مردن خەڵات بوو بۆمان، دەستمان ناکەوت! ڕۆژێک لە کاتی پاککردنەوەی کابینەیەک مۆبایلێک دەدۆزێتەوە، بانگی ئەڤین دەکات، ئەمان گروپێکی حەوت هەشت کەسین، پێیان دەڵێت، تەگبیر دەکەن، تەنها کارتەکەی بەکار بهێنن تا پێیان نەزانرێت، لە گەنجینەکەش دەگەڕێن مۆبالێک دەدۆزنەوە، کارتەکەی تێدەکەن و تێڵ بۆ خاڵی ئەڤین دەکەن کە لە ئەمانیایە، بە حاڵ ژمارەکەیان بیر دێتەوە، ئەو پێیان دەڵێت هەرچۆنێکە هەوڵ بدەن هەبێن بۆ شوێنکی دەرەوەی سەربازگەکە و ژمارەی کەسکیان دەداتێ کە قاچاخچییە و کوردە لە سوریا دەڵێت ئەو دەربازتان دەکات.
کات ناوەڕاستی مانگی دوانزەی ٢٠١٤ یە فەریدە پلانی هەڵاتن دادەنێ، کەش هەور و بارانە، دووان لە کچەکان نایەن لەگەلیان، ئەمان بڕیار دەدەن، گەر بشکۆژرێن لە ڕێگای هەڵاتندا هەر بڕۆن، پێنج کەس ڕێک دەکەون و شەوێکی بارانماوی دەکەونە ڕێ، بە ناو قولەی پاسەوانی و سەگوەڕ و ترس و دڵەاوکدا بە زۆرترین خێرایی کە لە توانایاندایە ڕێگە دەبڕن دەگەنە دەرەوەی سەربازگەکە، بە تەنیشت ڕێگایەکی قیرتاوکراودا دەڕۆن، چەندان سەعات ڕێدەکەن، تابلۆیەک دەبینن نوسراوە (حەسەکە) ئیتر ئەو ئاراستەیە بەرنادەن، چونکە ئەو ناوچەیە زۆربەی بەدەست شەڤانانی کوردەوەیە. سەرما، برسێتی و ماندوێتی و بێخەوی بەستیان لێ دەبڕێت، قاچیان لە خوێندێت، کچێکی چواردە ساڵییان بە ناوی بەسمە، پەکی دەکەوێت و بەلادا دێت، ئەمان دەچنە ژێر باڵی، بەربەیان نزیکی ئاوەدانییەک دەبنەوە، لە دەرەوەی گوندەکە خانوی تاکو تەرای لێیە، دەچنە خانویەکی تەواونەکراوەوە و پشوێک دەدەن، دیقەتی ماڵێکی نزیکیان دەدەن، بڕیان دەردەکەوێت داعشی نین، دوای بگرەو بەردەیەکی زۆر کە لە دەرگایان بدەن و داوای پەنایان لێبکەن یان نا، لە ناچاری و نەبوونی ڕێگایەکی تر دەچن و لەدەرگا دەدەن، بەو هیوایەی بیانشارنەوە و نان و ئاویان بدەنێ و خەبەریان لێ نەدەن.

ئەوان کە خەزانی عەرەبی گەورەن و کچی هاوتەمەنی ئەمانیشیان هەیە، سەرەتا پیاوەکە دووڵ دەبێت لە داڵدە دانیان و نازانێت چی بکات، چونکە دەترسێت داعش پێ بزانن و بیکوژن، بەڵام دواتر ئەمان دەستی ماچ دەکەن و دەڵێن هەرچۆنێکە چەند ڕۆژێک پەنامان بدەن، ژمارەی کەسوکارمان پێیە، چیتان دەوێت دەتانێدەنێ. ئیتر دەیانبەنە ژوورەوە، ژنی ماڵەکە زۆر میهرەبان و باش دەبێت لەگەڵیاندا، دەڵێت: ئەوە قارەمانن هەڵاتون، ئەوە کچی منن. برنج و گۆشتیان بۆ لێ دەنێت، ڕۆژیان لێ دەگرن و لە ژوورێکی پشتەوە دەیانشارنەوە، خۆیان دەشێن، تێل بۆ خاڵی ئەڤین دەکەن، و ژمارەی قاچاخچییەکەش دەدەنە خاوەن ماڵەکە کە ناوی ئەبو یوسفەڵ، پەیوەندی پێوە دەکات. فەریدە دەڵێت: دوای ئەو هەموو کارەسات و مەرگەساتە بۆنی ماڵم کردەوە، ئای کە بۆنی ماڵ خۆشە! بۆیەکەم جاریش دوای ئەو هەموو کاتە هەستم کرد من دیسان بوومەتەوە بە مرۆڤ و وەک مرۆڤ مامەڵەم لەگەڵد دەکرێت.

بەرەو ناوچەی ئازاد

دوای پێنج شەش ڕۆژێک مانەوە، قاچاخچییەکە موستەفا حەموو کە لە حەسەکەیە پیکابێکیان بۆ ڕێکدەخات لەوێ دەریان بکات. هەموو دەچنە دواوە کە سندوقی پلاستکیی تێدایە و لەوێ خۆیان دەشارنەوە، هەر پێنجیان دەکەونە ڕێ بەرەو ماڵی موستەفا حەموو لە حەسەکە بە قاچاخەڵدا، چەند سەعاتێک ئۆتۆمبیلەکە بە بیاباندا ڕێگە دەبڕێت چەند جارێک دەوەستێت و شۆفێرەکە بەرتیل دەدات بە خاڵەکانی پشکنینی داعش، فەریدە دەڵێت، لەوکاتانەدا هەناسەشمان لە خۆمان دەبڕیت! دەگەنە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی پارتی کرێکاران و ئیتر ترسیان نامێنێت. لە مالی مستەفا پشوو دەدەن و بە ئۆتۆمبیلێکی تر دەیانگەرن بەرەو سنور، لەوبەرەوە هێزی پێشمەرگە هەیە و ڕێککەوتن لەگەڵ شەڤانان کراوە لەسەر هاتوچۆ و گواستنەوەی ڕزگاربووان. بەسەر ڕووباری فوراتدا دەگەنە ئەم بەر سنور، لەوێ کەسوکاریان لە پێشوازیاندان. فەریدە مامێکی بە ناوی عادیل چاوەڕوانییەتی. چونکە هێشتا ناوچەکانی خۆیان لە ژێر کۆنترۆڵی داعشدان، بە تەکسی بەرەو چادرگەی پەنابەران نزیکی دهۆک بەڕێدەکەون. مامی دەڵێت: هیچ هەواڵکمان لە باوکت و دایکت و براکانی ترت نییە، تەنها سەرهەد لای ئێمەیە لە کەمپ. تۆ کچی منی و لای من دەبیت.
دەگەنە کەمپەکە، خەڵکەکە لە ڕەوشێکی نالەبار، سەرما و نەداری و بێحاڵیدان، فەریدە دەڵێت: سەرهەد کە شانزە ساڵێک بوو، سەیری ناوچەوانی ناکردم، خەڵکەکە نائاسایی سەیریان دەکردین! سەرهەد

شتێکی سامناکی بینیبوو، نەیدەویست پێم بڵێت. نەرای هاوڕێی فەریدەش دیار نییە و بە کێلەکراوە! خەڵکەکە هەندێکیان بەچاوی سەز سەیریان دەکەن، بەڵام رۆژێک ژنێکیان دەڵێت: کچە داماوەکانم، ئێوە عەیبدار کراون، ناتوانن هەرگیز شو بکەن! بەم جۆرە هەواش هەواش خۆشی ژگاربوونیان کەم دەبێتەوە، کاتێک دەبینێت خەڵک و کەسوکار بەجۆرێکی تر لێیان دەڕوانن. لەگەڵ کچە هاوەردەکانیدا دەردەدڵ بێ یەک دەکەن. لە پڕ ڕۆکخراوی وادی ئەمانی دێنە لایان و سەرپەرشتیاری کۆمەڵایەتییەکە ژنێکە بە ناوی ئەفراح ئامۆژگاری و ڕاوێژیان دەداتێ، تا ڕەوشی دەروونییان ئاسایی بێتەوە، دەڵێت لە پێشدا نەمان دەویست نهێنی بدرکێنین لایان، بەڵام دواتر گفتوگۆیان لەگەڵ کردین و بەوردی هەموو شتێکمان بۆ گێڕانەوە، ئەوە دەروونی ئاسوودە کردین لەوەڵی باری خەممان لایان دانا.
ئەوان هاوکاریان دەکەن، کە بەر ئەگەری نەخۆشی ئەندامی زاووزێ و هەروەها سکپڕیش بچن پشکنین ئەنجام بدەن. ئەوان کارێک دەکەن تا ڕادەیەک هەست بەئارامی بکەن، باوەڕیان بەخۆیان هەبێت، کە ئەوان قوربانین و چییان بەسەردا هاتوە خۆیان خەتابار نین، نابێت خۆیان ئازار بدەن، ئەفراح دەڵێت: ئێوە شەرەفتان نەدڕاندوە، بەپێچەوانەوە، ئێوە قارەمانن، بۆیە ئێوە دەگەڕێنەوە سەر ژیانی ئاسایی خۆتان، دەبێت شانازی بەخۆتان بکەن نەک شەرم...هتد.
ڕۆژێک کەسێک کە برای نەرای کێنە هاوڕێی بەسەروشوێنی ئەمە بە هەڵەداوان مۆبایلێکی بۆ دێنێت، و دژەڵێت کە نەرا یەو دەڵێت نامەوێت لەگەڵ کەس قسە بکەم تەنها فەریدە نەبێت، تەنانەت دایک و براکانیشی، ئیتر قسەی لەگەڵدا دەکات ،کەهە ئێستا ئەو لە موسڵە و بە مۆبایلی خاوەنەکەی بە دزیەوە تێل دەکات. پێی دەڵێت منیش وەک تۆ چەندان کەس دەسدرۆژیان کردۆتە سەرم و ...هتد. ئەم ئامۆژگاری دەکات کە هەوڵی هەڵاتن بدات.

تروسکەی ئومێد

دوای چەند مانگێک و لە مانگی دووی ٢٠١٥ ڕۆکخراوێکی خێرخوازیی ئەمانی دێت و ناونوسی خەڵک دەکات بۆ وەرگرتنیان وەک پەنابەر لەو وڵاتە و ناردنیان بۆ ئەوێ. سەرەتا دوو دێ دەبێت لەبەر جەڵەشتنی براکەی، دوای هاندانی ئەوان، ئەم و ئەڤینیش ناونوسی خۆیان دەکەن. کارمەندەکە پێیان دەڵێت ئیوە شانسی باشتان هەیە و وەردەگیرێن.
جاروبار دەنگێ بۆدەبێتەوە و یەک و دووان کەسی تری هەڵاتوو دەگەڕێنەوە کەمپەکە، ڕۆژێک تەلەفونی بۆ دەکەن دەڵێن دایکت هەڵاتوە و لە خەستەخانەیە لە دهۆک، بەمە شاگەشە دەبێت، دەچن و

دەبینێت دایکی، کە ئەم خەریکە لەبەر لاوازی و خراپی تەندروستی نەیناسێتەوە لەگەڵ دوو برای بچوکەکانیدا شڤان و کەنیوەر لەوێن! خۆشترین هەواڵ دەبێت بۆی. دایکی دەیگێڕێتەوە، کە چۆن لێکیان جیاکردونەتەوە لە مناڵەکانیشیان، مەردمناڵەکانیان بردوە و هەوێیان داوە مەشکیان بشڕنەوە و ئاهەنانی چەکیان پێکردون ناردویانن بۆ بەرەی جەنگ! دەیگێڕێتەوە کە بە بەرچاوی سەرهەدەوە باوک و براکەی تریان کوشتوە! ئیتر ئەمانیش خەزانێکی نوێ پێکەوە دەنێن و کانتینەرێک وەردەگرن ژیانێکی کولەمەرگی دەژین،

کەناری ئارامیی

رۆژێکی مانگی پێنج ئەڤینی هاورێی دێت و مژدەی دەداتێ کە ئەمانیا قبوڵی کردون بیانبات و پەنابەرییان بداتێ. تەنها لەسەریانە پاسەپۆرت ئامادەبکەن، تکتیشیان بۆ ئامادە کراوە! هەواڵێکی خۆش دەبێت، بەڵام دوو دڵ دەبێت لەبەر دایکی و براکانی، دواجار ئەوان ئازی دەکەن بڕوات و دەڕۆن لە دواتردا ئەمەش هەوڵ دەدەین بڵین. سەرهەدیش دەڵێت ئەم هەلە لە کیس خێت مەدە، لەوێ دەشێ ژیانێکی نوێ دەستپێبکەیت. ئەم نازانێت ئایا تەنها لە خۆشەویستیدایە هانی دەدەن، یان بەشکیش لەبەر ئەوەیە کە دەستدرێژی کراوەتە سەر و دەیانەوێت دوور بکەوێتەوە. بەڵام دایکیشی هانی دەدات بڕوات.
دەڵێت: من ئاواتم بوو ببمە مامۆستای بیرکاری، دەبوو ئێستا لە پۆلی شەشەمی ئامادەیی بوومایە، بەکو لەوێ خوێندنەکەم تەواو بکەم و ئاواتەکەم بێنمە دی! کاتێکیش کچێ ڕزگار دەکرێت دێمەوە و دەبمە مامۆستا لەوێ.
فەریدە لە ساڵی ٢٠١٥ وە لەگەڵ پۆلێکی تری هاوچارەنوسیدا لە ئەمانیان، دەڵێت: سەرەتا بردیانینە کلێستەرێک (وەک تەکیە و خانەقای ئاینی مەسیحییەکان) خزمەتکی زۆریان کردین. کچانی ئەوێ زۆر هاوکارم بوون. ئێرە ژیانێکی تڕە، دونیایەکی نوێیە، لێرە ئارام بوومەوە، ئاسایی بوومەوە، تۆر بۆ کەسوکارم گریام، کە پێشتر گریانیشم ناهات، کێستەکە هێند گەورە بوو، چوومەتەوە بەر خوێندن، بەڵام پۆلی پێنجەمی ئامادەییم دووبارە کردەوە، چاوەڕێم دایکم و براکانم بێن و شوقەیەک وەربگرین و ژیانێکی نوێ دەست پێ بکەین... دوا وتەی دەڵێت (من ڕزگارم بوو لێیان، تا بە ئەوان نیشان بدەم، کە من بەهێزترم لەوان).

هیوا ناسیح

سەرچاوەکان:

• Das Mädchen, das den IS besiegte: Meine Geschichte | Khalaf, Farida | ISBN: 9783404609413, Germany, 2016
• جینۆسایدی ئێزیدیەکان لە زاری شایەتحاڵەکانەوە … ئاردەڵان عەبدوڵا
http://www.komarixwaz.com/ku/index.php/2011-10-20-07-47-07/6877-2016-10-18-08-15-52
• هەڵسەنگاندنی کردەوەکانی داعش ، عومەر عەلی غەفور
https://dengekan.info/archives/7843

عێراق بەرەو داهاتوێکی نادیار… شوشان مستەفا

پەیامی ئەمڕۆی موقتەدا سەدر شەقامی هەژاند

موقتەدا سەدر، ڕێبەری ڕەوتی سەدر پەیامێکی لەبارەی دۆخی عێراق بڵاوکردەوە و ڕایگەیاند، ئەو خوازیاری خۆنەشتن نیە، بەڵام وتوێژیشیان ئەزمونکردوە و هیچ سودێکی نەبوە، بۆیە داوا دەکات ئەم خولەی پەرلەمان هەڵبوەشێنرێتەوە و هەڵبژاردنی
.پێشوەخت ئەنجام بدرت
موقتەدا سەدر ئەوارەی ئەمڕۆ
چوارشەممە لە پەیامێکی ڤیدیۆییدا دواین هەوڵستی خۆی لەبارەی دۆخی سیاسی عێراق ڕاگەیاند و لەبەشێکی پەیامەکەیدا ئاماژەی بەوەکرد، ئەوەی ئێستا لە عێراق ڕوودات ململانێ نیە لەسەر دەسەڵات و ململانێش نیە لە نێوان کەسایەتییەکان، بەڵکو ململانێیە لەپێناو چاکسازی و ڕەوتی سەدریش لەم پرسیە بەدەر نابێت، باوەیشی وایە چاکسازی بەبێ قوربانیدان نابێت.

باسی لەوەشکرد، هیچ سودێک لە وتوێژ و دانوستاندا نیە دوای ئەوەی گەلی قسەی خۆی کرد، بەجەرگ لە سیستەمێکی دیموکراسی ئاشتیخوازانەدا هیچ شوێنێک بۆ دەموچاوە کۆنەکان نیە، ڕەوتی سەدریش پشتیوانی لە ڕەوتی دیموکراسی دەکات بۆتایبەت کە شانش لە عێراق لەگەڵ دروستبونی ڕەوتی سەدر سەری هەڵداوە.

داوا دەکات خەپیشاندەران بەردەوام بن لە مانەوەیان لەسەر شەقام رەبەری رەوتی سەدر داوای هەڵبژاردنی پێشوەخت و بەردەوامی خەپیشاندانەکانی کرد و ئاوەشی خستەوە، داوا دەکات ئەم خولەی پەرلەمان هەڵبوەشێنرێتەوە و هەڵبژاردنی پێشوەخت ئەنجام بدرێت، هەروەها داواش دەکات خەپیشاندەران بەردەوام بن لە مانەوەیان لەسەر شەقام و مانگرتن، چونکە باوەڕی وایە گەل لە چینی دەسەڵاتدار بێزار بوە و دانوستانیش لەسەر بەردەوامی ئەو دەخە ڕەتدەکاتەوە.

سەرەکی هاوپەیمانی فەتحی بە گفتوگۆ و دانوستان لەگەڵ ڕەوتی سەدر راسپارد
ئاوەش لەکاتێکدایە دوای هەفتەیەکی پڕ لە گرژیی و هاتنەسەر شەقامی لایەنگرانی هەردولا دژی یەکتر، لەئێستادا لایەنەکانی پەکهاتەی شیعە هاوکێکانیان بە ئاماژەی گفتوگۆی سیاسی چەکردوەتەوە، لەو چوارچێوەیشدا ئەمڕۆ چوارچێوەی هەماهەنگی هادی عامری، سەرەکی هاوپەیمانی فەتحی بە گفتوگۆ و دانوستان لەگەڵ ڕەوتی سەدر راسپارد.

بەیەکەوە دەستبەکن بە گفتوگۆیەکی جددی و بونیادنەر بە چارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی نێوانیان
1ی ئاب هادی عامری، سەرەکی هاوپەیمانی فەتح رایگەیاند، دەخی ئێستای عێراق ڕووبەڕووی مەترسی بوەتەوە وەک بەرەو ئاوە دەچێت کە لەکەنتڕۆڵ دەربچێت و تووندوتیژی پەرەبسەنێت، بۆیە بانگەواز ئاماژەی ڕەوتی سەدر و چوارچێوەی هەماهەنگی دەکات بۆ ئاوەی بەیەکەوە دەستبەکن بە گفتوگۆیەکی جددی و بونیادنەر بە چارەسەرکردنی ناکۆکیەکانی نێوانیان.

شوشان مستەفا

خەشوبستییەکی بە کۆتایی... نزار

جاف

لە ژیانیدا دڵداری نەکرد! لەودیو یادەوەرییە ماندووەکەی کە بە ساڵانی ووشك و برنگی و بە ئازار و برینی جەراوجەر دەتلێتەوە ، هەرووك ئاوەی چیرەکی دڵداریەکی کە شووکردنەکی جرگبڕ کۆتایی پێ هێنابێت!
سەری بەرزکردەوە هەرووك ئاوەی لە پێ بیری کردبێتەوە کە مافی خۆیەتی شنەبایەکی دڵداری و خۆشەویستی لەم ژیانە پێ ناخۆشیبێدا بەرکەوێت، بەڵام هەمیشە رووبەڕووی دیواری واقیعە تاڵەکەی کە هەمیشە بە پێچەوانەی حەز و ئارەزوی، تیایدا حەشاردرابوو، ژیانەکی زەر سەیرە! چونکە زەر لەوانەی کە هەرگیز لە ژیانیاندا چاوەڕوانی یان خۆنیان بە ساتەکی دڵداریکردنەوە نەبینیوە، کەچی رووبەڕووی زیاتر لە چیرەکەکی دڵداری بوونەتەوە، کەچی خۆی کە هەمیشە خۆنی بە چیرەکی دڵداریکردنەکی ڕەمانسیەوە دەبینی کە واتا بە هەموو چاو تڕووکاندن و تڕپەی دە بەخشێت، بەڵام هیچی لەوبارەوە تووش نەبوو بەڵکو لە ویستگەی چاوەڕوانیەکی یەکجار تاڵدا مایەوە.
ئاوە ڕەژەی کە بینی بەتە خەزانی پیاوەك، ژیانە نوێیەکەی پەسەندکرد و هیچ نەبوو کە ڕەتی بشەژێنێت، بەڵام بابەتە هەرە گرنگەکە ئاوەبوو کە نایدەتوانی بیرەکەی خۆشەویستی دوای شووکردن پەسەندبکات، هەربۆیە ژیانی هاوسەری بۆ جەرەی کە داب و نەریت دەخوازێت بەڵکەرد بەڵام هەمیشە چاوکانی بە ئاسەی خۆشەویستی و دڵداریەوە وبیرکردنەوە و خۆیاڵی مەستی خۆنە شیرینەکانی، هەڵواسرابوون.
زەر کات لە ساتەکانی تەنیایدا و دوای ئاوەی کە ئاهی بیابانی ووشکی نامۆیی لە دڵی ماندووی بە با دەدا و، لە کانیەکانی بە ئاگابوونی خۆی دەگەڕانەوە بە ڕابردوو و فەرهادەکی بە خۆی دەخولقاند کە نەك چیای بیستون بەڵکو هەموو چیاکانی کوردستان بە کوناودەر دەکرد.
خۆنی بۆ ساتە هەستیارانەوە دەبینی کە فەرهادەکەی لە نزارەکدا بە گوێیدا دەچرپێنێت: تەم خەش ئاوەت ڕووناکی هەموو ژیانم! بەڵام بۆەش شێڵی هەست و سەزی پە ڕانگیرا و دەیهێنایە بەر چاوی چەن فەرهادەکەی پەنجەکانی بەناو قژیدا بە ئاسپایی دەهێنێت و دەبات و بەنی قژ و لەش و هەناسەکانی دەکات و دەڵێت، من هیچ عەتر و بەنکم ناوێت جگە لەم بەنە.
بەڵام...تەمەن بە هەنگاوە قورسەکانی شەلای و دەیشەڵێت جگە لە خۆن و خەیاڵ و ئەندێشە و جیهانی دوور لە واقیعی پووچ و تاڵی هیچی تری

نەبینی و نابینەت.
رۆژێك، سەری بەندکردەوە بە ئاسمان و ووتی: خوایە گیان، بۆچی لەم جیهانە بە پایان و سنوورەتدا، هیچ چیرۆکێکی خۆشەویستیت بە نسیبم نەکرد؟ ئایا بەختی سیاچارەم یاخود دەم بەت کە لەوانەیە لە دڵی هەموو ئافرەتانی تر بچووك بەت؟ یان نهێنییەك لە بەسەرهاتی مندا هەبەت؟
ئای خوای میهرەبانی من، جوبران خەلیل جوبران وتوویەتی:"نابینیت خوا لە دڵی ئاشقاندایە، بۆکو بۆی ئاشقان لە دڵی خواداں" دەپەم بۆ نهێنی ئەم خۆشەویستییەی کە دڵی میهرەبانی تە بکات بە لانکەی، چی بەت؟ بریا تامەکم لە خۆشەویستی بچژیایە، خۆزگە لە دڵەپەك خۆشەویستیدا بتوامایەو، خۆزگە لە ساتەکی خۆشەویستیدا ببوومایە خۆیاکی وەك لە دەوروبەری دە و مەشکی پیاوەك کە تەنها شەیدای و شەت خۆشەویستی من بووایە!
ئای ژیانی تاڵ، ژیانی پڕ ئازار و تەنیاییم، خۆزگە جارەکی تر لە سەرەتاوە ژیانم بەسەردەبرد و لە پڕچ و پەناکانتدا روبەڕووی خۆشەویستی دەبوومەوە، خۆشەویستیەك کە ژیانی هاوسەری تونای لەناوبردنی نەبەت، خۆشەویستیەك کە بەسەر هەموو شتەکدا زاڵ بەت. خۆشەویستیەك کە بمکاتە تەنها ئافرەتەك لە بیر و دە وەشك و دەرون و ویژدانی خۆشەویستەکەم و بیکاتە دوا پیاو لە چاوانمدا، ئەمەی ئەو خۆشەویستییەی کە دیخوازم و تەنها بە خۆشەویستییەکی لەمجۆرە دەمەوەت ژیانم دووبارە بەتەوە.
لە لووتکەی هەژانی هەست و سۆزمدا بە گەڕانەوە زەمەن، هەست بە جۆرە نیگەرانییەك دەکەم کە جۆرە ترسەك خێی تەوە دەئاگەنەت، ترسەك کە هەو نهێنییەکەی نازانم، بەتایبەتی کە پرسیار دە بە مەشکمدا: ئایا پیاوەك لەئارادا دەبەت کە دەقاودەق وەك من بیربکاتەوە؟ ئایا پیاوەك لە دنیایەدا هەیە کە چاوی خێی بپارێزەت لە تەماشاکردنی هەموو ئافرەتانی جیهان و تەنها خولیای دە و خۆشەویستی من بەت؟ من وەك خەم ئامادەم کە خۆشەویستەکەم والەبکەم کە ببەتە یەکەم و دوا پیاو لە مژوودا و سینەم بکەمە گەردوونەك کە هەموو خەر ومانگ و ئەستێرەکانی تیا بدرەوشێتەوە و شەو و رۆژ بە هەموو جۆرە ووشە و جوڵە و نهێنییەکانی خۆشەویستی لایەلایی بکەم، ئایا پیاوەك هەیە کە گونجاوبەت لەگەڵ جیهانی خۆشەویستیمدا؟

تێبینی: ئەم ووتارەم بە یەکەم جار بە زمانی عەرەبی لە سایتی ئیلاف بڵاوکردەوە و بە باشم زانی بە زمانی کردی وەریبگەڕم چونکە لام زۆر گرنگە مەبەستەکەی بپەکەت!
https://elaph.com/Web/AsdaElaph/2009/8/470054.html

چاو خشاندنکی سەرپەی بە پیرەهەدا... نەوزاد بەندی

(پیرە هەڵە) دیوانێکی شیعریی هاوڕێی شاعیر نەوشیروان ئازادە لە دوو توێی 316 لاپەڕەی مام ناوەنددا و ..بە چاپ و دیزاینێکی جوان ، خەی خستە ناو کتێبخانەی کوردییەوە ..

نەوشیروان زیاتر لە چارەکە سەدەیەکە لە بواری شیکاریی نەخشیەکاندا ، خزمەت بە مرۆڤکان ئەکات ، لە پاڵ ئەوەیشدا شاعیرێکی دیار و ناشنەبیرکی بەوفا و حەقبەژ و ..کەسێکی کەمایەتیشە ..

واتا کاتێ کە لە تاقیگەدا ئەیبینی ، بەوا ناکەیت پانتاییەکی ژیانی ئەم پیاوە شیعر و تابلۆی ویژدانیی داگیری کردووە .. کە تەماشای شیعرەکانی ئەکەیت ، بەوا ناکەیت ئەم پیاوە ساڵەهای ساڵ شیکاری خوێنی بە نەخشەکان کردبێ و ئێشکی گرتبێ و تا بەیانی بواریان نەدابێ چاولێک بنێ ..

کە نەوشیروانی کەمایەتی و قسە خۆشیش ئەبینی ، بەوا ناکەی ئەم پیاوە ، بەجگە لە بەسەرکردنەوەی هاوڕێ و خزم و دۆستانی ، بە شتێکی تریش سەرقاڵ بوو بێ ..

دیوانی (پیرە هەڵە) پێش ئەوەی بیخوێنیتەوە ، کەمێک گریمانەت لە لا دروست ئەکەن ، چونکە هەڵەکان کە پیر ئەبن ، هەندێکیان خۆیان ئەکوژن ، چونکە هەیبەتیان نامێنێ و دڵنوکیان کول ئەبێ یان ئێشکێ و ناتوانن ئاو بکەن ..ئەویش وایان لە ئەکا خۆیان بکوژن چونکە ژیانی سەرشۆڕیی ئەت ئەکەنەوە ..

ئەم دیوانە بڕچی ناو نراوە پیرە هەڵە ؟ ئایا باس لە پیاوانێک ئەکات ..لە میللەتێک ئەکات ، کە مەرد بوون و ئێستا ئیتر لە پەل و پۆ کوتوون ؟ باس لە پیاوانێک ..لە میللەتێک ئەکات ، کە تەنها ناویان هەیە بووە ئەگینا نەیانتوانیوە هیچ هەڵەکارێکی هەڵە بەرجەستە بکەن و ..بە ناچاریی وەک پیرە هەڵەیەکی بە هەڵز و بە توانا و پڕاوەزخراو هەڵوەست ئەنوێنن ؟ پیرە هەڵە ، شاعیر

خەیاڵی کە سانایک وایزانیوە لە ووشاتی هەڵە و شڕاندایە و .. بەم پایزی تەمەنە هەشتا خوونکەی پاراستووە و .. هەشتا بەوای وایە کە ئەڕە مەملەکەتی سەرکەشی هەڵەکانە ؟

لە دوورەوە

وشکانی نەو چەوانت دەخوێنمەوە

دەزانم چی لە دەتایە ..

لە ئاسمانی خەیاڵت دا

کام باڵندە ،

لە پەرواز و ، بڕوودایە ……(ل 20)

وەک کەمەگایەکی داخراوی چەپەنراو ، هەموو عەشقەکان لە دوورەوەن ..هەموو خوونکان لە دوورەوەن .. هەموو ژوانەکان خەیاڵین و .. گریمانەن ..هەموومان سەرنجە دوور بە دوور و ..لەکدانەوە نهێنیەکانی خەمانمان بیر ئەکەوێتەوە …

کاتە لە پێش چاوم دەبی

خەم بە خاوەن تە دەزانم ..

وا دەزانم ئەم جیهانە

لانکەیەکە و …

دەی ساوام ئادەزنە …. (ل 22)

هەمان دەخی چەقبەستوو . . خاوەندارێتیی .. بەتاڵ بوونەوەی عەشق و جوانیی ..واتا نەبوونی دەگایەکی تر بەجگە لە کەینی مەیینەیەک و زیندانکردنی هەردووکتان لە زیندانەکدا کە بە دروشم و پیرەزیی بەیاخ کراوە ..

گەورەترین ئومێدی هەموو لاوەک ، ئەویە خاوەندارێتی یان ساڵانەی کچەک بکرێت بەناوییەوە ..ئیتر ئەوە وەک خاوەندارێتیی هەموو جیهان وایە ، لەلای ئەو .. کە لە ئاستیدا وا نییە .. ئەو دیوارە سەختانەی کردووە هەردوو دەگەز وابزانن تەنها گەیشتن بە دەگەزی بەرامبەر یەکسانە بە هەموو سەروەرییەکان ، بە هەموو گەردوون ..

کە لە ئاستیدا ئەوانە هەموو خەون و خەیالی کۆکبووی ساڵەهای ساڵن ، ئەگینا گەیشتن بە یەکتری ، ئەک وەک گەیشتنی ئاژانمانە بە ئاو ..نان .، هەر شتێکی تر ، کە زەر جار نەگەیشتن ، جوانتر و بەسوودترە .. بە واتایەکی تر ، ئەو خاوەندارێتییە خەیاڵییەی کە هیچ نییە ، یان ئاستێکی شتێکی زەر ئاسایی وسادەیە و ..لەمان کراوە بە هەموو گەردوون ..دەستی تەدا ماچ ئەکرە و شەی گەورەی تیرەکانی پە دەکوژنرێتەوە و ..ئاتونێکی زەری تەدا خەرج ئەکرە و …قەرزێکی زەریش ..زەر زەر ، بە ئەگەری ئاکردن و لەک جیا بوونەوە ..

لەم وون مەبە ، چونکە دووریت

دەبانێکە …

سینەی بزەم پە شەق دەکا

لەم وون مەبە چونکە دووریت

هەواڵێکە و لەسەر سەفحەی قوژنگی یاد

بەستوونی شادیم شەق ئەکا ……(ل 23)

دیسان لەرەدا مرۆڤ تاک ئاهەندەکان دەردەکەون .. ئەوانەی بە داوێک دەزووەوە بە ژیانەوە بەستراونەتەوە .. ئەوانەی بەدیلی تریان نییە .. نە بەدیلی عەشق ..نە بەدیلی حوکمڕان .. نە بەدیلی سەرکردە .. تەنانەت بەدیلی خواردنیان نیە و ئەبە هەمووان بە نەخشی چەوری و داخرانی بەرییەکانی دە بمرن …

تەواو .. وونبوونی ئەو ، خەنجەری دەبانە و..شەقار شەقاری ئەکا .. کونکردنی بەستوون و نائومێد بوونی فەرهاد و ئانج بەخەساربوونی ، دووبارە بوونەوە و حزووری لە هەموماندا هەیە .. ئەم نائومێدییە بە تامی ئومێد ، ئەم ئاشبینییە بە تامی گەشبینیی ، ئەم ددانپیانانە کە لە هەمان کات جەرەکە لە خەکوشتن ، لە هەموو بەرهەمە ئەدەبی و هونەرییەکانماندا ، ئامادەیە .. واتا هەموو داستانێکی عەشقمان ، چەقۆ و جەنجەر و کوشتن و فرمێسکی دنیای تەدایە ..ئومێیش بە داخەوە ،دەرخەری ئەوەیە کە ئەمە پەش نەکەوتووین ..ئەمە هێشتا ئامادەین کەوی بەستوون کون بکەین بەام ناتوانین کەوی ئەو مەژووە هەڵدێە کون بکەین و ..لەوەی هەڵبەین بە دنیایەکی جوانتر …ئەوروپییەکان ئامێە و جولەتیان تێپەاند ..واتا

چیدی لاسایی ئەمیە ناکۆنەوە .. ماکبسیان خۆش ناوێ ، تۆنانێت بە شێت لێ قەڵەمی دەدەن .. دەزدەمونا وەک کار لێ بکردەمیدا ئاناکشە ، بیکوژێ .. تۆنانێت گاڵتەیان بە خۆ کوشتنەکەی ماکبس دێت …بەڵام ئەمە هەشتا حەز ئەکەین فەرهاد بین .. یان وەک وەلی ، شێت و دەوانە بین ..بە ئای من بەشەک لە هەکاری سەرهەڵگرتنی شاعیر و بیریارەکانمان ، بە ئەوە بووە وەک فەرهاد و وەلی و سیامەند نابن .. هیچ سەرسام نابووم کە شاعیرەکی خەمان نوسیبووی ، لەرە میترێیەک نییە تیایدا یەکتر ببینین ، کەواتە ئەم ددانپیانانە ، هیچ نەگەیەنن ، ئەوە ئەگەیەنن کە شاعیرەکانمان ئیانەوە لەناو میتردا خۆن ببینن نەک لەسەر کەوی بەستوون .. ئیانەوە لە فەکەخانە چاوەڕی یار بکەن ، نەک وەک وەلی ئاوارەی شاخ و چەوانیی بن ..ئەمەیش بە خەی هەنگاوەکە ، بەڵام هەنگاوەکی خەمگین .. خەمگین بۆ مانایەی میترە نیە و نایشبە ..بەڵام ببووایە ، ئەکرا یەکتر بینینی جوانتری تێدا بوو

Nawzad Bandy

ایە .. ئەو دەڵە پێە لە ڕەخنە لە دەسەڵاتێکی بەربەری و گەمژە و نەخوێندەوار ، کە ناتوانێ یان نازانێ تێبگا لەوەی شاعیرێک چی پێ خۆشە .. لاوێک خۆ بە چیەوە ئەبینێ .. نایەوێ تێبگا لەوەی کە میلەتێک لەو بەزارە ..کە نەیتوانیوە بچوکترین ئومێدی میللەتێک بهێنێتە دی ، بە جۆرێک هەکاری گواستنەوەی ژەر زەوی کە لە هەموو دنیادا هەیە ، ببێتە خۆن و خەیاڵ و شیعری شاعیرەکانمان .. ئەمە بۆ خەی حەیاچوونی دەسەاتەکە ، هەکاری گواستنەوەی مەدەرن ئەوێندە مەحاڵ بێ ، ببێ بە خەیاڵ و ئیلهام و جۆزوانی شاعیران ..لە جیهانێکی مەدەرندا کە تیایدا ووڵاتان خەریکی خۆئامادەکردنن بۆگەشت و مانەوە لە سەر مەریخ ..

تاوان نیە ئۆگەر ئەم

دارتەلی گشت شۆقامەکان

ببن بە داری خنکاندن

بە خونخەر و …….. (ل 59)

ئەم ئەوپەڕی بەزاریی شاعیرە لە سیستەمێکی حوکمڕانیی کە کارەکی کردووە شەرعیەت بدرێ بە کەمکۆزیی کاربەدەستان .. ئەمبەچوونی زەرینەی میللەتێکە کە شاعیر بە هەمنیی گوزارشتی لە کردووە .. وەک

دادوەرێک ، دەستوورێکی ئاستەقینە بۆ گەلێک ئەنوستووە ، تیایدا هەواسینی گەندەکاران و دوژمنانی گەل ، بۆ دارتەلەکاندا ، تاوان نییە ..

ئەمە بۆ ئەی من جوانترین یاسایە .. هەر خوێنخۆرێکی میللەتتان بینی ، بۆ نزیکترین دارتەلدا هەڵیواسن ، یەکەم وەک سزایەکی دادپەروەرانە و دووەمیش بۆ ئەوەی ببێتە پەند بۆ ئەوانەی تر و نەوەرن بیر لە زوڵم و زۆر بکەنەوە ..

گیانی شەهید

کەترێکی ئاشتی خوازێ

کاتێ شادە

کە هاوڕێکەی

سەنگەرەکەی

جێ نەهێڵێ

بۆ ئافرەت و کەشکی تازە .....(ل 91)

لەسەردا شاعیر بەردەک ئەنێ بۆ تۆڕەبەی هەموو ئەوانەوە کە هاوڕێکانیان شەهید بوون و ..خەیشیان کەشک لە دوای کەشک و..ئافرەت لە دوای ئافرەت ئەگۆڕن و تاقیئەکەنەوە ..

پێیان ئەڵێ بەم غەریزە پەرستی و وەحشیگەریەتان ، هاوڕێ شەهیدەکانتان لەناو خاکدا خەم ئەخۆن ..

بۆچی خەم ئەخۆن ؟ بۆ ئەوەی ئەمان لە پەناوی نیشتمانەکدا شەهید بوون هەتا ئەوان خەریکی دزی و شەروانپیسیی بن لەسەری ..

من دەنگ بۆ هیچ

کەسێک نادەم

هیچ کاندیدێکم نییە ،

تا بیکەمە نوێنەری خەم ..

خەشوێستانم هەر ئەوەن

تەنیا کەسن

دەنگیان بەمە

بۆیان بسووتێم وەکو مۆم …(ل 141)

لێرەدا شاعیر لە بڕێی گۆڵدا ماوەتەوە و ..هەبازی خۆی دیاری دەکات ،کە هەبازی گۆڵە و ..ئەوان بە نوێنەری خۆی ئەزانێ ..

ئەمەیش خۆی لە خۆیدا ، هەوڵدانە بۆ فڕکردنی خۆک بۆ ئاوەی نیشتمانیی بن نۆک حیزبی و تیرۆگەر و کۆسپەرست و بنەماپەرست …کۆسان و تیرۆ و بنەماکان ئەمنێتەوە ..

لێرەدا وانەیەکی سادە و ساکار پێشکەش ئەکا ، بۆی کە گۆڵ بکرێتە چەقی بۆیار و دەنگ و هیوا و هەموو بەرنامەکان .. ئاوێش بانگەشەی یەکگرتن و ..سەینەوەی سنووره دەکاویەکانی حیزب و چینایەتی و حوکمی پشتا و پشت و کۆنەپەرستی وبەربەریەتێ ..

کاتێ هاتن

لێناو دڵی

نیشتمانا

هەماهنگرتن

لە دەکەزیی

شاوەزەنگ و

زەمهەریری

کاروانەکا

بوویندە تەتەر

لە باوەشی

گەرمی خەرا

هەماهنگرتن

دەتە بیرتان

بۆ داگرتنی

تیشکی خۆر

چۆن لاوکی سیامەند و

دڵی پاکی خۆجێ خانمان

کردە چێ گۆڕی سووری

بۆر یەختان

کەچی ئەو

بەباکانە

فڕێتان دا لە بەر پێتان

دەتە بیرتان

هابوردووتان ....(ل 178)

لەڕەدا شاعیر ئیەو خەڵکەکی چەکداری بە مروەت و ناکەس شەرمەزار بکا ، کە سەردەمی پارتیزانیی ، گەل پێناهاندە و دایک وباوک و داەدە و ئامەزی ئەوان بوو ،

کەچی کە گەیشتنە کورسی دەسەات ، هەموو ئەو هەوە و ماندووبوونی میللەتیان فەدایە ژەر پێیان ...لەڕەدا شاعیر گلەییەک ئەکا و..بە نائومەدییەو بەو بە مروەت و نامەردانە ئەە : دەتە بیرتان؟ ....لە کاتەکدا دەنیایشە کەسەک ئەو هەموو وەفا و ئەمەگی میللەت بخاتە ژەر پێی ، بەگومان لە یادی نییە .. لە یادیشی بە ، گاەتی پێ دە و هیچ نرخ و ەەزەکی بە دانانێت ..

بەەام لەڕەدا ئیتر بەدەسەاتیی شاعیر لەبەرامبەر دەسەاتەکی بەربەرییدا دەردەکەو و ..بەجگە لە سوکە گلەییەک هیچ چارەسەر وئەەتەراتیفەکی پێ نییە یان پێیەتی و دەری نابە .. لە کاتەکدا من بوومایە ، وام دەووت :

ئەی گەلی

هەلاکە بەزەن ..

بەعس ەوخەن ..

هەستنە سەرپە ..

ئەوەی بە میللەت ئەحەپە ،

پەتی کەن وەک بەکەس ووتی

فێی دەن ..بیخەنە ژێر پە ..

کەسە نیشتمانفرۆش بە ،

تەی هێدەن گەر ێژانەکیش

کاریزمای من و تەش بووبە..

چونکە جەی قبوەکردن و دانووستان نیە کەسانەک فیداکاریی میللەتیک فێدەنە ژێرپە و بەیشیان بچەتە سەر ..

کە تە دێی

بەهار ئەمرە

مانگ لە ئاسمان

پرشنگ لە خەر

بزەی سەر لەویش ئەتەرە … (ل184)

ئەویش ئەو پێی خۆشویستیە ، کە تەکێاوی هەموو وەرزەکان و سروشت بووە و ..دەستکاریییان ئەکا و ئەیانگێ ..

ئەویش وەک نزار القبانی ، لە شیعرەکیدا ئێ : (قولي احبك

كيتزيد وسامتي ..!)

واتا :

بێ خەشم ئەوەی

بە ئەوەی جوانتر بم ..

لەردا ئەو ئەبەتە بەیاردەری هەموو خەشی و ئاسوودەییەک و

تەنانەت □□□ی پزیشکی جوانکاریيش ئەگ□□□ت ..

لە ژێر چەپۆکی

پەستان □□شکا

نیوەی تەمەنم

□□یی بەهودە

بە نان بە ژیان

بە نیوەکەی دی

برای هاوخوێنیم

لە بەتە جەردە ..... (ل186)

بە □استی ئەم کورت و پوختترین ژیانناممیە بینیبەتم و خوێندبەتمەوە ،هەموو ئەوانەی هاوتەمەن و هاونەوەی شاعیرن ، بە خوێندنەوەی ئەو شیعرە ئاخێک هەئێکشن ، چونکە بە کورتی و بروسک ئاسا ، پێناسەی ژیانیان ئەکا ، نیوەی تەمەنیان بەگانیەکی میلیتاریستی خ□□کی گەمژە خەساری کرد و .. نیوەکەی تر هاونیشتمانییەکی چاوبرسی و هەرگیز تێرنەبووی نیشتمانفرۆش ، وێرانی کرد ..

بە□استی من زێر سوپاسی نەوشیروان ئازاد ئەکەم بە ئەم پێناسە جوانە و ..من وەک ناسنامە تەماشای ئەکەم ..حەق وایە هەموو لە دایکبووانی ساڵانی پەنجا و شەست و حەفتای سەدەی □ابوردوو ئەم کورتە شیعرە کەبس بکەن و وەک ناسنامە بیخەنە گیرفانیان و .. لە بازگەکاندا نیشانی پۆلیسەکانی بدەن ..□استترین و کورت و پوختترین ناسنامەیە ..

ماوەتەوە بەم ئەم دیوانە شیعرییەی نەوشیروان ئازاد ، قسەی زێر زیاتر هەدەگرێ .. لەکدانەوە و برین و ئازار و خوێنی لەبار براوی نەوەیەکی □□شنبیری گەلەکەمانی هەگرتووە ، هەر کەپلە و دەکی چەندین لەکدانەوە و خوێندنەوە هەدەگرێ .. بە جۆرێک ئەتوانرێت وەک سەرچاوەیەکی مێژوویی تەماشا بکرێ ..

دواجار لە □ووی خابەندییەوە ، هەماکانی پرسیار و سەرسوڕمان و خاڵ و فاریزە و هەماکانی ترم لەنێوان و کەتایی دەکاندا نەبینی

، کە بۆای من بەشکی گرنگی نوسینە بۆ گشتی و شیعرە بۆ تایبەتیی ، هیوادارم لە بەرهەمکانی داهاتوویدا ، چاوی ئۆو دیاردەیە بکات و کاریان پێ بکات ..

سنەوزاد بۆندی ـــ ٣/٨/٢٠٢٢

یەگرتووی ئیسلامی و کۆمۆنی دادپەروەری داوای گۆاندنەوەی ئیعدام دەکەن لە کوردستان...

عەلی مەحمود محەمەد

کاتەك لە رۆکەوتی 19-8-2003 تیرۆریستان بارگای نێتەوە یەکگرتووەکانیان لە میوانخانەی قەنات لە شاری بەغدای پایتەختی عەراق تەقاندەوە, لە ئەنجامدا 22 کەس کوژرا, 15ی بیانی بوو, لە ناویان 3 کەسیان ئۆرانی و ئوردنی و میسری بوون, لە ناو کوژراوەکان نەردەی نێتەوە یەکگرتووەکان سیرجیۆ دی میلۆ هەبوو, کاتێك لە رۆکەوتی 3-7-2007 ویسترا بەیاری ئیعدام بەسەر تاوانباری تاوانەکە ئۆوراز عەبدالعەزیز مەحمود سەعید ناسراو بە باسم کوردی جەبەجێ بکرێت, کە ناوبراو هاوکاری ئۆبو مەسعەب زەرقاوی کردبوو لە نەخشە دانان بە ئۆو تاوانە, نێتەوە یەکگرتووەکان وەك پرنسیبەك کە دژ بە ئیعدام بوو, لە گەڵ جەبەجەکردنی ئۆو بەیارە نەبوو , داوای گۆینی سزاکەی کرد.
نابێت تاوانباران لە سزا رزگاریان ببێت, بەڵام سزادان بە ساندنەوەی ژیان ناکرێت, ئەمە لە گەڵ دادپەروەرین نەك تێکدەنەوە, ئیعدام سزای مەرگ بە بەیاری دادوەر وەك تونديترین سزا. لە کوردستان سزای لە سێدارەدان هەیە, بەڵام جەبەجەکردنی 15ساڵە راگیراوە لە روی کردارێیەوە, کە پێویستە وەك سزاش نەمێنێ, راگرتنەکەی هەنگاوێکی باش, وەلێ پێویستە هەوڵشتێوە, نزیك 410 کەس لە کوردستان سزای ئیعدامیان لە سەرە, بڕیکیان لەوانەن سەر بە رۆکەوتی ئیسلامین و بە یاسای تیرۆر سزادراون.

لە جیهان 109 ولات سزای ئیعدامی هەیە،شاندەوە, تەنها لە 55 وڵات جێبەجێ دەکرێت, رایگشتی جیهانی لە گەڵ هەڵوەشاندنەوەی یەکجاری ئەم سزایەن, رۆژ بە رۆژ بەرەی نەیاری سزای ئیعدام لە جیهان لە گەشەکردنداید.

دوای ئەوەی بکوژی دکتەر هوشیار ئیسماعیل کە سزادراوی تیرۆر بە ئیعدام حوکم دراوە, لە چاکسازی گەوران خەلات کرا لە لایەن وەزیری کارو کاروباری کۆمەلایەتییەوە بە ئامادە بوونی چەند کادیرێکی یەکگرتووی ئیسلامی, دەزی ئیعدام جارێکی دیکە بووەوە جێگای مشتومڕی دوو پارتی ئیسلامی سیاسی لە کوردستان, لە کاردانەوە بەرامبەر بە رووداوە هەردوو پارتەکە لە دوو بەیاننامەدا بە فەرمی داوای کاراکردنەوەی سزای لە سێدارەدانیان کردەوە لە کوردستان.

ئەنجومەنی جێبەجێکردنی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان لە بەیاننامەیەکدا لە رێکەوتی 3/8/2022 بە پیت داوای جێبەجێکردنی سزای لە سێدارەدان دەکات لە کوردستان کە دەڵێت: " بەداخەوە لە جیاتی بەجێگەیاندنی سزای لە سێدارەدان بە بکوژان ، خەڵات دەکرێن. بە ئەمە جگەی نیگەرانیە ، ئیدانەی ئەو کارە نایاسایی و سەرپێچیە دەکەین . ئەوەی کراوە لەم کەیسەدا ، لەجیاتی بکوژ لەسێدارە بدرێن ! خەڵاتی دەکرێن و لە ڕاگەیاندن شانازی پێوە دەکرێن ، ئەوە مایەی استفزاز و سوکایەتی کردنە بە بنەماڵە و زانا و قوتابی و هاوکارانی شەهید دکتەر هەشیار . بەداخەوە چەندان جار دەسەڵاتداران بەدەنگی جێبەجێکردنی سزای سێدارەدانیان دا بە بکوژانی دکتەر هەشیار بەڵام نەک جێبەجێیان نەکرد بەڵکو خەڵاتیان کرد .

بەیە داوا دەکەین داواکاری گشتی ئەو بڕیارە بە بڕیارگانی دادگا قبوڵ نەکرێن و دەسەڵاتداران چیتر سوکایەتی بە مافی ستەملێکراو و بڕیارگانی دادگا نەکەن" .

هاوکات فراکسیۆنی کۆمەڵی دادگریی لە پەرلەمانی کوردستان لە رێکەوتی ٤ی ٨ی ٢٠٢٢ بەیاننامەیەکدا دەڵێن" داواکارین سەرکایەتی هەرێم و دامەزراوەی پێوەندیدار سزای لە سێدارەدان بەسەر ئەو تاوانبارەدا جێبەجێ بکرێن کە بکەری تاوانێکی چەپەڵ و مامستایەکی بڕیزو خزمەتکاری گەل و وڵاتی لە شاری هەولێر تیرۆر کرد، هەر ئەمەش لەگەڵ ڕووحی شریعەت و بنەمای عەدالەتدا گونجاوە.".

ئەم داواکاریانەی یەکگرتووی ئیسلامی و کۆمەڵی دادگری داواکاری جێبەجێکردنی سزای سەر 410 ڕاگیراوی سزای ئیعدامە لە کوردستان, سەندنەوەی ژیانە لە 410 مرۆڤ, سەپاندنەوەی ڕشترین سزایە, کە رۆژ بە رۆژ لە جیهان ژمارەی ئەو وڵاتانەی جێبەجێی دەکرێن لە کەمبوونەوەدایە.

بەم داواکارییەی یەکگرتوو و کەسە هەنگاوێك بزوتنەوەی مافی مرۆڤ و خەبات بۆ نەهێشتنی سزای ئیعدامیان بردە دواوە, لە بیریان چووە لە وڵاتی دراوسێمان لە ئێران تەنها مانگی رابردوو 33 کەس ئیعدامکران, تیایاندا مرۆڤ گەلێك هەن چەلەگەیەکیشیان ئازار نەداوە .
داواکاری گشتیەوەی جێبەجێکردنی سزای ئیعدام لە کوردستان دژ بە مافەکانی مرۆڤ و داواکاری سزندنەوەی ژیانە لە مرۆڤ, بەم داوارییە هەردوو پارتی ناوبراو دەچنە لیستی ڕەشی پاراستنی مافی مرۆڤەوە.

قەدری خۆت بگــــرن!.. فازیـــل شـــۆ

(إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّـهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ)
صدق الله العظيم

لەو هەسارە بەسنوورە و لە ناو ئەو هەزاران هەزار پەکهاتە و توخم و گەردیلانەی دەووری ئەمیان داوە و لە گشیاندا دەژین، قەت هیچ توخم و پەکهاتەیەکی ماددی وەکو خۆ و خاک، دووانە و هاوتا و هاوسەنگی بوونی مرۆڤ نیین. دەکرێ بڵێن مرۆڤ و بوون یەکسانن یان هاوتەریبن بە خۆ و خاک. با بە تەواوەتی قوولکانی جیهانە ڕوحییانەکانەی پەیوەست بە (خۆ و مرۆڤ) هەڵ سەرقاڵتان نەکەم ــ کە چەندان کتێبکی مەزن و پیرۆز و قورسیان لەسەر نووسراوە. با لەوش گەشین کە زانست دەڵێ:" جەستەی مرۆڤ نزیکەی ٦٠٪ ئاوە و هایدرۆجین تەنها ١١٪ی ئەو بارستە ئاوە پەکدەهێنێت. هەرچەندە ئاو بە هەر ئەکسجینەک لە دوو ئەتەمی هایدرۆجین پەکدێت، بەڵام هایدرۆجین بارستەی زۆر کەمتری هەیە. دەتوانین بڵێین کە ٩٣%ی بارستەی ناو جەستەمان تەزی ئەستێرەیە."

تە وەرە، سەرنجێکی سەرپێی لەم خاڵانەدا بدە:
یەک: لەو ساتە وەختەی، مرۆڤ دێتە دونیا، تا گەشانەوەی بە باوەشی

خۆ، نەک هەر لەسەر ئەو خۆیە (خاکیە)، بەکو زەر کەم بە میللیمیش لەو خۆە دوورد کەوتەوە یان لەی جیا دەبتەوە. هەمیشە پێیکانمان، یان تەواوی جستەمان لەسەر ئەو خاکیە. ئەو کاتە هەست بە خۆشی ناو خۆە یان سەر خاک دەکیت، کە بە چوار پێنج سەعاتێک لە ئاسماندا، لە نەو فۆکیەکدا، دەفۆت. واتا ئەو ساتانەی قاچکانت لەسەر زەوی نیین. چەندە حەز بەوە دەکەی قاچە گەد و گەج و تەزیووکانت بخیتە سەر شتێک، نەرم و نیانی و تام و بۆن و بەرامەی لە خاك بچێ. هەست بە چ خۆشیەک دەکیت کە لە فۆکەدا دەبەزیت و قاچکانت دیسان زەوی ماچ دەکەنەوە. هەر ئەو کەسانەی چەند شەو و ڕۆژێک بەسەر دەریادا دەمینەنەوە، دەزانن، دوورکەوتنەوە لە خاک و خۆە چەند هەستکی ناخۆشە. سەرسوڕە و گۆڕخوولکە وتکچوون و هەناسە و کۆڕبوون بە شپۆە و دابەز و هەڵبەزی کەشتی و پاپۆڕکان، وات لەدەکەن دوعا دوعات بە ساتێک زووتر بگەیتەوە سەر زەویەکە ـــ من بەخۆم لە گەشتکی دەریایی پێنج شەش ڕۆژە، کە لە کەشتیەکە دابەزیم لە هەشخۆم چووم. قەت هیچ شتێک وەک خۆە نەرم و نیانی و خۆشی و ئارامیی بە مرۆڤ نابەخشی، چ ئەوکاتەی بەسەر زەویدا دەڕوا، چ ئەو کاتەی لەسەریدا ڕادەکشێ. تەنانەی جار هەیە ئامۆژگاری دکتەرکانە بە نەخۆشکانیان، کە لەسەر زەوی بنوون.

دوو: بە وردی دیقەتێک بدە لەو هەموو هەموو شتەی لە دەوروبەری تەدا هەیە. ناوی یەک تاکە شتم پێ بڵێ، سەرچاوەکەی یان کانگاکەی یان ڕگاکەی کە خۆە و خاک نەبێ، تەنانەت بەفر و باران و تەزرە و تەمومژ و شەونمی سەر گیاکانیش.

سێ: هیچ کەسێک ناتوانێ پتر لە چەند ڕۆژێک بژی، گەر دەست بە خۆە و بەرهەمکانی خۆە و خاک نەبات.

چوار: مرۆڤ، وەک بوونەوەرێکی زیرەک، توانای هەیە، هەزارەها داهێنان بکات و کەرەستە و شتومەکی (نەبوو) بهێنێتە، وجوود، بەڵام توانای دروستکردنی یەک گەردیلە خۆی نیە.

پێنج: سەرەڕای ئەو پێشکەتوونە مەزنانەی مرۆڤ، بە تایبەت لە بواری زانست و تەکنەلۆژیا، کە بە چاوی خەمان دەیانبینین، تاوەکو ئێستا ئەمە، ناوی نیوی بونەوەرکانی سەر زەوی و بن زەوی و ناو ئاوەکان دەزانین. هەر بە نموونە، تاکو ئێستا نیوی مەش و مەشوولە و مەروولەی سەر ئەو زەویە، نەک ناویان نیە، بەشمان وەگیر نەبوون. جا لە نیو ئەو هەموو هەموو بوونەوەرە، مرۆڤ، تاکە بونەوەرە، کە

خۆڵ و خاک پیس دەکات. هیچ هیچ بونەوەرێک نییە، زەرەر و زیانی بە خاک و خۆڵ هەبێ، بە پێچەوانەوە، ئەوان ڕاگری هاوسەنگی تەندروستیی خاک و خۆڵن. میرووڵە نەبێ، یان قڵ بێ، ئەوەندە زیانی هەش، لەم هەسارەدا نامینێ.

تۆ دەزانی؛ بەگوێرەی توێژڕانی بانکی نەودەوڵەتی، جیهان لانیکەم، ڕۆژانە، ٣ ملیۆن و ٥٠٠ هەزار تەن پاشماوەی پلاستیک و پاشماوەی تری ڕەق لە ڕۆژهکدا بەرهەم دەهێنێت، کە ١٠ هێندەی ئەو بڕە زیاترە لە سەدەیەک لەمەوبەر. ئەمریکا پاشای زبڕە، ساڵانە ٢٥٠ ملیۆن تەن زبڕ بەرهەم دەهێنێت کە پێشەنگی جیهانە- نزیکەی ٤.٤ پاوند زبڕ بە هەر کەسێک لە ڕۆژهکدا.

دەبێ، دوای سەد ساڵهکی دیکە، چەندان هەزار تەن ژەهرمان لەو خۆڵ و خاکە پیرەز و جوانە کردبێ؟
گەر باسی خەمان بکەین، لە لای ئێمە تەنها خاک و خۆڵی ناو (ماڵ)ی خەمان، (سەردوکان و کارگە)ی خەمان، (باخ و کەلگە و ڕەز و باغچە)ی خەمان ـــ تا ڕادەیەک، ئەوێش نازانستییانە و بە دەر لە ئایین و ڕەوشت و بەهاکانی مرۆڤەوە، بە هی خەمانیان دەزانین و دادەنێن. بەوانە دوکانەدارەکە، کە دوکانەکەی گەسکدا، خۆڵ و خاشاکە فریدەداتە بەر دوکانەکەی خێ. بۆچێ؟ چونکە ئەو هەر دوکانەکەی بە هی خێ دانەوە، ئێمە بە هەموو شوێنەکانی دیکەش ڕاستێ، بە ناو ئۆتۆمبیلەکانیشەوە.

خۆتا لە کوێیە؟
خۆتا لە هەموومانە، بەڵام بە نمرەی یەکەم، خۆتای سیستەمی پەروەردەی سەقەتی ئەو سەت ساڵەی عیراق و کوردستانە، کە نەیانتوانی (مامۆستای ژینگەدۆست و مرۆڤدۆست) بەرهەمبهێنن، تا بتوانن شاگرد و خوێندکارەکانیان هۆشیار و ڕۆشنبیر کەن. لەڕ خۆتای مامۆستا ناگرم ـــ ئەوان ڕێزیان سەرسەرم، پەروەردە سەقەتەکەی زانکەکان، ئەوانی بە سەقەتی بەرهەم هێناوە.

پیاوانی ئایینی، بە پلەی دووەم خۆتاباران، کە نەیانتوانیوە، تا ئێمساتە وەختێ، ناوەندێک و ڕێحی ئایینێ پیرەزکان، بە جوانی و بە تەواوی بگەنن. ـــ من بە خەم هەر کاتێک بە نیو دەرگای مزگەوتی گەورەی کەیە، تەپڵەی بەم، لە نزیک ئاودەستخانەکانی، لووتی خەم دەگرت. ئەدی بەرپرسەکان هەستیان بەوە نەدەکرد؟ بە بە (٥٠) ساڵ، نەیانتوانی خزمەتی ماڵی خوای خەیان بکەن؟
چیبکەین؟

هیچ مەکەن، تەنها قسەکانتان بکەنە کردار. سەیری سمبوورە و بزنە کێوی و ئاسک و چولەکە و قاز و مراوی بکەن، وەک ئەوان خزمەتی ژینگەی خۆتان بکەن.

کۆتا قسە. خاک و خۆڵ، دووانەی مرۆڤن، خۆ بە مردنیشمان ناتوانیین، دەستبەرداریان بین. ئەدی لە کوردەواری، جاران کە یەکێکیان بە خاک دەسپارد، دەیانگوت:"خۆزگەم بە خۆی، خاک و خۆڵی وراتی خۆی بە نسیب بوو، ئەوەش شوکری خوای پەدەوە!"

مرۆڤایەتیی ئەمە، نقوستانە، تا ئەو کاتەی قەدری خاک و خۆڵ دەزانین.

ئەی یار هەموو شتم لە دەستدا… قەسیدە: ستیڤان شەمزینی

لە پەناوی تەدا هەموو شتم لە دەستدا
ئەو بەیانییە ئارامانەی گەی کەترکی دەشاد
لە خەوی ناو پەخەفی دنیایی خەبەری دەکردمەوە
ئەو شەوانەی بە مەستی
بژەر دارتەلەکانی شاردا دەگەیشتم
لە ژەر هەنگاوەکانمدا
جگەلەیەکی بزەو سەاوی لە دەکردم
ئەو کتێبە نەخوێندراوانەی
لەسەر رەفی کتێبخانەکەم
شەشک لەناویاندا کەوتە لەواری هەورین
ئەو پیاسانەی لە باخەکانی عەقدا دەمکردن
ئشکەنجەی هەوری هەوسیان دەدا
بە ئەوەی هیچ نەبێت ببنە بارانکی مەغرور
ئەو ژاوەژاوە ئاژاوەچییانەی گیانیان پە کردبووم
لە بەهەشتی درەی بەهەشتەک لە تەنهایی
ئەو پاتە چرمە ئەستوورەی ببووە روپۆشی
ژانی ئەو هەژارییەی هەمیشە دەمشاردەوە

ئەو دەستکەشە گەرم و گوڕە لە هەقیقەت چنراوەی
دەمکردە پەنجە تەزیوەکانی دەبەنگییەوە
ئەو ئینجانە شپرزە و درزتێبوانەی
گوێی کاولبووونی دەرووونی تێدا روابوو
ئەو ژوورە گەورە و نەخشدارانەی ماڵەکەم
مەژووی پیاوەکی خەیاڵپڵاویان
لەسەر هەڵکەندرابوو
ئەو جگە نەرگزەژکراوانەی لە ئەزەلەوە
بە ژنەکی ڕەیشتوو ئامادە کرابوون
ئاه هەموو شتەکم لە دەستدا
بە خودی خەشمەوە
تەنها بە بەدەستهێنانی ئەو دڵە شکاتەی تە
کە شوێنەواری چەندین زامی دەرینە
لە پەناوی تێدا هەموو شتەکم لە دەستدا
ئەو گیرفانە پینەکراوانەی پێبوون لە ئومێد
لە هەر ئومێدەکیشدا هەزاران چڕە رسکابوون
ئەو شیعرانەی وەک سیگارەکی دەستم
بەدیار خەیاڵە فەدارەکانمەوە دەبووونە سوتوو
ئەو پەنجەرە ناسک و هەمیشە دەکراوانەی
پرشنگی خەریان وەک هەوا هەڵدەمژی
ئەو نەخشیەی مەترسیدار و تاقەنەرانەی
بە دەنکەک حەبی پەکەنین
هەواریان دەگواستەوە
ئەو سفرە لەو بەبزە و چاوبازانەی فریویان دەدام
بانگیان دەکردم بە خوانەکی وشک و بریەنگ
ئەو نزا ڕەنگاورەنگانەی بە لەزمە دەبارین
بەسەر ڕەژانی نغرەبوو بە هەستی ئاوارەیی
ئەو باڵندە جوانانەی نەو کەشکی ئەندێشە
هەمیشە رازەکانی فەینیان بە دەکردمەوە
نهێنی ئاسمانیان لەلا باس دەکردم
ئەو ئاگرە بەتینانەی نەو پوش و پڵاشی ئاوەز
کە هەمیشە دەبن بە ژەر تەفانی عاتیفەوە
ئەو پەنووسە مانگر و خە بگەورەزانەی
نەیدەویست دەڵێک موحیبەت یاداشت بکات
ئەو کەشتیە رزگارەکە خوێن تاڵانەی هەش
نەیاندەهێشت لە وەهمی خەمدا نقووم بم
ئەو درێ ئەسک سووک و وەفادارانەی

ڕێیان لە هەقیقەت دەگرت
دەستی بچێتە خوێنم
ئەو پەناوە ڕەق و تەقە دەاوانەی
پێیەکانیان لە دەکی دەشکان دەپاراستم
ئەو یادگارە کزەانەی بە تەنهایی
لەسەر دەفتەری خەمەک یادداشتم کردبوون
ئاە هەموو شتەکم لە دەستدا
بە خودی خەشمەوە
تەنها بە دزینی خەونی جاویدانیی تە
کە تێیدا پیاوەکی قەتیسماو راکشاوە
لە پەناوی تەدا هەموو شتەکم لە دەستدا
ئەو پەغەمبەرە مژدەبەخشە نورانیانەی
مزگێنی ڕاگرتنی نەزیفی گریان دەبەشنەوە
ئەو حەوزە بریقەدار و پە شپە و هوانەی
ماسی سەز تێیاندا دەکەوتە سەما
ئەو جیهانەی بە قوپ بەووومدا پەدەکەنی و
خەی خستبووە نەو کەژاوەی زەینەوە
ئەو جلوبەرگە ئاوریشمیی و ڕووخەشانەی
بە تەنافی چاوەوانییەوە
"با"ی نەگبەتی بردنی
ئەو جەنگە هەزار بارە و نەبەاوانەی
لە دژی تێیری گولی نیگەرانی بەرپام کردبوون
ئەو نامە لاکێشیانەی
دەمخستنە سندوقی سەرمەوە
هەتا ئێستاش
لە نەبەتی خوێندنەوەدا وەستاون
ئەو ماچە هەچووە ڕەنگ بەهاریانەی
بەدیار لەوکی ساردوسەوە دامرکانەوە
ئەو نەوەسە تاساو و خەفەتبارانەی
بەسەر دەریای غەمگینیدا سروودیان دەخوێند
ئەو خیاەە پەلکەزەینەییانەی منداڵی
لەگەە گەورەبووندا تووشی نەزەکی بوون
ئەو چیرەکە پە ڕووداو و هەیجانانەی
لە بن پەی واقیعدا ئەنجن ئەنجن بوون
ئەو کاستە ریش چەرمە هەتڕووشکاوانەی
زەمانیان لە ریخەەکانیاندا هەگرتبوو
ئەو کامەرا ڕەنگاوڕەنگە کپ و بەزارانەی

وێنەی نیشتمانیان لە کاتی ژاکاندا دەگرت
کراسی ڕەشی ئەو دایکە بەوژنانەی
میدالیای شەهیدەکانیان لە مل کردبوو
ئاە هەموو شتەکم لێ دەستدا
بێ خودی خەشمەوە
تەنها بە ئەوەی لانکی پەژارەی تێ رابژنم
لە ڕاەوی پەچاوپەچی ئەوینتدا ون ببم
لە پەناوی تەدا هەموو شتەکم لێ دەستدا
ئەو فریشتە نازدار و کەوا سپییانەی
لە لاپەیەکی ڕەشدا ناویان سپی کردمەوە
ئەو ڕەشبا غەزەبلەگرتووانەی
بەدەم هوتافکەشانەوە
ڕاپەچیان دەکردم بە بەرکانی شەە
پەش ئەوەی گوللەیەک بنەم بە دوژمنەوە
خەم بە پەتی پەشیمانییەوە هەەدەواسی
ئەو چەقە زمان درێژ و دەم زبر و تیژانەی
پیازی غوربەتم پێ قاش قاش دەکردن
ئەو شمشەرانەی ملی نیگاکانم دەپەەنن و
ناهەەن سەری بەدراوم
بێ بینینی حەوایەک ئاوە بداتەوە
ئەو گەەا لەش سەوزە تامەزرییانەی
لە شەەی خەزاندا یەک یەک دەەاندمن
ئەو چەمە فەنک و پێ عیشوە و مەکرانەی
بێ چنگەک تەزی حوزن بینایان تار کرا
ئەو پرسیارە سەرکەش و ئەقڕە نەگرتووانەی
نەگەیشتنە وەەام و بەگەنجی سەریان نایەوە
ئەو ئاسمانە شەفاف و شینباوانەی ژیان
هەوری مەرگەک بە ئەسپایی بەری گرتوون
ئەو وشانەی لە زاخاوی هەست هەەدەکەشران
لە مەژە چەرخەکی ناماقوە شەکی کردوون
ئەو خەمەی وەک پەرداخەکی پە لە ویسکی
لە دەستی قەدەر کەوتمە خوارەوە
تک تک رژام
کەسەک نەبوو کەم بکاتەوە
لە پەناوی تەدا هەموو شتەکم لە دەستدا
تەنیا بە ئەوەی بەر لە مردن
بە عەشقی تەوە

یەک دوو ڕۆژ بە ئاسودەگی بژیم
تەنیا یەک دوو ڕۆژ

زستانی 2018
بەهاری 2019
ستۆکهۆڵم – ڤەسبی

دەنگێک ..لە ژێر پێیانەوە بە نێو دڵان!... مەولود ئیبراهیم حەسەن

ئەم وەتە کە ناوی کوردستانە...ئەم میللەتە کە پێیدەڵێن : کورد ...پێ لە گوهەری نەدەزراوو ژێر پێخراوو پشتگوێ خراوو سەرکوتکراو ... گوهەری زانست و هونەرو ئەدەب.. لە زانای(زۆویناس) وە بیگرە تا دەگاتە زانای(فەلەکناس) ؛ لە (کێڵەر بیرکار) وە بیگرە تادەگاتە(نەزا) ؛ لە (زریاب) وە بیگرە ..کە مرۆڤی لە گریانەوە دەهێنایە پێکەنین و لە پێکەنینەوە دەیخستە گریان و تادەگاتە (عەبدال خان) کە شەعری حافزی بە حەوت ئاوازەوە دەخوێندو لە بەینی چوار تەپە دادەنیشت و هه رچواری دەکوتی و ئاوازی مەبەستی دەهێنایە بەرگوێ ! لە (عەلئ تولابی) منداڵەوە بیگرە کە بە باڵە هه ڵە هه ڵکشاو تا (ئەلخانی بابەگی) پیری بەدبەختانەوە کە بەدەنگی پێ خەم و ئاوازی دەنشینەوە وەاتی تەنیەوە ؛ لە مامۆستا (ئازاد محەمەد) ی جوتیاری زاناوە تا دەیان و سەتان زاناو پسپۆری جۆراوجۆر !! کە هەر یەکێکیان زاناو دەسەز.. بەتەنیاو بە پشتیوان خۆریکی خزمەتن بەم وەاتە پارچە پارچە کرا وو داگیرکراوە . بەڵێ ..ئەم وەاتە پڕە لە ژن و پیاوو پیرۆگەنج و منداڵ.. کە دەنگ خۆش و لێهاتوون ..ئەگەر لەرە نووسینەکە تەنیا لەسەردەنگخۆشکان چەکەینەوە ؛ ئەو دەنگخۆشانە ئەگەر پشتگیری بکرێن .. لە کۆچە بنبەستەکانەوە دەچنە ئاستی جیهانەوە ! مخابن .. ئەم وەاتە داگیرکراوو ئەم میللەتە

دەمکوتکراوە .. کەوتووەتە ژێر دەستی داگیرکەرانێک و دەسەڵاتدارانێک کە پێیانوایە..(کیمیابارانی هەڵەبجە) بەس نیەو (ئەنفالی بەدناو) دوا مەبەس نیە!! هەر چرایەک لەم وەڵاتە داگیرسێ ..دەیکوژنەوە هەر گوڵە بپشکوێ پشکلی دەکەن !؟
دوو سێ هۆزەکە .. دەنگەک وەاتی تەنیوە تەوە .. دەنگەک هەتا بڵێی پێ سەز ..هەتا حەزدەکەی خەمگین..هەتا دەخوازی خۆش .. هەتا پێتخۆشە دەنشین .. دەنگەک لە پەاوەکەوە کە لەژێر دوکەڵی ئاگری شەوە ساردو درەنگانی شار و سوتاندنی موقەوای بەردەم دوکانەکانەوە سەروو خوو و پشت مل وبنا گوێی خۆش هەگڵاوە ! پەاوەک لەبەر گەراج دەخەوێ و لەسەر شەقام دەگەڕێ و لە کوچەو کەڵانەکان پشوو دەدات و لە دەستی ئەم و ئەو نان دەخوات !! پیاوەک بەدبەختی و بەکەسی کەشاویەتە بەنگخانە !! پیاوەک هەناسەی پڕە لە دوکەڵەک کە هاوسەنگی کەمەایەتی تێکدەدات ؛ بەڵام ؛ لە گەڵ هەموو ئەمانەش دا وەک مرۆڤێکی ئازار کەش خەمگران و بە هانەیەکەی کاری لە هونەرمەندیەکەی نەکردووە ! دەنگی دەنگی هونەرمەندەکە کە سایانەک بە هونەرەوە خەریک بووبێت ، سەزی سەزی مرۆڤەکە کە ئازاری خەی و هەموان دەردەبڕێ .. گوتنی گوتنی هونەرمەندەکە ئاستێکی بەرزی بەدەست !
پیاوەک.. بەناوی (ئەلخانی بابەگی) لە گوتنا هونەرمەند ، لەدەنگدا کەم وەنە! لە سەزدا دە پە سەز و غوربەت ! هونەرمەندەک لە لاسایی کردنەوە دا هونەرمەند .. لە هەڵبژاردنی هونەرمەند..هونەرمەند لە هەڵبژاردنی گەرانی هونەرمەند .. پیاوەک بە دەقیقەیەک و چەند چرکەیەک دەی هەموانی داگیرکرد ، هەموان سەزیان بەی جواو دەیان بەی سوتاو کەوتنە پەسن دانی ! پیاوە جارێکی تر لە دایک بووەوە !! ئەستا هەموان لە خەمی ئەوەدان ژیانی ئەو پیاوە بگەڕێن !
ئەنجامی ئەم وەات هەژاندنە .. دەشە ژیانی ئەم (ئەلخانی بابەگی) یە بگەڕێ ! لە ژێر پییانەوە بیەنتەوە سەر زەوی و بیەنتەوە نەو دەان ! هیوادارم ئەمە بکرێ ! چۆن ئەم هەڵوونە ئەنجامی هەڵوونی سەزێکی کاتیە ؛ سەزی کاتی هەمیشە تەمەن کورتە و کار نیوە ناچل !؟ چەن کاری کاردانەوەی هەڵوونی سەز .. بە بەرنامەو تەمەن کورت و بە یاساو دوور لەزانستە !؟ هەر بۆیە ئەم کاردانەوەیە ، ئەگەر لەسەر خەر ژیانی هونەرمەند ئەلخانی بابەگی گەڕێ؛ ئەوا دەیان و سەتان ئەلخانی ترنابینە و لەبیردەکات و نایاننناسە ؛ کە ئەوانیش ئەگەر هونەرمەند نەبن.. ئەوا خە مرۆڤن !؟
ئەلخانی بابەگی کەسێکی نە بوو دەستی بگرێ ! سەبەرێکی نە بوو لە ژێریا بحەوێتەوە ! کاڵەکی نەبوو بیکات و نانێکی بە دەنجی شانی

خەی بەدەست بێنێ! ناچار .. بە عەشقەوە خەی خستە سەبەری دەنگی پاوەکی مەزن و دەستەو دامێنی هونەرمەندەکی مەزن بوو..هونەرمەندەک کە هەمیشە باڵی کراوەتەوە .. بە خۆشەویستانی ، چ ئەستا کە هەر تەنیا دەنگی ماوەو دەمێنێ ! چ ئەو ئاژگارەی کە بە جەستەش زیندوو بوو .. ژەر باڵی پە بوو لە بەکەس و لەقەوماوو نەخۆش و سەرخۆش ..سەرخۆش ونەخۆش لە پەنای دەنگێ ئەفسوناویەکەی ئاسودە دەبوون و دەحەسانەوە ! ئەو پیاوە ئەو هونەرمەندە (حەسەن زیرەک) بوو ، ئەو حەسەن زیرەکە (گەوهەر) کی خەی دابە ئێلخانی بابابەگی بەناوو دەس بەتاڵ و سەرلە شەواو .. گەوهەرێک ؛ کە بە دەقیقەیەک و چەند چرکەیەک تەواوی ژیانی ئەو – ئێلخانی – یەی گەیاند ! گەیانەک کە داهاتووی بە هیچ شەویەک لە ئابردوو نەچێ ! ئەویە هونەر کە حاڵان دەگەیەنێ ..گەیانەک کە هەرتەنیا بە هونەر دەکرێ !؟ ئەو هونەرە هونەری هونەرمەند (حەسەن زیرەک) بوو ؛ ئەو حەسەن زیرەکەی بەردەوام کەسان دەکات بە هونەرمەند ؛ بەردەوام کەسان نانی هونەرەکەی ئەو دەخۆن ؛ ئەو حەسەن زیرەکەی کە بە دەگمەکی پە لە حەسرەتەوە پێش مردنی گوتی : هونەر بە من بە هرەیەکی نەدا ؛ هونەر بە من کارەکی نەکرد بە دوایەوەبچم ! چەن کوردم و بەکوردی قسەدەکەم ؟!! حەسەن زیرەک هەر تەنیا هونەرمەندەکی ئاواز بەخش نەبوو ؛ خەرمەندەکی نان بەخشیش بوو ! هونەرمەندەک بەردەوام خەمکانەکی زەر لەسەر نانی هونەرەکەی ئەو دەژیان و دەژین !! هونەرمەندەک بە مردوویش بە هانای لەقەوماوانەوە دەچێ و یارمەتیان دەدات ، بەڵام، لە ئاژانی نەخۆشی ئەو کەس نە بوو بەهانای ئەوەوە بچێ و هاواری دەکرد .. جەم نیە تیا بسرەوم خاکم بەسەر بە کەس و بە دەر بە مەی و مەیخانە خەم ! هاواری دەکرد..لەتەنهایی شەوی ژینا ئەنەم هە نگاوی کۆرانێ ؛ هاواری دەکرد .. لە سی و سیپەڵاکم دەتەدەر بەسێ !؟! بەڵێ زیرەک بە کەس بوو .. بەڵام ؛ بوو بە کەسی کەسان ..

چی بە ئێلخانی بابابەگی بکرێت ؟! یارمەتی دانی ئەو هونەرمەندە زانست و پشوو درێژی و سەرمایەو بەرنامەی دەوێ ؛ بەرنامەیەک وەک مرۆڤەک بیگەنتەوە نەو کەمەگاو چارەسەری نەخشیە دەروونی و جەستەییەکانی بکات و سەبارەکی ئاسودەی پە ببەخشێ ونانەکی سەربەرزانەی بخاتە بەردەم و هونەرمەندیەکەی بگرێتە باوەش !

بەڵێ .. ئەو ئەستا هونەرمەندە ، زەرن ئەو دەنگخۆشانەی کە لاسایی حەسەن زیرەک دەکەنەوە ؛ بەڵام ، هیچیان ئەو سۆزە گەرم و خەمگینە یان لە دەنگدا نەبوو ؛ هەر بەیە لەماوەیەکی یەکجار کەمدا ئەو دەنگە بە دەقیقەیەک و چەند چرکەیەک سنووری وەاتانی بەی ولە بەاوبوونەوە داژمارەی پیوانەیی شکاند ! هونەرمەندەک لە گوتنەوەی

گرانی زیرک دا تایبەتمەندی خۆی لەدەست نەداو داهێنانی زیرەکیشی نە شیواند و گرانی زیرەکی بە ئاوازو گوتن وشەعرەوە وەک خۆی گوت..نەک وەک زیرەک !
لە کۆتایی دا پۆیستە سوپاسی بەڕێز (سەعید مەنسووری) بکەین کە وێنەی گرتووە ، وێنەیەک لە گۆشەیەکی یەکجار گونجاو لەگەڵ حاڵی ئێلخانی بابایگی ، وێنەیەک دەنگەکەی بەرزکردەوەو هێنگ و هووی (ئێلخانی بابایگی) خۆشویستکرد ! وێنەیەک لە چەند چرکەیەک دا ..ئێلخانی بابایگی لە موعتادەکەوە کرد بە هونەرمەند .. هونەرمەندێک لە ژێر پێیان دەزرایەوەو یەکسەر چووە نێودڵان … هە رۆها پۆیستە سوپاسی ئەو هونەرمەندە فارسە بەڕێز ش بکەین کە ناوی (جابر بەهارمەست) ە و گرانیەکەی ئیدیت کردوو مەسیقای خستە سەر ، دیسان سوپاس ئەو بەڕێز ش بکەین کە لەگەڵ چەند بەڕێزێک چووە سەراغی ماڵەکەی … بەداخەوە حاڵی ماڵ و منداڵەکەی ئاگەر موعتاد بوونەکەی لەدەرکەین لە هە ژاری دا لە حاڵێ ئێلخانی خراپتر بوون !؟ خانوێک و ماڵێک کە دەتگوت تازە لە نەو تەپ و تازی شۆی یەکەمی جیهان هاتووتە دەرەوە ! خانوێک و ناو ماڵێک و ئەندامانی خانوادەکە هە ژاری لە هێنگ و هوویان دەچۆایەوە ؛ بەجۆرێک چاوی وێنەگرو هاوکارەکانی پە فرمێسک کرد ..ئەو چاو پە فرمێسک بوونە چاوی بینەرانیشی گرتەوە … تا گەیشتە چاوی منیش !!

دوا هە وا…

پێش کەمێک بەڕێزان (سەعید مەنسوری) و هاوکارانی بەڕێز (ئێلخانی بابایگی) یان لە کەمپ دەرهێناو بەهێنگ و بەرگێکی نوێوە کە دەستی منداڵە بچووکەکەی خۆی گرتبوو زۆر ئاسایی هە س و کۆتی دەکردو لە نەو ئاپورای خەڵک دابوو وگوتی: ئەو خەڵکە کە یارمەتی منیان داوە ئێستا ، منیش هە وڵدەدەم لە داهاتوو یارمەتی کەسانی تر بدەم . بەو هیوایەی ژیانی داهاتووی ئەو بەڕێز ، ژیانێکی نوێ بێت و سەرکەوتوو بێت لەو گۆڕانکاریە گەورەیەو بە هونەرو ژیانی کەمڵایەتیەوە ، وەک لە هە س و کۆتیشی دەردەکەوە دوور نیە بە ئاسانی ..ئاسایی ببێتەوە مرۆڤێکی نەو کەمڵ و جارێکی تر هونەرمەندانە بێتەوە سەر شانۆی ژیان .

**

**

https://www.youtube.com/watch?v=dZavlyHdv74

لینکی گرانی گۆوهە رە بەدەنگی (ئێلخانی بابایگی)

**

https://www.facebook.com/100075325327041/videos/476773627610881

لێنکی سەردانی بەڕێزان بۆ ماڵی (ئێلخانی بابا بەگی

**

وێنەی بەڕێز ئێلخانی بابا بەگی دوای دەرهێنانی لە کەمپ)

مەولود ئیبراهیم حەسەن – هەولێر ٢٨/٧/٢٠٢٢

کەنارەکانی غەریبی.. شەمامە بارەوانی

جەنتاکەمم پێ کردووە لە دێ تەنگی و

سواری کەشتی نامەیی بووم

ملی ڕێگای مەرگم گرتووەتەبەر و

بەرەو کەناری سەراب

سەوڵی ماڵئاوایی لێدەدەم

دەمەوێ لە دوورگەی تەنیایيدا بگیرسێمەوە و

ببم بە هاوڕێی لم

چیرۆکی بەرد بە بەزاری بگێڕمەوە

داستانی خەمەکانم بە شەپۆڵی دەریا باسکەم

تابلۆی بە ناسنامەییم

لە سەر دەی دیواری غوربەت بە بەیەی بە ڕەنگی

بکێشم

هەناوەی گریان

لە سەر تاتەبەردی کەنار دەریای بێ ئەقڵیی

هەڵبکێشم و

بەزاری هەناسەکانم ئاوێتەی هەوری دابێان کەم

لە سەر لوتکەی چیای عەدەم

پەیکەرێک بێ ناسەریەکانم ڕێ بنەم

یادەوەریەکانم

لە سەر پەردەی تەمی ئاسمانەوە بنووسم

ئەشیفی زامەکانم

بە باڵای تاوەری نیگەرانیدا هەبواسم و

یاداشتەکانم

بە سنووری جوگرافیای بیرچوونەوە بسپەرم و

نەقڵەتی بوونم بخەمە قەفەسی فەرامۆشییەوە

دەمەوە

دەکیەمەنتی ئەسرینەکانم بسووتێنم و

ئەلبوومی ئابردووم بسەمەوە

دووبارە ببم بە تراویلکە و

پیاسەیەکی جادەی بە هەدەیی بکەم و

چەوانی ناخم تەی کەم و

کەانەکانی غەریبی بژمەرم

لە سەر شەستەی ماخولانیەتدا

قژی خەمەکانم بکەم بە پەت و

ئازارەکانی ئەحمی پە لە سەدارە بدەم

دەمەوە ببم بە هەم

ببم بە سەبەر

ببم بە هیچ
دەمەوە

لە کافەی سەرگەردانیدا قاوەیەکی ئەش

چون بەختم و تاڵ وەکو یادگاریەکانم بخەمەوە

بۆمە باێی بێزاری و

پێکە مێی غوربەت بنووشم و

لە خەم مەست بم

لە نیشتمانی پەشیمانیدا

وەاتی نامێی خەم وەرگرم و

لە فرمێسکی خوێندا بتومەوە

و

لە شەقامی بە تاقەتی و

لە ناو تێزی پێی غەریبیدا ون بم.

تابلۆ بە گۆلەریێکان... شیعری : ئەرسەلان ئالانی

بەرپرسێکی زۆبەلاح و ...
پۆلیسێکی نامورتاح .

فیلێکی بە خەرتووشە و ...
کچە مەدەلێکی شووشە .

کادرێکی جاسووس و ...
خوونێکی ۞۞۞پە لەکابووس

حاجی یەکی بەشەرەف و ...
ژنە عەرەبێکی نەجەف

پاشایەکی درەزن و ...

مەگەلەک (بزن)

رسوایەکی سەربەرز و ....
مەردەکی لووت لە عەرز

ترسنۆکەکی ئازا و .....
میللەتەکی ناەزا

ماینەکی خرپن و ....
کورتانەکی چەکن

هاوینەکی تەڤ و .....
مزگەوتەکی بە بەڤ

خوەندکارەکی زیرەک و ....
مودیرەکی بچەک
ارسلان ئالانی

نووسەر و هۆشنەبیران وشەی گەمژە!... زانا ەزاق

سەرتا ووشەی گەمژە یان کەم ئەقڵ بە ئەو مرۆڤانە بەکاردێت کە نەزانن بەلام ئایا مرۆڤ هەن نەزان بن ؟ بەگومان نەخێر, چونکە هەموو مرۆڤێک شتێک دەزانێ کەواتە نەزان نیە، بەڵکو زانین و زانیاری هەیە لەگەڵ زانست ، بەس دەکرێ تۆ لە بوارێک شارەزایی باشت هەبێ یەکەکی تر بوارێکی تر ،
ئەمەش هەرووک فەیلەسوفە ئەزموونگەرەکان باسیان کردووە کە مەشکی مرۆڤ وەک لاپەڕەکی سپی وایە بەهەی ئەزموونەوە شتەکان وەردەگرێت.

بۆ نموونە کاتێک مامۆستایەک فێرخوازێک فێر دەکات ئەوە ئەو فێرخوازە بەهەی ئەو ئامرازانەی مامۆستا پێی دەدات دەخوێنێت، ئەوا بەو جۆرە ئەزموون دەکات. یان ووردە ووردە بەهەی ئەزموونەوە و

ئاستی تێگەیشتووییەوە ژیگای باشتر دەدەزێتەوە ، بەڵام ئایا ئەو کەسە کە دەبێتە فەرخواز یان هەر شتێکی تر گەمژە و نەزان بووە ؟بێگومان نەخێر تەنیا لەوە زانیاری نەبووە چونکە پێشتر ئاوا فەرنەکراوەو ئەزموونی نەکردووە، دواتر ئێگەر بەو مانایە بێت ئەوا هەموو کەسێکانی تریش گەمژەبوونە بەیە پێویست ناکات تە ژیشنبیر بیت یان نووسەر یان هەر شتێکی تر مرۆقی ترت پێ گەمژە بێت، چونکە ئەویش بیانووی خۆی هەیە بۆ ئەمە.

لێرەدا چەند نموونەیەک تر دەهێنینەوە بۆ ئەوەی ژوونتری بکەینەوە :

نموونەی یەکەم
کاتێک تە لێبوارێک شارەزای یەکێکی تر لێبوارێکی تر ،ئێگەر تە ئەوت پێ گەمژە بێت ئەوا ئەویش تێی پێ گەمژەیە ، هەردووکیشتان بۆ سژماندنی ئەمە قسەی خۆتان هەیە .

نموونەی دووەم
کاتێک تە و یەکێکی تر لەیەک بوار کار دەکەن ئەوا یەکێکتان شتێک دەزانێت ئەوی تر ئەوە نازانێت ، ئەمش مانای ئەوە نیە ئەو گەمژەیە ؟!چونکە لەوانەیە ئەویش شتێک بزانێت تە نەیزانیت .

نموونەی تر
تە نووسەری یان بەشوەیەکی گشتی بژین ژیشنبیری (چەمکی ژیشنبیر گشت بوارکانی کەمژگا دێگرێتەوە) ناکرێت تە خژکی تر بە گەمژە بزانیت هەر ناشبێ شتی وا، چونکە تە کاتێک دەبیتە کەسێک لەو بوارانە و کاری تێدا دەکەی دەبێ خێت بزانی کە ژیشنبیری و ژوناکی فەری کەسی تر دەکەی ،ئەمش واتە تە دەبێ بزانی کە تش پێشتر وێک ئەو بووێت دواتر تە هاتووی ئەو فەر بکەیت هەروێک چۆن تش فەربووێت .

نموونەی تر
ئەویش ئەوەیە کە دوو کەس دوو ژیگای جیاواز دێگرن، ئەمش بەهەمان شێوە،
تە ژیگای خێت پژاستە ئەویش ژیگای خۆی ،ئێگەر تە ئەوت پێ گەمژەبێت ئەوا ئەویش تێی پێ گەمژەیە چونکە هەروێک چۆن خێت ئەو ژیگایە بژاست دەزانی ئەویش ژیگای خۆی بژاست دەزانێت …

لەکەتاییدا پێم سێرە کەسانێک وێک نووسەر و هەندێک کەسی بواری تر هۆن خژکی تر بە گەمژە دەزانن ؟! باشە ئەوە ووتمان ئەوان ئەو شتە

نازانن تۆ دەیزانی بۆچی لەجیاتی فڕکردنیان ووشەی گەمژەیان بۆ بەکاردێنی ؟یان لەوانەشە تۆ ئەو شتەی دەیزانی هەڵە بێت ،استیش نەبێ ؟!یان لەوانەیە تۆ ئەو شتەی باسی دەکەی لە خەتدا هەبێ یانی دژبەیەکی و دووفاقیت تۆ ئەوە نازانیت .

تێبینی بەکارهێنای ووشەی گەمژە لای من وەک ئەوە وایە مامۆستایەک بە فڕخوازەکەی بڵێ نازان؟!ئەگەر مامۆستا بە فڕخواز بڵێ نازان ؟ ئەوە خەت لە هەر بوارێکی کەمەگای بیری لێبکەرەوە.

2022- 8- 2

ئیرادەیەکی بەهێزتر لە تیرۆر و بەبارمتەگرتن!... عەبدولڕەحمان گۆرکی

بەبارمتەگرتن لە لایەن هەر ڕێوت و لایەنگەوە بۆکار بهێندرێت جووڵە و کارێکی ناشیرین و ناشایستە. بە تایبەت ئەگەر لەلایەن حکومەتێکەوە ئەنجام بدرێت تاوانێ و بەپێی جۆر و کات و هەندەکانی، ئاستی تاوانەکە دیاری دەکرێت. ژمارەی ئێران، نموونەی کۆنکرێتی ئەمجۆرە حکومەتانەیە لە پێنج دەیەی ڕابردوو و خراپترینیانە لە جۆری خۆیدا. چونکە تێکەڵاوی تاوانکاریتری ئەم دەسەڵاتەیە، لەوانە کوشتن و لە سێدارەدان و تیرۆرکردن و بەمبانانەوە بەردومانکردن و هتد!
ژمارەی ئێران بە بارمتەگرتنی هاووڵاتیانی وڵاتانیتر، دەستی بە حوکمەانی کرد و بە درۆزایی دەسەڵات، نەک تەنها هەرگیز خۆی لەم تاکتیکە تاوانکارییە دوور نەخستەتەوە و ژمارەی هەندی خراپتری بە زیاد کردووە، بەڵکو بە درۆ(!) و لە ژێر ناوی بەرگریکردن لە ئێران و ئیسلام و خەڵک، دەستی داوەتە ئەمکارە و داو و دەزگا پەوەندیدارەکانی لە دەرەوەی وڵات و بە تایبەت باڵیۆزخانەکانی خۆی ڕاسپاردووە بە پشخستنی ئەمجۆرە تاوانانە.

سازان لەگەڵ بانکەوانی تیرۆر لە جیهاندا!

لە ماوەی ٤٤ ساڵی ڕابردووەدا بەردەوام نموونەگەلێکی لەمجۆرە تاوانانە بووین کە لە لایەن دەزگەیمی ئێرانەوە ئەنجام دراوە و بەداخەوە دەوڵەتانی دەزئاوا بە سیاسەتی "سازشتکاری" مامەڵەیان لەگەڵدا کردووە. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش کە دەژەمی تیرۆریستی ئێران توانیویەتی بە شێوازی جیاوجۆر، ئەم لیقارە بکاربهێنێت بە گەیشتن بە ئامانجەکانی. بە تایبەت لە دووبەدووبوونەوەی ئاڵنگاری و قەیرانەکان و لە سەروەی هەموشیانەوە لە دووبەدووبوونەوەی تاکە ئاڵترناتیڤی دیموکراتی، واتا (ئەنجومەنی نیشتمانی موقاومەتی ئێران). دوایین هەنگاویشی بریتی بوو لە دەککەوتنی لەگەڵ حکومەتی بلژیکا، بە ڕزگارکردن و گەڕاندنەوەی تیرۆریستانی ڕژەمی ئێران بە لای خۆی. حکومەتی بلژیکا بە پەسندکردنی پرۆژە یاسای ئاوگەڕکردنی زیندانیانی نێوان هەر دوو وڵات، یاریکردن لەسەر زەمینی دژەمی ئێرانی هەڵبژاردووە کە ئەمەش زۆر مەترسیدارە!
پەیوەستە بگوترێ یەکەم بارهەمی ئەم دەککەوتنە ناشایستە، گواستنەوەی دیپلۆماتکار – تیرۆریست (ئاسەدوڵا ئاسەدی)یە لە زیندانی بلژیکاوە بە ئێرانی ژێر دەسەڵاتی دژەمی تیرۆریستان. واتە هەر ئەو شوێنەی کە لە ساڵی 2018 بەرەو بەمبانانەوە لە کەبوونەوەی ساڵانەی موقاومەتی ئێران لە پاریس بەدەکرابوو بەرەو ئەوروپا تا لە ژێر پەردەی دیپلۆماتکدا ئەم کردە تیرۆریستییە ئەنجام بدات کە هەڵبەت دواتر دەستبەسەر کرا!
ئەم پیلانە گەورە تیرۆریستییە، تەنها چەند کاتژمێر بەر لە دەستپێکی کەبوونەوەی ساڵانەی موقاومەتی ئێران لە لایەن پۆلیسەوە کەشف کرا، لەم کەبوونەوەیدا سەدان کەسایەتیی بەرجەستەی جیهان، لە پێنج کیشوەرەوە ئامادەی ببوون، لە نێویاندا خاتوو مریەم ڕەجەوی، سەرکی هەڵبژێردراوی موقاومەتی ئێران. دواتر دیپلۆماتکار – تیرۆریست (ئاسەدوڵا ئاسەدی) و تیمەکی تیرۆریستی چوار کەسی دەستگیرکران و لە پرۆسەیەکی دادوەریدا، سزای (20) ساڵ زیندانی بەسەردا سەپێندرا. سزای هاوشێوەش بە ئێندامانی تیمەکە دەرچوو.

بارمتەگرتن، لیقارێک بە بەرەوپێشبردنی تیرۆر!

ڕژێمی ئێران لە ماوەی چوار دەیەی دەسەڵاتداریدا. هاوکات لەگەڵ گرتن و ئێشکەنجەدان، لە سێدارەدان و کوشتن، تیرۆر و بەردومان و جۆرەها پێشێلکاریی گەورەی مافی مرۆڤ بەرانبەر بە خەڵکی ئێران، بارمتەگرتنی خەڵکانی وڵاتانیتر و بەتایبەتی خەڵکانی خاوەن دوو ڕەگەزنامە، بەشێک بووە لە بەرنامەی نەگەڵ و ئەندازیاریکراوی، بە پێشخستنی ئامانجە تیرۆریستی و مەزنخوازییەکانی کە بە ڕەگەی جیاوجۆری فەکردن و پیلانگێڕییەوە، ڕاکێشی ناو ئێرانی کردوون و

لەوەش، دوای درووستکردنی فایلی ساختە و هەنگاوی بەرایی و گونجاو لەگەڵ ئامانج و کۆشە و قەیرانەکانیدا، گرتووەنی و بە پێشخستنی ئامانجی تیرۆریستیی، یان مەبەستی سیاسی و ئابووریی، بە کاری هێناون کە بەپێی بڕگەنامەکان، لە چەندین حاڵەتدا، "دانپێدانانی زۆرەملێ"ی لە وەرگرتووەن بە ئاوەی شەرعیەت بەدات بە کردەی بارمتەگرتنەکەی.

لە کەس شاراوە نییە کە وەلی فەقیهی دەسەڵاتداری ئێران، هەمیشە "لیقاری بارمتەگرتنی"ی لە کاروباری دیپلۆماسیدا بە مانەوەی ژیامکەی بەکارهێناوە. عەلی خامنەیی بە هەی سیاسەتی لاوازی دەوڵەتانی ڕۆژئاوا، لەڕێ نگرتنەباری سیاسەتکی بڕیی توند بەرامبەر بە دیپلۆماسیی بە بارمتەگرتن، توانیویەتی قازانجگەلکی زۆر بکات و بەم شێوەیە، داواکاریەکانی بەسەر دەوڵەتاندا بسەپێنێت!

هەوەستی سازشتکارانەی دەوڵەتانی ڕۆژئاوا بەرانبەر بە داخوازیەکانی ڕژێمی بارمتەگری دەسەڵاتدار لە ئێران، نک هەر نەیتوانیوە کنترڵی تیرۆر و فراوانخوازی ڕژێمی ئێران بکات، بەکوو ڕۆژانە شاهیدی تشەنەکردن و پەرەسەندنی تیرۆر و بناژەخوازیی ئەم ڕژێمەین کە ئەمڕۆش وەک (پڕۆیەکی ڕش) بە ناو چاوانی کەمەگەی نەودەوڵەتیە دیارە!

ئازارەکی هاوبەش بەرانبەر بە سیاسەتی سازان لەگەڵ ڕژێمی ئێران!

ڕژیمی ئێران توانیویەتی بە هەگای باوەزخانەکانیەوە (بیخوەنەوە جاسوسخانە و شوێنی سیخوەیکردن و خانەی تیرۆر) و لە ژێر پەردەی کاری دیپلۆماسیدا، مەودای بارمتەگرتنەکانی لە جیهان زیاتر بکات! مارك دوبەویتز (MarkDubowitz)، سەرۆکی جێبەجێکاری دامەزراوەی بیرکردنەوەی بەرگری لە دیموکراسیەکان، پێیوایە ئێران لە ناو قەیرانەکان و ململانێی لەگەڵ ڕۆژئاوادا، بەبارمتەگیراوەکان وەکو موزایدە بەکاردەهێنێت: "بەدنیاییەوە کەماری ئیسلامی ئێران خەڵکان بە بارمتە دەگرێت و چل ساڵە ئەمکارە دەکات و ئەم کارەی کردووە بە کەرستەی شێوە. خەڵکی بەتاوان دەستگیر دەکات. ئەم ڕژێمە بە تەمەتی ساختە و جەراوجەر، خەڵکانکی خاوەن دوو ڕگەزنامە یان خەڵکانی وەاتانی بیانی دەستبەسەر دەکات و بە لێپرسینەوە و دادگاییکردنی دادپەروەرانە و ئاشکرا و، بە ڕێچاوکردنی مافەکانی مرۆڤ و لە گەرماوگەرمی ململانێکانیدا لەگەڵ وەاتانی جیهان، کەسانە وەک (کەپانی مشتومە و موزایدەکردن) دژ بە وەاتانی ڕۆژئاوا بە کار دەهێنێت. تۆقاندن و دروستکردنی ترس لە کورتخایەندا، بیانییەکان لە ئێران دوور دەخاتەوە، بەڵام لە درێژخایەندا تەنها باس لە ترس و دڵەڕاوکێی کەماری ئیسلامی دەکات بەرانبەر بە خەڵکەکەی خێی و لە

کۆتایيدا خۆک سەردەکەوێت".
ئاماژەگەری بەرەنگاربوونەوەی بەبارمتەگرتن و تیرۆری ڕژێمی ئێران!
تا ئێو کاتێ سیاسەتی سازان و سات و سەودا بەسەر دەوڵەتانی ڕۆژئاوادا زاڵ بێت، هێزوبستی دەوڵەتان لە ئاست سیاسەتی بەبارمتەگرتن ناگەڕدرێت. ئەم ڕاستییە زۆر جار سەلمێندراوە. هاوکات لەگەڵ ئەم ڕاستییەش پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە قوربانییە سەرەکییەکانی سیاسەتی نەرم و نیانیی دەوڵەتانی ڕۆژاوا لەگەڵ ڕژێمی دژەمرۆی ئێران، خۆک و موقاومەتی ئێران بوون. هەر لەبەر ئەم هۆکارەیە کە موقاومەتی ئێران وەک (ئاماژەگەری سەرەکی بۆ ئاشکراکردن و لەقاودانی سات و سەودای لەمجەرە)، هەمیشە بە پاراستنی بەرژەوەندییەکانی خۆکی ئێران کاری کردووە و لە گەڵ پانکەدا باجێکی داوە. لەم دواییانەدا مایکل فرایلیش، ئەندامی پەرلەمانی فیدراڵی بلژیکا لە وتارێکدا ڕوو لە موقاومەتی ئێران وتی: ئەمە بە تەنیا ناتوانین ڕێگری لە پەسەندکردنی پڕۆژە یاساکە لە پەرلەمانی وڵاتەکەماندا بگرین. هەر بۆیە پێویستمان بە یارمەتی و هاوکاری ئێوەیە".
ئاشکرایە کە چارەنووسی هەر وڵاتێک لە لایەن خۆکی ئێو وڵاتە و نوێنەرە هەڵبژێردراوەکانی و لە نیهایەتدا حکومەتی ئێو وڵاتە بڕیاری لەسەر دەدرێت. بۆیە تا ئێو جۆگەیەی پێوەندی بە خۆک و موقاومەتی ئێرانەوە هەیە، پێویستە پیلانی موزایەدەکردن و سات و سەودا لەسەر حیسابی بەرژەوەندییەکانی خۆکی ئێران ئاشکرا و ڕیسوا بکرێت و ئای گشتی جیهانی لە ئاگادار بکرێتەوە و لەدژی هان بدرێن!

ویژدانی مرۆڤایەتی هاوچەرخ!
ئێستا هەموومان شاهیدی ئێوەین کە چۆن ویژدانی بێئاگا و بێداری خۆکی بلژیکا و وڵاتانیتری جیهان بەم دوایانە بەشەرمانەیە وڕوژێندراوە و وەک نموونە لە بلژیکا، بە سەرۆک وەزیرانی ئەم وڵاتە دەڵێن "تە لە هەموو جیهاندا ناوبانگ و ئابووی وڵاتەکەمانت بردووە!". نابێت گومان لێوەدا هەبێت کە لە ئایندەیەکی نزیکدا حکومەتی ئەم وڵاتە ناچار دەبێت باجی ئێو کارە ناشیرینە بدات. هەروەک چۆن ئەندامەکی پەرلەمانی بلژیکا پەسەندکردنی ئەم پڕۆژەیاسایە لە لێژنەی پێوەندییەکانی دەرەوە پارەمانی بە "دژێکی ڕەش بە بلژیکا" ناوبرد و وتی: "دەبێت حکومەت (بلژیکا) شەرم بکات" و پرسیاری لێو کەسانی دەنگی (ئەرێنی)یان داوە بە پڕۆژە یاساکە کرد کە "ئایا دەتوانن لە ئاوێنەدا سەیری خۆیان بکەن؟".

کەوایە ئەوەی دەکرێ وەک دەستکەوتێکی گەورە بەرجەستە بکرێت ئەوەیە کە نەک هەای گشتی جیهان، نە دیمەنی سیاسی و یاسایی و ڕۆژنامەوانی، مامەڵەیەکی وەها بەشەرمانەیان پێ قبووڵ ناکرێت. هەر بۆیە دادگای پێداچوونەوەی برەکسێل ڕەگەی بە گواستنەوەی دیپلۆماتکار – تیرێریست (ئەسەدوڵا ئەسەدی)، بۆ ئێران نەداوە و داوای لە سەرۆک وەزیران و وەزیر کاروباری دەرەوە و وەزیری دادی بلژیکا کردووە ئامادەی کێبوونەوەی دادگا بن!

عەبدولڕەحمان گەورکی، نووسەر و لێکۆڵەری سیاسی

فەرموون تاوانباری جینۆسایدی بارزانییەکان لە نەمسایە, ڕشتنی فرمێسکی پێ ناوێت!… عەلی مەحمود محەمەد

فارس نیعمە محیاوی Neama Hussain AL-mihiwai Faris لەدایك بووی 3-7-1940 دانیشتووی شاری ڤیەنای پایتەختی نەمسا, لە ساڵی 1983 وەک فەرماندەی فەیلەقی 1 و 5, لە پاڵ بەشداریکردنی لە پرۆسەی ئەنفال لە سەردەمی فەجری دوو سەرکردەی فەیلەقی 1 سوپای عێراقی بوو, فەرماندەیی گرتنەوەی چیای گردەندی کرد لە پرۆسەی فەجری دوو بە هاوکاری جاشەکان, بارزانیش لە یاداشتەکانی خۆیدا ئاماژەی پێ دەدات"هێزەکانی ئێران لە لایەن شیرازی و موحسین ڕزاییەوە فەرماندەیی دەکران, هێزەکانی عێراقیش لە لایەن فەریق روکن, نێعمە حوسێن فارس ئەلمحیاوی, فەرماندەی فەیلەقی پێنجەوە سەرپەرشتیی دەکران. سەددام خۆیشی سەردانی دیانای کردبوو, لەم شەڕە عێراق چەکی کیمیایی بەکار هێنا-بارزانی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد – بەرگی چوارەم 1975-1990 شەشی گۆران- ل 205″.
هاوکات لە پەلامارەدانی بارزانییە سڤیلەکانی ناوچەی دیاناو شۆنبزرکردنیان ناوبراو بەیار دەربووە, وەك عەلی تەتەر ئاماژەی پێ دەدات" حکومەتی عێراق پاش ئەم تاوانە، لە ئابی ١٩٨٣، بە

فەرمانی سەرکردەی فیلەقی یەکی سوپای عێراق، لیوای روکن نەعمەت فارس حوسێن بۆ هەماهەنگی لە گەڵ لقی باکووری لەشکری حزبی بەعس لیژنەیەکیان، بۆ سەرکایەتیی عەمیدی روکن ئیحسان کامل شەبیب پێکهێنا بوو، کە کارکێیان بریتی بوو، لە ئەنجامدانی ئامارێکی ئەمنی لە سەر هەموو نیشتەجێبووانی قەزای سەران و ناحیەی دیانا و گوندەکانی دەوروبەر، بۆ ڕووشوێنی پێویست بۆ دانانی ڕاددەیەك بۆ بزاقی »خائین و بکرێگیراوان « بۆ پێی دەربڕینی ئەوان و دەزینەوەی جێگایەك، کە یەکەکانی لەشکری و ئیداری عێراق بۆی بگوازرێتەوە کە ئاسانتر بتوانن بیانپارێزین. هەروەها بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەر کردەوەیەکی نائاسایی، لە ٩ی ئابی ١٩٨٣ هێزێکی تەواویان پێکهێنا بوو، و پیلانێکی ئەمنییان دانابوو بۆ بەرەنگاربوونەوەی هەر پێشهاتێك. بەم شێوەیە حکومەتی عێراق لاپەڕەیەکی نوێی لە سەر تاوانکانی دژ بە مرۆڤایەتی و گەلی کورد لە بەدەنگی کەمەگای نەوەوەتی تۆمار کرد کە تا ئێستاش شوێنەوارکانی بەسەر کومەگای کوردیدا ماوە. بەلام دوای ئازادکردنی عێراق، لەسەر کەمەکوژی بارزانییەکان، هەر یەك لە عەلی حەسەن ئەلمەجید، تارق عەزیز عیسا، سەعدون شاکر مەحموود، سەفیان ماهرحەسەن، وەتبان ئیبراهیم حەسەن، حامد یوسف حەمادی و حکمەت مزبان ئیبراهیم لەلایەن دادگای بالای تاوانکانی عێراق بۆ تاوانی کەمەکوژی دادگایی کران -حکومەتی عێراق و جینۆسایدی بارزانییەکان پرۆفیسەری هاریکار دکتور عەلی تەتەر-تایبەت بۆ گولان نوسیویەتی- کەمەکوژی بارزانییەکان و بەدەنگی کەمەگای نەوەوەتی ڕەگەی بۆ ئەنفالی گەرمیان و کیمیاباران خۆشکرد سیاسی ژمارە (٩٤٠) ٥/ ٨/ ٢٥ ٢٠١٣".

سەرباری تاوانکانی لە پرسەی جینۆسایدی بارزانییەکان, الفریق الرکن (نعمە فارس حسین) یەکێکە لە داواکراوانی کەیسی ئەنفال, یەکێکە لە تۆمەتبارە سەرەکییەکە داواکراوەکانی خولی یەکەمی دادگا, لە داوانامەی دادگای باڵای تاوانکاندا ناوی 24 تاوانبار هاتووە" بە پێی نووسراوی ف2 1445 ڕەکەوتی 18-12-2005 ی دادگای باڵای تاوانکان, ژمارەی فایل 9101 و 9102 لە کەی 9302 فایلی ئامادەکراو بۆ دادگا لە کەیسی تاوانی ئەنفال, بەیاری گرتن بۆ 24 تاوانبار دەرچووە لەسەر داوای دادوەری لەکۆینەوە, لەو داوا نامەیەدا, نیعمە فارس ژمارە 13یە, (ناوی لە لیستی 423 تۆمەتباری ئەنفال هاتووە بە ژمارە 86 -الفریق الرکن (نعمە فارس حسین) معاون رئیس ارکان الجیش للتدریب).
لیوا روکن فارس حوسێن محیاوی لە پاڵ کەماڵ ساجت و سوبحان هاشم

سەرکردایەتی پرسەی ئەنفالی یەکی کردووە "23-2-1988 بۆ 19-3-1988", لە دانپیچنانەکانی سولچتان هاشمدا ناوی هاتووە 8147 بۆ 8179.

ناوبراو دواتر دەبێتە باوەڕی عێراق لە نەمسا, لە لایەن ڕێکخراوی چاودێری کوردساید چاك بوو, وەك تەمەتبارێکی ئەنفال سکاڵای یاسایی لەسەر تەمار کرا, وەلە بەهای پشتگوێ خستنەوە لە لایەن دادگای بالای تاوانکارەوە کە هوکاری داواکاری گشتی نەمسایان نەکردووە لە پێوەندییان بە دادگاوە, تەنانەت سەردانیان بە دادگا, ئەو سکاڵایش وەك سکاڵا لەسەر 422 تەمەتبارێکی دیکەی ئەنفالی لێهات, پشت راستی ئەو تەمەتانە نەکرانەوە کە خرابوونە پاڵی لە لایەن سکالاکەرانەوە, لە ڕێکەوتی 11-9-2007 سکالای سکاڵاکەران گەیشتبووە دەست دەزگاکانی نەمسا " ئەوانەی ڕێیان هەبوو لە پرسەی سکالاکە: خوالێخۆشبوو ناجی عەقراوی, و ف هاوولاتییەکی عەرەب لە نەمسا زانیاری تایبەت بە تاوانباری کەکردەوە, شاخەوان شەش, گەران هەڵبجەیی, دەرسیم دیبەگیی, قادر نادر, عەلی مەحمود", هەروەها کاك ڕزا حەمەی شاعیر چەند بەڵگەنامەیەکی وەرگێڕایە سەر زمانی ئەڵمانی خۆبەخشانە.

نێبوونی ناوی فارس نعمە محیاوی لە لیستی تاوانبارانی بارزانی لە ئاستی نێبوونی ناوی نزار خەزرجییە لە لیستی تاوانبارانی ئەنفال وە جێگای گومان و پرسیاریشە لەسەر کەی پرسەی دادگاییەکە.

هاوکات هاوکارینەکردنی داواکاری گشتی نەمساوی و پرسەی دادگاییەکە لە لایەن سەرانی کورد بە تایبەتی پارتییەوە کە بە ددان ئێشێك سەفەری نەمسا دەکەن جێگای پرسیارە.

نیعمە فارس حوسێن هەمان ئەو ئەفسەرە دوو ئێستڕێیە بەعسییە بە پۆونانی 9 گولە بە سنگی سەرۆك وەزیران عەبدالکەریم قاسمەوە, لە ناوەندی ڕادیۆی بەغدا, کەتایی بە ژیانی هێنا لە پرسەی کودەتا شوومەکەی 8-3-963, ناوبراو ئێستا بە پلەی لیوا خانەنشینە لە عێراق.

عەلی مەحمود محەمەد

.BPD REPUBLIK ÖSTERREICH
BUNDESPOLIZEIDIREKTION WIEN

Wien, am 11.10.2007

Herr
A. Mahmoud

alimahmud2001@yahoo.com

M. Raz, ARätin
Büro für Informationsdienst, Öffentlichkeits- und Medienarbeit
Schottenring 7-9
A-1010 Wien
Tel. :+43-1 31 310 / 72107
Fax :+43-1 31 310 / 72119
e-mail :*BPD W Informationsdienst
bpd-w-informationsdienst@polizei.gv.at
DVR :0003506

GZ: 444566/2007

Sehr geehrter Herr Mahmoud!

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben vom 11.9.2007 teilt die Bundespolizeidirektion Wien mit, dass dieses an die Staatsanwaltschaft Wien weitergeleitet wurde.

Hochachtungsvoll
Dr. Schwabl
Hofrat

REPUBLIK ÖSTERREICH
Staatsanwaltschaft Wien

Landesgerichtsstraße 11
Postfach 400
A-1082 Wien

Telefon:
01/401 27 DW

Telefax:
01/402 79 11
Sachbearbeiter:
StA Dr. Michael KLACKL

An
A. MAHMOUD
Kalvrweide 67
2727GB Zoetemeer
Nederland

51 St 10/05v

Betrifft: Strafsache gegen Nihama Faris AL-MIHIAWI.

Sehr geehrter Herr MAHMOUD!

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben vom 11.9.2007 teile ich Ihnen mit, dass in dieser Sache Erhebungen durch die österreichischen Polizeibehörden geführt werden, welche insbesondere im Hinblick auf die Notwendigkeit der Beschaffung von Informationen aus dem Irak noch nicht abgeschlossen sind.

Vom weiteren Verfahrensgang werden Sie, wie auch weitere Anzeiger in dieser Sache, selbstverständlich verständigt werden.

Staatsanwaltschaft Wien
am 19.9.2007

Staatsanwaltschaft Wien
Landesgerichtsstr. 11
1080 Wien
Tel.: +43 (0)1 40127-0

Bitte obige Geschäftszah
in allen Eingaben anführe

037 51 St 10/05v - 10

Mahmoud A.
Kalvrweide 67
2727GB ZOETERMEER
NIEDERLANDE

Soweit in diesem Formular personenbezogene Ausdrücke verwendet werden, umfassen sie Frauen und Männer gleichermaßen.

STRAFSACHE:

GEGEN:

Beschuldigter:
Neama Hussain AL-MIHIAWI-FARIS
geb. 03.07.1940
Gersthofer-Straße 145/2/6
1180 Wien

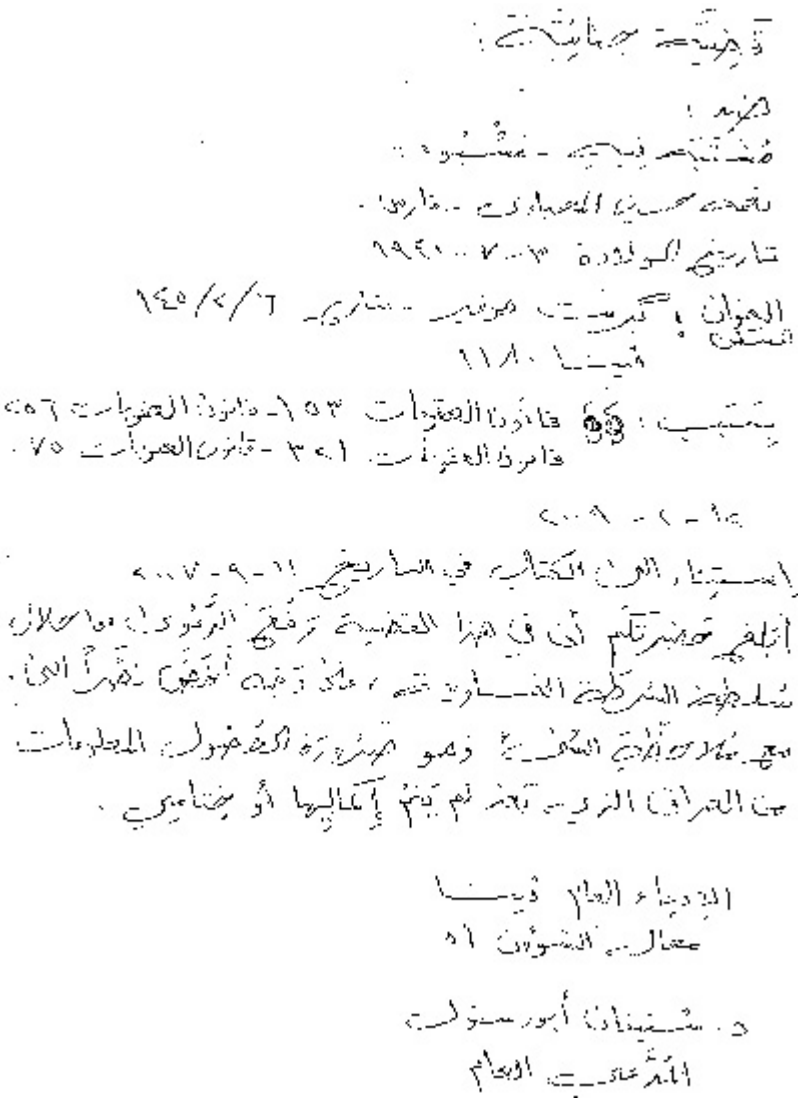
WEGEN: §§ 153 Strafgesetzbuch, 256 Strafgesetzbuch, 321 Strafgesetzbuch, 75 Strafgesetzbuch

12. Februar 200

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben vom 11.9.2007 teile ich Ihnen mit, dass in dieser Sache Erhebungen durch die österreichischen Polizeibehörden geführt werden, welche insbesondere im Hinblick auf die Notwendigkeit der Beschaffung von Informationen aus dem Irak noch nicht abgeschlossen sind.

Staatsanwaltschaft Wien
Geschäftsabteilung 51

Dr. Stefan Apostol
(STAATSANWALT)

کورتە چیرۆک/ هاویێک تا مردن... جەلال عەبدوڵا ساڵح

لە دوکانی پیاوە ئەمانییەکە هاتمە دەرەوە. تیشکی خۆرتاوەکەش زۆر بەتین بوو. هەستم بە ماندوی دەکرد. لە شەقامەکە پێیمەوە ئەویش بەرامبەرم وەستا بوو. بە پێکەوتمە هەنگاونان چەند وێنەیەکی قان کوغم بۆ هەشت. وێنەکانی لە ژورسەرمەوە بە عەمودی کارەبای شەقامەکەوە هەواسرا بون و تینی گەرما دەیبرژاندن.
هەشتا هەتاوەکە لە گەرمەی ئیشکردان دا بوو.کەکارەکان عارەقی هیلاکییان دەسڕی! لقی درەختەکان سەرقاڵی باندکان بوون بۆ استی چاوانی ئۆوم نەدەکرد بۆ جۆرە بشۆڕم بۆ تایبەتی وەختێک

ئاوەم ئەدایەوە هەشتا وا بەشوێنمەوە. ترسام! ویستم تا هەزم تەدایە ئاکەم و خەم دەرباز بکەم. بەڵام چیم بە نەکرا نەمتوانی و هەزم نەبوو. لەو کاتەدا پاسکەک هات و سەرکەوتم. نەشم دەزانی بە کوێ دەچم؟ پارەی سەفەرکەم داو لە تەنیشتی ژنەک لەسەر کورسیەک دانیشتم.
پاش ١٠ دە خولەک لە پاسکە دابەزیم. دەم خۆش بوو بەخەم گوت:

- هەرچەندەک بەت ڕزگارم بوو لەدەستی. بەڵام لە ناکاو قەڵەی گرتم! وەک ئاوەی گەورەترین تاوانم کردبەت چاوەکانی بەیەک ڕووخسارم منیش بەناچاری و بەدەم ترس و دەڵەڕاوکێوە هاوارم کرد بەسەری دا:
- چیت دەوێت لە من؟ بە وازم لێناهێنیت؟ماندوو بوین لەگەڵ یەکتری دا! نەفرەت لە خەت و لەو ژیانەی چارەنووسمی بەست بە تەووە! بەڵێ و ئەگەای ژیانی خەت بگەڕبەر. بەڵێ و وازم لە بهێنە! دوژمنەکەم بەسەرنجەوە بەی ڕوانیم! وەک ئاوەی لەو ئەژەوە لەدایک بووم بمناسەت پەی گوتم:
- تە لە چ جۆرە مەخلوقێکیت؟ من تا ئێستا مرۆڤی وەک تە پە لە گوناه و سەرەڕۆ و ماندوم نەبینیوە! باوەڕ ناکەم هیچ یەکەک لە هاوەکانم چارەنووسیان وەک منی لە هاتبەت بە هەی تەی کەچەریەوە! تە دەڵێی بە کەچ کردن هاتوویتە دنیا! کەچ لەگەڵ خەی دەتبا، دەڵێیت و دەڵێیت بەبە ئاوەی ئارام بگریت.
زوو پەم وتی و ئێستاش پەتی دەڵێم:
- هەندە خەت بە کەشەی کەچ کردنەوە سەرقاڵ مەکە! لە گەڵەکێیەوە مەچە بە شارەکی جەنجاڵی و لە کەسانەکی تاریکییەوە بە شەقامەکی ترسناکی پە لە تاوانی. ماندوو بووم هەندە گەڵام و شوێنت کەوتم! لە شوێنەک ئارام بگرە! نەفرەتی شەیتانت بەرکەوێت! بەسە ئیتر وازبهێنە! بەسە کەچ کردن و نەسرەوتن! لەوەتەی هەم وام بە شوێن تەوە. بە شەویش ئەقڵە بەخەت ناگریت. ئەمڕۆ لە تارانی و سبەی لە پاریس، هەفتەی داهاتوو لە نیودەلهی و ڕۆژەکی کە لە واشنگتەنیت. شەقامەکان ماندوو بوون بەدەستەوە. بەیارەکە لەدەست مندا نییە ئاگین نەفرەتم دەکرد لە خەت و لە مەژووی کەچکردنت! ئاوێت لە بیر نەچێت چارەنووسم بەستراوە بەتەووە و تا مردنیش دەبێت پەکەوە بین.
بیرم لەشتی خراپ دەکردەوە. دەمویست کارەک بکەم هەرگیز نزیکم نەبەتەوە. دەمویست بە یەکەمین جار ناوی خەم بنەم جەلاد و بیکوژم و پە بخەمە سەر ملی و بیخنکێنم و ڕزگارم بێت

لە دەستی! لەوکاتەدا سەرقالی ئەوە بووم چۆن لەکەی خەمی بکەمەوە زەردەپەڕە ئاوا بووە. ئەویشم لە چاوەنبووە. هاوڕێکەم بە ئاگای هێنامەوە:

- بەسە هاوار کردن! درەنگە! هەستە! دەبێت بچین بە سەر کار.

جەلال عەبدوڵا ساڵح

قەڵەقی.. ئاراس سەعید

ئەم ماوەیە باش نەبووم. کاتێکانم لە نەو نەرینگەو نەخۆشخانەکان بەسەردەبرد. لە تاقیگەکانی خوێن پشکنینی (esr _ cbc _ tsh_hdl _ c.u.e)یان بۆکردم.
پشکنینەکان نیگەتیڤ بوون، بەڵام درزێکی گەورە لە دەم درووستبوو بوو.
بەنێک بە دەستەکانمەوە بوو، کاسی کردبووم، بەنی نەخۆشخانە، بەنی تەنهایی، بەنی نەخۆش، بەنی تەرم، بەنی خوێن، بەنی ئازار. چەند جار بە سابوونی لەکس دەستەکانم شوشت، کەڵەنیام لە دەستم دا، عەترم لەخەم دا، کەچی ئەو بەنە هەر نەڕەیشت.
شەوێکیان حاڵم تێکچووبوو، سواری نەقالێیان کردم، جگە لە ئامێری نەخۆشخانەکە، کەس نەیدەزانی چەندە بێت مردبووم.
پزیشکێک لە پرسیم ئێستا چەنی؟
سەرم بە لەقاند.
گووتی: کاتەکانت چۆن بەسەر دەبەیت؟
گوتم: زیاتر دەخەونمەوە، بەم باسکرد کە چۆن (گیرگەری سامسا) لە مرۆڤەوە دەبێت بەسیسرک!
ڕاسکۆلنیکۆف لە پترسبەرگ کەللەی سەری پیرەژنێک شەق دەکات. هێندەش نا، سووژدە بە ژنەکی سەزانی دەبات. پزیشکەکەش وەک من شارەزایی ئەدەبیات نەبوو، ئەویش کافکا و دەستێڤیسکی نەدەناسی.
بە بزەوە پێیگووتم: شەوانە بچیەوە سەرقالی؟
پێم گووت: شەوانە ناووم. جاروبار دەستپێک لەدەدەم و جاروباریش بە نووسینی نامەوە سەرقاڵم.
دەزانم ئەو ناتوانیت لە نامە تێبگات، دەیخوێنێتەوە و چەند دەڕەک تێدەپەڕێنیت و دەیەوێت زووتر بەم بنووسێت (واو جوانبوو!.)

لەبەر ئەوەی خەم بە دروستیی نازانم بۆچی دەخەکدا تێپەڕم، رەنگە زەر مافی ئەوەم نەبێت گلەیی بکەم کە بۆچی تەناگات.
پزیشکەکە بەپەکەنینەوە پارچەیەک گولاجی بە نووسیم.
سکرتێرەکەی کچێکی چاوشینی باباڕزبوو، بەدیەکی سپی و پانتۆڵکی کابۆی شینی لە پێکردبوو.
پێی گووتم: چی بە نووسیت.
گووتم: propranol.

propranol: حەبی قەڵەقی

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گووگڵ..20… شەمەی بارەوانی

بەشی بیستەم

فەقێیەک، لە دژایەتی ژنەوە، بە سەنگەری فەمینیستەکان..!

ڕۆژگارێکی سەیرە گیانە!
من سوێندم خوارد و بڕۆنم دا، کە پێنج هەزار کتێب بخوێنمەوە، تا دژایەتیی مەهابادی قەرەداغی و ڕێکخراوەکانی فەمینیستەکان و بزووتنەوەکانی مافی ژنانی پێ بکەم، کەچی دواتر لەمیانی خوێندنەوەی بەردەوامی چەندساڵەی چەندهەزار کتێب و بیرکردنەوە و تێڕامان و بەراوردکاری، سەرەنجام تووشی گۆڕانی فیکری بووم و لە جیاتی دژایەتی کردنەکە، دەیان شیعر و تار و نووسین و بابەتم سەبارەت بە خەباتی فەمینستی و سەربەستی ژن و مافەکانی، ژن و خوێن و ئازادیەکانی ژن، ژن و ئازار و موعاناتەکانی، ژن و دژایەتیی کردنی ئەقڵی نێرسالاری و جیاکاری ڕەگەزی، لە پێناو ژنبوون و یەکسانی جێندەری، لەسەر ڕەگەزی دووەمی سیمۆن دیبۆقوار و حەوت ڕەمانی نەوال سەعداوی و پێنج ڕەمانی فەزیلەت ئەلفاروق نووسی و لە دەیان گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕدا، بڵاوبوونەوە.

کتێبی یەکەمیشم، کە بەرهەمێکی شیعری بوو و لەساڵی ٢٠٢٠، یەکەم چاپی لە ژێر نانویشانی"مەملەکەتی ژن کوژان" لە بڵاوبوونەوە.

سەیەم کتێبی شیعریشم"ئەمشەو تەنیایی دادگیرسێنم" کە ئێستاوا لەژێر چاپە و لەو ڕۆژانە بڵاودەبێتەوە.
لە کۆی سی و شەش شیعری نێو کتێبەکە، هەشت دانیان بە ئازادی و ئازار و خەم و ماف و تراژیدیاکانی ژنە.

بەشێوەیەك بەرگری لە مافەکانی ژن دەکەم و دژی ئەقڵیەتی نێرسالاری دەنووسم، تەنانەت بەشێک لە پیاوەکان بەوە تەمەت بارم دەکەن، کە زۆر ژنانە دەنووسم و ڕۆشتومەتە سەنگەری فەمینزمەکانەوە و دژایەتی پیاو و نێر دەکەم.

ئەوەش بڵێم: من بەگومان لە سەنگەی مرۆڤ بوونم و باوەڕی تەواومەوە بە یەکسانی جێندەریەوە ئەو قسەیە دەکەم، چۆن پیاوسالاری نەخۆشیەکی کوشندە و دیاردەیەکی قێزەون و نامرۆڤانە و دڕندەیە و کەمێ و مرۆڤایەتی تووشی پەرتەوازەیی و دووبەرەکی و ئیفلیج و دەرد و بێهاو ئافات و ماوەڕانی دەکات، ژن سالاریش هەمان شێوە.

بەیە ئەمە دەبێت دایمە مرۆڤ سالارانە بیربکەینەوە و ژیان بکەین، ئەو دیواری جیاکاری ڕەگەزییە بەمنین، کە لەسەر بنەمای جیاکاری جێندەری لێنەوان هەردووک ڕەگەزدا ڕەنراوە.

ئەو ئەقڵیەتە نێرسالاریە نەخۆشە لەناو بەرین و مرۆڤکان لەبە مانایی و مەترسیەکانیدا ئاگادارکەینەوە و هەموان لە ڕەگای پەروەردە و یاسا، خەزان و ڕاگەیاندنەوە، ئاشنای چەمکی یەکسانی جێندەری بکەین.

ئەمە دەبێت هەردووك ڕەگەز، خەبات بۆ ئەوە بکەین، کە جیاکاری ڕەگەزی نەمێنێت و یەکسانی جێندەری ببێت بە یاسا و کولتوور و، لەدەستوور و لەناو ئەقڵ و مینتاڵیتێت و هۆشیاری تاکدا بچەسپێت و پەرژینی ئەقڵیەتی نێرسالاری بەیەکجاری بەمێت.

تونديی و زیادەڕەوی چ لای پیاو لە دژی ژنەوە بێت، چ لای ژن، لە دژی پیاوەوە بێت، هەردووکی تراژیدیا و ماوەڕانکەر و نامرۆڤانەیە.
ئەمە دەبێت هەردووک ڕەگەز، دەست لەناو دەست و شان بەشان، کار بە سینەوەی بیری نێرسالاری و جیاکاری ڕەگەزی بکەین، کار بە نەهێشانی ئاسوارە خراپەکانی ئەو ئەقڵیەتە پاتریاریکیە بکەین. دووبارە مرۆڤ بهێنینەوە سەر سکە ساخەم و ڕەگەز ڕاستکەینەوە، ئەویش ڕەگەزی مرۆڤ بوون و یەکسانییە.

ڕکخراوی ئافرەتان هەیە تۆندن زەر، لە گۆڤار و ماڵپەڕکانیان ڤیتەی پیاویان کردووە و تەنها نووسینی نووسەرە ژنکان بۆ دەکەنەوە و من وتار و شیعرم بۆ ناردوون پێیان گوتووم تەنها هی نووسەرە ژنکان بۆ دەکەینەوە، جا مەهەزڵەکە ئەوەیە، ئەو شیعر و تارانەی بۆم ناردن، هەموویم بۆ خەمکانی ئافرەت و ئازادی و ئازارکانی ژن نووسیون.

وتارکیشم لەسەر ئەو نووسیوە و لە کەمپەینک گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕدا بۆ بووە، لە ژەرناونیشانی(مروۆ بوونمان لەنەوان بەرداشی ژن سالاری و پیاو سالاریدا).

بەڕاستی ئەو کارساتە، ئەمە خەبات بۆ ئەوەدەکەین تاکو جیاکاری ڕەگەزی نەمێنێت،
تۆ دووبارە دێیت و هەمان هەڵەی نەرسالاران دووبارە دەکەیتەوە و دووبارە دیوارکیتری کۆنکریتی مۆ سالاری و ژن سالاری، لە بەرامبەر دیواری نەرسالاری چەدەکیت و تراژیدیای جیاکاری ڕەگەزی قوڵتردەکەیتەوە و قوڕی ئەو جیاکارییە جێندەری و ڕەگەزیە نامرۆڤانەیە بۆ ژیانی مرۆڤایەتی خەستر دەکەیتەوە و تەشەنوجات و حەساسیەت و دوو بەرەکی و دوو کەرت بوون و دوورکەوتنەوە دەخەیتە نێوان هەردوو ڕەگەزەوە!

ئینجا ئەو خانمە بەڕێزانە و گۆڤار و ڕۆژنامە و ماڵپەڕ و یەکێتیەکیان، دەبێ دەستخۆشی لە هەر نەرەک و پیاوەک بکەن، کە پشتگیری مافەکان و داوا ڕەواکان و ئازادیەکانی ژن دەکات و لە ئازار و نەهامەتی و تراژیدیا و دڕندەخی ژیانی ژنان تێدەگات و دەچێتە بەرەی ژنان و سەنگەری فەمینیزم بوون و دژی ئەقڵیەتی نەرسالاری و چەوسانەوەی ژن و سەلبکردنی ئازادیەکانی ژن و لەژن خستن و لە مرۆڤ خستنی ژن، دەوەستێتەوە، نەک قیتێ بخاتە سەر پیاو دیوارکیتری ژن سالاری، لەپاڵ دیوارە نەرسالاریەکە دروستکەن و هەردووک ڕەگەز هەندەی تر بکەن بە دژ و دووژمنی یەکتری و لە یەکتریان دوور خەنەوە!

ڕەخنە و ئەدەبی منداڵان... عەلی حەمەشید

ئەدەبیاتی منداڵان لقێکە لە ئەدەبی کوردی و ئەویش هەروەکو لقەکانی تری ئەدەب چەند ژانرێک دەگرێتەوە وەکو شیعر و چیرۆک و ئەپەرێت و شانۆ و ڕۆمان و سیناریۆ و... کە تایبەتمەندی خۆیان هەیە، کە سەرنج بدەین دەبینین ئەدەبیاتی منداڵان هەنگاوی باشی ناوە وەک وەڵامانی دراوسێ و لەم ساڵانەی دواییدا پێشکەوتنی باشی بەخۆیەوە بینیوە، کەمێک شاعیر و نووسەر و وەرگێڕی بەتوانا بەدەستەوە لەو بوارەدا هەوەی خۆیان خستۆتە گەڕ و کەمێک بەرهەمیان پێشکەش بە کتێبخانەی منداڵانی کورد کردووە، بەڵام لەگەڵ ئەو زۆرییەشدا بمانەوێ و نەمانەوێ بەرهەمی تەدایە کە بە منداڵان ناگونجێت و پێشکەش بەوان کراوە، کە هەموو ئەمانەش دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی ڕەخنە، بەڵام کام ڕەخنە؟ ڕەخنەی زانستیی و بنیاتنەر لەسەر بنەمایەکی زانستی وئەدەبی کە ببێتە هۆی پێشخستن و پێشکەوتنی ئەو بەرهەمەی کە ڕەخنەی دەربارە دەگیرێت، لەهەمان کاتیشدا جیاکردنەوەی ئەو بەرهەمانەی کە بە منداڵان ناشێن و لە لایەنی ئەدەبییەوە کەموکوڕییان تەدایە و پێویستییان بووە هەیە ڕەخنەگر هەستنگاندنیان بە بکات بەمبەستی بەرەوپێشچوون، یان لەلایەنی دەروونییەوە، یان زانستییەوە. یان ئەو وێنانەی کە بە چیرۆک و شیعرەکان دروستکراون، ئەمانە هەموویان پێویستە گونجاوبن و دوور بن لە کەموکوڕی و ناتەواوی. چونکە ڕەخنە جۆرێکە لەهەستنگاندن و نرخاندن بە مەبەستی دەرخستن و نیشاندانی لایەنی باش و خراپ. دیارە ڕەخنەش پەیوەندی بە زۆر لایەنەوە هەیە و دەتوانرێت بخرێتە بەردەم پرسەی ڕەخنە و ڕەخنە لێگرتنەوە. دەبێت ئەوەش بزانین کە ڕەخنە لقێکی لێکۆڵینەوەی ئەدەبییە و بایەخ بە لێکۆڵینەوەی بەرهەمی ئەدەبی دەدات.

بە پێشکەوتن و پێشخستن

ڕەخنەگر لە هەر بوارێکدا کار بکات پێویستە خاوەن توانا بێت و شارەزاییەکی باشیشی هەبێت دەربارەی ئەو بوارەی کە ڕەخنەی لێدەگرێت بە شێوەیەکی زانستی و دوور لە هەر شتێکی تر کە لە بەهای کارەکە کەم بکاتەوە. ڕەخنەی بنیاتنەر هەمیشە هەیەک بووە بە پێشکەوتن و پێشخستن، چونکە تەنها مەبەست تیایدا ئەوەیە کە لایەنە نەرێنی و ئەرێنییەکان خاوەن بەرهەم

هەوڵی زیاتر دەدات کە لەسەر ئەو ڕێچکەیە و بەشێوەیەکی چالاکتر و باشتر هەنگاوەکانی خۆراو گورجتر بکات تا کاری داهێنەرانەتر ئەنجام بدات لە بوارەکەی خۆیدا، بە لایەنە نەرێنییەکانیش خاوەن بڕهەم کەموکوڕییەکانی بە دەردەکەوێت و زیاتر لای ڕوون دەبێتەوە و هەوڵی خۆی زیاتر دەخاتە گەڕ بە ئەوەی لە داهاتوودا ئەو کەموکوڕیانە دووبارە نەکاتەوە و لەسەر ئەو پێشنیار و تێبینی و سەرنج و ڕێنماییانەی کە ڕەخنەگر دیاری کردووە بۆ بەشێوەیەکی جیاوازتر و باشتر ئەگەر بیەوێت پێشبکەوێت و بڕهەمەکانی ببنە جێگەی سەرنج توانا و لێهاتوویی خۆی زیاتر بخاتەگەڕ، لە هەمان کاتیشدا کەمێک بڕهەمی باش و خاوەن مەرجە تایبەتییەکانی ئەدەبیاتی منداڵانمان بە پوختی بە دەستە بڕهەم کە شایانی ئەوە بن بشایەک لە نێو پەرتوکخانەی منداڵاندا پێ بکەنەوە، ئەوانشمان بە دەردەکەوێت کە پێویستییان بە پەداچوونەوە هەیە و خاوەنکانیان ئەگەر بەهەر هەیەک بێت نیان توانیوە تیایدا سەرکەوتووبن یان بڕەوپێش بێن یان کار لە بوارەکی تری ئەدەبیات دا بکەن. زۆر لە نووسەر یان شاعیر هەیە وەکو پێویست شارەزا نییە لە بواری ئەدەبیاتی منداڵاندا و بەکارەکی سادە و ئاسانی دەزانێت کە بە پێچەوانەوە کارەکی گرنگ و گرانە، بۆیە ئەوان لەگەڵ ڕەزی زۆرم بۆیان بڕهەمەکانیان دەبنە بار بەسەر ئەدەبیاتی منداڵانەوە و زیان دەگەیەنن لە جیاتی سود. بە پێی ئەزمونی خۆم کەسانەکی زۆرە لەو بوارەدا کاردەکەم و بەمنداڵان دەنووسم، دەتوانم بڵێم ڕەخنەی بنیاتنەر و دروستکەر بە پێوەرەکی زانستی و کەسانەکی شارەزا و لێهاتوو ئەنجامی بدەن ئەم سودانەی بە ئەدەبیاتی منداڵان دەبێت، جا چ بە ژانری شیعر یان چیرۆک یان ئەپەرێت یان شانۆیی یان ڕەمان بێت. جیاکردنەوەی ئەو بڕهەمانەی کە ناشێن بە منداڵان و بە زۆر ئاخنراونە نێو ئەدەبیاتی منداڵانەوە. ئاگادار کردنەوەی ئەو نووسەر و شاعیرانەی کە بە منداڵان دەنووسن تا بە وردی و وریایی و شارەزاییەوە بنووسن. هاندان و دەستخۆشیە بە ئەو نووسەر و شاعیرانەی کە بڕهەمەکانیان لە ئاستەکی باشدایە و گشت مەرجە تایبەتییەکانی ئەدەبیاتی منداڵانی تێدایە بە زیاتر بڕەوپێشچوون و داهێنانی زیاتر. پێشخستن و سەرکەوتنی ئەدەبیاتی منداڵان. تواندنەوەی گشت بڕبەستە سەهێڵییەکانی نووسین لەو بوارەدا بڵێنمایی و تێبینی و سەرنجە دروست و بنیاتنەر و ئەرێنییەکان، سەرچاوەیەک دەبێت، یان دەبێتە بڕچاووونی بە ئەوانەی کە دەیانەوێت بە منداڵان بنووسن. ناساندن و بەدەرکەوتنی ئەو شاعیر و نووسەرانەی کە جێگە دەستیان بە ڕوونی دیارە لەو بوارەدا. پێدانی ڕێنمایی و بڕچاووونی زیاتر بە ئەو شاعیر و نووسەرانەی کە

بەرهەمەکانیان کاوکرچی یان نێ گونجاندنیان تێدایە بە نەهێشتن و پشکۆتن. هەمیشە ڕەخنە لە بوون دەگیرێت، هەر بەرهەمێکیش جا هی هەر شاعیر یان نووسەرێک بێت کە ڕەخنەی لێگیرا واتای ئەوەیە ئەو هەیە و دیارە لەو مەیدانەدا، بۆیە نابێت دەگران بن بە ڕەخنە.

بەرەوپێشچوونی ئەدەبیاتی منداڵان

ئاگەر سەرنج بدەین کەمێکی زەر پەرتوک و نامیلکە و گۆڤاری تایبەت بە منداڵان سااندەرچوون و دەردەچێت، بەڵام وەکو پێویست نە هەستەنگاندن و نە خوێندنەوەیان بە کراوە. نە ڕەخنەیان لێگیراوە، کە بەرهەمی وا دەبینین کە هەرگیز بە منداڵان ناشێن کەچی لەی نووسراوە (بە منداڵان) بۆیە پێویستە گرنگی زیاتر بە بواری ڕەخنە بدرێت. من پێش چەند ساڵێک پێش ئێستا ئەم زەر بە گرنگ زانیوە و لە نووسین و دیدارەکانمدا باسی ئەوەم کردووە کە ئەم پێویستییمان بە گۆڤارێکی وەرزی هەیە کە تەنها تایبەت بێت بە ڕەخنە و خوێندنەوە و هەستەنگاندنی ئەو گۆڤار و کتێب و نامیلکانەی کە بە منداڵان دەرچوون و دەردەچن. دوور لە ناسیاوی و بەژەوەندی تایبەت بەرهەمەکە چۆنە وەکو خۆی خوێندنەوە و هەستەنگاندنی بە بکرێت. راست نییە تا ئێستا ئەو هەموو هەیە و بەردەوامیش دەردەچێت هیچیان دەربارە نەنووسراوە و نەکراوە، هەرچەندە بەشێکیش دەکەوێتە سەر ئەوەی کە سەرجەم بەرهەمەکان لە ئێستادا بە تیراژێکی زەر کەم دەردەچن کە بەشی منداڵانی دوو یان سێ قوتابخانە ناکات کە لە راستیدا نووسەرێکەی بە هەموو منداڵانی کوردی نووسیوە. پەرتوکێک (300 یان 500) نوسخەی لێدەربچێت چەن دەگاتە هەموو کوردستان زەر جار ناگاتە نووسەر و شاعیرەکانی بوارەکە و ئەو کەسانەش کە لە بواری ڕەخنەدا کار دەکەن تا دەربارەی بنووسێت، هەر چەندە ئەو کەسانە زەر کەمن کە لەو بوارەدا دەنووسن، تا ئێستا کەسێکی تایبەتمەندمان نییە کە لە بواری ڕەخنەدا کار بکات بە منداڵان. هەندێک جاریش کەسانێک بە نامەی ماستەر یان دکتۆرا دەربارەی ئەدەبیاتی منداڵان نامەکانیان بە ئەو بوارە تەرخان کردووە، بەڵام من پێم وانییە کە کارەکانیان شتی نوێ و داهێنان و خستنەڕووی لایەنە ئەرێنی و نەرێنییەکانی ئەدەبیاتی منداڵانی وەکو پێویست تێدابێت، چونکە ئاگەر وا بوایە ئەوا لە شوێی کتێبدا دەخرانە نەو کتێبخانەی کوردییەوە، جار جار هەندێک دەبینین بەڵام زەر بەکەمی. نمونەش لەو بوارەدا نامەی ماستەری مامۆستا (رازاو ڕەشید سەبری) کە دەربارەی چیرۆکی منداڵانە و کراوە بە کتێب، یان (شیعری منداڵان لەئەدەبی کوردیدا، د. فازیل مەحمود)، هەروەها هەندێکیشیان بەشێکیان لە گۆڤار یان ماڵپەڕەکاندا بڵاوکردنەوە

وەک نامەی ماستەری کاک (زیاد ڕەشاد)، چونکە ئەگەر ئەوانە بەشەوەی کتێب هەبن دەبنە هەی بەرەوپێشچوونی ئەدەبیاتی منداڵان و لە هەمان کاتیشدا دەبنە سەرچاوەیەکی باش و باوەڕ پێکراو. کەسانی تریش هەن کە لە بواری ئەدەبیاتی منداڵاندا نامەی ماستەر یان دکتۆرایان پێشکەش کردووە، بەڵام هەر لای خۆیانە یان لە گۆشەیەکی کتێبخانەی زانکۆکەیاندا دانراون. لەگەڵ ئەوەی کە هەوە و ماندووبوونێکی زۆریان لەگەڵدا کێشاوە بۆ بەدەستهێنانی. پەیوستە ئەوەش بڵێین کە نەبوونی ڕەخنەی تایبەت و بنیاتنەر زۆری و بڕیارێکی بەرهەمی منداڵان بەرهەم دەهێنێت. باش و خراپ تێکەڵەی یەکتر دەبن و دەبنە بار بەسەر ئەدەبیاتی منداڵانەوە و سەرلەشواوی و تێنەگەیشتنی تەواو لە ئەدەبیاتی منداڵاندا دروست نابێت. هەروەها هەمووان خۆیان بە پاڵەوانی بوارەکە دەزانن و کەس نازانێ کە داهێنەر و بەسەلیقەیە و کە خۆی بە بوارەکەدا هەڵواسیوە، بەڵام ماوەیەکی زۆری پەدەچێت کە لە بژنگ بدرێ و چاک و خراپ لە یەکتری جیا بکرێنەوە.

تیرەری سیاسی لە ئیسلامدا..5… شەماڵ بارەوانی

بەشی پێنجەم و کۆتایی

لە بەشی پێشوو باسمان لە تیرەرکردنی(مالیکی کوڕی ئەلئەشتەر)کرد لە هەگبەی ژارەوە، بە پیلانی موعاویەی کوڕی ئەبو سوفیان.

موعاویە یەکێک لە سیفەتەکانی ئەوەبوو، هەرکەسێکی بە مونافیس و مەترسی بە سەر هەژموون و پێگەو کورسی و دەسەاتی خۆی بزانیبوایە، هەوەی تیرەرکردن و پاکتاوکردن و لە ناو بردنی دەدا.
ئینجا نووسەر لە بەشی سێیەمدا، دێتە سەر باسکردن لە تیرەری سیاسی، لە سەردەمی ئومەویەکاندا، تیرەرکردنی (حەسەنی کوڕی عەلی) لەسەر دەستی هاوسەرەکەی(جەعدەی کچی ئەشعەسی کیندی) و بە فیت و ئیغازی موعاویەی کوڕی ئەبو سوفیان.
حەسەن، ئەو پیاوەی بە موعاویە سازش و تەنازولی کرد، لە جێنشینی و

خەلافەت، حەسەن بەوەیش ناسراو بوو، کە زۆر پرسەی هاورسەگیری پێک هێناوە و زۆر بەزویش لە هاوسەرەکانی جیادەبوویەوە و بە زمانە بازاڕی و میلیەکەی:ژن بەردان لای وەکوو ئاوخواردنەوە وابووە!

ئینجا تیرەرکردنی (عومەری کوڕی عەبدولعەزیز)و کوڕەکەی (عەبدولمەلیک).
هەروەها نوسەر باس لە کەمێک کەسیتر دەکات، کە لە سەردەمی ئومەویەکاندا تیرەرکراون.

لەوانە:عەبدولڕەحمانی کوڕی خالید، موعاویەی کوڕی یەزیدی کوڕی موعاویە، یەزیدولناقیس- یەزیدی کوڕی وەلیدی کوڕی عەبدولمەلیک، مەروانی کوڕی حەکەم، عەلی کوڕی حوسێن و کوڕەکەی (موحەمەدولباقرو..تاد.

پاشان نووسەر لە تیرەری سیاسی لەئیسلامدا و لە بەشی چوارەمدا باس لە قەناغەکیتر دەکات، ئەویش تیرەری سیاسییە لە سەردەمی عەباسیەکاندا و باس لە تیرەرکردنی (عەلی ئەلەیزای کوڕی موسای کازم)ی وەلی عەهد و جێ نشینی مەئمون دەکات.
پاشان لە تیرەری گرووپی ئیسماعیلیەکان بە سەرپەرشتی(حەسەنی کوڕی سەباح) کە بە حەشیشیەکان ناسراو بوون دەدوێت.

ئینجا تیرەرکردنی ئیدریسی کوڕی عەبدولڵای سەرکردەی چەکداری ئاپۆیو لە دژی دەسەڵاتدارێتی عەباسیەکان.

تیرەرکردنی عەلی کوڕی ئەلفەزل، تیرەرکردنی ئەبو سەعید الجەنابی، تیرەرکردنی(توتوش و بوری) هەردووك کوڕەکەی (ئەلەب ئەرسەلان)ی سوڵتانی سلجوقیەکان لە لایان (زومرد)ی دایکیانەوە، لە ڕێگەی ژەهراویکردنی خواردنەکەیان.

تیرەرکردنی موقتیدر باللەهی عەباسی، ئامربیئەحکامواللەی خەلیفەی فاتیمی، موعیدی کوڕی زاید، شازادە ئاق سەنگەری سەلجوقی، نیزامولمەلیک و کوڕەکەی (فەخرولمەلیک)، سوڵتان ئیسماعیلی کوڕی فەرەج و ..تاد.

ماوتەوە بەم: ئەوە ڕانان و خوێندنەوەیەکی کورت بوو بە کتێبی «تیرەری سیاسی لە ئیسلامدا». نموونەکان و چیرۆکەکان هێندە زۆرن، سەبارەت بە تیرەری سیاسی لە مێژووی ئیسلامیدا، کورد وتانی لێبن نایەن و ئەوە مشتێک بوو لە خرواڕێک و من لەڕەوە کتایی پێدێنم و ئەویتر بە خوێنەر خۆی جێ دەهێم، ئەو خوێنەرەی عەودالی حەقیقەت و

گەیشتن بە ڕاستیەکان و پەردەلادان لە سەر ڕووی چەواشەکارییەکانی، با بەوات ئەو کتێبە بە نرخ و بەهادارەی« تیرۆری سیاسی لە ئیسلامدا» بخوێنێتەوە و بە چاوێکی خوێی حەقیقەتگەران و نموونە حاشاهەڵنەگرەکان و بەگژ بە هەڵەکان، سەبارەت بە تیرۆری سیاسی لە ئیسلامدا، ببینێت.